

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Özge ZEYBEKOĞLU

GÜNÜMÜZDE ERKEKLERİN GÖZÜNDEN BABALIK ve AİLE

Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Doktora Tezi

Antalya, 2013

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Özge ZEYBEKOĞLU

GÜNÜMÜZDE ERKEKLERİN GÖZÜNDEN BABALIK ve AİLE

Danışman

Prof. Dr. Esmâ DURUGÖNÜL

Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Doktora Tezi

Antalya, 2013

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Özge ZEYBEKOĞLU'nun, bu çalışması jürimiz tarafından Sosyoloji Ana Bilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Sevinç Gözler S. Ç
Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Tünel Durgöçüm
Üye : Yrd. Doç. Dr. Gökhan Keli Kızılkaya
Üye : Doç. Dr. M. Kemal Çoşkun m. Ç.
Üye : Prof. Dr. Veynel Bakkal 7 Arın 7

Tez Konusu: Günümüzde Erkeklerin Jüriünde Etkilik ve Aile.

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi 13.09/2013

Mezuniyet Tarihi 20.09/2013

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT
Müdür

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	iv
GRAFİKLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	xxvi
ÖZET	xxviii
ABSTRACT	xxix
ÖNSÖZ	xxx
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL DEĞİŞME BAĞLAMINDA

AİLE, TOPLUMSAL CİNSİYET ve ERKEK(LİK)

1.1. Aile ve Evlilik	7
1.1.1. Evlilik	9
1.1.2. Aile	11
1.1.3. Aile Değişimi Kuramı.....	17
1.1.3.1. Çocuğun Değeri Araştırması I (1975)	18
1.1.3.2. Çocuğun Değeri Araştırması II (2003)	20
1.1.4. Aileye ve Evliliğe Alternatif Yeni Yaşam Biçimleri	23
1.1.4.1. Yeni Geniş Aile / Üvey Aile	25
1.1.4.2. Tek Ebeveynli Aile	25
1.1.4.3. Babasız Aile	26
1.1.4.4. Birlikte Yaşama	27
1.1.4.5. Bekar Kalma	28
1.1.4.6. Eşcinsel Birliktelikler	28
1.2. Toplumsal Cinsiyet	29
1.2.1. Cinsiyet (Sex) / Toplumsal Cinsiyet (Gender) Ayrımı	32
1.2.2. Toplumsal Cinsiyet Temelli Toplumsallaşma ve Roller	37
1.3. Erkek(lik)	42
1.3.1. Toplumsal Bir İnşa Olarak Erkeklik	45
1.3.2. Farklı Bilimsel Bakış Açılarında Erkek(lik)	50
1.3.3. Türkiye’de Egemen Erkek(lik) İmgesi	54

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL DEĞİŞME BAĞLAMINDA BABALIK

2.1. Tarihsel Süreçte Türk Aile Yapısı	63
2.1.1. Osmanlı Dönemi Türk Aile Yapısı	65
2.1.2. Cumhuriyet Dönemi Türk Aile Yapısı	70
2.1.3. Türkiye’de Aile Yapısına ve Değerlerine İlişkin Güncel Araştırmalar	75
2.1.3.1. Aile Yapısı Araştırması 2006	75
2.1.3.2. Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması	79
2.2. Tarihsel Süreçte Anne(lik), Baba(lık) ve Çocuk(luk)	82
2.2.1. Tarihsel Süreçte Anne(lik) ve Baba(lık)	83
2.2.2. Tarihsel Süreçte Çocuk(luk)	92
2.3. Aile İçi İlişkilerle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar	101
2.4. Günümüzde Babalık İmgesi	104

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNÜMÜZDE ERKEKLERİN GÖZÜNDEN BABALIK ve AİLE:

ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. Araştırmanın Konusu, Kapsamı ve Önemi	119
3.2. Araştırmanın Varsayımları	121
3.3. Araştırmanın Yöntemi	122
3.3.1. Veri Analizi	125
3.4. Alan Araştırmasında Elde Edilen Verilerin Analizi ve Değerlendirmesi	128
3.4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımlarına İlişkin Veriler.....	128
3.4.2. Katılımcıların Likert Ölçeğinde Yer Alan İfadelere Verdikleri Cevapların Dağılımı	131
3.4.3. Katılımcılara Yöneltilen Her Bir Soru ve İfadeye İlişkin Ki-kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler	135
3.4.4. Yeniden Düzenlenen Anket Çalışmasına İlişkin Ki-kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Yeniden Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler	145
SONUÇ	176
KAYNAKÇA	181
EK 1 – Görüşme Formu Örneği	191
EK 2 – Anket Formu Örneği	193
EK 3 – Likert Ölçeğinde Yer Alan Soru ve İfadelere İlişkin Frekans Tabloları	196

EK 4 – Likert Ölçeğinde Yer Alan Soru ve İfadelere İlişkin Grafikler	212
EK 5 – Likert Ölçeğinde Yer Alan Soru ve İfadelere İlişkin Çapraz Tablo Grafikleri	229
EK 6 – Babalığa İlişkin Sosyal Medyada Yer Alan Mizah Örnekleri	326
ÖZGEÇMİŞ	331

TABLOLAR LİSTESİ

- Tablo 1.1** Toplumsal Cinsiyete İlişkin Sosyolojinin Üç Temel Yaklaşımı
- Tablo 1.2** Onaylanan Kadın ve Erkek Değerlerine İlişkin Sınıflandırma
- Tablo 2.1** Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri
- Tablo 3.1** Güvenilirlik Analizi
- Tablo 3.2** Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumlarına İlişkin Veriler
- Tablo 3.3** Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumlarına İlişkin Veriler
- Tablo 3.4** Katılımcıların Ailelerinin Nerede Yaşadığına İlişkin Veriler
- Tablo 3.5** Katılımcıların Ailelerinin Aylık Ortalama Gelirine İlişkin Veriler
- Tablo 3.6** Katılımcıların Ailelerinin Kaçınıcı Çocuğu Olduğuna İlişkin Veriler
- Tablo 3.7** Katılımcıların Likert Ölçeğinde Yer Alan İfadelere Verdikleri Cevapların Dağılımı (%)
- Tablo 3.8** Likert Ölçeğinde Yer Alan Aile, Evlilik ve Çocuk ile İlgili İfadeler
- Tablo 3.9** Likert Ölçeğinde Yer Alan Anne(lik) ile İlgili İfadeler
- Tablo 3.10** Likert Ölçeğinde Yer Alan Erkek(lik) ve Baba(lık) ile İlgili İfadeler
- Tablo 3.11** Annenin Eğitim Düzeyi ile İfadelere İlişkin Ki-kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler
- Tablo 3.12** Babanın Eğitim Düzeyi ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler
- Tablo 3.13** Ailenin Yaşadığı Yer ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler
- Tablo 3.14** Ailenin Aylık Ortalama Geliri ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler
- Tablo 3.15** Ailenin Kaçınıcı Çocuğu Oluşu ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler
- Tablo 3. 16** (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.
- Tablo 3.17** (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkekler Babalarının Hatalı Olduğu Davranışları Örnek Almazlar.
- Tablo 3.18** Annenin Eğitim Düzeyi ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Yeniden Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler
- Tablo 3.19** Babanın Eğitim Düzeyi ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Yeniden Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler
- Tablo 3.20** Ailenin Yaşadığı Yer ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Yeniden Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler

Tablo 3.21 Ailenin Aylık Ortalama Geliri ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Yeniden Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler

Tablo 3.22 Ailenin Kaçınıcı Çocuğu Oluşu ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Yeniden Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler

Tablo 3.23 Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testleri Sonucunda Aralarında Anlamlı Bir İlişki Olduğu Tespit Edilen Soru ve İfadeler

Tablo 3.24 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Toplumda En Önemli Sosyalleşme Aracı Ailedir.

Tablo 3.25 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aynı Cinsiyetten Evlilikler Geçici Niteliğe Sahiptir.

Tablo 3.26 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

Tablo 3.27 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

Tablo 3.28 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkekler Babalarının Hatalı Olduğu Davranışları Örnek Almazlar.

Tablo 3.29 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğun Üzerinde Babasının Sözleri Daha Etkilidir.

Tablo 3.30 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

Tablo 3.31 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Baba Çocuğunun Hem Annesi Hem Babası Olamaz.

Tablo 3.32 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Toplumda En Önemli Sosyalleşme Aracı Ailedir.

Tablo 3.33 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkeğe Üstünlük Statüsü Verilmesi Ataerkil Yapıdan Kaynaklanmaktadır.

Tablo 3.34 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Anne Çocuklarına Babadan Daha Yakındır.

Tablo 3.35 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

Tablo 3.36 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

Tablo 3.37 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkeğin En Önemli Görevi Babalıktır.

Tablo 3.38 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Temizlik İşleriyle İlgilenmez.

Tablo 3.39 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğun Üzerinde Babasının Sözleri Daha Etkilidir.

Tablo 3.40 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkek Baba Olduktan Sonra Sadece Ailesi İçin Yaşar.

Tablo 3.41 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

Tablo 3.42 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının Kadınla Evlenmesi Sonucu Aile Kurulamaz.

Tablo 3.43 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Pazara Gitmek Annenin Görevidir.

Tablo 3.44 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçinn Çocuğuyla Çokça Vakit Geçirmesi Gerekir.

Tablo 3.45 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğunu Döven Babalar Mutlaka Kendi Babalarından Dayak Yemişlerdir.

Tablo 3.46 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

Tablo 3.47 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

Tablo 3.48 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

Tablo 3.49 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Arabayı Baba Kullanmalıdır.

Tablo 3.50 (S5)Ailenizin Kaçıncı Çocuğusunuz? *Aynı Cinsiyetten Evlilikler Geçici Niteliğe Sahiptir.

Tablo 3.51 (S5)Ailenizin Kaçıncı Çocuğusunuz? *Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına Evlilik Hoş Görülebilir.

Tablo 3.52 (S5)Ailenizin Kaçıncı Çocuğusunuz? *Erkeğin Babalık Rolünü Yerine Getirebilmesindeki En Önemli Faktör Ekonomidir.

Tablo 3.53 (S5)Ailenizin Kaçıncı Çocuğusunuz? *Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

Tablo 3.54 (S5)Ailenizin Kaçıncı Çocuğusunuz? *Bir Erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının Kadınla Evlenmesi Sonucu Aile Kurulamaz.

Tablo 3.55 (S5)Ailenizin Kaçıncı Çocuğusunuz? *Yeni Nesil Babalar Çocuğu Döverek Eğitim Anlayışına Sahiptirler.

EK 3 - Likert Ölçeğinde Yer Alan Soru ve İfadelere İlişkin Frekans Tabloları

Tablo 1 Toplumda En Önemli Sosyalleşme Aracı Ailedir.

Tablo 2 Aile İçinde Herkesin Görevi Farklıdır.

Tablo 3 Toplumun Devamını Aile Sağlar.

Tablo 3 Aile Kurmak Riskli Bir İştir.

Tablo 5 Aile Hayatı Düzene Sokar.

Tablo 6 Annelik Duygusu ile Babalık Duygusu Birbirinden Farklıdır.

Tablo 7 Kültürün Gelecek Nesillere Aktarılması En Etkin Olarak Ailede Olur.

Tablo 8 Anne Aile İçinde Gizli Reistir.

Tablo 9 Erkeğe Üstünlük Statüsü Verilmesi Ataerkil Yapıdan Kaynaklanmaktadır.

Tablo 10 Aynı Cinsiyetten Evlikler Geçici Niteliğe Sahiptir.

Tablo 11 Anne Çocuklarına Babadan Daha Yakındır.

Tablo 12 Baba Çocuğuna Karşı Baskıcı Olmalıdır.

Tablo 13 Aile Türk Toplumunun Temel Yapı Taşıdır.

Tablo 14 Kız Çocuk ya da Erkek Çocuk Sahibi Olmak Bir Baba İçin Farklı Anlamlar Taşır.

Tablo 15 Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

Tablo 16 Ailenin Geçiminden Sadece Baba Sorumlu Değildir.

Tablo 17 Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

Tablo 18 Çocuğun Kulağını Çekmek, Tokat Atmak Dövmek Anlamına Gelmez.

Tablo 19 Erkeğin En Önemli Görevi Babalıktır.

Tablo 20 Erkekler Babalarının Hatalı Olduğu Davranışları Örnek Almazlar.

Tablo 21 Baba Kelimesi Sadece Cinsel Anlam Taşımaz.

Tablo 22 Babalık Zor Bir İştir.

Tablo 23 Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına Evlilik Hoş Görülebilir.

Tablo 24 Baba Temizlik İşleriyle İlgilenmez.

Tablo 25 Aile İçinde Öğrendiklerimiz Hayatımızı Kolaylaştırır.

Tablo 26 Evlatlık Alınan Bir Çocuk, Erkeğe Babalık Duygusu Yaşatmaz.

Tablo 27 Çocuğun Üzerinde Babasının Sözleri Daha Etkilidir.

Tablo 28 Erkek Baba Olduktan Sonra Sadece Ailesi İçin Yaşar.

Tablo 29 Çocuğumun Özel Günleri (Doğum Günü, Sünnet vb.) İçin Kendi Babamın Bana Yaptıklarını Yaparım.

Tablo 30 Baba Yeri Geldiğinde Çocuğunu Dövmelidir.

Tablo 31 Erkeğin Babalık Rolünü Yerine Getirebilmesindeki En Etkili Faktör Ekonomidir.

Tablo 32 Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

Tablo 33 Babanın Aile İçindeki En Önemli Görevi Güvenliği Sağlamaktır.

Tablo 34 Bir Erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının Kadınla Evlenmesi Sonucu Aile Kurulamaz.

Tablo 35 Erkek Olmak ile Baba Olmak Aynı Anlamdadır.

Tablo 36 Engelli Bir Çocuğa Sahip Olmak Toplumda Hoş Karşılanmaz.

Tablo 37 Baba Olmak Her Şeyden Önce Sorumluluk Duygusuna Sahip Olmayı Gerektirir.

Tablo 38 Sperm Bankaları Kişilerde Babalık İmgesinin Gelişimi Açısından Olumsuz Etkiye Sahiptir.

Tablo 39 Babalık Bir Erkeğin Tadabileceği En Güzel Duygudur.

Tablo 40 Arabayı Baba Kullanmalıdır.

Tablo 41 Bir Anne, Çocuğu İçin Babadan Daha Fazla Emek Harcamaktadır.

Tablo 42 Yeni Nesil Babalar Çocuğu Döverek Eğitim Anlayışına Sahiptirler.

Tablo 43 Erkekler Babalığı Ailelerinden Öğrenirler.

Tablo 44 Pazara Gitmek Annenin Görevidir.

Tablo 45 Baba Olunca Hayat Daha Anlamlı Olur.

Tablo 46 Bir Erkek 25 Yaşından Önce Çocuk Sahibi Olmamalıdır.

Tablo 47 Bir Erkek Babasını Temel Karakteristik Özellikleriyle (Adil Olma, Doğruluk gibi...) Örnek Almalıdır.

Tablo 48 Çocuğu Olmayan Erkeğe Toplumda İyi Gözle Bakılmaz.

Tablo 49 Bir Erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçinn Çocuğuyla Çokça Vakit Geçirmesi Gerekir.

Tablo 50 Baba Çocuklarına Harçlık Vermek Suretiyle Görevini Yerine Getirmiş Olur.

Tablo 51 Erkek Çocuklar Babalarını Örnek Alır.

Tablo 52 Engelli Çocuk, Babalık Görevlerini Yerine Getirmekte Engeldir.

Tablo 53 Babanın Yasa ve Toplumun Belirlediği Görevleri Yerine Getirmesiyle Annenin Yükü Azalmaktadır.

Tablo 54 Herkes Baba Olamaz.

Tablo 55 Çocuğunu Döven Babalar Mutlaka Kendi Babalarından Dayak Yemişlerdir.

Tablo 56 Bir Baba Çocuğunun Hem Annesi Hem Babası Olamaz.

Tablo 57 Baba Olmak İçin Öncelikle Erkek Olmak Gerekir.

Tablo 58 Engelli Çocuğa Sahip Bir Baba, Bazı Sorumluluklarını Yerine Getirmese de Olur.

GRAFİKLER LİSTESİ

EK 4 - Likert Ölçeğinde Yer Alan Soru ve İfadelere İlişkin Grafikler

Grafik 1 Toplumda En Önemli Sosyalleşme Aracı Ailedir.

Grafik 2 Aile İçinde Herkesin Görevi Farklıdır.

Grafik 3 Toplumun Devamını Aile Sağlar.

Grafik 4 Aile Kurmak Riskli Bir İştir.

Grafik 5 Aile Hayatı Düzene Sokar.

Grafik 6 Annelik Duygusu ile Babalık Duygusu Birbirinden Farklıdır.

Grafik 7 Kültürün Gelecek Nesillere Aktarılması En Etkin Olarak Ailede Olur.

Grafik 8 Anne Aile İçinde Gizli Reistir.

Grafik 9 Erkeğe Üstünlük Statüsü Verilmesi Ataerkil Yapıdan Kaynaklanmaktadır.

Grafik 10 Aynı Cinsiyetten Evlilikler Geçici Niteliğe Sahiptir.

Grafik 11 Anne Çocuklarına Babadan Daha Yakındır.

Grafik 12 Baba Çocuğuna Karşı Baskıcı Olmalıdır.

Grafik 13 Aile Türk Toplumunun Temel Yapı Taşdır.

Grafik 14 Kız Çocuk ya da Erkek Çocuk Sahibi Olmak Bir Baba İçin Farklı Anlamlar Taşır.

Grafik 15 Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

Grafik 16 Ailenin Geçiminden Sadece Baba Sorumlu Değildir.

Grafik 17 Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

Grafik 18 Çocuğın Kulağın Çekmek, Tokat Atmak Dövmek Anlamına Gelmez.

Grafik 19 Erkeğın En Önemli Görevi Babalıktır.

Grafik 20 Erkekler Babalarının Hatalı Olduğın Davranışları Örnek Almazlar.

Grafik 21 Baba Kelimesi Sadece Cinsel Anlam Taşımaz.

Grafik 22 Babalık Zor Bir İştir.

Grafik 23 Erkek Erkeğın veya Kadın Kadına Evlilik Hoş Görülebilir.

Grafik 24 Baba Temizlik İşleriyle İlgilenmez.

Grafik 25 Aile İçinde Öğrendiklerimiz Hayatımızı Kolaylaştırır.

Grafik 26 Evlatlık Alınan Bir Çocuk, Erkeğın Babalık Duygusu Yaşatmaz.

Grafik 27 Çocuğın Üzerinde Babasının Sözleri Daha Etkilidir.

Grafik 28 Erkek Baba Olduktan Sonra Sadece Ailesi İçin Yaşar.

Grafik 29 Çocuğımın Özel Günleri (Doğum Günü, Sunnet vb.) İçin Kendi Babamın Bana Yaptıklarını Yaparım.

Grafik 30 Baba Yeri Geldiğinde Çocuğunu Dövmelidir.

Grafik 31 Erkeğın Babalık Rolünü Yerine Getirebilmesindeki En Etkili Faktör Ekonomidir.

Grafik 32 Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

Grafik 33 Babanın Aile İçindeki En Önemli Görevi Güvenliğı Sağlamaktır.

Grafik 34 Bir Erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının Kadınla Evlenmesi Sonucu Aile Kurulamaz.

Grafik 35 Erkek Olmak ile Baba Olmak Aynı Anlamdadır.

Grafik 36 Engelli Bir Çocuğa Sahip Olmak Toplumda Hoş Karşılanmaz.

Grafik 37 Baba Olmak Her Şeyden Önce Sorumluluk Duygusuna Sahip Olmayı Gerektirir.

Grafik 38 Sperm Bankaları Kişilerde Babalık İmgesinin Gelişimi Açısından Olumsuz Etkiye Sahiptir.

Grafik 39 Babalık Bir Erkeğin Tadabileceğı En Güzel Duygudur.

Grafik 40 Arabayı Baba Kullanmalıdır.

Grafik 41 Bir Anne, Çocuğu İçin Babadan Daha Fazla Emek Harcamaktadır.

Grafik 42 Yeni Nesil Babalar Çocuğu Döverek Eğitim Anlayışına Sahiptirler.

Grafik 43 Erkekler Babalığı Ailelerinden Öğrenirler.

Grafik 44 Pazara Gitmek Annenin Görevidir.

Grafik 45 Baba Olunca Hayat Daha Anamlı Olur.

Grafik 46 Bir Erkek 25 Yaşından Önce Çocuk Sahibi Olmamalıdır.

Grafik 47 Bir Erkek Babasını Temel Karakteristik Özellikleriyle (Adil Olma, Doğruluk gibi...) Örnek Almalıdır.

Grafik 48 Çocuğu Olmayan Erkeğe Toplumda İyi Gözle Bakılmaz.

Grafik 49 Bir Erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçin Çocuğuyla Çokça Vakit Geçirmesi Gerekir.

Grafik 50 Baba Çocuklarına Harçlık Vermek Suretiyle Görevini Yerine Getirmiş Olur.

Grafik 51 Erkek Çocuklar Babalarını Örnek Alır.

Grafik 52 Engelli Çocuk, Babalık Görevlerini Yerine Getirmekte Engeldir.

Grafik 53 Babanın Yasa ve Toplumun Belirlediğı Görevleri Yerine Getirmesiyle Annenin Yükü Azalmaktadır.

Grafik 54 Herkes Baba Olamaz.

Grafik 55 Çocuğunu Döven Babalar Mutlaka Kendi Babalarından Dayak Yemişlerdir.

Grafik 56 Bir Baba Çocuğunun Hem Annesi Hem Babası Olamaz.

Grafik 57 Baba Olmak İçin Öncelikle Erkek Olmak Gerekir.

Grafik 58 Engelli Çocuğa Sahip Bir Baba, Bazı Sorumluluklarını Yerine Getirmese de Olur.

EK 5 - Likert Ölçeğinde Yer Alan Soru ve İfadelere İlişkin Çapraz Tablo Grafikleri

Grafik 1 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Toplumda En Önemli Sosyalleşme Aracı Ailedir.

Grafik 2 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile İçinde Herkesin Görevi Farklıdır.

Grafik 3 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Toplumun Devamını Aile Sağlar.

Grafik 4 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Kurmak Riskli Bir İştir.

Grafik 5 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Hayatı Düzene Sokar.

Grafik 6 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Annelik Duygusu ile Babalık Duygusu Birbirinden Farklıdır.

Grafik 7 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Kültürün Gelecek Nesillere Aktarılması En Etkin Olarak Ailede Olur.

Grafik 8 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Anne Aile İçinde Gizli Reistir.

Grafik 9 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkeğe Üstünlük Statüsü Verilmesi Ataerkil Yapıdan Kaynaklanmaktadır.

Grafik 10 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aynı Cinsiyetten Evlilikler Geçici Niteliğe Sahiptir.

Grafik 11 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Anne Çocuklarına Babadan Daha Yakındır.

Grafik 12 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Çocuğuna Karşı Baskıcı Olmalıdır.

Grafik 13 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Türk Toplumunun Temel Yapı Taşıdır.

Grafik 14 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Kız Çocuk ya da Erkek Çocuk Sahibi Olmak Bir Baba İçin Farklı Anlamlar Taşır.

Grafik 15 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

Grafik 16 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Ailenin Geçiminden Sadece Baba Sorumlu Değildir.

Grafik 17 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

Grafik 18 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğun Kulağını Çekmek, Tokat Atmak Dövmek Anlamına Gelmez.

Grafik 19 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkeğin En Önemli Görevi Babalıktır.

Grafik 20 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkekler Babalarının Hatalı Olduğu Davranışları Örnek Almazlar.

Grafik 21 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Kelimesi Sadece Cinsel Anlam Taşımaz.

Grafik 22 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Babalık Zor Bir İştir.

Grafik 23 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına Evlilik Hoş Görülebilir.

Grafik 24 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Temizlik İşleriyle İlgilenmez.

Grafik 25 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile İçinde Öğrendiklerimiz Hayatımızı Kolaylaştırır.

Grafik 26 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Evlatlık Alınan Bir Çocuk, Erkeğe Babalık Duygusu Yaşatmaz.

Grafik 27 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğun Üzerinde Babasının Sözleri Daha Etkilidir.

Grafik 28 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkek Baba Olduktan Sonra Sadece Ailesi İçin Yaşar.

Grafik 29 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğumun Özel Günleri (Doğum Günü, Sünnet vb.) İçin Kendi Babamın Bana Yaptıklarını Yaparım.

Grafik 30 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Yeri Geldiğinde Çocuğunu Dövmelidir.

Grafik 31 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkeğin Babalık Rolünü Yerine Getirebilmesindeki En Önemli Faktör Ekonomidir.

Grafik 32 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

Grafik 33 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Babanın Aile İçindeki En Önemli Görevi Güvenliği Sağlamaktır.

Grafik 34 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının Kadınla Evlenmesi Sonucu Aile Kurulamaz.

Grafik 35 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkek Olmak ile Baba Olmak Aynı Anlamdadır.

Grafik 36 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Engelli Bir Çocuğa Sahip Olmak Toplumda Hoş Karşılanmaz.

Grafik 37 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Olmak Her Şeyden Önce Sorumluluk Duygusuna Sahip Olmayı Gerektirir.

Grafik 38 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Sperm Bankaları Kişilerde Babalık İmgisinin Gelişimi Açısından Olumsuz Etkiye Sahiptir.

Grafik 39 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Babalık Bir Erkeğin Tadabileceği En Güzel Duygudur.

Grafik 40 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Arabayı Baba Kullanmalıdır.

Grafik 41 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Anne, Çocuğu İçin Babadan Daha Fazla Emek Harcamaktadır.

Grafik 42 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Yeni Nesil Babalar Çocuğu Döverek Eğitim Anlayışına Sahiptirler.

Grafik 43 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkekler Babalığı Ailelerinden Öğrenirler.

Grafik 44 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Pazara Gitmek Annenin Görevidir.

Grafik 45 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Olunca Hayat Daha Anlamlı Olur.

Grafik 46 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkek 25 Yaşından Önce Çocuk Sahibi Olmamalıdır.

Grafik 47 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkek Babasını Temel Karakteristik Özellikleriyle (Adil Olma, Doğruluk gibi...) Örnek Almalıdır.

Grafik 48 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğu Olmayan Erkeğe Toplumda İyi Gözle Bakılmaz.

Grafik 49 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçin Çocuğuyla Çokça Vakit Geçirmesi Gerekir.

Grafik 50 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Çocuklarına Harçlık Vermek Suretiyle Görevini Yerine Getirmiş Olur.

Grafik 51 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkek Çocuklar Babalarını Örnek Almalıdır.

Grafik 52 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Engelli Çocuk, Babalık Görevlerini Yerine Getirmekte Engeldir.

Grafik 53 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Babanın Yasa ve Toplumun Belirlediği Görevleri Yerine Getirmesiyle Annenin Yükü Azalmaktadır.

Grafik 54 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Herkes Baba Olamaz.

Grafik 55 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğunu Döven Babalar Mutlaka Kendi Babalarından Dayak Yemişlerdir.

Grafik 56 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Baba Çocuğunun Hem Annesi Hem Babası Olamaz.

Grafik 57 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Olmak İçin Öncelikle Erkek Olmak Gerekir.

Grafik 58 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Engelli Çocuğa Sahip Bir Baba, Bazı Sorumluluklarını Yerine Getirmese de Olur.

Grafik 59 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Toplumda En Önemli Sosyalleşme Aracı Ailedir.

Grafik 60 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile İçinde Herkesin Görevi Farklıdır.

Grafik 61 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Toplumun Devamını Aile Sağlar.

Grafik 62 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Kurmak Riskli Bir İştir.

Grafik 63 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Hayatı Düzene Sokar.

Grafik 64 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Annelik Duygusu ile Babalık Duygusu Birbirinden Farklıdır.

Grafik 65 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Kültürün Gelecek Nesillere Aktarılması En Etkin Olarak Ailede Olur.

Grafik 66 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Anne Aile İçinde Gizli Reistir.

Grafik 67 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkeğe Üstünlük Statüsü Verilmesi Ataerkil Yapıdan Kaynaklanmaktadır.

Grafik 68 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Aynı Cinsiyetten Evlilikler Geçici Niteliğe Sahiptir.

Grafik 69 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Anne Çocuklarına Babadan Daha Yakındır.

Grafik 70 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Çocuğuna Karşı Baskıcı Olmalıdır.

Grafik 71 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Türk Toplumunun Temel Yapı Taşıdır.

Grafik 72 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Kız Çocuk ya da Erkek Çocuk Sahibi Olmak Bir Baba İçin Farklı Anlamlar Taşır.

Grafik 73 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

Grafik 74 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Ailenin Geçiminden Sadece Baba Sorumlu Değildir.

Grafik 75 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

Grafik 76 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğun Kulağını Çekmek, Tokat Atmak Dövmek Anlamına Gelmez.

Grafik 77 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkeğin En Önemli Görevi Babalıktır.

Grafik 78 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkekler Babalarının Hatalı Olduğu Davranışları Örnek Almazlar.

Grafik 79 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Kelimesi Sadece Cinsel Anlam Taşımaz.

Grafik 80 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Babalık Zor Bir İştir.

Grafik 81 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına Evlilik Hoş Görülebilir.

Grafik 82 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Temizlik İşleriyle İlgilenmez.

Grafik 83 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile İçinde Öğrendiklerimiz Hayatımızı Kolaylaştırır.

Grafik 84 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Evlatlık Alınan Bir Çocuk, Erkeğe Babalık Duygusu Yaşatmaz.

Grafik 85 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğun Üzerinde Babasının Sözleri Daha Etkilidir.

Grafik 86 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkek Baba Olduktan Sonra Sadece Ailesi İçin Yaşar.

Grafik 87 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğumun Özel Günleri (Doğum Günü, Sünnet vb.) İçin Kendi Babamın Bana Yaptıklarını Yaparım.

Grafik 88 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Yeri Geldiğinde Çocuğunu Dövmelidir.

Grafik 89 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkeğin Babalık Rolünü Yerine Getirebilmesindeki En Önemli Faktör Ekonomidir.

Grafik 90 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

Grafik 91 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Babanın Aile İçindeki En Önemli Görevi Güvenliği Sağlamaktır.

Grafik 92 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının Kadınla Evlenmesi Sonucu Aile Kurulamaz.

Grafik 93 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkek Olmak ile Baba Olmak Aynı Anlamdadır.

Grafik 94 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Engelli Bir Çocuğa Sahip Olmak Toplumda Hoş Karşılanmaz.

Grafik 95 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Olmak Her Şeyden Önce Sorumluluk Duygusuna Sahip Olmayı Gerektirir.

Grafik 96 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Sperm Bankaları Kişilerde Babalık İmgesinin Gelişimi Açısından Olumsuz Etkiye Sahiptir.

Grafik 97 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Babalık Bir Erkeğin Tadabileceği En Güzel Duygudur.

Grafik 98 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Arabayı Baba Kullanmalıdır.

Grafik 99 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Anne, Çocuğu İçin Babadan Daha Fazla Emek Harcamaktadır.

Grafik 100 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Yeni Nesil Babalar Çocuğu Döverek Eğitim Anlayışına Sahiptirler.

Grafik 101 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkekler Babalığı Ailelerinden Öğrenirler.

Grafik 102 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Pazara Gitmek Annenin Görevidir.

Grafik 103 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Olunca Hayat Daha Anlamlı Olur.

Grafik 104 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkek 25 Yaşından Önce Çocuk Sahibi Olmamalıdır.

- Grafik 105** (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkek Babasını Temel Karakteristik Özellikleriyle (Adil Olma, Doğruluk gibi...) Örnek Almalıdır.
- Grafik 106** (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğu Olmayan Erkeğe Toplumda İyi Gözle Bakılmaz.
- Grafik 107** (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçin Çocuğuyla Çokça Vakit Geçirmesi Gerekir.
- Grafik 108** (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Çocuklarına Harçlık Vermek Suretiyle Görevini Yerine Getirmiş Olur.
- Grafik 109** (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkek Çocuklar Babalarını Örnek Almalıdır.
- Grafik 110** (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Engelli Çocuk, Babalık Görevlerini Yerine Getirmekte Engeldir.
- Grafik 111** (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Babanın Yasa ve Toplumun Belirlediği Görevleri Yerine Getirmesiyle Annenin Yükü Azalmaktadır.
- Grafik 112** (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Herkes Baba Olamaz.
- Grafik 113** (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğunu Döven Babalar Mutlaka Kendi Babalarından Dayak Yemişlerdir.
- Grafik 114** (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Baba Çocuğunun Hem Annesi Hem Babası Olamaz.
- Grafik 115** (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Olmak İçin Öncelikle Erkek Olmak Gerekir.
- Grafik 116** (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Engelli Çocuğa Sahip Bir Baba, Bazı Sorumluluklarını Yerine Getirmese de Olur.
- Grafik 117** (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Toplumda En Önemli Sosyalleşme Aracı Ailedir.
- Grafik 118** (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Aile İçinde Herkesin Görevi Farklıdır.
- Grafik 119** (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Toplumun Devamını Aile Sağlar.
- Grafik 120** (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Aile Kurmak Riskli Bir İştir.
- Grafik 121** (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Aile Hayatı Düzene Sokar.
- Grafik 122** (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Anelik Duygusu ile Babalık Duygusu Birbirinden Farklıdır.
- Grafik 123** (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Kültürün Gelecek Nesillere Aktarılması En Etkin Olarak Ailede Olur.
- Grafik 124** (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Anne Aile İçinde Gizli Reistir.
- Grafik 125** (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Erkeğe Üstünlük Statüsü Verilmesi Ataerkil Yapıdan Kaynaklanmaktadır.

Grafik 126 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Aynı Cinsiyetten Evlilikler Geçici Niteliğe Sahiptir.

Grafik 127 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Anne Çocuklarına Babadan Daha Yakındır.

Grafik 128 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Baba Çocuğuna Karşı Baskıcı Olmalıdır.

Grafik 129 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Aile Türk Toplumunun Temel Yapı Taşıdır.

Grafik 130 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Kız Çocuk ya da Erkek Çocuk Sahibi Olmak Bir Baba İçin Farklı Anlamlar Taşır.

Grafik 131 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

Grafik 132 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Ailenin Geçiminden Sadece Baba Sorumlu Değildir.

Grafik 133 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

Grafik 134 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Çocuğun Kulağını Çekmek, Tokat Atmak Dövmek Anlamına Gelmez.

Grafik 135 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Erkeğin En Önemli Görevi Babalıktır.

Grafik 136 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Erkekler Babalarının Hatalı Olduğu Davranışları Örnek Almazlar.

Grafik 137 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Baba Kelimesi Sadece Cinsel Anlam Taşımaz.

Grafik 138 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Babalık Zor Bir İştir.

Grafik 139 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına Evlilik Hoş Görülebilir.

Grafik 140 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Baba Temizlik İşleriyle İlgilenmez.

Grafik 141 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Aile İçinde Öğrendiklerimiz Hayatımızı Kolaylaştırır.

Grafik 142 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Evlatlık Alınan Bir Çocuk, Erkeğe Babalık Duygusu Yaşatmaz.

Grafik 143 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Çocuğun Üzerinde Babasının Sözleri Daha Etkilidir.

Grafik 144 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Erkek Baba Olduktan Sonra Sadece Ailesi İçin Yaşar.

Grafik 145 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Çocuğumun Özel Günleri (Doğum Günü, Sünnet vb.) İçin Kendi Babamın Bana Yaptıklarını Yaparım.

Grafik 146 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Baba Yeri Geldiğinde Çocuğunu Dövmelidir.

Grafik 147 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Erkeğin Babalık Rolünü Yerine Getirebilmesindeki En Önemli Faktör Ekonomidir.

Grafik 148 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

Grafik 149 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Babannn Aile İçindeki En Önemli Görevi Güvenliğı Sağlamaktır.

Grafik 150 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Bir Erkeğın Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının Kadınla Evlenmesi Sonucu Aile Kurulamaz.

Grafik 151 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Erkek Olmak ile Baba Olmak Aynı Anlamdadır.

Grafik 152 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Engelli Bir Çocuğaa Sahip Olmak Toplumda Hoş Karşılanmaz.

Grafik 153 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Baba Olmak Her Şeyden Önce Sorumluluk Duygusuna Sahip Olmayı Gerektirir.

Grafik 154 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Sperm Bankaları Kişilerde Babalık İmgesinin Gelişimi Açısından Olumsuz Etkiye Sahiptir.

Grafik 155 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Babalık Bir Erkeğın Tadabileceğı En Güzel Duygudur.

Grafik 156 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Arabayı Baba Kullanmalıdır.

Grafik 157 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Bir Anne, Çocuğuu İçin Babadan Daha Fazla Emek Harcamaktadır.

Grafik 158 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Yeni Nesil Babalar Çocuğuu Döverek Eğitim Anlayışına Sahiptirler.

Grafik 159 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Erkekler Babalığı Ailelerinden Öğrenirler.

Grafik 160 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Pazara Gitmek Annenin Görevidir.

Grafik 161 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Baba Olunca Hayat Daha Anlamlı Olur.

Grafik 162 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Bir Erkek 25 Yaşından Önce Çocuk Sahibi Olmamalıdır.

Grafik 163 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Bir Erkek Babasını Temel Karakteristik Özellikleriyle (Adil Olma, Doğruluk gibi...) Örnek Almalıdır.

Grafik 164 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Çocuğuu Olmayan Erkeğee Toplumda İyi Gözle Bakılmaz.

Grafik 165 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Bir Erkeğın Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçin Çocuğuuyla Çokça Vakit Geçirmesi Gerekir.

Grafik 166 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Baba Çocuklarına Harçlık Vermek Suretiyle Görevini Yerine Getirmiş Olur.

Grafik 167 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Erkek Çocuklar Babalarını Örnek Almalıdır.

Grafik 168 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Engelli Çocuk, Babalık Görevlerini Yerine Getirmekte Engeldir.

Grafik 169 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Babanın Yasa ve Toplumun Belirlediği Görevleri Yerine Getirmesiyle Annenin Yükü Azalmaktadır.

Grafik 170 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Herkes Baba Olamaz.

Grafik 171 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Çocuğunu Döven Babalar Mutlaka Kendi Babalarından Dayak Yemişlerdir.

Grafik 172 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Bir Baba Çocuğunun Hem Annesi Hem Babası Olamaz.

Grafik 173 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Baba Olmak İçin Öncelikle Erkek Olmak Gerekir.

Grafik 174 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Engelli Çocuğa Sahip Bir Baba, Bazı Sorumluluklarını Yerine Getirmese de Olur.

Grafik 175 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Toplumda En Önemli Sosyalleşme Aracı Ailedir.

Grafik 176 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Aile İçinde Herkesin Görevi Farklıdır.

Grafik 177 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Toplumun Devamını Aile Sağlar.

Grafik 178 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Aile Kurmak Riskli Bir İştir.

Grafik 179 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Aile Hayatı Düzene Sokar.

Grafik 180 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Annelik Duygusu ile Babalık Duygusu Birbirinden Farklıdır.

Grafik 181 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Kültürün Gelecek Nesillere Aktarılması En Etkin Olarak Ailede Olur.

Grafik 182 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Anne Aile İçinde Gizli Reistir.

Grafik 183 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Erkeğe Üstünlük Statüsü Verilmesi Ataerkil Yapıdan Kaynaklanmaktadır.

Grafik 184 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Aynı Cinsiyetten Evlilikler Geçici Niteliğe Sahiptir.

Grafik 185 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Anne Çocuklarına Babadan Daha Yakındır.

Grafik 186 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Baba Çocuğuna Karşı Baskıcı Olmalıdır.

Grafik 187 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Aile Türk Toplumunun Temel Yapı Taşıdır.

Grafik 188 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Kız Çocuk ya da Erkek Çocuk Sahibi Olmak Bir Baba İçin Farklı Anlamlar Taşır.

Grafik 189 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

Grafik 190 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Ailenin Geçiminden Sadece Baba Sorumlu Değildir.

Grafik 191 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

Grafik 192 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Çocuğun Kulağını Çekmek, Tokat Atmak Dövmek Anlamına Gelmez.

Grafik 193 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Erkeğin En Önemli Görevi Babalıktır.

Grafik 194 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Erkekler Babalarının Hatalı Olduğu Davranışları Örnek Almazlar.

Grafik 195 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Baba Kelimesi Sadece Cinsel Anlam Taşımaz.

Grafik 196 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Babalık Zor Bir İştir.

Grafik 197 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına Evlilik Hoş Görülebilir.

Grafik 198 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Baba Temizlik İşleriyle İlgilenmez.

Grafik 199 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Aile İçinde Öğrendiklerimiz Hayatımızı Kolaylaştırır.

Grafik 200 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Evlatlık Alınan Bir Çocuk, Erkeğe Babalık Duygusu Yaşatmaz.

Grafik 201 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Çocuğun Üzerinde Babasının Sözleri Daha Etkilidir.

Grafik 202 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Erkek Baba Olduktan Sonra Sadece Ailesi İçin Yaşar.

Grafik 203 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Çocuğumun Özel Günleri (Doğum Günü, Sünnet vb.) İçin Kendi Babamın Bana Yaptıklarını Yaparım.

Grafik 204 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Baba Yeri Geldiğinde Çocuğunu Dövmelidir.

Grafik 205 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Erkeğin Babalık Rolünü Yerine Getirebilmesindeki En Önemli Faktör Ekonomidir.

Grafik 206 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

Grafik 207 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Babanın Aile İçindeki En Önemli Görevi Güvenliği Sağlamaktır.

Grafik 208 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Bir Erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının Kadınlıkla Evlenmesi Sonucu Aile Kurulamaz.

Grafik 209 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Erkek Olmak ile Baba Olmak Aynı Anlamdadır.

Grafik 210 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Engelli Bir Çocuğa Sahip Olmak Toplumda Hoş Karşılanmaz.

Grafik 211 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Baba Olmak Her Şeyden Önce Sorumluluk Duygusuna Sahip Olmayı Gerektirir.

Grafik 212 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Sperm Bankaları Kişilerde Babalık İmgesinin Gelişimi Açısından Olumsuz Etkiye Sahiptir.

Grafik 213 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Babalık Bir Erkeğin Tadabileceği En Güzel Duygudur.

Grafik 214 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Arabayı Baba Kullanmalıdır.

Grafik 215 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Bir Anne, Çocuğu İçin Babadan Daha Fazla Emek Harcamaktadır.

Grafik 216 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Yeni Nesil Babalar Çocuğu Döverek Eğitim Anlayışına Sahiptirler.

Grafik 217 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Erkekler Babalığı Ailelerinden Öğrenirler.

Grafik 218 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Pazara Gitmek Annenin Görevidir.

Grafik 219 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Baba Olunca Hayat Daha Anlamlı Olur.

Grafik 220 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Bir Erkek 25 Yaşından Önce Çocuk Sahibi Olmamalıdır.

Grafik 221 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Bir Erkek Babasını Temel Karakteristik Özellikleriyle (Adil Olma, Doğruluk gibi...) Örnek Almalıdır.

Grafik 222 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Çocuğu Olmayan Erkeğe Toplumda İyi Gözle Bakılmaz.

Grafik 223 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Bir Erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçin Çocuğuyla Çokça Vakit Geçirmesi Gerekir.

Grafik 224 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Baba Çocuklarına Harçlık Vermek Suretiyle Görevini Yerine Getirmiş Olur.

Grafik 225 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Erkek Çocuklar Babalarını Örnek Almalıdır.

Grafik 226 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Engelli Çocuk, Babalık Görevlerini Yerine Getirmekte Engeldir.

Grafik 227 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Babanın Yasa ve Toplumun Belirlediği Görevleri Yerine Getirmesiyle Annenin Yükü Azalmaktadır.

Grafik 228 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Herkes Baba Olamaz.

Grafik 229 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Çocuğunu Döven Babalar Mutlaka Kendi Babalarından Dayak Yemişlerdir.

Grafik 230 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Bir Baba Çocuğunun Hem Annesi Hem Babası Olamaz.

Grafik 231 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Baba Olmak İçin Öncelikle Erkek Olmak Gerekir.

Grafik 232 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Engelli Çocuğa Sahip Bir Baba, Bazı Sorumluluklarını Yerine Getirmese de Olur.

Grafik 233 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Toplumda En Önemli Sosyalleşme Aracı Ailedir.

Grafik 234 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Aile İçinde Herkesin Görevi Farklıdır.

Grafik 235 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Toplumun Devamını Aile Sağlar.

Grafik 236 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Aile Kurmak Riskli Bir İştir.

Grafik 237 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Aile Hayatı Düzene Sokar.

Grafik 238 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Annelik Duygusu ile Babalık Duygusu Birbirinden Farklıdır.

Grafik 239 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Kültürün Gelecek Nesillere Aktarılması En Etkin Olarak Ailede Olur.

Grafik 240 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Anne Aile İçinde Gizli Reistir.

Grafik 241 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkeğe Üstünlük Statüsü Verilmesi Ataerkil Yapıdan Kaynaklanmaktadır.

Grafik 242 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Aynı Cinsiyetten Evlilikler Geçici Niteliğe Sahiptir.

Grafik 243 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Anne Çocuklarına Babadan Daha Yakındır.

Grafik 244 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Baba Çocuğuna Karşı Baskıcı Olmalıdır.

Grafik 245 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Aile Türk Toplumunun Temel Yapı Taşıdır.

Grafik 246 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Kız Çocuk ya da Erkek Çocuk Sahibi Olmak Bir Baba İçin Farklı Anlamlar Taşır.

Grafik 247 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

Grafik 248 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Ailenin Geçiminden Sadece Baba Sorumlu Değildir.

Grafik 249 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

Grafik 250 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Çocuğun Kulağını Çekmek, Tokat Atmak Dövmek Anlamına Gelmez.

Grafik 251 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkeğin En Önemli Görevi Babalıktır.

Grafik 252 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkekler Babalarının Hatalı Olduğu Davranışları Örnek Almazlar.

Grafik 253 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Baba Kelimesi Sadece Cinsel Anlam Taşımaz.

Grafik 254 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Babalık Zor Bir İştir.

Grafik 255 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına Evlilik Hoş Görülebilir.

Grafik 256 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Baba Temizlik İşleriyle İlgilenmez.

Grafik 257 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Aile İçinde Öğrendiklerimiz Hayatımızı Kolaylaştırır.

Grafik 258 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Evlatlık Alınan Bir Çocuk, Erkeğe Babalık Duygusu Yaşatmaz.

Grafik 259 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Çocuğun Üzerinde Babasının Sözleri Daha Etkilidir.

Grafik 260 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkek Baba Olduktan Sonra Sadece Ailesi İçin Yaşar.

Grafik 261 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Çocuğumun Özel Günleri (Doğum Günü, Sünnet vb.) İçin Kendi Babamın Bana Yaptıklarını Yaparım.

Grafik 262 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Baba Yeri Geldiğinde Çocuğunu Dövmelidir.

Grafik 263 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkeğin Babalık Rolünü Yerine Getirebilmesindeki En Önemli Faktör Ekonomidir.

Grafik 264 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

Grafik 265 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Babanın Aile İçindeki En Önemli Görevi Güvenliği Sağlamaktır.

Grafik 266 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Bir Erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının Kadınla Evlenmesi Sonucu Aile Kurulamaz.

Grafik 267 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkek Olmak ile Baba Olmak Aynı Anlamdadır.

Grafik 268 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Engelli Bir Çocuğa Sahip Olmak Toplumda Hoş Karşılanmaz.

Grafik 269 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Baba Olmak Her Şeyden Önce Sorumluluk Duygusuna Sahip Olmayı Gerektirir.

Grafik 270 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Sperm Bankaları Kişilerde Babalık İngesinin Gelişimi Açısından Olumsuz Etkiye Sahiptir.

Grafik 271 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Babalık Bir Erkeğin Tadabileceği En Güzel Duygudur.

Grafik 272 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Arabayı Baba Kullanmalıdır.

Grafik 273 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Bir Anne, Çocuğu İçin Babadan Daha Fazla Emek Harcamaktadır.

Grafik 274 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Yeni Nesil Babalar Çocuğu Döverek Eğitim Anlayışına Sahiptirler.

Grafik 275 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkekler Babalığı Ailelerinden Öğrenirler.

Grafik 276 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Pazara Gitmek Annenin Görevidir.

Grafik 277 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Baba Olunca Hayat Daha Anlamlı Olur.

Grafik 278 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Bir Erkek 25 Yaşından Önce Çocuk Sahibi Olmamalıdır.

Grafik 279 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Bir Erkek Babasını Temel Karakteristik Özellikleriyle (Adil Olma, Doğruluk gibi...) Örnek Almalıdır.

Grafik 280 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Çocuğu Olmayan Erkeğe Toplumda İyi Gözle Bakılmaz.

Grafik 281 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Bir Erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçin Çocuğuyla Çokça Vakit Geçirmesi Gerekir.

Grafik 282 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Baba Çocuklarına Harçlık Vermek Suretiyle Görevini Yerine Getirmiş Olur.

Grafik 283 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkek Çocuklar Babalarını Örnek Almalıdır.

Grafik 284 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Engelli Çocuk, Babalık Görevlerini Yerine Getirmekte Engeldir.

Grafik 285 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Babanın Yasa ve Toplumun Belirlediği Görevleri Yerine Getirmesiyle Annenin Yükü Azalmaktadır.

Grafik 286 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Herkes Baba Olamaz.

Grafik 287 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Çocuğunu Döven Babalar Mutlaka Kendi Babalarından Dayak Yemişlerdir.

Grafik 288 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Bir Baba Çocuğunun Hem Annesi Hem Babası Olamaz.

Grafik 289 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Baba Olmak İçin Öncelikle Erkek Olmak Gerekir.

Grafik 290 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Engelli Çocuğa Sahip Bir Baba, Bazı Sorumluluklarını Yerine Getirmese de Olur.

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Age	Adı geçen eser
Akt.	Aktaran(lar)
Alm.	Almanca
Arş. Gör.	Araştırma Görevlisi
ASAGEM	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
AT	Avrupa Topluluğu
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
ÇDA I	Çocuğun Değeri Araştırması I
ÇDA II	Çocuğun Değeri Araştırması II
ÇOKAUM	Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi
ÇYDD	Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
Çev.	Çeviren(ler)
Der.	Derleyen(ler)
Doç. Dr.	Doçent Doktor
Dr.	Doktor
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
Ed.	Editör(ler)
Ho	Ho Hipotezi
H1	H1 Hipotezi
IBM	Uluslararası İş Makineleri (International Business Machines)
İBBS	İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması
INE	Instituto Nacional de Estadística (İsp.) / Ulusal İstatistik Enstitüsü
İng.	İngilizce
İsp.	İspanyolca
LGBT	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transseksüel
MİE	Mülleriyan İnhibe Edici Faktörü
Örn.	Örneğin
Prof. Dr.	Profesör Doktor
s.	Sayfa
(S)	Soru

SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TESEV	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
Vb.	Ve başkaları, ve benzerleri
Vd.	Ve diğerleri
Yay. Haz.	Yayına Hazırlayan(lar)
Yrd. Doç. Dr.	Yardımcı Doçent Doktor
Yy.	Yüzyıl

ÖZET

Günümüz toplumlarında geleneksel aile yapısının çekirdek aileye dönüşmesi, çekirdek aile yapısı içindeki bireylerin rol ve sorumluluklarının değişmesi, kadının eğitim düzeyinin artması ve ekonomik yönden erkeklere bağımlı olarak yaşamaktan kurtulmaya başlaması kadının toplum içindeki statüsünde değişmelere neden olmuştur. Toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki keskin sınırların kalkması anne ve baba rollerinin değişmesini beraberinde getirmiş, babalık kavramı da bu değişimlerden etkilenmiştir. Erkeklerin ev işi ve çocuk bakımıyla ilgili sorumlulukları paylaşmaya başlaması babalık olgusuna ilişkin tutum ve davranışlarda değişime ve babalık olgusuna yeni anlamlar atfedilmesine yol açmıştır.

Günümüz toplumlarında geleneksel kültürel inanç ve değerlere sahip annelik-babalık ile modern annelik-babalık uygulamalarının bir arada yaşatıldığı görülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde babalığa ilişkin tutum ve davranışları belirleyen etkenler konusunda gerçekleştirilen çalışmaların yetersiz olduğu ve konuyla ilgili araştırmalara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Türk toplumunun kültürel yapısı içinde günümüz erkeklerinin babalığa ilişkin tutum ve davranışlarının değişiminde hangi faktörlerin etkili olduğunu saptamak amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma literatürde yer alan eksikliği bir nebze de olsa gidermeyi amaçlamaktadır.

Bu çalışma kapsamında gerçekleştirdiğimiz alan araştırması nicel bir araştırma desenine sahip olmakla birlikte, bu nicel deseni güçlendirmek amacıyla derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilen nitel veriler de kullanılmıştır. Derinlemesine görüşmeler sonucunda yapılan deşifreler Likert ölçeğinde yer alan ifadelerin karşılaştırılmasında belirleyici olmuştur. Likert ölçeğinin yanı sıra katılımcılara annelerinin eğitim düzeyi, babalarının eğitim düzeyi, ailelerinin nerede yaşadığı, ailelerinin aylık ortalama geliri ve ailelerinin kaçınıcı çocuğu olduklarına ilişkin beş sorudan oluşan babalık tutumunun oluşması açısından öncelikli etkiye sahip sosyo-demografik değişkenlerin sorgulandığı sorular da yöneltilmiştir. Likert tipi ölçek yardımıyla baba adayları olan erkek üniversite öğrencilerine anket formu uygulanmış olup elde edilen veriler frekans analizi ve Ki-kare(χ^2) bağımsızlık testlerine tabi tutulmuştur. Uygulanan istatistiksel testlerin sonuçları doğrultusunda baba adaylarının babalığa ilişkin tutum ve davranışlarının oluşması ve gelişmesi sürecinde annelerinin ve babalarının eğitim düzeyleri etkilidir saptamasını yapmak mümkün görünmektedir.

ABSTRACT

In contemporary societies, traditional family structure has been evolved into nuclear family structure, thus, roles and responsibilities of individuals within the nuclear family structure has been changed, women's education status has been increased and consequently women's status in the society have been raised and women have become independent from being economically dependent on men. Elimination of the sharp social gender boundaries has changed traditional mother and father roles, in this fashion, the concept of fatherhood is also affected from this developments. Men have been started to share housework and child care responsibilities, hence, the nature of fatherhood and parenting attitudes have been changed and concept of the fatherhood and parenting has gained new meaning.

It has being observed that, in today's contemporary societies, traditional and modern cultural beliefs and values for maternity – paternity have been living side by side. After reviewing the relevant literature, it is seen that studies have been conducted in order to find the determinants of attitudes and behaviors of fatherhood are inadequate and topic needs further study and research. This research aims to determine which factors are effective in changes of the attitudes and behaviors of today's men's fatherhood concept in cultural structure of Turkish society, thus, hopefully to fill some gap in this literature, albeit a bit.

In this study, even though, field study conducted by us is characterized by quantitative research design, qualitative data obtained in-depth interviews were also used in order to strengthen quantitative research design. Decoded data obtained in-depth interviews have been decisive in the determination of the statements contained in Likert scale. In addition to Likert scale, five more questions which have primary impact on formation of the fatherhood attitude in socio- demographic variables were asked to the participants. They are: their father's education level, mother's education level, the place where their families live, average monthly income of their families, the number of the siblings. With the help of Likert-type scale, a questionnaire form applied to the male university students who are candidates for the fatherhood. Obtained data are processed under frequency analysis and chi-square (χ^2) tests of independence. We can conclude that; according to the results of statistical tests applied, education level of the mother and father have influence in the process of formation and development of attitudes and behaviors of fatherhood for prospective father candidates.

ÖNSÖZ

Doktora tezimin konu seçiminden tamamlanmasına kadar geçen süreçte tezime farklı şekillerde katkıda bulunan, beni yönlendiren, bana destek veren ve yardımını esirgemeyen birçok insan olduğu için kendimi çok şanslı ve söz konusu insanlara minnettar hissediyorum.

Lisans eğitimimden bu yana hocam olan, yüksek lisans eğitimim ve doktora eğitimim boyunca da tez danışmanım olan Prof. Dr. Esmâ DURUGÖNÜL'e bana olan güveni, her zaman arkamda olduğunu hissettirdiği, beni tez çalışmamın zor aşamalarında yüreklendirdiği ve emeğini olduğu kadar sevgisini de esirgemediği için ne kadar teşekkür etsem azdır.

Doktora tez aşamasına geçtiğim sürecin başından itibaren Tez İzleme Komite'mde Jüri Üyesi olmayı kabul eden ve beni her zaman cesaretlendiren Prof. Dr. Veysel BOZKURT'a da özellikle yapıcı eleştirileri ve yönlendirmeleriyle bana verdiği destek ve tezime sağladığı değerli katkılarından dolayı minnettarım.

Lisans eğitimimin başlangıcından bu yana hocam olan Prof. Dr. Sevinç GÜÇLÜ'ye her zamanki olumlu tavrı, iyi niyeti, güler yüzü ve emekleri için teşekkür borçluyum.

Her zaman ellerinden gelen her türlü desteği vererek, eleştirel tavırlarıyla kendimi geliştirmemi sağlayan ve günün her saatinde bana zaman ayıran çok değerli hocalarım Doç. Dr. Arda ARIKAN ve Yrd. Doç. Dr. Gökhan Veli KÖKTÜRK'e çok teşekkür ederim. Ayrıca tez savunmamda jüri üyeliğini kabul ederek, zahmetli bir işi üstlendiği ve tezime yaptığı katkıdan dolayı Doç. Dr. Mustafa Kemal COŞKUN'a; beni şahsen tanımadığı halde yardımlarını ve değerli görüşlerini esirgemediği için Yrd. Doç. Dr. Elif KUŞ SAİLLARD'a; yedek jüri üyeliğini kabul ederek tezimi değerlendirdikleri için Doç. Dr. Feryal TURAN ve Yrd. Doç. Dr. Şahin ÖZÇINAR'a çok teşekkür ederim.

Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Yıldırım ÖZBEK'e yapıcı tavrıyla beni desteklediği için; ayrıca Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde görev yapmakta olan öğretim üyelerinden Prof. Dr. Burhan VARKIVANÇ, Doç. Dr. İsa KIZGUT, Doç. Dr. Abdullah KARAÇAĞ, Yrd. Doç. Dr. Ali CİN, Yrd. Doç. Dr. Suat ÜNLÜ ve Yrd. Doç. Dr. Mehmet OKTAN'a değerli zamanlarını ayırarak çalışmama sağladıkları katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin içeriğini en iyi ifade eden başlığı önererek tezimin isim annesi olan Yrd. Doç. Dr. Hatice AKIN ZORBA'ya teşekkür ederim.

Tezimin araştırma kısmına bir arkadaştan beklenebileceğin ötesinde yardımcı olarak bana yol gösterdiği ve tez aşamamdaki en sıkıntılı günleri benimle paylaştığı için değerli arkadaşım Arş. Gör. Faik ŞAVKLI'ya ne kadar teşekkür etsem azdır.

Aylin KÖKTÜRK'e en zor zamanlarımda yanımda olduğu için; Doğuhan KÖKTÜRK'e sevgisi ve küçük arkadaşım olduğu için, Azize BAYGAL ve Betül GÜREL'e dostlukları için; Özen Özlem ÖZCAN'a tezimle ilgili yardımları için ve Mehmet TONKUŞ'a dostluğun sadece bir kelime olmadığını gösterdiği ve bana elinden gelen her türlü desteği vererek zor günlerimi paylaştığı için teşekkür borçluyum.

Özellikle danışmanlıklarını yaptığım ve 2012-2013 yılında mezun olan öğrencilerimize sevgileri ve güler yüzleriyle hayatıma renk ve neşe kattıkları, zor dönemlerde beni düşündüklerini her zaman hissettirdikleri için teşekkür ederim.

Hayatımın her anında yanımda olan, desteklerini hiç esirgemeyen, bana olan güvenlerini daima hissettiren canım aileme ve ailemizin neşe kaynağı olan, sevgisiyle yüzümü güldüren, varlığı bile mutlu olmamı sağlayan bitanecik yeğenim Toprak'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Canım annem, babam ve çok kısa bir süre önce hayatını kaybeden babanneme verdiğim sözü tutmamda emeği olan, bana inanan, iyi dileklerini ve dualarını esirgemeyen herkese sonsuz teşekkürler.

Özge ZEYBEKOĞLU
Antalya, 2013

GİRİŞ

Sanayileşme ile hız kazanan değişim süreci, teknoloji ve bilim alanlarındaki gelişmelerle birlikte toplumsal yaşamı temelden etkileyen değişimlere de yol açmaktadır. Sanayileşme, kentleşme ve göç gibi olgular toplumsal yapı ve kurumların değişimini derinden etkilemektedir. Değişen toplumsal yapılarda gelenek ve göreneklerin etkisinin azalması, din kurumunun yönlendirme gücünün zayıflaması, cinsel tabuların belli bir ölçüde yıkılması, kadın-erkek ilişkilerinin geçmişe oranla daha özgürce yaşanması gibi nedenlerle kadının toplum ve aile içindeki rolü ve önemi de değişmektedir. Kadının toplum ve özellikle aile içindeki değişen konumu, toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerini de etkilemektedir. Tüm bu gelişmelerin doğal bir sonucu olarak, evlilik ve aile kurumlarının yapısındaki değişikliklerin tartışılması da gerekmektedir. Kadın ve erkeğe ilişkin rollerin ve anlayışların değişimi, aile ve evlilik kurumunun bünyesinde yer alan üç temel grubu etkilemektedir: Çocuklar, kadınlar/anneler ve erkekler/babalar.

Türk aile yapısı bağlamında çocuk ve çocukluğa ilişkin çok sayıda çalışma mevcuttur. Bunların başında özellikle Bekir Onur'un çalışmaları gelmektedir. Bekir Onur, *Oyuncak Müzesi* (1990) ve *Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi*'ni (ÇOKAUM, 1994) kurmakla kalmamış aynı zamanda *Toplumsal Tarihte Çocuk* (1994), *Çocuk Kültürü* (1997), *Cumhuriyet ve Çocuk* (1999), *Türkiye'de Çocukluğun Tarihi* (2005), *Çocuk, Tarih ve Toplum* (2007), *Türk Modernleşmesinde Çocuk* (2009) adlı birçok çalışma ortaya koymuştur. Bekir Onur'un yanı sıra, Çiğdem Kağıtçıbaşı'nın yürütücülüğünde gerçekleşen *Çocuğun Değeri Araştırması I* (1975) ve *Çocuğun Değeri Araştırması II* (2003); Mine Tan'ın *Çocukluk: Dün ve Bugün – Toplumsal Tarihte Çocuk* (1994); ÇOKAUM'un düzenlediği III. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirilerinin yer aldığı *Dünyada ve Türkiye'de Değişen Çocukluk* (2001); Mahmut Tezcan'ın *Çocuk Sosyolojisi* (2005); Hülya Tezcan'ın *Osmanlı Sarayının Çocukları* (2006); Kemal İnal'ın *Modernizm ve Çocuk: Geleneksel, Modern ve Postmodern Çocukluk İmgeleri* (2007) ve *Çocuğun Örselenen Dünyası* (2007); Atalay Yörükoğlu'nun *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk* (2007); Fulya Sormaz'ın *Çocukluk, Oyun ve Oyuncak: Sosyo-Kültürel Bir Analiz* (2012) olmak üzere önemli çalışmalar mevcuttur.

Türk aile yapısı bağlamında, çocuk ve çocukluğa ilişkin konularda olduğu gibi, kadını da konu alan çok sayıda çalışma karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmalarda kadının konumu, değeri, emeği, eğitimi, sağlığı, yoksulluğu, siyasal katılımı, hakları, maruz kaldığı şiddet ve anneliği olmak üzere birçok konu tartışılmış ve tartışılmaya da devam etmektedir. Kadına ilişkin bütün bu bağlamlarda gerçekleştirilen çalışmaların hepsine burada değinmemiz şüphesiz ki mümkün değildir. Ancak Türk toplumunda aile ve kadına ilişkin çalışmalar

çoğunlukla birbirinden ayıramamakta, aile yapısı tartışılırken kadının ön planda tutulduğu, vurgulandığı çalışmalar yapılmaktadır. Necdet Sevinç'in *Eski Türklerde Kadın ve Aile* (1987); Aytunç Altındal'ın *Türkiye'de Kadın* (1991, 2004); Necla Arat'ın *Türkiye'de Kadın Olmak* (1994); Sibel Özbudun'un *Türkiye'de Kadın Olmak* (1994); Mahmut Tezcan'ın *Türk Ailesi Antropolojisi* (2000); M. Cihangir Doğan ve M. Said Doğan'ın *Modernleşme Sürecinde Türk Köy Ailesi Araştırması* (2005); Latife Kabaklı Çimen'in *Türk Töresinde Kadın ve Aile* (2008); Leyla Kırkpınar'ın *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Kadın* (2009); Dilaver Cebeci'nin *Tanzimat ve Türk Ailesi* (2010); Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün *Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması* (2010); İsmail Doğan'ın *Dünden Bugüne Türk Ailesi* (2009); Şirin Tekeli'nin *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* (2010); Ömer Çaha'nın *Sivil Kadın – Türkiye'de Kadın ve Sivil Toplum* (2010); Şefika Kurnaz'ın *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını* (2011); Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren'in *Türkiye'de Refah Devleti ve Kadın* (2012); Serpil Sancar'ın *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti – Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar* (2012); Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün *Türkiye'de Kadının Durumu* (2012) ve daha sıralayamadığımız birçok çalışma, bu tartışmaların birbirine bağlı bir şekilde gerçekleştiğini gösterir niteliktedir. Benzer bir şekilde toplumsal cinsiyet çalışmaları da, toplumlarda süregelen toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpların özellikle kadını olumsuz yönde etkilediği; kadının ikincil konumunu pekiştirdiği ve cinsiyete dayalı ayrımcılığı yeniden ürettiği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bununla birlikte, kadının kendi aleyhine olan bu süreçleri yeniden üretmek ve pekiştirmek konusunda oynadığı aktif rol vurgulanmaktadır. Toplumsal cinsiyet çalışmaları bünyesinde kadına ilişkin pek çok konu farklı açılardan ele alınarak kadın çalışmaları adı altında toplanmaktadır.

Peki ya erkekler... Erkeklerden çoğunlukla ya otorite, güç, iktidar bağlamında ya da tartışılan konunun kadınlarla kıyaslanması sırasında söz edilmektedir. Yalnızca kadını ve kadının yaşadığı sorunları ortaya koymak yeterli midir? Kadın kadar erkeğe ilişkin konuları da tartışmaya açmak gerekmemekte midir? İşte bu noktada, toplumsal cinsiyet çalışmalarının bütünlüğü açısından önem taşıyan erkeklik çalışmaları ortaya çıkmaktadır. Erkeklik çalışmaları erkekliğin yaşanış ve algılanış tarzları arasındaki farklılıkları; egemen erkekliğin yanı sıra farklı erkeklik örüntülerinin varlığını; erkeklik denilen tek bir şeyden söz etmenin imkânsızlığını ve erkekliğe ilişkin daha pek çok konuyu farklı yönleriyle ele almaktadır. Yirminci yüzyılın sonuna doğru, başta feminist kuramcılar olmak üzere önde gelen sosyal bilimciler, eril tahakkümün niteliksel bir değişim yaşamakta olduğunu ve artık ataerkiden değil, yeni türde bir erkek egemenliğinden bahsetmek gerektiğini tartışmaya başlamışlardır. Modernleşme ile birlikte kadının hem kamusal hem de özel alandaki yeri ve etkinliğinde

değişim yaşanmakta ancak kadın-erkek ilişkilerinin dayandığı ataerkil sistem ortadan kalkmamakta, sadece çağa uydurularak “modern” bir biçimde yeniden inşa edilmektedir. Hızlı bir şekilde gelişen sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte kadının çalışma hayatına katılımı ve bu katılımın giderek artması, geleneksel geniş aile yapısının çekirdek aileye dönüşmesi ve kadın hareketleri gibi birçok etken erkek(lik) imgesi tartışmasındaki değişimi de beraberinde getirmiştir.

“Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile” başlıklı bu çalışmanın hareket noktası, toplumsal cinsiyet çalışmaları bünyesinde yer alan ve kadın çalışmalarının oluşturduğu temel üzerine inşa edilen erkeklik çalışmalarıdır. Erkeklik çalışmaları alanında en önemli isimlerden biri olan Connell (2010, 2000, 1995) diğer toplumsal cinsiyetlere tahakküm eden “hegemonik erkek” tipinden bahsetmekte ve onun toplumsal yaşamda bedensel olarak güçlü, yapılı ve kas gücünü kullanmaktan çekinmeyen, duygularını kontrol edip mantığıyla hareket eden bir heteroseksüel erkek olarak temsil edildiğinin altını çizmektedir. Bu imge aslında Türk aile yapısı ve toplumsal hayatı içinde bir babadan beklenen özelliklerdir denilebilir çünkü Türk toplumunda da bir erkeğin/babanın çelimsiz, güçsüz, duygusal bir insan olması onun zayıflığına işaret etmektedir¹.

Hegemonik erkek(lik) ve farklı erkek(lik)ler bağlamında babalık imgesinin ve aileye bakışın yeniden tanımlanması ve sorgulanması gerektiği düşüncesiyle yola çıktığım tez konusunu belirleme sürecinde, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi arşivinde yaptığım taramalar, konuya ilişkin daha önce herhangi bir tez çalışması gerçekleştirilmediğini ortaya koymuştur. Türkiye’de babalık ile ilgili bugüne dek gerçekleştirilen çalışmaların ağırlıklı olarak hukuk (babalık davası, babalık hakları); adli tıp (babalık testi); eğitim-öğretim (babanın çocuğun eğitimine katkısı) ve psikoloji (babanın çocuğun gelişimi, zekâsı, benliği vb. üzerine etkileri) alanlarında gerçekleştirildiği görülmektedir. Baba ve koca otoritesinin egemenliği tartışmaları haricinde babalık konusunda yapılan çalışmaların yetersizliği tez konusu belirleme sürecinde oldukça etkili olmuştur.

“Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile” başlıklı bu çalışma, yaşanan toplumsal değişmelerle birlikte Türk toplumunun kültürel yapısı içinde günümüz erkeklerinin babalığa ilişkin tutum ve davranışların değişiminde hangi faktörlerin etkili olduğunu inceleyerek literatürde yer alan eksikliği bir nebze de olsa gidermeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede, çalışmanın birinci bölümünde “Toplumsal Değişme Bağlamında Aile, Toplumsal Cinsiyet ve Erkek(lik)” başlığı altında aile, evlilik, çocuk, toplumsal cinsiyet ve erkeklik kavramlarından yola çıkılarak aile kurumu ve evlilik olgularındaki değişimler ve bu değişimlerin etkisiyle ortaya çıkan alternatif yaşam biçimleri; toplumsallaşma ve toplumsal

¹ Bkz. Tablo 1.2 Onaylanan kadın ve erkek değerlerine ilişkin sınıflandırma (Navaro, 2007).

cinsiyet rolleri; toplumsal bir inşaa olarak erkeklik ve Türkiye'deki egemen erkeklik imgesi tartışılmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, "Toplumsal Değişme Bağlamında Babalık" başlığı altında, Türk aile yapısı, anne(lik), baba(lık) ve çocuk(luk) imgeleri tarihsel süreç içindeki değişimi bağlamında ele alınmaktadır. İkinci bölümün devamında ise annelik ve babalığa ilişkin kuramsal yaklaşımlar ve günümüz toplumlarında baba figürü değerlendirilmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde "Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile: Araştırmanın Konusu, Kapsamı ve Yöntemi" başlığı altında araştırma kapsamında gerçekleştirilen alan araştırmasının konusu, kapsamı ve yöntemine ilişkin bilgiler yer almakta ve elde edilen verilerin analizi yapılmaktadır. Alan araştırması kısmı nicel bir araştırma desenine sahip olmakla birlikte, bu nicel deseni güçlendirmek amacıyla derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilen nitel veriler de kullanılmıştır. Araştırmanın nitel verilerini elde etmek amacıyla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler deşifre edilerek yazıya dökülmüş; nicel veriler ise anket formunda yer alan kodlar kullanılarak Microsoft Excel programında bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Nicel verilerin analizi, IBM SPSS Statistics 21.0 İstatistik paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin girişı yapıldıktan sonra, SPSS programında yer alan frekans analizi ve Ki-kare(χ^2) bağımsızlık testleri uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarının değerlendirmesi, yapılan analizlerde elde edilen verilere ilişkin tablolar ve grafiklerin oluşturulması ve yorumlanmaları ile gerçekleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
TOPLUMSAL DEĞİŞME BAĞLAMINDA
AİLE, TOPLUMSAL CİNSİYET ve ERKEK(LİK)

Toplumların değerleri, kurumları, tabakalaşmaları ve üretim tarzlarındaki farklılaşmalar, her toplumun ve kültürün doğasında var olan toplumsal değişme kavramıyla açıklanmaktadır. Toplumsal değişme, toplumun yapısını oluşturan toplumsal ilişkiler ağının ve bu ilişkileri belirleyen toplumsal kurumların değişmesidir. Bir toplum ne kadar geleneksel ya da muhafazakâr olursa olsun sürekli değişim içindedir. Hal böyleyken değişme kavramı ilerleme, kalkınma, gelişme, modernleşme kavramlarından farklıdır. Bu kavramlar farklı anlamlara sahip olmakla birlikte, yön belirtmekte ve değer yargısı taşımaktadırlar. Değişme kavramıysa nesnel olmasının yanısıra değer yargısı taşımamakta, iyi ya da kötüye doğru bir farklılaşma içermemekte, başka bir deyişle yön belirtmemektedir. Bununla birlikte toplumsal değişme ilerleme, gerileme, kalkınma, çözüme, yozlaşma ve olgunlaşma gibi birçok süreci de kapsamaktadır.

Modern sosyoloji de, günümüz toplumlarında hem sürekli gelişme hem de değişimin bulunduğu kabul görmektedir. Günümüzde toplumsal değişimin günümüzde en önemli şartı bilgi artışıdır (Türkdoğan, 1988, s. 66). Toplumsal yapıların bütünlüğü çerçevesinde tarih boyunca insanlar karşılıklı ve sürekli etkileşimler, ilişkiler ve sosyo-ekonomik yapıların değişimleri, yeni teknolojik gelişmeler iç/dış dinamiklerin etkisiyle yeni değerler, normlar, töreler, hukuk kuralları, siyasal yapılar ve yaşam biçimleri ortaya çıkarmıştır. Toplumsal değişimler çok yönlüdür ve birçok etkinin sonucunda gerçekleşmektedir. Coğrafi ve ekolojik çevrenin, üretim biçimleri ve üretim güçlerinin değişimi ve iç/dış dinamiklerin etkisiyle sosyo-kültürel yapılardaki değişim insanları da değiştirmekte ve insanlar değişimin hem nedeni hem de sonucu olmaktadır (Topses ve Topses, 2010, s. 175). Toplumsal değişme konusunda ele alınan temel kavramlardan biri olan modernizm, sanayileşme sonucunda ortaya çıkan toplumsal modeller (kalıplar) anlamına gelmektedir. Sosyologlar, 1750'li yıllarda Batı Avrupa'da başlayan Sanayi Devrimi ile birlikte görülmeye başlayan bütün sosyal kalıpları bu kavramın içinde ele almaktadırlar. Modernleşme tarihsel süreçte yaşanan en köklü toplumsal değişimlerden biridir. İçli'ye (2009, s. 142) göre modernleşme değişimin özel bir durumu, bir eşitleme sürecidir. Bu anlamda az gelişmiş toplumların gelişmiş toplumlara yetişme çabasıdır. Başka bir ifadeyle modernleşme, sanayileşme ile başlayan sosyal değişim sürecidir (Macionis, 2012, s. 629).

Sanayi toplumuna doğru ve sanayi toplumundaki değişme sürecinin analizi, sosyolojinin temel ilgi alanlarından biridir. Tarım/sanayi, geleneksel/çağdaş, az gelişmiş/gelişmiş toplum

ayrımlarından hangisini kullanırsak kullanalım, toplumsal değişme sürecinde toplumdan topluma farklılaşan sorunlar yaşanmaktadır. 1960'lı yıllardan itibaren sanayi sonrası, post-modern vb. isimler kullanılarak yeni bir toplum modelinden söz edilmeye başlanmaktadır. Bununla birlikte hangi kavramı kullanırsak kullanalım önemli olan her toplumun değişme süreciyle birlikte bir önceki toplum özelliklerinden farklılaşmasıdır (İçli, 2009, s. 147).

Modernliğin geleneksel olanın karşısına çıkışı bütün üretim ve tüketim ilişkilerinin, üretici güçlerin, geleneksel değerlerin ve dinsel mitlerin değişimiyle birlikte aile yapılarında da değişmelere neden olmuştur. Kentlerdeki işbölümü ve ekonomik yapının çeşitlenmesi nedeniyle anaerkil aile yapısından ataerkil aileye sonra da çekirdek aile yapılarına doğru bir yönelim olmuştur (Topses ve Topses, 2010, s. 177). Geleneksel tarım toplumlarının insan ve hayvan enerjisine dayalı üretim tarzından makine enerjisine dayalı üretim tarzına geçişle birlikte, içe kapalı ve kendine yeterli pazar ekonomisinden kâr amaçlı ve tüketimi ön planda tutan bir pazar sistemi kurulmaya başlanmıştır. Sanayi Devrimiyle beraber üretim, kentleşme ve göç başta olmak üzere birçok toplumsal olgu meydana gelmiştir. Aydınlanma hareketi, yeni bir entelektüel dünya oluşturmuştur. İlerleme, sekülerizm, bireycilik, hümanizm, rasyonalizm, pozitivizm vb. düşünce ve değerler yaygınlaşmıştır. Fransa ve Britanya örneklerinde siyasal ihtilâllerle beraber yeni siyasal düzenler kurulmuştur. Modernleşmeyle beraber aile, modern zamanların yaşadığı değişmelerin etkisi altında biçimlenmektedir (Yıldırım, 2009, s. 151). Bu çalışma bağlamında ele aldığımızda, geleneksel toplumdan sanayi toplumuna, oradan da günümüze kadar uzanan süreçte görülen farklılaşmalar arasında bizi en çok ilgilendirenler, aile kurumu çatısı altındaki ilişkiler, roller ve konumlarda yaşanan değişmelerdir. Geleneksel toplumun geniş aile yapılarının sanayi toplumunda çekirdek aile yapılarına dönüşmesi; aile kurumunun birçok işlevini diğer toplumsal kurumlara aktarması; aileye alternatif yaşam biçimlerinin görünürlüğünün artması; kadınların çalışma hayatına katılımının artması; kadınların toplum içindeki konumlarının/değerlerinin artması; anne-baba ile çocuk ilişkisinin değişmesi, ortalama yaşam süresinin uzaması vb. değişmeler, geleneksel kadınlık-erkeklik rollerinin ve ilişkilerinin belirli ölçülerde geçerliliklerini kaybetmelerine neden olmaktadır. Belirttiğimiz bütün bu değişmeler, toplum içinde görülen 'farklılaşmaları' sorgulama ve yeniden tanımlama ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

Yıldırım'a (2009, s. 155) göre modernliğin eşitlik ilkesi, cinsel kimlikler ve toplumsal cinsiyet rollerine de yansımaktadır. Modernleşen toplumlarda kadın ve erkek çalışma, eğitim, toplumsal ve siyasal katılım konularında eşitlenmektedir. Demokratik toplumların hukuk metinleri, bu eşitliğin öncülüğünü yapan üst değerlerdir. Eğitim süreci bunu destekleyen bir kültürel değişim programı uygulamaktadır. Aile kurumu kadınların eşitlik taleplerine göre yeniden rol dağılımına gitmektedir. Kadının aile içindeki rolü, erkekle eşit haklara sahip olma

ilkesi doğrultusunda yeniden yapılanmaktadır. Kadın aile içinde erkek ile eşitlenerek aynı roller içinde konumlanmaya başlamaktadır. Artık kadın sadece anne değildir, aynı zamanda çalışan, karar veren, meslek sahibi olabilen, bireysel çabalarıyla para kazanabilen bir varlık haline gelmektedir. Evin geçiminde ve kararların alınmasında kadın, erkekle eşit hak ve sorumluluklara kavuşmakta, böylelikle erkek ve kadın işleri biçimindeki rol farklılaşmaları gittikçe ortadan kalkmaktadır (Yıldırım, 2009, s. 155). İster gelişmiş ister gelişmekte olsun tüm geleneksel toplumlarda kadınlardan beklenen özel alan sınırları içinde ev işleri, çocuk bakımı ve ailenin duygusal/psikolojik tatmini gereksinimlerini yerine getirmek iken, erkeklerden beklenen kamusal alanda başarılı olmak ve ailenin geçimini sağlamak. Kadının çalışma hayatına girmesiyle birlikte evin geçimini sağlamak, sadece erkeğin görevi olmaktan çıkmıştır. Geleneksel aile yapısında ev-içi/özel alanda tanımlanan kadın, çekirdek aile yapısına geçişle birlikte erkeğe ait olarak tanımlanan kamusal alana çıkmaya başlamıştır. Arslan'ın (2000, s. 5) da belirttiği gibi, kadınların üretim hayatı içinde yer alması insanlık tarihi kadar eski bir olgu iken, ücretli çalışması Sanayi Devrimi ile başlamıştır. Kadın işgücü, savaşların etkisi ile erkek emeğinin yerine ikame edilmiş ve daha sonraki toplumsal koşullara bağlı olarak nicelik ve nitelik olarak değişim göstermiştir. Savaşların etkisiyle ilk kez çalışma yaşamına ücretli olarak giren kadın, eğitim düzeyinin yükselmesi, ekonomik zorluklar nedeniyle kadının gelirine olan gereksinimin artması, ucuz işgücü oluşturması gibi nedenlerle çalışma yaşamında giderek daha çok yer almaya başlamıştır. Böylece kadınlar, anne, eş, ev kadını üçlemesine bir de çalışan kadın rolünü eklemiştir. Kadınların ev kadını ve çalışan kadın rollerini aynı anda yerine getirmelerine bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar toplumsal cinsiyet rollerinin de yeniden sorgulanmasını gerekli kılmıştır.

1.1. Aile ve Evlilik

Günümüz toplumlarında yaşanmakta olan değişim süreci teknolojik ve ekonomik alanlarla sınırlı kalmayarak, sosyo-kültürel alanları da etkisi altına almaktadır. Sanayileşme, modernleşme, kentleşme ve geleneksel rollerde yaşanan değişim başta olmak üzere tüm sosyo-kültürel değişimler, şüphesiz en derinden aile² kurumunu etkilemektedir. Toplumun devamlılığı ve sürekliliği için en temel birim olarak tanımladığımız aile, tarihsel süreç içinde yapısı, türleri ve işlevleri bakımından büyük bir değişim yaşamaktadır. Yaşanan hızlı toplumsal değişimlerle birlikte geleneksel aile yapısı küçülerek çekirdek aile yapısına dönüşmekte; geleneksel akrabalık bağları zayıflamakta; ailenin işlevleri farklılaşmakta;

² Bu başlıkla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz:

Ö. Zeybekoğlu, "Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri", bkz: N. Adak (ed.), Değişen Toplumda Değişen Aile, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2012, s. 39-64 ve ayrıca,

Ö. Zeybekoğlu, "Sosyal Problem Boyutuyla Aile", bkz: N. Adak (ed.), Sosyal Problemler Sosyolojisi: Dünyadan ve Türkiye'den Örnekler, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2009, s. 35-65.

boşanma, evlilik-dışı doğum, tek ebeveynli aile oranları artmakta; yeniden evlenmeler, üvey aile oluşumları, evlenmeksizin birlikte yaşamayı tercih edenler ve günümüzün çocuk-merkezli aileleri ortaya çıkmaktadır. Bütün bu değişimler ailenin işlevlerinin ortadan kalktığı ve ailenin yok olduğuna ilişkin tartışmaları her geçen gün arttırmaktadır. Toplumun en küçük birimi olan aile bireylerin psiko-sosyal yaşamını şekillendiren ilk sosyal çevredir. Her bireyin aile ortamı içinde doğduğu, büyüdüğü ve öldüğü savıyla kültürel değerlerin korunması ve aktarılmasında, bireylerin sosyalleşmesinde en etkili kurumun aile olduğu düşünülmektedir. Aile kurumu; siyaset, ekonomi, eğitim, din, sağlık, hukuk ve boş zamanları değerlendirme kurumlarıyla birlikte temel toplumsal kurumlar arasında yer almaktadır. Bu kurumların her birinin kendine özgü yapıları ve işlevleri bulunmakta ve bu kurumlardan herhangi birisinde meydana gelen bir değişim tüm kurumları etkisi altına almaktadır. Çoğu zaman evlilikle bir arada anılmayan siyaset bile evlilik yasalarını değiştirebilmekte, bu da Heath'in (2012, xiii) deyimiyle "sınırları, vatandaşlığı, ulusal ve kültürel kimliği" etkilemektedir.

Günümüzde dünyanın dört bir yanındaki farklı toplumlarda aile biçimlerinde bir çeşitlenme söz konusudur. Asya, Afrika ve Pasifik kıyılarının uzak bölgeleri gibi bazı yerlerde geleneksel aile yapısı pek az değişmiştir. Buna karşılık, gelişmekte olan ülkelerin çoğunda, aile yapılarında önemli değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimler bütün dünyada çekirdek ailenin baskın duruma gelmesi, geniş aile sistemlerinin ya da öteki akraba gruplarının çözülmesi yönünde bir hareket yaratmaktadırlar. Dünya genelinde aile yapılarında ortaya çıkan değişimlerin en önemlileri şunlardır (Giddens, 2008, s. 251-252):

- Geniş aileler ve öteki akraba gruplarının etkileri azalmaktadır.
- Eşin özgürce seçilmesi yönünde genel bir eğilim bulunmaktadır.
- Hem evliliğin başlatılması hem de aile içindeki kararların verilmesi bakımından kadın hakları daha çok tanınır olmuştur.
- Akraba evlilikleri yaygınlığını yitirmektedir.
- Cinsel özgürlük düzeyleri oldukça kısıtlayıcı nitelikteki toplumlarda bile artmaktadır.
- Çocuk haklarının genişletilmesi yönünde genel bir eğilim vardır.
- Aynı cinsle birlikteliklerin kabul edilişi artmıştır.

Aile kavramını parçalara ayırdığımızda birbirinden oldukça farklı fikir ve olguları kapsadığı görülmektedir. Beraber yaşama, evlilik, kadın ile erkek arasındaki güç ilişkileri, yetişkinlerle çocuklar arasındaki güç ilişkileri, ev içi emeği, cinsellik ve cinsel ilişkiler, doğum, annelik, babalık, kardeş ilişkileri, akrabalık, toplumsal cinsiyet, otorite, bağımlılık ve hizmet tanımları, ekonomik ilişkiler gibi olguların hepsi aile tanımında açık veya gizli biçimde önemli bir yer tutmaktadır. Her kavram aynı zamanda bir alt kategori içermektedir. İnsanların aile krizde mi değil mi, aile iyi bir kurum mu yoksa kötü bir kurum mu, aile sanayi

toplumunun değişmez özelliği mi değil mi gibi sorulara bu denli radikal farklılıklar içeren cevaplar vermeleri şaşırtıcı değildir (Gittins, 2011, s. 190). Toplumun en temel birimi olan aile kurumuna ilişkin söylenecekler elbette ki, bu kadarla sınırlı değildir. Bu nedenle ilerleyen bölümlerde aile kurumuna değinmeye devam edeceğiz. Şimdi çalışmamıza, aileden bahsederken açıklamamız gereken ve aslında aile kurumunu resmi olarak başlatan ‐evlilik‐ kavramıyla devam edeceğiz.

1.1.1. Evlilik

Evlilik, kadın ve erkeğin birbirleri üzerinde cinsellik kullanım haklarına sahip olmalarını sağlayan bir sözleşme sonucu oluşan birlikteliktir. Tüm toplumlar için cinsel ilişkilerin kontrolünün gerekliliği evrensel bir problemdir. Bu nedenle evlilik de evrensel bir kurumdur (Haviland, 2002, s. 263). Her toplum ya da kültür, kimin kiminle evlenebileceğini, nasıl evleneceğini, nerede kimlerle oturacağını, çocukların nasıl ve kiminle evleneceğini, kadın ve erkeğin karşılıklı hak, ödev ve yetkilerini vb. ayrı ayrı belirlemiştir (Tezcan, 2010, s. 135). Evlilik olarak adlandırılan bu meşru beraberliğin bir ürünü olarak çocuklar ailenin tamamlayıcılarıdır. Görüldüğü gibi, toplumun temelinde aile, ailenin temelinde de evlilik yer almaktadır. Sevgi, saygı ve uyuma dayalı sağlıklı bir evlilik, sağlıklı aileleri; sağlıklı aileler de sağlıklı toplumları oluşturacağı düşüncesinden hareketle evlilik kurumu ayrı bir önem kazanmaktadır.

İngiliz antropolog Edmund Leach (1955), evrensel bir evlilik tanımına ulaşılmaması konusunda ümitsizdir. Buna karşın Türkkahraman (2006, s. 155) evliliği, karşıt cinsten iki yetişkin bireyin cinsel ilişkilerinin toplumun koyduğu ölçütler çerçevesinde yürütülmesi olarak ifade etmekte ve her ne kadar son yıllarda bazı Batılı ülkelerin kanunları aynı cinsten olan kişilerin evliliklerine izin verse de, evrensel olarak bütün toplumlarda evliliğin iki karşıt cinsten kişi arasında kurulan bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Leach, birkaç farklı hak türünün evlilik olarak sınıflanan kurumlarla tayin edildiğini ileri sürmüştür. Bu haklar, kültürden kültüre değişir ve hiçbirisi tek başına evliliğin tanımlanması için bir temel oluşturmaya yeterli yaygınlıkta değildir. Leach'e göre evlilik;

- Bir kadının çocuklarının yasal babasını ve bir erkeğin yasal annesini tayin eder.
- Eşlerden birine veya ikisine, diğerinin cinselliğine tek başına sahip olma hakkı verir.
- Eşlerden birine veya ikisine, diğerinin emeği üstünde haklar verir.
- Eşlerden birine veya ikisine, diğerinin malı-mülkü üstünde haklar verir.
- Çocukların yararı için birleşik bir mal-mülk fonu yani bir ortaklık oluşturur.
- Eşler ve onların akrabaları arasında sosyal olarak anlamlı bir ‐hısımlık ilişkisi‐ kurar (Leach, 1955'ten akt. Kottak, 2002, s. 396-397).

Kottak'a (2002, s. 397) göre, bu liste farklı kültürel bağlamlarda evliliğin bazı yönlerine dikkat çekmektedir. Kottak, tüm insan toplumlarında bir biçimiyle bulunan bir kurumu teşhis etmek için birkaç tanıma gereksinim duyulduğuna inanmakta ve şu tanımları önermektedir:

*“Evlilik, kadının doğurduğu çocukların, karı ve kocanın evlatları olarak kabul edilmesi bakımından toplumsal olarak tanınan bir erkek (koca) ve toplumsal olarak tanınan bir dişi (karı) arasında toplumsal olarak onaylanan bir ilişkidir. Koca, çocukların gerçek **biyolojik babası** (genitor) veya sadece **toplumsal olarak tanınan babası** (pater) olabilir”*(Kottak, 2002, s. 397).

Güney Hindistan'ın Malabar kıyısında yaşayan Nayarlar konumuzla ilgili ilginç bir örnektir. Nayarların akrabalık sistemi anasoylu olmakla birlikte, kadın-erkek ilişkilerinin boyutu oldukça farklıdır. Erkeklerin geniş bir hanede bir arada yaşadığı Nayarlarda en yaşlı erkek hane yönetiminden sorumludur. Geleneksel Nayar evlilikleri sadece formaliteydi. Genç kız, bir erkekle evlilik töreniyle evlenir, daha sonra genellikle kocasıyla cinsel ilişkiye girmeden evine geri dönerdi. Erkek de kendi evine dönerdi. Bundan sonra, Nayar kadınlarının birçok cinsel eşi olurdu. Çocuklar, annenin hanesinin ve akraba grubunun üyeleri olurlardı; biyolojik babanın akrabaları olarak düşünülmezlerdi. Gerçekte birçok Nayar çocuğu, babasının kim olduğunu bile bilmemekteydi. Bir erkek babalığı üstlenir, kadına bazı hediyeler ve bir ebe getirir ve çocuğun meşru olması için babalığı bir ayinle kabul ederdi. Çocuğun doğumundan sonra baba dilerse çocuğun bakımıyla ilgilenebilirdi. Ancak babanın çocuğuna bakmak gibi bir zorunluluğu yoktu. Çocuğun eğitiminden ve bakımından dayılar sorumludur (Kottak, 2002, s. 398; Haviland, 2002, s. 267).

Evlilik üzerine incelemeler yapan F. Mülher Lyer, insanların üç önemli gereksinimden dolayı evliliğe sürüklendiklerini belirtmektedir. Bunlar; ekonomik ihtiyaçlar, çocuk arzusu ve sevgidir. Lyer, bu istençlerin insan topluluklarında her zaman varlıklarını sürdürdüklerini; ancak belirli dönemlerde önemlerinin değiştiğini ifade etmektedir. Örneğin ilkel toplumlarda ekonomik ihtiyaçların, eski medeniyetlerde çocuk yapma arzusunun ve modern uygarlıklardaysa sevginin ağır bastığını dile getirmektedir (Koenig, 2000, s. 137-138'den akt. Türkkahraman, 2006, s. 157). Doğal akışı içinde değişen ekonomik sistemle birlikte soy izi sürme yöntemi de biçim değiştirmiştir. Anaerkil toplumda birey, dayısının mirasçısı konumundayken, ataerkil topluma geçişle babasının mirasçısı olmuştur. Ataerkil toplumda baba ve oğul arasındaki ilişki, anaerkil toplumda erkekler arasında var olan tüm ilişkilerden daha yakındır. Babaya yüklenen doğal işlevler, anaerkil toplumda baba ve dayı arasında bölüşülmekteydi. Sevgi ve ilgi babadan gelirken, yetke ve mal dayıdan gelmekteydi (Russell, 1999, s. 20).

Erkeklerin evlenecekleri eşlerinde “bekâret” istemeleri ataerkil sistemin ortaya çıkmasıyla başlamıştır. Anaerkil sistemin var olduğu yerlerde genç kadınlar da erkekler gibi diledikleri şekilde davranabilmekteydiler ancak kadınlar evlilik dışı tüm cinsel ilişkilerin kötülüğüne inandırıldıktan sonra buna göz yumulmadı (Russell, 1999, s. 21). Yalom’a (2002, s. xiv-xv) göre geçmişte, çoğu evlilik kalpten çok cüzdandan geçmekte, başka bir deyişle erkekler kadınlarla çeyizleri için evlenirken, kadınlar da erkeklerle kendilerine bakabilecekleri için evlenmekteydiler. Kutsal Kitabın çıkışından 1950’lere kadar eşine bakmak kocanın göreviydi. Kadınsa bunun karşılığında cinsellik, çocuk ve evin bakımını sağlamaktan sorumluydu. Bu durum her iki tarafın kabul ettiği bir karşılıklılık ilişkisi olmakla kalmamakta, aynı zamanda dini ve medeni yasalara da yazılmaktaydı. Günümüzdeyse kocanın karısına tek başına bakmak zorunda olduğu varsayımı geçerliliğini yitirmektedir. Çoğu çift artık her iki tarafın da aile gelirine katkıda bulunması beklentisiyle evlenmektedir. Aslında bir ailenin tek bir maaş yani sadece erkeğin kazancı ile geçinmesinin giderek daha zor bir hal alması, ailenin geçimini iki kişinin sağlamasını doğal hale getirmektedir. Bu durum evliliklerin geçirdiği değişimin sadece ekonomik bir yönü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin evlilikten beklentileri, evlenme biçimleri, yaşları, ritüelleri, evliliklerini yaşama tarzları gibi evliliğe ilişkin birçok örüntü değişimden payına düşeni almaktadır. Özellikle kadının toplum içindeki konumunun ve değerinin artması, çalışma hayatına katılması, eve sağlayacağı ekonomik katkıya ihtiyaç duyulması gibi sayabileceğimiz birçok neden evlilik kurumunun yaşadığı değişimde etkili olmaktadır.

1.1.2. Aile

Ailenin evrensel bir tanımını yapmak oldukça zordur. Türkçe Sözlük’te (2009, s. 45) aile, “evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik; karı, koca ve çocuklardan oluşan topluluk; aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü; birlikte oturan hısım ve yakınların tümü; eş, karı; aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü; temel niteliği bir olan dil, hayvan veya bitki topluluğu” olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak aile, “anne, baba ve çocuklardan oluşan bir birim” olarak tanımlansa da, aslında bu tanım ailenin bir türü olan “çekirdek aile”yi ifade etmektedir. Ailenin kesin ve evrensel bir tanımını yapmanın güçlüğü nedeniyle farklı aile tanımları belirli özellikleri sıralayan açıklamalar şeklinde karşımıza çıkmakta ve yapılan her bir tanım aileyi farklı bir kategori içerisine yerleştirmektedir.

En genel tanımıyla aile, biyolojik ilişkiler sonucu insan neslinin devamını sağlayan; toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı; karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı; o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran;

biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir birimdir (Sayın, 1990, s. 2). Bir başka tanıma göreyse aile, genelde iki cins arasındaki ilişkileri ve neslin devamlılığını düzenleyen, standartlaştıran bir sistemdir (Aydın, 2000, s. 35). Aile; üyeleri arasındaki ilişkiler yönünden grup tanımı içerisine yerleştirilebildiği gibi, sosyal hayatın ana şekillerinden biri olması bakımından topluluk ve örgüt, birliğin yürütülmesinde başvurulan sistemleştirilmiş kurallar yönünden kurum ve toplumsal hayatın içindeki temel unsurlardan biri olması yönünden de toplumsal yapının bir parçası olarak düşünülebilmektedir (Gökçe, 1990, s. 207). Aile kurumunun farklı yer ve zamanlarda farklı görünümüne taşımasının nedeni, onun içinde bulunduğu kültürlerin farklılığıdır. Toplumsal yapıda etkili ve egemen olan ilkelerin değişmesiyle birlikte ekonomik, siyasi, dini ve ahlaki alanlarda görülebilecek değişimler aile kurumunun da yeniden şekillenmesine yol açmaktadır (Kurt, 2006, s. 517).

İnsanın doğumundan itibaren zihni yazılımını ilk gerçekleştirdiği ortam olan aile, birbirini tamamlayan iki farklı rol çiftinden oluşur: anne-baba yani kadın-erkek. Kadın ve erkek arasındaki rol dağılımı ilk önce erillik-dişillik boyutunda kendini gösterir. İlk çocukluk döneminde cinsiyete dayalı değerler ve davranış biçimleri bilinçsiz olarak öğrenilir. Eril kültürlerde hırslı ve rekabet yönelimli olmak, dişil kültürlerdeyse alçakgönüllü olmak içselleştirilir. Gelişen sanayi toplumunda kadının, anne, eş, ev kadını ve çalışan olarak toplumda birçok rolü bir arada üstlendiği görülmekte ve aile dışında ya da evinde etkinlik göstermesi arasındaki uygunluk ölçütü olarak alınmamalıdır. Ekonomik olanaklar ve gereklilikler burada değerlerden daha büyük rol oynamaktadır (Kartarı, 2006, s. 92-94).

Aile üyeleri arasındaki ilişkiler, cinsiyete dayalı işbölümü eşitsizlikleri üzerine kurulan kadın ve erkeğin rol ve sorumlulukları aracılığıyla belirlenmektedir. Bu anlamda öngörülen erkek egemen/ataerkil aile biçiminde, erkeğin aile reisliği ve otoritesi, aile ücretine dayalı kadının bağımlılığı ve aile içi şiddet, aile ideolojisi tarafından meşrulaştırılmakta ve aynı zamanda aile içi güç ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır (Koçak Turhanoğlu, 2011, s. 188). Birçok batı dilinde ortak olan ve aile anlamına gelen familia (familia, famille, family) sözcüğü, köle anlamına gelen Latince “famulus” sözcüğünden türemiştir. Familia bir babanın kölelerinden, çocuklarından oluşan bir topluluktur. Babanın oğlu üzerindeki egemenliği ölünceye dek, kızı üzerindeki egemenliği de evleninceye dek sürerdi. Bu salt egemenlik evlilikle birlikte kocaya aktarılmaktaydı (Tayanç ve Tayanç, 1977’den akt. Yörükoğlu, 2007, s. 21).

Özellikle sanayi öncesi toplumlarda ve kırsal yörelerde görülen geleneksel geniş aile, geniş akrabalık bağlarını içermekte ve birçok üyeden oluşmaktadır. Geleneksel geniş ailede çocukların evlendikten sonra dahi eve yakınlıklarının korunması sağlanarak aile bağlarının

güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Aile üyeleri zamanlarının büyük bir çoğunluğunu bir arada geçirmekte ve dayanışma, “biz” duygusu ön plana çıkmaktadır. Sanayi öncesi toplumlarda kurumların henüz yaygınlaşmamış olması nedeniyle geleneksel geniş ailenin pek çok işlevi bulunmaktadır. İlk olarak geleneksel geniş aile hem üretim hem de tüketim birimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra üreme yoluyla neslin devamının sağlanması, çocuğun toplumsallaşması ve eğitimi, aile üyelerinin psikolojik tatmini, ekonomik bir birim olması, dini bilgi ve pratiklerin aktarılması, itibar sağlanması, koruyuculuk görevi, boş zamanların değerlendirilmesi gibi işlevleri de bulunmaktadır.

Geleneksel geniş aile, ekonomik bir birim veya ortaklaşa bir işletme özelliğini taşımaktadır. Burada ortaklaşa mülkiyet söz konusudur. Mülke sahip olan birey değil, akraba topluluğudur. Mülk, aile başkanının yani en yaşlı erkeğin denetimi altındadır. Baba mülkünde birleşmenin anlamı budur (Yasa, 1990, s. 198). Aile üyelerinin toplum içindeki statüleri de aileleri tarafından belirlenmektedir. Bununla birlikte geniş aile, bir yardımlaşma ve toplumsal güvenlik kurumudur. Aile özellikle dışarıdan gelebilecek her türlü maddi ve manevi tehlikelere karşı üyelerini koruyarak, güvenliği sağlayıcı bir rol sergilemektedir. Geleneksel geniş aile yapısı içinde yaşa ve cinsiyete bağlı olarak dağılım gösteren bir iş bölümüne rastlanılmaktadır. Aile içinde bütün üyelerin rolleri belirlidir. Üyelerine dini bilgi ve pratikleri öğretmekle kalmaz aynı zamanda üyelerinin ibadet ve dini pratikleri yerine getirip getirmediğini denetler.

Toplumsal değişme üç kuşağın bir arada yaşadığı geniş aileleri dağıtırken baba ve dede otoritesini de derinden etkilemiştir. Toprağından ve evinden kopamayan yaşlı kuşaktan kente göçen olmamış, dolayısıyla akrabalar dört bir yöreye dağıldığı için akrabalık bağları zayıflamıştır. Buna karşılık, aile içindeki eşitlik artmış, çocuklar daha özgür bir hale gelmiştir (Yörükoğlu, 2007, s. 46).

Çekirdek aile anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan, sanayi devrimi sonrası kent toplumlarının aile yapısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çekirdek aileyi geleneksel geniş aileden ayıran en önemli özellik, hem üye sayısının hem de işlevlerinin geleneksel geniş aileye oranla daha az oluşudur. Geleneksel geniş aile yapısı içinde yer alan yakın akrabalar çekirdek ailede yer almamakta, böylelikle de verilen kararlar üzerindeki etkileri azalmaktadır. Çekirdek aile yapısı içinde eş seçimi, ikamet edilecek yer seçimi, aile planlaması gibi konularda bireyler genellikle kendileri karar vermektedirler. Çekirdek aileyi geleneksel geniş aileden ayıran diğer bir özellikse azalan işlevlerdir. Çekirdek ailenin iki temel işlevi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, insan türünün devamını sağlamayı amaçlayan üreme işlevi ve çocuğun toplumsallaştırılması; ikincisiyse aile üyelerinin psikolojik doyumunun

sağlanmasıdır. Geleneksel geniş aileye özgü diğer işlevler çekirdek ailede ya tamamen ortadan kalkmış ya da etkisi azalarak diğer toplumsal kurumlarca üstlenilmiştir.

Çekirdek aileyle sanayi toplumu arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan en bilinen kuram Parsons'a aittir. Parsons'ın savı, çekirdek ailenin sanayi toplumunun ihtiyaçlarına olağanüstü bir şekilde uyum sağladığına yöneliktir. Parsons, sanayi toplumlarının önemli özelliği olan ekonomik farklılaşmanın geniş aile ile bağdaşmazken çekirdek aile ile ideal bir şekilde uyumunu belirtmektedir. Parsons yalnızca çekirdek aile sisteminin daha geniş ailelerle ekonomik farklılaşmayı azalttığını ve böylece aile dayanışmasının temelini zayıflatan endüstriyel rekabetçi ücret-iş sorunlarını önlediğini öne sürmektedir. Aynı zamanda çekirdek aile, endüstriyel ekonominin talep ettiği gibi, coğrafi ve ekonomik olarak hareketli olabilen yeterince küçük bir birliktir (Bilton vd., 2008, s. 230).

Çekirdek aile birincil ilişkilerin yoğun ve samimi bir şekilde yaşandığı aile ortamıdır. Sanayi toplumunun bireyde yaratmış olduğu stres, yorgunluk, mutsuzluk gibi olumsuz durumlar çekirdek aile ortamı içinde hafiflemektedir. Bu aile yapısı içinde aileyle ilgili konularda tüm aile üyeleri birlikte karar vermektedirler. Bu özelliğiyle çekirdek aile, geleneksel geniş aileye oranla daha eşitlikçi bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çekirdek ailenin geniş aileden bir diğer farklılığı daha fazla kırılğan olmasıdır. Toplumsal değişme sürecinde boşanma oranlarının zaman içinde sürekli olarak arttığı görülmektedir. Geleneksel toplumlarda ikinci ya da üçüncü evlilikler ancak eşlerden birinin ölümü halinde söz konusu olurken sanayi toplumlarında bu durum daha çok boşanmaların artışından kaynaklanmaktadır (Arslantürk ve Amman, 2008, s. 395). Çekirdek aile yapısını etkileyecek en önemli unsur, kendisini meydana getiren üyelerden herhangi birinin çeşitli nedenlerle aileden kopmasıdır. Çünkü bu durumda aile, temel işlevlerini gerçekleştiremez. Anne ya da babadan herhangi birinin yokluğu ailenin biyolojik işlevini ortadan kaldıracığı gibi aile birliğinin temelini teşkil eden sevgi ve eşler arası dayanışma duygularının varlığından bahsetmeyi de imkânsızlaştırır. Çocuk anne ya da baba modelinden birinden uzak yetişecek, aile görevlerini tamamlamamış olacaktır. Evli çiftlerin çocuklarının olmadığı durumlarda eşler arası ilişkilerde birtakım kopukluklar görülebilmektedir. Bazı iç ve dış nedenlerle sevgi bağı gevşek evliliklerde, çocuk bağlayıcı bir unsur olabilmektedir. Çocuğun olmaması bazı hallerde eşler arası ilişkinin tamamen kopmasına da yol açmaktadır (Gökçe, 1990, s. 222).

Toplumsal değişme süreciyle birlikte aile kurumu sahip olduğu kabul edilen işlevler açısından da önemli bir değişime uğramıştır. Aile, işlevlerinin bir kısmını diğer toplumsal kurumlara aktarmıştır. Ailenin değişen toplumda bazı temel işlevlerini yitirdiği fakat üyelerine manevi destek olma işlevinin eskiye kıyasla daha büyük bir önem kazandığını ileri süren yapısal işlevselci görüş, ailenin bu işlevinin diğerleri gibi başka kurumlarca

yüklenilemeyeceğini ve yalnız bu işleviyle ailenin toplumda varlığını sürdürebileceğini savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre aile, işlevlerinin önemli bir bölümünü yitirmekle birlikte, kendi yapısında da bazı değişiklikler geçirerek sanayi toplumuyla olumlu ilişkiler kurabildiği bir dengeye ulaşmıştır. Bu yaklaşımın eleştiriye en açık tarafı, sanayileşme sürecinin her toplumda aynı hız ve biçimde gerçekleşeceğini ve aynı gelişmişlik düzeyini yaratacağını varsayması ve değişme sürecinde ailede ortaya çıkacak 'olası' iç ve dış çelişkileri ve çatışmaları göz ardı etmesidir (Gökçe, 2011, s. 52-53). Bu noktada, geçmişten günümüze ailenin üstlendiği işlevleri genel olarak yapılan sınıflandırmalar doğrultusunda açıklanmalıdır.

- **Ailenin Biyolojik İşlevi**

Ailenin en önemli işlevlerinden biri, insan neslinin devamlılığını sağlamaktır. Evlilik, eşlerin cinsel ilişkilerini yasallaştırırken aile de karı-koca ile çocukların birbirlerine karşı hak ve yükümlülüklerini düzenlemektedir. Çocuk yapma işlevi toplumsal bir onayla aile kurumuna verilmiştir. Ailenin bu işlevi, tüm aile türleri için geçerlidir. Ancak yaşanan hızlı toplumsal değişimler sonucunda ortaya çıkan alternatif yaşam biçimleri ve yeni aile türleri içinde doğurganlığın hiç olmadığı ya da asgari düzeyde gerçekleştirildiği oluşumlar dikkat çekmektedir.

- **Ailenin Psikolojik Doyum Sağlama ve Sevgi İşlevi**

Birincil ilişkilerin en yoğun yaşandığı yer şüphesiz aile ortamıdır. Aile ortamı içinde ilişkiler yoğun, samimi ve duygusal niteliktedir. Bu ilişkiler aile üyeleri arasındaki bağlılığı ve biz duygusunu güçlendirerek, aile üyelerinin psikolojik doyuma ulaşmalarını sağlamaktadır. Tezcan'a göre (2010, s. 132) aile sevgi ve güven duygusunun doğal kaynağıdır ve sevgi çocuğun en temel duygusal gereksinimidir. Günümüz çekirdek ailesinde anne ve babanın dışarıda çalışmasıyla birlikte çocuk onlarla uzun süre birlikte olamamakta ve onların sevgisinden yoksun kalmaktadır. Özellikle sanayi toplumuna geçişle birlikte çekirdek aile ortamında ortaya çıkan stres, yorgunluk, moral bozukluğu gibi sorunların giderilmesinde ailenin psikolojik doyum sağlama ve sevgi işlevi gün geçtikçe daha fazla önem kazanmaktadır.

- **Ailenin Toplumsallaştırma ve Eğitim İşlevi**

Bireyin toplumsallaşmasını da içeren eğitim süreci ilk olarak ailede başlamaktadır. Bu süreç içinde aile, üyelerine içinde yaşadıkları toplumun kültürünü de aktarmakla yükümlüdür. Özellikle sanayi öncesi toplumlarda ve kırsal bölgelerde görülen geleneksel geniş aile yapısı içinde aile büyüklerinin çocukların eğitilmesinde önemli payı bulunmakta; mesleki bilgi-beceri aile ortamında verilmekteydi. Çekirdek aileye geçişle birlikte eğitim kurumları ailenin bu işlevini büyük oranda üstlenerek ailenin yükünü hafifletmiştir çünkü çocuğun eğitimini devlet örgün öğretim kurumlarıyla üzerine almıştır. Çocukların okula başlama yaşı düşerken,

okuldan çıkış yaşı yükselmiştir. Günümüz aileleri de geçmişe oranla, formal eğitim konusunda daha ilgili ve bilgili bir hale gelmişlerdir.

Aile yaşantısı ve beklentileri çoğu kez duygularla yüklü olup, çocuğun benlik kavramının biçimlenişinde ve toplumsal beklentilerin aktarılmasında önemli bir yere sahiptir. Ailenin daha önceleri sahip olduğu işlevlerin çoğunu başka kurumlara devretmesine rağmen günümüzde en önemli toplumsallaştırma aracı olmaya devam etmektedir (İçli, 2009, s. 122).

- **Ailenin Ekonomik İşlevi**

Sanayi öncesi dönemin geleneksel yapılarında ailenin en temel işlevlerinden biri, ekonomik bir birim olmasıdır. Bu aile yapısı, kendi temel ihtiyaçlarını karşılayabilen bir üretim ve tüketim birimidir. Ancak günümüzün modern ailesinin üretim birimi olma özelliğinin yok olmasına karşın tüketim birimi olma özelliği devam etmektedir. Aile zaman içinde maddi ihtiyaçlarının üretimiyle ilgili görevlerinin büyük bir kısmını ekonomi kurumuna devretmiştir.

Ekonomik anlamda ailede yaşanan bir başka değişim, ailede erkeğin görevi olarak kabul edilen eve ekmek getirmekle ilişkilidir. Çalışma yaşamına ücretli olarak giren kadın, eğitim düzeyinin yükselmesi; ekonomik zorluklar nedeniyle kadının gelirine olan ihtiyacın artması; ucuz işgücü oluşturması gibi nedenlerle giderek artan oranda çalışma yaşamında yer almaya başlayınca, aile ve toplum içindeki değeri ve konumu da değişmiştir. Kadının çekirdek aile yapısına geçişle birlikte erkeğe ait olarak tanımlanan kamusal alana çıkması ve aileye ekonomik anlamda katkı sağlaması, ailenin ortalama gelirini ve yaşam düzeyini yükseltmiştir. Kadının ve erkeğin çekirdek aileye olan ekonomik katkıları birbirini tamamlayıcı bir niteliğe kavuşmuştur.

- **Ailenin Dini İşlevi**

Dini değer ve alışkanlıkların ilk edinildiği ve aktarıldığı yer aile ortamıdır. Aile büyükleri dini değer ve alışkanlıkları kuşaktan kuşağa aktarmakla ve verdikleri dinsel eğitimin aile üyeleri tarafından yerine getirilip getirilmediğini kontrol etmekle yükümlüdür.

- **Ailenin Boş (Serbest) Zamanları Değerlendirme İşlevi**

Sosyolojide “üçüncü zamanın değerlendirilmesi” olarak da bilinen aile üyelerinin birlikte eğlenme, dinlenme, güzel ve nitelikli zaman geçirmeleri aile ortamı içinde gerçekleşmektedir. Bu işlev, özellikle modern toplumlarda çocukların zarar görmemeleri, zararlı alışkanlıklar ve arkadaşlıklar edinmemeleri açısından oldukça önemli hale gelmektedir. Bununla birlikte tüm aile üyelerinin boş zamanlarını birlikte keyifli bir şekilde geçirmeleri modern toplumun bireylerde yarattığı stres ve yorgunluğun atılmasında ayrı bir önem kazanmaktadır.

Toplumsal değişme süreciyle birlikte ailenin işlevlerinden bazılarının zayıfladığı bazıların da tamamen ortadan kalktığı ya da diğer toplumsal kurumlara aktarıldığı

bilinmektedir. Bununla birlikte çocukların bakımı, yetiştirilmesi, onlara ilk sosyalleşme ortamının ve nesillerin devamlılığının sağlanması gibi temel işlevleri nedeniyle aile varlığını ve önemini sürdürmeye devam etmektedir. Dönmezer (2001, s. 18) ailenin gerçek işlevlerine, sürekli değişen ve gelişen bir dünyada yeni kavuştuğunu belirtmekte ve bu işlevleri şöyle sıralamaktadır:

- Toplumsal kuralları ve değerleri bireylere aktarma,
- Bireyleri diğer toplumsal kurumlara bağlama,
- Başka kurumlara ve kişilere devredilemeyecek (cinsellik, sosyalleşme, sevgi vb.) yükümlülükleri yerine getirme,
- Üyelerini denetleyerek, toplumsal amaçların gerçekleşmesine katkıda bulunma,
- Dinamik yapısıyla toplumsal değişimde etkin bir araç rolü oynama.

Toplumun en küçük birimi olan ailenin en küçük üyesi olan çocuk, Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması’nın (2010) bulgularında da belirtildiği gibi, aile değerleri içinde özel bir değere ve konuma sahiptir. Bu nedenle çalışmamıza, anne ve babaların çocuk sahibi olma konusundaki istekleri, çocuklarına attıkları anlam ve değerler, doğurganlık tercihleri gibi konularda Türkiye’ye ilişkin verilerin elde edildiği Çocuğun Değeri I (1975) ile Çocuğun Değeri II (2003) araştırmalarına ve Kağıtçıbaşı³’nin bu araştırmaları temel alarak oluşturduğu Aile Değişimi Kuramı’na değinerek devam edeceğiz.

1.1.3. Aile Değişimi Kuramı

Modernleşme kuramının aileye ilişkin temel varsayımı, dünyadaki çeşitliliğin prototipik (orta sınıf, çekirdek) Batı modelinde odaklaşacağı ve Batı modelinden farklı olan her modelin zamanla bu modele benzeyecek şekilde değişeceği üzerine kuruludur. Kültürlerarası bir aile kuramının yokluğunda, ilk olarak modernleşme kuramının ortaya koyduğu (Dawson, 1967; Doob, 1967; Inkeles, 1969, 1977; Inkeles ve D. H. Smith, 1974; Kahl, 1968) toplumsal gelişimle birlikte Batı modeline doğru tek yönlü bir değişim yaşanacağı varsayımı varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Modernleşme kuramının sosyolojide popülerliğini yitirmesine ve ciddi anlamda eleştirilere maruz kalmasına rağmen, toplumsal değişim ve aile ile ilgili düşünceler halen geniş bir yer tutmaktadır. Batı modeline doğru tek yönlü değişim beklentisinin devam etmesinden dolayı gelişmekte olan ülkeler “geçiş toplumları” olarak tanımlanmakta, bu geçiş de Batı toplumuna doğru olan yönelimi ifade etmektedir. Modernleşme varsayımında Batı prototipinden farklı olanlar “yetersiz” olarak kabul edilmekte

³ Dokuz ülkede gerçekleştirilen Çocuğun Değeri Araştırması’nın Türkiye ayağını yürüten Çiğdem Kağıtçıbaşı sosyal psikolojinin kurucularından ve uluslar arası başarılarla imza atan bir akademisyendir. Kağıtçıbaşı, yukarıda ayrıntılı bir şekilde ele aldığımız ÇDA I ve ÇDA II’yi temel alarak Aile Değişimi Kuramı’nı oluşturmuştur.

ve gelişmeyle birlikte bunların değişeceği öngörülmektedir. Modernleşme kuramının tek yönlü değişim hipotezinin altında yatan bir diğer varsayımsa Batı ailesinin sanayileşmenin zorunlu bir sonucu olarak çekirdekleşmeye ve bireyci ayrılmaya doğru bir değişim geçirmiş olduğudur. Bu yüzden sanayileşmenin, Batılı olmayan toplumlardaki ailede de aynı tür bir değişikliğe neden olacağı iddia edilmektedir. Ancak bu varsayım, çekirdek ailenin ve bireyciliğin Batı Avrupa’da özellikle İngiltere’de Sanayi Devrimi öncesinde de var olduğunu gösteren tarihsel kanıtlar tarafından sorgulanmış ve tarihsel bulgular ışığında Batı’nın bireyciliğinin sanayileşmeden önce de var olduğu, sanayileşmenin sonucu olarak ortaya çıkmadığı ortaya konmuştur (Kağıtçıbaşı, 2010, s. 165-169).

Kağıtçıbaşı’nın (2010, s. 169-174) da ifade ettiği gibi, toplumsal değişim bütün toplumlarda sürmektedir. Ancak bu değişim, modernleşme kuramının öngördüğü gibi “Batı modeli”ne doğru olmayıp farklı şekillerde de gerçekleşebilir. Ailede ne tip bir değişimin daha olası olduğunu saptayabilmek için değişimin neden ve nasıl gerçekleştiğini anlamak gerekmektedir. Aile dinamikleri ve zaman içindeki değişimle sosyo-ekonomik gelişimi anlamayı kolaylaştıran en önemli araştırmalardan biri olan Çocuğun Değeri Araştırması⁴ I ve Çocuğun Değeri Araştırması II Kağıtçıbaşı’nın aile değişimi kuramının temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle Aile Değişimi Kuramı’nı irdelemeden önce, 1970’ler (1975) ve 2000’lerde (2003) olmak üzere iki kez gerçekleştirilen Çocuğun Değeri Araştırması I ve II’ye değinmemiz konunun bütünlüğü açısından faydalı olacaktır.

1.1.3.1. Çocuğun Değeri Araştırması I (1975)

Kore, Filipinler, Singapur, Tayvan, Tayland, Türkiye, Endonezya, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Almanya’da gerçekleştirilen Çocuğun Değeri Araştırması, 1970’lerde ve büyük bir çoğunluğu doğurgan yaşlarda kadından oluşan 20.000’den fazla evli birey ile yürütülmüştür. Bu araştırmada anne ve babaların çocuk sahibi olma konusundaki istekleri, çocuklarına atfettikleri değerler, doğurganlık tercihleri gibi konular incelenmiştir. Yakın zamandaysa bu ülkelerin çoğunda, Trommsdorff ve Nauck (2003) tarafından başlatılan yeni bir ÇDA ile kısmi olarak tekrar yapılmıştır. Türkiye’deki örneklem sayısı yaklaşık 2300 bireydir.

Dokuz ülkede gerçekleştirilen araştırmada, anne-babalar tarafından atfedilen değerler faktör analizine tabi tutulmuş ve Hoffman ve Hoffman’ın (1973) kavramsal şemasına dayanan

⁴ Daha ayrıntılı bilgi için bkz: Çiğdem Kağıtçıbaşı / Çocuğun Değeri Araştırması I (1975) ve Çocuğun Değeri Araştırması II (2003).

*Ç. Kağıtçıbaşı, Çocuğun Değeri: Türkiye’de Değerler ve Doğurganlık, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 1982

*Ç. Kağıtçıbaşı, “Old-age security value of children: Cross- national socio-economic evidence”, Journal of Cross-Cultural Psychology, 13, 1982, s. 29-42

*Ç. Kağıtçıbaşı, “Türkiye’de Aile Kültürü”, Çağdaş Kültürümüz: Olgular – Sorunlar, ÇYDD, 1991

*Ç. Kağıtçıbaşı, Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010.

üç adet ana değer tipi bulunmuştur: **Ekonomik/faydacı, psikolojik** ve **sosyal** (Kağıtçıbaşı, 2010, s. 171-173).

Ekonomik anlamda çocuğun değeri, çocukların sağladığı ekonomik değerlere dayanmaktadır. Bu anlamdaki en önemli faktörse yetişkin evladın yaşlı anne-babaya sağladığı yaşlılık güvencesidir. İkinci değer tipi olan psikolojik değer, çocuğun anne-babasına verdiği mutluluk, gurur, sevgi ve birliktelik gibi doyumlarla ilgilidir. Üçüncü değer tipi olan sosyal değerlerse evli yetişkinlerin çocuk sahibi olduklarında kazandıkları genel sosyal kabul ile ilişkilidir. Özellikle de erkek çocuk sahibi olmak, ailenin devamlılığı açısından oldukça önemli bir sosyal değer olarak kabul görmektedir.

- Araştırma sürecinde elde edilen bulgular, özellikle ekonomik anlamda çocuğun yaşlılık güvencesi olarak görülmelerinin daha az gelişmiş ülke ve bölgelerde daha önemli bulunduğu görülmüştür. Yoksulluğun hâkim olduğu, bireylerin sosyal güvenceden yoksun bölgelerde aileler çocuklarının ekonomik desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Özellikle de ataerkil aile yapılarında kız çocuğun evlenip haneden ayrılacak ve aile ekonomisine katkıda bulunmayacak olması gibi düşünceler nedeniyle erkek çocuk daha fazla oranda tercih edilmektedir. Araştırmada, kadınların çocuk doğurma nedeni olarak, Endonezya'daki iki alt örnekleme % 93 ve % 98, Filipinler'de % 89, Tayland ve Tayvan'da % 79 ve Türkiye'de % 77 oranında çocuğun yaşlılık güvencesi olarak görüldüğü saptanmıştır. Bu değer Almanya ve ABD'de sadece % 8 oranında olması yukarıda da değindiğimiz gibi toplumların sosyo-ekonomik bakımdan gelişmişlik düzeyiyle ilişkisini göstermektedir. Türkiye'yi ele aldığımızda, yaşanılan bölgenin gelişmişlik düzeyi arttıkça, kadınlar için çocuğun yaşlılık güvencesi anlamındaki değeri azalmaktadır. Benzer bir şekilde bu oranın kadının çalıştığı işten ve eğitim düzeyinden de etkilendiği belirlenmiştir ki, aynı durum erkekler için de söz konusudur.

- Diğer bir faydacı değer olarak görülen çocukların ev işlerine yardımı, anne-babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe belirginliğini kaybetmektedir. Bu oran hiç eğitimi olmayanlar için % 28, ilkokul düzeyinde % 22, lise düzeyinde % 11 ve üniversite düzeyinde eğitim görenlerde % 0'dır. Benzer bir şekilde çocukların ekonomik anlamda yardımı da anne-babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe belirginliğini kaybetmektedir.

- Tüm bunlara tezat oluşur biçimde, çocukların psikolojik değerinin, refah düzeyi yüksek olan yerlerde ve kentsel yaşam koşullarında daha belirgin olduğu görülmüştür. Bunun nedeni, çocukların artık aile ekonomisine katkısının bulunmaması, hatta tam tersine oldukça masraflı olmalarıdır. Göreceli olarak çocukların psikolojik anlamda değeri, çocuk sahibi olma konusunda oldukça önemli bir neden teşkil etmektedir. Ekonomik olarak bir katkısı olmasa da, çoğu kişi çocuk sahibi olmayı arzular. Görülüyor ki, çocuklara atfedilen değerler ve

aileyle toplumdaki yerleri farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkların önemli bir boyutu kırsal-kentsel ve sosyoekonomik farklar, başka bir deyişle, toplumsal ve sosyoekonomik anlamda gelişim düzeyidir.

- Çocuğun ekonomik değeri çocuk sayısı ile ilişkiliyken, psikolojik değeri için aynı durum söz konusu değildir. Türkiye’de ailedeki çocuk sayısının, çocuğun psikolojik değeriyle ters, ekonomik değeriyle doğru orantılı olduğu saptanmıştır. Türkiye’deki araştırma bulgularında da, iki çocuk sahibi olan kadınlardan çocuğun ekonomik değerini vurgulayanlar daha fazla çocuk isterlerken, psikolojik değerini vurgulayanlar başka çocuk sahibi olmak istemediklerini belirtmişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, kırsal, düşük refah ve sosyoekonomik düzeydeki toplumlarda, yetişkin çocuğa bağımlılık ve buna bağlı olarak yüksek doğum oranına; çocuğun ekonomik değeri ve yaşlılık güvencesi olarak görülmesi ön plana çıkmaktadır. Ayrıca erkek çocuk tercihi çokça rastlanmaktadır ki erkek çocuk tercihi çocuğun ekonomik değeriyle yakından ilişkilidir. Özellikle ataerkil toplumlarda erkek çocuklar daha güvenilir bir yaşlılık güvencesi ve ekonomik yarar kaynağıdır. Bununla birlikte erkek çocuk tercihi, doğurganlıkla da ilişkilidir; yüksek doğurganlık en azından birkaç erkek çocuğun hayatta kalmasının garantisi olarak görülebilir.

- Bahsedilen bulgular, yüksek doğurganlığın altında yatan dinamiklere de işaret etmektedir. Bu çerçevede toplumsallaşma değerleri aile-grup sadakatini ve anne-babaya maddi katkıyı desteklemektedir. Bu değerler nesiller arası karşılıklı bağımlılık sistemi içinde ailenin devamlılığı açısından işlevseldir. Bu tip aile etkileşimi, kendisini çocuk yetiştirme biçimlerinde de göstermektedir. Çocuk yetiştirme konusunda özerklikten çok denetim içeren itaat ve bağımlılık yaklaşımı burada önemlidir. Bu nedenle Türkiye’deki ÇDA’da, çocuklarda en çok istenilen nitelik olarak çocuğun anne-babasının sözünü dinlemesi (kadınlarda % 59, erkeklerde % 61 oranında) vurgulanmıştır. Buna karşılık çocuğun bağımsız ve kendine güvenli olması erkeklerde % 17, kadınlarda % 19 oranında tercih edilmiştir.

1.1.3.2. Çocuğun Değeri Araştırması II (2003)

Çocuğun Değeri Araştırması’nın Türkiye’de gerçekleştirilen ikinci ayağı 2003’te gerçekleştirilmiş olmakla birlikte, ÇDA I’in tam bir tekrarı olmadığı için iki çalışma arasında yöntemsel farklılıklar bulunmaktadır. ÇDA I tüm ulusu temsil eden bir örneklem kullanırken, ÇDA II kentsel orta/üst sosyoekonomik statü, kentsel düşük sosyoekonomik statü ve kırsal kesimi içeren bir örneklem kullanılmıştır. Her tabakada okul öncesi çocukların genç anneleri, ergenlerin orta yaşlı anneleri ile onların anneleri yani ergenlerin anneanneleri yer almıştır. Bununla birlikte daha yaşlı annelerin ergen çocuklarıyla da görüşme gerçekleştirilmiş ve toplam örneklem sayısı 1025 olmuştur. ÇDA II’deki daha genç anneler, ortalama yaşlarındaki

benzerlikler nedeniyle 1975'teki araştırmadaki genç anne örneklemeyle karşılaştırılmış ve aşağıda belirttiğimiz bulgular elde edilmiştir (Kağıtçıbaşı, 2010, s. 189-193):

- ÇDA II'deki en dikkate değer bulgu, çocukların ekonomik/faydacı değerindeki düşüş ve psikolojik değerindeki keskin yükseliştir. Katılımcıların 1975 ve 2003 yıllarındaki çocuk sahibi olma isteklerinin nedenleri karşılaştırıldığında neşe, zevk, sevgi vb. psikolojik değerler ÇDA II'de ön plana çıkmıştır. Buna karşılık çocuğun yaşlılık güvencesi olarak görülmesi, maddi yararı ve erkek çocuk sahibi olma isteğiyle daha önemsiz nedenler olarak belirtilmiştir. ÇDA II'de katılımcılar çocuklardan daha az ekonomik/maddi yardım beklentisi içindedirler. Bu bulgular Kağıtçıbaşı'nın (2010) aile değişimi kuramını, özellikle psikolojik/duygusal bağıllık modelini destekler ve sosyoekonomik gelişim ile azalanın maddi nesiller arası bağımlılıklar olduğunu gösterir niteliktedir ki, psikolojik bağıllıklarda azalma yoktur.

- ÇDA II'de farklı tabakalar arasındaki değişiklikler de incelenmiştir. Özellikle çocukların ekonomik değeri, en yüksek oranda kırsal kesim katılımcıları; en düşük oranda da kentli-orta/yüksek sosyoekonomik düzeye sahip olan katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Buna karşılık psikolojik değer, gruplar arası az farklılıklarla herkes için önemli olduğunun görülmesi, aile için duygusal bağların çok önemli olduğunu göstermiştir. Bu durumun kentli-orta/yüksek sosyoekonomik düzey grubunda bağımlı aile modelinin değil, psikolojik/duygusal olarak karşılıklı bağlı aile modelinin ortaya çıktığını göstermesi Kağıtçıbaşı'nın (2010) aile değişimi kuramını desteklemektedir.

- Çocuklardan beklenen özellikler incelendiğinde ÇDA I'de anne-babayı dinlemek (itaat) ve iyi bir insan olmak en önemli özelliklerken ÇDA II'de en az önem verilen özellikler haline gelmişlerdir. ÇDA I'de bağımsızlık/kendine güven hiç vurgulanmazken, ÇDA II'de, özellikle de kentli-orta/yüksek sosyoekonomik düzey grubunda arzu edilen bir özellik olarak belirmiştir. Kağıtçıbaşı (2010) bu değişimin psikolojik/duygusal bağlı aile modelinde çocuk yetiştirmede özerkliğin ortaya çıkışını yansıttığını ve yine kuramını desteklediğini belirtmektedir.

- ÇDA II, katılımcıların çocuğun cinsiyetine ilişkin tercihlerinde de oldukça farklı veriler ortaya koymuştur. ÇDA I'deki zorunlu seçimli maddede, % 84 oranında erkek çocuk tercih edilirken, kız çocuğun tercih oranı % 16 oranında olmuştur. Bu oran kadınlarda % 75 erkek çocuk ve % 25 kız çocuk olarak tercih edilmiştir. ÇDA II'de zorunlu seçimli madde sadece kentli örnekleme uygulanmış ve kentli annelerin % 41,1 erkek ve 58,9 kız çocuğu tercih ettikleri görülmüştür. Çocuğun cinsiyetine ilişkin tercihler, kentli-orta/yüksek sosyoekonomik düzey grubunda kentli-düşük gelir grubuna göre daha fazla tersine dönmüştür. Kağıtçıbaşı (2010) bu farklılığın önemli zamansal ve sosyal-yapısal değişiklikleri yansıttığını ve aile değişimi kuramının varsayımını bir kez daha desteklediğini belirtmektedir. Benzer şekilde

doğurganlık tutum ve davranışlarını yansıtan gerçek, istenen ve ideal çocuk sayıları hem önceki veriler hem de aile değişimi kuramının varsayımlarıyla uyumludur.

Kağıtçıbaşı'ya (2010, s.174-177) göre ÇDA, bir aile değişimi kuramıdır ve içerdiği üç farklı aile modelini oluşturmasında yol gösterici olmuştur. Bu kuram benliği ailenin içerisine, aileyi de kültürel ve sosyoekonomik çevrenin içine oturtan bağlamsal bir kuramdır. Aile hem sosyal hem de psikolojik özellikleriyle incelenmektedir. Ailenin sosyal özellikleri aile yapısı açısından, psikolojik özellikleriyse etkileşim ve toplumsallaşmayı da içeren aile sistemi açısından ele alınmaktadır ki aynı zamanda işlevsel bir kuramdır çünkü hem ailenin etkileşim biçimlerine hem de benliğin toplumsallaşması ve gelişiminin altında yatan dinamiklere eğilmektedir. Kağıtçıbaşı (2010) üç farklı aile modelini, aile sisteminin ve işleyişinin farklı sosyoekonomik bağlamlardaki prototipleri olarak oluşturmuştur. Bu örüntüler, var olan ailelerin tam bir tanımı olarak değil, farklı kuramsal yapılandırmaların birer taslağı olarak görülmüştür. Üç farklı aile modeli, aile özelliklerinin farklı bileşkelerini içermektedir. Bu modeller; karşılıklı bağımlı aile modeli, bağımsız aile modeli ve psikolojik/duygusal bağlı aile modeli olarak adlandırılmaktadır. Şimdi bu üç aile modelinden kısaca söz edeceğiz.

- **Bağımlılık Modeli**

Toplumsal ve ailesel düzeyde tipik bir bağımlılık kültürü örneği olan karşılıklı bağımlı aile modeline özellikle ataerkil aile yapısına sahip, sıkı bağlarla birbirlerine bağlanmış insan ve aile ilişkilerinin görüldüğü geleneksel, kırsal toplumlarda rastlanmaktadır. Bu tip aileler, akrabalarıyla karşılıklı bir bağımlılık içindedir. Yaşlılık dönemine ait herhangi bir sosyal güvencenin bulunmadığı durumlarda, yaşlılar için en büyük güvence çocuklarıdır. Nesiller arası karşılıklı bağımlılık en çok bu noktada devreye girmektedir. Önce çocuk anne-babaya bağımlıyken yaşlanmayla birlikte anne-baba çocuğuna bağımlı hale gelebilmektedir. Bu modelde, bağımsız çocuk yetiştirmek kabul görmemekte, aile ve kişilerarası ilişkilerde hem duygusal hem de maddi boyutta bağımlılık görülmektedir.

- **Bağımsızlık Modeli**

Endüstrileşmiş, kentli, orta sınıf Batı toplumunun ideal ve tipik aile modeli olan bağımsız aile modeli, ayrışmışlık kültürünün yani bireyciliğin egemen olduğu toplumlara aittir. Hem ailenin diğer ailelerden hem de aile bireylerinin birbirinden bağımsız ve ayrışmış olması üzerine kurulu olan bağımsızlık modeli, gerçek durumdan çok, ideal ya da normatif olanı yansıtmaktadır. Bu modelde nesiller birbirinden ayrışmakta ve hem duygusal hem maddi kaynak yatırımı anne-babaya değil, çocuğa yönelmektedir. Ataerkilliğin öneminin azalması, refah düzeyinin yükselmesi, kadının aile içindeki konumunun değişmesi, erkek çocuk tercihinin ve doğurganlığın azalması bağımsız aile modelinin ortaya çıkışında etkilidir. Bu durumda çocuğun ekonomik değeri azalırken bir ortamda, çocuğa atfedilen psikolojik değer

artmaktadır. Aynı zamanda çocuk yetiştirmede denetime ve otoriter anne-baba davranışına daha az yer verilirken serbestliğe yönelik anne-baba davranışı ön plana çıkmaktadır.

- **Duygusal ya da Psikolojik Bağlılık Modeli**

Bağlılık kültürüne sahip toplumlarda sosyoekonomik gelişmeyle ortaya çıkan bağlamsal ve ailesel değişimler üçüncü bir modeli gerekli kılmaktadır. Karşılıklı duygusal/psikolojik bağlılık modeli olarak karşımıza çıkan bu modelde, duygusal alanda karşılıklı bağımlılık görülürken, maddi alanda hem birey hem aile düzeyinde bağımlılık söz konusudur. Bu model bağlılık kültürüne sahip gelişmiş ve kentleşmiş bölgelerde daha yaygındır. Nesiller arası duygusal/ psikolojik bağlılığın devam etmesi, genç yetişkinlerin duygusal/psikolojik yatırımlarını hem anne-babalarına hem de çocuklarına yöneltmelerine neden olmaktadır. Maddi kaynak akışıysa çocuklara yöneliktir. Çocuklardan ekonomik yarar sağlamak söz konusu olmadığı için bireylerin çocuk sahibi olma nedeni çocuğun sağladığı psikolojik doyumdur. Buradaki duygusal bağlılık sevgi anlamına gelmemektedir. Bu modelde aile üyeleri birbirlerini diğer iki modele oranla daha fazla sever gibi bir iddia yoktur ve bu aile yapısında bireyleşme ve özerkliğe imkân tanınmaktadır.

Türkiye'deki aile dinamiklerini ve zaman içindeki değişim ve sosyo-ekonomik gelişmeyi anlamayı kolaylaştıran en önemli araştırmalardan biri olarak kabul edilen ve Kağıtçıbaşı'nın Aile Değişimi Kuramı'nın da temelini oluşturan Çocuğun Değeri Araştırması I ve II'yi genel hatlarıyla aktarmaya çalıştık. Ancak günümüzde alışılmış aile modelleri dışında alternatif yaşam biçimleri ortaya çıkmış ve bu modeller aile kurumuyla benzerlikler göstermiştir. Şimdi toplumsal değişimle birlikte aileye ve evliliğe alternatif olarak ortaya çıkan oluşumlardan söz edeceğiz.

1.1.4. Aileye ve Evliliğe Alternatif Yeni Yaşam Biçimleri

Gelişmiş ülkelerde çekirdek aile yapısı parçalanmaktadır. Boşanma oranlarının artmasıyla tek ebeveynli ailelerin sayısında artış gözlenmektedir ki bu eğilimin gelecekte de devam edeceği tahmin edilmektedir. Yine özellikle gelişmiş ülkelerde ailelerin sahip olduğu çocuk sayıları da düşmekte ve tek çocuklu ailelerin sayısı artmaktadır. Günümüz toplumlarında insanlar birbirinden farklı birçok aile yaşamları sürmektedirler ve bu aile yapıları tek tip olmaktan çok çoğulcu bir durum sergilemektedir. Bunun kanıtlarını tek ebeveynli haneler, birlikte yaşama, boşanma oranlarının artması ve evlilik ile ilgili değişimlerde görebilmekteyiz (Turan, 2011, s. 244).

Günümüzde evlilikten eskiden olduğundan daha çok şey beklenmektedir. Son 150 yıldır aile ideolojisi romantik ve müşterek evlilik idealine önem vererek temeldeki ekonomik ve eşitsiz yönünü gizlemiştir. Yakın geçmişte evlilik, temel amacı çocuk sahibi olmak olan kocanın yönetimindeki bir iş ortaklığı olarak görülürken artık çifti oluşturan iki eşit bireyin

yardımlaşma, karşılıklı cinsel tatmin ve iki ya da üç çocuğu özenle ve sevgiyle yetiştirerek uyum yaratmak amacıyla girdikleri bir sevgi ilişkisi olarak görülmektedir. Ayrıca evlilik artık özel bir ilişki olarak tanımlanmaktadır (Gittins, 2011, s. 195).

Yeni üreme tekniklerini ortaya koyan tıbbi gelişmeler de, ailelerin değişmesine neden olmaktadır. 1978 yılında İngiliz Louis Brown'un dünyanın ilk "tüp bebeği" olarak dünyaya gelmesiyle birlikte, bu tarihten sonra binlerce çocuğa rahmin dışında gebe kalınmıştır. Modern üreme teknolojileri geleneksel anlamda çocuk sahibi olamayan çiftlere imkân tanımakla birlikte bazı sorunları da arttırmaktadır. Bir başka kadından alınan yumurtayı diğer bir kadın taşıyarak geliştirdiğinde hangisi annedir? Bir çift boşandığı zaman dondurulmuş embriyolarını ne zaman kullanacaklar veya ne zaman yok edecekler? Anne babalar çocuğun özelliklerini belirlemek için genetik tarama kullanmalı mıdır? Bu gibi sorular, teknolojik değişikliklerin hızının, bizim o değişikliklerin sonuçlarını anlama yeteneğimizden daha hızlı olduğunu göstermektedir (Cohen, 1998; Nock Wright ve Sanchez, 1999'dan akt. Macionis, 2012, s. 479-480).

Ailede meydana gelen bir başka değişim alanıysa ailede çocuğun değişen konumu ile ilişkilidir. Günümüzde çocuk sahibi olamayan ailelerin sayılarında bir artış görülmekle birlikte, çocuklu ailelerde de geçmişe oranla çok daha çocuk-merkezli aile yapıları ortaya çıkmaktadır. Browne'un (2005, s. 241) da belirttiği gibi, 20. yüzyılın seyri sırasında aileler, ailesel faaliyet ve gezilerde çoğunlukla çocukların ilgi alanlarına odaklanarak çocuk-merkezli bir hale geldiler. Ebeveynlerin çocuklarıyla geçirdikleri zamanın miktarı 1960'lardan bu yana iki kat artmıştır ve ebeveynler çocuklarıyla daha fazla ilgilenmeye, onların aktivitelerine ilgi duymaya, onlarla kararları tartışmaya ve onlara daha fazla eşitlikçi davranmaya başlamışlardır. Sıklıkla çocuklarının refahı ailenin en önemli önceliği olarak görülmektedir. Yaşam standartlarının ve ücretlerin yükselmesiyle birlikte artan zenginlik, daha fazla miktarlarda paranın çocuklara ve onlara ilişkin faaliyetlere harcanmasına yol açmıştır.

Toplumun çekirdeği sayılan aile, bireylerin güvenli yaşaması, barınma ihtiyacını karşılaması, kültürün aktarılması gibi işlevleri nedeniyle önemini sürdürmektedir. Bu nedenle aile kurumunun korunması ve devam ettirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Ancak modern toplum yaşantısı ailenin öneminin azalmış olduğu fikrini yaygınlaştırmaktadır. Ailenin önemi konusunda karşıt fikirler geliştirilmektedir. Bütün hayatın tek bir insanla geçirilemeyeceği, bu dünyaya çocuk getirmenin çocuğa kötülük olacağı gibi görüşler yaygınlaşmaktadır (Avcıoğlu, 2011, s. 35). Bahsettiğimiz bütün bu değişimler sonucunda aileye ve evliliğe alternatif yeni yaşam biçimleri olarak adlandırabileceğimiz ve aslında toplumsal yapıda var olan bazı oluşumlar daha görünür bir hal almışlardır. Şimdi bu oluşumların neler olduğuna kısaca değineceğiz.

1.1.4.1. Yeni Geniş Aile / Üvey Aile

Toplumsal değişimin hız kazandığı günümüz toplumlarında çekirdek aile yapısında da değişim görülmektedir. Sezal'a (2002, s. 169) göre, yeni bir geniş aile anlayışı ortaya çıkmaktadır. Bu "yeni geniş aile" boşanma ve sonrasında yeniden evlenmelerin oluşturduğu bir aile tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Boşanmış bir eş veya eşler yeniden evlendiklerinde önceki evlilikten gelen çocuklarını da beraberinde getirebilmekte ve yeni çocukları ile birlikte "yeni geniş aile"yi meydana getirebilmektedirler. Bu aile, Sayın'ın (1990, s. 21) "eklemlilik aile" sine ve diğer bazı sosyologların (örn. Giddens) "üvey aile" ifadelerine karşılık gelmektedir. Üvey aile, yetişkinlerden en az birinin daha önceki bir evlilikten ya da ilişkiden çocuklarının olduğu aile türüdür. Günümüzde kimi yazarlar, çocukların söz konusu olduğu durumlarda, boşanmadan sonra oluşan iki hanenin, yine bir tek aile dizgesi oluşturması anlamında iki çekirdekli aileler kavramından da söz etmektedirler (Giddens, 2008, s. 273-274). Anne veya babadan birinin kaybedilmesi ya da anne babanın boşanmaları sonucu başka bir eşle yeni bir aile düzenine geçilmesiyle üveylik sorunu ortaya çıkmaktadır (Gökner, 2011, s. 150).

Artan boşanma oranlarının beraberinde getirdiği yeniden evlenmeler ve oluşan yeni geniş aileler özellikle çocuklar açısından sorun yaratabilmektedir. Çocuklar yeni geniş aile ortamı içinde ortaya çıkan yeni rol ve ilişkileri benimsemekte güçlük çekebilmekte ve sorun yaşayabilmektedir.

1.1.4.2. Tek Ebeveynli Aile

Günümüz toplumlarında hızla yaygınlaşan yeni bir aile türü olarak tek ebeveynli aileler karşımıza çıkmaktadır. Artan boşanma oranları, eşlerden birinin kaybı, artan evlilik dışı birliktelikler ve bu birlikteliklerden doğan çocuklar, evliliğin sorumluluklarından kaçma isteği gibi nedenler tek ebeveynli aileleri meydana getiren etkenlerdir. Bu ailelerin büyük çoğunluğunda aile reisi olarak çocuklarıyla birlikte yaşam mücadelesi veren anneler karşımıza çıkmaktadır. Tek ebeveynli ailelerin pek çoğu, ister hiç evlenmemiş isterse evlenmiş olsunlar, ekonomik güvensizliğin yanı sıra toplumsal onaylanmazlıkla da karşı karşıya gelmektedir. Ancak özellikle modern toplumlarda, geçmişe oranla bu toplumsal onaylanmazlık etkisini kaybetmektedir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kadın ve erkeğin boşanması durumunda çocuklar genellikle kadınla yani anneye birlikte yaşamaya başlamaktadır. İsteyerek ya da istemeyerek yapılan evlilik dışı doğumlar da tek ebeveynli ailelerin sayısını etkilemektedir. Kadınların erkeklere göre yaşam beklentisi görece olarak yüksektir ve erkeğin ölümü de hane reisi kadın olan ailelerin sayısını etkilemektedir. Ayrıca günümüzde bölgesel düzeyde tanık olduğumuz savaşlarda erkek nüfusun azalmasına ve birçok kadının çocuklarıyla birlikte yaşamak zorunda

kalmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte, sayıları az olsa da evlenmeden veya bir erkeğin yardımı ve desteği olmadan çocuk sahibi olan kadınlar da vardır. “Tek anne olmayı seçme” kavramı aslında kadının toplumsal ve ekonomik konumuyla da ilgili bir durumdur. Gelir sahibi, eğitilmiş ve kentli kadınlar arasında tek anne olmayı seçme eğilimi daha fazladır. Ayrıca “tek anne olmayı seçme” içinde bulunan toplumun sosyolojik yapısıyla, toplumsal ve kültürel değerleriyle de ilişkilidir. Toplumsal eğilim genel olarak çocuk sahibi olmayı aile kurumu içinde istemekte ve kabul etmektedir (Güneş, 2011, s. 38).

Tek ebeveynli aileler özellikle Batı toplumlarında giderek daha yaygın hale gelmektedir. 2003 yılında Britanya’daki insanların % 11’i tek ebeveynli ailelerde yaşamaktaydı. Yine 2003’te ebeveynin bakımına muhtaç çocuklara sahip olan ailelerin yaklaşık % 25’i tek ebeveynli aileydi ve bu yalnız ebeveynlerde her on kişiden dokuzu kadındı (Browne, 2005, s. 228). Amerika’da ise çocuk sahibi olan ailelerin yaklaşık olarak dörtte biri tek ebeveynli ailelerdir (Thompson ve Hickey, 2005, s. 387).

1.1.4.3. Babasız Aile

Ailenin Batı toplumlarında yaşadığı büyük değişimler sonucu ortaya çıkan yeni aile türlerinden bir diğeri de babasız ailelerdir. Batı toplumlarında 1930’lar ve 1970’li yıllar, çoğu baba savaşa katıldığı ve çocuklarını nadiren görebildikleri için “babasız yıllar” olarak adlandırılmaktadır. Savaş sonrası dönemde anneler evde çocuklarıyla ilgilenirken, babalar yoğun bir iş temposuyla çalışıyorlar ve çocuklarıyla ancak akşamları ve hafta sonları beraber olabiliyorlardı. Ancak artan boşanma oranları babasızlık kavramının anlamında bir değişim yarattı. Artık bu kavram, boşanma ve ayrılma sonucunda babanın çocuklarıyla olan beraberliğini ve ilişkilerini sürdürmemesi anlamına bürünmektedir (Yıldırım, 2009, s. 98-99). ABD Nüfus Dairesi’ne göre, babasız hanelerde yaşayan Amerikalı çocukların oranı 1960’da % 8 iken, 1990’da % 22’ye yükselmiştir. Annesiz hanelerde yaşayan çocuk oranıysa 1960’da % 1, 1990’da % 3 olarak belirtilmiştir (Kottak, 2002, s. 401).

Babanın eksikliği veya iletişimsizliği gibi nedenlerle gelişme sürecinde özdeşleşebileceği cinsel rol örneklerinin yetersizliği, ihtiyaç duyduğu desteklerin yokluğu genç bireyin hayata hazırlıksız ve kaygılı başlamasına neden olmaktadır. Genç kızların gelişme süreçlerinde sürekli var olan anne figürü, kızların cinsel rol özdeşleşmelerine kesintisiz örnek ve gösterge olurken, erkeklerin gelişiminde var olmayan babalar, ergenlerin kimlik oluşumunda kargaşa ve kaygıya neden olabilmektedirler (Navaro, 2007, s. 158). Okul öncesi -özellikle erkek- çocuklarda baba, çocuğun cinsel kimliğini benimsemesinde önem bir rol oynamaktadır. Burtan ve Whiting’e göre sadece anneleri tarafından büyütülen çocukların cinsel rolü benimsemesinde çatışma yaşanmakta ve bu çocuklarda kadınsı özellikler görülebilmektedir. Bununla birlikte, etkileşimde bulunabilecekleri baba figürüne sadece erkek çocuklar değil, kız

çocuklar da ihtiyaç duymaktadır. Kız çocuklar babaları ile etkileşimde bulunurken, onları gözlemlemekte ve erkeklere karşı nasıl tepkilerde bulunacaklarını öğrenmektedirler (Çağdaş, 2003, s. 38). Aktaş'a (1993) göre, babası olan kızlar diğerlerinden daha çok kadınsı davranışlar göstermektedirler. Rol kuramcılar bu durumu, babanın kız ve erkek çocuklarına farklı davranmasının çocuğun cinsiyet rollerini öğrenmesinde önemli bir etken olduğu şeklinde açıklamaktadırlar. Psikoanalitik yaklaşımın savunucuları özdeşleşme olayını kız çocukların babanın sevgisi için anne ile rekabete girmesi sonucunda cinsiyet rollerini kazanması olarak açıklarken, sosyal öğrenme yaklaşımın savunucuları kız çocukların erkeklerle etkileşimlerinde özel becerileri de içine alan kadınsı davranışları kazanmalarında baba ile etkileşimin önemli olduğunu savunmaktadırlar. Buna ek olarak, Amato (2000) biyolojik babalarından uzakta yaşayan çocukların çoğunluğunun iyilik durumunun, geleneksel anne ve babaları ile yaşayan çocuklara oranla daha düşük düzeyde olduğunu belirtmektedir.

1.1.4.4. Birlikte Yaşama

Birlikte yaşama, evli olmayan çift tarafından bir evin paylaşılmasıdır (Macionis, 2012, s. 478). Evlilik ve aile kurumuna alternatif bir yaşam biçimi olarak evlenmeksizin birlikte yaşayanların sayısı da her geçen gün artmaktadır. Artan boşanma oranları ve evliliğin sorumluluğundan kaçma gibi nedenlerle çiftler evlilikten kaçınmakta ve geçmişe oranla daha fazla oranda birlikte yaşamayı tercih etmektedirler. Şüphesiz bu artışta, evlenmeden birlikte yaşamının ayıp ve yanlış olduğuna ilişkin algının giderek azalmasının da etkisi vardır.

Doğan'a (2009, s. 151) göre sanayileşmenin toplumsal hayata dayattığı özgürlük konularından biri de cinsellikle ilgilidir. Zamanla "cinsel özgürlük", "cinsel devrim" sloganlarıyla güncel bir harekete dönüşen bu toplumsal olayla ilgili olarak 1960'larda başlayan bir süreç söz konusudur. Bu durum sanayileşmenin toplumsal hayata getirdiği bir rahatlama olarak düşünülebileceği gibi, cinsel konulardaki baskı ve tabuların yüz yıllara yayılan etkilerine karşılık bir tepki hareketi olarak da değerlendirilebilmektedir. Cinsel özgürlük akımının 1960'lı yıllarda başlamasının görünür bazı toplumsal nedenleri bulunmaktadır. Bu dönem refah düzeyinin yükseldiği, kadınların çalışma yaşamına daha büyük oranda katılarak ekonomik bağımsızlıklarını kazandığı ve gebeliği önleyici yöntemlerin geliştirildiği dönemdir. Bu gelişmelere paralel olarak bu yıllarda boşanmalarda ve birlikte yaşamada artış görülmüştür.

Bugün Britanya'da birlikte yaşama çoğunlukla evlilikten önceki deneysel bir aşamadır; bununla birlikte evlilikten önce birlikte yaşamının uzunluğu gitgide artmakta ve gitgide daha fazla çift, evliliğe bir seçenek olarak birlikte yaşamayı tercih etmektedir. Genç insanlar sıklıkla, hesaplanmış tasarlardan çok, bunun içine sürüklenmek yoluyla kendilerini birlikte yaşarken bulmaktadır. Uzun süreli ilişkileri olan bir çift, gitgide daha fazla zaman geçirerek,

sonunda kendi evlerinden birinden vazgeçmekte ve bir arada yaşamaya başlamaktadırlar (Giddens, 2008, s. 275). Katolik ülkelerdeki birlikte yaşama oranları yavaş bir şekilde değişirken; verilerdeki yükselen eğilim, bu durumun uluslararası bir fenomen olduğuna işaret etmektedir. Danimarka ve İsveç'te birlikte yaşama oranı daima yüksek olmuştur (Graefe ve Lichter, 1999'dan akt. Bilton vd., 2008, s. 253). Ailenin uzun vadeli formu olarak, çocuklu veya çocuksuz, birlikte yaşama özellikle İskandinav ülkelerinde yaygındır ve diğer Avrupa ülkelerinde de popülerlik kazanmaktadır. ABD'de birlikte yaşayan çiftlerin sayısı 1970 yılında yaklaşık 500 000 iken, günümüzde 6 milyondan fazladır (Macionis, 2012, s. 478).

1.1.4.5. Bekâr Kalma

Modern toplumlarda evlilik oranlarının azalması, boşanma oranlarının artması gibi nedenlerle geleneksel evlilik kurumuna alternatif olarak bireyler, bekâr kalmayı da tercih etmektedirler. Günümüzde toplumun bazı kesimlerince evlilik, istenilen bir kurum olmaktan çıkma eğilimindedir.

Giddens (2008, s. 278) aile oluşturma konusundaki son eğilimlerin "Bir bekârlar ulusu mu olmaya başlıyoruz?" sorusuna kaynaklık ettiğini ifade etmektedir. Birleşik Krallık'ta tek kişilik hanelerin yani bekârların oranı 1971'de % 18 iken, 2003'te % 29'a yükselmiştir. Modern Batı toplumlarında birkaç etken bir araya gelerek bekâr kalmayı, yalnız yaşamayı tercih eden insanların artmasında etkili olmaktadır. Boşanma oranlarının artması, evlilik yaşının yükselmesi, eşi ölen yaşlı insanların nüfus içindeki oranlarının giderek artması ve bekâr yaşamamanın getirdiği bağımsızlık duygusu bu etkenler arasında yer almaktadır.

1.1.4.6. Eşcinsel Birliktelikler

'Seçimle oluşturulmuş aileler' kavramı, eşcinsel çiftlerin gitgide artan biçimde birlikte sürdürmeyi başardıkları olumlu ve yaratıcı gündelik yaşam biçimlerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Günümüzde çoğu ülke eşcinseller arasındaki evliliği onaylamadığından, gey ve lezbiyenlerin arasındaki ilişkilerin zemini, yasadan çok, kişisel adanmışlık ve karşılıklı güven üzerine kurulmaktadır (Giddens, 2008, s. 277). Bununla birlikte eşcinsel birlikteliklerde çiftler aynı cinsten oldukları için eşitsizlik ve güç dengesizlikleri daha az oranda kendini göstermektedir. Giddens daha öncesine göre, özellikle de Batı toplumlarında eşcinsel birlikteliklere yönelik olumsuz yargıların azaldığını, hatta bu toplumlarda mahkemelerde çocukların vesayetini eşcinsel annelere veren kararlar çıkmasının yaygınlaştığını belirtmektedir. Bununla birlikte yapay dölleme tekniklerinin gelişmesi sayesinde eşcinsel kadınların da heteroseksüel birliktelik olmadan hamile kalmaları sağlanmaktadır. Bu durum, eşcinsel anne baba ve çocuklardan oluşan ailelerin oluşmasına neden olmaktadır.

1990'ların ortalarında giderek artan sayıda insanın 'aile' olarak onayladığı 1,5 milyondan fazla eşcinsel çift, istikrarlı ve kararlı ilişkiler içinde bir arada yaşamaktaydı. (Thompson ve Hickey, 2005, s. 389). Aynı cinsten çiftler hala nispeten nadir görülmekle birlikte daha da yaygın hale geliyorlar ancak çocuk sahibi olan eşcinsel çiftler çoğunlukla lezbiyenlerden oluşmaktadır. Britanya'da 2004 yılında eşcinsel çiftler, heteroseksüel evli çiftlerle aynı yasal hakları elde etmek için savaşımlardır (Browne, 2005, s. 262).

1989 yılında Danimarka, eşcinsel çiftlerin evliliğinin lehine kayıtlı ortaklıklara izin veren ilk ülke olmuştur. Bu değişim eşcinsel çiftler için sosyal meşruiyeti genişletmiş ve miras, vergilendirme ve ortak mülkiyet sahipliğinde eşit avantajlar sağlamıştır. Bu tarihten sonra Norveç (1993), İsveç (1994), İzlanda (1996), Finlandiya (2001), İngiltere (2004) ve Avustralya (2008) onu takip etmiştir. Ancak sadece beş ülke eşcinsel çiftlerin evliliğine izin vermiştir: Hollanda (2001), Belçika (2003), Kanada (2005), İspanya (2005) ve Güney Afrika (2006). ABD'de ise Massachusetts 2004 yılında eşcinsel evliliği yasallaştıran ilk eyalet olmuştur. 2009 yılında Iowa, Connecticut, Vermont, New Hampshire ve Maine eyaletleri de yasalarını eşcinsel evliliğe izin verecek şekilde değiştirmişlerdir. New Jersey, Oregon ve Washington da tüm evlilik hakları ile birlikte eşcinsel birlikteliklere izin vermiştir (Macionis, 2012, s. 478-479).

Aileye ve evliliğe alternatif yeni yaşam biçimleri olarak adlandırdığımız oluşumlar, elbette ki yukarıda belirttiklerimizle sınırlı değildir. Günümüzde ve gelecekte farklı toplumlardaki alternatif aile oluşumlarından bahsetmemiz mümkün olabilir.

1.2. Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyete ilişkin tartışmalarda en temel sorun, erkeklerin ve kadınların toplum içindeki davranışlarının biyolojik mi yoksa kültürel mi olduğu üzerinedir. Erkekler ve kadınlar doğaları gereği mi yoksa içinde yaşadıkları topluma bağlı olarak mı farklılaşırlar? Erkekler doğaları gereği 'yapan/eden konumunda ve karar alıcıyken, kadınlar 'bakıcı konumunda' mıdır? Erkekler doğaları gereği saldırgan, akılcı ve duygusallıktan uzakken, kadınlar yine doğaları gereği pasif, sezgileri güçlü ve duygusal varlıklar mıdır? Bir erkeğin yeri dış dünya –çalışmak, mücadele etmek ve organize etmek– iken kadının yeri evi midir? Çok daha önemlisi, erkekler doğaları gereği baskın cinsiyet olup toplumu ve kadınları yönetme hakkına sahipler midir? (Slattery, 2008, s. 341). İşte bütün bu tartışmalar, toplumsal cinsiyet çalışmalarının merkezinde yer almaktadır.

Toplumsal cinsiyete dair sosyolojik teoriler Batı kökenlidir. Biyolojik ve toplumsal cinsiyet Ortaçağ ve Reformasyon aydınlarının çalışmalarında erkekler, kadınlar ve Tanrı arasındaki ahlaki ilişkiler çerçevesinde tartışılmaktadır. Bu bağlamdaki ilk büyük değişiklik, Tanrının kadınlara ve erkeklere izlemeleri için birer yol öngördüğü yönündeki inanışın

çürütülmesi ile yaşanmıştı. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin dönüştürülmesindeki temel amaç için iki mantıksal aday vardır. İlki, toplumsal cinsiyetin ortadan kaldırılması, ikincisiyse toplumsal cinsiyetin yeni temeller üzerine yeniden inşa edilmesidir. Eğer toplumsal cinsiyetin ortadan kaldırılması kayda değer bir amaçsa, toplumsal bir yapı olarak toplumsal cinsiyetin ortadan kaldırılması söz konusu olmak zorundadır. Toplumsal cinsiyet, sonuçta toplumsal pratik alanlarının üretilmekteki bölüşüme bağlanması, bir ilinti yaratılmasıdır. Ortadan kaldırılması mantıksal düzlemde bu alanların bağlantısının koparılması sorunudur (Palabıyık, 2013, s. 228).

Fransız İhtilali'nden başlayarak, 19. ve 20. yüzyılın sosyal devrimleri, toplumların giderek uyanan eşitlik ve demokrasi ihtiyaçlarına önemli katkılarda bulunmaktaydı. Yüzyıllar boyu hiyerarşi ve sınıf üstünlüğü ilkeleriyle kurgulanmış toplumsal yapılanma, günümüzde özellikle sanayi devriminin işçi ve sendika hareketlerinin etkisiyle, toplumların sorgusuzca süregelen hiyerarşik yapılanmasını sürekli sorgulamaktadır. Yüzyılın başında şekillenmeye başlayan Kadın Hareketi de, toplumda giderek belirginleşen eşitlikçi ve demokratik ilkelere yadsınmaz katkılarda bulunarak, cinsel rollerin içine yerleşmiş ataerki düzen ve hiyerarşik anlayışın sorgulanmasını sağlamaktadır. Bu önemli sorgulama yüzyıllar boyunca kireçlenmiş kadın/erkek rollerinin, toplumca saptanmış cinsel rol kalıplarından sıyrılmasının ve gerek kadınların gerekse erkeklerin daha insanca, daha özgür, daha bütünleşmiş kimlikler olarak yaşayabilmelerinin sadece başlangıcı olmaktadır (Navaro, 2007, s. 25).

Feminizm kadınların toplumdaki yerini sorgulayan ve kadınların erkekler tarafından tahakküm altına alındıklarını ifade eden felsefi, politik ve etik akımların tümüdür. Feminizm, kadınların, toplumdaki ikincil konumlarının farkına vararak, bu durumun doğal ya da kadının biyolojik yapısının bir sonucu olmadığını ifade etmekle kalmamakta, aynı zamanda kadınların toplumdaki konumlarının iyileştirilmesi ve her iki cinsiyet açısından da toplumsal eşitliğin sağlanabilmesi yolunda eylem ve politikalar da üretmektedir. Feministler, erkeklerin kadınlar üzerindeki tahakkümünü "ataerki" olarak adlandırmaktadırlar. Bununla birlikte ataerkillik, yalnızca erkeklerin kadınlar üzerindeki doğrudan egemenliğine işaret etmekle kalmamakta; aynı zamanda, erkeklerin kadınlar üzerindeki egemenliğinin yeniden üretilmesindeki tüm kurumsal ve ideolojik olanakların açıktan açığa ya da üstü örtülü bir biçimde örgütlenmesini de içermektedir (Michel, 1993, s. 6-7). Feminizm, ataerkilliğe ve cinsiyetçiliğe karşı olarak kadınlar ve erkekler için toplumsal eşitliği desteklemekte ve kadınların ve erkeklerin kişisel deneyimlerine toplumsal cinsiyet merceği içinden bakmaktadır. Hepsi, kendimizi nasıl düşündüğümüz (toplumsal cinsiyet kimliği), nasıl davrandığımız (toplumsal cinsiyet rolleri) ve cinsiyetimizin toplumsal konumu (toplumsal cinsiyet tabakalaşması) toplumun işleyişi içinde kök salmaktadır. Feministler genel olarak, eşitliği arttırmak için çalışmak;

insanoğlunun seçeneğini genişletmek; toplumsal cinsiyet tabakalaşmasını yok etmek; cinsel şiddete son vermek ve cinsel özgürlüğü teşvik etmek konularında hemfikirdirler (Macionis, 2012, s. 347). Kadınların ezildiği ve cinsiyet eşitsizliğine yönelik tartışmalar, 1970'lerden başlayarak Kadın Çalışmaları adı altında yeni bir akademik çalışma alanı halini almaktadır. Ancak Kadın Çalışmaları alanında cinsiyet temelli iktidar ilişkilerinin öznesi olarak “erkekliğin” ne olduğu ve nasıl analiz edilebileceği sorusu yakın zamanlara kadar ciddi bir biçimde sorulmamaktadır. Feminist kuramsal tartışmaların içindeki bu körlüğe paralel olarak, eleştirel düşüncenin diğer disiplinlerinde de erkeklik bir araştırma konusu olarak ele alınmaya başlamaktadır (Sancar, 2009, s. 23).

Modernleşme ile birlikte kadının hem kamusal hem de özel alandaki yeri ve etkinliğinde değişimler yaşanmakta, ancak kadın-erkek ilişkilerinin dayandığı ataerkil sistem ortadan kalkmamakta, sadece çağa uydurularak modern bir biçimde yeniden inşa edilmektedir. Erkek egemenliği kişisel alandan kamusal alana bürokratik bir görünümle kaymakta, kamusal bir kılıfa bürünmektedir (Ehrenreich, 1995, s. 289). 20. yüzyılın sonuna doğru, başta feminist kuramcılar olmak üzere sosyal bilimciler eril tahakkümün niteliksel bir değişim yaşadığını ve artık patriarkiden değil, yeni türde bir erkek egemenliğinden bahsetmek gerektiğini tartışmaya başlamışlardır. Bu iddialar, söz konusu değişimin nedenini farklı tarihsel zaman ve dinamiklerle temellendirseler de, sonuç olarak şunu söylemektedirler: Artık erkeklerin kadınlardan daha üstün ve önde olmasını meşrulaştıracak biyolojik, kültürel, ekonomik ya da ideolojik kökenli bir neden söz konusu değildir. Bazen erkeklik krizi, bazen de patriarkinin sonu gibi farklı terim ve kavramlarla açıklansa da, işaret edilen dönüşümler çoğu zaman erkekler ve kadınlar arasındaki hiyerarşinin doğuştan gelen biyolojik/genetik/yaratılış farkının geçersizliğinden hareketle farklılığın anlamsız hale geldiğini ortaya koymuşlardır (Sancar, 2009, s. 111). Ataerkil söylem ve pratiğin gözle görülür mağduru kadınlar olduğu için kadın sorununa odaklaşmanın öncelik ve aciliyetini anlamak mümkündür. Ancak aslında erkek iktidarının ve erkeklik kimliğinin gözle görünmeyen mağduru, erkeğin kendisidir. Erkeklik, “dışa dönük” biçimde kadını, “içe dönük” biçimde de erkeği ezmektedir. Başka bir deyişle erkek iktidarı, kadının cinsel kimliğine, erkeğinse insani benliğine yönelik bir baskı kurmaktadır. Erkek, erkeklik kimliğini taşımak, hayata geçirmek, her daim yeniden üretmek adına çoğu zaman insanlığından da ödün vermektedir (Atay, 2012, s. 51-52).

Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde erkeklik ve erkeklik çalışmaları alanını daha ayrıntılı bir şekilde ele alacağımız için erkeklik konusuna daha fazla girmeden, çalışmamıza cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) kavramları arasındaki ayrımı ele alarak başlayacağız.

1.2.1. Cinsiyet (Sex) / Toplumsal Cinsiyet (Gender) Ayrımı

Toplumsal cinsiyete ilişkin bir çalışmaya başlarken şüphesiz ki ilk yapılması gereken, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarını tanımlamak ve aralarındaki ayrımı ortaya koymaktır. Kadın ve erkek genetik açıdan birbirinden farklıdır. Kadında iki X, erkekteyse bir X bir de Y kromozomu bulunmaktadır. Bebeğin cinsiyetini baba⁵ tayin eder çünkü bebeğe aktarılacak olan Y kromozomu sadece onda vardır. Anneyse yalnızca X kromozomunu sağlamaktadır. Kromozom farkı kendisini hormonal ve fizyolojik karşıtlıklar da göstermektedir. İnsanlar cinsel açıdan iki biçimlidir (dimorfik). Bu cinsel iki biçimlilik, meme ve genital bölgelerdeki karşıtlıkların yanı sıra, kadın ve erkek biyolojilerindeki bariz farklılıklara da işaret etmektedir. Kadın ve erkek, sadece genital ve üreme organları gibi birincil ve meme, ses ve saç dağılımı gibi ikincil cinsiyet özellikleri bakımından değil, aynı zamanda ortalama ağırlık, uzunluk ve fiziksel güç açılarından da farklılıklar göstermektedir. Ancak, genler ve fizyolojiyle belirlenen bu özellikler, tam olarak ne derece farklılık göstermektedir? Bu farklılıkların, erkeğin ve kadının davranış biçimleri üzerindeki etkileri nelerdir ve farklı kültürlerde bunlara ne tür anlamlar yüklenmektedir? Çevre yanlısı antropologlar, farklı kültürlerde kadın ve erkek rollerinin önemli derecede çeşitlilikler gösterdiğini keşfettiler (Kottak, 2002, s. 442). Cinsiyet rolleri ve biyoloji konusunda antropolojik tutum şu şekilde ifade edilebilir:

“Kadının ve erkeğin biyolojik doğası, insan organizmasını sınırlayan dar bir kapalı alan gibi değil de, aksine, üzerine çeşitli yapıların inşa edilebildiği bir temel olarak görülmelidir.” (Friedle, 1975, s. 6’dan akt. Kottak, 2002, s. 442).

Kadın ve erkeğin, biyolojik özellikler bakımından farklı olduğu kabul edilmekte ve bu doğuştan gelen farklılığa “cinsiyet” adı verilmektedir. Bununla birlikte, kadın ve erkek olmanın biyolojik anlamının dışında bir dizi sosyo-kültürel yan anlamı da bulunmaktadır. İngilizcede cinsiyetin toplumsal boyutuna işaret eden “gender” sözcüğü kullanılırken; Türkçede “gender” sözcüğüne tam olarak karşılık gelen bir sözcük bulunmadığı için “toplumsal cinsiyet” kavramı olarak uyarlanmaktadır. Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından yayınlanan Türkçe Sözlük’te (2009, s. 372) cinsiyet, “bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiye ayırt ettiren yaratılış özelliği, eşey, cinslik, seks” olarak tanımlanırken, TDK tarafından yayınlanan sözlüklerde toplumsal cinsiyet kavramına yer verilmemektedir.

Toplumsal cinsiyetin biyolojik değil, sosyal bir inşa olduğu düşüncesi yakın zamanlarda ortaya çıkmıştır. Kavramı, sosyolojiye kazandıran Ann Oakley’e göre cinsiyet, biyolojik

⁵ Her biri eşleşen yirmi üç kromozom içeren bir kadın yumurtası ve bir erkek spermi bir embriyo oluşturmak için birleşmektedir. Bu kromozom çiftlerinden birine, başka bir ifadeyle çocuğun cinsiyetini belirleyen çifte, anne bir X kromozomuyla katkıda bulunurken, baba ya bir X ya da bir Y kromozomuyla katkıda bulunmaktadır. Eğer baba X kromozomuyla katkıda bulduysa dişi (XX) embriyo, Y kromozomuyla katkıda bulduysa erkek (XY) embriyo üremiş olmaktadır.

kadın-erkek ayrımını ifade ederken, toplumsal cinsiyet erkeklik ile kadınlık arasında, buna paralel ve toplumsal bakımdan eşit olmayan bir bölünmeye gönderme yapmaktadır (Marshall, 1999, s. 98). Kadın ve erkek arasındaki köken bakımından biyolojik nitelikte olmayan farklılıklar ve onların yüklendikleri rollerin ve ilişkilerin sosyal olarak yapılandırılması olan toplumsal cinsiyet, kişinin kültürel, toplumsal rolü, ruhsal-içsel tanımlaması ve onların temsil edilmesi anlamında kullanılmaktadır. Cinsiyeti doğa belirlerken, toplumsal cinsiyeti kültür belirlemekte ve toplumsal cinsiyet kimliği hakkındaki anlayışlar, bunlarla bağlantılı olan cinsel tutum ve eğilimlerle birlikte, çok erken yaşlarda oluşmaktadır (Johnston vd., 2001, s. 563-584). Bununla birlikte toplumsal cinsiyet, kültürden kültüre olduğu kadar, aynı kültür içinde de zaman içinde de farklılık gösterebilmektedir. Yaşanılan toplumsal yapı ve dönem, kadın ve erkeğin sosyal ilişkilerini belirlemede etkin bir rol oynamaktadır (Giddens, 2000, s. 98). Değişen bir süreklilik izleyen toplumsal cinsiyetin içeriği, tarihsel süreçler bağlamında da değişebilmektedir. Bu kavram ile ekonomik, politik, sosyal süreçlerin kadınların ve erkeklerin konumunu ve bu konumun değişimi nasıl etkilediği sınıanmaktadır (Kayasü, 1997, s. 179).

Çoğu kültürde, erkek, kadına göre daha saldırgan olma eğilimi göstermekle birlikte, iki cins arasındaki davranış farklılıklarının kaynağı biyolojik değil, kültürel dir. Cinsiyete bağlı farklılıklar biyolojiktir ancak toplumsal cinsiyet, bir kültürün kadına ve erkeğe attığı ve telkin ettiği tüm özellikleri kapsamaktadır. Başka bir deyişle, toplumsal cinsiyet, kadınlık ve erkeklik özelliklerinin kültürel yapılanmasını ifade etmektedir (Rosaldo, 1980'den akt. Kottak, 2002, s. 443).

Toplumsal cinsiyet kavramına ilişkin çok çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramına ilişkin literatüre bakıldığında, kavram aşağıdaki tanımlamalar ekseninde açıklanmaktadır:

- Toplumsal cinsiyet insanların eril ve dişil olarak, üremeye dayalı bölünmesi kapsamında ve bölünmeyle bağlantılı olarak örgütlenmiş pratiktir. Toplumsal cinsiyet var olan bir şey değil; aksine sürekli olarak yeniden öğrenilen ve üretilen bir olgudur. Toplumsal cinsiyet, "bir nesne olmaktan çok bir süreç" niteliğindedir (Connell, 1998, s. 190-191).

- Toplumsal cinsiyet erkeklerin ve kadınların öznel kimliklerinin sadece toplumsal kökenlerini belirgin kılmanın bir yoludur. Bu tanımlamada toplumsal cinsiyet cinsiyeti olan bir bedene zorla kabul ettirilmiş bir toplumsal kategori olarak değerlendirilmektedir (Scott, 2007, s. 11).

- Toplumsal cinsiyet bir toplumun üyelerinin kadın veya erkek olmaya bağladığı sosyal konumlar ve kişisel özelliklerdir (Macionis, 2012, s. 329).

- Toplumsal cinsiyet bireyler için beklenti örüntüleri oluşturan, günlük yaşamın toplumsal süreçlerini düzenleyen, ekonomi, ideoloji, aile, siyaset gibi toplumsal

örgütlenmelerin içine yerleşerek onları biçimlendiren bir kurumdur (Onaran, Büker ve Bir, 1998, s. 2-3).

- Toplumsal cinsiyet kadın ve erkek için toplumsal olarak oluşturulmuş roller, öğrenilmiş davranışlar ve beklentilere işaret etmek için kullanılan bir kavramdır (Ecevit, 2003, s. 83).

- Toplumsal cinsiyet kavramı cinsiyetin biyolojik özelliklerinden bağımsız olarak kadın ve erkeğin toplumsal algılanışlarına ve kültürel olarak kadın ve erkek olma süreçlerine işaret etmektedir. Toplum kadını ve erkeği tarihsel süreç boyunca bazı alanlara ait kılmakta; yaşanan toplumsal yapı ve dönem kadının ve erkeğin sosyal işlevlerini belirlemektedir. Kadının ve erkeğin görünürlüğü ve değeri yine kültür tarafından belirlenmektedir (Demez, 2005, s. 29).

- Toplumsal cinsiyet tekrarlanan eylemlerin edimsel etkisidir. Sabit bir düzenleyici çerçeve aracılığıyla ve bunun içinde tekrarlanan eylemler, varoluşun doğallığını ve somut görünümünü üretmek için zaman içinde kemikleşmekte ve toplumsal cinsiyetin doğuştan ve sabit olduğu sanısını yaratmaktadır. Bu nedenle toplumsal cinsiyet, heteroseksüelliğin bozulmamış kalması için kullanılan bir araçtır (Butler, 1990).

Modern cinsiyet rejimleri, cinslerin ikili karşıtlığına ve bunların aralarındaki hiyerarşik düzene dayalı kadınlık-erkeklik tanımlamalarına dayanmaktadır. Bu zihniyetin kapitalist sömürge düzeninin dünya çapındaki gelişimine paralel olarak ortaya çıktığı ve bunun Batı modernliğinin temel bir özelliği olduğu iddia edilmektedir. Modern cinsiyet rejimleri bu ikili karşıtlık kurma mantığının yanı sıra insan davranışlarının ve toplumsal olanın cinsiyetlendirilmesi yoluyla işlemektedir. Cinsiyetin tek tek insanların özelliklerinden toplumsal anlamlar sistemine aktarılması ve cinsiyet özelliklerinin karşıtlıklar/zıtlıklar olarak işleyen “doğal bir düzen” olarak tanımlanması bu cinsiyetlendirme mekanizmasının temelini oluşturmaktadır (Bourdieu, 1998’den akt. Sancar, 2009, s. 49). Toplum erkeklere ve kadınlara, kabul edilmiş eril veya dişil ölçütlerinden aşırı ölçüde sapmanın diğer cinsiyet tarafından reddedileceği korkusunu aşılıyarak toplumsal cinsiyet uyumunu teşvik etmekle birlikte, yapısal ve ahlaki olarak toplumu bütünleştirmektedir (Macionis, 2012, s. 344).

Simone de Beauvoir (1993) 20. yüzyılın en etkili yapıtlarından biri olarak kabul gören *İkinci Cins* adlı yapıtında, insanlık tarihi boyunca kadının, erkekler tarafından erkeğin “öteki”si olarak tanımlandığını; doğa ve beden ile özdeş kılınarak kültür ve uygarlık yaratma sürecinden dışlandığını belirtmektedir. Kadının “öteki” olarak toplumsal, tarihsel, kültürel ve psikolojik kurgulanışına ilişkin çözümlemesiyle Beauvoir, çağdaş feminist kuramın en önemli temellerinden birini atmıştır. Ona göre kadınlık ve erkeklik kalıplarını belirleyen sembolik yapılar, bütün toplumlarda bir uzlaşmaz karşıtlıklar (dikotomiler) diyalektiğine dayanmaktadır. Bu dikotomide, eril olan kültür, dişil olan doğa ile ilişkilendirilmektedir.

Birbirine karşı biçimde kurgulanmış bu iki alan arasında adaletsiz bir hiyerarşi vardır. Tıpkı kültürün doğaya egemen olması gibi, erkek de kadına egemen konumdadır (Berktaş, 2010, s. 26). Toplumsal cinsiyet çalışmalarının hızla yayılması kadınları, Beauvoir'ın da belirttiği gibi, yalnızca erkekler için var olmaya indirgeyen dikotominin sonunu getirmiştir (Touraine, 2007, s. 20).

Ataerkil sistem erkeklerin etrafında kurulmuştur, çoğunluğu erkek olmakla birlikte her iki cinsiyetin de yer alabileceği bir alandır ancak kurallar erkekler tarafından belirlenmektedir. Kadınlar bu sistem içinde yer alabilmek için ataerkilliğin belirlediği kuralları benimsemek, bu kurallar doğrultusunda davranmak ve bunları yeni nesillere aktarmak zorundadırlar. Erkeklerin kendi aralarında kurdukları tüm mekanizmalar, üretim ve yeniden üretim süreçlerini ellerinde bulundurmaları, devamlılığını sağlamak ve kontrol altında tutmak üzerine oluşturulmuştur. Yeniden üretim süreci, ataerkinin belkemiğini oluşturmaktadır.

Ataerkil ağ, değerlerini erkeklerin belirlediği bir alan olsa da, kadınların bu alan içindeki yaşamda büyük rolleri bulunmaktadır. Kadınlar anne olarak kültürlenme sürecinin baş aktörleridir. Kimi kilit noktalarda en güçlü ve geçerli ataerksel niteliklerle donanarak erkekler üzerinde baskı kurabilir ve verilen kararları etkileme gücüne sahip olabilirler. Ancak bu durum, ataerkilliğin esas sahiplerinin hegemonik erkekler olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Ataerkil ağ, içinde çeşitli çatışmaların, pazarlıkların olduğu bir alandır. Kadın ve erkekler arasında kimi zaman uzlaşılan, kimi zaman da karşı koyulan, zamanla yeniden gözden geçirilip değiştirilebilen bir pazarlık süreci söz konusudur. Kandiyoti'nin (2007) sosyal bilimler literatürüne kazandırdığı "ataerkil pazarlıklar" kavramı ile ataerkillik olgusu daha fazla açıklık kazanmaktadır. Kandiyoti, bu terimle iki cinsiyet arasında geçen, her ikisinin de rıza gösterdiği ancak zaman içinde de değişebilen, karşı koyulabilen ve yeniden tanımlanabilen bir ilişki ağına dikkat çekmektedir. Bu pazarlıkların niteliği toplumdan topluma farklılık göstermekle birlikte kadınların aktif veya pasif direnişlerinin hem niteliğini hem de biçimini etkilemektedir. Ataerkil pazarlıklar toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden kurulması sırasında birtakım mücadelelere ve tarihsel dönüşümlere açıktırlar.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, ilk olarak cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının tanımlarından yola çıkarak bu iki kavram arasındaki ayrımı ortaya koymaya çalıştık. Şimdi bizim için asıl önemli olan toplumsal cinsiyete ilişkin sosyolojinin üç temel yaklaşımına kısaca göz atacağız (Macionis, 2012, s. 343-346).

- **Yapısal işlevsel yaklaşım** toplumu pek çok ayrışmadan oluşan ancak bütünleşen parçalara sahip karmaşık bir sistem olarak görmektedir. Bu bakış açısından hareketle toplumsal cinsiyet, sosyal hayatı düzenlemenin bir aracı olarak görev yapmaktadır. Parsons (1942, 1951, 1954) toplumsal cinsiyetin, en azından geleneksel yapı içinde toplumun

bütünleşmesine yardım ettiğini belirtmektedir. Toplumsal cinsiyet, erkekleri ve kadınları aile birliğine bağlayan ve her iki cinsiyete önemli görevleri üstlenmeleri için sorumluluk yükleyen tamamlayıcı roller dizgesini oluşturmaktadır. Kadınlar evi idare etmekte ve çocuk yetiştirmekte; erkekler iş gücüne katılarak aileyi daha geniş bir dünyayla birleştirmektedir. Bu nedenle de toplumsal cinsiyet, toplumsallaştırmada önemli bir rol oynamaktadır. Toplum kadınlara ve erkeklere, dişil veya eril ölçütlerden aşırı ölçüde sapmanın diğer cinsiyet tarafından reddedileceği korkusunu aşılayarak toplumsal cinsiyet uyumunu teşvik etmektedir.

- Gündelik yaşamda yüz yüze etkileşime odaklanan bir mikro düzey toplum görüşünü benimseyen **sembolik etkileşim yaklaşımı**, bireylerin toplumsal cinsiyeti kişisel performanslarının bir parçası olarak kullanıp etkileşimde bulunurken deneyimledikleri gerçekliği, toplumsal olarak oluşturduklarını öne sürmektedir. Toplumsal cinsiyet nasıl davranacağımıza ilişkin faydalı bir rehber olabilir ancak toplumsal cinsiyet toplumun yapısal bir boyutu içinde bireyler olarak herhangi birimizin ani kontrolünün ötesindedir ve bazılarını diğerleri üzerinde güç tanımaktadır. Dolayısıyla gündelik toplumsal etkileşim kalıpları, toplumdaki toplumsal cinsiyet tabakalaşmasını yansıtmaktadır. Gündelik etkileşim aynı zamanda da bu eşitsizliğin erkekler lehine pekiştirilmesine yardımcı olmaktadır.

- **Sosyal çatışma yaklaşımına** göre toplumsal cinsiyet sadece davranışa değil, güce ilişkin de farklılıklar içermektedir. Toplumsal cinsiyete ilişkin geleneksel düşünceler toplumun kolayca işlemlerini sağlamaktadır. Kadınlar statükoyla mücadele ederken, ayrıcalıklarını korumaya çabalayan erkeklerin işine yaramaktadır. Bu yaklaşım yoğun bir şekilde Marx'ın ve Engels'in düşüncelerini yansıtmaktadır. Marx erkekler üzerine yoğunlaşırken, Engels toplumsal cinsiyet tabakalaşması kuramını geliştirmiştir.

Aşağıdaki tabloda toplumsal cinsiyete ilişkin sosyolojinin üç temel yaklaşımı kısaca aktarılmaktadır.

Tablo 1.1. Toplumsal Cinsiyete İlişkin Sosyolojinin Üç Temel Yaklaşımı

TOPLUMSAL CİNSİYET			
	Yapısal İşlevsel Yaklaşım	Sembolik Etkileşim Yaklaşımı	Sosyal Çatışma Yaklaşımı
Analizinin düzeyi nedir?	Makro düzey	Mikro düzey	Makro düzey
Toplumsal cinsiyet ne anlama gelmektedir?	Parsons toplumsal cinsiyeti davranışın iki tamamlayıcı modeli üzerinden tanımlamıştır: erkeklik ve kadınlık.	Çok sayıda sosyolog toplumsal cinsiyetin günlük koşullar içinde toplumsal etkileşime yön veren gerçekliğin bir parçası olduğunu belirtmektedir.	Engels toplumsal cinsiyeti, bir cinsiyetin diğeri üzerindeki gücü olarak tanımlamaktadır.
Toplumsal cinsiyet faydalı mıdır yoksa zararlı mıdır?	Faydalıdır. Toplumsal cinsiyet kadınlara ve erkeklere toplumun düzgün bir şekilde işlemesine yardımcı olan belirgin rol ve sorumlulukları yüklemektedir. Toplumsal cinsiyet, erkekler ve kadınlar aile kurmak amacıyla bir araya geldikleri için toplumsal birliği inşa etmektedir.	Toplumsal cinsiyetin hem faydalı hem zararlı olduğunu söylemek zordur. Günlük yaşamda toplumsal cinsiyet birbirimizle ilişki kurmamıza yardımcı olan faktörlerden biridir. Aynı zamanda toplumsal cinsiyet erkekleri toplumsal koşulların kontrol merkezine yerleştirerek insan davranışlarını şekillendirmektedir. Kadınlar tipik bir şekilde daha uyumlu bir tavır sergilerken, erkekler çoğu etkileşimi başlatma eğilimi göstermektedirler.	Zararlıdır. Toplumsal cinsiyet insanların kişisel gelişimini sınırlamaktadır. Toplumsal cinsiyet kadınların yaşamlarını kontrol etme gücünü erkeklere vererek toplumu bölmektedir. Kapitalizm ataerkilliği daha güçlü kılmaktadır.

Kaynak: Macionis, 2012, s. 344.

Toplumsal cinsiyet kavramı hakkında aktarmaya çalıştığımız bilgilere, toplumsal cinsiyete ilişkin toplumsallaşma ve rol kavramını ele alarak devam edeceğiz.

1.2.2. Toplumsal Cinsiyet Temelli Toplumsallaşma ve Roller

İnsan biyolojik bir organizma olmanın ötesinde içinde bulunduğu toplumun bir ürünüdür. Toplumsallaşma insanların potansiyellerini geliştirdikleri ve kültürlerini öğrendikleri hayat boyu devam eden sosyal bir deneyim sürecidir. Davranışları çoğunlukla ya da tamamen biyoloji ile belirlenen ve yaşayan diğer türlerin aksine insanlar hayatta kalabilmek ve kültürlerini öğrenebilmek için sosyal deneyime ihtiyaç duymaktadırlar. Sosyal deneyim aynı zamanda kişiliğin, bir bireyin oldukça tutarlı davranma, düşünme ve hissetme biçiminin temelidir (Macionis, 2012, s. 112). Toplumsallaşma süreci doğum anından itibaren ailede

başlayan ve akran grupları, okul, kitle iletişim araçları aracılığıyla yaşam boyu süren, gelişen uzun bir süreci ifade etmektedir. Bireyler kültürlerini toplumsallaşma sürecinde öğrenerek kazanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, toplumsallaşma bir öğrenme süreciyse toplum da öğretici konumundadır.

Her toplum iyi ve kötüyü, güzel ve çirkini, doğru ve yanlış tanımlamaya çalışmakta ve bunları toplumsallaşma sürecinde bireylere aktarmaktadır (Tolan, 1996'dan akt. Avcıoğlu, 2011, s. 28). Bununla birlikte değerler zamana, topluma ve hatta toplumların alt kültürlerine göre de değişebilmektedir. Bir toplumdaki kadın ve erkek cinsiyetinin benimsediği değerler farklılık gösterebilmektedir. Rokeach'ın (1973) değer araştırmalarında da kadın ve erkeklerin benimsedikleri değerlerin karakteristik olarak farklılıklar gösterdiği ortaya konulmuştur. Buna göre cinsiyet rollerindeki farklılaşmalar, toplumların sahip oldukları değerleri toplumsallaşma yoluyla bireylere aktarması sonucunda ortaya çıkmaktadır (Akt. Avcıoğlu, 2011, s. 29-30).

Doğumdan ölüme kadar diğer insanlarla etkileşim içinde olmak bireyin kişiliğini, değerlerini ve davranış biçimlerini etkilemektedir. Ayrıca toplumsallaşma süreci boyunca her insan bir kimlik duygusuyla bağımsız düşünme ve davranma yeteneği geliştirmektedir. Bireysel ve toplumsal gereksinimler kişinin toplumsallaşmasını zorunlu kılmaktadır. Böylelikle toplumsallaşma bireyi toplumsal sistemin bir üyesi haline getirmektedir (İçli, 2009, s. 118). Toplumsallaşma sürecinde toplum kültürünü nesilden nesile aktarmaktadır. Başka bir deyişle, toplum üyeleri tarafından kabul görmüş beklentiler, istekler, idealler ve değerler bireye benimsetilmeye çalışılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bu çalışmada bizi asıl ilgilendiren, toplumun bireylere aktardıkları arasında toplumsal cinsiyete ilişkin olanlardır.

Rol kavramına ilişkin çok çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Literatüre baktığımızda rol kavramının aşağıdaki tanımlamalar ekseninde açıklandığını görmekteyiz (Akt. Eken, 2010, s. 33-34):

- Bir kişinin bulunduğu görev yerine göre gerçekleştirmek durumunda olduğu ve kendisinden beklenen davranışlar dizini (Erdoğan, 1996, s. 157),
- Kişinin sahip olduğu sosyal statü veya çeşitli kurumlar içinde bulunduğu konum gereği kendisinden göstermesi beklenen davranış örüntüsü (Frone ve Rice, 1987, s. 46),
- Bir sosyal pozisyonu işgal eden bir kişinin davranış biçimlerinin toplamı (Bennett, 1994, s. 115),
- Bir kişiden diğerleri ile olan ilişkilerinde beklenen faaliyet kalıpları (Newstrom ve Davis, 1993, s. 52),
- Belirli bir grup veya örgüt içinde belirli bir yer tutan kişiden beklenen davranışlar (Pandey ve Kumar, 1997, s. 187).

Sosyolojik anlamda rol, belli bir sosyal statüye sahip olan birinden beklenen davranış olarak tanımlanmaktadır (Macionis, 2012, s. 140). Rol kavramlarının toplumsal cinsiyet uyarlamalarının ana fikri, erkek veya kadın olmanın anlamı, kişinin cinsiyetiyle belirlenen genel bir rolün canlandırılması yani ‘cinsiyet rolü’dür. Buna bağlı olarak belirli bir bağlamda her zaman iki cinsiyet rolü mevcuttur: “Erkek rolü” ve “kadın rolü”. Daha az yaygın olmakla birlikte eril ve dişil rol kavramları da kullanılabilir (Connell, 1998, s. 78). Toplumsal cinsiyet rolleri, kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkların toplumsal olarak nasıl algılandığına bağlı olarak ortaya çıkan kolektif kimlik kategorilerinden biri olarak, toplumsal cinsiyet kategorisinin bireylere yüklediği statü sorumluluklar gereği toplumsal açıdan inşa edilmiş “beklentileri” içermektedir (Uluocak ve Aslan, 2011, s. 25). Dökmen’in (2006, s. 16) de ifade ettiği gibi, toplumsal cinsiyet rolleri terimi cinsiyet kalıp yargılarını ya da toplumun belirlediği cinsiyet farklılıklarını yansıtmak üzere kullanılmaktadır. Daha özde bu terim, geleneksel olarak kadınla ve erkekle ilişkili olduğu kabul edilen rolleri ifade etmektedir. Toplumsallaşma süreciyle kız ve erkek çocuklar çeşitli nesnelere, etkinlikleri, oyunları, meslekleri ve hatta kişilik özelliklerini onlar için “uygun” ya da “uygun değil” şeklinde ayırt etmeyi öğrenmektedirler. Bir konumun etrafındaki görevlerle ilgili geleneksel beklentiler olarak tanımlanan (İçli, 2009, s. 100) rol beklentilerinin ilk karşılandığı yer şüphesiz ailedir. Aile içinde anne, baba, kadın, erkek, kız çocuk, erkek çocuk rol seti çeşitliliğinde her biri incelemeler gerektiren toplumsal gerçeklik yansımalarıdır (Eken, 2010, s. 35).

Özellikle cinsiyete bağlı ailesel roller kavramıyla Parsons erkeksi ve kadınsı rollerin uzmanlaşmasının amacının, ailesel alt-sistemi ayakta tutmak ve çocuğun toplumsallaşmasına bir temel sağlamak olduğunu ifade etmektedir. Toplumla bağ kurma (araçsal) rolü erkeğe/babaya, aile içinde anlamlı rolse kadına/anneye düşmektedir. Aile içinde erkeğin en önemli rolü, ailenin maddi gereksinimlerini sağlamak ve eve ekmek getirmekken; kadının rolü ev işlerini düzenli bir şekilde yapmak ve çocuklara bakmaktır (Akt. Sayın, 1990, s. 54). Eken’in (2010, s. 36) belirttiği gibi bu açıdan bakıldığında kadın ücretli olarak istihdam edilse bile bu ücret aile bütçesine katkı olarak görülmekte ve kadının esas yerinin evi olduğu anlayışı tamamen değişmemektedir.

Bir kültürün cinsiyetlere atfettiği görevler ve etkinlikler olan cinsiyet rolleriyle yakından ilişkili bir kavram olan toplumsal cinsiyet klişeleri, erkek ve kadın karakterlerine ilişkin basitleştirilmiş fakat güçlü bir şekilde benimsenmiş düşünceleri ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyete ilişkin karşımıza çıkan bir diğer kavram da, toplumsal cinsiyet tabakalaşmasıdır. Toplumsal cinsiyet tabakalaşması, kadın ve erkeğin sosyal hiyerarşideki farklı konumlarını yansıtan, sosyal değer atfedilmiş kaynaklar, güç, itibar ve kişisel özgürlük gibi ödüllerin eşitsiz dağılımını anlatmaktadır (Light, Keller ve Calhoun, 1994’ten akt. Kottak, 2002, s.

443). Stoler'a (1977) göre, kadının statüsünün ekonomik belirleyenleri, kendi emeğini, ürününü kontrol edebilme özgürlüğü ve bağımsızlığından ve başkalarının yaşamını, emeğini, ürününü kontrol edebilecek sosyal güçten oluşmaktadır (Stoler, 1977'den akt. Kottak, 2002, s. 443).

Hollandalı bilim insanı Geert Hofstede, çok uluslu bir şirketin kırktan fazla ülkede çalışan elemanları üzerinde yaptığı bir araştırma sonucunda, "kültürel boyutlar" kuramını ortaya koymuştur. Kültürel Boyutlar Kuramı'yla tanınan Hofstede'ye (1993) göre kültür "bir grubun ya da insan kategorisinin üyelerini birbirinden ayıran kolektif zihni yazılımdır". Hofstede, kültürleri birbirinden ayırabilmek amacıyla farklı boyutlardan söz eder ve bu boyutlardan birini "masculinity-femininity" (erillik-dişillik) olarak adlandırmaktadır. Erillik "cinsiyete dayalı rollerin belirgin olarak birbirinden ayrıldığı; erkeklerin kararlı, sert ve maddi yönelimli, kadınların alçakgönüllü, duyarlı oldukları ve yaşam kalitesine önem verdiği kültürleri"; dişillik ise "cinsiyete dayalı rollerin birbiriyle kesiştiği, hem kadınların hem de erkeklerin alçakgönüllü, duyarlı oldukları ve yaşam kalitesine önem verdikleri kültürleri" nitelenmektedir. Mead'e göre burada dikkat edilmesi gereken nokta, önerilen terimlerin kadın ile erkek arasındaki biyolojik farklılıklara dayalı olan cinsiyet rolleri için kullanılan "erkeklik" ve "dişillik" terimlerinden farklı olarak önceden belirlenmiş sosyal ve kültürel rolleri ifade etmesidir (Akt. Kartarı, 2006, s. 63-92).

Çeşitli çalışmalar iktisadi rollerin toplumsal cinsiyet tabakalaşmasını etkilediğini göstermektedir. Sanday (1974) gerçekleştirdiği kültürlerarası çalışmasında, toplumsal cinsiyet tabakalaşmasının, erkeğin ve kadının geçime eşit ölçüde katkıda bulunmalarıyla azaldığını ortaya çıkarmış ve toplumsal cinsiyet tabakalaşmasının, kadının geçime katkısının erkeğinkine göre ya çok az ya da çok fazla olduğu zamanlarda en yüksek dereceye ulaştığını bulgulamıştır. Bu bulgu avcı-toplayıcılardan çok, besin üreticileri için geçerliydi. Avcı-toplayıcılarda, erkeğin beslenmeye katkısı kadınıkinden çok daha fazla olduğu zamanlarda toplumsal cinsiyet tabakalaşması en belirgin hali almaktaydı. Toplayıcılık genellikle kadın işidir; erkekler çoğunlukla avlanmakta ve balık tutmaktadırlar. Toplayıcılığın öne çıkmasıyla birlikte toplumsal cinsiyet statüsünde, geçimin avcılık ve balıkçılığa dayandığı döneme kıyasla daha fazla eşitlenme eğilimi görülmüştür. Ev içi ve kamu alanlarının çok kesin sınırlarla ayrılmadığı durumlarda, toplumsal cinsiyet statüsünde daha fazla eşitlik vardır. Ev ile dış dünya arasındaki belirgin ayrışmaya ev içi-kamu dikotomisi veya özel-kamu karşıtlığı denmektedir. Ev içi ve kamu alanları belirgin bir şekilde ayrıldığında genellikle kamusal etkinlikler, ev içi etkinliklere göre daha yüksek itibara sahiptir (Sanday, 1974'ten akt. Kottak, 2002, s. 444). Toplumsal cinsiyet rollerinin ve tabakalaşmasının, tarih boyunca ve kültürlere göre çok çeşitlilik gösterdiği bilinmektedir. Bu çeşitliliğin nedenleri arasında, ekonomilerin

kendilerine özgü ihtiyaçları ve daha genelde, toplumsal siyasanın karmaşıklık düzeyi ve dünya kapitalizmiyle bütünleşme ölçüsü bulunmaktadır. Pek çok avcı- toplayıcı ve ana soylu tarımcı toplumlarda toplumsal cinsiyet tabakalaşması oldukça düşüktür. Kaynaklar üzerindeki rekabet, savaflara ve üretimin yoğunlaşmasına yol açmaktadır. Bu koşullar, babasoyluluğu ve erkek yerliliği geliştirmektedir. Tarımcı ve çoban toplumlarda, kadının üretimdeki rolünü kaybetme derecesine göre, ev içi-kamu alan dikotomisi güçlenmekte ve toplumsal cinsiyet tabakalaşması keskinleşmektedir. Sanayileşmeyle birlikte, kadının ev dışında çalışması bağlamında toplumsal cinsiyete ilişkin tutumlar değişmektedir. Toplumsal cinsiyet kültürel, toplumsal, siyasal ve iktisadi etkenlerle çeşitlenebilen esnek bir olgu olup zamana ve mekâna göre bu çeşitlenebilirliğin değişmeye devam edeceğinin de göstergesidir. Cinsiyetlerin biyolojisi, insanları dar bir alanda tutan sınırlılık değil, üzerine çok çeşitli yapıların inşa edilebildiği bir temeldir (Friedl, 1975'ten akt. Kottak, 2002, s. 461-462).

Kadının erkek egemen alana girmesiyle birlikte, erkek de ev içi alanda kadının sorumluluklarını paylaşmaya, kadınların ve erkeklerin cinsiyet rolleri gittikçe birbirine benzemeye başlamıştır. Kadınların ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerinin birbirine benzemesi durumuysa “androjeni” olarak adlandırılmaktadır. Androjenlik, Bem (1974) tarafından geliştirilmiş ve yaygın olarak kabul görmüş bir kavramdır. Androjenlik, sözcük olarak Yunanca'da erkek anlamına gelen “andro” ile kadın anlamına gelen “gyne” sözcüklerinin birleştirilmesinden oluşturulmuş bir terimdir, geleneksel kadınsı-erkeksi kategorilerine bir karşı çıkışın ve insanların hem kadınsı hem de erkeksi olabileceklerinin ifadesidir (Bem, 1993'ten akt. Dökmen, 2006, s. 71). Hem erkeksi hem kadınsı özellikleri bir yüksek düzeyde gösteren kişilere de “androjen” denilmektedir. Bem'e göre, kendimizi sınırlı bir şekilde kadın veya sınırlı bir şekilde erkek olarak algılamamız doğal davranışlarımızı kısıtlamaktadır. Bu sınırların kaldırılması bireye, hem kadın hem de erkeğe atfedilen davranış ve duyguları özgürce yaşama olanağı sağlamaktadır (Navaro, 2007, s. 29).

Tablo 1.2 Onaylanan Kadın ve Erkek Değerlerine İlişkin Sınıflandırma

Kadın İçin		Erkek İçin	
Şöyle Ol	Böyle olma	Şöyle Ol	Böyle Olma
Yumuşak	Sert	Sert	Yumuşak
Uyum Gösteren	Hükmeden	Hükmeden	Uyum Gösteren
Güçsüz	Güçlü	Güçlü	Güçsüz
Kabullenici	Yargılayıcı	Yargılayıcı	Kabullenici
Kararsız	Kararlı	Kararlı	Kararsız
Başarı Peşinde Koşmayan	Başarılı	Başarılı	Başarısız
Bağımlı	Bağımsız	Bağımsız	Bağımlı
Çaresiz	Çözüm Getiren	Hırslı	Çaresiz
Edilgen	Etkin	Etkin	Edilgen

*Kaynak: Navaro, 2007, s. 34

Feminist akademisyen ve sosyologlar, toplumsal cinsiyet rollerinin kız çocuklarına zorla benimsetilmesinin yol açtığı psikolojik hasarı örneklemektedirler. Peki ya erkek çocukların psikolojik gelişimine verilen zarar? Geleneksel toplumsal cinsiyet kimliği kadınların seslerini kesmeyi hedef alırken, erkeklerin de kalplerini hançerlemeyi hedef almaktadır (Real, 2004, s. 126). Özellikle ataerkil toplum yapılarında kadının erkeğin karşısında ezilen ve şiddet gören taraf olması nedeniyle kadın kimliği, sorunları ve kadınlara ilişkin daha birçok konuda çok sayıda araştırma yapılmış ve bu araştırmalar “Kadın Çalışmaları” adı altında toplanmıştır. Toplumsal cinsiyet literatüründe kadın çalışmalarına daha fazla rastlanmakla birlikte son yıllarda erkeklik çalışmaları da görünürlüğünü arttırmaktadır. Bu noktadan hareketle, biz de erkeklik kavramını; toplumsal olarak inşa sürecini; erkeklik ve iktidar arasındaki ilişkiyi; modernleşmenin erkeklik söylemleri üzerinde yarattığı değişimi ve bu değişimin Türkiye boyutunu ele almaya çalışarak devam edeceğiz.

1.3. Erkek(lik)

“... Şimdi önemli ve verimli bir zamanda yaşıyoruz, çünkü erkekler yaygın kültürün tayin ettiği yetişkin erkeklik imgelerinin eskidiğini iyice anladılar, artık bunlara güvenemiyorlar. Bir erkek otuz beş yaşına geldiğinde, lisedeyken kabul ettiği doğru erkek, sert erkek, gerçek erkek imgelerinin hayatta işe yaramadığını fark eder. Böyle bir erkek, bir erkeğin ne olduğu ya da ne olabildiğine ilişkin yeni görüşlere açıktır.”

Robert Bly

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları 20. yüzyılın başından itibaren kimliğin tanımlanmasında temel belirleyicilerden biri haline gelmektedir (Baştürk Akca ve Tönel,

2011, s. 17). Kimlikler gündelik hayat içinde üretilmekte, dışsallaştırılmakta, nesnelleşmekte ve içselleştirilmektedir. Kimlikler, üretilmekten ziyade miras olarak alınmaktadır. Bu kimliklerin örneklerinden birisi de kadın kimliğidir. Bir annenin dışsallaştırmış olduğu kimlik, kızı tarafından içselleştirilmektedir. Bu içselleştirme aşamasında kız çocuğu, bir yandan kendi kimliğini kazanırken, diğer yandan kız çocuğunun nasıl kadın olarak, erkek çocuğunun da nasıl erkek olarak yetiştirileceğini öğrenmekte ve bir anne olduğunda da toplum tarafından kendisinden beklenen rolü deneyimlemektedir. Kısacası, geleneksel kadın kimliği şeyleşmiştir ve gündelik hayatın döngüsü fazla sorgulanmaksızın nesilden nesile aktarılmaktadır (Metin, 2011, s. 76). Aynı durum erkek kimliği için de söz konusudur. Bir babanın dışsallaştırmış olduğu kimlik de erkek çocuk tarafından içselleştirilmektedir. Bu süreçte erkek çocuk da bir yandan kendi kimliğini kazanmakta diğer yandan da erkek çocuğunun nasıl bir baba olması gerektiğini ve zamanı gelince toplum tarafından kendisinden beklenen rolü gerçekleştirmeye hazırlanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet farklı toplumlarda farklı şekillerde yaşanmaktadır ve bunun en çarpıcı örneği kadınların erkeklerden daha fazla güçlü olduğu kültürlerdir. Çin'in Yunnan eyaletinde çok küçük bir toplum olan Musuo, kadınların mülkün büyük bir kısmını kontrol ettiği, cinsel partnerlerini seçtiği ve gündelik yaşama dair pek çok kararı aldıkları bir toplumdur. Musuolular, insanlık tarihinde daha az belgelendirilen kadınların erkeklere hükmettiği toplumsal bir örgütlenme şekli olan anaerkillik temsili olarak karşımıza çıkmaktadır (Macionis, 2012, s. 330). Türkçe Sözlük'te (2009) anaerkillik, "kadının üstünlüğüne dayalı toplumsal örgütlenme düzeni, maderşahilik; ananın egemen olduğu aile hayatı"; anaerkil, "anaerki temeline dayanan, maderşahi, matriarkal"; anaerkiyse "soyda temel olarak anayı alan ve ailede çocukları ana klanına mal eden ilkel bir toplum düzeni" olarak tanımlanmaktadır. Dünya genelinde yaygın olarak görülense erkeklerin kadınlara hükmettiği toplumsal bir örgütlenme şekli olan ataerkilliktir. Türkçe Sözlük'te (2009) erk, "bir işi yapabilme gücü, kudret, iktidar; sözü geçerlik, istediğini yaptırabilme gücü, nüfuz; bir bireyin, bir toplumun, başka birey, küme veya toplumları egemenliği, baskısı ve denetimi altına alma, hürriyetlerine karışma ve onları belli biçimlerde davranmaya zorlama yetkisi ve yeteneği, iktidar" olarak tanımlanırken; ataerkil, "ataerki temeline dayanan, pederşahi, patriarkal"; ataerki, "soyda temel olarak babayı alan ve ailede çocukları baba soyuna mal eden topluluk düzeni, pederşahilik" olarak tanımlanmaktadır. Ataerkil ideoloji kadına hangi sınırlar içinde var olabileceğini çizmektedir. Ataerkilliğin kanıtı, bir cinsiyetin doğal olarak diğerinden üstün olduğu savı olan cinsiyetçiliktir. Cinsiyetçilik sadece bireysel tutumlara ilişkin bir sorun değil, aynı zamanda toplumun kurumlarında inşa edilen bir olgudur. Cinsiyetçilik, insan nüfusunun yarısını oluşturan kadınların yeteneklerini ve heveslerini sınırlamaktadır. Erkekler bazı

yönlere cinsiyetçilikten fayda sağlamakla birlikte, elde ettikleri ayrıcalıklar kendilerine pahalıya da mal olabilmektedir (Macionis, 2012, s. 330). Bu noktada Atay'ın (2004, s. 22) da altını çizdiği gibi, kadının ve kadınlık kimliğinin erkek ve erkeklik karşısındaki eşitsiz ve ezilmiş konumundan yani bir kimliğin bir başka kimliği ezmesinden farklı olarak, bir kimliğin bir benliği ezmesi durumu da söz konusudur.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, modernist söyleme göre kimlik ikili karşıtlıklar üzerinden kurulmaktadır. Bu konumlandırma içinde 'erkek kimdir?' sorusu, 'erkek, kadın (gibi) olmayandır' şeklinde cevaplanabilmektedir. Aynı şekilde kadın da, erkek (gibi) olmayandır' (Baştürk Akca ve Tönel, 2011, s. 11). Kadınlar ve erkekler içinde doğdukları kültür, toplumsal ilişkiler, diğer maddi ve ideolojik koşullar tarafından şekillendirilmektedirler. Kadın ve erkek kimliğinin toplumsal ilişkiler içinde oynayacağı rol, daha anne karnındayken ve biyolojik cinsiyetin bilinmesinden itibaren belirlenmektedir. Kadınlar duygusal, edilgen, güçsüz ve öteki varlık konumuna yerleştirilirken; erkekler cesur, akıllı, özne ve güçlü varlıklardır. Erkeklik imgesi ile güç arasında içselleştirilmiş boyutta güçlü bir ilişki yatmaktadır. Fiziksel, cinsel ya da maddi yönlere güçsüz erkek, önemsiz erkektir. Tüm bu tanımlamalar kadın ve erkeğin 'doğal' yapısı olarak sunulmakta, bu imgelerle kadın ve erkek kimliği içselleştirilerek kurgulanmaktadır. Bu kurgu ve imgelerde ideolojik ve kültürel belirleyicilik söz konusudur (Döne, 1998, s. 63-64'ten akt. Çetin Özkan, 2009, s. 117). Toplumsal cinsiyet ilişkilerinde erkekliğin temel ölçütü, iktidara sahip olma ya da olamama durumudur. Dünyaya erkek cinsiyetine sahip olarak gelmek iktidara mutlak surette sahip olmayı beraberinde getirmemektedir. Bu iktidara sahip olunabilmesi için erkeğin erkeklik savaşını kazanması gerekmektedir. Erkeğin erkekliğini ispatlarken savaş vermesi gereken alanlardan biri de cinselliktir. Cinsellik, erkeğin erkeklikle ve iktidarla özdeşleşmesini sağlayan önemli bir alandır (Meral, 2011, s. 304). Badinter'e (1992) göre erkekliğin oluşumunda, çoğumuzun hayalinde yer etmiş erkek simgesi "Marlboro erkeği"dir. Sert, kimseye gereksinim duymayan, yalnız, bükülmez ve erkeksi; kadınlarla ilişki kuran ancak bağlanmayan, hemcinsleriyle ilişkileriniyse rekabet, savaş ve sportif karşılaşmalarla yürüten ideal erkek (Akt. Navaro, 2007, s. 47).

Toplumsal iktidar ilişkilerinin hem öznesi hem de nesnesi olmak durumunda olan erkeklik deneyimlerini anlamadan, modern kapitalist toplumların egemen cinsiyet rejimlerini anlamak mümkün değildir. Aslında kadınların ezilmişliği nasıl yaşadığını anlamak kadar, erkeklerin eril iktidar konumlarını nasıl sürdürdüklerini ve tahakkümü nasıl inşa ettiklerini anlamak da önemlidir. Bununla birlikte cinsiyetler arasındaki iktidar ilişkilerini anlamak için sadece erkekler ve kadınlar arasındaki ezilme-sömürü ilişkilerine bakmak da yeterli değildir. Toplumsal ilişkilerin taşıdıkları anlamların oluşumu cinsiyet farklarının oluşumu ile birlikte

gerçekleşmekte ve bu sayede cinsiyet farkları diğer toplumsal farklar ile birlikte aynı toplumsallığın farklı boyutları olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, kadın ya da erkeklerin “biyolojik cins” özellikleriyle doğrudan ilişkili olmayan toplumsal ilişkilerin ve alanların nasıl dişil ya da eril anlamlar taşıyarak cinsiyetlendirilmiş toplumsallıklar haline dönüştüğünü açıklayacak bir düşünselliğe gereksinim duyulmaktadır (Sancar, 2009, s. 11-15).

Kökeni itibariyle geçmiş 14. yüzyıla kadar uzanan ve Fransızca ‘masculin’, Latince ‘masculus’dan türetilen ‘masculine’ sözcüğü erkek anlamına gelmektedir. Erkeklik anlamına gelen ‘masculinity’ ise ilk kez 18. yüzyılın ortalarında kullanılmıştır (Petersen 1998’den akt. Erdoğan, 2011, s. 46). Peki, erkeklik nedir? Erkekliğin ne olduğu konusunda ilk vurgulanması gereken, erkekliğin sosyo-kültürel bir kurgu olduğudur. Gutmann (1997) farklı kullanımları dikkate alarak erkekliğin ne olduğunu dört ihtimal ile özetlemektedir: 1)Erkeklerin yaptığı veya düşündüğü herhangi bir şey, 2)Erkeklerin ‘erkek olmak için’ yaptıkları herhangi bir şey, 3)Bazı erkeklerin doğuştan veya sonradan yakıştırılarak bazı diğer erkeklerden ‘daha erkek’ oluşu, 4)Kadın-erkek ilişkilerini gözeterek kadınların yapmadığı/olmadığı herhangi bir şey (Gutmann, 1997’den akt. Özbay ve Baliç, 2004, s. 91-92). Literatüre baktığımızda erkeklik, “*erkeklerle mal edilen özelliklerin, düşünce ve yaklaşım biçimlerinin toplumlara ve zamana göre değişebilen bir toplamı*” (Maral, 2004, s. 140) ya da “*bir biyolojik cinsiyet olarak erkeğin toplumsal yaşamda nasıl düşünüp, duyup, davranacağını belirleyen, ondan salt erkek olduğu için beklenen rolleri ve tutum alışları içeren bir pratikler toplamı*” (Atay, 2004, s. 14) olarak tanımlanabilmektedir. Erkeklik ve erkeklik çalışmaları alanına ilişkin yapmaya çalıştığımız genel bir giriş sonrasında çalışmamıza, erkekliğin toplumsal bir inşa süreci olduğunu ve hegemonik erkeklik kavramını açıklamaya çalışarak devam edeceğiz.

1.3.1. Toplumsal Bir İnşa Olarak Erkeklik

Erkeklik çalışmaları alanı, kadın çalışmalarına göre oldukça yenidir. Erkek benliğinin nasıl tanımlandığı ve kurulduğu üzerine yapılan çalışmalar (Connell 2002, Bourdieu ve Wacquant 2003, Frosh 1994, Levant ve Richmond 2007, MacMullan 2001, Pleck 1995, Segal 1992, Whannel 2002, Işık 1998) genel olarak, erkekliğin doğumla başlayan bir kendini gerçekleştirme mücadelesi olduğuna dikkat çekmektedir. Kendini “öteki” (kadınlar, eşcinseller, biseksüeller vb.) üzerinden tanımlayan bu kimlik, toplumdaki diğer erkeklerin gözetimi ve denetimi altındaki bir onaylanma ve yeniden onaylanma sürecidir. Ancak bir dizi ritüel ve zorluk aşılarak kazanılan erkekliğin, sürekli olarak pekiştirilmesi gerekmektedir. Aksi halde erkek, erkekliğini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu durum erkek için ciddi bir gerilim nedenidir (Oktan, 2009, s. 184). “Yeterince erkek” olmak bir kere elde edilip sonuna kadar süren bir şey değildir. Erkek topluluğu tarafından izlenerek, tartılarak ve

yargılanarak verilen bir şeydir. Aslında erkek “olmak”, bir erkek referans topluluğu tarafından kişinin erkekliğinin onaylanmasıdır. Erkeklik toplumsal bir inşa sürecidir (Real, 2004, s. 176). Birçok konuda olduğu gibi, erkekliğin ne olduğu ve nasıl tanımlanabileceği hakkında da çok çeşitli tanımlamalar mevcuttur.

Erkeklik, her şeyden önce toplumdaki kontrolün ifadesi ve icrası olduğundan onlardan istenen güçlerini, özellikle de fiziksel güçlerini adil bir biçimde yaş ve sosyal mevki hiyerarşilerinden kaynaklanan güç dengelerini korumaya dikkat ederek kullanmalarındadır. Erkekliğin gerek oluşumunda, gerekse tasdikinde toplumsal ve psikolojik faktörler birlikte çalışmaktadırlar. Erkekliğin kazanımı genellikle oğlun anneden başkalaşmasına bağlıdır ve bu başkalaşım erkek dünyasına girmenin ve bu dünyanın bir parçası olmanın temel koşuludur. Çünkü erkek, kendini “kadın olmayışı” ile tanımlamaktadır. Çocukluk dönemi boyunca kız ve erkekler evde yani kadına ait olan ortamda yaşamaktadırlar. Tamamen kadınlara ait olan bu evrende, erkek çocuğun özel bir konumu vardır; o bir yandan annesinin iktidar gücünün sebebi ve garantisi, diğer yandan da erkek otoritesine boyun eğmiş annenin eziklik ve öfkesinin bilinçsiz hedefidir. Dolayısıyla erkekliği, bir yandan annesi tarafından sürekli yüceltilmekte, diğer yandan da onun bilinçsizce harekete geçirdiği birtakım ince mekanizmalarla zararsız hale getirilmeye çalışılmaktadır. Çocuğun, annesinin ve temasta olduğu diğer kadınların erkekler karşısındaki ezilmişliklerini algılaması, onu kendi olgunlaşmamış erkekliğini zamansız bir hâkimiyet ve baskı aracı olarak kullanmaya itmekte ve nesiller arası otorite ilişkisi zedelenmektedir. Çocuk, erkek dünyasına girmek için anneden başkalaşmak ve onunkine karşıt bir kimlik oluşturmak zorundadır ama bu işe, erkek kimliğini kadın dünyasında korku, öfke ve ezilmişlikle karışık yaşanan bir otorite olarak algılayarak, kendi potansiyel kapasitesi annesi ve çevresindeki diğer kadınların muzip imalarıyla donatılmış olarak başlamaktadır. Böylece oluşturulmaya başlayan erkeklik, kendinde otoriter ve baskıcı özellikleri toplayan, fakat aynı zamanda da güvensizlikler içinde bocalayan bir kimlik olarak ortaya çıkmaktadır (Saraçgil, 2005, s. 50-51). Adler’in (1999, s. 16-17) de belirttiği gibi, erkek çocuk büyüdükçe erkekliğini vurgulamak neredeyse zorunlu bir görev niteliğini almaktadır. İktidar hırsı, güç elde etmek ve üstün olmak isteği, erkeksi tavırlara yönelmekle özdeşleşmektedir. Güç sahibi olmak isteyen çocukların çoğu, erkeklik bilincini yalnızca kafalarında taşımak yerine, erkek olduklarını gösterip kanıtlamak ve bu nedenle ayrıcalıklar kazanmak istemektedirler. Bir yandan hep üstün olmak isteğiyle erkeksi özelliklerini abartmakta diğer yandan da karşılaştıkları direnç derecesine göre, bütün zorbaların yaptığı gibi meydan okuyarak ya da kurnazlıkla çevrelerindeki kadınlara üstünlüklerini göstermeye çalışmaktadırlar.

Diamond (2006, s. 164), genç erkeklere erkek olmanın ne anlama geldiği sorulduğunda, kendilerine göre kadın olmanın ne anlama gelmediğine dair bir sürü özellik sıralayacaklarını belirtmektedir. Onlara göre erkekler soğukkanlı, metin, mantıklı, saldırgan, kıllı, adaleli, açık sözlü, dayanıklı, haşin ve savaşçı iken kadınlar değildir. Erkekler kendilerini kadınlarla kıyaslayarak tanımlarken, üç temel sorun ortaya çıkmaktadır. Birinci sorun, erkeklerin hiçbir zaman erkek olmanın ne anlama geldiği konusunda derinden hissettikleri bir anlayış geliştirememeleridir. Erkeklerin sürdürdüğü eve ekmek getiren, koruyan gibi geleneksel rollerin durumu, kadınların sahip olduğu bakıp büyüten ve besleyen gibi roller karşısında daha fazla oranda risk altındadır. İkinci sorun, erkeklerin güçlerinin çoğunu kadınlara vermesidir. Diamond'a göre, erkeklerin kendilerine olan saygısı ve kendilerine verdikleri değer tamamen kadınların erkeklerle ilgili görüşlerine dayanmaktadır. Üçüncü sorunsu kadınların rolleri değiştikçe, erkeklerin dengesinin bozulmasıdır. Erkekler "Eğer kadın, kadın gibi hareket etmeyi bırakırsa" diye düşünürken korkmakta ve şu soruları daha çok sormaktadırlar: Erkeğin ne yapması gerektiğini nereden bileceğim? Eğer karım kendi işine sahip olur ve eve para getirirse, benim "ekmek parası kazanan adam" rolüm ne olacak? Ben kimim? Ben neyim? Ben ne yapacağım?

Son yıllarda gerçekleştirilen çalışmalarda sıklıkla (Horrocks 1994, Real 2004, Kassing vd. 2005, Levant ve Richmond 2007, Ulusay 2004) toplumsal yaşamda meydana gelen değişimlerin cinsiyet düzenini de etkilediğinin altı çizilmektedir. Büyük ölçüde kadının çalışma hayatına daha fazla oranda katılımı sonucunda hem iş hem de aile yaşamında giderek egemenliğini kaybeden erkek, bu değişime ayak uydurmak konusunda zorluk çekmektedir. Bir taraftan geleneksel olarak kendisine atfedilen değer ve rolleri sergileyerek erkekliğini yeniden üretmeye çabalarken, diğer taraftan da toplumsal dönüşümle gelen ve geleneksel erkeklik tanımlarına uymayan ev işleri, çocuk bakımı gibi sorumlulukları yerine getirmesi beklenmektedir. Buna bağlı olarak, erkek kimliğini üzerinde taşıyan öznenin kimliği ve benliği arasındaki gerilim daha belirgin bir hal almaktadır. Bu gerilim gündelik yaşamda, sorunlu ve bunalımlı erkeklik biçimlerinin görünür hale gelmesinin gerekçesi haline gelmektedir. Erkekliğin içinde bulunduğu bu bunalımlı ruh hali, bir "erkeklik bunalımı" olarak kavramsallaştırılmaktadır. Ayrıca son yıllarda erkekliğin bir kriz içine düştüğü sıklıkla dile getirilmektedir (Oktan, 2009, s. 184). Connell (1998) erkeklerin değişmesine neden olabilecek başlıca etkenleri; ev işlerinin ve çocuğun bakımının paylaşılması, kadınların yararlanacağı olumlu ayrımcılık politikalarının desteklenmesi, eşit işe-eşit ücret ilkesinin kabul görmesi ve uygulanması, kadınların doğurganlıkları üzerindeki haklarının tanınması ve kadına yönelik şiddetle mücadele edilmesi olarak belirtmektedir. Bunun yanı sıra, Sancar'ın (2009) da ifade ettiği gibi, "erkekler değişmeli midir?" sorusunun farklı yanıtları söz

konusudur. “Erkekler değişmelidir, değişmek erkeklerin çıkarıdır çünkü erkeklerin adaletsiz bir şekilde ellerinde tuttukları ayrıcalıklar mevcuttur. Bu nedenle etik olarak bu ayrıcalıkların ortadan kalkması yönünde destek sağlamak erkeklerin sorumluluğudur.” diyen erkek örgütleri, iktidarın adaletsiz dağılımını engellemek yönünde bir ahlaki önerme sunmaktadırlar. Bunun da ötesine geçip, “Erkeklerin feminizme destek vermesi ve cinsiyet eşitliği yönünde çalışması kendi çıkarlarıdır çünkü her ne kadar erkek üstünlüğü kendilerine iktidar ve statü sağlıyorsa da bunun getirdiği yükler ve ödenen bedelleri de vardır. Bu nedenle erkeklerin kendi çıkarları feminizmi desteklemeleri ile gerçekleşebilir” diyerek konuyu maddi temeller, çıkarlar ve bedeller üzerinden tanımlayanlar da bulunmaktadır. Bu iki farklı düşüncenin temelinde, erkeklerin kendilerini erkek egemen düzenin “kurbanları” olarak görmeleri söz konusudur. Cinsiyete dayalı ayrımcılığa karşı çıkacak erkeklerin, ataerki yapıların “erkek çıkarları” olarak sunduğu şeylerin gerçek yüzünü görmesine ve diğer erkekleri de buna çağırmasına ihtiyaç duymaktadırlar. Pease’ in (2000) “özgürleştirici çıkarlar”, Brod’ un (1987) “erkeklerin uzun dönemli aydınlanması” adını verdiği bu tür ataerki karşıtı düşünceler çok yenidir (Pease, 2000; Brod, 1987’den akt. Sancar, 2009, s. 274-275).

Diamond (2006, s. 163) modern dünyada erkeklerin, kadınların arzularını yerine getirmekte zorlandıklarını; giderek geride kaldıklarını; hayata birçok biyolojik dezavantajla başladıklarını; gittikçe artan oranda sosyal stres faktörleriyle karşı karşıya kaldıklarını ve hayatın her aşamasında erkeklerin hep kaybettiklerini belirtmektedir. Diamond’a göre bu durum, özellikle hayatın iki hassas alanında belirginleşmektedir: Üretim ve üreme. Erkek çocuklar okul aşamasında büyük bir mücadeleye girmekte ve bu mücadele, iş hayatında da devam etmektedir. Erkek, iyi bir işe sahip olamadıkça dünya üzerinde üretici olmakta güçlük çekmektedir. İyi bir üretici olamayan ve iyi bir gelir sağlayamayan erkekler, kadınlarla ve çocuklarıyla iyi ilişkiler kurmakta ve sürdürmekte zorlanmaktadırlar.

Badinter’e (1992) göre, “Erkeklik kendi başına oluşmaz, inşa edilmesi gerekmektedir, yani ‘mamul’dür”. Görev üstlenme, kendini kanıtlama ve aşılması gereken zorlukları aşma, erkek olabilmenin önde gelen koşullarıdır. Kurgulanmış beklentilerinden dolayı da, erkek kimliği sürekli eksik olma veya hata yapma risk ve kaygılarını taşımaktadır: Yapıda eksiklik, erkeklik mekanizmasında aksamalar veya toplumun öngördüğü amaçlara ulaşamamak demek “başarısız bir erkek” olmak demektir. Bourdieu, erkeklerin bu toplumsal amaçlara ulaşabilmek için göze aldıkları olağanüstü çabalar ve kaygılardan, ulaşamayınca da düştükleri derin acılardan söz etmektedir (Bourdieu ve Badinter, 1992’den akt. Navaro, 2007, s. 29). Özbay’ın (2013) da vurguladığı gibi, tüm dünyada geçerli olan temel cinsiyet düzeni, erkeklerin kadınlardan güçlü olması, onları boyunduruk altına alması, tahakkümü altında

tutması üzerine kuruludur. Bununla birlikte, her toplumsal yapı içinde birbirinden farklılık gösteren, birbiriyle rekabet eden ve çelişen erkeklik modelleri bulunmaktadır. Farklı erkekliklerden en az bir tanesi erkek öznelerine en doğru ve mantıklı olanmış gibi gelmekte ve onlar tarafından benimsenmektedir. Kabul gören, desteklenen, onaylanan ve de takdir edilen bu hegemonik erkeklik biçimi daima erkeklerin kadınlardan üstün olduğu temeli üzerine kurulan toplumsal cinsiyet düzeni ile uyum içinde olmak zorundadır. Hegemonik erkeklik, herhangi bir nedenle bu uyumdan uzaklaşırsa bir erkeklik krizi ortaya çıkmakta ve yine aynı düzen doğrultusunda gelişen yeni bir hegemonik erkeklik şekillenmektedir.

Toplumsal iktidar ilişkilerinin hem öznesi hem de nesnesi olmak durumunda olan erkeklik deneyimlerini anlamadan, modern kapitalist toplumların egemen cinsiyet rejimlerini anlamak mümkün değildir (Sancar, 2009, s. 11). Macnamara (2006) kitlesel ekonominin endüstri sonrası çağında teknolojik ve sosyal gelişimlerle paralel bir biçimde yeni imajlar ve yeni erkek kimliklerinin karşımıza çıktığına işaret etmektedir. Atlas sendromu⁶, işkolikler, bedavacı babalar (deadbeat dads) ve metroseksüeller gibi kavramlar tartışılmaya başlanmıştır. Erkekler, kadın ve erkek arasında sadece hegemonik bir ilişki olmadığını, aynı zamanda farklı erkeklik halleri arasında da hegemonik bir ilişkinin varlığını keşfetmiştir. Hegemonik erkeklik, diğer tüm erkeklik biçimlerini bastırmakta ve erkek dünyasında var olabilmek için tek bir erkeklik biçimini dayatmaktadır. İşte eleştirel erkeklik çalışmaları olarak adlandırılan çalışmalar, bu hegemonik erkeklikle yüzleşmedir ve çatışmanın ortaya çıkardığı çalışmalardır. Bu çalışmaların amacı da, feminist çalışmalarla başlayan ataerkil sistem ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin sorgulamanın nasıl eleştirel erkeklik çalışmalarına doğru evrildiğini ortaya koymak ve eleştirel erkeklik çalışmalarının temel argümanlarını tartışmaktır (Baştürk Akca ve Tönel, 2011, s. 13-14).

Hegemonik erkeklik kavramı, en genel anlamıyla “iktidarı elinde tutan erkeklerin sahip olduğu erkeklik imajına işaret eden bir tahakküm modu olarak okunabilmektedir. Bu çerçevede hegemonik erkeklik denilen şey aslında belirli bir imaj setine işaret etmektedir. Bu imaj seti bulunulan tarih ve mekân içinde farklılık gösterebilmektedir. İyi bir eğitim almış olmak, geliri yüksek bir işe sahip olmak gibi unsurların yanı sıra “bir aile babası” olmak, kaslı-atletik bir vücuda sahip olmak ve en önemlisi heteroseksüel olmak gibi (Türk, 2008, s. 122). Hegemonik erkeklik, genel olarak kadın ve erkek için belirlenmiş olan cinsiyet rollerine ilişkin eleştirel bir bakışı ifade etmektedir. Bu bağlamda kavram, erkeklerin kadınlar üzerindeki egemenliğinden beslenen ve farklı erkeklik biçimleri arasında da hegemonik bir

⁶ Atlas Sendromu, erkeklerin yalnızca iş hayatında değil, aile hayatında da mükemmelliği sağlama çabasının sonucunda ortaya çıkan psikolojik rahatsızlık olarak tanımlanmaktadır. Atlas Sendromu savunucularına göre, özellikle 21. yüzyılla birlikte kadınların çalışma hayatında daha fazla yer almaları ve giderek aile hayatındaki geleneksel rollerinden uzaklaşmaları sonucunda erkekler iş hayatında başarılı olma görevinin yanı sıra, aile yaşamını da başarılı bir biçimde yürütme görevini üstlenmek zorunda bırakılmışlardır.

ilişki inşa eden bir erkeklik kurgusudur. Kavram, farklı erkeklik ve kadınlık halleri, biçimleri arasında bir hiyerarşiye, iktidar ilişkisine göndermede bulunmaktadır (Baştürk Akca ve Tönel, 2011, s. 28). Connell (1998) farklı erkeklikleri ortak paydada toplayan şeyin kadınlar üzerinde sağlanan iktidar olduğunu ifade eden hegemonik erkeklik kavramının kullanımına açıklık getirmektedir. Connell'e göre hegemonik erkeklik, genel anlamda bir erkek cinsiyet rolü olmanın ötesinde, bir kültür idealini yansıtmakta ve tüm erkeklerin rızaları aracılığıyla üretilmektedir.

1.3.2. Farklı Bilimsel Bakış Açılarında Erkek(lik)

Erkeklik ve erkeklik çalışmaları alanına ilişkin genel bir giriş yapmak amacıyla, erkekliğin nasıl bir toplumsal inşa süreci olduğunu ve hegemonik erkeklik kavramını açıklamaya çalıştık. Şimdi çalışmamıza, erkeklik çalışmaları alanına tıp, antropoloji, psikoloji gibi farklı bilim dallarının bakış açılarına değinerek devam edeceğiz.

Diamond (2006, s. 140-183), “Erkek Türü Tehlikede mi?” ve “Erkekler İkinci Cinsiyet Olma Yolunda mı?” sorularının cevaplarını ararken farklı alanlardaki bilim insanlarının erkekler ve erkekliğin geleceğine ilişkin bulgularını ortaya koymaktadır. Farklı alanlardaki bilim insanlarının çalışmalarının bazılarında aşağıda kısaca söz edeceğiz:

- Dünya Erkek Sağlığı Kongresi Başkanı Dr. Meryn, *Erkeklerin Geleceği ve Sağlığı: Erkekler, Nesillerinin Tükenmesiyle Karşı Karşıya mı?* (2001) başlıklı yazısında “Dünyanın birçok toplumunda daha kat edilecek çok yol olmasına rağmen, kadınların artık geleneksel olarak erkeklere mahsus olan işlerin neredeyse tümünü yaptığı (hatta bazı durumlarda, daha iyi yaptığı) açık bir gerçektir” demektedir.

- Dünya Sağlık Organizasyonunda kıdemli bir danışman olan Dr. Davis, *Duman Su Gibi Aktığı Zaman: Çevresel Aldatmaca Masalları ve Kirliliğe Savaş* (2002) adlı kitabının “*Erkekleri Kurtarın*” adlı bölümünde, erkeklerin baba olmakta giderek daha çok zorlandığını ve erkeklerin gerçek bir gerileme içinde olduğunu vurgulamakta ve “Günümüzde erkek bebeklerde bir sorun varmış gibi görünüyor” şeklinde bir ikazda bulunarak şu sözleri eklemektedir: “30 yıl öncesine kıyasla bugün daha az erkek çocuk dünyaya gelmekte ve daha çoğunda inmemiş testis ve penis arızaları gibi sorunlar bulunmaktadır. Birçok genç erkekte, 1990’ların ilk yıllarına oranla daha fazla testis kanserine rastlanmakta ve bu hastalık giderek daha genç yaşlarda ortaya çıkmaktadır”.

- Birleşmiş Milletler (2000) istatistiklerine göre, en çok rastlanan on beş ölüm nedeninin tümünde erkeklerin ölüm oranı kadınlara kıyasla daha yüksek görülmekte ve erkekler kadınlardan altı yıl erken ölmektedir.

- Dr. Pollack ve Dr. Levant, *Yeni Bir Erkek Psikolojisi* (1955) adlı kitaplarında erkek hassasiyetinin temelinde yatan ve yaşamlarının daha sonraki evrelerindeki sorunlara neden olan erkek davranışlarını şu özellikleriyle tanımlamaktadırlar: Saldırgan, baskın, başarı odaklı, rekabetçi, kesinlikle kendi kendine yeten, risk almaya hazır, macera arayan, duygusal açıdan sınırlı, kadınsı olma potansiyeline sahip her türlü eylem ve reaksiyondan kaçınan.

- Bir başka bilim insanı Dr. Helen Fisher *Birinci Cinsiyet: Kadınların Doğal Yetenekleri Dünyayı Nasıl Değiştiriyor* adlı kitabında kadınların yetenek ve becerilerinin giderek daha yararlı olduğunu görececeklerini, erkeklerinse önemli bir değişiklik olmadığı takdirde daha da geriye düşeceklerini ve erkeklerle kadınların düşünce tarzlarındaki farklılıkların kadınların lehine olacağını ifade etmektedir. Kadınların düzenli bir şekilde, çevreyi ve şartları dikkate alarak düşündüklerini ve konuları bir bütünlük içinde ele aldıklarını; erkeklerinse dikkatlerini bölümlere ayırdıklarını, parça parça ve bölümlere odaklı düşündüklerini vurgulamaktadır. Gittikçe daha karmaşık hale gelen, dolayısıyla çevre ve şartların çok önemli olduğu günümüz dünyasında bu düşünce tarzının erkekler için büyük bir dezavantaj yaratacağını belirtmektedir. Erkekler gücü her zaman rütbe ve mevki ile bağdaştırırken, kadınlar gücü hayati bir insan ilişkileri ağı olarak görmektedirler. Kız çocukları sevmek, erkek çocuklar saygı duyulmak istemektedirler. Saygı duyulması ihtiyacı erkekliğin temelinde vardır.

- Erkeklik konusu üzerine önemli çalışmalarda bulunanlardan biri olan antropolog Lionel Tiger, *Erkeklerin Çöküşü* adlı kitabında sanayi dünyasında yeni bir modelin ortaya çıktığını söylemektedir. Erkeklerle kadınlar açıkça farkında olmasalar da bu model onların sanayi toplumundaki tecrübelerinin temelinde yatmaktadır. Bu, kadınların güven ve güçlerinde bir artış, erkeklerin güven ve güçlerindeyse bir erime modelidir. Bu durumun iş gücündeki değişimde açıkça görüldüğü; erkekler işten çıkarılırken, kadınların işe girdiği, günümüzde sanayi dünyasındaki işgücünün % 40'ını kadınların oluşturduğu ve son 20 yılda daha çok kadının ev dışında çalışmaya başlamasına karşılık işgücündeki erkek sayısının azaldığı belirtilmektedir. Tiger, erkeklerin iş hayatında gittikçe daha az başarılı olmaları ve daha başka nedenlerle bir eş olarak fayda sağlamak yerine yük olacakları; kaynak sağlamak yerine kaynakları kullanacakları; sorun çözmek yerine sorun yaratacakları düşüncesinde olan kadınlar tarafından yararlı olacakları muhtemel 'baba' görevinden azledildiklerini belirtmektedir. Bununla birlikte, daha çok kadın erkek olmaksızın çocuk sahibi olurken, daha çok erkek aile sevgisinden yoksun kalmakta ve daha çok sayıda kadın, yetiştirmek zorunda oldukları çocukları olsa bile mutsuz evliliklerini bitirmeye karar vermektedir. Kadınlar artan ekonomik güçleri nedeniyle kendilerini ve çocuklarını geçindirmek için erkeklerin gelirin ihtiyacı duymamaktadır. Kadınlar arasındaki erkeklerin lüzumsuz oldukları veya olabilecekleri inancı, erkekleri gün geçtikçe daha çok saran bir korku haline gelmektedir. Bu his,

Diamond'un Hırçın Erkek Sendromu'nun⁷ temelinde yatan etkenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Dr. Andrew Hacker Uyumsuz: Kadınlar ve Erkekler Arasında Büyüyen Uçurum adlı kitabında, kadınlar daha iddialı oldukça ve hayatlarındaki erkeklere karşı daha eleştirel bir tutum içerisine girdikçe flört edecekleri ya da evlenecekleri erkeklerde görmeyi arzuladıkları niteliklerin erkeklerin çoğunda bulunmadığını fark ettiklerini belirtmektedir. Nitekim Batı dünyasının tümünde erkeklerle kadınlar arasında geçmişte hiç olmadığı kadar büyük bir ayırım görülmekte ve bu ayırımın daha da artacağı sonucuna varılmaktadır.

- Paul Harrington, eğitim görmüş kadınların kendilerine denk gördükleri bir eş bulmakta gittikçe zorlandıkları bir 'evlilik uçurumu' ortaya çıktığını belirtmektedir.

- Genç ve bekâr erkek nüfusun yüksek olduğu ülkeler arasında Irak, İran, Cezayir, Türkiye, Mısır, Hindistan, Afganistan, Çin ve İsrail bulunmaktadır. Savaş ve şiddetin bu ülkelerde süreklilik taşıyan bir kaygı olduğu bilinmektedir. Bekâr erkek nüfusunun en belirgin olduğu yer Çin'dir. Çin'in gelenekleri çok sıkı uygulanan her çifte bir çocuk politikası, evlenecekleri erkekler için çok yüksek standartlar koyan daha iyi eğitilmiş bir kadın nüfusu gibi faktörler bir araya gelerek Çin'in istikrarını tehdit eden, dolayısıyla tüm dünyayı etkileyebilecek demografik bir kâbus yaratmıştır. Önümüzdeki yirmi yıl boyunca kırk milyon kadar genç Çinli erkek, evlenip bir aile kurmayı başaramayacaktır. Diamond'a (2006) göre erkekler toplumdaki önemli rollerini kaybettikçe fiziksel olmasa bile psikolojik olarak tükenmiş olacaklardır.

Dr. Louann Brizendine⁸ (2011, s. 24-28) cinsiyetler arasındaki biyolojik farklılıklar hakkında daha berrak bir anlayışın, kadınların da erkeklerin de kabul etmiş olduğu olumsuz ve basmakalıp erkeklik anlayışını gidermeye yardımcı olabileceği düşüncesiyle yola çıktığı çalışmalarında kadın ve erkek beyinlerini incelemektedir. Brizendine bir zamanlar inanıldığı gibi, beyin mimarisinin doğumda ya da çocukluğun bitişinde son halini almadığının, hayat boyunca değişmeye devam ettiğinin altını çizmektedir. İnsan beyni bildiğimiz en yetenekli öğrenme makinesidir. Bu yüzden içinde büyüdüğümüz kültür ve bize öğretilen davranış biçimleri beynimizi şekillendirmekte ve yeniden şekillendirmekte büyük bir rol oynamaktadır. Eğer bir erkek çocuğu "erkek olmak için" yetiştirilirdiyse, yetişkin bir erkek olduğunda

⁷ Biyokimyasal değişimler, hormonal dalgalanmalar, stres ve erkek kimliğinin kaybıyla bağlantılı olan erkeklerde meydana gelen aşırı duyarlılık, endişe, asabiyet ve öfke durumu.

Daha ayrıntılı bilgi için bkz: <http://theirritablemale.com>

⁸ San Francisco, California Üniversitesi'nde nöro-psikiyatr profesörü olarak görev yapan Dr. Louann Brizendine, hormonal nedenlerle duygudurum, konsantrasyon, enerji, kaygı, cinsel fonksiyon gibi konularda sorunlar yaşayan her yaşta kadının tedavi edildiği Kadınlar ve Genç Kızlar için Duygudurum ve Hormon Kliniği'nin (Women's and Teen Girl's Mood and Hormone Clinic)kurucusudur. Bir süre öncesine dek Harvard Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde görev yapan Brizendine, tıp eğitimini Yale Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Berkeley'deki California Üniversitesi Nöro-biyoloji bölümünde almıştır. İlk kitabı olan Kadın Beyni (2006) yirmi bir dile çevrilen yazarın diğer çalışması olan Erkek Beyni (2010) yılında yayımlanmıştır.

beyninin mimarisi ve beyin devrelerinin yapısı, “erkeklığe” çoktan yatkınlık kazanmış olacak ve zamanla bu yönde daha da şekillenecektir. Erkek ve kadın beyinleri rahme düşüş anından itibaren farklıdır. Bir erkeğin beynindeki ve bedenindeki tüm hücrelerin eril olduğunu söylemek bilinen bir şeyi tekrar etmek gibi olsa da bu, aslında şu anlama gelmektedir: Kadın ve erkek beyinleri arasında her hücre seviyesinde farklılıklar vardır. Eril hücrede Y kromozomu vardır, dişi hücredeyse yoktur. Bu küçük fakat önemli farklılığın beyin üzerindeki etkisi, genler hormonların daha sonraki dozajlarını belirlediği için çok erken başlamaktadır. Rahme düşüşten yaklaşık sekiz hafta sonra küçük testisler beyni marine edecek ve yapısını başkalaştıracak kadar testosteron üretmeye girişmektedirler. Kadın beyinde östrojen, progesteron ve eksitosin hormonları, beyin devrelerini kadınsı tip davranışlara hazır hale getirirken; erkek beyindeyse testosteron, vazopressin ve MİE (Mülleriyan inhibe edici faktörü) en erken ve kalıcı etkileri bırakan hormonlardır. Kadın ve erkek hormonlarının beyin üzerindeki davranışsal etkileri çok büyüktür. Erkekler uzamsal bilgiyi işleme ve duygusal sorunları çözme konusunda farklı beyin devrelerini kullanmaktadırlar. Kadın ve erkek beyinleri başkalarının hissettiklerini kendilerine özgü yöntemlerle duymakta, görmekte, sezmekte ve ölçmektedir. Kadın ve erkek beynindeki devreler çok benzerdir ancak kadın ve erkekler aynı hedeflere farklı devreleri kullanarak ulaşmakta, aynı görevleri farklı devreler aracılığıyla gerçekleştirmektedirler.

Brizendine’in nörolojiden evrimsel biyolojiye kadar birçok alanda gerçekleştirdiği klinik çalışma ve araştırmalar farklı bir resim ortaya koymaktadır. Erkeklerin farklı beyin ve hormon yapıları, erkeğe özgü bir gerçeklik yaratmaktadır. Erkek Beyni adlı kitabımı yazmayı düşünmeye başladığı zaman görüştüğü herkes neredeyse aynı şakayı yapmıştır: “*Epey kısa bir kitap olacak! Kitap değil belki ama broşür olur*”. Erkek beynini sadece “bel altı beyin”e indirgemek iyi bir espri malzemesi olabilmekte ama bir erkeğin beyninin tamamını temsil etmemektedir. Gerçekte erkek beyni tam bir sorun çözme makinesidir ve hayatı boyunca hem genler hem de eril seks hormonları tarafından oluşturulan bir tasarıma göre yeniden ve yeniden şekillenmektedir. Erkek beyninin biyolojisi erkeğe özgü davranışları şekillendirmektedir. Erkeklerin hipotalamusta beynin cinsel dürtüye adanmış olan kısmı kadınlarınkinden 2,5 kat daha büyüktür. Bir erkeğin görsel korteksinde gece gündüz cinsel düşünceler titreşmekte ve bu da onu cinsellikle ilgili tüm fırsatları değerlendirebilmeye hazır halde tutmaktadır. Kadınlar genelde penisin –nörolojik nedenlerden ötürü- kendi kafasına göre hareket ettiğini fark etmemektedirler. İlişkiler kadınlar için ne kadar önemliyse erkekler için de o kadar önemlidir. Erkeklerin aşk ve şehvet devreleri bir kere uyumu yakaladıklarında, en az bir kadın kadar âşık olmaktadır. Yolda bir bebek varsa erkek beyni büyük bir değişim geçirerek baba beynine dönüşmektedir. Erkekler, kadınların ve toplumun kendilerinden genel

olarak ne istediğini ve beklediğini bilmektedir. Erkekler güçlü, cesur ve bağımsız olmak zorundadırlar. Yakınlığa ve sevgi dolu bir sarılmaya kadınlar kadar, hatta belki onlardan daha aç olsalar da, eğer bu arzularını belli ederlerse diğer erkekler ve kadınlar tarafından zayıf olarak değerlendirilebilmektedirler. Yapılan çalışmalar sonucunda bilim insanları erkeğe özgü nöronların itiş-kakış gibi stereotip erkek davranışları ile doğrudan bağlantılı olabileceğini bile ortaya koymaktadırlar. Çalışmalar, erken yaşlardan itibaren erkeklerin kızlardan daha farklı etkinliklerle ilgilendiğini göstermektedir. Farklı bir bakış açısıyla Brizendine, bu farklılıkların kültür ve yetiştirilmeyle kuvvetleniyor olabileceğini ancak bütün bunların beyinde başladığını belirtmektedir (Brizendine, 2011, s. 23-33). Tıp, antropoloji, psikoloji gibi farklı alanlardaki bilim insanlarının erkekler ve erkeğin geleceğine ilişkin çalışmalarından verdiğimiz örnekleri arttırmak elbette ki mümkündür. Farklı alanlarda konunun farklı yönlerinin ele alındığı çalışmaların bulguları toplumsal cinsiyet çalışmaları alanına katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte günümüz toplumlarındaki kadın-erkek ilişkilerinin karakteristik yapısı; kadının ve erkeğin iç dünyasında neler olup bittiği; birbirlerinden neler istedikleri/bekledikleri vb. konuların irdelendiği popüler kitapların “Bestseller”⁹ -en çok satan- listelerinde ön sıralarda yer aldıkları görülmektedir. Bu durum her iki cinsiyetin de birbirini tanımak, anlamak böylelikle birbirlerinin hayatlarını kolaylaştırmak istediklerinin göstergesi olarak yorumlanabilmektedir.

1.3.3. Türkiye’de Egemen Erkek(lik) İmgesi

Avrupa ve Amerika’da ortaya çıkan erkeklik çalışmalarının Türkiye’ye gelmesi, post-modernite ve küreselleşme bağlamında kimliklerin yeniden tartışıldığı 1990’lı yıllara rastlamaktadır. Erkeklik çalışmaları Türkiye’de modernleşme projesinin farklılık, kimlik ve temsil gibi kavramlar üzerinden yeniden tartışıldığı ve sorgulandığı 1990’lı yıllarda yankı bulabilmektedir. Bu nedenle Türkiye’de erkeklik hareketleri ve erkeklığe ilişkin akademik çalışmalar oldukça geç ortaya çıkmaktadır. 2000’li yıllarda ivme kazanan erkeklik çalışmaları nedeniyle günümüzde Türkiye’de erkeklığı sorgulamaya yönelik çeşitli oluşumların varlığından söz edilebilmektedir. Ancak bu oluşumların büyük çoğunluğu eşcinsel hareket ve vicdanı ret hareketi içinde yer almaktadır. Başka bir deyişle, Türkiye’de feminist hareket kazanımlarının erkekleri mağdur hale getirdiğini savunan, anti-feminist nitelikte bir erkeklik hareketinden söz etmek mümkün değildir. Türkiye’de eleştirel erkeklik hareketinin tek örneği olarak İtalyan sanatçı Pippa Bacca’nın tecavüz edilerek öldürülmesine yönelik tepkilerini ortaya koymak isteyen erkeklerin oluşturduğu “Biz Erkek Değiliz İnsiyatifi”nden¹⁰ söz edilebilmektedir. 2008 yılında başlayan bu girişimle erkekler, kendilerinin toplumda hâkim

⁹ Herb Goldberg, Erkek Olmanın Tehlikeleri; Louann Brizendine, Kadın Beyni

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.bizerkekdegilizinsiyatifi.blogspot.com/>

olan erkeklik biçimlerine, cinsiyetçiliğe, dayatılmış cins kimliklerine ve homofobiye karşı konumlandıklarını açıklamaktadırlar. Kendisini ‘anti-otoriter bir erkek oluşumu’ olarak tanımlayan hareket “*tecavüz, taciz, şiddet, cinayet erkeklikse, biz erkek değiliz*” sloganıyla dikkat çekmektedir. Yayımladıkları bildiriye şu ifadelerden oluşmaktadır:

“Bize de yüklenmiş ve zaman zaman gereklerini yerine getirdiğimiz toplumsal cinsiyet rollerini oynamak istemiyoruz. Reddediyoruz bu rolleri.

Tecavüz etmek erkeklikse BİZ ERKEK DEĞİLİZ!

Namus-töre bekçiliği yapmak erkeklikse BİZ ERKEK DEĞİLİZ!

Öldürmek erkeklikse BİZ ERKEK DEĞİLİZ!

Homofobik olmak erkeklikse BİZ ERKEK DEĞİLİZ!

Hayatı ve sokakları kadınlara dar etmek erkeklikse BİZ ERKEK DEĞİLİZ!”

Türkiye’de erkekliği sorgulamaya yönelik bir diğer oluşumsa akademik alandan destek alarak erkeklikle yüzleşmek ve erkekliği dönüştürmek amacıyla 2010 yılında Sosyal Kalkınma ve Cinsiyet Eşitliği Politikaları Merkezi çatısı altında bir araya gelen genç erkeklerin oluşturduğu “Erkek Muhabbeti”¹¹ dir. Bu oluşum kendilerini “erkeklerin ataerkilliği ve kendi erkekliklerini feminist ve LGBTT (lezbiyen, gey, biseksüel, travesti, transeksüel) Hareketin deneyimlerinden beslenen bir perspektifle sorgulanmasına katkıda bulunacak bir platform” olarak tanımlamaktadır. Erkek Muhabbeti’nin içinde yer alan erkekler, “*Ataerkilliğin ortadan kalkması için erkekler de değişmelidir. Değişmek mümkündür!*” sloganını kullanmaktadırlar (Baştürk Akca ve Tönel, 2011, s. 31-36).

Gaylin (1992), normlara uyma, uygun olma konusunda erkeklerin kadınlardan daha çok zorlukla karşılaştığını ileri sürmektedir. Gaylin’e göre, kız çocuğunun kadın olmasına güçlü genetik emirler kılavuzluk etmektedir. Erkek çocuğun erkekliğe geçişi üç basamakta gerçekleşmektedir: (1) Anneden ve kadın dünyasından kopmak, (2) bir ritüel yardımıyla erkekliğe geçiş, (3) erkek toplumun içine kabul edilmek. Bir erkeğin erkek olarak kabul edilmesi için kadın dünyasından ve sevgi nesnesi olarak anneden uzaklaşması zorunludur. Bununla birlikte, kısa pantolondan uzun pantolona geçiş, hız ve özgürlük sağlayan ve biyolojik olarak erkeksi hissettiren araçlar olarak önce bisiklet, ardından da otomobil sahibi olmak, ilk içki, ilk sigara, ilk cinsel deneyim ve kadınlarla birlikte olma sayısı, bıyık ya da sakalın çıkması, ilk traş, evden uzak ilk seyahat, diploma, meslek ve unvan sahibi olmak erkek dünyasına kabul edilmenin çeşitli aşamalarıdır (Akt. Yüksel, 2001, s. 84-86). Yüksel (2001, s. 84-88), Gaylin’in nasıl gerçek erkek olunacağına dair değerlendirmelerini Türk toplumuna ve Türk erkeğine uyarlamaktadır. Erkek olmanın, ‘kadın gibi olmamak’ biçiminde algılandığı Türkiye’de, erkek zaten anneden ve kadın dünyasından kopuk olmak zorundadır.

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://erkekmuhabbeti.net/>

Erkek çocuk, geleneksel Türk ailesinin devamını sağlayan, gelecekte ailenin yaşlı üyelerine bakan ve ailenin ekonomik sorumluluğunu yüklenen bir kişi olarak görüldüğü için kız çocuğundan ayrı bir statüye sahiptir. Bu nedenle baba, geleceğinin sigortası olarak gördüğü erkek çocuklarıyla olumlu ilişkiler geliştirmek ve özenle yetiştirmek için çaba sarf etmektedir. Erkek çocuk kadın için de çok önemlidir. Çünkü kadınlar aile içindeki statülerini erkek çocuk vasıtasıyla kazanmaktadırlar. Aileye yeni bir üye olarak katılan gelinin başlangıçta statüsü düşüktür. Tüm ölçütlere göre ne kadar iyi bir gelin olursa olsun ancak bir erkek bebek dünyaya getirdikten sonra daha yüksek bir statüye sahip olup kocası ve kocasının ailesi tarafından kabul görmektedir (Merter, 1990, s. 66'dan akt. Çetin Özkan, 2009, s. 119-120). Eski Türk boylarında erkek çocuğun isim kazanması ve ata, silaha, askere ve otağa sahip olup evlenmesi, kahramanlık yapmasıyla mümkündür. Yüksel (2001, s. 85-88), eski Türk boylarından bu yana “at, avrat, silah” üçlemesinin ufak değişikliklerle de olsa varlığını sürdürdüğünün altını çizmektedir. Günümüz Türk toplumunda ‘at’ın yerini, önemli bir toplumsal statü göstergesi haline alan otomobil almaktadır. Gaylin’in cinsel güç ile erkeklik arasında kurduğu ilişki Türk toplumu için de geçerlidir. Çapkınlık, Türk toplumunda geleneksel değerlere karşın, üstü kapalı da olsa evli erkek için bile hoş karşılanması gereken bir durumdur. Ne de olsa erkeğin ilişkileri ‘elinin kiridir’ anlayışı söz konusudur. Erkek, kadına her anlamda sahip olmak ve kadın karşısında yine her anlamda üstünlüğünü kanıtlamak zorundadır. Silah sahibi olmaksızın hala geçerliliğini koruyan bir göstergedir. Sevgilisini başkasıyla gören ya da sevgilisi tarafından terk edilen erkeklerin silaha sarılıp cinayet işlemlerinin ardında yatan neden de, erkeklik göstergesi olarak kabul görmesinden kaynaklanmaktadır. Bütün Müslüman ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’de de erkek çocuğun sünnet edilmesi erkekliğe geçiş için önemli bir ritüeldir. Bununla birlikte, Türk toplumunda rakı (*aslan sütü*) içmek ve çok tüketip, dayanıklılık göstermek, bıyık ve sakalın çıkması, geç saatlere kadar dışarıda kalmak, çapkınlık yapmak, yalnızca erkeklere özgü birer mekân olan kahvehane ve meyhaneye gitmek önemli erkeklik göstergeleri arasında yer almaktadır. Gaylin’in belirttiği erkekliğe geçişle ilgili göstergelerden biri olan evden uzak olmanın Türk toplumundaki izdüşümü askere gitmektir. Hem evden uzak olmak hem de Türk toplumunun kutsal değerler yüklediği bir görev olması açısından askere gitmek önemli bir erkeklik ölçütüdür. Diploma ve unvanın toplumumuzdaki izdüşümü ise daha çok para kazanmak ve ekmeğini eline almak olarak karşımıza çıkmaktadır.

Navaro (2007, s. 49-50) Türk toplumunun erkekten beklentilerini şu başlıklar altında toplamaktadır:

- **Hep başarılı ol!** Yaşam mücadelesi, çalışma hayatı ve meslekte başarı bir erkeğin tüm erk’i yani erkekliğiyle özdeşleştirilmektedir.

- **Her zaman güçlü ol!** Fiziksel güç kadar manevi güç yani sorunlara çözüm getirebilmek, kararlı olmak, kaygı duymamak, korkmamak erkeklerden “doğal olarak” beklenen özelliklerdir.

- **Hep iktidar ve otorite sahibi ol!** İktidar veya otoriteyi sevip sevmediği, yatkın olup olmadığı dahi sorgulanmadan, toplum erkeği otorite ve iktidar konumunda görmek istemektedir. Bunu yapmak istemeyen ve beceremeyen erkeğinse “erkekliği” sorgulanmaktadır.

- **Bankamatik erkek ol!** Günümüzde erk parayla eşdeğerdir. Kültürel yozlaşma diğer nitelikleri gözetilmeden, parasını çekincesizce harcayabilen erkeği “erkek” mertebesine yükseltebildiği sürece, günümüz erkeği için parasızlık, hayati bir geçim derdinin de ötesinde, erkek kimliğinde onarılması güç eziklikler yaratacak niteliktedir.

- **Cinsel olarak daima güçlü ol!** Erkeklerden beklenen cinsel performans, sadece cinsellik boyutunda kalmayıp, tüm erkek kimliğiyle özdeşleştiği için bu konudaki kaygı oranı oldukça yüksektir. İktidarsızlık kaygısı erkeklerin en derin korku ve sorunlarından biri haline dönüşmektedir.

- **Daima kazanan taraf ol!** Rekabet oyunları, kazanma ve kaybetme yöntemleri erkeklerin yaşamında çok önemli bir yer tutmaktadır. Birçok erkek için kaybetmek sadece bir oyun veya sürecin sonucu değil, bir kimlik, ego sorunu haline gelmektedir.

- **Her şeye çözüm getir!** Erkekliği sürekli güçle özdeşleştiren anlayış, erkekten tüm sorunlara sihirli çözüm beklemektedir. Bu da bir erkek için stres kaynaklı, kaygı ve çaresizlik duyguları yaşatan oldukça yüklü bir beklentidir.

- **Duygularını belli etme!** Erkeklik ve güçlülük(!) adına erkeklerin insanca boyutlarını kısıtlayan acımasız bir sınırlamadır. Birçok erkek bu beklentiye uyabilmek için duygularını gizlemeyi, dile getirmemeyi, içine atmayı ve bastırmayı yeğlemektedir. Böylelikle insani yönlerine izin vermediği kadar, yakın ilişkilerini de kısırlık, doyumsuzluk ve iletişimsizliğe sürüklemektedir.

- **Alkol, sigara gibi sağlığa zararlı maddeleri kullanmak bir erkeklik göstergesidir.** Toplumumuzun erk anlayışı “erkek adama bir şey olmaz!” seviyesinde tıkanıp, erkeklerin sağlıklarıyla bilinçsizce oynamalarına izin vermektedir.

- **Kadından mutlaka üstün ol!** Erkekliğin, kadına göre, kadın üzerinde üstünlük kurmakla tanımlandığı kültürel ve şekilci cinsel rol anlayışımız, bu gelişmemiş bakış açısı nedeniyle, yakın ilişkilerde yaşattığı acılı sorunlar kadar erkekleri de kadınlar gibi doyumsuz ilişkilere namzet kılmaktadır.

Gaylin’in nasıl gerçek erkek olunacağına dair değerlendirmelerini Türk toplumuna ve Türk erkeğine uyarlayan Yüksel’e ek olarak, Selek (2009, s. 19-20) de Türkiye’de geleneksel

olarak kabul gören erkeklik kademesine varmak için dört temel aşamayı geçmenin zorunlu olduğunu belirtmektedir. Bu aşamalar sırasıyla sünnet, askerlik, iş bulmak ve evliliğdir. Selek'e göre evlilik, erkeklik kademesine varmanın son durağıdır. Günümüzde evlilik dışı yaşam biçimlerine doğru bir yönelim olsa da, nüfusun büyük çoğunluğu evlilik kurumunun düzenlediği ilişkileri sürdürmektedir. Heteroseksüel olarak kabul edilen erkekler evliliklerinin ilerleyen günlerinde çoğunlukla baba olmaya hazırlanmaktadır. Babalık, bir kadına sahip olmak, kendisine ait çocukları otoritesiyle yönlendirmek, çalışmak, para kazanmak ve aileyi geçindirmek gibi birçok rolü kapsayan bir konumdur. Baba, "kutsal" aile kurumu içinde uçarılığa, tutkuya, sınır dışı hareketlere izin vermeyerek, aileyi ayakta tutacak olan kişidir. Kimi zaman sembolik de olsa, ailenin sosyal, ekonomik ve siyasal ilişkilerinde temsilci ve başkan sayılan baba, hayatı boyunca öğrendiği erkeklik değerlerini yaşatmak ve öğretmekle yükümlüdür. Babalık konumu sünnet olan, askerlik yapan, eli iş tutan, heteroseksüel cinsel deneyim sahibi olan erkek tarafından hak edilmektedir. Babalık, 'erkekliğini' ispatlayan erkeklerin konumudur. Bu konumu hak etmek için çeşitli ruhsatlar kazanmalıdır. Erkek, iktidarını öncelikle cinsel alanda ispatlamalıdır. Ancak bu yeterli değildir. Baba demek, kısır olmayan koca, evini koruyan asker, elinden bir iş gelen, evini geçindiren, evle ilgili ekonomik, hukuki, siyasal tüm kararları alan patron ve devlet adamı olmak demektir.

Selek'in (2009) belirttiği bu dört aşamayı geçmek zorunludur ancak Gaylin'in belirttiği erkek dünyasına kabul edilmenin çeşitli aşamaları açısından düşündüğümüzde, Türkiye'de geleneksel erkeklik kademesine varmak için zorunlu olmamakla birlikte son derece önemli olan iki önemli aşama daha mevcuttur: Erkeğin ilk cinsel deneyimi yaşaması ve baba olmasıdır. Erkeklerin büyük bir çoğunluğunun ilk cinsel deneyimi yaşamasının genellikle sünnet ve askerlik arasındaki sürece denk geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Babalıkla çoğunlukla evlilik sonrasında süreçte gerçekleşmekle birlikte, evlilik dışında ve evlilik öncesinde de gerçekleşebilmektedir.

Türkiye'nin pek çok bölgesinde erkeklik kademesine varmak için atılan her adım şenlik konusudur. Egemenlik kodlarına uyma çabası içindeki "delikanlının" cinsiyet kimliğini üstlenişinin şenlikle kutlanması, onun bir erkek birey olarak toplumsal kabulünü göstermek içindir. Toplumsal yapıya göre farklılık gösterebilen bu ritüeller, aynı zamanda geleneklerin, dinin, ailenin ve siyasal yapının zorunlu bir durağı olarak kabul edilmektedir. Bu da, ataerkinin diğer iktidar mekanizmalarıyla iç içeliğinin göstergelerinden biridir. Toplumsal cinsiyet hiyerarşilerinin üretiminde tüm toplumsal kurumlar yapısal, ilişkisel ve simgesel olarak çeşitli biçimlerde iç içe geçerek rol almaktadırlar (Selek, 2009, s. 20).

20. yüzyılın sonlarına doğru sosyal bilimciler, eril tahakkümün niteliksel bir değişim yaşadığını, artık patriarkiden değil, yeni türde bir erkek egemenliğinden bahsetmek

gerektiğini tartışmaya başlamışlardır. Bu iddialar söz konusu değişimin nedenini farklı tarihsel zaman ve dinamiklerle temellendirirler de, sonuçta şunu söylemekteydiler: Artık erkeklerin kadınlardan daha üstün ve önde olmasını meşrulaştıracak biyolojik, kültürel, ekonomik ya da ideolojik kökenli bir neden söz konusu olmaktan çıkmıştır. Bazen erkekliğin krizi, bazen patriarkinin sonu gibi farklı terim ve kavramlarla açıklansa da, işaret edilen dönüşümler çoğu zaman erkekler ve kadınlar arasındaki hiyerarşinin doğuştan gelen biyolojik farklılıklar nedeniyle ileri sürülemez hale gelişinden kaynaklanmaktadır. Türkiye’de ise pederşahilik olarak bilinen, büyük ve yaşlı erkek-babanın tartışmasız bütün genç erkekler, kadınlar ve çocuklar üzerindeki otoritesini tanımlayan pederşahi erkeklik artık yok olmaktadır. Kandaşlık kültürünün yaşlı erkeğe verdiği aileyi/cemaati/aşireti yönetme görevi, toprağa ve kana dayalı yaşam biçimlerinin önemini yitirmesine paralel olarak, kendini bir sonraki kuşağa dahi devredemeyecek şekilde ortadan kalkmaktadır (Sancar, 2009, s. 111).

Türkiye’de özellikle 1980 sonrası kent ortamında meydana gelen değişimler, geleneksel değerlerin anlamını yitirmesi, kuşak çatışmasının hızlanması gibi konular eşliğinde cinsiyet rollerinde görülen farklılıklar ve değişimler çerçevesinde Türk erkeğinin yeni konumunu değerlendirme gereksinimi ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda Demez (2005, s. 24-25), Türk erkeğinin günümüzdeki imajı ile geleneksel Türk erkeğinden farklı yönleri olup olmadığını, davranış kalıplarını, beklentilerini, kendini ifade etme biçimlerini, erkek olmanın belirleyici özelliklerini araştırma konusu yapmaktadır. Etkisini yitiren bazı rollerin boşluğunun nasıl ve hangi yeni değerlerle doldurulduğu, yeni kadın ve yeni erkeğin özellikleri, yeni değerlerin yeni toplumsal yapı ile olan ilişkisi sorgulanmadan kadın çalışmalarının bir ayağı hep eksik kalacaktır. Bireyi ait olduğu toplumda anlamlı kılan, o güne kadar onun kendisini ifade ettiği değerlerin anlamı ve bu değerler yitirilirken yerinin boş kalması ya da farklı şekillerde doldurulmasının yarattığı değişikliklerin, bunalımların ya da ilerlemelerin izi sürülmelidir. Buradan hareketle kadının statüsündeki değişimlerin her iki cins için –özellikle de erkekler- anlamı ve yansımalarının yanıtlarının arandığı çalışmasında Demez, Osmanlı’nın kendini mahallenin namusunu korumakla yükümlü kabul eden “kabadayı” erkeğinden, günümüzün kişisel bakımına ve imajına özen gösteren metroseksüel erkeğe dönüşen Türk erkeğini ele almaktadır.

Günümüz erkeklerinin önünde ‘toplumun kafasındaki geleneksel erkeklik’ ve ‘yeni kadının kafasındaki ideal erkek’ olmak üzere iki erkeklik tanımı vardır. Aslında bu durum erkeklerden çok modernleşme çabalarını sürdüren Türk toplumunun uzun yıllardır devam eden arada kalmışlık durumuna gönderme yapmaktadır. Türk insanı sadece erkeklik değerleri alanında değil, birçok alanda geleneksel ile modern değerler arasında sıkışıp kalmaktadır. Geleneksel erkeklik tanımının artık çağın gereklerine uymadığı, kadınların kafasındaki erkek tipinse

yapay ve kadınlar tarafından oluşturulmuş olduğu için gerçeği yansıtmadığı söylenmektedir. Kadının çalışma yaşamına girmesiyle, geleneksel kadın kalıbından çıktığı, ancak pek çok erkeğin kadınlara geleneksel kadın kalıbına göre davranmaya devam ettiği görülmektedir (Akyüz, 2003, s. 157).

Türkiye’de “erkeklik” kavramı bağlamında yakın zamanlarda ortaya çıkan tartışma konularından biri, metroseksüel erkek kavramı etrafında gerçekleşmektedir. Metroseksüel erkek kavramının tanımı, kapsamı, ortaya çıkışı, algılanma tarzı irdelenmeye çalışılmaktadır. Kardeşoğlu (2004), kadınların ideal erkek modellerinin değişmesi ve çeşitlenmesinin erkeklerin metroseksüel olması konusunda önemli bir baskı kurduğunu belirtmektedir. Kardeşoğlu, “Metroseksüel Erkekler” adlı kitabında, “yeni ideal erkek modeli” olarak sunulan metroseksüel erkek olmanın, “bakımlı olmak”tan daha fazlasını gerektirdiğinin altını çizmektedir. Temiz olmak ve iyi giyinmek kadar, saçından ayağına vücudunun her noktası ile ilgilenmek, kozmetik ürünlerini tüketmek, sağlıklı beslenip spor yapmak, modayı takip etmek de gerekmektedir. Yüzüne krem sürmek, tırnaklarına bakmak, saatlerce saçıyla ilgilenmek, göbeği ortaya çıkmasını diye diyet ve spor yapmak, estetik görünmek için uğraşmak, değişik giyim stilleri denemek, ev dekorasyonu ile ilgilenmek, yemekten söz etmek, dans etmek, ağlayabilmek, çiçek yetiştirmek vb. metroseksüellerin dünyasında önemli yer tutmaktadır. Kardeşoğlu’na göre metroseksüellerin ortak özellikleri genç, eğitilmiş, gelirleri orta ve üzeri düzeyde, çoğunlukla bekâr, düzenli, duygusal, çekici, yenilikten korkmayan, ev yaşamını seven, arkadaş çevreleri geniş olan, tek başlarına yaşayabilen, kadınlarla iyi arkadaş olabilen, geniş ilgi alanları olan ve kendilerini seven erkekler olmalarıdır.

Kardeşoğlu (2004, s. 7-12), çocukluktan itibaren kazanmaya, hırslı olmaya, ağlamamaya, savaşmaya, mücadele etmeye, korumaya odaklanan erkeklerin, yorulduklarını ve kafalarının karıştığını belirtmektedir. Özellikle de kentli erkekler elde ettikleri hayat standardını düşürmemek için çalışırken kendi iç dünyalarına dönmektedirler. Erkeklerin de artık kimim, ne istiyorum, nasıl bilinmek istiyorum, kendimi nasıl mutlu edebilirim, nasıl daha fazla dikkat çekerim gibi soruları sormaya başlamalarıyla birlikte, daha önceden yıkılan “fedakâr anne” kalıbından sonra, “fedakâr baba” kalıbı da yıkılmaya başlamakta, kendileri için yaşayan, kendi isteklerini ciddiye alan, “kendi merkezli yaşayan” erkekler ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte erkekleri yönlendiren ve onlara ücreti karşılığında lojistik destek sunanlar olarak 4-K ittifakı (kozmetikçiler, kuaförler, konformist kadınlar ve kıyafet satıcıları) erkekleri biçimlendirmek için elbirliğiyle dört koldan harekete geçerek, kuaför salonları, solaryum merkezleri, kozmetik reyonları, alışveriş merkezleri ve medya erkeklere destek sağlamaktadır. Kardeşoğlu’na göre, tek ve tüm hedef “delikanlı Türk erkeğini” değiştirmek, ilk hedefse tüylerini yolmaktır ve ilk cephe bıyıklara açılmıştır. Bu savaş sosyolog Arus Yumul’un

deyimiyle bir “modern erkek bedeni yaratma projesi”ydi. Ancak imajı ve bedeni değiştirmek yeterli gelmemekte, erkeğin sadece bedenini değil, ruhunu da yeniden biçimlendirmek, erkeğe yeni bir “format çekmek” gerekmektedir.

Türkiye’de popüler kültürde egemen olan *beyaz Türk, taş fırın, delikanlı* ya da *metroseksüel* gibi farklı erkeklik tanımlarının yanı sıra, farklı kültürel çevrelerde bazı erkeklerin iktidarını yeniden üreten erkeklik idealleri de görölmektedir. Ancak Türkiye’de değişen sosyo-kültürel koşullar nedeniyle hegemonik erkekliğin tanımını yapmak oldukça zordur (Alemdaroğlu ve Demirtaş, 2004, s. 213). Türkiye’de yetişkin erkeklerin nezaretinde genç erkeklerin geneleve, pavyona, içki içmeye ya da yakın dönemlerde futbol maçına gitmesi birbirlerinden erkeklik öğrenme biçimleridir. Sancar (2009, s. 307-309) Türkiye’nin “anneden öğrenmeyen bir toplum” olduğunu vurgulamanın gerekliliğinden söz etmektedir. Sancar’a göre Türk toplumunun çok etkili bir annelik yüceltmesi, anneliğin romantize edilmesi ve duygusallık yüklemesi bulunmasına rağmen anneden çocuğa aktarılan “dişil” değerler çok güçsüzdür. Türk toplumunun egemen erkeklik değerleri anneden öğrenmeyi reddetmektedir. Kendini sağlıklı beslemeyi öğrenmek, diğer insanları empati kurarak anlama gibi dişil değerler toplumsal ilişkilerin temeline oturtulmamaktadır. Aslında böyle bir toplumsal kurgudan ortaya çıkan zihniyetler arasındaki zıtlıklar ve karşıtlıklar da kadınları olduğu kadar erkekleri de daha eşit ve özgür insanlardan oluşan bir toplumda yaşamaktan mahrum bırakmaktadır.

Yeni Baba'yı tanımlamak çağdaş babalık söylemimizde şimdiye kadar en popüler düşünce oldu.

Yakın ve şefkatli,

Uzak ve otoriter olmayan baba.

Ekmeğini kazanmaktan daha fazla olan babalık.

Yeni ve gelişmiş erkeklik olarak babalık.

Duygularından korkmayan babalar.

Cinsiyet ayrımcılığı yapmayan babalar.

David Blankenho

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL DEĞİŞME BAĞLAMINDA BABALIK

Baba bir metafordur. Tanrı'nın yaratıcılık güçlerinin küçük, dünyevi, sınırlı ve sonlu bir damlasını Adem'e bahşettiği andan beri yaşanmayan bir metafor. Baba kısır olmayan, yaratıcı, üretken ve anlam bahşedendir. Büyük "A" ile yazılabilecek "ilahi anlam" Tanrı, küçük "a" ile yazılan "dünyevi anlam" ise babadır. Anlamı yaratan, anlamı yorumlayan, anlam atfeden ve anlam bahşeden daima iktidardır. Baba yaratıcı ve anlamı tekeline alan bir metafor olduğu için iktidardır. Yaratıcıların yaratıcısı, metaforların metaforu ve anlama anlamını veren iktidarların iktidarı Tanrı'nın gölgesinde baba, dünyaya atılmış insanın anlam ve iktidarı bulabileceği yegâne figürdür: Devletlerin, ailelerin, okulların, düşüncelerin, buluşların, keşiflerin, ideolojilerin, entelektüellerin, sanatçıların, dindarların, ateistlerin, diktatörlerin, devrimlerin, paranın, teorilerin ve milyonlarca fani oğlun "anlamı ve iktidarı" şahsında tanıdıkları birer babaları vardır. Tanrı bütün dünyevi babaların ilahi babasıdır. Tanrı babadır ve baba da Tanrı'nın bu dünyadaki gölgesi... (Demir, 2010, s. 10).

2.1. Tarihsel Süreçte Türk Aile Yapısı

Dünya üzerindeki tüm toplumların kendilerine özgü bir sosyal yapısı olmasına karşın, toplumun çekirdeğini oluşturan aile yapısı, farklı toplumlarda bile özdeş özellikler taşıyabilmektedir. Her şeye makro ve mikro açılardan yeniden yaklaşılmalı ve yeniden tanımlanan günümüz koşullarında, aile kavramı kimi toplumlarda yavaş yavaş önemini kaybeden sembolik bir yapı, kimi toplumlarda da dünyaya bakış açısını belirleyen en önemli özellik olarak karşımıza çıkmaktadır (Öcel, 2002, s. 9).

Türk toplumunda aile, değişmekte olan toplumsal kurumların en güzel örneklerinden biridir. Kongar (1981, s. 377-378) ailedeki değişme sürecinin birtakım önemli niteliklerini özetlerken ilk olarak, ailenin topluma tepeden inme aşılana yasal ve toplumsal devrimlerden etkilendiğini belirtmektedir. Türkiye'de aile, özellikle kentsel alanlarda "doğal" toplumsal ve ekonomik gelişmelerden etkilendiği kadar, tepeden inme güdümlenmelerle de biçimlenmektedir. İkinci olarak, ailenin yapısı ve işlevleri ayrı hızlarda değişmekte, yapı işlevlerden daha hızlı olarak farklılaşmaktadır. En çok sanayileşmiş bölgelerde bile çağdaş çekirdek aile yapısı, geleneksel geniş ailenin işlevlerinden bir kısmını korumaktadır. Babanın buyrultusunun egemenliği, ailenin öteki üyelerinin özgürlüklerini kısıtlamakta ve buna benzer "geleneksel geniş aile kalıntıları" çekirdek aileyi denetim altında tutmaktadır. Üçüncü olarak,

Türkiye’de aile, gerek geleneksel gerekse çağdaş toplum yapılarında görülmeyen, kendine özgü bir yapı kazanmaktadır. Toplumun değişim süreci, dönüşüm sırasında özel bir aile yapısı yaratmaktadır. Örneğin hızlı değişen kimi bölgelerde, anne-baba, küçük çocuklar ve annenin anne-babasının biri ya da ikisi tarafından oluşturulan bir aile yapısı görülmektedir. Kıray, bunu “kız evlada dayanan genişlemiş aile” olarak adlandırmaktadır. Hiç kuşkusuz, ailenin ataerkil ve ata soyuna bağlı nitelikler taşıdığı Türkiye’de böyle bir aile yapısı geleneksel özelliklerle bağdaşmamaktadır. Öte yandan, çağdaş çekirdek aile de değildir. Bu gerek kadının anne-babasının birinin ya da ikisinin birden toplumsal güvenliğini sağlayan, gerekse ev işlerinde kadına destek olan yeni bir aile yapısıdır (Kıray, 1964, s. 119’dan akt. Kongar, 1981, s. 378). Karmış’a göre (1990, s. 1) Türk ailesi aynı zamanda insanımızın geçmişini, bugünü ve geleceğini birlikte sahneleyen köklü bir eğitim kurumudur. Bununla birlikte Türkiye’de aile bireyin kendisini hızla değişen bir topluma uydurmasına yardımcı olan bir kurum niteliği de taşımaktadır. Örgütlü toplumsal güvenlik etkinlikleri, çocuk bakımevleri gibi hizmetlerin gelişmediği toplumda, bireye bir ölçüde de olsa güvenlik ve destek sağlamaktadır (Kongar, 1981, s. 378).

Türk ailesinin Osmanlı ve önceki Türk toplumlarından Cumhuriyet dönemine intikal eden boyutları tarihi gelişim içindeki kalıcı ve süregelen karakterleridir. Bu çerçevede sözü edilen “geleneksel Türk ailesi”dir. Bu aile Cumhuriyet ile birlikte taşrada ve kırsal alanda geniş aile, kent merkezlerindeyse çekirdek aile örneklerinde sürmektedir. Türk kültüründe aile deyiimi Türklerin tarih içindeki siyasal ve toplumsal yolculuklarını içeren uzun ve ayrıntılı bir süreçle açıklanmaktadır. Türklerin aile yapısı siyasal örgütlenmenin şekillenmesinde de etkili olmaktadır. Tarihin çeşitli dönemlerinde ortaya çıkan siyasal örgütlenme biçimleri Türk ailesinin evrimini ve gelişim doğrultusunu belirlemektedir. Şüphesiz ki bu evrimde Türklerin İslam dini ile tanışmalarının rolü çok büyüktür. İslamiyet Türk ailesinin günümüze ulaşan temel özelliklerinin yerleşmesinde çok etkili bir unsurdur. Bu etki aile yapısının ana evrelerinde İslamiyet’in önemli bir dönemeç olarak alınmasını gerektiren öneme sahiptir. Bu nedenle, Türk ailesinin İslam öncesi dönem ve İslamiyet etkisinde ortaya çıkan dönem olmak üzere iki ana evresi bulunmaktadır (Doğan, 2009, s. 15). Ancak biz bu başlığımız kapsamında Türk ailesinin tarihsel sürecini incelemeye Osmanlı aile yapısını genel hatlarıyla ele alarak başlayacağız.

2.1.1. Osmanlı Dönemi Türk Aile Yapısı

Osmanlı Devleti 13. yüzyılın sonlarında, çökmekte olan Anadolu Selçuklu Devleti'nin bir uç beyliği olarak tarih sahnesine çıkmış, daha sonraysa beylikten İmparatorluğa yönelen parlak bir gelişme göstermiştir. “Osmanlı ailesi” çok geniş içerikli bir kavramdır. Bu kavramın içine her şeyden önce imparatorluğu yöneten “hanedan” girmektedir. Hicaz'ın Arapları, Lübnan'ın Marunî veya Melkit Hıristiyanları, Anadolu'nun Sünni şehirli, Alevi köylü Türkleri; Türkmen obası, Kürt aşiretindeki aile, Adalı ve Egeli Rumlar, üç dine mensup Arnavut dağlılar, Bosna'nın Müslümanları, yedi iklim dört bucaktaki Yahudi ailelerin hepsi Osmanlı ailesidir. Ayrı hukuk sistemlerine tabi olsalar da yaşamlarındaki “Osmanlı ailesi” niteliği, sadece Osmanlı siyasi hâkimiyeti dolayısıyla değil, uzun bir tarihin yoğurduğu kültürel coğrafyayı paylaşmak dolayısıyla vardır (Ortaylı, 2009, s. 16).

Osmanlı'nın kuruluş dönemi ailesi, dönemin sıkıntı, sorun ve ihtiyaçlarının yanı sıra heyecan, coşku ve idealleriyle de şekillenmiştir. Bu idealler beylikten İmparatorluğa yükseldikçe içkin ve karakteristik bir imperial gurura dönüşmüştür. Dolayısıyla denilebilir ki, Osmanlı ailesi bir İmparatorluk ailesidir. Ailenin bu niteliği her türlü sosyolojik ve ekonomik etkenin önünde olan belirleyici bir unsurdur. Bu kültürel olgu siyasal teminatlar ile de kuşatılmış; din ve gelenekle güçlendirilerek kişisel güvenliğin, psiko-sosyal doyumun da vasıtası olmuştur. Çünkü sistem, toplumsal kurumları, ülkenin tüm toplumsal kategori ve zümrelerini dondurmak suretiyle mevcut örf ve adetleri koruma altına almıştır. Osmanlı ailesi bu garanti ve teminatların en başında yer almıştır (Doğan, 2001, s. 146). Osmanlı toplumunda hane hem bir üretim birimini hem de tüketim birimini temsil etmiştir. Bu bakımdan sosyo-ekonomik yapıyı belirleyen önemli bir konu, hane oluşumudur. Evlilik, hane oluşumuna katkıda bulunmaktaydı çünkü kadının erkeğin ailesinin yerleşik olduğu haneye gitmesiyle gerçekleşmekteydi. Bu bakımdan, ailede hak ve yükümlülüklerin ve evli çiftin ikamet yerinin belirlenmesinde esas olan evlilik değil, ölümdü. Evlilik dolayısıyla ödenen mehrin değeri çok düşük olduğu için mirasın önemi artmaktaydı. Miras ise sadece aile reisinin ölümüyle intikal etmekteydi. Bu bakımdan, kuramsal olarak üç kuşağın, ebeveynler, evli çocuklar ve onların çocuklarının bir arada yaşadığı aile tiplerinin ortaya çıkması söz konusu olmaktadır (Duben, 1984, s. 99-101'den akt. Aytaç, 2007, s. 121).

Osmanlı ailesi dini boyutta yoğun İslami etkilerle birlikte daha önceki devirlerin de etki ve izlerini taşımaktadır. Bu bakımdan dönemi ile geleneksel yanını uzlaştıran bir görünüm ortaya koymaktadır. Osmanlı ailesi aynı zamanda toprağa dayalı bir ekonominin de etkilerini taşımaktadır. Toprakten geleni (verimi), çoğaltma ve sürdürme anlamında paylaşma olgusu aynı çatı altında bir arada olmayı zorlamaktadır. Aynı çatı altında olmasa da aynı avluda tüm kuşakların bir arada yaşaması, söz konusu ekonomik yapının doğal bir sonucudur (Doğan,

2001, s. 146). Ailenin temel üretim birimi olduğu bütün geleneksel toplumlardaki gibi, Osmanlı toplumunda da geniş aile tipi her yerde görülmektedir. Bu geniş aile, üç kuşağın bir arada yaşadığı, ama yakın akraba ve kardeşlerin ailelerini de içeren daha geniş bir birleşik topluluğun üyesidir. Bununla beraber bazı kent ve köylerde çekirdek aileye rastlanmaması, bu yapıyı Osmanlılar için yaygınlaştırmayı hatalı kılmaktadır. Geleneksel aile yapısı içinde en önemli üye kadındır. Fakat gerek aile içindeki gerekse toplumdaki statüsü, üretim fonksiyonu ile orantılı değildir. Kadının aile ve toplum içindeki konumu çocuklarının sayısı ve yaşlılık ile yükselmiştir (Ortaylı, 2009, s. 102-105). Osmanlı'da evlilik yaşı erkeklerde 20-22'yi geçmemekte, kadınlardaysa 14-18 arasında seyretmiştir (Duben, 1984, s. 103'ten akt. Ayaç, 2007, s. 122).

Osmanlı toplumunda kadınların, aşırı derecede baskı altında bulunduğu dair, ciddi bilgiler olmasa da bu yönde yaygın bir kanaat vardır. Kadınların, önce babalarının veya büyük kardeşlerinin ve daha sonra kocalarının malı olduğu, kendi mülkiyetinin bulunmadığı, mirastan daima mahrum edildikleri ve hür iradeleriyle evlenemeyip velileri tarafından bir eşya gibi satıldıkları, kanuni haklarını savunmak için mahkemeye bile gidemedikleri türünden olumsuz yargılar görülmektedir. Osmanlı kadınlarının içler acısı bir konumda olduğunu ileri süren Avrupalı seyyah ve araştırmacıların yanında, onların yaşantısını bizzat gözlemleyerek konuya nesnel yaklaşanlar da vardır. 18. yüzyılda Türkiye'yi ziyaret eden Lady M. W. Montagu ve Lady E. Craven, Türk kadınlarının Avrupalı hemcinslerine göre daha hür olduklarını belirtmektedirler. Ubcini de eserinde Batılıların Türk kadınları hakkındaki önyargılarına değinerek; “bu peşin hükümler Doğu üzerinde uydurulmuş masallar; yapılmış iftiralar arasında sayılmalı ve artık bu uydurmalara bir son verilmelidir” çağrısını yapmaktadır. Başta Kadı Sicilleri olmak üzere birçok temel tarihi kaynak incelendiğinde, Osmanlı kadınlarının genellikle toplumdan soyutlanmadıkları aksine sosyo-ekonomik hayatın içinde oldukları görülmektedir. Ancak toplumsal şartlar gereği kız çocukların eğitim kurumlarından yararlanmaları erkeklerle eşit düzeyde olmamıştır. Kız çocukları günümüzün ilköğretim düzeyindeki okullarına gidebilmişler, ortaöğretim imkânı sağlayan kız rüştiyeleriye ancak 19. yüzyılın sonlarında açılmıştır (Kurt, 2006, s. 521-522).

Osmanlı'da evliliklere baktığımızda, evliliklerin görücü usulüyle gerçekleştirildiği görülmektedir. Ahmed Midhat'ın ifadesiyle ‘adet-i milliyemiz’ kesinlikle görücü usulü evliliktir. Evlenecek delikanlı için gelinlik kız arayıp bulmaya giden kadınlara “görücü” denilmekteydi. Osmanlı toplumunda evlilik kurumunun temelini büyük ölçüde Sünni İslam fikhî oluşturmaktaydı. İslam fikhî, nikâh akidlerinde evlenecek adayların da rızasını aramaktadır. Bu anlayış, çoğu defa yetişkin kızın kendi rızasına ilaveten velisinin iznini de gerekli görmektedir. Ancak, evlenecek şahısların onayı olmadan toplumda hiçbir evlilik

yapılmamıştır da denilememektedir (Kurt, 2006, s. 524). Boşanma yetkisi ilke olarak erkekte bulunmakla birlikte bazı durumlarda bu yetkiye kadınlar da sahip olmaktadır. Ancak bunu çoğunlukla Sultan kızları ya da eşleri tarafından şiddete maruz kalan kadınlar elde edebilmektedir. Osmanlı hukuk sisteminde genel olarak üç çeşit boşanma görülmektedir: Erkeğin boşanmasına “talak”, kadının isteğine dayalı olana “muhalaa”, hâkimin çeşitli nedenlerle (erkeğin iktidarsız olması, aradan yıllar geçtiği halde eve dönmemesi, kadın Müslüman iken eşinin gayrimüslim olması gibi) evliliğe son vermesine “tefrik” adı verilmektedir. İslam hukukuna göre, kocası ölen veya boşanan bir kadın, şayet hamile değilse, üç kez adet görmeden evlenememekte, önceki kocadan hamile kalmadığından emin olmak için kadının bu süreyi evlenmeden beklemesi (iddet) gerekmektedir. Boşanmış bir ailede küçük çocukların nafakası babaya ait olduğu halde onların bakım ve gözetiminden belirli bir döneme kadar anne sorumludur. Diğer bir deyişle, çocuklar ayrılan eşlerden anneye bırakılmaktadır. Ancak anne evlendiği ya da annelik statüsünü küçük düşürücü bir davranış sergilediğinde çocukları kendisinden alınmakta ve en yakın derecede onunla ilgilenebilecek birinci dereceden yakını bir başka kadına verilmektedir. Çocuklar evlenen anneden alınmak suretiyle üvey baba baskısından da kurtarılmış olmaktadır. Bu, onların sosyo-psikolojik gelişimi için en uygunu olarak görülmektedir (Kurt, 2006, s. 526-527).

Dünyanın birçok yerinde çok eşliliğin neredeyse sınırsız olarak uygulandığı bir zaman diliminde ortaya çıkan İslam dini dört kadınla evliliği, ancak belirli sosyo-ekonomik ve kültürel koşullarla kabul etmiş görünmektedir. Bununla birlikte insan fitratına en uygun evlilik türü olarak açıkça tek eşli yaşam biçimini tavsiye etmektedir. Kaynaklar, ilk dönem Osmanlı toplumunda kolayca erişilebilen poligam hayatın varlığına işaret etmekte, bunun en önemli gerekçesi olarak sürekli gaza halinde olan ve gittikçe büyüyen toplumun karşılaştığı özel durumlar ve onların genişleyen coğrafyada egemenlik kurma istekleri belirtilmektedir. Savaşta mağlup ettikleri Bizanslıların geride bıraktıkları güzel hanımlar ve boş evler, Türk askerleri için çok eşliliğin toplumsal onayını sağlayan cazip unsurları olmuştur. Henüz yeteri kadar toplumsal işbölümünü gerçekleştirememiş ve kurumsallaşamamış bu yarı-göçebe savaşçı toplum, daha sonra savaşı profesyonel ordulara bırakarak şehir merkezlerinde yerleşik hale gelince, poligam hayatı cazip gösteren zemini de büyük ölçüde kaybetmektedir. Konuyla ilgili ampirik çalışmalar, Osmanlı’da çokevliliğin olmadığını, günümüz toplumlarında olduğu gibi orada da tekeşli yaşam türünün egemen olduğunu göstermektedir (Kurt, 2006, s. 527-528). Birçok geleneksel toplumda olduğu gibi, Osmanlı toplumunda da ayrı dinden gruplar arasında evlenme durumuna pek az rastlanılmaktadır. Dini hükümler, Müslüman erkeğe bu hakkı vermekle birlikte, gayrimüslim cemaatler bu gibi gelişmeleri canla başla önlemekteydiler. Bazı yerlerde görevli Müslüman memurların veya tacirlerin geçici olarak

Hıristiyan kadınlarla evlendiği (muta nikâhı) görülmektedir. Ancak bu tür evliliklere de oldukça az rastlanılmaktadır (Alexandrescu ve Bulgaru, 1980'den akt. Ortaylı, 2009, s. 105). Osmanlı toplumunda ailenin günlük yaşamı, her yerde her zaman olduğu gibi çocukların eğitimi ve beslenmesi, karı koca ilişkileri ve hayatın yükünün paylaşılması, evin idaresi, sağlık ve beslenme sorunlarının çözülmesi ve gündelik uygulaması etrafında oluşmaktadır. Çocuk aileyi devam ettirecek temel unsurdur ve hayat onun etrafında oluşmaktadır. Osmanlı ailesinde evlatlıklar da bulunabilmektedir. Ailenin çocuk yetiştirme özlemi, terk edilen, kimsesiz ve yetim çocukları, fakir aile çocuklarını, mütedit çocukları koruma, onları eğitme ve ahlaklarını güzelleştirme amacına yönelik olarak özellikle varlıklı kadınlar tarafından koruyucu aile kapsamında evlat edinmektedirler.

19. yüzyılın sonundaysa modern bir aile resmine, farazi bir aile tipine özlem başlamaktadır. İkinci Meşrutiyet döneminde modernleşmeci fikir akımları ve siyasal girişimler aile ve evlilik kurumuna da dikkatle eğilmekte, yöneticiler, hukukçular ve düşünürler arasında tartışmalar olmakta ve devrim romancılığı, Türk kadının sorunlarını; retorik ve didaktik bir üslupla ele almaktadır. İttihad ve Terakki çevrelerinin önemli düşünürü Ziya Gökalp, daha ilk gençlik yazılarında bu konuya değinerek, geleneksel evlilik düzenini yeren İbiş Dayı adlı bir hikâyeye yazmıştır. Türk Ocakları'nın da özellikle feminist hareketlere kaynaklık ettiği görülmektedir. Ancak İttihad ve Terakki hükümeti bu konuda radikal girişimlerde bulunamamıştır. Özellikle hükümet çevreleri ve Enver Paşa, savaş yıllarının yenilgi ve sefalet ortamında artan memnuniyetsizliği tutucu çevrelere taviz vererek bastırmaya çalışmıştır. Bu dönemde kadınların çarşaf uzunlukları ve peçe standartlarını saptamak için bir komisyon bile kurulmuştur (Atay, 1968, s. 407'den akt. Ortaylı, 2009, s. 206). Evlilik ve boşanma işlerini temel alan ve aile yapısını düzenlemeye yönelik bir hukuki girişim 1917 yılına kadar olmamıştır. 1917 yılında "*Hukuk-u Aile Kararnamesi*" yayımlanmıştır. Ancak, bu kararname kanun gücündeydi. Düzenleme birçok bakımdan radikal bir kopuşu temsil etmekle birlikte bazı bakımlardan da siyasal yapıyı dikkate almaktaydı. Bu düzenlemeyle birlikte gelenekle yeniliğin dengeli bir bileşimi sağlanmaya çalışılmıştır. Kararname evlenme ve boşanma işlerini Müslüman, Hıristiyan ve Yahudi cemaatlerinin kurallarını dikkate alarak düzenlemiştir. Toplam 157 maddeden oluşan kanunun 101 maddesi evlilikle, geri kalan 56 maddesiye boşanmayla ilgiliydi. Evlilik boşanmaya göre daha ayrıntılı düzenlenmiştir (Aytaç, 2007, s. 148). 1917 Aile Hukuku Kararnamesiyle birlikte nikâh devlet memuru önünde yapılmaya başlanmış, kadına boşanma hakkı sağlanmış, kadınların üniversiteye kabulü, devlet dairelerinde çalışması bu yıllarda başlamıştır. Bununla birlikte Ortaylı'ya göre, 1333/1917 tarihli "*Hukuk-u Aile Kararnamesi*" köklü yenilikler getiren bir metin değildir. Ancak kararname hangi dinden olursa olsun bütün Osmanlılar için

düzenleyici ve emredici nitelikte olup İslam ülkelerinde bu konuda hazırlanan ilk standart hukuki metin sayılmaktadır. Kararnamede kadınlara boşanma ve çokeşliliğe karşı bazı haklar tanınmaktadır. Ancak doğru dürüst uygulanmayan bu kanun kuvvetindeki kararnamenin ömrü de çok kısa olmuş ve 1919 yılı Haziran'ında yürürlükten kaldırılmıştır.

Aile kararnamesi kaldırılmakla birlikte, daha sonra Cumhuriyet dönemindeki medeni kanun tartışmalarında bu kararnamenin önemli bir yeri olacaktır. Yeni bir medeni kanunun kabulü ile ilgili tartışmalar 1923 yılında başlamış, bununla ilgili komisyonlar kurulmuş ve bu komisyonların başına da Seyit Bey geçirilmiştir. Seyit Bey, yasalastırma işlevindeki kaygısını şu sözlerle dile getirmiştir:

“İster batılı, ister doğulu olsun tüm hukukçuların üzerinde birleştikleri ortak bir ilke vardır, bu bir ulusun yasalarının o ulusun örf ve adetlerine uyması gerektiğini ileri süren ilkedir... Batı ülkelerinin nasıl kendi örfleri ve yasaları varsa, doğulu ülkelerin ve bizim de kendi örflerimiz ve yasalarımız vardır. Biz hâlihazırda, ulusumuzun toplumsal koşullarına uygun düşen ve uygun olan yasaların neler olduğunun belirlenmesi sorunuyla karşı karşıyayız.” (Caporal, 1982, s. 353-354'ten akt. Aytaç, 2007, s. 150).

Seyit Bey'in kaygısında dile gelen şey, “kendinden uzaklaşma” ya da “yabancılaşma” korkusuydu. Aile kanunu tasarısını hazırlayan komisyonun temel kaygısı da buydu. Ancak komisyonun sunduğu tasarı 1917 kararnamesiyle büyük bir benzerlik gösteriyordu. Bu yüzden büyük bir tepki toplamış ve Seyit Bey'in görevden alınmasına yol açmıştır. Daha sonra hazırlanan kanun tasarısıysa sadece yapı olarak 1917 kararnamesine benziyordu ve onda olduğu gibi sadece evlilik ve boşanma işlemlerini düzenliyordu. Ancak bu yasa Müslüman ve gayrimüslim ayrımını ortadan kaldırmıştır. Bu gelişme aile modernleşmesinde önemli bir kırılmayı temsil etmiştir. Dinsel cemaatlerin devlet karşısında eşitlenmesi ve aile yapılarının homojenleştirilmesi ciddi bir gelişme olmuştur (Aytaç, 2007, s. 151). Bu yasayla ikinci bir evlilik hâkim iznine bağlanmış ve böylelikle çokeşlilik ciddi bir şekilde sınırlandırılırken boşanmada eşler arası eşitlik de sağlanmıştır. Seyit Bey'den sonra adalet bakanı olan Mahmut Esat (Bozkurt) 1925 yılında yeni bir medeni kanunun hazırlanması için çalışmaların hızlandırıldığını söylerken, aslında gelenekle modernlik arasındaki çatışmada nihai aşamaya geldiğini de haber vermiştir. Bu aşamada Atatürk'ün isteği üzerine, yapılmış tüm çalışmalar iptal edilecek ve kurulan komisyon İsviçre Medeni Kanunu'nu olduğu gibi Türkçeye çevirecekti. Mahmut Esat Bey ise bu çeviride hiçbir maddenin değiştirilmemesini sağlayacaktı (Caporal, 1982, s. 372'den akt. Aytaç, 2007, s. 152). Osmanlı toplumunun geleneksel, ataerkil geniş ailesi, Atatürk devrimlerinin değiştirmeyi amaçladığı kurumlardan

birisidir. Aslında aile yapısını değiştirmeye yönelirken Atatürk'ün kafasındaki düşünce, kadını özgürlüğüne kavuşturmak olmuştur. Bu amacı kendisi şöyle belirtmiştir:

“Daha endişesiz ve korkusuzca, daha dürüst olarak yürüyeceğimiz yol vardır. Büyük Türk kadınına çalışmamızda ortak yapmak, hayatımızı onunla birlikte yürütmek, Türk kadınına ilmi, ahlaki, sosyal, ekonomik hayatta erkeğin ortağı, arkadaşı, yardımcısı ve koruyucusu yapmak yoludur” (Unan, 1959, s. 150-151'den akt. Kongar, 1981, s. 367).

Osmanlı Döneminin Türk aile yapısına ve değerlerine ilişkin genel bir çerçeve çizmeye çalıştığımız başlığımıza, Cumhuriyet Dönemi Türk ailesini irdeleyerek devam edeceğiz.

2.1.2. Cumhuriyet Dönemi Türk Aile Yapısı

Çağdaşlaşma hedefinin bir sonucu olarak Cumhuriyet yönteminin sosyo-ekonomik ve kültürel yaşamı değiştirmeye yönelik yasal düzenlemelerle Türk toplumuna yeni alışkanlıklar, yaşam tarzları ve üslupları kazandırdığı açıktır. Siyasal ve yasal düzenlemelere ek olarak, tüm dünyada hızla yol alan modernleşme ve küreselleşme adımlarının da Türk toplum yapısının değişiminde belirgin etkisinin olduğu yadsınamaz. Bununla birlikte, toplumsal kurumlar, çeşitli faktörlerin etkisiyle, tarih içinde yavaş yavaş, hatta çoğu defa farkına varılmadan değişmektedir. Kurumların içinde hissedilmeden gerçekleşen değişimler, belli bir birikimden sonra onun birçok yeni özellik kazanmasına, birçok eski özelliğini de yitirmesine neden olmaktadır. Bu tarzda ağır ve sindirilerek seyreden değişim, gerçek bir gelişmedir. Toplumun dış cepheleri, siyasal yapılar hızlı değişiklikler geçirirlerken, temel toplumsal yapılar, kurumlar, şekli değişikliklerin arkasında eski özelliklerini uzun süre korumaya devam etmektedirler. Bu nedenle, her radikal olarak adlandırılan değişimin, sanıldığı kadar radikal olmadığı unutulmamalıdır. İşte bu noktadan hareketle, saltanattan Cumhuriyete geçişte temel bir kurum olarak Türk aile yapısının kendine özgü eski temel özelliklerini kısmen de olsa koruması düşünülemez. Ancak siyasal yapıdaki değişimlere bağlı olarak toplum gittikçe kabuk değiştirmeye başlamış, içinde bulunduğumuz 20-30 yıla kadar etkili olan tarıma dayalı kırsal demografik yapı egemenlik alanını, sanayi ve bürokrasiye dayalı kentsel yapıya bırakmıştır. Temelleri büyük ölçüde 19. yüzyılın ikinci yarısında atılan “batılılaşma” süreci, Cumhuriyetle birlikte hız kazanmış ve toplum bu yeni süreçte giyim-kuşam, adab-ı muâşeret, konuşma ve cinsiyet rolleri gibi gündelik yaşamların daha fazla farkında olmaya başlamıştır (Kurt, 2006, s. 532).

Modernleşmenin toplumsalın içine girebilmesi için ailenin dönüştürülmesi şarttır. Mevcut yapının sürekliliğine indirilecek en ağır darbe de bu olacaktır. Bu yüzden toplumsal kavramı, hedeflenen tüm değişim doğrultularının yaşam dünyası içine sızması ve yapılaşması açısından aile ile stratejik bir ilişki içindedir. Aile fikrinin Batılılaşması ya da modern aile fikrinin

oluşması sürecindeki ilk adımı, modern Türk toplum bilimlerinin gelişmesinde kurucu bir işlevi olduğu düşünülen Prens Sabahaddin gerçekleştirmiştir. Prens Sabahaddin, bireyi ön plana çıkarmış ve Türk modernliğinin temel hedefinin inisiyatif sahibi, girişimci bireyler yaratmak olduğunu iddia etmiş, bu nedenle de önceliği özel yaşamın dönüştürülmesine vermiştir. Aile fikrinin oluşmasında ikinci adım Türk sosyoloji düşüncesinin babası kabul edilen Ziya Gökalp tarafından atılmıştır. Gökalp için Türk modernliğinin hedefi, modern bir ulus olmaktır. Toplumsallık algısı da anlamını bu çerçevede kazanacaktır. Toplumsal yapının en temel hücresi olan ailenin de yeni ulusu oluşturacak kişileri yaratacak şekilde dönüştürülmesi gerekmektedir. Gökalp'ın önerisi ve projesi “Türk Ailesinin” oluşturulması olmuştur (Aytaç, 2007, s. 159-160). Gökalp'e göre, Tanzimat'ın başlattığı sosyal ve siyasal dönüşüm sürecinin mantıksal sonucu, çekirdek aile olmalıdır. Bu dönüşümler “çağdaş aile” ya da “çağdaş kadınlık” sorunlarının ortaya çıkmasının temel nedeni olmuş ve Gökalp bu gelişmeyi doğal kabul etmiştir. Ancak ailenin çağdaşlaşması, onun öz kültür ile ilgili yanlarının üstünü örtmemelidir. Aile yaşamının bir kısmı uygarlık, bir kısmıysa kültürle ilgilidir. Nitekim Avrupa'da da kadın ve aile ilgili ortak fikirler olmakla birlikte, özel ve kültürel yanlar da bulunmaktadır. Bu yüzden bir Avrupa ailesinin yanında, Fransız ailesi ya da İngiliz ailesi gibi tiplerden de söz edilebilmektedir. Bu yüzden kozmopolit bir aile yapısı oluşturmak yerine, milli bir aile yani “Türk Ailesi” hedeflenmelidir (Gökalp, 1992, s. 147'den akt. Aytaç, 2007, s. 180-181).

Doğan'ın (2009), “Dünden Bugüne Türk Ailesi” adlı çalışmasındaki değerlendirmeleri, Cumhuriyet döneminin yepyeni bir dünya algısı getirdiğine yöneliktir. Çünkü Cumhuriyet, Osmanlı'nın son dönemlerinde başlayan Batılılaşma sürecinin somut bir aşaması olarak sosyo-kültürel hayata da yeni boyutlar getirmektedir. Tanzimat dönemiyle başlayan Batılılaşma zihniyet dönüşümlerine de yol açmıştır. Cumhuriyetle birlikte tüketim alışkanlıklarından, eğitim, sanat, mimari, ahlak ve hukuk boyutlarında bütün bir kültürün modernleşmesinin olanca etkisinde harmanladığı bir süreç başlamıştır. Türk ailesi de bu sürecin merkezinde yer almıştır. Cumhuriyet dönemindeki bütün gelişmelerin önemli sonuçlarından biri de geleneğin, kendisi için üreten ve tüketen aile birimlerinde azla yetinen, kanaatkâr insan profilinin yerini yavaş yavaş kendileri için en iyi ve en güzeli talep eden ve tüketmek isteyen (tüketici) insan profiline bırakmasıdır. Türk ailesindeki bu yeni tüketici profilin şekillenmesinde medyanın rolü yadsınamaz. Tüketim kültürünün ivme kazanmasıyla seksenli yıllarda biraz koyup, daha fazlasını alma, faiz ve kar payı adıyla paraya para kazandırma gibi çalışmadan ve üretmeden kazanıp tüketmeyi teşvik eden yeni bir değerler dünyası yaratılmıştır. Banker faciaları seksenli yılların serbest piyasa ekonomisiyle gelen ve Türk ailesini olumsuz etkileyen önemli toplumsal olaylar olarak tarihe geçmiştir. Doksanlı yılların ortasından itibaren de kazancından

daha fazlasını kredi kartıyla almak ve tüketmek isteyen “kredi kartı mağdurları” aile yaşantısında olumsuzluklara yol açmaktadır.

Batı’daki kadar yaygın ve sektörel bir yapılanma olmamasına rağmen Cumhuriyete özgü endüstriyel girişimler Türk ailesinin demografik yapısı üzerinde etkili olmuştur. Sanayi üretiminin işçilerin fabrika çevrelerine ve kenar mahallelere toplanmasını dayattığı göz önüne alındığında, benzer bir işlevin Cumhuriyet Türkiye’sinde de yaşandığına tanık olunmuştur. Kente, fabrika çevrelerine geçici ya da kalıcı işçi göçü kırsal kesimdeki geniş ailelerin bölünmelerine yol açmıştır. Ancak fabrikaların belirli bölgelerde yoğunlaşması kırsal kesimdeki bu etkilenmeyi sınırlamıştır. Kent ve kır olmak üzere Türkiye’deki aile yapıları ve oluşum etkenleri ile ortaya çıkan modelleri şöyle sıralamak mümkündür (Doğan, 2009, s. 129-130):

- Kentlerde rastlanan karı-koca ve evlenmemiş çocuklardan meydana gelen *çekirdek aile*,
- Kentleşme sürecinde istihdam imkânlarının, alt yapı yetersizliğinin, dayanışma eksikliğinin ve toplumsal çevreye uyumsuzluğun doğurduğu veya koruma amacına dönük “*destekli çekirdek aile*”,
- Aile reisi, karısı, evli oğulları, gelinleri veya bir evli oğul ve diğer bekâr çocukların ya da bir evli oğul, gelin ve torunların birlikte oturduğu *geleneksel aile*,
- Aile reisinin, kendi anne-babası veya bunlardan biri, bekâr kardeşlerin veya aile reisinin karısının bu tür yakınlarını veya anne-babalarını barındıran, gelenekçi geniş aileye göre biraz daha küçülmüş olan *geçici aile*,
- Büyük kent merkezlerinde az da olsa sosyo-patolojik gelişmelerin doğurduğu *çözülen aile*. Bu aile tipi de dul eş ve çocukları içine alan parçalanmış aile ve tamamlanmamış aile şeklinde görülebilmektedir.
- Beşinci maddenin değişik bir boyutu olarak düşünülebilecek olan bir başka aile biçimi de eşlerden birinin yurtdışında işçi olarak ya da zorunlu nedenlerle bulunmalarıyla ortaya çıkan ailedir. Eşi Almanya, Avustralya ve Ortadoğu ülkelerinde işçi olan, çiftlerle, 1989 yılında Bulgaristan’dan zorunlu göç nedeniyle Türkiye’ye gelenlerin oluşturduğu *parçalanmış aile biçimidir*.

Gökçe’ye (1976) göre, aile kendisini etkileyebilecek iki temel sorun ile karşı karşıyadır. Birincisi toplumsal değişmelere paralel olarak ortaya çıkan toplumsal dinamizmin aileye olan etkisi; ikincisiyse doğrudan ailenin iç mekanizmasında ortaya çıkan aksaklıklardır. Toplumsal dinamizmin etkisi ailenin yapısına değil, görevlerine yöneliktir. Aile yapısını etkileyecek en önemli unsur da kendisini meydana getiren üyelerden herhangi birinin çeşitli nedenlerle aileden kopmasıdır. Bu durumda aile temel görevlerini gerçekleştirememektedir. Anne ya da babadan birinin yokluğu ailenin biyolojik fonksiyonunu ortadan kaldıracabileceği gibi aile

birliğinin temelini oluşturan sevgi ve dayanışma duygusunun varlığından da söz edilmesini güçleştirmektedir (Gökçe, 1976'dan akt. Gökçe, 2004, s. 190-198).

Kurt'a (2006, s. 532-533) göre, Türk ailesinin değişim geçiren alanlarının başında evlenme usulleri gelmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren aşk evliliklerinde bir artış olmakla birlikte aile normlarından köklü bir kopuşu beraberlerinde getirmemişlerdir. İlişki çoğunlukla çiftlerden biri veya ikisi tarafından başlatılmış olsa da evliliğe karar verildiğinde aile büyüklerine başvurmak gerekmektedir. Damat adayı ve ailesinin, gelin adayını babasından istemesi gerekmektedir. Evlenme biçimine bağlı olarak Türkiye'de ilk evlenme yaşları da önemli ölçüde değişmiştir. Yeni Türk Medeni Kanunu'nun "Ehliyetin Koşulları" başlığını taşıyan 124. maddesi gereğince erkek veya kadın 17 yaşını doldurmadıkça evlenememektedir. Ancak hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilmektedir. Kentleşmeyle birlikte Türkiye'de evlenme yaşı giderek artış göstermektedir. Kentler özellikle aile yapısındaki değişme, evlilik yaşındaki artış ve doğurghanlıktaki düşüşün odak noktalarıdır. alışmalar, çeşitli etmenlere bağlı olarak kadınların günümüzde daha geç evlendiklerini ortaya koymaktadır. Kadının eğitim ve çalışma hayatına girmesiyle birlikte statüsündeki artış, kadınların giderek daha geç yaşlarda evlenmelerini ve doğurghanlık oranlarında düşüşe yol açmaktadır. Kuşkusuz, evlilik yaşı yükseldikçe doğurghanlık azalacaktır. Evlilik yaşına bağlı olarak yüksek eğitim ve refah düzeyi, çalışma, kentleşme, modernleşme gibi faktörlerin etkisiyle kariyer sahibi kadınlar arasında doğurghanlığın çok azaldığı gözlenmektedir (Kurt, 2006, s. 534).

Türkiye'de boşanmalar da belirgin bir şekilde artış göstermektedir. Kurt'a (2006, s. 535) göre, makasın gittikçe açılma eğiliminde olması aile parçalanmalarının önemli boyuta ulaştığının göstergesidir. İstatistiklere göre boşanma artış hızı normal süreçlerde istikrarlı bir artış izlerken, siyasal ve ekonomik çalkantılar döneminde anomik bir durumu göstermektedir. Türkiye ekonomisindeki olumsuzluklar sadece işletmeleri değil, insanları da etkilemektedir. Boşanma sayısının 2000 yılından sonra hızla artmasının temelinde ekonomik nedenler yatmaktadır. Türkiye'nin en ağır krizi yaşadığı 2001 yılında boşanma sayısında belirgin bir artış yaşandığı, boşanma sayısının 2000 yılına kıyasla % 44,6 artarak 50402'ye ulaştığı gözlenmektedir. Bununla birlikte, istatistikler evliliklerin boşanma ile sonuçlanmasının çoğunlukla ilk beş yıl içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Evliliklerinde daha bir yıl dolmadan boşananların sayısı da giderek artmaktadır. Türkiye'de farklı yıllara ait boşanmaların yaklaşık % 95'inin nedeni olarak "şiddetli geçimsizlik" gelmektedir. Bunu terk ve zina gibi faktörler izlemektedir.

1982 Anayasası'nın 41. maddesi: "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet ailenin huzur ve refahı ve özellikle ananın ve çocukların korunması ile

aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır” şeklindedir. 1982 Anayasasının belirtilen bu maddesi Türkiye’de aile kurumuna vurgu yapan ilk hukuki düzenlemedir. Türkiye’de aile konusundaki kurumsal ve toplumsal proje ve uygulamalar bu maddeyle hayata geçmeye başlamıştır. Bu süreçte atılan ilk önemli adım ve uygulama Aile Araştırma Kurumu’nun kurulmasıdır. 29 Aralık 1989 tarihinde kurulan Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı aile konusunda ilk kurumsal düzenlemedir. Kurum uzun bir süre gerekli ve kalıcı hukuki dayanaklardan yoksun olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu şekilde on beş yıl yasal dayanaktan yoksun olan kurum, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü adıyla 10.11.2004 tarihinde 5256 sayılı yasa ile hukuki bir statüye kavuşturulmuştur. Doğan’ın (2009, s. 132-133) da ifade ettiği gibi Cumhuriyet’in geçmişten devraldığı sosyo-kültürel birikimlerin yanı sıra Anayasanın söz konusu tespitleri çerçevesinde alınan önlem ve uygulamalar çağdaş Türk aile yapısının belirlenmesinde temel etkenler olarak düşünülmelidir. Anayasanın 41. maddesi Türk ailesinde iki önemli öğeyi ön plana çıkarmaktadır: Kadın ve çocuk. Yasa bu bağlamda kadın ve çocuklar için gerekli önlemler alınması hususunu devlete bir görev olarak yüklemektedir. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü bu çerçevede 25 Ekim 1990 tarih ve 3670 sayılı yasayla kurulmuştur. Bu Genel Müdürlük de tıpkı Aile Araştırma Kurumu gibi uzun bir süre hukuki dayanaktan yoksun olarak varlığını sürdürmüş ve 6 Kasım 2004 tarih 5251 sayılı yasayla kalıcı yasal statüye kavuşturulmuştur. Bu yasal düzenlemeler aile içi etkileşimin odağında yer alan kadını çocuklarla birlikte üzerinde daha fazla durulması gereken aile bireyi olarak ele almaktadır.

Ataerkil geniş aileden, modern çekirdek aileye doğru bir geçiş olduğunu ileri süren paradigma, bu değişmeye koşut bir şekilde aile içi ilişkilerin de değiştiğini, erkeğin hakim ve kadının ona tabi olduğu bir aile içi ilişki örüntüsünden, eşitlikçi bir aile içi ilişki örüntüsüne geçildiğini varsaymaktadır (Kavuncu, 1998, s. 71’den akt. Kurt, 2006, s. 536). Bununla birlikte Türk ailesi, rol ve güç dağılımı açısından, Olson’un gündeme getirdiği “iki odaklı” (duofocal) bir ailedir. Her eş kendi otoritesini kurduğu ve kendi sorumluluğunu üstlendiği ayrı bir örüntü oluşturmaktadır. Ancak hiyerarşik güç dağılımını gösteren bu “iki odaklı” durum, Türk ailesinde erkek egemenliğinin bulunmadığı anlamına gelmemektedir (Çelebi’den akt. Kurt, 2006, s. 537). Türkiye’de ilk olarak 04.10.1926 tarihinde yürürlüğe giren Medeni Kanun ile erkeğin çok eşliliği ve tek taraflı boşanmasına ilişkin düzenlemeler kaldırılmış; kadınlara boşanma hakkı, velayet hakkı ve mallar üzerinde tasarruf hakkı tanınmıştır. 4 Nisan 1926 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan kanun, 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Medeni Kanunun ailedeki haklar ve sorumluluklar konusuna getirdiği eşitlikçi düzenlemeler özellikle kadının aile ve toplumdaki toplumsal hareketliliğini arttırıcı bir etki yaratmıştır. Yeni

gereksinimler doğrultusunda yapılan düzenlemeler 1938 yılından başlayarak günümüze kadar çeşitli tarihlerde devam etmiştir (Doğan, 2009, s. 156). Bu düzenlemelerde kadın-erkek eşitliği konusu önemli bir evrim geçirmiştir. 1999 yılında kadın-erkek eşitliği açısından önemli değişiklikler içeren Medeni Kanun Tasarısı hazırlanarak TBMM'ye sunulmuştur. En son düzenlenen Yeni Türk Medeni Kanunu 2001 yılında TBMM tarafından kabul edilmiş, 2002 yılında da yürürlüğe girmiştir. Yeni Medeni Kanun, eksikliklerine rağmen Türk kadınının haklarını modern dünyaya uygun hale getirme çabası olarak karşımıza çıkmıştır. İlerleyen dönemlerde oluşturulan Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı, Aile Araştırma Kurumu, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü gibi bürokratik kuruluşlar aile içindeki eşitlikçi anlayışlarla kadının toplumsal taleplerinin hayata geçmesinde devlet güvencesi olarak ortaya çıkmışlardır.

2.1.3. Türkiye’de Aile Yapısına ve Değerlerine İlişkin Güncel Araştırmalar

Son yıllarda gerçekleştirilen Türkiye’de aile yapısı ve değerlerine ilişkin güncel bilgilere sahip olmamızı sağlayan iki önemli araştırma bulunmaktadır. Bunlar; 2006 yılında T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (ASAGEM) ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) işbirliği ile gerçekleştirilen Aile Yapısı Araştırması ve 2010 yılında yine ASAGEM tarafından gerçekleştirilen Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması’dır. Bu başlığımız kapsamında önceki bölümlerde ele aldığımız konular paralelinde bu iki araştırmadan elde edilen verileri aktarmaya çalışacağız.

2.1.3.1. Aile Yapısı Araştırması 2006

Aile Yapısı Araştırması’nın¹² amacı, Türkiye’deki ailelerin yapısını, bireylerin aile ortamındaki yaşam biçimlerini ve aile hayatına ilişkin değer yargılarını tespit etmektir. Bu araştırma, Türkiye’de aile yapısına, yaşam şartlarına ve sosyal tutum ve davranışlara ilişkin bilgilerin toplanması, sorunların belirlenmesi ve bu sorunlara ilişkin çözüm yollarının araştırılması, bu alanda yapılacak çalışmalara veri sağlaması ve sosyal politikalara yön vermesi amacıyla Türkiye İstatistik Kurumu ile işbirliği içinde gerçekleştirilmiştir. Aile Yapısı Araştırmasının veri toplama çalışması, 10 Haziran- 29 Ağustos 2006 tarihleri arasında ve Türkiye genelini kır, kent ve bölgeler düzeyinde temsil edecek bir örneklem üzerinde, yüz yüze görüşme tekniğiyle ve iki ayrı soru kâğıdı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini 12 208 haneden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında 18 yaş üzeri 24 647 kişiyle görüşülmüş ve 48 238 kişinin bilgisi alınmıştır. Araştırmada veriler, “Hane halkı Özellikleri”, “Evlilik”, “Çocuğa Bakış”, “Aile Akrabalık ve Komşuluk İlişkileri”, “Sosyal Tutum,

¹² Daha ayrıntılı bilgi için bakınız: Aile Yapısı Araştırması 2006.

http://www.athgm.gov.tr/upload/mce/eskisine/files/kutuphane_60_Aile_Yapisi_Arastirmasi.pdf / 29.08.2012

Davranış ve Beklentiler”, “Yaşlılık” olmak üzere başlıca altı başlık altında sınıflandırılmıştır. Aile Yapısı Araştırması (2006) ile Türkiye’de ailelerin bugünkü durumu ortaya çıkarılarak, hane halkı özellikleri, evlilik, aile içi ilişkiler, akrabalık ilişkileri, çocuk, yaşlı ve diğer toplumsal konulardaki değer ve tutumlar ile aile hakkında bilgilerin toplanması, bunların çeşitli değişkenler açısından analiz edilmesi ve zaman içindeki değişimin belirlenebilmesine olanak sağlayacak veriler elde edilmiştir. Şimdi önceki başlıklarımız altında ele aldığımız konularla ilişkili olarak Türkiye’de aile yapısına dair bazı verileri aktaracağız.

- Türkiye’de hane halkı büyüklüğü ortalama olarak 3,95 kişidir. Genel olarak kentsel kesimde (3,76) hane halkı büyüklüğü kırsal kesime (4,22) göre daha küçüktür. Bölgelere göre dağılımdaysa hane halkı büyüklüğü Türkiye’nin batı bölgelerinde doğu bölgelerine göre daha küçüktür. Ortalama hane halkı büyüklüğü en yüksek olan bölgeler Güneydoğu Anadolu (5,74) ve Kuzeydoğu Anadolu (5,01) iken, hane halkı büyüklüğü en az olan bölgeler Batı Marmara (3,23) ve Ege (3,42) bölgeleridir.

- Türkiye genelinde hanelerin % 6’sında 1 kişi, % 19’unda 2 kişi, % 20’sinde 3 kişi ve % 24’ünde 4 kişi yaşamaktadır. Bununla birlikte, hanelerin % 80,7’si çekirdek ailelerden, % 13’ü geniş ailelerden, % 6’sı tek kişilik hanelerden oluşmaktadır. Tek ebeveynli ve parçalanmış ailelerin de çekirdek aileler içinde sınıflanması nedeniyle çekirdek ailelerin oranı, önceki yıllarda yapılan araştırmalara göre yüksek bir oranda görünmektedir. Yerleşim yerine göre dağılıma bakıldığında kentsel alanlarda çekirdek aileler (% 83), kırsal alanlardaysa geniş ailelerin (% 17,9) oranı daha yüksektir. Hanede ev işlerinin dağılımına baktığımızdaysa kadınların % 74,1’lik oranla ev işlerinden sorumlu görüldükleriyle karşılaşmaktayız. Bu çerçevede kadınlar ailede sofrayı kurup kaldıran, yemek pişiren ve ütü yapan kesim; erkeklerse fatura ödeyen, ufak tefek tamiratları üstlenen kesimdir.

- Türkiye genelinde evlenen bireylerin % 20’sinin 18 yaşın altında, % 59’unun 18-24 yaş aralığında evlendiği tespit edilmiştir. 35-39 yaş aralığında evlenenlerin oranı (% 0,4) oldukça düşüktür. Türkiye’de evliliklerin büyük çoğunluğu (% 77) 18-29 yaş aralığında gerçekleştirilmektedir. Kadınlar arasında 18 yaşın altında evlenme oranı (% 32), erkeklere (% 7) göre daha yüksektir. Türkiye’de genel görünüm itibarıyla kadınların erkeklerden daha küçük yaşta evlendikleri görülmektedir.

- 2006 yılı verilerine göre ortalama ilk evlenme yaşı erkekler için 26,1; kadınlar için 22,8’dir. Erkek ile kadın arasındaki ortalama evlenme yaş farkı 3,3’tür. Bölgesel düzeyde ortalama ilk evlenme yaşı incelendiğinde en yüksek ortalama ilk evlenme yaşının erkeklerde 26,9 ile Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi ve 26,8 ile İstanbul’ da; kadınlarda 23,6 ile yine İstanbul’ da olduğu görülmektedir. En düşük ortalama ilk evlenme yaşıyla hem erkekte (24,9)

hem de kadında (21,6) Orta Anadolu Bölgesindedir. Bölgeler arasında yaş farkının en yüksek olduğu bölge 4,0 yaş ile Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'dir.

- Evlilik kararının nasıl alındığıyla ilgili verilere bakıldığında, evli bireylerin % 30'unun eşiyile ailesinin kararıyla görücü usulüyle evlendiği, % 30'unun kendi kararıyla görücü usulüyle evlendiği, % 28'inin ailesinin onayını alarak kendi eş seçimiyle evlendiği tespit edilmiştir. Eşiyile kaçarak evlendiğini belirtenlerin oranıysa % 6'dır. Bireylerin evliliklerinde gerçekleştirdikleri nikâh türüne ilişkin verilere göre, evli bireylerin büyük çoğunluğunun (% 86) hem resmi hem de dini nikâhlı, % 10'unun sadece resmi nikâhlı, % 4'ünün sadece dini nikâhlı oldukları görülmektedir. Yapılan evliliklerin % 85,9'unda hem resmi hem de dini nikâh türü uygulanmaktadır. Yine evliliklerin % 85,7'lik kısmında düğün yapılmaktadır. Evlenen çiftlerin % 78,8'inde erkeğin yaşı daha büyüktür.

- Türkiye'de evlilik terminolojisinde öne çıkan başlık parası uygulamasının sanılanın aksine yaygın bir uygulama olmadığı görülmektedir. Evlenirken başlık parası verilme oranı Türkiye genelinde % 16,8 iken kırsal kesimde % 23,5 ve kentsel kesimde % 13 olarak tespit edilmiştir.

- Araştırma sonuçlarına göre, Türkiye'deki evli bireylerin % 22'sinin eşleri ile arasında akrabalık bağı bulunmaktadır. Kentte yaşayanların % 20'sinin, kırsal alanda yaşayanların % 25'inin akraba evliliği yaptığı görülmektedir.

- Bireylerin evlenecekleri kişide aradıkları özellikler “çok önemli”, “önemli”, “önemli değil”, “istemem” şeklinde derecelendirilmiştir. Buna göre bireylerin % 52'si “ilk kez evlenecek olması”ni çok önemli bulurken, sadece % 17'si bunun önemli olmadığını belirtmiştir. Evleneceği kişinin kendisine âşık olmasının “çok önemli” olduğunu belirtenlerin oranı % 34 iken, “önemli” olduğunu belirtenlerin oranı % 55'tir.

- Bireylerin evlilik sayısı ile ilgili sonuçlara bakıldığında, % 96 oranındaki büyük çoğunluğun bir defa evlendiği görülmektedir. İki defa evlenenlerin oranı % 4, üç ya da daha fazla sayıda evlenenlerin oranıysa % 0,3'tür.

- Türkiye genelinde ailelerin sahip olduğu çocuk sayısı verilerine kır-kent dağılımına göre bakıldığında, kırsal alanlardaki ailelerin kentsel alanlardakine göre daha fazla çocuğa sahip olma eğiliminde oldukları görülmektedir. Kentsel alanlarda yaşayan aileler arasında en yüksek oran % 32 ile iki çocuğa sahip olan ailelere aittir. Bunu % 22 ile üç çocuk sahibi aileler ve % 16 ile tek çocuk sahibi aileler izlemektedir. Kırsal alanlardaysa iki ve daha fazla çocuğu olan ailelerin oranları biraz daha yüksektir.

- Araştırmaya katılan bireylere şartları uygun olsa kaç çocuğa sahip olmak istedikleri sorulduğunda, % 47 oranındaki büyük bir çoğunluk iki çocuğa sahip olmak istediklerini belirtmişlerdir. Üç çocuğa sahip olmak isteyenlerin oranı % 27 iken, dört çocuğa sahip olmak

isteyenlerin oranı % 13'tür. Kentsel alanlarda yaşayan bireyler, kırsal alanlarda yaşayanlara göre daha az çocuğa sahip olmak istemektedirler. Bölgelerle ilgili dağılımda sahip olunan çocuklardaki oranlardaki kadar fazla farklılaşma olmasa da benzer şekilde Türkiye'nin doğu bölgelerinde yaşayan bireyler, batı bölgelerinde yaşayan bireylere oranla daha fazla çocuğa sahip olmak istemektedirler. Bununla birlikte, alt öğrenim düzeyi ve alt gelir gruplarındaki bireyler, üst öğrenim düzeyindeki ve üst gelir gruplarındaki bireylere göre daha fazla çocuğa sahip olmak istemektedirler.

- Araştırma kapsamında 3-17 yaş grubunda çocuğu olan bireylere çocuklarıyla sorun yaşadıkları konular sorulmuştur. En fazla oranda sorun yaşanan konular, arkadaş seçimi (% 28), harcama ve tüketim alışkanlığı (% 28), kılık kıyafet tarzı (% 25) olarak belirlenmiştir. Yaklaşık % 15'lik bir kısmında yemek ve ev düzeni alışkanlığı, eğlence tarzı, aile içi ilişkiler, okul ve meslek seçimi, evlilik ve aile hayatına bakış, geleneklere bağlılık, akrabalık ilişkileri konularında sorun yaşadıkları belirlenmiştir.

- Araştırma kapsamında bireylerin nikâhsız birlikte yaşama ve evlilik dışı çocuk sahibi olma hakkındaki düşüncelerinin ölçülmesini amaçlayan iki soruya da yer verilmiştir. Bu kapsamda sorulan “Yaşadığınız çevrede nikâhsız birlikte yaşayan çiftlerin bulunması sizi rahatsız eder mi?” sorusuna bireylerin % 68'i rahatsız eder, % 19'uysa rahatsız etmez cevabını vermişlerdir. Evlilik dışı çocuk sahibi olma konusunda da “Yaşadığınız çevredeki, kişilerin evlilik dışı çocuk sahibi olmaları sizi rahatsız eder mi?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya bireylerin % 72'si rahatsız eder, % 16'sı rahatsız etmez cevabını vermişlerdir.

- Kadınların çalışması ile ilgili soruya verilen cevaplara göre bireylerin % 84'ü kadınların çalışmasını uygun bulurken, % 16'lık bir kısım uygun bulmamaktadır. Bu oranlara bakıldığında, toplumun büyük bir çoğunluğunun kadınların çalışmasına olumsuz bakmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, kadınların ücretli bir işte çalışmasını uygun bulmadığını belirten katılımcılara “Sizce kadın neden çalışmamalıdır?” sorusu yöneltilecek bu konudaki düşünceleri alınmıştır. Kadınların çalışmasını uygun bulmadığını belirtenlerin gerekçeleri arasında ilk sırada % 63 oranı ile “kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir” şeklindeki yargı yer almaktadır. Diğer gerekçeler arasında % 13 oranıyla “çalışma ortamları kadın için güvenli değildir” ve “gelenek göreneklerimize aykırı”, % 7 ile “çalışan kadının çocukları mağdur olur” ve % 2 ile “ücretli bir işte çalışmak kadını yıpratır” yargıları karşımıza çıkmaktadır.

- Araştırma kapsamında sorulan “Sizce toplumda aile ilişkileri ne yöne gidiyor?” sorusuna verilen cevaplara göre ailenin gidişatı ve geleceği konusunda şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır. Aile bireylerinin % 32,2'si aile ilişkilerinin iyiye gittiğini, % 11,8'i değişmediğini, % 34,3'ü kötüye gittiğini bildirirken, % 21,7'sinin bu konuda herhangi bir

fikri bulunmamaktadır. Türk toplumunda bireylerin % 12,6'sı ailelerini çok mutlu, % 65'i mutlu, % 20,1'i orta düzeyde mutlu, % 1,8'i mutsuz, % 0,4'üyse çok mutsuz olduklarını belirtmişlerdir.

2.1.3.2. Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması

Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması'nın¹³ (2010) amacı, Türkiye'deki toplumsal değerlerin ve kültürel eğilimlerin incelemek ve demografik özellikleri içinde Türk ailesinin sahip olduğu değerler sistemini araştırmaktır. Araştırma kapsamında Türkiye'de aile yapısı ile ilgili temel değerlerin incelenmesi ve zaman içinde aile değerlerindeki değişimin ölçülmesini sağlayacak ölçme araçlarının geliştirilmesi ve bu alandaki temel verilerin elde edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşabilmek için bir alan araştırması tasarlanmış ve toplumdaki aile değerlerinin belirlenebilmesi için nicel ve nitel olmak üzere iki ayrı araştırma gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırmada kullanılmak üzere önceki araştırmalardan da yararlanılarak bir Aile Değerleri Ölçeği geliştirilmiş ve aileyle ilgili diğer konuları da ele alan bir soru formu aracılığıyla uygulanmıştır. Araştırma sürecinde nicel veri toplama kapsamında 6000 hanede yüz yüze görüşme ile anket uygulaması; nitel veri toplama kapsamında 120 görüşme gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması'nda elde edilen bulguların tamamına burada değinemeyeceğimiz için Türkiye'de aile yapısı ile ilgili temel değerlere yönelik önceki başlıklarımızda ele aldığımız konularla ilişkili olan bazı verileri aktarmakla yetineceğiz.

- Araştırma sonuçlarına göre Türk toplumunda aile kurumu çok değerlidir. Aile, katılımcıların % 99,3 oranında önem ve değer verdiği unsurdur. Bu oran, Türk toplumunda ailenin toplumsal yapının en önemli unsuru olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Araştırmaya katılanların % 83,7'si "*Maddi ve manevi sorunlar olduğunda başvurulması gereken ilk yer ailedir*" ifadesine; % 90,3'ü "*Ailemin iyiliği için her türlü sıkıntıya katlanabilirim*" ifadesine katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu değer ifadelerine olan yüksek oranda katılım Türk toplumunun aileye verdiği değeri bir kez daha ortaya koymaktadır.

- Araştırmaya katılanların % 84,1'inin "*Aile içi sorunlar başkalarını değil yalnızca eşleri ilgilendirir*" ifadesine katılması eşler arasındaki sorunların kendilerinin çözmesi gerektiği düşüncesinin Türk aile yapısında yaygınlaştığını göstermektedir. Bununla birlikte, "*Aile içi ilişkiler eşler kadar anne-babaları da ilgilendirir*" ifadesine % 66,3 oranında bir katılım da söz konusudur. Türk ailesi, aile büyüklerine saygı duymakta ve onların aile içinde sözünün dinlenmesi gerektiğini düşünmektedir. Aile içi sorunlarınsa sadece eşlerin özelinde olduğunu ve onlar tarafından çözülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

¹³ Daha ayrıntılı bilgi için bakınız: Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması (2010).

http://www.athgm.gov.tr/upload/mce/eskisine/files/kutuphane_61_Turkiyede_aile_degerleri.pdf / 29.11.2012

- Araştırma sonuçlarına göre çocuk, aile değerleri içinde çok özel bir konuma ve değere sahiptir. Çocukların kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmesi ifadesi katılımcılar tarafından % 91 oranında benimsenmektedir. Benzer bir şekilde, çocukların evleneceği kişiyi kendisinin seçmesi gerektiğini düşünenlerin oranı % 83,7'dir. Katılımcılar, ister erkek (% 57,4) ister kız (% 48,4) olsun çocuklarının on sekiz yaşına geldiklerinde kendi kararlarını alabilmeleri gerektiği düşüncesini de genel anlamda onaylamaktadır. Ancak çocuklarının gelecekle ilgili beklentilerinde, ailelerin etkin bir rol almak istedikleri de görülmektedir.

- Erkek çocuğun aileye itibar kazandırdığına ilişkin anlayış Türk ailesinde artık kabul görmemektedir. Katılımcıların % 56,1'i "*Erkek çocuk sahibi olmak daha çok itibar kazandırır*" ifadesine katılmadığını belirtmiştir. Bu ifadeye katılanların oranı % 28,5'tir. Bunun yanı sıra, çocuk eğitiminde dayanın etkili bir yol olmadığı konusunda katılımcıların % 64,4'ü aynı fikirdedir.

- Evliliğin temelini sadakat olduğuna inananların oranı % 89,9'dur. Sadakati zedeleyici davranışlar hem kadınlar hem de erkekler için kabul edilmemektedir. "*Kadının aldatması asla affedilemez*" ifadesi % 82,4 oranında, "*Erkeğin aldatması asla affedilemez*" ifadesi % 72,2 oranında desteklenmektedir. Buna rağmen, "*Evli de olsa erkekler çapkınlık yapabilir*" ifadesine % 20,3 oranında bir katılım da söz konusudur.

- Evlilikte önem verilen bir diğer konu, fedakârlıktır. Katılımcıların % 91,6'sı evlilikte eşlerin her türlü fedakârlığı yapması gerektiğini düşünmektedir.

- Boşanmaya yönelik bakış açısını ölçen "*Anlaşamayan eşler boşanmaktan kaçınmamalıdır*" ifadesine katılımcıların % 60,6'sı katıldığını, % 21,2'si katılmadığını ve % 18,2'si de kararsız olduğunu belirtmektedir.

- Kadının rollerine yönelik ifadeler kadının konumundaki değişimi gösterir niteliktedir. "*Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir*" ifadesine % 50,8 oranında katılım, kadının çocuk bakımı ve ev içi rollerini ön planda tutan anlayışın değer kaybettiğini göstermektedir. Katılımcıların % 64,1'i ev işlerinde kadın kadar erkeğin de sorumlu olduğunu belirtmektedir.

- Türk toplumunun ataerkil yapısına uygun bir biçimde, katılımcıların % 66,4'ü ailenin reisinin erkek olduğunu ve % 61'i ailenin geçiminden erkeğin sorumlu olduğunu düşünmektedir. Benzer şekilde katılımcıların % 82,2'si Türk aile yapısında evlilik dışı cinsel ilişkiyi hem kadın hem de erkek için onaylamamaktadır. Evlenmeden çocuk sahibi olunmasına katılımcıların % 82,4'ü, nikâhsız birlikte yaşamayaysa % 79,7'si karşı çıkmaktadır.

- Katılımcılar tarafından "*Günlük hayatı dini kurallara göre yaşamalıdır*" ifadesinin % 70,3; "*İnsan sık sık dua etmelidir*" ifadesinin % 85,3 ve "*Aile dini ve manevi değerlerine bağlı*

olmalıdır” ifadesinin % 87,1 oranında desteklenmesi, Türk toplumunda dini kuralların günlük yaşam içinde ne kadar önemli bir yer teşkil ettiğini ve aile içinde dini ve manevi değerlere bağlılığın yüksek oranda devam ettiğini göstermektedir. Ancak bu bağlamda Türkiye’de 2000’li yıllardan itibaren yaşanmakta olan siyasal süreçler de göz önünde bulundurulmalıdır.

- Çocukların niteliklerinin önemsenme düzeyi nasıl bir çocuk yetiştirmek istendiğinin de belirleyicisidir. Araştırma verileri ailelerin, aile büyüklerine saygılı (% 99,7); sorumluluklarını yerine getiren (% 99,7); özgüvenli (% 99,6); kendi hakkını savunabilen (% 99,3); bağımsız düşünebilen-karar verebilen (% 98,2) ve üniversite mezunu olan (% 97,3) bir çocuk yetiştirmeyi arzuladıklarını göstermektedir.

Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması’nın nitel verileri, nicel verilerle paralellik göstermektedir. Nitel araştırma sonuçları, ailenin Türk toplumu için güçlü ve etkili bir kurum olduğunu ve bizzat kendisinin bir değer olarak görüldüğünü göstermektedir. Sahip olunan değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında ailelerin bilinçli davrandığı belirlenmiştir. Aile değerleri bağlamında akrabalık ilişkilerinin titizlikle sürdürülmesi düşünülmekte ve bu ilişkiler ailenin geleceği ve güvenliği için önem taşımaktadır. Evliliği ve aileyi önemseyen Türk toplumu, duygusal bağı evliliğin temeline yerleştirmektedir. Nitel görüşme sonuçlarında aile çocuk üzerinden değerlendirilmekte ve çocuk merkeze oturtulmaktadır. Aynı zamanda çocuk, hem ailenin hem de toplumun geleceğinin garantisi olarak görülmekte, bu nedenle de çocuğun eğitimi, geleceği, işi, evliliği önemsenmektedir. Geleneksel değerler de aile için ayrı bir önem taşımaktadır. Aile, bir yanıla geleneksel değerler etrafında kurulmakta ve sürdürülmektedir. Bu özelliği ile muhafazakâr bir karaktere sahiptir. Bu bakımdan toplumsal değişme sürecinde önemli dönüşümler ve yıpranmalara maruz kalmasına rağmen geleneksel değerlerin yaşatılması konusunda ailelerde belirgin bir uzlaşımın olduğu görülmektedir. Bu araştırma Türk toplumunda ailenin, günümüzde de bütün yönleriyle önemsendiğini ve değerli bir kurum olduğunu açık bir şekilde göstermektedir.

Sonuç olarak değişen toplumsal koşullarla birlikte toplumun en temel birimi olan aile kurumu tanımı, yapısı, türleri ve işlevleri bakımından önemli bir değişim sürecinden geçmektedir. Tarihsel süreç içinde aile, özellikle kentleşme ve sanayileşme ile birlikte geleneksel geniş aile yapısından çekirdek aileye dönüşmekte; geleneksel akrabalık bağları zayıflamakta ve ailenin işlevleri farklılaşmaktadır. İşlevlerinin bir kısmını diğer toplumsal kurumlara aktaran aile yapısı içinde boşanma, evlilik dışı doğum ve tek ebeveynli aile oranları, yeniden evlenmeler sonucu üvey aile oluşumları, evlenmeksizin birlikte yaşamayı ya da bekâr kalmayı tercih edenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır.

Toplumun temelinde ailenin, ailenin temelinde de evliliğin yer alması evlilik kurumuna ayrı bir önem kazandırmaktadır. Günümüzde bireyler evliliğe, eskiden olduğundan daha fazla

anlam yüklemekte, bunun doğal bir sonucu olarak da, evlilikle ilgili beklentiler artmaktadır. Ailede meydana gelen bir başka değişim alanıysa aile yapısı içinde çocuğun değişen konumu ile ilişkilidir. Özellikle gelişmiş ülkelerde ailelerin sahip olduğu çocuk sayıları azalırken, tek çocuk sahibi olmayı tercih eden ailelerin sayısı artmakta ve günümüzün çocuk-merkezli aileleri ortaya çıkmaktadır. Bütün bu değişimlerden de görüldüğü gibi, günümüz toplumlarında aile yapıları tek tip olmaktan çok çoğulcu bir görünüm sergilemektedir. Günümüz toplumlarında evliliğe, aileye alternatif yaşam biçimleri ve yeni aile türleri de varlık göstermektedir. Yaşanan tüm toplumsal değişmelere rağmen ailenin, bütün toplumlarda toplumun devamlılığını sağlayan, çocukların bakımı ve eğitimi açısından en önemli toplumsal kurum olma özelliğini devam ettirdiği, yakın gelecekte de devam ettireceği görülmektedir.

2.2. Tarihsel Süreçte Anne(lik), Baba(hk) ve Çocuk(luk)

Toplumsallaşan, kültür edinen çocuğun yaşam boyu karşılaştığı kişiler içinde en önemlileri şüphesiz, anne ve babasıdır. Annelik ve babalık bir taraftan kültür ürünüdür, diğer taraftan da kültürü oluşturmaktadır. Bu nedenle de annelik ve babalık, insan-kültür ilişkisinin en temel aracıdır. Çeşitli bilimsel disiplinler annelik ve babalığı farklı açılardan ele almakta ve kavramsal açıklamalar getirmektedir. Örneğin kültürel antropolojide annelik ve babalığa kültürel bir yaklaşım söz konusuysa gelişim psikolojisinin annelik ve babalığa yaklaşımına kültürel öge ancak son yıllarda girebilmiştir. Bu gelişimde kültürel ve kültürlerarası psikolojinin yükselişi etkili olmakla birlikte, farklı kültürel ortamlarda gerçekleştirilen araştırmalar, annelik ve babalığa özgü değerler ve davranışlardaki çeşitliliğe ışık tutmaktadır. Diğer yandan uluslar arası göç sonucu çok kültürlü toplumlar haline gelen Batı ülkelerindeki araştırmalar, annelik ve babalığa kültürleşme süreci bağlamında eğilmekteirler (Kağıtçıbaşı, 2012, s. 61).

Aileyi meydana getiren anne, baba ve çocuğa ait roller ve sorumluluklar topluma ve zamana göre farklılıklar içerebilmekte ve tarihsel süreç içinde sosyo-kültürel bağlamda değerlendirilebilmektedir. “Anne ve baba kimdir? Anne ve babanın rolleri ve sorumluluk alanları nelerdir? Bir anne çocuğuna nasıl davranmalıdır? Bir baba çocuğuyla nasıl ilişki kurmalıdır?” gibi soruların cevapları aile, okul, gelenek ve görenekler, bilimsel kaynaklar ve medya gibi küçük ve büyük ölçekli çok çeşitli toplumsallaşma ajanları aracılığıyla bireylere aktarılmaktadır (Bağlı ve Sevim, 2007, s. 128). Biyolojik bir perspektiften bakarsak anne ve babayı anne-baba yapan, doğumuna vesile oldukları birey yani çocuktur. Ancak başlangıcı biyolojik bir nitelik taşıyan çocukluk, annelik ve babalık olguları, kendilerini çevreleyen yoğun bir kültürel, tarihsel ve toplumsal bağlamın içinde değerlendirilmekte ve anlamlandırılmaktadır. Hem çocuk hem de anne-baba böyle bir bağlamın içinde toplumsallaşmaktadır (Bağlı ve Sevim, 2007, s. 128). Kadınlar ve erkekler, anne-baba

olacaklarını öğrendikleri andan itibaren birçok zorlukla karşılaşmaktadırlar. Bu zorluklardan biri, anne ve baba olmanın sorumluluğunu alamamaktır. Sorumluluğu alamamak, kadının anne rolüne, erkeğin de baba rolüne uyum sağlayamaması anlamına gelmektedir (Öz, 2003, s. 90). Annenin, babanın ve çocuğun rolleri, belirli bir toplumun egemen değerlerine ve gereksinimlerine göre belirlenmektedir. İdeolojik fener sadece erkeği/babayı aydınlattığı, ona bütün gücü verdiği zaman anne gölgeye düşmekte ve statüsü çocuğunkiyle aynı olmaktadır. Ters bir durumda, toplum çocukla ve onun eğitimiyle ilgilenirse, fener babanın aleyhine, asıl şahıs olan annenin üzerine çevrilmektedir. Her iki durumda da, annenin çocuğa ve babaya karşı davranışı değişmektedir. Toplumun anneliği yüceltmesi veya küçümsemesine bağlı olarak kadın iyi ya da kötü bir anne olacaktır. Bununla birlikte, annelik tutumunun tarihinde egemen değerler ve toplumsal buyrukların ötesinde bir başka etken belirmektedir. Bu etken, uzun bir süre birinin diğeri üzerindeki egemenliğiyle kendini gösteren cinsiyetler arasındaki mücadeledir. Kadın ve erkek arasındaki bu çatışmada, çocuk önemli bir rol oynamaktadır. Çocuk baba otoritesinin altında kaldığı sürece, anne evde ikinci derece roller oynamakla yetinmek zorunda kalmaktadır. Diğer yandan çocuk, anne sevgisinin merkezi olduğu zaman kadın, en azından aile içinde kendisini kocasına kabul ettirebilmektedir (Badinter, 1992, s. 14).

İnsanlar birbirlerini severler, anlaşılır ve evlenirler. Aynı insanlar, gün gelir anlaşamazlar ve boşanırlar. İnsanlar karı-koca olmalarını sonlandırabilirken anne-baba olmalarını sonlandıramazlar. Evliliklerin geri dönüşü vardır ancak annelik ve babalığın geri dönüşü yoktur (Öz, 2003, s. 130). Annelik ve babalık, amaç ve davranışları toplumsal ve kültürel benzerlikler gösteren; aynı bağlamda öğrenilen, sergilenen ve değerlendirilen tutum ve davranışlardır (Baydar, Akçınar ve İmer, 2012, s. 83). Türkçe Sözlük'te (2009) "anne" sözcüğü "çocuğunu dünyaya getiren kadın, ana, valide" olarak tanımlanırken, "baba" sözcüğü "çocuğun dünyaya gelmesinde etken olan erkek, çocuğu olmuş erkek, peder" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamada da belirtildiği gibi, anne ve baba olmak çocuk sahibi olmayı gerektirmektedir. Annelik ve babalık ebeveynlerin kendi belirledikleri bazı amaçlar doğrultusunda ve çocukları ile etkileşim içindeyken sergiledikleri, çocuklarına yönelik davranışların tümü olarak tanımlanabilmektedir (Baydar, Akçınar ve İmer, 2012, s. 83). Şimdi sırasıyla, tarihsel süreçte anne(lik), baba(lık) ve çocuk(luk) ele alınacaktır.

2.2.1. Tarihsel Süreçte Anne(lik) ve Baba(lık)

Kadının aile ve toplum içindeki konumunun yükselmesi ve değerinin artması ile birlikte aile ve evlilik kurumu da değişmeden etkilenmektedir. Toplumsal roller, yaşam biçimleri, gelir düzeyleri, tüketim alışkanlıkları, değer yargıları, inançlar, beklentiler vb. değiştikçe toplumun kadına, kadının da kendisine yönelik farkındalığı artmaktadır.

20. yüzyılın en güncel konularından biri, kadın hakları ve kadın-erkek eşitliği olmuştur. Özellikle gelişmiş ülkelerde kadın, erkeğin karşısında eşit bir toplum üyesi olarak yerini almıştır. Kadınlar her alanda ve her meslek dalında erkeklerle yan yana çalışmakta, başarılı olduklarını da kanıtlamaktadırlar. Bütün bunların yanında anneliklerini de yürüten kadınların sayısı her geçen gün artmaktadır. Kadınlar toplum içinde anne ve eş olmanın dışında saygı gören yurttaş konumuna yükselmektedirler. Ancak tüm bu olumlu gelişmelerden pay alabilen kadınların çoğunluğu gelişmiş ülke kadınlarıdır (Yörükoğlu, 2007, s. 60-61). Buna rağmen, İspanya'da yayınlanan INE (2004) (İsp. Instituto Nacional de Estadística, Tr. Ulusal İstatistik Enstitüsü) Raporuna göre, erkekler haftada 1 saat 30 dakikalarını ev işleri ve ailelerine ayırmaktayken, bu sürenin kadınlarda 4 saat 24 dakika olduğu görülmektedir. Hobi ve spor etkinliklerine ayrılan zaman erkeklerde 27, kadınlarda 12 dakika iken, maaş karşılığı çalışılan işlere erkekler 3 saat 37 dakikalarını, kadınlar 1 saat 44 dakikalarını vermektedirler. Bu sonuçlarda göstermektedir ki, İspanya'da kadınlar erkeklerden daha az saatlerini maaşlı işlerde geçirirken, hobi ve spor etkinliklerine daha az zaman ayırmaktadır. Görüldüğü gibi, geleneksel cinsiyet rolleri uygun olarak kadınlar ancak daha fazla saatlerini ev işleri ve ailelerine ayırmaktadır.

Aile bağlamında tanımlanan kadın ve erkek konumlarının doğal ve normal olduğu iddia edilmektedir. Bu anlamda anneliğin kadınlar için doğal ve içgüdüsel olduğu kabul edilmektedir. Doğum biyolojik bir olayken, annelik toplumsal olarak inşa edilmekte, farklı kültürlere göre farklı şekillerde tanımlanmaktadır (Koçak Turhanoglu, 2011, s. 188). İlkel toplumlarda annelik dişi cinsin toplumsal bir işlevidir, bütün kadınlar topluluğun olgusal ya da gizil anneleridir (Reed, 1994, s. 33). Aile, ilkel toplumlarda anne tarafından oluşturulan, çocuğun dünyaya getirilmesinde rolü bilinmeyen bir babanın varlığına dayanmaktaydı. Kadının çok eşliliğine dayanan bu kurum, sınıflı toplumlarda kadının ve erkeğin rollerinin belirli olduğu, erkek egemenliği esasına dayanan tek eşli aileye dönüşürken kadının cinsel özgürlüğü sona ermiştir (Kızılkaya, 2004, s. 47). Kadınlar doğurganlıklarını kontrol altına aldığından beri bu konuda tüm gelişmiş ülkeleri etkileyen dört olgu ortaya çıkmıştır: Bunlar, doğurganlığın azalması; ortalama annelik yaşının yükselmesi; iş dünyasındaki kadın sayısının artışı ve kadınların yaşam tarzlarının çeşitlenmesidir (Badinter, 2011, s. 25).

Annelik her toplumda yüceltilmektedir. Anne kutsaldır, cennetliktir ve hakkı ödenmez. Bununla birlikte aynı anne eş, yurttaş ya da insan olarak hep erkeklerin gerisindedir. Kadını yücelten de, aşağılayan da erkeklerdir. Annesini el üstünde tutan, kız kardeşine yan baktırmayan erkek, karısını yani çocuklarının annesini ezilmektedir. Kadınlar da ezildikleri ve aşağılandıkları için kendilerini değersiz hissetmekte, böylelikle kendi cinsine pek değer vermemektedir. Günümüzde de geçerliliğini koruyan önyargılar tarih boyunca sürmüştür:

Kadın güçsüzdür, korunmak ister, dedikoducudur, süse düşkündür, sorumsuzdur, parayı idare etmesini bilmez, güvenilir değildir, vefasızdır, zeki değildir... vb. Bununla birlikte girişken, becerikli, zeki kadından çekinilmekte; tutkulu, becerikli ve kendine güvenen kadın yadırganmakta, çünkü o sınırını aşarak erkekle yarışa girmektedir (Yörükoğlu, 2007, s. 65).

Annelik, kadınları en fazla güçlendiren deneyimlerden birisidir çünkü kendilerini var edebilecekleri meşru bir alan sağlamaktadır. Bu varlık alanının son derece sıkı bir biçimde sınırları çizilmiş olsa da, güçlendirici bir etkisi olduğu şüphesizdir (Bora ve Üstün, 2008, s. 14). Batılı kadınların çoğunluğu prensip olarak kadınlık meseleleriyle annelik arzuları arasında seçim yapma olanağına sahiptir. Bir yandan bağımsızlıklarını sağlayacak koşulları, bir meslekte kendilerini gösterme olanağını, parlak bir ilişki ve sosyal hayatı, diğer yandan da annelik deneyimini ve bir çocuğun sağladığı bütün mutlulukları ve sevgiyi arzulamaktadırlar. Bu ideale ulaşmak için daha geç yaşta ve daha az sayıda çocuk yapmaktadırlar. Bununla birlikte ilk çocuk doğar doğmaz kendilerini sahip oldukları iki ayrı kimlik arasında bir müzakereci konumunda bulmaktadırlar. Kadınlık ve annelik kimlikleri arasındaki denge hassas ve değişkendir. İki ayrı kimlik arasındaki müzakere hiçbir zaman tam anlamıyla bitmemekte, çocuğun yaşına ve ihtiyaçlarına, kadının mesleki durum ya da fırsatlarına göre gelişebilmektedir (Badinter, 2011, s. 131-133). Annelik tutumlarında meydana gelen değişimleri incelemek ve sebeplerini anlamak için çocuk ölümleri istatistiklerine veya bazı insanların tanıklıklarına başvurmak elbette ki, yeterli değildir. Sözcüğün alışlagelmiş anlamında anne göreceli ve üç boyutlu bir şahıstır. Göreceli çünkü yalnızca baba ve çocuk ile ilişkisi dâhilinde algılanabilmekte; üç boyutlu çünkü bu ikili ilişkinin dışında anne aynı zamanda bir kadın olarak çocuğun ve erkeğin istek ve özlemleriyle pek de ilişkili olmayan istek ve özlemlere sahip kendine özgü bir varlıktır (Badinter, 1992, s. 13). Eski çağlardaysa kadın alınıp satılan bir mal, erkeklerin isteklerine boyun eğen bir dişi olmaktan öteye geçemezdi. Kadının erkeğin gözünde köleden tek üstün yanı, ona soyunu sürdüreceği olan çocuğu doğurmasıydı. Eski Yunan'da kadın en çok ikinci sınıf yurttaş konumuna yükselebilirdi. Kocasından ayrı bir hakkı ya da özgürlüğü yoktu. Eski İsparta'da kadınlara köleleri yönetmek gibi bir hak tanınmış ve onlara daha çok saygı gösterilmiştir. Eflatun İspartalı kadınlara bakarak, kadınlara eşit haklar verilmesini savunmuştur. Eski Roma'da kadınlar, babasından kocasına aktarılan bir mal olarak algılanırken, İmparatorluğun çöküş dönemlerinde daha özgür davranmaya, servet edinmeye ve politikada yer almaya başlamışlardır. Erkek egemenliğinin en çarpıcı örneği, kadın ve erkeğin cinsel davranışlarında görülmüştür. Cinsel özgürlük her dönemde ve toplumda erkeğin ayrıcalığı sayılırken, kadın ağır cezalara çarptırılmıştır (Yörükoğlu, 2007, s. 62).

Badinter'e (1992, s. 15-16) göre, Batılı ailenin tarihinde ne kadar gerilere gidilirse gidilsin, her zaman erkek/koca otoritesinin yanı sıra ilerleyen baba gücüne rastlanılmaktadır. Hukukçu ve tarihçilere göre bu ikili otoritenin kökenini Hindistan'da aramak gerekmektedir. Aryas ve Brahmanların kutsal metinleri Vedas ve Sutras'da aile, babanın başkanı olduğu dinsel bir grup olarak tanımlanmaktadır. Başkan olarak baba, her şeyden önce yargılama işlevlerini yerine getirmekle yükümlüdür. Baba, grup üyeleri yani kadınlar ve çocukların ahlakına dikkat etmekle görevli biri olarak topluluk karşısında onların davranışlarının tek sorumlusudur. Ev halkını yargılama yetkisine sahip aile şefleri, Yunan toplumunda azalırken Romalılarda artmakta, tüm Antik Çağ boyunca da görülmektedir. Yunan ya da Roma vatandaşı olarak kadınlar, yaşamları boyunca çocukları gibi reşit olmayan insan statüsüne sahip olmuşlardır. Bu durumun en azından teorik olarak değişmesi İsa ile gerçekleşmiştir. İsa baba otoritesinin babanın yararına değil çocuğun yararına kurulduğunu; kadının/annenin tutsak değil arkadaş olduğunu ilan etmiştir. Evliliği tanrısal bir kurum yaparak eşler arasında eşitliği güçlendirmiştir. Böylelikle kocanın sahip olduğu aşırı gücü, karısını kovma yetkisini ve çok eşliliği sona erdirmiştir. İsa'nın kutsal sözü, kadının otoritesini önemli ölçüde değiştirmiştir. Fransa'da 13. yüzyılın sonuna kadar kilise tarafından ilan edilen eşitlik, kadına tanınan bazı haklarla kendisini göstermiştir. Fransa'da yaygınlaşan Roma Hukuku, kilise hukukuna ve kilisenin etkisine son vermiştir. 14. yüzyıldan itibaren kadının ekonomik hakları gündemden yok olmuş, 16. yüzyılda eski haklarından geriye bir şey kalmamıştır. Ancak 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar baba otoritesi sadece Roma Hukuku'nun değil, siyasal mutlakiyetin de etkisiyle yeniden canlanarak ön plana çıkmıştır. Erkek/koca karısını dövme hakkını korurken, İsa'nın çocukların masumiyeti hakkındaki sözlerine rağmen çocuğun yazgısı annesinininkinden de kötüdür. 17. yüzyılda baba ve koca egemenliği sevginin yerini alarak kendisini kabul ettirmiştir. Çünkü toplum otorite ilkesi üzerine kurulmuştur.

Tarihe bakıldığında ilk olarak Aristo, koca ve baba otoritesini felsefi açıdan haklı çıkarmıştır. Aristo'nun temel siyasal felsefesini dayandırdığı ilke şöyle özetlenmektedir: Erkeğin otoritesi meşrudur çünkü kaynağını insanlar arasında mevcut olan doğal eşitsizlikten almaktadır. Köleden efendiye kadar herkesin başkalarıyla olan ilişkisini belirleyen özel bir statüsü vardır. Kadın yaşı ne olursa olsun, yapısı gereği erkeğin himayesi altındadır. Olumsuz ilkeyi yani maddeyi temsil ettiği için metafizik açıdan daha değersiz olduğu gibi, üremede de oynadığı rol ikincildir. Bununla birlikte, kocası tarafından satın alınan kadın, erkek için mülkiyetinde bulunan mallardan biriydi. Güçlü baba-koca-efendi statüsü erkeğin yapısıyla açıklanabilmekteydi. Tanrısala en etkin biçimde katılan yaratık olarak ayrıcalıkları sadece varlıkbilimsel niteliğine bağlıdır. Yaratıkların en mükemmelinin, ailenin diğer üyelerine emretmesi "doğal"dır ve bu iki biçimde varlık göstermektedir: Tanrısal olana benzerliği

sayesinde, “Tanrı yaratıklarına emreder gibi”; siyasal, ekonomik ve hukuksal sorumlulukları sayesinde “kral uyruklarına” olduğu gibi. Aristo’nun bu iki teması Hıristiyan teolojisi ve mutlak monarşinin kuramcıları tarafından da oldukça işlenmiştir (Badinter, 1992, s. 17-18).

Eski Yunan ailesinde baba aile içi ilişkilerinde, işlerin yürütülmesinde, sorunların çözümünde yetkileri elinde tutan ve son sözü söyleyen, otoriter bir konumdaydı. Yunan aile geleneğinde istenmeyen çocuklar terk edilebilmekteydi. Çocuğun doğumundan sonraki birkaç gün içinde baba, çocuğun benimsenmesi ya da reddedilmesi konusunda karar vermekteydi. Çocuğun baba tarafından kabul edilmemesinde çocuğun hastalıklı ya da zihinsel engelli olması; ailede yeterli sayıda çocuğun olması ve bunları yetiştirecek ekonomik güce sahip olunmaması gibi çeşitli etkenler rol oynamaktaydı. Çocuğun terk edilmesine karar verilmesi durumunda, çocuk halka açık bir yere bırakılmaktaydı. Bu uygulamadan özellikle de kız çocukları nasibini almaktaydı. Baba tarafından benimsenen, kabul edilen çocuksa özenle yetiştirilmekteydi. Bununla birlikte Yunan toplumunun kız ve erkek çocuklara farklı bir bakış açısı içinde olduğu da dikkat çekmektedir. Onlara göre erkek çocuk önemliydi çünkü gelecekte ailesini o temsil edecekti. Erkek çocuk doğurmak annenin önemini arttırmakta ve Atinalı aile için erkek çocuk sahibi olmak bir gurur kaynağı olmaktaydı. (Mutluay, 2007, s. 52-54). Ataerkil düzenin belirgin örneklerinden birisini oluşturan Roma ailesiyse sahip olduğu özellikleriyle toplumun en önemli dayanağıydı. Kutsal sayılan Roma ailesinin varlığını sürdürmesinde dinsel temalar önemli bir rol oynamaktaydı. Aile babanın başkanlığı altında eşi, çocukları, gelinleri, torunları ya da varsa evlatlıklardan oluşmaktaydı. Roma ailesinde kız çocuklar evleninceye kadar babanın otoritesi altındayken, erkek çocuklar reşit, hatta çocuk sahibi olsalar bile yine babanın otoritesi altındaydı. Erkek çocuk ancak babanın ölmesi halinde serbest kalıyor ve birer aile reisi konumuna yükselebiliyordu (Mutluay, 2007, s. 94-96). Roma’da erkek çocuklar, babanın ölümüyle birlikte kendi ailelerini kuracağı ve babanın sahip olduğu yetkilerin gelecekteki sahibi olacağı için önemliydi. Roma’da bir aile babası öldüğünde aile, erkek çocuk sayısı kadar yeni aileye bölünmekteydi (Barrow, 2002, s. 17). Russell (1999, s. 21) uygarlık tarihinin tarihsel kayıtların başlamasından hemen önce birçok uygar ülkede en yüksek noktasına ulaşan babalık yetkesinin yavaş yavaş zayıflamasının öyküsü olduğunu ifade etmektedir. Çin’de ve Japonya’da bugün hala devam etmekte olan atalara tapınma ilk uygarlıkların genel özelliği olarak belirmiştir. Baba çocukları üzerinde birçok konuda mutlak yetkiye sahip olmuştur.

Babalığın fizyolojik gerçeğinin kavranması babalık duygusuna yepyeni bir unsur ekleyerek hemen her yerde ataerkil toplumların doğmasına yol açmıştır. Babanın, İncil’de belirtildiği gibi, çocuğun kendi “tohumu” olduğunu kavramasıyla birlikte ona karşı olan duygusunu iki etken güçlendirmiştir: iktidar tutkusu ve dölün devamı. Erkek, dölllerinin başarısını kendi

başarısı olarak duymakta ve onların yaşamını kendi yaşamının devamı olarak görmektedir. Babalığın ortaya çıkması insan toplumunu anaerkil evreden daha rekabetçi, enerjik, dinamik ve çalışkan hale getirmiştir. Bir ölçüde varsayıma dayanan bu etkinin dışında eşin (kadının) namusu üzerinde durmak için artık yeni ve çok önemli bir neden vardır. Babalığın ortaya çıkması, kadınların namuslarının korunması adına baskı altına girmelerine yol açmıştır (Russell, 1999, s. 19-20). Batı’da çağlar boyunca hüküm süren “baba egemenliği” 19. yüzyılda önemli bir değişim geçirmiştir. 17. ve 18. yüzyıllarda iş ve ev henüz mekânsal olarak birbirinden çok fazla ayrılmadığı için babalar zamanlarının büyük bir kısmını evde geçiriyor, zanaatlarını çocuklarına öğretiyor, sürekli onların yakınında bulunarak onları eğitmekle kalmıyor, ahlaki değerleri de aşıyorlardı. 19. yüzyılda kapitalizmin gelişmesiyle birlikte babalar, fabrikalarda çalışmaya başladı. Böylelikle 19. yüzyılda Batı’da çalışma yaşamı ve kamusal alan erkeğin, ev ve aile yaşamıysa kadının alanı olarak inşa edildi. Öte yandan 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren boş zamanın artmasıyla birlikte erkekler, iş dışındaki zamanlarını evlerinde değil, içki salonlarında, kulüplerde ve spor salonlarında geçirmeye başladılar. Önceki yüzyıllarda babanın zamanının büyük bir kısmını evde geçirmesi doğal kabul edilirken, 19. yüzyılda bu durum “erkeksi olmayan” bir davranış olarak değerlendirilir hale geldi. 19. yüzyılın orta sınıf babalığı “erkek kamusalının ciddiyetine yaraşır bir biçimde”, babanın işi dışındaki sınırlı zamanında çocukları mesafeli ama güçlü bir denetim altında tutuyordu. Bu kontrolün maddi bir zemini de vardı. 19. yüzyılda baba evin geçimini sağlayarak mali olarak tüm aile bireylerini kendine bağımlı hale getiren tek aktördü. Evin reisi olan babalar, eşleri ve çocukları üzerindeki haklarıyla, kadınlarsa ev ve çocuk bakımına ilişkin görevleriyle birlikte anılmaktaydı (Çabuklu, 2007, s. 101-103).

Çabuklu’ya (2007) göre, 19. yüzyılda babalığın toplumsal olarak kuruluşu, ulus-devletin kurulmasıyla yakından ilişkiliydi. Daha önceki yüzyıllarda desteğini önemli ölçüde yerel güçlerden alan ataerki, 19. yüzyılda ulus-devletle iç içe geçecekti. Bu dönemde erkeklik kendini, gündelik aile hayatının ötesinde bir alan olarak kamusal ve politik alanda, soyut yüksek düşünce, felsefe ve bilim alanında inşa etmeye girişmişti. Erkekliğin ve babalığın “yüksek menfaatleri” bireysel babalığın bir müzakere süreci içinde yeniden düzenlenmesini, bir anlamda devletin kontrolü altına girmesini beraberinde getirecekti. Çocuk giderek artan ölçüde evde babalar tarafından eğitilmek yerine “devlet babanın” tek tiplendirici kurumları (okul, çocuk ıslahevleri, sosyal hizmet uzmanları, vb.) tarafından biçimlendirilecek, disipline edilecekti. Devletin yani kurumsal ataerkinin aileye el atma girişimleri 20. yüzyılın ilk yıllarında hız kazandı. Bu müdahalenin önemli bir nedeni 20. yüzyılın başlarından itibaren kadın hakları hareketlerinin güçlenmesiyle kadınların sosyal yaşama giderek daha fazla katılmalarıydı. Bu durumda devlet, evin kontrolünü sadece bireysel babaların inisiyatifine

bırakmayı yetersiz buluyordu. Bireysel babalığa ilişkin yeni bir söylem geliştirerek anne-çocuk ilişkisini denetim altına almaya çalışacaktı. 1920’lerde erkek çocukların anneleriyle yakın ilişkisinin bu çocukları “efemineleştireceği” yolunda endişeler mevcuttu. Uzmanlar bu durumun çocukta anne saplantısına, bağımlılığına yol açabildiğini, çocukların olgunlaşmasını engellediğini söylüyorlardı. Bu durumda babanın erkek çocuklarıyla daha fazla ilgilenmesi, onlara erkeklik değerlerini aşılması gerekmektedir. Bununla birlikte zorunlu hale getirilen eğitim, erkek çocukları anne bağımlılığından bir ölçüde kurtararak, okulda eril ideoloji çerçevesinde biçimlendiriyordu. Ancak bu biçimlendirme yeterli değildi. Aile içinden de bir öznenin yani babanın desteği gerekmektedir (Çabuklu, 2007, s. 103-105).

Sosyo-ekonomik, politik, kültürel ve bilimsel alandaki değişimler de erkeklerin nasıl bir baba olacağını önemli ölçüde etkilemektedir. Dünyadaki hızlı değişimlerden babalık kavramı da etkilenmektedir (Güngörmüş Özkardeş, 2010, s. 19). Batı’da 1970’ler sonrasında piyasaya sürülecek olan “yeni baba” idealinin ilk tohumları 1920’lerden itibaren atılmaya başlamıştır. LaRossa’ya (1996) göre bu orta sınıf baba, işten eve geldikten sonra -özellikle erkek- çocuklarıyla oyun oynuyor, onlara yakınlık gösteriyor, hafta sonları onlarla birlikte geziyor, onlara futbol oynamayı öğretiyordu. Böylece “paradoksal bir biçimde” evcillik erkeksileştirilirken aynı zamanda erkeklik evcilleştirilmekteydi. Ancak “babanın evcilleşmesi” yüzeyseldi, vitrinin ötesine geçmiyordu. Babalar çocuklarıyla oyun oynayıp onlara daha arkadaşça davranıyorlardı ama bu iş bu kadarla sınırlı kalıyordu. Bebeklerin altını değiştirmek, onları yedirmek, uyutmak, yıkamak gibi işler yine anneye aitti (Akt. Çabuklu, 2007, s. 105). İkinci Dünya Savaşı sırasında babaların askerde olması, evde erkek rolü modelinden mahrum kalan çocukların “efemineleşebileceği” korkusunu yeniden gündeme getirecekti. Babasız yetişen çocukların “daha az erkeksi” olacakları düşünülmekteydi. ABD’de İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki dönemde banliyölerde babanın sorumlulukları söylemi güç kazandı. 1950’lerde babalık bir “hobi” olarak sunulmaya başlandı ve güler yüzlü, sıcak baba imajı güçlendirildi. Batı’da 1970’li yıllardan sonra babalığa ilişkin yeni bir söylem kurulmaya başlandı. Ev işleriyle, çocuklarıyla daha fazla ilgilenen, bu konularda karısıyla işbirliği yapan “yeni baba” imajı gelişti. İkinci dalga feminizmin mücadelesiyle babanın çocuğun fiziksel bakımına daha fazla katılması yönünde bir baskı oluştu. Öte yandan 1970’lerde gelişmeye başlayan post-fordist hizmet ekonomisi, kadınların iş hayatına yoğun bir biçimde katılmasını beraberinde getirirken, babanın evin geçimini tek başına sağlama özelliğini zayıflatmaya başladı. Çalışan kadınlar kocalarından ev işlerine ve çocukların bakımına daha fazla katılmalarını talep eder hale geldi (Çabuklu, 2007, s. 105-106). Almanca konuşulan ülkelerdeyse erkeklik ve babalık çalışmalarının sayısı 1990’lı yılların sonlarından bu yana giderek artmaktadır. Söz konusu ülkelerde yapılan babalık çalışmalarının bir

değerlendirmesi olan Cyprian (2007) aile sosyolojisi alanında babalığa ağırlık veren başlıca eserlerden biridir (Cyprian, 2007, s. 22-48).

Klasik Yunan'da bir baba kızını damadıyla nişanlarken şunları söylerdi: "Kızımın meşru çocuklar doğuracağına söz veririm" çünkü Antik dünyadaki kadının öncelikli yükümlülüğü soyun devamını sağlamaktı (Yalom, 2002, s. xiii). Yalom'a (2002, s. xiv-xv) göre geçmişte, erkekler kadınlarla çeyizleri için evlenirken, kadınlar da erkeklerle kendilerine bakabilecekleri için evleniyorlardı. Kutsal Kitap döneminden 1950'lere kadar eşine bakmak kocanın göreviydi. Kadınsa bunun karşılığında cinsellik, çocuk ve evin bakımını sağlamaktan sorumluydu. Bu durum her iki tarafın kabul ettiği bir karşılıklılık ilişkisi olmakla kalmıyor, aynı zamanda dini ve medeni yasalara da yazılıyordu. Günümüzdeyse artık kocanın karısına tek başına bakmak zorunda olduğu varsayımı geçerliliğini yitirdi. Çoğu çift artık her iki tarafın da aile gelirine katkıda bulunması beklentisiyle evlenmektedir. Aslında bir ailenin tek bir maaş ile geçinmesinin giderek daha zor bir hal alması, ailenin geçimini iki kişinin sağlamasını norm haline getirmektedir.

Erkekler kocalık ve babalık rollerinden koştukça ekmek parası kazanmak, koruyuculuk, bakıp büyütme, öğretmenlik, kılavuzluk gibi rolleri yerine getirmek için gerekli dürtüyü de kaybetmektedir. *Babasız Toplum*'un önsözünde Robert Bly kitabın odak noktasını şöyle tanımlamaktadır: "*Baba toplumu çöktü. Önemli olan babanın konuşmaması, geçimi sağlayamaması veya evi terk etmiş olması değil, çalışan, öğreten baba imajının yok olmasıdır... Yok oluş o kadar ani oldu ki -yüzyılların perspektifi içinde öylesine beklenilmedi- ve ifade ettikleri öylesine büyük ki- bunu kabullenemiyor ve başımızı öte yana çeviriyoruz.*" (Mitscherlich, 1993'ten akt. Diamond, 2006, s. 181). Babalığın ya da baba figürünün olmamasının erkeklik krizi açısından önemli bir rolü bulunmaktadır. Babanın anahtar rollerinden biri, erkek çocuğunu bir erkek olarak kendi kimliğini kabulleneceği erkeklerin dünyasına sokmak, erkeklığe hazırlamaktır (Horrocks, 1994'ten akt. Ulusay, 2004, s. 153). Blankenhorn *Babasız Amerika* adlı kitabında, ABD'nin gittikçe babasız bir toplum haline geldiğini belirtmektedir. Bu olgu sadece ABD'ye özgü bir durum da değildir. Tüm dünyada geçerlidir. Örneğin Tayland ve Brezilya'da hanelerin % 20'sinin, Dominik Cumhuriyeti ve Hong Kong'da % 26'sinin, Gana'da % 29'unun reisi kadınlardır (Diamond, 2006, s. 181).

Çocuklar kadınların hayatına olduğu gibi, erkeklerin hayatına da sevinç ve anlam katmaktadırlar. Babalık rollerini yerine getirmelerine izin verilmediğinde erkekler giderek daha öfkeli ve şiddet yanlısı olabilmekte, yaşama isteklerini kaybedebilmektedirler. Sosyolog Kposowa, 1979 yılından itibaren dokuz yıllık bir süre içinde yaklaşık 472000 erkek ve kadının ölüm nedenlerini incelediği araştırmasında, boşanmış veya eşinden ayrı yaşayan bir

erkeğin kendini öldürme ihtimalinin evliliği devam eden bir erkeğe oranla iki kat fazla olduğunu gözlemlemiştir (Akt. Diamond, 2006, s. 182). Eggebeen ve Knoester'ın (2001) babalık hakkında yaptıkları çalışmalarının sonuçlarına göre, baba olan erkekler baba olmayan erkeklere kıyasla psikolojik ve sağlık durumları açısından farklılaşmamakta ancak bu iki grup arasında toplumsal ve aile ilişkileri ve iş yaşamları açısından önemli farklar bulunmaktadır. Bununla birlikte, Osherson (1986) da çocukları yuvadan ayrılan babaların önemli bir kısmının "boş yuva sendromu" adı verilen olumsuz duygularla dolu bir süreç yaşadığını gözlemlemiştir.

Osherson'un (1986) babalıkla ilgili araştırmasından edindiği bulgular üç önemli başlıkta özetlenebilir:

1. Erişkin erkekler büyürlerken babalarından yeterli derecede "babalık" görmediklerini belirtmişlerdir.

2. Babalarını ve "babalığı" görmediğini belirten bu erkeklerin "babalık" hakkındaki görüşleri gerçeği yansıtmayacak derecede karmaşık ve zedelenmiştir.

3. Babalık ve babaları ile ilgili karmaşık düşünceleri erkeklerin bir rol olarak kendi babalıklarını ifa etmelerini de zorlaştırmaktadır.

Babalık tanımı topluma, kültüre ve döneme göre değişebilmekle birlikte değişmeyen iki ortak özelliği mevcuttur. Babalıkla ilgili çalışmalar 1980'li yıllardan önce başlamakla birlikte, 1990'lı yıllarda uluslar arası düzeyde daha yaygın bir biçimde tartışılır olmuştur. Babalara yönelik bu ilginin artması ve babalık rolünün değişmesinde en önemli etkenin kadın olmasıdır. Kadının toplum içindeki konumunun değişime uğraması babanın rolünün değişmesini de zorlamıştır. Kadının toplum içinde değişen konumuna yönelik ilk akla gelenler şunlardır (Güngörmüş Özkardeş, 2010, s. 19-20):

- Ekonomik alandaki değişmelerin kadın-erkek rollerini etkilemesi,
- Çalışan kadın sayısının artması,
- Kadının tam gün dışarıda çalışmasına bağlı olarak erkeklerin ev ile ilgili sorumlulukları paylaşmaları zorunluluğunun oluşmasına bağlı olarak çocuk bakımı ile ilgili yeni düzenlemelerin gerekli olması,
- Evin idaresinin çoğunlukla kadında olması,
- Kadının yüksek eğitim görmesi ve iş bulabilir olması,
- Ekonomik açıdan erkeklerden daha bağımsız hale gelmesi,
- Özellikle Batılı toplumlarda daha çok sayıda boşanmış ya da dul erkeğin tek başlarına çocuklarının bakım ve eğitim sorumluluğunu üstlenmeleri gerekliliği,
- Geleneksel aile yapısının çekirdek aileye dönüşmesi, aile destek sistemlerinin zayıflaması ve çekirdek aile içindeki bireye dönüşen rol ve sorumlulukların değişmesi,

- Küreselleşen dünyada göç olgusunun artması.

Şimdi de, kadın ve erkeğin anne ve baba olmasını sağlayan çocuk(luk) tarihsel süreç bağlamında irdelenecektir.

2.2.2. Tarihsel Süreçte Çocuk(luk)

Çocuk; fiziksel, psikolojik, ekonomik ve toplumsal açılardan bir başkasının bakımına ve korunmasına ihtiyaç duyan ve bu nedenle bir diğerine (öncelikle anne-baba, bunların yokluğundaysa ilgili kişi ya da kurumlara) bağımlı, henüz kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek olgunluğa erişmemiş bireydir (Ayan, 2010, s. 104). Çocuğun temel gereksinimi anne-babasının ilgisi, sevgisi ve rahat bir şekilde büyüyüp gelişebileceği sıcak bir aile ortamıdır. Çocuk yetiştirme ve toplumsallaşma konularını kültürel bağlamda ele almak gerekmektedir. Tarihsel süreç içinde çocuk kavramını ele aldığımızda, Antik Yunan döneminde özel bir yaş kategorisi olarak çocukluğa oldukça az ilgi gösterildiği görülmüştür. Bu dönemde çocuk ve genç için kullandıkları kavramlar o kadar belirsizdir ki, bebeklik ile yaşlılık arasında kalan hemen her çağı içermiştir (Çabuk Kaya, 2011, s. 109). En küçük toplumsal kurumun en küçük bireyi olan çocuk, her toplum ve kültürde var olurken, çocukluk tarihsel süreçte değişik kültürlerde ve toplumlarda farklı anlamlar taşımaktadır. Bu nedenle çocukluğun sosyo-kültürel bir tarihi mevcuttur. Çocuk, son yıllarda sosyolojik analiz için giderek daha önemli bir odak noktası haline gelmiştir. Bu alanda çalışmalar gerçekleştiren Wyness'e (2006) göre çocukluğun tarihine ilişkin çalışmalar üç farklı yönde gelişmektedir. Bunlar; duygucu görüş, maddeci yaklaşım ve toplumsal tarih olarak sınıflandırılmaktadır. Duygucu görüş Ariès ve Shorter; maddeci yaklaşım Postman; toplumsal tarihsel toplumsal tarihçiler ve sosyologlar tarafından temsil edilmektedir (Akt. Onur, 2012, s. 21).

Çocukluk tarihi araştırmalarındaki öncü çalışma, bütün eleştirilere rağmen Fransız araştırmacı Philippe Ariès'e aittir¹⁴. Ariès'in (1973) temel savı, çocukluğun tarihin belirli bir döneminde ortaya çıkan toplumsal ve tarihsel bir yapımlı olduğudur. Ariès'in tarih kuramındaki en önemli kavram "çocukluk duygusu"dur. Çocuğun kendine özgü bir varlık olduğunu bilmek anlamına gelen bu kavram Batı'da 17. yüzyıldan itibaren ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu değişimdeki en önemli etkenler sanayileşme, kentleşme, aile yapısının değişmesi, eğitimin yaygınlaşması gibi köklü toplumsal değişimlerdir. Fransa'da başlayan çocukluk tarihi araştırmaları 1962 yılında Ariès'in çalışmasının İngilizce'ye çevrilmesi ile özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde hız kazanmıştır. Çocuk müzelerinin kurulması da bu tarihe rastlamış, İngiltere'de çocukluk müzeleri çocukluğun tarihini araştırmayı görev edinmiştir (Onur, 2007, s. 111-112; Onur, 2005, s. 13-14; Onur, 2012, s. 20). Ariès'e göre

¹⁴ Philippe Ariès, *L'enfant et la vie familiale sous l'ancien régime*, 1973, (Centuries of Childhood: A Social History of Family Life).

çocuklara yönelik kayıtsızlık ve duygusuzluk ortaçağın en belirgin özelliği olmakla birlikte, bu çağda çocukluk kavramının olmadığını da göstermektedir. Shorter (1977) ise Batı ailesinin kademeli dönüşümündeki belirleyici ve ayırt edici etkenlere yönelik çalışmasında¹⁵, çekirdek ailenin gelişimini, annenin fedakârlık rolünün ortaya çıkışını incelemekte ve “iyi anne” olmanın içgüdüsel değil, kültürel bir olgu olduğunu belirtmektedir. Shorter’a göre Batı kültüründe modern çocukluğun ortaya çıkışı, anneliğin tarihsel gelişimiyle bağlantılı bir olgudur (Akt. Onur, 2012, s. 22). Onur’un (2012, s. 22) da ifade ettiği gibi, çocuğa yönelik duyguların değişimi, ailenin ve kadının yaşamında çocuğun giderek daha fazla önem kazanmasından doğmaktadır. 17. ve 18. yüzyıllarda aile ve eğitim kurumlarındaki değişim, çocukluğun modernleşmesini sağlarken, 18. yüzyılın ortalarında “iyi annelik” kavramı gelişmekte ve çocuk yetiştirme uygulamaları değişmektedir.

Tarihsel süreç içinde Aristo, çocukları hastalık, kaza gibi bir felaket olarak görmüş; Seneca, çocukların evden atılmalarını ve sakat bırakılıp dilendirilmelerini onaylamış; Bacon, çocukları babaları için ayak bağı olarak değerlendirmiş; La Fontaine, çocukların acımasızlığından; Tolstoy ise onların işkenceden başka bir şey olmadığından bahsetmiştir. Peki, çocuklara yönelik bu olumsuz bakış açısının nedeni nedir? Çocukluğun sosyal tarihi bu ve benzeri sorulara yanıt aramış ve aramaya devam etmektedir. Birkaç filozoftan aktardığımız bu düşünceler, tarihin en karanlık katmanları içerisine itilenlerin arasında çocukların da olduğunu göstermektedir (İnal, 2007, s. 69). Yoğun ilgi ve şefkat gösterilerek sevgiyle sarmalanan çocukların, yetişkinlikten farklı ve kendine özgü bir çocukluk döneminin olduğu düşüncesi görece yenidir. Çocukların ve çocukluğun durumunun geçmişten bu yana iyiye mi yoksa kötüye mi gittiği sorusu konusunda fikir ayrılıkları mevcuttur. Çocukları ve çocukluğu ele alan çalışmalarda iki farklı yaklaşım göze çarpmaktadır. Önde gelen savunucusu Lloyd de Mause olan bir grup tarihçi, tarihte çocuklara ve çocukluğa ilişkin birçok olumlu nokta tespit ederek mutlak bir evrimsel iyileşmeden söz etmektedir. Bir başka grup sosyal tarihçiye kötümser bir çizgide kalarak, çocukların ve çocukluğun modern dönemlerle birlikte yetişkinlerin olumsuz uygulamalarına maruz kaldığını; geçmişte çocukların yetişkinleriyle iç içe geçen doğal yaşam tarzlarının giderek parçalandığını; çocukların zengin yaşamlarının okul, aile, devlet vb. kurumların içine sıkıştırıldığını ve sonuç olarak çocukların, toplumsal bir denetim ve baskıyla karşı karşıya bırakıldıklarını ileri sürmektedir (İnal, 2007, s. 12).

Kötümser bakış açısının önde gelen savunucusu olan Fransız nüfusbilimci ve sosyal tarihçi Ariès’in önemli yapıtı çocukluk tarihi alanında özgün tezler üretmek tartışma başlattığı için klasikleşmiş bir eser olarak kabul görmektedir. Ariès’in yapıtının temel tezi şudur: Çocuklar

¹⁵ Edward Shorter, *Naissance de la famille moderne*, 1977, (The making of the modern family).

her zaman var olmalarına karşın, bir toplumsal kurgu (la construction sociale) olarak çocukluk anlayışı ve düşüncesi yeni bir buluştur. Ariès bu tezini kanıtlamak amacıyla ortaçağ sanatını ele almakta ve ortaçağ sanatının 12. yüzyıla kadar çocukluğu tanımadığını çünkü çocukları resimlemediğini, resimlese bile çocukların çıplak biçimde ve kaslı yetişkinler gibi çizildiğini, sanat alanında çocuk morfolojisinin reddedildiğini ileri sürerek bu dönemde çocukluk kategorisine ilişkin bir bilincin olmadığını savunmaktadır. Ariès bu tezini, ortaçağda çocukların dini resimlerde çıplak biçimde ve kaslı yetişkinler gibi resimlenmesinin yanı sıra, yetişkinler gibi giydirilmesine, kendilerine özgü oyunların olmamasına, yetişkinlerle birlikte, aynı okulda okumalarına (çocukluğa özgü bir eğitim fikrinin olmamasına), fiziksel-moral ve cinsel sorunlarının olabileceği düşüncesinin bulunmamasına bakarak oluşturmaktadır. Ariès'e göre ortaçağda çocukluk, hemen atlatılması ve derhal unutulması gereken olumsuz bir geçiş dönemi olarak görülmektedir (İnal, 2007, s. 13-14). Ariès, çocukluğa ilişkin tutumların zaman içinde sosyo-ekonomik değişimlere bağlı olarak aşama aşama ilerleyip geliştiğini ve 17. yüzyılın başında çocukluk kavramının aile yaşamının bir parçası olarak kabul edilmeye başladığını ileri sürmektedir. Bu dönemde çocuk aile içinde önem kazanmaya başlamaktadır. Çocuk, anne sevgisi ile 18. yüzyılda tanışabilmektedir. Çünkü bu zamana kadar çocuk, korku veren hatta günah unsuru sayılan bir varlıktır. Eşleri birbirinden uzaklaştırdığı düşünüldüğünden, kurtulunması gereken bir yük olarak da görülmektedir. Özellikle kız çocuklar hiçbir şey kazandırmayan, üstelik evlendirmek için drahoma ödenen bir yük olarak görüldüğünden hizmetçiliğe ya da manastıra gönderilmektedirler (Çabuk Kaya, 2011, s. 109-110).

Ariès, Orta Çağ Batı toplumlarında çocukluk kavramının olmadığını söylemenin, çocukların ihmal edildiği ya da sevilmediği anlamına gelmediğini de belirtmektedir. Ariès'e göre çocukluk kavramı, çocuk sevgisiyle karıştırılmamalıdır. Çocukluk kavramı, daha çok çocukların kendine has özelliklerinin bulunduğu, bu özelliklerin onu yetişkinden ayırdığı yolundaki bilinç ile ilgilidir. İşte Orta Çağ toplumlarında eksik olan bu bilinçtir. Rönesans ile birlikte kültürel, düşünsel ortamda başlayan değişim 19. yüzyılda da devam etmekte ve çocukların diğer yetişkinlerden farklı bir grup olduğu anlayışı iyice pekişmektedir. Aydınlanma dönemiyle birlikte "çocuk" kavramı bugünkü içeriğini kazanmaktadır. Günümüz literatüründe "modern çocukluk" ve "post-modernitenin çocukları" gibi kavramların kullanıldığı görülmektedir (Jenks, 1996; Kennedy, 2006'dan akt. Çabuk Kaya, 2011, s. 110). Ariès, de Mouse, Shorter ve Stone gibi çocukluğun klasik tarihçilerinin ortak düşüncesi, çocukluk karşısındaki tutumlarda zaman içinde önemli değişimler olduğudur. Uzlaşmadıkları noktaysa bu yüzyıldaki köklü değişimin nasıl açıklanacağı, ne zaman ve hangi toplumsal sınıfta ortaya çıktığıdır. Bu görüşü en ayrıntılı şekilde eleştiren Pollock'ın

(1983) eseridir¹⁶. Pollock yeni bir paradigma oluşturarak, anne-baba-çocuk ilişkilerine yoğunlaşmakta ve bu ilişkiler konusunda en önemli olgunun değişimden çok süreklilik olduğunu vurgulamaktadır (Akt. Onur, 2012, s. 22-23).

Stearns'a (2005) göre, Batı'da modern çocukluğun ortaya çıkışında 17. yüzyılın sonları ile 18. yüzyıl boyunca yaşanan birtakım kültürel değişimler oldukça etkili olmuştur. İlk etken, Aydınlanma ve Bilimsel Devrim'e bağlı olarak Batılı filozofların, Hıristiyanlığın ilk günah öğretisinin telkin ettiği çocukların doğuştan kötü olduğu görüşünü reddetmeleridir. İkinci etkense aileyi birleştiren güçlü duygusal bağların vurgulanmasıdır. Anne ve babayı -özellikle de anneyi- çocuğa bağlayan sevgi, daha önce hiç olmadığı kadar açık bir şekilde vurgulanmaktadır. Stearns, bütün dünyada çocukluğu derinden etkileyen iki ana akım olduğunu da belirtmektedir. Bunlardan birincisi, çocukluğun tarım toplumu koşullarından sanayi toplumu koşullarına doğru dönüşmesidir. Bu dönüşüm, 18. yüzyılın sonlarında Kuzey Avrupa ve Amerika'da başlamakta ve dünyanın diğer bölgelerine yayılmaktadır. Bu akım içinde yer alan köklü değişimler "çocukluğun modernleşmesi" olarak adlandırılmaktadır. Çocukluğu etkileyen ikinci ana akımsa küreselleşmedir. Çocukluğun modernleşmesinde Batı'daki Aydınlanma ve Romantizm akımları etkili olmakla birlikte, asıl etken sanayileşme ve sanayinin eğitilmiş işgücü gereksinmesi nedeniyle ortaya çıkan okullaşmadır. Bunların yanı sıra, çocukların anne-babaları ve kardeşleriyle ilişkilerinin değişmesine yol açan çocuk sayısının azalması ve çocuk ölüm oranlarının düşmesi de önemli etkenler arasında yer almaktadır. Stearns, bütün bu değişimlerin iç içe olduğunu ve birbirini etkilediğini belirtmektedir. Okullaşma çocukları aile ekonomisine katkıda bulunma zorunluluğundan kurtarıırken, ekonomik iyileşme doğum oranlarını azaltmakta; kadınların eğitim görmesi doğum sayısını sınırlarken, düşük doğum oranları ve eğitilmiş anne-babaların çoğalmasıyla, bebek ölüm oranları azalmaktadır. Okullaşmanın ailenin çocuk üzerindeki etkisini azaltması, anne-babaların çocukları için belirlediği standartların değişmesi ve çocuklar arasında yapılan geleneksel cinsiyet ayrımının azalması gibi değişimler çocukluğun aile içindeki işlevinin yeniden tanımlanmasını gerekli kılmaktadır. Daha az sayıda ancak daha uzun süre yaşayacak çocuklara sahip olmak, çocuğa ilişkin duygusal beklenti ve ideallerin düzeyini yükseltmektedir (Akt. Onur, 2012, s. 26-27).

Fass ve Mason (2000) *Amerika'da Çocukluk* adlı eserlerinde genel olarak dünyada, özel olarak da Amerika'da çocukluğun geçişini ve bugününü ele almaktadırlar. Fass ve Mason'a göre çocuklar, anne-baba ve topluluk için her zaman önem taşımakta ancak bunun nedeni her zaman aynı olmamaktadır. 20. yüzyıla gelinceye dek tarihin büyük bir bölümünde çocukların değeri duygusal olmaktan çok ekonomik olarak anlaşılmaktadır. 17. ve 19. yüzyıllar arasında

¹⁶ Linda A. Pollock, **Forgotten Children-Parent-child relations from 1500 to 1900**, 1983.

aile, içinde çocukların bütünleştirici bir yer tuttuğu bağımsız bir birimdir. Çocuk, olabilecek en erken yaşta aile ekonomisine katkıda bulunmaya başlamakta, on iki yaşında da yetişkin sayılmaktaydı. 18. yüzyılda çocukların kişilikleri önemli bir felsefe sorunu ve sanatsal tasarım konusu olmakla birlikte, çocuğun değeri hala verdiği hizmetlerle değerlendirilmekteydi. 19. yüzyılda çocuklara ilişkin duygusal imgelere ve çocukluğun masumluluğu düşüncesine değer verildiğinde bile çocuklar aile ekonomisine katkıda bulunmaya devam etmekteydi. Baba ailenin başkanı olarak tam bir gözetim gücüne ve çocuklar üzerinde denetime sahipken, anne ikincil konumdaydı. 19. yüzyılın ortalarına gelindiğindeyse orta sınıfta çocukları gözetme konusunda babanın yerini anne almaktadır. Sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte ekonomik üretimin evden uzaklaşmasının bir sonucu olarak anneler çocuk bakımını üzerlerine almaktadırlar. 19. yüzyılın ikinci yarısında yükselen ilk feminizm dalgası ile kadınlar, çocukları üzerindeki yasal haklarını genişletmekte, böylelikle ilk kez bir anne ayrılma ya da boşanma durumunda çocuklarının gözetim hakkını üzerine alabilmekte ve baba, ölümü durumunda çocuklarını annenin dışında bir görevliye vasiyet edememektedir. 19. yüzyılda çocuğa ve anneye ilişkin oluşan yeni bilince ve duygusallığa karşın, 20. yüzyıl başlarına kadar çocuğun ekonomik olmaktan çok duygusal yönüyle değerlendirilmesi yaygınlaşmamaktadır. Ancak çocuk işçiliğini yasaklayan ve öğrenim dönemini uzatan yeni yasaların sonucu olarak çocuklar ekonomik değerden duygusal değere geçebilmektedir. Anne-babalar daha az sayıda çocuk yapmaya ve çocuklarından hizmet beklemek yerine onlar için çaba göstermeye yönelmekte, böylelikle “modern çocukluk” ve çocukların refahı bağlamında yeni bir toplumsal bilinç ortaya çıkmaktadır (Akt. Onur, 2007, s. 31-33). Bu değişimde ekonominin tarımdan sanayiye kayması, orta sınıfın gelişmesi, aile yapısının ve rolünün değişmesi, çocuk ölümlerinin azalması, boş zamanların artması, anne-baba-çocuk ilişkisinde duygusal bağın önem kazanması gibi birçok etken rol oynamaktadır. Aydınlanma çağı düşünürleri, çocuk ve çocuk eğitimi konusunda yeni görüşler ortaya attıkça, kendine özgü ve gittikçe gelişen bir çocukluk anlayışı ortaya çıkmaktadır. Gelişen bu anlayış doğrultusunda çocuklar, göç, sanayileşme ve kentleşmenin etkilerinden korunmaya çalışılmakta, sağlık ve refahlarıyla ilgili önlemler alınmaktadır. 20. yüzyılda çocuk, toplumun geleceğini belirleyen en önemli insan kaynağı olarak değerlendirilmektedir (Çabuk Kaya, 2011, s. 110). Çocuk yüzyılı denilen 20. yüzyıl çocukluğun altın çağı olarak ifade edilmektedir. Bilimsel buluşlar, teknik yenilikler ve artan refah çocukların yazgısını tümünden değiştirmektedir. Tıp alanındaki ilerlemeler, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümelerini ve hastalıklardan korunmalarını sağlamaktadır. İnsan gücünün, zekâsının ve yaratıcılığının çocukluktan kaynaklandığının ve çocuklara yapılan yatırımın uzun vadede toplumun en verimli yatırımı olduğunun anlaşılmasıyla birlikte çocuğun değeri yükselmektedir (Yörükoğlu, 2007, s. 237-238).

Onur (2005, s. 527-538), Türkiye’de çocukluğun tarihinin modernleşme tarihi olduğunu söylemenin yanlış olmayacağını da ifade etmektedir. Onur’a göre bu önerme şu temel fikir üzerine kurulmaktadır: Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de çocukluk değişmekte; bu değişim modernleşme bağlamında olmakta; Türkiye özelindeki anlamı çocukluk duygusundaki değişimlerde kendisini göstermektedir. Bununla birlikte, modernleşme düz bir çizgi üzerinde gelişmemekte, çocukluk bir yandan modernleşirken diğer yandan geleneksel öğeler varlığını alttan alta sürdürebilmektedir. Başka bir ifadeyle, Türkiye’de çocukluğun gelişimi, modernliğin sancılarını yaşamaya devam etmektedir. Yine Onur’un (2012) da ifade ettiği gibi, çocuğun ekonomik değerinden duygusal değerine geçişi, Türkiye’de özellikle ekonomik koşullara ve kültürel geleneklere bağlı olarak çok yavaş ilerlemektedir. Batı’da çocukluğun modernleşmesi 16. yüzyılda başlarken, Osmanlı’da çocuk üzerinde düşünen, felsefe geliştiren, eğitim sistemi oluşturan düşünürlerin olmaması ve okul eğitiminin yetersiz niteliği, niceliği gibi nedenlerle ancak 19. yüzyılda ortaya çıkmaktadır. 19. yüzyılda okullaşmanın yaygınlaşması, çocukluğun değişiminin hızlanmasında etkili olmaktadır.

Modern çocukluk paradigmasının Osmanlı topraklarında ortaya çıkmasından itibaren, “ideal çocuğa” atfedilen temel özelliklerin başında, sosyo-politik kaygılarla iç içe geçen dürüstlük, tertiplilik ve çalışkanlık gelmektedir. Doğruluk ve çalışkanlık, farklı dönemlerde farklı parametreler kullanılarak eğitim-öğretimde sürekli gündemde tutulmaktadır (Öztaş, 2011, s. 104). Seyahatnamelerde Osmanlı toplumuyla ilgili en önemli gözlemlerden biri, çocuğa gösterilen sevgi ve sevecenlik olmakla birlikte, yabancı gezginlerin Osmanlı toplumunda üzerinde en çok durduğu ve gözlemlediği konulardan biri dayaktır. Dayak, Saray okulunda da, halk okullarında da uygulanan bir disiplin yöntemi olmuştur. Günümüzde de araştırmalar ve gözlemler dayanın varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Oysa modernleşme, Batı’da dayayı derece derece ortadan kaldırmış ve çocuğa yönelik şiddete karşı önlem alınmasını sağlamıştır. Modernleşen aile, çocuk yetiştirme uygulamalarıyla bir yandan modern çocukluk kavramının gelişmesine, diğer yandan da geleneksel öğelerin devam etmesine aracılık etmiştir. En önemli değişimin anne-baba-çocuk ilişkileri alanında ortaya çıktığı söylenebilmektedir. Osmanlı’dan başlayarak yakın yıllara kadar çocukların büyüklerin yanında oturması, konuşmaya katılması, gülmesi, babasına dokunması ayıp sayılmakta; babalar da çocuklarını uykusunda sevebilmektedir. Günümüzde bu sınırların kalktığı, duygusal iletişimin oldukça rahatladığı, babanın aile içindeki eğitsel rolünün arttığı, çocuk bakımının sadece annenin işi olduğu anlayışının değişerek babanın ev işleri ve çocuk bakımına katılımının arttığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle, geleneksel yetkeci babaların yerini gitgide eğitici ve işbirlikçi babalar almaktadır. Babaların çocuklarına daha fazla zaman ayırmaları, çocuklarını önemsemeleri ve onların da düşüncelerini almaları aile içi toplumsal

ilişkilerdeki geleneksel kalıpların kırıldığını göstermektedir. Bununla birlikte değişimin değerlendirilmesinde genellemelerden kaçınılması, değişimin içeriğinin ve hızının her toplumsal çevrede aynı olmadığını unutulmaması gerekmektedir (Onur, 2012, s. 49-51).

Türk toplumunun çocuga bakışını ortaya koyan en kapsamlı araştırmalardan biri, Kağıtçıbaşı tarafından yürütülen Çocuğun Değeri Araştırması I ve II'dir. Bu araştırmadan birinci bölümde ayrıntılı bir şekilde bahsedildiği için burada ayrıntılı olarak yer verilmeyecektir. ÇDA I ve II, Kağıtçıbaşı'nın Aile Değişimi Kuramı'nın temelini oluşturmuştur. Kağıtçıbaşı (2012) bu kuramda üç prototipik aile modelinden söz etmektedir. İlki, geleneksel kır toplumunun tipik "bağımlı aile modeli", ikincisi orta sınıf Batılı bireyci kültürün tipik "bağımsız aile modeli"dir. Kuramın önemli bir önerisi, Türkiye gibi beraberlik kültürüne sahip toplumlarda "modernleşme" yaklaşımının öngördüğü şekilde geleneksel bağımlı aile modelinden, bağımsız aile modeline geçiş olmadığı ve üçüncü bir sentez modelin ortaya çıktığıdır. Kentleşme, artan eğitim ve refahla hayat tarzları değişmekte, bu süreçte aile içinde nesiller arası maddi bağımlılıklar azalmakta ancak psikolojik bağılıklar devam etmektedir. Böylelikle "psikolojik/duygusal bağılılık modeli" ortaya çıkmaktadır. Aile Değişimi Kuramı 1990'lardan itibaren Türkiye'de ve farklı ülkelerde gerçekleştirilen çok sayıda araştırma tarafından desteklenmektedir.

Çocuk sosyolojisi alanında birçok önemli çalışma gerçekleştiren Tezcan (2005, s. 141-142) gelecekte çocuğun durumunu olumlu ve olumsuz olmak üzere iki yönden ele almak gerektiğini belirtmektedir. Tezcan'a göre çocuklar, modern teknolojinin olumlu yönlerinden yararlanacak; atılgıncı, girişken ve eleştiri gücü yüksek; hızlı düşünen ve karar verebilen bireyler olacaklardır. Bununla birlikte, bilgisayar, çocukların planlama ve sorun çözme yeteneğinin gelişmesine yardımcı olacak, eğitim sisteminin yaygınlaşmasıyla kız çocuklarının eğitimi artacak, çok dilli ve kültürlü bir topluma uyum sağlayacak bireyler olmaya hazırlanacaklardır. Diğer yandan bilgisayarlarla dolu bir dünya içinde yoğun bir biçimde yaşayan çocuk, gelecekte daha fazla oranda ekran bağımlısı olacak ve yüz yüze iletişimden uzaklaşacaktır. Yüz yüze ilişkilerin azalması toplumsal gelişimi ve "biz" bilincinin gelişimini engelleyecektir. Bununla birlikte, gelecekte çocuğun kitap okuma alışkanlığı kaybolacak; eline kitap almayan genç, internetten hızlı ve kolay biçimde bilgi edinecek, dolayısıyla bilgiyi klasik yolla depolama gibi etkinlikler giderek kaybolacaktır. Çocuğun aile içi iletişimi ve anne-baba-çocuk birlikteliği zayıflayacak; madde bağımlılığı ve anti-sosyal davranış gibi sorunlar çocuğun yaşamında önemli bir yer edinecektir. Stearns (2003) 20. yüzyılın çocukluğun yüzyılı olmakla birlikte çocuga ve anne-babaların kendi yeterliliklerine ilişkin kaygılarının da yüzyılı olduğunu belirtmektedir. Çocukların daha incinebilir, daha kırılgan olduklarının görülmesi anne-babaların kaygılarını arttırmaktadır. Aslında kaygıların bir

bölümü daha 19. yüzyılda belirmeye başlarken, yüzyılın sonlarında kentli anne-babalar, çocuklarının ileride yetişkin olarak karşı karşıya gelecekleri dünyanın kendi yaşadıklarından çok farklı olacağını görmeye başlamışlardır. Stearns, değişim ve dalgalanmanın çağımızdaki annelik ve babalık deneyiminin önemli bir özelliğini oluşturduğu kanısındadır. 20. yüzyılın anne-baba kaygıları, daha önceki zamanlardan oldukça farklı ve fazladır. 20. yüzyılda anne-baba olmanın en belirgin özelliği, çocukların sağlığı ve mutluluğu konusunda duyulan kaygı ve duyarlılıktır (Akt. Onur, 2012, s. 29-30). Yazgan (2009) da Türkiye’de anne-baba olmanın “kaygı ve evham” kavramlarıyla tanımlanabileceğinin altını çizmektedir. Bu durumda çocuk için duyulan kaygının Türk toplumuna özgü bir yönünün bulunup bulunmadığı ve “aşırı koruma” olarak adlandırılan eğilimin gerçek olup olmadığı sorulabilmektedir (Akt. Onur, 2012, s. 51). Sümer (2009) Türkiye’de çok kullanılan “aşırı koruma” kavramını sorgularken kültürümüzdeki aşırı korumanın aslında sadece koruma olduğunu savunmaktadır. Dolayısıyla aşırı koruma kültüre göre değişebilen bir kavramdır. Örneğin bizim kültürümüze özgü olan sırtına ter bezi koyma, bir şey olacak diye kaygılanma türünden koruma çabaları çocuk tarafından kötü algılanmazken, çocuk bu davranışları müdahale olarak algılsa olumsuz etki edebilmektedir. Sümer, hem anne-baba hem de çocuk açısından duygusal yakınlığın yüksek, reddetme algısının düşük olduğunu ve Türk toplumunun “yakınlık toplumu” olduğunu belirtmektedir (Akt. Onur, 2012, s. 51).

Türkiye’de annelik ve babalık davranışlarını kapsamlı bir şekilde inceleyen Ailede Çocuk Eğitimi Araştırması (1995)¹⁷, Türkiye’de ailelerin çocuklarını nasıl yetiştirdikleri, eğittikleri, tanımladıkları; onlara hangi değerleri ve rolleri atfettikleri, nasıl bir fiziki ve psikolojik çevre hazırladıkları; onlardan neler bekledikleri ve çocuk eğitimi açısından hangi konularda benzeşip hangi konularda farklılaştıklarına ilişkin kapsamlı veriler elde etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, Türkiye’de çocuk eğitimi konusunda annelerin bazı farklılıklara rağmen, birçok açıdan benzer değerleri ve tutumları benimsedikleri görülmüştür. Annelerin büyük bir çoğunluğu yakın ilgi ve sevgi eşliğinde, çocuklarını kendi ayakları üzerinde durmaya teşvik eden, ılımlı bir denetim ile yetiştirmektedirler. Bununla birlikte, annelerin büyük bir çoğunluğunun çocuklarını cinsiyet ayrımı yapmadan yetiştirdikleri de gözlenmiştir. Bu doğrultuda annelerin kendilerine ve onları izleyen kuşaklardaki kız çocuklarına yaptıkları cinsiyet atıfları da, kadınların çağdaş ve demokratik değerlere önemli ölçüde yatkın olduğunu ortaya koymuştur. Anneler arasında çocuğa verilen maddi değer giderek azalırken psikolojik değer artması ve büyüklere olan tam itaatin düşüşe

¹⁷ Daha ayrıntılı bilgi için bakınız: Ailede Çocuk Eğitimi Araştırması, 1995

http://www.ailetoplum.gov.tr/upload/athgm.gov.tr/mce/eskisite/files/kutuphane_18_Aile_Cocuk_Egitimi_Arastir_masi.pdf / 13.01.2013

geçen bir değer halini alması çocuğa psikolojik gelişimi için mümkün olduğunca uygun bir fiziksel ve psikolojik çevrenin sağlanmaya çalışıldığını da göstermiştir. Annelerin bu eğilimleri, sosyo-ekonomik gelişmişlik göstergelerine göre anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş kentsel kesimde yaşayan, eğitim düzeyi görece yüksek, çalışma eğilimi fazla, çocuk sayısı az olan ve görece yüksek gelirli ailelere mensup kadınların “yetkin” çocuk yetiştirme özelliklerini, çocuğa psikolojik değer ve çağdaş cinsiyet rolü atıflarını, daha zengin bir fiziki ve psikolojik çevre sağlama eğilimlerini çok daha güçlü biçimde taşıdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Kentten kıra doğru gidildikçe, annenin eğitim düzeyi ve çalışma eğilimi düştükçe, çocuk sayısı arttıkça ve hane geliri azaldıkça çocuk yetiştirme de geleneksel, katı, yetkeci ya da çocuğu ihmal eder boyutta serbest tutumlar ağırlık kazanmakta; büyüklere tam itaat beklentisi ön plana geçmekte; cinsiyet rollerinde geleneksel atıflar, çocuğa maddi değer yükleme ve daha kısıtlı bir fiziki ve psikolojik çevre hazırlama eğilimleri güçlenmektedir. Annelerin erkek çocuk istekleri ve tercihlerinin hangi kesimde olursa olsun önemli ölçüde gerilediği görülmekle birlikte kız çocuklarının eğitimi konusunda da erkeklerle eşit düzeyde okutulmasından yana oldukları görülmüştür. Ancak bazı geleneksel değerlerin gücünü hala koruduğu da unutulmamalıdır. Çocuğun yetiştiği, eğitildiği ilk ve temel ortam olan ailenin kadın/anne tarafından temsil edilen kısmı, çağdaşlaşma yönünde ciddi bir değişim içindedir. Bu değişim ister çocuk üzerinde uygulanan kontrolün niteliği, derecesi, çocuğa verilen değer ve çocuktan beklentiler, isterse çocuğa atfedilen roller ve çocuğa sağlanan fiziksel ve psikolojik çevre söz konusu olsun belirgin bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Kadınlar/anneler geleneksel rollerden, değerlerden uzaklaşan – ya da en azından uzaklaşmak isteyen-, çağdaş rol ve değerlere yaklaşan tutum ve eğilimler ortaya koymuşlardır. Ailede Çocuk Eğitimi Araştırması (1995), ailede çocuk eğitimi daha çağdaş ve demokratik düzeye getirmek için sosyo-ekonomik gelişmenin hızlandırılması; kentleşmenin hızlanması; kadının örgütlü çalışma yaşamına daha etkin bir biçimde katılması; kadının eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve kadının doğurganlık hızının yavaşlatılması gerektiğini belirtmiştir.

Ataca (2006) tarafından gerçekleştirilen diğer bir çalışmada Türkiye’de nüfusun % 70’inin kentlerde yaşamasına karşın geleneksel değerlerin ve uygulamaların sürdüğü; toplumda önemli dönüşümler olmasına karşın geleneksel tutumların ve değerlerin aynı hızla değişmediği; kültürün ataerkil ve yetkeci niteliğini hala koruduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türk aile yapısı içinde çocuk yetiştirme uygulamalarında süreklilik ve değişimin bir arada görüldüğünün altı çizilmiştir. Anne ve babaların yetkeci denetiminin yanı sıra, gün geçtikçe artan ölçüde ödül ve ikna gibi tekniklerin de yer alması bunun tipik bir örneğidir. En önemlisi de artık geleneksel ile modern arasındaki ikilemin farkında olunmasıdır (Akt. Onur, 2012, s.

52). Amerika Birleşik Devletleri'nde babalık "tarihsel süreç içinde değişmiş midir?" diye soran David J. Eggebeen ve Chris Knoester'a (2001) bu soruya yanıt verebilecek veriler elde bulunmamakla birlikte babalığı kapsayan ideolojik değerlerin değiştiğini ancak çocuk ve baba ilişkisi bağlamında böyle bir değişiklikten söz etmenin zor olduğunu belirtmektedirler.

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2008)¹⁸ verilerine göre, Türkiye'de eğitimi olmayan veya ilköğretimi terk eden kadınların doğurganlık oranı 3,28, ilkokul mezunu kadınların doğurganlık oranı 2,59 iken liseyi bitirmiş kadınların doğurganlık oranı 1.25'tir. Türkiye'de gerçekleştirilen bazı araştırmalara (Demirel ve ark., 2001; Yağmurlu, Citlak, Dost ve Leyendecker, 2009) göre, annenin eğitim düzeyinin düşük olması, annenin çocuğa ayırdığı süreyi ve çocuğuna gösterdiği destekleyici davranışları azaltmaktadır. Yine bazı araştırmalara (Nacak ve ark, 2011) göre de düşük eğitilmiş anneler, yüksek eğitilmiş annelere oranla daha fazla cezalandırma davranışı göstermektedir (Baydar, Akçınar ve İmer, 2012, s. 90). Göncü ve arkadaşlarıysa (2009) Türkiye'nin çocuk konusunda kız çocukların toplumda arka planda kalmalarına neden olan geleneksel cinsiyet rolleri, çocukları evde ve okulda tehdit eden fiziksel cezalar ve çocukların işgücü olarak istismar edilmesi olmak üzere başlıca üç konuyla baş etmesi gerektiğini belirtmektedir (Akt. Onur, 2012, s. 52). Türkiye'de çocuk ve çocukluk dönemine ilişkin çalışmalar her alanda artarken, anne ve babaların bilinç düzeyleri de önemli oranda değişmektedir.

2.3. Aile İçi İlişkilerle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

Tarihsel süreç içinde aile, güç ve otoritenin dağılımına göre anaerkil, babaerkil ve eşitlikçi aile olmak üzere üç gruba ayrılarak değerlendirilmektedir. İlk insan topluluklarının ortaya çıkışıyla başladığı kabul edilen anaerkil dönemde erkek avcılık yaparken; kadın toplayıcılıkla uğraşmaktadır. Ailenin geçimi için gerekli olan yiyeceği bulan kadının üretim sürecinde birincil rolü oynaması, ailede güç ve otoritenin sahibi olmasını sağlamaktadır. Bu dönemdeki aile yapısının en önemli özellikleri; anayersel olması, mirasın anneden kız çocuğuna aktarılması ve boşanma durumunda erkeğin evi terk etmek zorunda kalmasıdır (Sayın, 1990, 75-76). Toprağa yerleşilmesi, yabani hayvanların evcilleştirilmesi ve toprağın ekilip biçilmesiyle birlikte, artık ürün ortaya çıkmakta ve yeni bir toplumsal aşamaya geçilmektedir. Topluluğun ürettiğiyle tükettiği arasındaki fark olan artık ürüne erkeğin el koymasıyla birlikte erkek, üretimde birincil rolü kadının elinden alarak kadının statüsünün gerilemesini ve elinde bulundurduğu gücü kaybetmesini sağlamaktadır. Bu süreç ailede de birtakım değişiklikler yaşanmasına yol açmaktadır. Akrabalık baba soy zincirine dayanmakta ve miras babadan oğula geçmeye başlamaktadır. Sanayi Devrimi'yle birlikte teknolojik ve ekonomik alanlarla

¹⁸ Daha ayrıntılı bilgi için bakınız: Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008

sınırlı kalmayan değişim süreci, aileyi daha derinden etkilemektedir. Sanayi Devrimi'yle birlikte çalışma yaşamına ücretli olarak giren kadının, eğitim düzeyinin yükselmesi ailedeki konumunu da değiştirmekte ve kadın-erkek eşitliğine dayanan eşitlikçi aile yapılarını ortaya çıkarmaktadır.

Günümüz toplumlarının rol ve statü beklentilerinin ilk yaşandığı yer olan aile yapısı içinde anne, baba, kadın, erkek, kız ve erkek çocuk rolleri yer almaktadır. Parsons'a göre rol, bireyin kişiliğiyle sosyal sistemin yapısı arasındaki birleşme noktasıdır. Sosyal rol, bireyin bir toplumun üyesi olarak icra edebilme kapasitesi içindeki normatif beklentiler sistemidir. Aile içindeki ilişkiler bağlamında sosyal rol kavramından hareket edildiğinde, kuramsal yaklaşımlar arasında en önemlilerinden biri olan yapısal işlevselci yaklaşımın öncüsü Parsons'un görüşlerinden yararlanılmaktadır (Eken, 2010, s. 35-36).

Annelik ve babalık, aile içindeki kişilerarası ilişkilerden biri olarak ele alınabilmektedir. Bu perspektiften bakıldığında, hangi etkenlerin doğrudan ya da dolaylı olarak annelik ve babalık davranışlarını etkileyebileceği, aile içi ilişkilere odaklanan kuramsal yaklaşımlara dayanarak öngörülebilmektedir. Günümüzde aile içi ilişkileri anlamak, modellemek ve yordamak amacıyla Sosyal Mübadele Kuramı, Sembolik Etkileşim Kuramı ve Aile Sistemleri Kuramı kullanılmaktadır (Baydar, Akçınar ve İmer, 2012, s. 82).

- Ekonomi bilimi geleneğine dayanan Sosyal Mübadele Kuramı, aile içi ilişkilerin ve davranışların ekonomik ya da psikolojik maliyetler ve getiriler değerlendirilerek ve var olan alternatif davranışlar göz önüne alınarak anlaşılabilirliğini öne sürmektedir (Cherlin, 2002; Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005; White ve Klein, 2002). Bu açıdan bakıldığında, annelik ve babalık davranışları, anne ve babaların çocuklarına yaptıkları yatırımlar olarak yorumlanmaktadır. Ebeveynler bu yatırımlardan bekledikleri getirileri ve bu yatırımların fırsat maliyetini göz önüne alarak çocukları ile olan ilişkilerini düzenlemektedirler.

- Bir diğer kuram Sembolik Etkileşim Kuramı'dır. Sembolik Etkileşim Kuramı, aile içi ilişkilerin ve davranışların toplumsal olarak belirlenen anlamları doğrultusunda anlaşılabilirliğini öne sürmektedir. Bu yaklaşıma göre, annelik ve babalık toplumsal olarak belirlenen, anlamlandırılan, değer verilen ve değerlendirilen bir roldür. Ebeveynler aynı zamanda pek çok başka toplumsal rolleri de olan bireylerdir. Ebeveynler, annelik ve babalık rollerine ilişkin toplumsal beklentileri açıkça anladıkları zaman, diğer rollerinin olanak sağladığı oranda ve tüm rollerinin taleplerini göz önüne alarak annelik ve babalık rollerini de sergilemeye çalışmaktadırlar. Bu çabada başarılı olup olmadıkları, toplumun kendilerine verdiği geri dönütlerle değerlendirilmektedir. Bu perspektiften bakıldığında, annelik ve babalık davranışlarını temelde belirleyen unsur, anne-babalığın sosyo-kültürel bağlamdaki anlamıdır.

- Aile Sistemleri Kuramı'na göre annelik ve babalık davranışları bir aile içi ilişki olarak tanımlanmakta ve toplumsal, kültürel, yerel ve aile içi tüm diğer ilişkilerin etkileşimi göz önünde bulundurularak anlaşılabilir (Bronfenbrenner, 1979; Cox ve Paley, 1977'den akt. Baydar, Akçınar ve İmer, 2012, s. 81-83).

Sosyal Mücadele Kuramı'nın ağırlıkla vurguladığı kişisel amaç, tutum ve özellikler ile Sembolik Etkileşim Kuramı'nın ağırlıkla vurguladığı aile dışı sosyo-kültürel bağlam aynı anda aile bireylerinin davranışlarını etkilemektedir. Bununla birlikte Aile Sistemleri Kuramı aile içi ilişkilerin zaman içindeki değişim süreçlerini de vurgulamaktadır.

Yapılan araştırmalar ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin anne-baba davranışlarını etkileyen en önemli unsurlardan biri olduğunu ortaya koymaktadır (Brooks-Gunn ve Duncan, 1997; Conger, Ge, Elder, Lorenz ve Simons, 1994; Conger, McCarty, Yang, Lahey ve Kropp, 1984; McLoyd, 1998). Bununla birlikte anne ve babanın eğitim düzeyleri de ailenin sosyo-ekonomik düzeylerinin bir boyutudur. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin annelik ve babalık davranışlarına etkisini açıklamak için birbiri ile bağlantılı iki kavramsal model kullanılmaktadır: Kaynak modeli ve stres modeli. Kaynak modeli, çocukların maddi ve manevi ihtiyaçlarının giderilmesinde ailenin ekonomik durumuna odaklanmaktadır. Stres modeliyse ailenin ekonomik durumu ile ilişkili olabilecek duygusal durumunun annelik ve babalık davranışları üzerindeki etkisine odaklanmaktadır (Baydar, Akçınar ve İmer, 2012, s. 85).

Çocuk gelişimi ile ilgili kuramlarda çoğunlukla annelerin önemi vurgulanmaktadır. Bu süreçte özellikle Freud ve Bowlby'nin çalışmaları etkili olmaktadır. Her iki kuramcı da annenin bebek için en önemli kişi olduğunu, kişilik gelişimini ve sosyal ilişkilerini büyük ölçüde biçimlendirdiğini, babanın rolününse daha çok anneyi desteklemek olduğunu vurgulamaktadır.

Bowlby (2012), Bağlanma Kuramı'nda bireyin gelişimi açısından sevginin birincil bir önemi olduğunu belirtmektedir. Bowlby'e göre anne ve bebek biyolojik bir ünedir. Annenin yokluğu, çocuğun gelişimiyle ilgili sorunların kaynağıdır. Bebek ile annesi arasında doğrusal bir ilişki olduğunu belirten Bowlby, diğerleriyle olan ilişkinin bunu izlediğini ileri sürmektedir. Baba, anneyi destekleyici bir role sahiptir ve bebeğin babası ve diğerleriyle olan ilişkisi, anne ve bebek arasındaki bağlanma ilişkisine bağlıdır. Başka bir ifadeyle, bebeğin annesi ile olan ilişkisi, babası başta olmak üzere diğer insanlarla olan ilişkisinde belirleyicidir. Bu konuya ilişkin bir başka kuram Lewis ve arkadaşları (1981) tarafından geliştirilen Sosyal Ağ Modeli'dir. Bağlanma Kuramı'ndan farklı olarak Sosyal Ağ Modeli, çocuğun babası ile olan ilişkisini annesi aracılığıyla kurmadığını, her ikisi ile kurduğu ilişkinin birbirinden farklı olduğunu belirtmektedir (Güngörmüş Özkardeş, 2010, s. 42).

2.4. Günümüzde Babalık İmgesi

Günümüz aile yapıları içindeki baba-çocuk ilişkisi incelendiğinde baba figürünün çocuğun zekâ, kişilik ve cinsel gelişimi başta olmak üzere birçok konuda etkili olduğu görülmüştür. Buna ek olarak babasız çocukların okul başarılarının diğer çocuklara oranla daha düşük olduğunu gösteren çok sayıda çalışma vardır. Aslında tek başına bu çalışmalar bile babanın önemini anlamak için yeterlidir. Bu nedenle artık anneliğin yanı sıra babalık ve baba figürü üzerine de çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki keskin sınırların kalkması ve kadının toplum içindeki konumunun yükselmesi anne ve baba rollerinin değişmesini sağlamış, babalık kavramı da bu değişimlerden etkilenmiştir.

Erkekler eril tahakkümü nasıl öğrenir? Eril tahakküm ne ölçüde babadan öğrenilen bir alışkanlıklar bütünüdür? Erkek üstünlüğüne dayalı bir toplumsal çevreye doğan bir erkek, cinsiyet eşitliğini benimseyebilir mi? Bir erkeğin nasıl bir babanın çocuğu olduğu onun eşitlikçi tutumlar benimsemesini ne ölçüde belirler ya da engeller? Cinsler arası ayırım ve eşitsizlik ne ölçüde aileden/babadan öğrenilir? Bütün bu soruların cevapları çoğu insan için oldukça basittir çünkü genel kabul gören görüş, babaların sahip olduğu erkeklik değerlerinin “rol modeli” olarak çocuklarına da büyük ölçüde geçtiği yönündedir. Babadan oğula geçen erkekliğin büyük ölçüde doğal/biyolojik, bu nedenle de değişmez bir özellik olduğu da bu kabullerin temelinde yatan düşüncedir. Özcülük olarak nitelenen bu görüşün temel varsayımı, annelik ve babalık davranışlarının biyolojik/genetik kökenli olduğu yönündedir. Bununla birlikte, babaların erkek olarak ebeveynlik yapma tarzı özellikle erkek çocuklar için oldukça önemlidir. Çocukları heteroseksüel evliliğe hazırlayan, özellikle babaların “doğru erkek” rolüne uygun davranışlarıdır. Bununla birlikte babadan oğula geçecek biyolojik/genetik kökenli bir erkeklik olduğunu varsaymak çok sorunludur. Çünkü erkekliğin, babadan öğrenildiği tezi somut verilerle kolayca doğrulanamamaktadır (Marsiglio ve Pleck, 2005’ten akt. Sancar, 2009, s. 125).

Yeni doğan bir bebeğin bütün dünyası anneden ibaret iken, baba bebeğin gözünde anne dışındaki ilk yetişkin olarak algılanmaktadır. Babanın çocuğun dünyasındaki işlevi döllenmiş yumurtayla birlikte başlamaktadır. O andan itibaren babanın, doğacak olan bebeğin sorumluluğunu paylaşması, hamilelik sürecinde anneyi desteklemesi annenin duygusal yükünü hafifletmektedir. Babanın bu desteğinin doğumu olumlu etkilediğini ve doğum sonrası dönemde sıcak anne-çocuk ilişkisinin nedeni olduğunu kanıtlayan araştırmalar bulunmaktadır. Doğumun ardından etkili bir güven sübabı ve özdeşim modeli olarak babanın, çocuğun gelişim sürecinde özel bir önemi bulunmaktadır. Türkiye’de yeterince irdelenmeyen baba-çocuk ilişkisini Güngörmüş Özkardeş (2010), değişen dünya koşullarında değişim gösteren baba figürü bağlamında ele almaktadır. Çocuklar söz konusu olduğunda daha çok

anne-çocuk arasındaki ilişki ve etkileşim üzerinde durulmakta ve bu ilişkinin hem anne hem de çocuk için ne kadar önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu etkileşim içinde baba unutulmakta hatta yok sayılmaktadır. Uzun bir süre babanın çocuk üzerindeki olası etkileri önemsenmemiş, hatta antropolog M. Mead daha da ileri giderek babaların sadece biyolojik açıdan gerekli olduğunu, sosyal açıdansa bir kaza olduklarını ifade etmiştir (Güngörmüş Özkardeş, 2010, s. 11-16).

Baba olmak, erkek olmanın anlaşılması en zor hallerinden birisidir. Bir erkek için baba olmak, kadınların “doğurarak anne olmak” bağlantısı kadar somut bir durum değildir. Anne olmaktan farklı bir şekilde baba olmak, çocuk ile babası olan erkek arasında doğrudan biyoloji yoluyla açık ve belirgin bir ilişki olarak kurulamamakta, bir kadının/annenin onayına ve kabulüne muhtaç niteliğine bağlı olarak babalık belirsizlik riski taşımaktadır. Hukuki ve kültürel boyutlarının yanı sıra, bir erkeğin baba olmasının bir anlamı vardır: Baba olmak, çocuğunun ve -çoğu zaman- çocuğunun annesinin geçimini sağlamaktır. Babalık geçim sağlamakla bağlantılı olduğu ölçüde, her şeyden önce işgücü piyasasında bir konum demektir. Bu konum babalığı istihdam biçimleri ile ilişkili hale getirmektedir. Tam gün bir işte çalışan ve gelirini arttırabilmek için çoğu zaman daha uzun çalışma saatlerine katlanmak zorunda kalan bir erkeğin babalık yapma biçimi ile geçimi sağlama sorumluluğunu paylaşan, daha esnek ve rahat çalışma saatleri olduğu için çocuğu ile daha fazla zaman geçirebilen ve çocuğunun bakımı, eğitimi gibi sorumlulukları anne ile paylaşan bir babanın konumu birbirinden çok farklıdır (Sancar, 2009, s. 120-121). Latin Amerika ülkelerinde babalıkla ilgili yapılan çalışmalar ataerkil bir toplum yapısına sahip olmasına vurgu yapılan bu ülkelerde babalık kavramının karmaşık anlatım ve duygularla dolu olduğunu göstermektedir. Cruzat ve Aracena (2006) Şili’li genç erkeklerin babalıkla ilgili duygu ve düşüncelerini yarı yapılandırılmış görüşme tekniği aracılığıyla toplayarak incelemiş ve babalığa geçişin sorunlu ve kaygılı bir süreç olduğunu ve böylesi bir sürecin erkeklerin babalıkla ilgili düşüncelerini daha da karmaşıktırdığını ortaya koymuştur. Örneğin, katılımcılar genel olarak baba olmayı istemekte ancak ekonomik zorlukların onların iyi birer baba olacaklarına dair umutlarını azalttığını göstermektedir. Benzer olarak, Olavarría (1999) erkeklere yönelik ve özellikle onların babalığa geçişlerini kolaylaştıracak kamu politikaları oluşturulmasının önemini ve gereğini vurgulamaktadır çünkü genç erkeklikten babalığa geçiş dönemi türlü bireysel ve toplumsal sorunlar ve karmaşık duygu ve düşüncelerle doludur.

Modern yaşam tarzlarıyla birlikte erkeklerin giderek babalık sorumluluklarından uzaklaştıkları bir tür patriarkal krize de şahit olunmaktadır. Babalık, anne-çocuk ilişkisinde olduğu gibi, biyolojik bağ açısından kolay belirlenebilir olmadığı için, erkekleri babalık

sorumluluklarını üstlenmeye “ikna etmek” cinsiyet rejimlerinin en önemli stratejik sorunlarından biri haline gelmektedir.

Babalarıyla yakınlık kurmak, ona benzemek, onunla iletişimde ve yakın ilişkide bulunmak erkek çocuklar için son derece önemli bir gelişim sürecidir. Babayla özdeşleşme, erkek çocukların kimlik gelişiminde hayati bir önem taşımaktadır. Anneden farklı olarak baba, dış dünyayı, gücü, rekabeti, iktidarı, macerayı, “erkek olmayı” ve “erkek gibi davranmayı” temsil etmektedir. Erkek çocuğun gelecekte bulunacağı dünyayı ve ortamı hazırlamak açısından baba figürü son derece önemlidir. Erkek çocuk, babasıyla çatışarak, dövüşüp rekabet ederek kendini dış dünyaya ve gelecekteki rolüne hazırlamaktadır. Bu gibi çatışmaların, şefkat ve sevgi alışverişiyle dengelenerek yapılması, sağlıklı gelişmenin oldukça önemli bir parçasıdır. Ergenlik dönemindeki isyan ve kavgaları, erkek çocuğun kimlik geliştirme çabaları olarak görebilmek, bunlara izin verip sevgisini esirgememek, bir babanın çocuğuna gösterebileceği en büyük sevgi ve anlayış göstergesidir. İş yaşamı, ev geçindirme, ekonomik zorunluluklar, evden uzakta çalışma, toplumda kendine bir yer edinme çabası ve sosyalleşme ihtiyaçları çoğunlukla babaların evde sadece simgesel olarak var olmasına neden olmaktadır. Babanın evde bulunmadığı veya çok az bulunduğu ailelerde babalar annenin ve çevrenin yaşattığı simgeler aracılığıyla tanınmakta; evde az görülen babanın kimliğini, annenin baba hakkındaki duygu ve düşünceleri oluşturmaktadır (Navaro, 2007, s. 153-154).

Babalarla çocukları arasındaki mesafe genellikle saygı ve itaat tutumuyla açıklanmaktadır. İtaat kültürünün babanın egemenliği için gerekli olduğu ve babanın çocuğuna yaklaşmasını engelleyen etkenin, babanın sahip olduğu iktidar konumu olduğu belirtilmektedir. Baba ve çocuk arasındaki mesafeyi korumaya yönelik tutumlarda iki önemli öge vardır: İlki, çocuğu belirli bir mesafede tutarak baba otoritesini korumak iken, ikincisi bir şeylerin dışında tutarak baba otoritesini korumaktır. Örneğin çocuğunu uykusunda öpmek davranışı, otoritenin zarar görmeyeceği bir zamanı seçmek olarak yorumlanabilmektedir. Anne-babaya saygısızlık ve itaatsizlikte bulunmanın en büyük günahlardan biri olarak kabul edildiği bir toplumda “itaat kültürü”nün egemen olması ve kaynağını dinden alması olağan sayılmalıdır. Otoritenin çocuk karşısında başvurduğu egemenlik kurma yollarından biri de yasaklama ve korkutmadır. İlk bakışta eğitim aracı gibi görünmekle birlikte aslında egemenlik kurmak ve sürdürmek içindir (Onur, 2005, s. 533-534). White (1994) babaların “babalık” kavramına yükledikleri anlamları ve “babalık” kavramına atfettikleri davranış ve alışkanlıkları, aslında kendi babaları ile olan ilişkilerine dayanarak kurguladıklarını ortaya koymuştur.

Günümüzde teknolojik ve ekonomik alanlardaki sürekli ve hızlı gelişmeler aile yapısında ve aileyi oluşturan bireylerin görev ve sorumluluklarında değişmelere neden olmaktadır. Geleneksel geniş ailenin yerini anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile yapısı

almaktadır. Ekonomik koşulların ağırlaşması, kadınların eğitim düzeylerinin yükselmesi ve teknolojik gelişmeler her geçen gün kadın iş gücüne duyulan ihtiyacı arttırmakta, annenin çalışma yaşamına girmesi, aile içinde babanın görev ve sorumluluklarında değişmelere neden olmaktadır. Bu değişmelere paralel olarak baba, ailenin gelirini sağlamanın yanı sıra çocukların bakım ve eğitimlerinde önemli bir rol oynamaya başlamaktadır (Çağdaş, 2003, s. 35). Booth'un (1998) da ifade ettiği gibi, erkeklerin baba ve koca olarak aile içi rolleri, ekonomik değişiklikler ve büyük tarihsel olaylar nedeniyle zaman içinde değişime uğramaktadır. Erkeklerin aile hayatına nasıl katıldığı ve bu katılımın ne gibi farklılıklar yarattığı konusunda koca ve baba rollerindeki davranışları oldukça önemlidir. Erkeklerin aile içi rolleri, ırk ve sınıf bağlamında dönemlerin ekonomik ve kültürel iklimine göre meydana gelmektedir (Akt. Eken, 2010, s. 38).

Özellikle 70'li yıllarda toplumsal yapıdaki değişmelerle babanın aile içindeki rolü ve çocuğun üzerindeki etkisi yeniden sorgulanmaya başlamaktadır. Daha önceleri kadın ve erkeğin rolleri, dolayısıyla annelik ve babalık birbirinden çok katı sınırlarla ayrılırken, o dönemlerde kadınlık/erkeklik, karı/kocalık, annelik/babalık rolleri temeldeki farklılıklarını korumakla birlikte eskiye oranla birbirlerine daha fazla yakınlaşmaya başlamaktadırlar. Hem kadınlar hem de erkekler, erkeklerin çocuk bakması, ev işi yapması fikrine alışmaktadırlar. 30-40 yıl öncesinde babanın bebeğini biberonla beslemesini, altını temizlemesini düşünmek bile garip, sıra dışı karşılanırken bugün birçok baba, çok doğal bir şekilde bunları yapmakta, yapmasa bile en azından garip karşılanmamaktadır. Toplumun değer yargıları, annelik ve babalık rolü tanımlamaları gibi pek çok şey değiştikçe iyi bir anne ya da babanın anlamı da değişmektedir. ABD'de gerçekleştirilen çalışmalara bakıldığında, Amerikan toplumunda 18. yy. döneminden günümüze kadar babalık kavramı dört aşamadan geçmektedir. Bu aşamalar sırasıyla şunlardır (Güngörmüş Özkardeş, 2010, s. 17-24):

- **Ahlak öğretmeni babalar**

18. yy. ile 19. yüzyılın başlarına kadar olan dönemde babaların en önemli görevi, çocuklarına ahlaklı olmayı öğretmek ve onlarda gördükleri hataları düzeltmekti. Bu dönemde çocukların İncil'in öğretilerine uygun değerlerle büyütülmesinden öncelikle babalar sorumluydu. Babalar çocukların evlenme kararlarında anahtar rolü üstlenmek; oğluna meslek seçimi konusunda rehberlik etmek ve kendisi okur-yazarsa çocuklarına okuma-yazma öğretmekle görevliydi. Babaların çocuklarına okuma-yazma öğretmelerinin asıl nedeniyse eğitim değil İncil'i okumak ve anlamaktı. Bu dönemde kadınlar erkeklere oranla daha çok duygularıyla hareket eden, mantıksız düşünen ve daha yanlış yola düşebilecek bireyler; çocuklarsa doğuştan günahkâr olarak algılanmaktaydı. Kadınların ve çocukların denetimi erkeğe aitti. Evliliğin sona ermesi durumunda çocuğun bakımı ve sorumluluğu da babaya

verilmekteydi. Kısacası bu dönemde iyi baba algısı, iyi bir Hıristiyan olarak yaşayan, kutsal kitap doğrultusunda çocuğunu iyi bir şekilde bilgilendiren ve çocuklarını ahlaklı bireyler olarak yetiştiren kişidir.

- **Evinin ekmeğini kazanan babalar** (19. yy başları - 20. yy. ortaları)

19. yy. da Sanayi Devrimi sonrasında erkekler evlerinden uzakta daha uzun saatler çalışmaya başlayınca anneler, babaların sorumluluklarını da üstlenmişlerdir. Sanayi Devrimi'nin ortalarında baba ahlak öğretmeni olmaktan çıkarak evin ekmeğini kazanan kişi olmuştur. Çocukları ilgilendiren konularda tek söz sahibi artık baba değildir. Çocuklarla ilgili konularda hem anne hem de baba söz hakkına sahiptir. Bu değişime paralel olarak kadınların saflığı, masumiyeti vurgulanmaya başlanmış ve kadınların saflığının çocukların yetiştirilmesine daha uygun olduğu görüşü kabul edilmiştir.

- **Çocuğun cinsel kimliğini kazanmasına yardımcı olan babalar** (1940 ile 1965 yılları arası)

1940 ile 1965 yılları arasında yaşanan savaşlar, babalık kavramına yeni bir tanım getirmiştir. Savaşa giden babaların birçoğunun dönmemesi sonucunda çalışan kadın sayısı artmış ve kadınlar erkeklerden bağımsız olarak yaşamayı öğrenmek zorunda kalmışlardır. Bu dönemde boşanma sayılarında da önemli bir artış görülmüştür. Bu dönemde babanın varlığından çok yokluğunun ya da evde olup aile içi kararlarda söz sahibi olmayan babaların çocuklarını nasıl etkileyebileceği sorgulanır olmuştur. Ahlak öğretmeni olarak kabul gördüğü dönemden sonra babaların önemi yeniden vurgulanmaya başlanmıştır.

Babalar ahlak öğretmeni ve evin ekmeğini kazanma kimliğine sahip olmalarının yanında özellikle oğullarının cinsel kimliğini kazanmalarında da önemli bir role sahiptir. Bu dönemde babaların çocuklarının eğitimine katılımı desteklenmiş ancak annelik ve babalık arasında kesin bir ayırım da söz konusu olmuştur. Çocukların eğitiminde babanın emredici, annenin ifade edici bir rolü olduğu kabul edilmiştir. Baba daha çok evin dışında çalışmakta, toplumsal olaylar ve politika ile ilgilenmekte, çocuk bakımına daha az katılmaktaydı. Annenin üstlendiği rol aile içindeki olaylarda karşılaşılan stresle baş edebilmeyi sağlamak, aile üyeleri arasındaki ilişkileri düzenlemek, duygusal destek sağlamak ve baba-çocuk arasındaki ilişkide arabuluculuk yapmaktı.

- **Çocuklarına bakan babalar** (1965'ten günümüze)

1970'li yıllarla birlikte babaların çocuklarının bakımına aktif bir şekilde katıldıkları gözlenmeye başlamıştır. Bu dönemin yeni baba modeli geçmiştekilerden oldukça farklıdır. Yeni baba doğuma giren, bebeklik dönemlerinde de çocuklarıyla ilgilenen, yalnızca oyun oynamakla yetinmeyen, çocuk bakımına daha aktif olarak katılan ve oğullarıyla olduğu kadar

kız çocuklarıyla da ilgilenen bir baba modelidir. Özellikle bu dönemde Amerika’da babalarla ilgili araştırmaların sayısı oldukça artmıştır.

Almanya’ya bakıldığında Federal Aile, Yaşlılar, Kadın ve Gençlik Bakanlığı (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend) 1990’lı yılların sonlarından itibaren Alman toplumunda ailenin ve aile içinde toplumsal cinsiyet rollerinin dönüşümü ve erkeklerin iş ve aile arasında daha iyi bir denge kurmalarının koşullarının yaratılarak onların aile içinde daha fazla sorumluluk alabilmelerini sağlamak için devlet tarafından yapılması gereken değişimlerin saptanması için bir çok araştırma¹⁹ yapmakta ya da yaptırmaktadır.

Almanya’da Janzen (2010) yaptığı alan çalışmasının sonuçlarını değerlendirirken, 19. yy.ın sonunda Sanayi Devrimi sonrasında sanayileşmiş ülkelerde babaların dışarıda çalışmaları nedeniyle aile ile olan bağlarının zayıfladığını ancak günümüzde ailelerde yeni bir gelişmenin gözlemlenmekte olduğunu, genç erkeklerin kendi babalık rollerini irdelediklerini ve daha aktif bir babalık özlemi içinde olduklarını ifade etmektedir. Ancak toplumsal, siyasi ve ekonomik koşullardan dolayı babaların bu özlemlerini gideremediklerini, erkeklerin ailede daha etkin bir rol oynayabilmeleri için sözkonusu koşullarda değişimin gerektiğini de eklemektedir.

Karin Böllert ve Corinna Peter’in editörlüğünde 2012’de Almanya’da yayınlanmış olan Anne+Baba= Ebeveynler? Toplumsal Değişme, Ebeveyn Roller ve Sosyal Hizmet başlıklı çalışmadaki bölümünde, adı geçen ülkelerde erkeklik ve babalık çalışmalarının önde gelen isimlerinden Michael Meuser (2012, s. 63-80) dönüşüm içinde olan babalığa ışık tutmakta ve genel sorunlar, alternatifler ve çelişkilerle ilgili saptamalarda bulunmaktadır. Babalık anlayışının gelişiminin tarihine göz attıktan sonra Meuser cinsiyetler arası ilişkilerdeki değişime, endüstri toplumundan hizmet toplumuna geçişe ve babalar için “olası babalık” biçiminde birçok sorun ve alternatifte yol açan bireyselleşmenin toplumsal değişimine değinmektedir. Yazar ayrıca zor olarak nitelendirdiği babalık söylemi ile babalık pratiği ilişkisini çözümlenmekte ve son olarak eylemleriyle “yeni baba” imajına uyan babalara göz atmaktadır. Kaila-Behm ve Vehviläinen-Julkunen (2000) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmadaysa Finlandiya’da 71 babayla yapılan görüşme ve 175 sağlık çalışanının yazdığı notlara dayanılarak, katılımcılar için babalığın salt izleyici, eş destek, eş ve aile reisi olarak dört temel role sahip olduğunu ortaya koymuştur.

¹⁹ Bundesministerium Familie, Senioren, Frauen und Jugend (1998), Wettbewerbstärke und bessere Vereinbarkeit von Familie und Beruf – kein Widerspruch- Flexible Arbeitszeiten in Klein- und Mittelbetrieben - . Stuttgart; Berlin; Köln: Kohlhammer; Bundesministerium Familie, Senioren, Frauen und Jugend (2006), Facetten der Vaterschaft - Perspektiven einer innovativen Väterpolitik; Bundesministerium Familie, Senioren, Frauen und Jugend (2008), Evaluation des Gesetzes zum elterngeld und zur Elternzeit; Bundesministerium Familie, Senioren, Frauen und Jugend (2011), Vaterschaft und Elternzeit. Eine interdisziplinäre Literaturstudie zur Frage der Bedeutung der Vater-Kind-Beziehung für eine gedeihliche Entwicklung der Kinder sowie den Zusammenhalt in der Familie. Daha ayrıntılı bilgi için bakınız: <http://www.bmfsfj.de/>

18. yy. ile 19. yüzyılın başlarına kadar olan dönemde ahlak öğretmeni olan baba, Sanayi Devrimi'nin ortalarında evin ekmeğini kazanan kişiye dönüşmüştür. Günümüz babalarının bu iki görevi hala sürmekle birlikte çocuğun bakımı ve eğitiminde daha aktif bir rol üstlenmeye başlamışlardır. Bu değişim elbette ki, sadece Amerikan toplumuna özgü değildir. İngiltere'de 1940'dan 1980 yılına kadar annelere çocuk bakımına ilişkin bir anket uygulanmıştır. Bu araştırmanın bulgularına göre babalar, çocuk bakımı konusunda giderek artan bir biçimde aktif rol almaktadırlar. Türk toplumuna bakıldığında geçmişten günümüze baba kavramının benzer değişimler geçirdiğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Türk edebiyatının gerçek anlamda ilk popüler yazarı olan Ahmet Mithat, çocuğun eğitiminden babanın sorumlu olduğunu çünkü babanın hem eğitiminin hem de doğasının anneden üstün olduğunu, annenin sadece üç yaşına kadar önemli olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, Namık Kemal de benzer düşüncededir. 1950'li yıllardan başlayarak hızlı değişimlerin yaşandığı Türkiye'de çekirdek aile yapılarının ve çalışan kadın sayısının artması baba-çocuk ilişkisini ve babalık kavramının da değişimine yol açmıştır. Türkiye'de aile-çocuk ilişkisi konusunda fazla sayıda çalışma olmasına rağmen, bunların çok azı baba-çocuk ilişkisi ve babalık üzerine odaklanmaktadır (Güngörmüş Özkardeş, 2010, s. 24).

Yakın zamana kadar baba-bebek ilişkisi ve bu ilişkinin değeri pek fazla önemsenmemiştir. Özellikle bebeklerin ilk yıllardaki bakımının anne tarafından yapıldığı ve annenin zamanının çok büyük bir kısmının bebeğiyle geçmesi nedeniyle yalnızca anne-bebek bağının önemli olduğu kabul edilmiştir. Ancak bu görüş değişmektedir. Babaların ve bebeklerin aralarında bir bağlanma yaşadıklarını ve babaların da bebeklerin gelişiminde önemli rol oynadıklarını gösteren araştırma bulguları her geçen gün artmaktadır (Gander ve Gardiner, 1993'ten akt. Çağdaş, 2003, s. 35). Yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular, babaların da anneler kadar bebeklerine ilgi gösterdiklerini ve bu konuda anneden çok farklı olmadıklarını ortaya koymaktadır. Babaların sosyal ve ekonomik uygulamalar sonucu aile içinde farklı roller üstlenmesi, çocuk bakımı konusunda yetersiz olduklarını göstermemektedir. Bulgular, babaların da anneler kadar çocuklarının psiko-sosyal ve zihinsel gelişimlerinde etkin rol oynayabileceklerinin altını çizmektedir (Dönmezer, 1999'dan akt. Çağdaş, 2003, s. 36). Bunlara ek olarak, Erikson'un çalışmalarına atıfta bulunarak babalığın toplumsal konumuna odaklanan Snarey'e (1993) göre, baba olan erkekler toplumda daha etkin rol almaya başlamakta ve kendilerinden genç olanlara rehberlik etme rolünü üstlenmektedirler.

Güngörmüş (1998) babanın çocuğu üzerindeki etkilerini dolaylı ve dolaysız etkiler olmak üzere iki grupta toplamaktadır. Ailenin gelirini tümüyle ya da eşiyile birlikte karşılaması ve eşine karşı davranışları, eşiyile ilişki biçimi babanın çocuğu üzerindeki dolaylı etkileridir. Anne-baba arasındaki iyi ilişkiler, anne-çocuk arasındaki ilişkiyi de olumlu yönde

etkilemektedir. Babanın varlığı ve desteği, anne-çocuk ilişkisinin daha sağlıklı olmasını sağlamaktadır. Eğer anne-baba arasındaki ilişki sağlıklı değilse, anne bu boşluğu doldurmak için bütün ilgisini çocuğa yöneltip aşırı koruyucu bir tutum geliştirerek çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesine engel olabilmektedir. Babanın çocuğuna dokunması, konuşması, oynaması ve çocuğu ile ilgili çeşitli kararlara aktif olarak katılmasıysa babanın çocuğu üzerindeki dolaysız etkileri olarak ifade edilmektedir (Akt. Çağdaş, 2003, s. 38).

Her baba çocuk bakımına aynı derecede katılmamaktadır. Babaların bir kısmı, çocuklarının her türlü faaliyetiyle yakından ilgilenirken, diğer bir kısmı daha sınırlı bir katılım gösterebilmektedir. Baba katılımını hangi unsurların etkilediğini inceleyen araştırmalar başlıca beş etkenden söz etmektedir. Bunlar; evlilikten memnun olma, annenin ev dışında çalışıp çalışmaması, baba rolünün nasıl algılandığı, baba olmanın zamanlaması ve çocuğun cinsiyeti ve cinsiyet rolünün gelişimi olarak ifade edilmektedir (Atmaca Koçak, 2004, s. 7-9).

- **Evlilikten memnun olma**

Araştırmalar evlilikten memnun olmanın ve evlilikteki uyumun, erkeklerin bir baba olarak nasıl davrandığı yönünde önemli ölçüde etkili olduğunu göstermektedir (Cox, Owen, Lewis, ve Henderson, 1989; Crouter, Perry-Jenkins, Huston ve McHale, 1987; Doherty, Kouneski ve Erickson, 1998; Levy-Shiff ve Israelashvilli, 1988). Bir başka araştırma (Cox vd., 1989) eşleriyle yakın ilişkileri olan erkeklerin çocuklara ve bir baba olarak kendilerine yönelik tutumlarının pozitif yönde olduğunu ortaya koymaktadır.

- **Annenin ev dışında çalışıp çalışmaması**

Annenin ev dışında çalışmasının çocuklar üzerindeki etkisini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen bazı araştırmalar, babanın eve giren tek geliri sağladığı aileler ile hem anne hem de babanın çalıştığı aileler arasında baba katılımında bir fark olup olmadığını inceleyerek, annenin ev dışında çalışmasının baba katılımını etkilediği sonucuna ulaşmışlardır (Brayfield, 1995; Coltrane, 1995; Radin ve Harold-Goldsmith, 1989; Marsiglio, 1995). Anne ve babanın her ikisinin de çalıştığı çift gelirli ailelerde, babaların çocuk bakımıyla daha fazla ilgilendikleri gözlenmektedir.

- **Baba rolünün nasıl algılandığı**

Bir erkeğin kendisini baba olarak nasıl algıladığı, bu role kendini ne denli yakın hissettiği de çocuk bakımına katılımı açısından önem taşımaktadır. Bazı araştırmalar (Doherty vd., 1998; Levy-Shiff ve Israelashvilli, 1988) babalığa atfedilen anlamların özellikle ağırlık kazandığını, baba olmak olumlu ve anlamlı bir şey olarak görüldüğünde babanın katılım düzeyinin artma eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır.

- **Baba olmanın zamanlaması**

Erken yaşta, henüz kendisini hazır hissetmeden baba olmak bir krizle sonuçlanabilmekte ve erkek planlanmamış çocuğu geleceğinde bir engel olarak görebilmektedir. Yapılan bir araştırma (Cabrera, Tamis-LeMonda, Bradley, Hofferth ve Lamb, 2000) planlanmış bir hamileliğin olumlu ebeveynlikle sonuçlandığı ortaya koymaktadır.

- **Çocuğun cinsiyeti ve cinsiyet rolünün gelişimi**

Çocuğun cinsiyeti de babanın katılım düzeyini etkileyen bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kız çocukları annelerini örnek alırken, erkek çocuklar babalarına ihtiyaç duymaktadır. Marsiglio (1991) araştırmasında, babalarının kız çocuklarına oranla erkek çocuklarıyla daha fazla iletişim kurduklarını; dinlenme ve proje faaliyetlerine daha fazla zaman ayırdıklarını; erkek çocuklarıyla daha fazla oynadıklarını ortaya koymaktadır. Bir diğer araştırma, Baruch ve Barnett (1987)'in Kuzey Amerika orta sınıfından 5 ile 10 yaşındaki çocuklardan oluşan örneklem çerçevesinde benzer sonuçlara ulaşmaktadır. Babaların erkek çocuklarının bakımına ve onlarla oynamaya daha fazla zaman ayırdıklarını ortaya koymaktadır.

Arı Güleç'in (1998) annelik rolünden duyulan memnuniyetin, baba katılımının ve annenin çalışma durumunun anne katılımı üzerindeki etkileri konusunda gerçekleştirdiği araştırmasında, baba katılımı ve annelik rolünden duyulan memnuniyet göz önünde bulundurulduğunda, ev dışında çalışan ve çalışmayan anneler arasında anne katılımına dair önemli bir farkın belirip belirmeyeceğini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma kapsamına sosyo-ekonomik statüsü yüksek, 3-5 yaş arasında çocukları olan 35 tek ve 35 çift gelirli aile alınarak, baba ve anne katılımını ölçmek için görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin amacı, çocukla ne kadar zaman geçirildiğini, etkileşim sıklığını ve hem bakım hem de dinlenme-oyun faaliyetleri sırasında bedensel ve psikolojik olarak ne denli orada bulunduğunu anlamak olarak belirtilmiştir. Araştırma bulguları, annelerin katılımında sadece annenin çalışıp çalışmamasının etkili olduğunu göstermiştir. Ev dışında çalışmayan annelerin, çalışan annelere oranla çocuklarının bakım ve eğlence faaliyetleriyle daha fazla ilgilendikleri görülmüştür. Babaların çocuklarıyla ilgilenip ilgilenmemelerinin, annelerin katılım düzeyine herhangi önemli bir etkisi olmadığı saptanmıştır. Bunun yanı sıra, baba katılımının annenin çalışıp çalışmamasıyla ilişkili olmadığı da elde edilen bulgular arasındadır. Atmaca Koçak'ın (2004) da belirttiği gibi, özellikle Batı kültüründe babaların rol ve katılımına odaklanan çok sayıda araştırma mevcuttur. Lamb'in (1997) deyişiyle, babalar çocuklarıyla esas olarak oyun oynamayı seçmektedir. Ancak araştırmalar ne tür bir katılım tarzı seçerse seçsin, babanın çocuk bakımına katılım düzeyi ile çocuğun sağlıklı gelişimi arasında pozitif bir korelasyon olduğuna işaret etmektedir (Cabrera vd., 2000; Liebermann vd., 1999; Radin, 1973;

Verschueren ve Marcoren, 1999). İnes ve Escario (2007, s. 263) İspanya’da “erkeklerin çocuklarına eşlerinden daha fazla zaman ayırdıklarına inandığını ancak bunun aslında gerçeğin çarpıtılması olduğunu da ifade etmektedir. Bununla birlikte, Ellestad ve Stets’in (1998) araştırması besleme/doyurma davranışı babalıkla ilintilendirildiğinde yani bir baba bu davranışı üstlendiğinde annelik kimliği baskın olan kadınların kıskançlık gibi olumsuz duygulara kapıldığını göstermektedir.

Sancar (2009) araştırması kapsamında gerçekleştirdiği görüşmelerde, farklı babalık modellerinin farklı erkeklik modellerine tekabül ettiğini belirtmektedir. Farklı erkeklik ve babalık modelleri her şeyden önce kır-kent ayrımı ve sınıfsal farkları oluşturan eğitim ve aile biçimlerine dayalı kültürel sermaye ile ilişkilidir. Farklı babalık modellerini tanımlarken karşımıza çıkan egemen babalık modeli, geçimi sağlayan aile babası modelidir. Bu babalık modelinin oluşum, gelişim ve yenilenme rotalarına bakıldığında, toprağa bağlı yaşamdan kentsel yaşam biçimine göçün en uygun toplumsal bağlamlardan birini oluşturduğu görülmektedir. Sancar Türkiye’de en yaygın babalık biçimini erkeğin geçim sorumluluğunu büyük ölçüde tek başına üstlendiği, kadınların sadece ev işi yaptıkları, kız çocukların okutulmakla birlikte erkek çocuklarla eşit görülmediği “modernleşmiş” aile babalığı şeklinde ifade etmektedir. Sancar (2009) araştırması sürecinde görüştüğü erkeklerin çoğunun babaları ile çatışmalı, mesafeli ve soğuk ilişkiler tanımladıklarını belirtmektedir.

Türkiye’de baba-çocuk ilişkisine yönelik gerçekleştirilen üç temel çalışma bulunmaktadır (Güngörmüş Özkardeş, 2010, s. 24-27). Bunlardan ilki Güngörmüş Özkardeş ve Arkonaç (1998) tarafından yürütülmüştür. Çalışma kapsamında İstanbul’da yaşayan ilkökul ve yüksekökul mezunu olan iki grup ile yapılan görüşmelerde babalara, kendilerini nasıl bir baba olarak gördükleri, ideal bir babanın ve kendilerinden farklı bir babanın özelliklerini nasıl tanımladıkları sorulmuştur. Araştırma bulgularına göre babaların eğitim düzeyi arttıkça çocuğuyla ilgili işlere doğrudan katılmaya daha yatkın ve daha demokratik bir tutum benimsedikleri görülmüştür. Bununla birlikte ilkökul mezunu babalar kendileri ile ideal baba özellikleri arasında fark görmezken, üniversite mezunu babalar, kendi özelliklerinden farklı olarak ideal babanın ailesine daha fazla zaman ayırmak, çocuğa güven vermek, onu desteklemek ve ona hoşgörülü yaklaşmak gibi özellikleri olduğunu belirtmişlerdir. Sonuç olarak eğitim düzeyi arttıkça babalar çocuklarının yaşamında daha aktif olmaları gerektiğinin farkına varmakta ancak çeşitli sebeplerle bunu uygulayamamaktadırlar. İlkökul mezunu babalar evin ekmeğini kazanan, evin bütün gereksinimlerini karşılayan ve çocuklarını dürüst ve terbiyeli yetiştirmeye çalışan kişi iken, yüksekökul mezunu babalar çocukların problemlerini paylaşan, onlara yakın olan, onların yarınlarını düşünen, onlar için çalışan ve eşine yardımcı olan kişilerdir.

Bir diğeri, Evans'ın (1997) İstanbul ili içersinde düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip ilkokul mezunu kişilerin kendi babalık rollerine yönelik tutum ve katılımlarını incelemek amacıyla 60 babayla gerçekleştirdiği çalışmasıdır. Evans babaların davranışlarını karşılaştırarak tutumların ve davranışların üç boyutunu incelemiş ve şu bulguları elde etmiştir: Babalar çocukların fiziksel bakımını annelerin işi olarak görürken, kendilerine düşen görevleri çocuğa zihinsel beceriler öğretmek, eğitimi hakkında karar vermek, bakımı için gerekli olan parayı kazanmak olarak ifade etmişlerdir. Çocuğun toplumsal değerleri öğrenmesine yönelik görevlerse eşler arasında paylaşılmıştır. Babalar, babalık rollerine ilişkin en önemli buldukları noktaları maddi yönden çocuğa bakabilmek ve sevgiyle şefkat göstermek olarak belirtmişlerdir. Güngörmüş Özkardeş ve Arkonaç (1998) ve Evans (1997) tarafından gerçekleştirilen her iki çalışmada da ilkokul mezunu babaların ifadelerinin benzerliği dikkat çekicidir. Gelir seviyesi orta ve alt düzeylere geriledikçe, kadınların erkeğin en önemli görevinin aileye iyi bir yaşam standardı sağlamak için çalışması olduğunu düşündükleri gözlenmektedir. Ev işleri ve çocuk bakımında babanın herhangi bir sorumluluk almasının beklenmediği ancak babaların çocuğun eğitimine katılmaları ve ahlaki açıdan bir rehber olarak yardımcı olmaları gerektiği düşünülmektedir. Turan ve arkadaşları (2001) tarafından gerçekleştirilen çalışmada anne adayları ve eşleriyle yürütülmüştür. Düşük ve alt-orta sosyo-ekonomik düzeyden gelen ailelerle yapılan bu çalışmada eşler erkeğin en önemli görevinin iyi bir yaşam standardı sağlamak için çalışması olduğunu belirtmişlerdir.

Güngörmüş Özkardeş ve Arkonaç (1998), Evans (1997) ve Turan ve arkadaşları (2001) tarafından gerçekleştirilen her üç çalışmada da babaların en önemli görevinin ailenin geçimini sağlamak olarak algılandığı sonucuna varılmaktadır. Eğitim düzeylerinin yükselişine bağlı olarak babalar çocuklarıyla daha çok ilgilenme, paylaşımında bulunma gibi etkinlikleri de kendi sorumlulukları olarak algılamaktadırlar.

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nin web sayfasında²⁰ yapılan taramalar sonucunda, babalık konusuna ilişkin bugüne dek gerçekleştirilen çalışmaların ağırlıklı olarak Hukuk (babalık davası, babalık hakları), Adli Tıp (babalık testi), Eğitim ve Öğretim (babanın çocuğun eğitimine katkısı) ve Psikoloji (babanın çocuğun gelişimi, zekâsı, benliği vb. üzerine etkileri) alanlarında yapıldığı görülmektedir. Yükseköğretim Kurulu bünyesinde gerçekleştirilen yüksek lisans ve doktora tezleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

²⁰ <http://tez2.yok.gov.tr/>

Tablo 2.1. Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

Yüksek Lisans Tezleri	Doktora Tezleri
Babalık davasında maddi ve manevi tazminat / Dursun Kılıç / 1993 / Hukuk	Wordsworth'un şiirlerinde annelik ve babalık duyguları konusu / Amina Nasır / 1983 / İngiliz Dili ve Edebiyatı
Okul öncesi kurum öğretmenlerinin kişilik özellikleri ile sahip oldukları anne-babalık tutumları arasındaki ilişki / Eda Hanyaloğlu / 1995 / Eğitim ve Öğretim, Psikoloji	Bursa ili resmi kreşlerinde okul öncesi çağda çocuğu olan ana-babaların öğrenme gereksinimleri ile ana-babalık yeterlilikleri arasındaki ilgiye dayalı bir ana-baba eğitimi programı önerisi / Mualla Ulusavaş / 1988 / Eğitim ve Öğretim
Okul öncesi çocukların toplumsal cinsiyet kimliği kazanmasında anne babaların rolü / Yeşim Dilek / 1997 / Sosyoloji	Babanın çocuğun zekâsı, akademik başarısı ve benlik kavramı üzerine etkisinin araştırılması / Oya Güngörmüş / 1992 / Psikoloji
Babalarıyla çatışma düzeyi yüksek ve düşük olan ergenlerin ve babalarının babalık rolüne ilişkin algılarının karşılaştırılması / Yaşar Kuzucu / 1999 / Eğitim ve Öğretim	Monoklonal HLA klas-1 doku tipi plaklarının babalık tayinlerinde kullanılabilirliğinin araştırılması ve diğer konvansiyonel sistemlerle karşılaştırılması / Erkan Yılmaz / 1996 / Adli Tıp
Hukuk ve adli tıp açısından babalık davaları / Murat Kutlu Sezen / 2000 / Adli Tıp	Y kromozomu STR polimorfizminin babalık tayini ve adli idantifikasyonunda kullanımı / Emel Hülya Yükseloğlu / 2003 / Adli Tıp
Medeni Usul Hukukunda babalık davası / Burçak Yazgı / 2002 / Hukuk	12-36 aylar arasında çocukları olan annelere verilen grup eğitiminin annelerin anne babalık görevlerinde özyeterliliklerine yönelik katkısının incelenmesi / Fatma Elibol / 2007 / Eğitim ve Öğretim
Baba katılım eğitiminin babaların katılım düzeylerine ve babalık rollerini algılayışlarına etkisi / Aslı Aydın / 2003 / Eğitim ve Öğretim	Anoreksiya Nervoza'da babalık işlevinin projektif testlerle değerlendirilmesi / Bengi Pirim Düşgör / 2007 / Psikoloji
Toplumsal-kültürel bağlamda babalık kurgu ve pratiklerinin çocuk eğitimine etkileri: Üç kuşak babalar üzerine karşılaştırmalı bir araştırma / Mustafa Sever / 2002 / Eğitim ve Öğretim	
Babalık davası / Zuhale Tokar / 2004 / Hukuk	
Honoré de Balzac'ın Goriot Baba adlı romanında babalık sevgisi ve duygusu / Behzat Yılmaz / 2004	
Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (Dehb) olan çocuğa sahip ailelerin yaşadıkları kaygı düzeyi, algıladıkları sosyal destek ve ana-babalık tutumlarının incelenmesi / Ertürk Arı / 2006 / Eğitim ve Öğretim	
Türk göçmen ve Alman ailelerde anne-babalık uygulamaları ve okul-öncesi çocuklarının bilişsel becerileri / Sinem Olcay / 2006 / Psikoloji	
Babalık davası / Adnan Akın / 2006 / Hukuk	
Babaların babalık rolünü algılamalarıyla kendi ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi / Meral Poyraz / 2007 / Eğitim ve	

<p>Öğretim, Sosyoloji</p> <p>Babalık davası / Hümeysra Duran / 2007 / Hukuk</p> <p>Babalık Davası / Tuğba Akalın / 2008 / Hukuk</p> <p>4-12 aylık bebeği olan babaların, babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımı arasındaki ilişki / Şirin Kuruçırak / 2010 / Kadın Hastalıkları ve Doğum, Hemşirelik</p> <p>Alt-orta sınıf erkeklerin babalık deneyimleri: Eskişehir Örneği / Zeynep Tecik / 2012 / Sosyoloji</p> <p>Beş altı yaşında çocuğu olan babaların, babalık rolünü algılamaları ile aile katılımı çalışmalarını gerçekleştirmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi / Hakan Şahin / 2012 / Eğitim ve Öğretim</p>	
--	--

Türk toplumunun kültürel yapısı içinde babaların rollerini, geçmişten günümüze ne tür değişimler geçirdiğini, nelerden etkilendiğini, neleri etkilediğini ve ilerleyen dönemlerde nasıl biçimleneceğini ortaya koyabilmek için çok daha fazla sayıda çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır (Güngörmüş Özkardeş, 2010, s. 27). Bu bağlamda Bağlı ve Sevim'in (2007) medya aracılığıyla aktarılan kültürün anne-babalığa nasıl yaklaştığını, medyada anne-babalık ile ilgili ne gibi mesajların verildiğini, anne-baba kimliğinin nasıl değerlendirildiğini, annelik ve babalık rollerine ve çocuk yetiştirmeye ilişkin nelerin vurgulandığını saptamak amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmaları da oldukça önemlidir. Bağlı ve Sevim bu çalışmada "Ailem ve Ben, Anneyiz Biz, Aile ve Çocuk, Parents, Bebeğim ve Biz, Çocuğum ve Ben, Anne & Trends" dergilerinin 2005 yılında yayınlanmış olan sayılarından toplam 14 dergiyi incelemişlerdir. İlk olarak bu dergilerin demokratik anne-babalığı savunduğu ancak bu durumu çoğu zaman izin verici anne-babalık ile karıştırdıkları görülmektedir. Dergilerde yer alan bazı önerilerin soyut ve uygulanamaz olduğu, bazı bilgilerin de yanlış olduğu ortaya çıkmaktadır. Çalışmada, annelik konusunda modern düşüncelerle geleneksel anlayışların iç içe geçtiği; annelik ile karşılaştırıldığında baba olmanın ve babalık ile ilişkili konuların dergilerde daha az kapsamlı bir biçimde yer aldığı da görülmektedir. Baba olmak, babalık rolü ve sorumluluğu konusunda dergilerde daha az sayıda yazı ve bölüm yer almakta, mevcut yazı ve bölümlerin kapsamı da dar olmaktadır. Göze çarpan bir diğer nokta da, dergilerin annelerin çalışmasıyla ilgili tutumlarıdır. Annenin çalışması kabul edilmekte ancak çocuğun bakımında asıl sorumlunun anne olduğu vurgulanmaktadır. Bağlı ve Sevim'e göre dergiler, modern babalık ile ilgili konulara değinmekte tereddüt etmekte ve kaygı duymaktadır. Dergilerin babalar ve babalık ile ilgili içeriği göz önüne alındığında şu mesajlar dikkati çekmektedir:

- Babalar da hamilelik belirtileri²¹ gösterirler.
- Babalar anneye yardımcı olurlar.
- Baba olmak korkutucudur.
- Baba (kötü bir) oyun arkadaşıdır.
- Babalık işlevseldir (Bağlı ve Sevim, 2007, s. 150-154).

Güneysu (2001), Türkiye’de anne-babalara çocuk yetiştirme konusunda yol gösteren yerli ve yabancı çeviri kitapları incelediği çalışmasında, söz konusu kitapların genellikle annelere hitap ettiğini ancak son yıllarda babalara yönelik kitapların sayısında bir artış olduğunu; değişimin en fazla görüldüğü alanın aile içi iletişim olduğunu belirtmektedir.

Babalık, yasaların gözünde çocuklarına bakmakla ve eğitmekle yükümlü vatandaş; velayet ve vesayet sahibi erkek demektir. Babalık aile, piyasa ve devlet arasındaki ilişkiler ile şekillenen ve bütün bu alanları birbirine bağlayan; ailede geçimi sağlayan, piyasada çalışan ve devletin karşısında aile reisi olarak konumlanan bir toplumsal pratik, bir dolayım konumudur. Türkiye’de erkeklerin “aile reisi” olarak sahip oldukları ayrıcalıklar ve para kazanan kişi olarak ellerinde tuttukları karar verme yetkisi yakın zamanlarda Medeni Kanun’da yapılan değişiklikler ile hukuken ortadan kaldırılmıştır. Evlilik ve aile kurumu içindeki kadın ve erkeğe sorumluluklar ve haklar eşit bir şekilde dağıtılmıştır. Toplumsal yapıdaki bu değişimler ve anne-baba rollerinin değişime uğraması yasal düzenlemelerde de bir karşılık bulmaya başlamıştır. Örneğin İsveç yasal düzenlemelerle babanın da anne gibi uzun süreli doğum izni kullanabilmesine imkân sağlamıştır. Türkiye’de de bu konuyla ilgili yasal düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır (Güngörmüş Özkardeş, 2010, s. 18).

Possinger (2013) Alman toplumunda “yeni babalar” tartışmalarının özellikle 2009 yılında Federal Hükümetin çıkardığı “Federal Ebeveynlik Parası” yasası kapsamındaki “babalık ayları” olgusuyla birlikte yoğunlaştığına dikkat çekmektedir. “Yeni baba” ile kastedilen devletin sağladığı bu olanaktan yararlanarak çocuklarının bakımı için mesleğini ikinci plana atmayı göze alıp, aktif babalık yapan babalardır. Bu babaların oranı 2011 yılı itibarıyla % 25’tir (Alman İstatistik Enstitüsü). Possinger’in belirlemelerine göre yine de bu durumu geleneksel anne ve baba rollerine ilişkin yaklaşımların tamamen dönüştüğüne ilişkin bir gösterge olarak kabul etmek için henüz çok erkendir.

²¹ Couvade (Sempatik Gebelik) Sendromu, ilk olarak 17. yüzyılda French Basque tarafından tanımlanmıştır. Fransızca “couvert”dan türetilen kelime, “yumurtadan civciv çıkarmak” ya da “kuluçkaya yatmak” anlamına gelmektedir. Couvade sendromu eşleri gebe kalan erkeklerin, kısa bir süre sonra gebelik semptomlarını yaşamasıdır. Bu semptomlar; mide ve bağırsak sistemi hastalıkları, karın büyümesi, iştahta değişim, kokuya hassasiyet, sırt ağrıları, bacak krampları, halsizlik, uyku yakınlıkları, diş ağrısı, deride isilik, bayılma ve kilo almadır. Gebeliğin bu sempatik semptomları Trethowan ve Conlon (1965) tarafından Couvade sendromu olarak adlandırılmıştır. Couvade sendromunun psikolojik semptomları ise anksiyete, depresyon, stres, sinirlilik, ruhsal çalkalanma, vücut bütünlüğü ile ilgili endişe ve vücudun algılanmasında yaşanan değişikliklerdir. Couvade sendromu dışarıdan birinin fark edemeyeceği kadar hafif seyredebileceği gibi gerçek bir ruhsal bozukluk görüntüsü de yaratabilmektedir.

Osherson'un (1986) 1973 yılında baba adaylarının yalnızca % 27'sinin eşlerine doğum sırasında refakat ederken, bu oranın 1983 yılında % 79'a yükseldiğini belirtmektedir. Türkiye'de doğuma katılan babaların sayısı ile ilgili ne geçmişe dönük ne de günümüze ilişkin yeterli bir veri bulunamamıştır. Babaların doğuma katılmasına devlet hastanelerinde izin verilmezken sadece özel hastanelerde buna izin verilmektedir. Bununla birlikte, izin verilen hastanelerde doğuma katılan babaların sayısı çok da fazla değildir. Babaların doğuma katılmaya başlamalarının yanı sıra, baba adaylarını eğitmek için hazırlanan programlara katılmaları da bir başka değişimdir.

Popenoe'ye (1999) göre evlenme oranlarının düşmesi, boşanmaların, tek ebeveynli yaşam düzenlemelerinin ve evlilik dışı doğumların artması babalık kurumunu toplumsal olarak zayıflatan güncel gelişmelerdir. Bununla birlikte, yeni üreme teknolojilerinin gelişmesiyle babalığın biyolojik bir olgu olarak da zayıfladığını söylemek mümkündür. Bütün bunlar, babalık kurumunun toplumsal bir kriz yaşamakta olduğunu göstermektedir (Akt. Bağlı ve Sevim, 2007, s. 156-157).

Toplumun değer yargıları, geleneksel cinsiyet rolleri ve dolayısıyla annelik ve babalık rollerine ilişkin tanımlamalar değiştikçe iyi bir anne ya da baba olmanın ve bunun getirdiği gerekliliklerin de anlamı değişmektedir. Günümüzde farklı erkeklik ve babalık modellerinin varlığı kabul edilmekle birlikte, egemen olan babalık modeli, evin geçimini sağlayan aile babasıdır. Ancak eğitim ve gelir düzeyi gibi faktörlerin yükselişine bağlı olarak ev işleri, çocuk bakımı gibi konularda eşlerinin sorumluluğunu paylaşan babaların sayısı da artmaktadır. Günümüz toplumlarında, geleneksel değerler temelinde yer alan babalık ile modern babalık uygulamalarının bir arada olduğu görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNÜMÜZDE ERKEKLERİN GÖZÜNDEN BABALIK ve AİLE: ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. Araştırmanın Konusu, Kapsamı ve Önemi

Günümüz toplumlarının içinde bulunduğu hızlı değişim süreci, teknolojik ve ekonomik alanlarla sınırlı kalmayarak, toplumsal yapıyı da etkisi altına almakta ve özellikle toplumun temeli olarak tanımladığımız aile kurumunun yapısında ve aileyi oluşturan bireylerin görev ve sorumluluklarında değişmelere neden olmaktadır. Geleneksel geniş ailenin yerini çekirdek aile yapısının alması, ekonomik koşulların ağırlaşması, yaşam standartlarının yükselmesi, kadınların eğitim düzeylerinin yükselmesi, kadın iş gücüne duyulan ihtiyacın artması gibi nedenlerle kadının toplum içindeki etkisinin ve çalışma yaşamına katılımının artması, erkeğin ve dolayısıyla babanın görev ve sorumluluklarında ciddi değişmelere yol açmaktadır. Babalar artık ailenin gelirini sağlamanın yanı sıra çocukların bakımı ve eğitimlerinde de önemli görev ve sorumluluklara sahip olmaktadır. Başka bir ifadeyle, sosyo-kültürel yapıda yaşanan değişim sürecine bağlı olarak babalık olgusuna yeni anlamlar atfedilmektedir.

Çocuğun toplumsallaşma sürecinde karşılaştığı kişilerin en başında anne ve baba yer almaktadır. Birbirlerini severek, anlaşarak evlilik kararı alan bireyler aralarında oluşabilecek anlaşmazlıklar sonucunda evliliklerine son verme kararı alabilmektedirler. Ancak annelik ve babalık için böyle bir durum söz konusu değildir. Bireyler evlilikleri süresince sahip oldukları karı-kocalık rollerini sonlandırabilirken, annelik ve babalık rolleri sona ermemektedir. Anne ve babanın gelecek nesillerin ve toplumun şekillenmesinde oldukça önemli bir etkiye sahip olması, sosyal bilimlerin pek çok disiplininde konunun farklı yönleriyle ele alınmasını sağlamaktadır. Annelik ve babalık bir taraftan kültür ürünüyken, diğer taraftan da kültürü oluşturmakta, bu nedenle de insan-kültür ilişkisinin en temel aracısı olarak nitelendirilmektedir. Çeşitli bilimsel disiplinler annelik ve babalığı farklı açılardan irdeleyerek kavramsal açıklamalarda bulunurken, farklı kültürel ortamlarda gerçekleştirilen araştırmalar da annelik ve babalığa özgü tutum ve davranışlardaki farklılıkları ortaya koymaktadır. Annelik ve babalık davranışlarını etkileyen faktörlerin bir kısmı topluma ya da kültürel bağlama özgü araştırmalar, diğer bir kısmı da kültürler arası araştırmalar tarafından desteklenmektedir.

Uluslararası göç ile birlikte çokkültürlü toplumlar haline gelen Batı toplumlarında gerçekleştirilen araştırmalar, annelik ve babalık imgesini kültürlenme süreci bağlamında ele almaktadırlar. Richter (2006) eskiden yalnızca çekirdek ya da geleneksel geniş aile yapıları içinde yaşanırken artık babalığın gittikçe daha fazla çeşitli aile tiplerinde değişik biçimlerde

yaşandığından bahsederek, değişmekte olan babalık imgesinin ciddiyetle sorgulanması gerektiğinin altını çizmektedir. Tanfer ve Mott (1997) tüm dünyada çocukların babalığı nasıl algıladıkları ve kendi babaları hakkında neler düşündükleri hakkında yapılan bilimsel araştırmaların sayısının yetersizliğini vurgulamaktadır.

Annelik ve babalığı, “amaç ve davranışları toplumsal ve kültürel benzerlikler gösteren; aynı bağlamda öğrenilen, sergilenen ve değerlendirilen tutum ve davranışlar” olarak tanımlayan Baydar, Akçınar ve İmer (2012), literatür incelendiğinde Türkiye’de annelik ve babalığa ilişkin tutum ve davranışları belirleyen etkenler konusunda gerçekleştirilen çalışmaların yetersiz olduğunu belirtmişler ve konuyla ilgili araştırmalara gerek duyulduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde Güngörmüş Özkardeş (2010) de, Türkiye’de baba-çocuk ilişkisini irdeleyen yeterli sayıda çalışma bulunmadığını ve değişen dünya koşullarında dönüşen baba figürünün önemini belirtmektedir. Çocuklar söz konusu olduğunda çoğunlukla anne-çocuk arasındaki ilişki üzerinde durulduğunu; bu ilişkinin anne ve çocuk açısından son derece önemli olduğunu ve babanın bu ilişkide neredeyse yok sayıldığını da vurgulayan Güngörmüş Özkardeş, Türk toplumunun kültürel yapısı içinde babaların rollerini, geçmişten günümüze ne tür değişimler geçirdiğini, nelerden etkilendiğini, neleri etkilediğini ve ilerleyen dönemlerde nasıl biçimleneceğini ortaya koyabilmek için çok daha fazla sayıda çalışmaya ihtiyaç duyulduğunun altını çizmektedir.

Literatüre bakıldığında, Türkiye’de annelik ve babalık üzerine yapılan araştırmaların, özellikle gelişim psikolojisi ve sosyal psikoloji alanlarında 1970’li yıllardan itibaren giderek arttığı görülmektedir. Annelik ve babalık, psikolojinin en temel konularından biri olmakla birlikte, biyoloji, sosyoloji, hukuk, tıp, antropoloji ve tarih gibi pek çok bilimsel disiplinin de ilgilendiği çok yönlü bir konudur. Batıda yüz yılı aşkın bir süredir bilimsel olarak incelenmekte olan annelik ve babalık, büyük ölçüde kültür tarafından şekillenen bir olgudur. Bununla birlikte günümüzde, toplumların yaşamakta olduğu hızlı değişim sürecinin ve genetik, tıp gibi bilimsel disiplinlerdeki gelişmelerin bir sonucu olarak annelik ve babalık niteliksel anlamda değişmekte ve çeşitlenmektedir. Küreselleşen ve diğer kültürlerin etkilerine daha açık bir hale gelen günümüz toplumlarında, geleneksel, kültürel inanç ve değerlerle temellenmiş olan annelik-babalık ile modern annelik-babalık uygulamalarının iç içe geçtiği görülmektedir (Sayıl ve Yağmurlu, 2012, s. 15-16).

“Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile” başlıklı bu tez çalışması, Türk toplumunun kültürel yapısı içinde günümüz erkeklerinin babalığa ilişkin tutum ve davranışların değişiminde hangi faktörlerin etkili olduğunu saptayarak literatürde yer alan eksikliği bir nebze de olsa gidermeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla yola çıkılan tez çalışmasında ilk olarak toplumsal değişme, aile, evlilik, toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet

rolleri, erkeklik, annelik, babalık ve çocukluk gibi anahtar kelimelerden hareketle, kavramsal ve kuramsal bir çerçeve oluşturulması amacıyla yerli ve yabancı literatür taranmıştır. Çalışmanın alan araştırması kısmı nicel bir araştırma desenine sahip olmakla birlikte, bu nicel deseni güçlendirmek amacıyla derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilen nitel veriler kullanılmıştır. Çalışmanın başlığından da anlaşılacağı üzere çalışmada günümüzde erkeklerin (baba olanlar ve geleceğin muhtemel babaları) babalığa ilişkin tutum ve davranışlarında nelerin etkili olduğunun ve babalık olgusuna yükledikleri anlamların saptanması amacıyla veriler toplanmış ve incelenmiştir.

3.2. Araştırmanın Varsayımları

Çalışmanın alan araştırmasında elde edilen bulgular aracılığıyla sınanacak temel varsayımları şu şekilde düzenlenmiştir:

- Erkeğin annesinin eğitim düzeyi babalığa ilişkin tutumlarını etkiler.
- Erkeğin babasının eğitim düzeyi babalığa ilişkin tutumlarını etkiler.
- Erkeğin ailesinin yaşadığı yer babalığa ilişkin tutumlarını etkiler.
- Erkeğin ailesinin sosyo-ekonomik düzeyi babalığa ilişkin tutumlarını etkiler.
- Erkeğin ailesinin kaçınıcı çocuğu olduğu babalığa ilişkin tutumlarını etkiler.

Yukarıda belirtilen temel varsayımların yanı sıra, anket çalışmasında yer alan her bir ifade için H_0 ve H_1 şeklinde oluşturulan alt varsayımlar da bulunmaktadır. Örneğin, Annenizin eğitim düzeyi nedir? sorusuyla “Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.” ifadesi için oluşturulan H_0 ve H_1 alt varsayımları şu şekilde oluşturulmuştur:

H_0 : Annenin eğitim düzeyi ile “Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_1 : Annenin eğitim düzeyi ile “Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Görüldüğü gibi her bir soru ve her bir ifade arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına yönelik oluşturulan H_0 hipotezi olumsuz, H_1 hipoteziyse olumlu bir yargı taşıyacak şekilde düzenlenmiştir.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Bilimsel çalışmalarda araştırılan soru, kavram, konu veya değişkenlerin ölçülebilir olması bilimselliğin temel şartıdır. Bilimsel araştırma sürecinin ayrılmaz bir parçası olan değişkenlerin ölçülmesi cinsiyet, yaş, kilo gibi değişkenler söz konusu olduğunda kolaylıkla gerçekleştirilebilmektedir. Ancak algılar, tutumlar, değerler gibi somut olmayan değişkenlerin ölçümünde kesin değerler vermek oldukça zordur.

Bireyin objelere karşı geliştirdiği bir istenç, yaşantı, düşünce, duygu, inanç, değer ve değer yargılarıyla yakından ilgili olan bir zihinsel hazırlık olarak tanımlanan tutum, bir etkileşim sonucu ortaya çıkmaktadır. Tutumların üç temel bileşeni mevcuttur. Merkezi bileşen, bir nesne ile ilgili görel olarak devamlı bir duygudur. Bu nesne, bir insan, grup, kurum ya da soyut bir şey olabilmektedir. Davranışlarımızın çoğu gibi, tutumlarımız da öğrenme yoluyla kazanılmaktadır. Tutumlar, bireylerin kazanılmış kişilik özelliklerinin bir parçasıdır. Duygunun yanı sıra, bir tutumun çoğu kez bir de “bilişsel” bileşeni bulunmaktadır. Bilişsel bileşen, bireyin tutumunun nesnesi hakkındaki inançlarından oluşmaktadır. Bir tutumun inanç yönüyle duygu yönü karşılıklı olarak birbirini etkilemektedir. Bir tutum ile ilişkisi olmayan inançlar da söz konusudur. Bu iki tür inancı birbirinden ayırt etmek için bir tutuma eşlik eden inanca “kanı” adı verilmektedir. Bir tutumun üçüncü bileşeni, duygu ve kanıya uygun bir şekilde hareket etme eğilimi olan davranışsal bileşendir. İnsanların çoğunlukla duygulara uygun hareket etme eğilimi vardır. Bu nedenle, çoğu kez tutumlardan davranışları yordayabilmek mümkündür. Başka bir ifadeyle tutum, bireyin kişi veya olgu karşısındaki davranışının özetidir. Tutumun oluşumu ile davranışın oluşumu arasında bir paralellik bulunmaktadır. Bununla birlikte tutumlar durağan değil değişkendirler (Silah, 2005, s. 307-309).

Ölçme bakımından tutumların bazı boyutları önem taşımaktadır. Tutumun boyutları arasında yönü, derecesi ve yoğunluğu tutumları ölçmede çok önemlidir. Tutumun yönü tutumun hoşlanma-hoşlanmama, olumlu-olumsuz oluşu gibi duygusal niteliğidir. Tutumun derecesi tutumun kabul ya da reddetme boyutlarının duygusal tonunun seviyesine işaret etmektedir. Tutumun yoğunluğuysa dışa yönelik bir davranışa dönüşebilme olasılığı, diğer tutum alanları içindeki güçlü ya da zayıf olma durumunu belirtmektedir (Köklü, 1995, s. 86). Tolan ve arkadaşlarına (1985) göre, tutumun ölçülmesi “bireyin bir nesneye ya da görüşe karşı hangi konumda olduğunun belirlenmesidir. Başka bir ifadeyle tutum, tümü ile benimsenen ya da tümünden karşı çıkılan iki boyut arasındaki bir noktada yer alan derecedir. Tutumların ölçülebilmesi için önce tutumun varlığının araştırılması, bilinmesi ve bireyin davranışlarının gözlenmesi gerekmektedir. Tutum, davranışın gerisinde bulunan zihinsel bir hazırlık olduğundan dolaylı yoldan yani bireyin tutum gerçeğindeki önermelere verdiği

cevaplara bakarak ölçülebilmektedir. Tutum ölçeğinin, ölçme araçlarının taşıdığı teknik özelliklere sahip olması gerekmektedir. Her şeyden önce bir tutum ölçeği geçerli ve güvenilir olmalıdır. Ölçmede geçerlik; tutum ölçeğinin ölçmek istediğinin, amacına uygun olarak ölçmesi, ölçülecek özellikler arasına başka özelliklerin karıştırılmaması yani neyi, ne ölçüde ölçme gücüne sahip olduğudur (Akt. Silah, 2005, s. 316).

Bireylerin tutumlarını doğrudan gözlemlemenin imkânsızlığı nedeniyle Thurstone (1929) tutumların sözel bir ifadesi olan kanılar aracılığıyla ölçülebileceğini ifade etmektedir. Bazılarıysa kanıların, her zaman tutumları ifade etmediklerini, bireyin söyledikleri ile davranışlarının farklı olabileceğini vurgulamaktadırlar. Bununla birlikte bireylerin davranışlarının, bireylerin kendilerine özgü tutumlarından kaynaklandığı kanısı çok yaygındır. Tutumların ölçülmesi bu temele dayanmaktadır. Zaman içinde Thurstone ölçeğinin uygulama güçlüğü nedeniyle Likert ve arkadaşları (1932) tarafından Likert ölçeği geliştirilmiştir. Likert ölçeği hazırlanması ve uygulaması kolay olduğu için en çok kullanılan ölçeklerden birisidir. Diğer ölçeklere oranla Likert ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğinin oldukça yüksek olduğu kabul edilmektedir. Likert ölçeğinde katılımcılara çeşitli ifadeler yöneltilmekte ve bu ifadelere katılıp katılmama derecelerini belirtmeleri istenmektedir. Likert ölçeği bireylerin tutum ve eğilimlerini ölçme amacıyla oldukça sık bir şekilde kullanılmaktadır.

Likert ölçeği bir kişinin tek bir konuya karşı gösterdiği tutumla ilişkili olarak hazırlanmış cümle serisi içermektedir. Bu ölçeklerde iki tür cümle yapısı görülmektedir. Birinci tip, konuya karşı olumlu bir tutumu gösteren onaylama cümleleridir. İkinci tipse konuya karşı olumsuz bir tutumu gösteren onaylama cümleleridir. Likert ölçeğinde, bu tür olumlu ve olumsuz cümleler yaklaşık eşit sayıda oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu ölçeğin en yaygın kullanımı, ölçeğin uygulandığı cevaplayıcıların her bir cümleyi onaylama derecesini belirtmesi amacıyla yönlendirilmesidir. Ölçekte bireye açık bir cümle sunulmakta ve bu cümlenin onun görüşlerini ne ölçüde yansıttığı sorulmaktadır. Likert ölçeğinde ikili, üçlü, dördü, beşli, altılı ve yedili seçenekler kullanılmakta ancak en yaygın şekilde beşli ölçek tercih edilmektedir. Tutumlara ilişkin değişkenlerin derecelendirilerek ifade edilmesi, bu derecelerin birbirleriyle karşılaştırılmalarını sağlamaktadır (Köklü, 1995, s. 88-89). Her bilimsel araştırmada olduğu gibi, tutum araştırmacısının kendisine sorup cevap arayacağı “neyi, niçin, nasıl araştıracağım?” sorularıdır. “Neyi?” sorusuna cevap tutumun konusunu, “niçin?” sorusu tutumun amacını ve varsayımlarını, “nasıl?” sorusu da tutum araştırma tekniklerini kapsamaktadır (Arslantürk, 2001, s. 174). Likert ölçeğinin değerlendirme aşamasındaysa iki alternatif bulunmaktadır. İlki, ölçekte yer alan her bir ifadenin ayrı ayrı değerlendirilmesi ve ifadeler arası korelasyon ve ilişkinin incelenmesidir. Bir diğeryse değerlerin toplamı üzerinden değerlendirme yapılabilmesidir.

Bu çalışmada toplumsal değişme, aile, evlilik, toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolleri, erkeklik, annelik, babalık ve çocukluk gibi anahtar kelimelerden hareketle, kavramsal ve kuramsal çerçeve oluşturulmak amacıyla yerli ve yabancı literatür taranmış ve Likert tipi bir tutum ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın alan araştırması kısmı nicel bir araştırma desenine sahip olmakla birlikte, bu nicel deseni güçlendirmek amacıyla derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilen nitel veriler kullanılmıştır. İlk olarak, nitel veri toplama tekniği olarak yarı-yapılandırılmış görüşme formu (bkz. Ek 1) düzenlenmiştir. 2012-2013 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Dönemi'nde Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde görev yapmakta olan 41 erkek öğretim üyesinin 29'unun baba olduğu tespit edilmiş, bu 29 öğretim üyesi baba içinden kasıtlı örneklem yoluyla belirlenmiş -yeni baba olmuş, en az iki çocuğu olan, engelli çocuğu olan ve hem baba hem de engelli olan- 5 öğretim üyesi ile derinlemesine görüşme yoluyla mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Ses kayıt cihazı aracılığıyla kaydedilen görüşmeler, deşifre edildikten sonra nicel verilere ulaşmamızı sağlayacak anket formunda yer alan ifadeler oluşturulmuştur. Yapılan görüşmelerin örneklem sayısındaki temel ölçüt, aranılan bilgilere ulaşmak olduğundan örneklem sayısı doyurucu nitelikte kabul edilmiştir. Bu görüşmeler aracılığıyla daha önceden hedeflenmiş olan iki önemli fayda elde edilmiştir. Bunlardan ilki derinlemesine görüşmelerin ardından yapılan deşifrelerin Likert ölçeğinde yer alan ifadelerin kararlaştırılmasında belirleyici olmasıdır. İkincisiyse gerek soruların hazırlanmasında yabancı kaynakların kullanılması gerekse görüşme yapılan öğretim üyelerinin içtenlikle katılımı sayesinde babalık olgusunun toplumsal boyutunun anlamlandırılması nitel boyutta daha verimli olmuştur.

Sayılar aracılığıyla ifade edebileceğimiz ve bu açıdan daha nesnel olan verilere ulaşmak için Likert tipi ölçek yardımıyla baba adayı olan erkek üniversite öğrencilerine anket formu uygulanması aracılığıyla babalığa ilişkin bireysel boyut anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Ölçekte yer alan ifadelerin katılma dereceleri *kesinlikle katılıyorum* (5), *katılıyorum* (4), *kararsızım* (3), *katılmıyorum* (2) ve *kesinlikle katılmıyorum* (1) şeklinde düzenlenmiştir. Likert ölçeğinin yanı sıra öğrencilere annelerinin eğitim düzeyi, babalarının eğitim düzeyi, ailelerinin nerede yaşadığı, ailelerinin aylık ortalama geliri ve ailelerinin kaçınıcı çocuğu olduklarına ilişkin beş sorudan oluşan babalık tutumunun oluşması açısından öncelikli etkiye sahip sosyo-demografik değişkenlerin sorgulandığı sorular da yöneltilmiştir. Düzenlenen anket formları, araştırmanın alt evreni içinden seçilen 280 erkek öğrenciye 03.06.2013-07.06.2013 tarihleri arasında uygulanmıştır.

Araştırma için kabul ettiğimiz ve gerekçelendirdiğimiz evren, çalışma evreni, alt evren, örneklem, genelleme gibi nicel bir araştırmanın doğasında bulunan temel kavramlar,

araştırmanın amacı, zaman, maliyet ve enerji kriterleri göz önüne alınarak aşağıda kısaca belirtilmiştir.

Evren: Baba adayları olan tüm erkek üniversite öğrencileridir. Bu evren oldukça soyuttur ve tümüne ulaşılması neredeyse mümkün değildir.

Çalışma Evreni: Akdeniz Üniversitesi'nde öğrenim gören erkek öğrencileri olarak belirlenmiştir. Bu belirlemede ana ölçüt, Akdeniz Üniversitesi öğrencilerinin Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden geliyor olmalarıdır.

Alt Evren: Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde²² öğrenim gören erkek öğrenciler olarak belirlenmiştir. Tüm bunlara bağlı olarak alt evren tanımlanırken elde edilen sonuçların genelleme yapılabilir bir gruptan alınabilmesi hedeflenmiştir. Söz konusu alt evren içinden, hakkında görüş bildirebilecek ve alt evreni temsil edebilecek erkek öğrencilerden oluşan bir örneklem grubu kasıtlı örneklem yoluyla seçilmiştir.

2012-2013 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Dönemi'nde Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi bünyesinde aktif (ders kaydını yapmış, halen öğrenim gören) bir şekilde öğrenim görmekte olan 1024 erkek öğrenci bulunmaktadır. Bu alt evren içinden (+/-) % 5'lik kabul edilebilir hata payı ve % 95 güvenilirlik seviyesi ile önerilen örneklem büyüklüğü olan 280 erkek öğrenci araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Örnekleme oluşturan 280 erkek öğrenci Edebiyat Fakültesi bünyesinde yer alan ve öğrencisi olan bölümlerden seçilmiştir.

3.3.1. Veri Analizi

Araştırmanın nitel verilerini elde etmek amacıyla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler deşifre edilerek yazıya dökülmüş; nicel verilerse anket formunda yer alan kodlar kullanılarak Microsoft Excel programında bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Nicel verilerin analizi, IBM SPSS Statistics 21.0 İstatistik paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin girişi yapıldıktan sonra, veri kontrolleri gerçekleştirilmiş ve sıklık analizi yapılarak ankete katılanların sorulara verdikleri yanıtların dağılımlarına ulaşılmıştır. İkinci olarak, elde edilen yanıtlar güvenilirlik analizine tabi tutulmuş ve soruların istenen değerlendirmeyi hangi düzeyde gerçekleştirdikleri belirlenerek, güvenilirlik düzeyi ortaya koyulmuştur.

Likert tipi ölçeğin ölçümünde Cronbach Alfa yöntemi kullanılır. Cronbach's alpha değeri 0 ile 1 arasında değişmekte olup, değer 0,5'ten büyük olduğunda güvenilir anlamı taşır²³. Bu değer 1'e yaklaştıkça güvenilirlik artar.

²² 2012-2013 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Dönemi'nde Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi bünyesinde 1024'ü erkek, 1269'u kız olmak üzere toplam 2293 öğrenci aktif (ders kaydını yapmış, okuyan) bir şekilde öğrenim görmektedir.

²³ Cronbach's alpha değeri:

- $\leq \alpha < 0.40$ güvenilir değil,

Çalışmanın Cronbach's alpha değerleri incelendiğinde alınan yanıtların yüksek düzeyde güvenilir oldukları görülmüştür.

Tablo 3.1 Güvenilirlik Analizi

Reliability Statistics				
Cronbach's Alpha			N of Items	
,906			58	
Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.	143,13	685,207	,247	,906
Aile içinde herkesin görevi farklıdır.	143,33	686,177	,310	,905
Toplumun devamını aile sağlar.	143,48	690,887	,208	,906
Aile kurmak riskli bir iştir.	142,38	690,229	,111	,908
Aile hayatı düzene sokar.	143,20	683,614	,342	,905
Annelik Duygusu ile Babalık duygusu birbirinden farklıdır.	143,33	688,071	,252	,906
Kültürün gelecek nesillere aktarılması en etkin olarak ailede olur.	143,29	682,537	,340	,905
Anne aile içinde gizli reistir.	143,12	689,446	,185	,906
Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.	143,31	695,974	,073	,907
Aynı cinsiyetten evlilik geçici niteliğe sahiptir.	142,92	675,936	,357	,905
Anne çocuklarına babadan daha yakındır.	143,10	686,846	,235	,906
Baba çocuğuna karşı baskıcı olmalıdır.	141,32	670,703	,430	,904
Aile Türk toplumunun temel yapı taşıdır.	143,42	682,145	,346	,905
Kız Çocuk ya da Erkek çocuk sahibi olmak bir baba için farklı anlamlar taşır.	142,71	674,711	,359	,905
Aile kurmak dini olarak bir emirdir.	142,18	675,277	,319	,905
Ailenin geçiminden sadece baba sorumlu değildir.	143,29	699,956	-,007	,908
Evin reisi baba olan erkektir.	142,39	666,813	,499	,903
Çocuğun kulağını çekmek, tokat atmak dövmek anlamına gelmez.	141,86	661,280	,500	,903
Erkeğin en önemli görevi babalıktır.	142,67	667,828	,445	,904
Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.	142,17	681,570	,264	,906
Baba kelimesi sadece cinsel anlam taşımaz.	143,42	688,199	,294	,905
Babalık zor bir iştir.	143,36	682,492	,372	,905
Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.	141,45	702,930	-,059	,910
Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.	141,73	662,906	,555	,902
Aile içinde öğrendiklerimiz hayatımızı kolaylaştırır.	143,35	692,569	,181	,906
Evlatlık alınan bir çocuk, erkeğe babalık duygusu yaşatmaz.	141,67	668,662	,487	,903
Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.	142,57	671,054	,495	,903
Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.	142,37	664,556	,594	,902
Çocuğumun özel günleri (doğum günü, Sünnet vb.) için kendi babamın bana yaptıklarını yaparım.	141,92	672,585	,435	,904
Baba yeri geldiğinde çocuğunu dövmelidir.	141,50	662,009	,520	,903
Erkeğin babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en etkili faktör ekonomidir.	142,42	679,535	,297	,905
Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.	141,90	665,510	,555	,903
Babanın aile içindeki en önemli görevi güvenliği	142,58	679,437	,346	,905

- $0.40 \leq \alpha < 0.60$ düşük güvenilirlikte,
- $0.60 \leq \alpha < 0.80$ oldukça güvenilir,
- $0.80 \leq \alpha < 1.00$ yüksek derecede güvenilir olarak yorumlanır.

sağlamaktır.				
Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.	142,92	667,685	,414	,904
Erkek Olmak ile Baba Olmak aynı anlamdadır.	141,52	660,959	,586	,902
Engelli bir çocuğa sahip olmak toplumda hoş karşılanmaz.	141,14	670,437	,425	,904
Baba olmak her şeyden önce sorumluluk duygusuna sahip olmayı gerektirir.	143,64	695,721	,107	,906
Sperm bankaları kişilerde babalık imgesinin gelişimi açısından olumsuz etkiye sahiptir.	142,76	669,287	,456	,904
Babalık bir erkeğin tadabileceği en güzel duygudur.	143,29	671,075	,545	,903
Arabayı baba kullanmalıdır.	141,88	668,650	,457	,904
Bir anne, çocuğu için babadan daha fazla emek harcamaktadır.	142,96	672,918	,469	,904
Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptirler.	141,23	680,233	,306	,905
Erkekler babalığı ailelerinden öğrenirler.	142,99	685,439	,255	,906
Pazara gitmek annenin görevidir.	141,67	666,233	,515	,903
Baba olunca hayat daha anlamlı olur.	143,02	673,130	,465	,904
Bir erkek 25 yaşından önce çocuk sahibi olmamalıdır.	142,73	683,408	,225	,906
Bir erkek babasını temel karakteristik özellikleriyle (adil olma, Doğruluk gibi...) örnek almalıdır.	143,20	686,897	,266	,905
Çocuğu olmayan erkeğe toplumda iyi gözle bakılmaz.	141,57	671,924	,438	,904
Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçinn çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.	143,04	688,371	,219	,906
Baba çocuklarına harçlık vermek suretiyle görevini yerine getirmiş olur.	140,99	670,960	,429	,904
Erkek çocuklar babalarını örnek alır.	143,07	676,147	,458	,904
Engelli çocuk, babalık görevlerini yerine getirmekte engeldir.	141,39	669,808	,460	,904
Babanın Yasa ve Toplumun belirlediği görevleri yerine getirmesiyle annenin yükü azalmaktadır.	142,94	681,377	,354	,905
Herkes baba olamaz.	143,14	680,909	,285	,905
Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.	142,71	678,684	,380	,904
Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.	142,43	668,946	,408	,904
Baba olmak için öncelikle erkek olmak gerekir.	143,00	669,637	,464	,904
Engelli çocuğa sahip bir baba, bazı sorumluluklarını Yerine Getirmese de olur.	141,25	667,522	,458	,904

Son olarak, katılımcıların ifadelerine katılma dereceleri ile sosyo-demografik özelliklere ilişkin soruların yanıtları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Ki-kare(χ^2) bağımsızlık testleri uygulanmış ve anlamlı farklılaşmanın olduğu bulgular çapraz tablolarla açıklanmıştır. 5'li Likert tipi sorularla gerçekleştirilen Ki-kare(χ^2) bağımsızlık testlerinin sonuçları incelendiğinde, hücrelerde % 25'ten fazla miktarda 5'ten küçük değer gözlenen çok sayıda sonuç olduğu yani örneklemin yetersiz olduğu tespit edildiği için örneklemin gücünü arttırmak gerektiğine karar verilmiştir. Bu doğrultuda 5'li Likert tipi olan ölçek 3'lü Likert tipi olarak yeniden kodlanmıştır. Katılımcıların likert ölçeğinde yer alan her bir ifade için verdikleri cevapların dağılımlarını daha net değerlendirebilmek amacıyla yeniden kategorilendirdiğimizde, katılma dereceleri şu şekilde düzenlenmiştir:

- Katılıyorum (Kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum cevaplarının toplamı)
- Kararsızım
- Katılmıyorum (Katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevaplarının toplamı)

Buna ek olarak, (S1)Annenizin eğitim düzeyi, (S2)Babanızın eğitim düzeyi ve (S4)Ailenizin aylık ortalama geliri sorularının cevap seçenekleri de düzenlenmiştir. Annenin ve babanın eğitim düzeyi sorularının cevap seçenekleri okur-yazar değil, ilköğretim, lise ve yükseköğretim şeklinde; ailenin aylık ortalama geliri sorusunun cevapları 0-750 TL, 751-1500 TL, 1501-3000 TL ve 3000 TL ve üzeri şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Yapılan düzenlemeler sonucunda yeniden kodlanan veriler bir kez daha Ki-kare(χ^2) bağımsızlık testlerine tabi tutulmuştur. Bütün bu uygulanan istatistiksel testlerin sonuçları, üçüncü bölümde tablolar şeklinde verilmiş ve yorumlanmıştır.

3.4. Alan Araştırmasında Elde Edilen Verilerin Analizi ve Değerlendirmesi

“Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile” başlıklı çalışmamız kapsamında gerçekleştirdiğimiz alan araştırmasında ilk olarak katılımcılara yöneltilen annelerinin eğitim düzeyi, babalarının eğitim düzeyi, ailelerinin nerede yaşadığı, ailenin aylık ortalama geliri ve ailelerinin kaçınıcı çocuğu olduklarına ilişkin sorulara verdikleri cevaplar değerlendirilmektedir. Şimdi, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımlarına ilişkin elde edilen veriler sunulmaktadır.

3.4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımlarına İlişkin Veriler

• Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumlarına İlişkin Veriler

Katılımcıların annelerinin eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, % 22,5'inin okur-yazar değil, % 11,1'inin okur-yazar, % 23,9'unun ilkököl, % 9,6'sının ortaokul, % 20,4'ünün lise, % 10,4'ünün yüksekokul/üniversitesi ve % 0,4'ünün master/doktora düzeyinde eğitime sahip bireylerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3.2 Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumlarına İlişkin Veriler

Annelerin Eğitim düzeyi	Sayı	%
Okur-yazar değil	63	22,5
Okur-yazar	31	11,1
İlkokul	67	23,9
Ortaokul	27	9,6
Lise	57	20,4
Yüksekokul/Üniversite	29	10,4
Master/Doktora	5	1,8
Cevapsız	1	0,4
Toplam	280	100

- **Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumlarına İlişkin Veriler**

Katılımcıların babalarının eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, % 6,1'inin okur-yazar değil, % 10,0'ının okur-yazar, % 27,1'inin ilkökul, % 11,8'inin ortaokul, % 24,3'ünün lise, % 17,9'unun yüksekokul/üniversitesi ve % 2,5'inin master/doktora düzeyinde eğitime sahip bireylerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3.3 Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumlarına İlişkin Veriler

Babanızın Eğitim düzeyi	Sayı	%
Okur-yazar değil	17	6,1
Okur-yazar	28	10,0
İlkokul	76	27,1
Ortaokul	33	11,8
Lise	68	24,3
Yüksekokul/Üniversite	50	17,9
Master/Doktora	7	2,5
Cevapsız	1	0,4
Toplam	280	100

- **Katılımcıların Ailelerinin Nerede Yaşadığına İlişkin Veriler**

Katılımcıların ailelerinin nerede (Antalya/diğer) yaşadıklarına göre dağılımları incelendiğinde, % 19,3'ünün Antalya'da, % 80,4'ünün Antalya dışında yaşayan bireylerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3.4 Katılımcıların Ailelerinin Nerede Yaşadığına İlişkin Veriler

Aileniz Nerede Yaşıyor?	Sayı	%
Antalya	54	19,3
Diğer	225	80,4
Cevapsız	1	0,4
Toplam	280	100

- **Katılımcıların Ailelerinin Aylık Ortalama Gelirine İlişkin Veriler**

Katılımcıların ailelerinin aylık ortalama gelirlerine göre dağılımları incelendiğinde, % 18,9'unun 0-750 TL arası, % 28,9'unun 751-1500 TL arası, % 23,6'sının 1501-2250 TL arası, % 11,4'ünün 2251-3000 TL arası, % 3,6'sının 3001-3750 TL arası, % 3,6'sının 3751-4500 TL arası, % 3,6'sının 4501-5250 TL arası, % 5'inin 5251 TL ve üstü gelire sahip bireylerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3.5 Katılımcıların Ailelerinin Aylık Ortalama Gelirine İlişkin Veriler

Ailenizin Aylık Ortalama Geliri	Sayı	%
0-750 TL arası	53	18,9
751-1500 TL arası	81	28,9
1501-2250 TL arası	66	23,6
2251-3000 TL arası	32	11,4
3001-3750 TL arası	10	3,6
3751-4500 TL arası	10	3,6
4501-5250 TL arası	10	3,6
5251 TL ve üstü	14	5,0
Cevapsız	4	1,4
Toplam	280	100

- **Katılımcıların Ailelerinin Kaçınıcı Çocuğu Olduğuna İlişkin Veriler**

Katılımcıların ailelerinin kaçınıcı çocuğu olduğuna ilişkin dağılımları incelendiğinde, % 9,3'ünün tek çocuk, % 33,6'sının ilk çocuk, % 24,6'sının ikinci çocuk, % 12,5'inin üçüncü çocuk, % 19,6'sının diğeri (4. ve üzeri) oldukları görülmektedir.

Tablo 3.6 Katılımcıların Ailelerinin Kaçınıcı Çocuğu Olduğuna İlişkin Veriler

Ailenizin Kaçınıcı Çocuğunuz?	Sayı	%
Tek çocuğum	26	9,3
İlk	94	33,6
İkinci	69	24,6
Üçüncü	35	12,5
Diğeri	55	19,6
Cevapsız	1	0,4
Toplam	280	100

3.4.2. Katılımcıların Likert Ölçeğinde Yer Alan İfadelere Verdikleri Cevapların Dağılımı

“Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile” başlıklı çalışmamız kapsamında gerçekleştirdiğimiz alan araştırmasında ilk olarak, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin sorulara verdikleri cevaplar değerlendirilmektedir. İkinci olarak katılımcılardan Likert ölçeğinde yer alan her bir ifadeye ilişkin verdikleri cevapların %'lik dağılımları incelenmektedir. Aşağıda yer alan tabloda katılımcıların her bir ifade için verdikleri cevapların (kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum) %'lik dağılımları verilmektedir.

Tablo 3.7 Katılımcıların Likert Ölçeğinde Yer Alan İfadelere Verdikleri Cevapların Dağılımı (%)

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.	45,0	32,9	8,2	12,5	1,4
Aile içinde herkesin görevi farklıdır.	43,6	47,9	4,3	2,5	1,8
Toplumun devamını aile sağlar.	57,1	33,9	6,1	1,4	1,4
Aile kurmak riskli bir iştir.	29,6	22,5	11,8	24,3	10,7
Aile hayatı düzene sokar.	42,5	42,1	8,6	6,1	,7
Annelik Duygusu ile Babalık duygusu birbirinden farklıdır.	49,3	37,9	8,6	2,9	1,4
Kültürün gelecek nesillere aktarılması en etkin olarak ailede olur.	47,1	36,1	10,0	4,3	2,1
Anne aile içinde gizli reistir.	42,9	36,4	9,6	8,9	1,8
Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.	49,6	31,8	10,7	6,4	1,4
Aynı cinsiyetten evlilikler geçici niteliğe sahiptir.	41,1	20,7	20,7	8,9	6,4
Anne çocuklarına babadan daha yakındır.	40,4	35,4	13,9	7,5	2,9
Baba çocuğuna karşı baskıcı olmalıdır.	7,9	14,6	8,9	36,4	31,1
Aile Türk toplumunun temel yapı taşıdır.	59,6	25,4	6,8	5,4	2,1
Kız Çocuk ya da Erkek çocuk sahibi olmak bir baba için farklı anlamlar taşır.	30,0	36,1	11,4	12,1	10,4
Aile kurmak dini olarak bir emirdir.	21,4	22,9	18,9	17,9	18,6
Ailenin geçiminden sadece baba sorumlu değildir.	45,4	42,1	3,2	6,4	2,9
Evin reisi baba olan erkektir.	21,1	27,5	22,1	20,7	8,6
Çocuğun kulağını çekmek, tokat atmak dövme anlamına gelmez.	16,4	20,4	16,4	21,1	25,0
Erkeğin en önemli görevi babalıktır.	34,3	24,3	17,9	13,6	8,9
Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.	18,2	18,9	28,6	22,5	11,1
Baba kelimesi sadece cinsel anlam	51,1	37,1	8,2	2,5	1,1

taşımaz.					
Babalık zor bir iştir.	53,2	31,1	9,3	4,3	1,8
Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.	12,5	12,9	17,1	18,6	38,2
Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.	11,1	18,9	16,8	33,6	18,6
Aile içinde öğrendiklerimiz hayatımızı kolaylaştırır.	43,9	44,3	8,6	2,5	,7
Evlalık alınan bir çocuk, erkeğe babalık duygusu yaşatmaz.	9,6	12,9	29,6	27,5	20,4
Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.	19,6	36,8	23,9	13,6	5,0
Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.	16,1	29,6	27,1	20,7	6,1
Çocuğumun özel günleri (doğum günü, Sünnet vb.) için kendi babamın bana yaptıklarını yaparım.	11,8	19,3	24,6	32,9	11,4
Baba yeri geldiğinde çocuğunu dövmelidir.	11,1	13,9	17,5	25,7	31,1
Erkeğin babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en etkili faktör ekonomidir.	20,0	34,3	17,1	20,7	7,9
Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.	9,3	26,1	20,4	32,1	11,4
Babanın aile içindeki en önemli görevi güvenliği sağlamaktır.	17,1	47,9	13,6	16,8	4,3
Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.	48,6	20,7	9,6	8,2	12,5
Erkek Olmak ile Baba Olmak aynı anlamdadır.	10,0	15,0	14,6	37,9	22,5
Engelli bir çocuğa sahip olmak toplumda hoş karşılanmaz.	8,6	10,7	11,1	28,2	40,0
Baba olmak her şeyden önce sorumluluk duygusuna sahip olmayı gerektirir.	67,1	25,4	3,2	2,9	1,4
Sperm bankaları kişilerde babalık imgesinin gelişimi açısından olumsuz etkiye sahiptir.	36,1	21,4	26,8	8,6	7,1
Babalık bir erkeğin tadabileceği en güzel duygudur.	55,0	25,4	12,9	4,6	1,8
Arabayı baba kullanmalıdır.	15,4	18,9	18,6	33,6	13,2
Bir anne, çocuğu için babadan daha fazla emek harcamaktadır.	32,9	37,1	13,6	11,8	4,3
Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptirler.	6,4	9,3	12,9	39,6	31,1
Erkekler babalığı ailelerinden öğrenirler.	30,4	44,6	12,9	7,1	3,9
Pazara gitmek annenin görevidir.	9,6	14,6	18,2	40,4	16,4
Baba olunca hayat daha anlamlı olur.	38,9	35,4	15,4	6,8	3,2
Bir erkek 25 yaşından önce çocuk sahibi olmamalıdır.	33,6	30,0	15,7	11,1	9,3
Bir erkek babasını temel karakteristik özellikleriyle (adil olma, Doğruluk gibi...) örnek almalıdır.	37,1	45,7	8,9	6,1	1,8
Çocuğu olmayan erkeğe toplumda iyi gözle bakılmaz.	7,1	16,8	18,2	35,0	20,7
Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçinn çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.	29,6	49,6	9,6	7,5	3,2

Baba çocuklarına harçlık vermek suretiyle görevini yerine getirmiş olur.	8,2	7,1	6,1	31,1	<u>47,1</u>
Erkek çocuklar babalarını örnek alır.	36,1	<u>40,0</u>	13,6	6,8	25,8
Engelli çocuk, babalık görevlerini yerine getirmekte engeldir.	7,5	12,1	20,4	<u>29,3</u>	<u>29,3</u>
Babanın Yasa ve Toplumun belirlediği görevleri yerine getirmesiyle annenin yükü azalmaktadır.	26,4	<u>48,2</u>	12,9	9,6	2,5
Herkes baba olamaz.	<u>48,6</u>	26,4	8,9	6,1	7,1
Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.	21,1	<u>37,1</u>	25,0	11,1	4,6
Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.	<u>29,3</u>	24,6	13,9	18,2	13,6
Baba olmak için öncelikle erkek olmak gerekir.	<u>47,5</u>	24,3	12,9	10,4	6,1
Engelli çocuğa sahip bir baba, bazı sorumluluklarını Yerine Getirmese de olur.	10,0	10,7	15,0	23,2	<u>40,7</u>

Likert ölçeğinde karışık bir şekilde yer alan 58 ifadeyi ilişkili olduğu konulara göre sınıflandırdığımızda şu şekilde gruplar oluşturmamız pek de yanlış olmayacaktır:

- Aile, evlilik ve çocuk ile ilgili ifadeler
- Anne(lik) ile ilgili ifadeler
- Erkek(lik) ve baba(lık) ile ilgili ifadeler

Şimdi, yukarıda bahsettiğimiz kategorilendirmeyi gerçekleştirerek elde ettiğimiz veriler sunulacaktır.

Tablo 3.8 Likert Ölçeğinde Yer Alan Aile, Evlilik ve Çocuk ile İlgili İfadeler

Aile, Evlilik ve Çocuk ile İlgili İfadeler	Kesinlikle Katılıyorum ve Katılıyorum	Kararsızım	Kesinlikle Katılmıyorum ve Katılmıyorum
Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.	<u>77,9</u>	8,2	13,9
Kültürün gelecek nesillere aktarılması en etkin olarak ailede olur.	<u>83,2</u>	10,0	6,4
Aile içinde herkesin görevi farklıdır.	<u>91,5</u>	4,3	4,3
Toplumun devamını aile sağlar.	<u>91,0</u>	6,1	2,8
Aile Türk toplumunun temel yapı taşıdır.	<u>85,0</u>	6,8	7,5
Aile içinde öğrendiklerimiz hayatımızı kolaylaştırır.	<u>88,2</u>	8,6	3,2
Aile hayatı düzene sokar.	<u>84,6</u>	8,6	6,8
Aile kurmak dini olarak bir emirdir.	<u>44,3</u>	18,9	36,5
Aile kurmak riskli bir iştir.	<u>52,1</u>	11,8	34,7
Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.	<u>69,3</u>	9,6	20,7
Aynı cinsiyetten evlilikler geçici niteliğe sahiptir.	<u>61,8</u>	20,7	15,3
Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.	25,4	17,1	<u>56,8</u>
Çocuğun kulağını çekmek, tokat atmak dövme anlamına gelmez.	36,8	16,4	<u>46,1</u>
Engelli bir çocuğa sahip olmak toplumda hoş karşılanmaz.	19,3	11,1	<u>68,2</u>

Tablo 3.9 Likert Ölçeğinde Yer Alan Anne(lik) ile İlgili İfadeler

Anne(lik) ile İlgili İfadeler	Kesinlikle Katılıyorrum ve Katılıyorrum	Karasızım	Kesinlikle Katılmıyorrum ve Katılmıyorrum
Anne aile içinde gizli reistir.	79,3	9,6	10,7
Annelik Duygusu ile Babalık duygusu birbirinden farklıdır.	87,2	8,6	4,3
Anne çocuklarına babadan daha yakındır.	75,8	13,9	10,4
Bir anne, çocuğu için babadan daha fazla emek harcamaktadır.	70,0	13,6	16,1
Pazara gitmek annenin görevidir.	24,2	18,2	56,8

Tablo 3.10 Likert Ölçeğinde Yer Alan Erkek(lik) ve Baba(lık) ile İlgili İfadeler

Erkek(lik) ve Baba(lık) ile İlgili İfadeler	Kesinlikle Katılıyorrum ve Katılıyorrum	Karasızım	Kesinlikle Katılmıyorrum ve Katılmıyorrum
Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.	81,4	10,7	7,8
Evin reisi baba olan erkektir.	48,6	22,1	29,3
Erkeğin en önemli görevi babalıktır.	58,6	17,9	22,5
Erkek Olmak ile Baba Olmak aynı anlamdadır.	25,0	14,6	60,4
Baba olmak için öncelikle erkek olmak gerekir.	71,8	12,9	16,5
Herkes baba olamaz.	75,0	8,9	13,2
Baba kelimesi sadece cinsel anlam taşımaz.	88,2	8,2	3,6
Erkekler babalığı ailelerinden öğrenirler.	75,0	12,9	11,0
Erkek çocuklar babalarını örnek alır.	76,1	13,6	32,6
Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.	37,1	28,6	33,6
Bir erkek babasını temel karakteristik özellikleriyle (adil olma, Doğruluk gibi...) örnek almalıdır.	82,8	8,9	7,9
Kız Çocuk ya da Erkek çocuk sahibi olmak bir baba için farklı anlamlar taşır.	66,1	11,4	22,5
Babalık bir erkeğin tadabileceği en güzel duygudur.	80,4	12,9	6,4
Baba olunca hayat daha anlamlı olur.	74,3	15,4	10,0
Babalık zor bir iştir.	84,3	9,3	6,1
Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.	53,9	13,9	31,8
Bir erkek 25 yaşından önce çocuk sahibi olmamalıdır.	63,6	15,7	20,4
Baba olmak her şeyden önce sorumluluk duygusuna sahip olmayı gerektirir.	92,5	3,2	4,3
Babanın Yasa ve Toplumun belirlediği görevleri yerine getirmesiyle annenin yükü azalmaktadır.	74,6	12,9	12,1
Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.	35,4	20,4	43,5
Ailenin geçiminden sadece baba sorumlu değildir.	87,5	3,2	9,3
Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.	45,7	27,1	26,8
Erkeğin babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en etkili faktör ekonomidir.	54,3	17,1	28,6
Babanın aile içindeki en önemli görevi güvenliği sağlamaktır.	65,0	13,6	21,1
Baba çocuklarına harçlık vermek suretiyle görevini yerine getirmiş olur.	15,3	6,1	78,2
Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.	30,0	16,8	52,2
Arabayı baba kullanmalıdır.	34,3	18,6	46,8
Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçinn çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.	79,2	9,6	10,7
Çocuğumun özel günleri (doğum günü, Sunnet vb.) için kendi babamın bana yaptıklarını yaparım.	31,1	24,6	44,3
Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.	56,4	23,9	18,6
Baba çocuğuna karşı baskıcı olmalıdır.	22,5	8,9	67,5
Baba yeri geldiğinde çocuğunu dövmelidir.	25,0	17,5	56,8
Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.	68,2	25,0	15,7

Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptirler.	15,7	12,9	70,7
Çocuğu olmayan erkeğe toplumda iyi gözle bakılmaz.	23,9	18,2	55,7
Sperm bankaları kişilerde babalık imgesinin gelişimi açısından olumsuz etkiye sahiptir.	57,5	26,8	15,7
Evlatlık alınan bir çocuk, erkeğe babalık duygusu yaşatmaz.	22,5	29,6	47,9
Engelli çocuk, babalık görevlerini yerine getirmekte engeldir.	19,6	20,4	58,6
Engelli çocuğa sahip bir baba, bazı sorumluluklarını Yerine Getirmese de olur.	20,7	15,0	63,9

3.4.3. Katılımcılara Yöneltilen Her Bir Soru ve İfadeye İlişkin Ki-kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler

Katılımcıların anket çalışmasındaki ifadelerle katılma dereceleri ile her bir soru arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını saptamak amacıyla Ki-kare(χ^2) bağımsızlık testleri yapılmıştır. İstatistiksel testler sonucunda $p < 0,05$ şartını sağlayan ve Ki-kare(χ^2) bağımsızlık testlerinde hücrelerde gözlenen değerlerin, % 25'den fazla oranda 5'ten küçük olmadığı bulgular tablolarla açıklanmaya çalışılmıştır.

Likert ölçeğinde yer alan her bir ifadenin katılımcının annesinin eğitim düzeyi; babasının eğitim düzeyi; ailesinin nerede yaşadığı; ailesinin aylık ortalama geliri ve ailesinin kaçınıcı çocuğu oluşu ile anlamlı bir ilişki olup olmadığını saptamak amacıyla gerçekleştirilen Ki-kare(χ^2) bağımsızlık testlerine ilişkin tablolar aşağıda yer almaktadır. Tablolar oluşturulurken Ki-kare(χ^2) testlerinde hücrelerde gözlenen değerlerin, % 25'den fazla oranda 5'ten küçük olduğuna ilişkin bulgular saptandığında değer, df ve p alanları boş bırakılmıştır. Hücrelerde gözlenen değerler, % 25'den az oranda 5'ten küçük olduğunda $p < 0,05$ şartını sağlayıp sağlamadığına göre değerlendirilmiştir.

Tablo 3.11 Annenin Eğitim Düzeyi ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler

	(S1)Annenizin Eğitim düzeyi Nedir?			
	Sayı	Değer	df	p
Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.	279			
Aile içinde herkesin görevi farklıdır.	279			
Toplumun devamını aile sağlar.	279			
Aile kurmak riskli bir iştir.	276			
Aile hayatı düzene sokar.	279			
Annelik Duygusu ile Babalık duygusu birbirinden farklıdır.	279			
Kültürün gelecek nesillere aktarılması en etkin olarak ailede olur.	278			
Anne aile içinde gizli reistir.	278			
Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.	279			
Aynı cinsiyetten evlilik geçici niteliğe sahiptir.	273			
Anne çocuklarına babadan daha yakındır.	279			
Baba çocuğuna karşı baskıcı olmalıdır.	276			
Aile Türk toplumunun temel yapı taşıdır.	277			
Kız Çocuk ya da Erkek çocuk sahibi olmak bir baba için farklı anlamlar taşır.	279			
Aile kurmak dini olarak bir emirdir.	278	58,066	24	0,001 *

Ailenin geçiminden sadece baba sorumlu değildir.	279			
Evin reisi baba olan erkektir.	279			
Çocuğun kulağını çekmek, tokat atmak dövme anlamına gelmez.	277			
Erkeğin en önemli görevi babalıktır.	276			
Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.	277			
Baba kelimesi sadece cinsel anlam taşımaz.	279			
Babalık zor bir iştir.	278			
Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.	277			
Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.	276			
Aile içinde öğrendiklerimiz hayatımızı kolaylaştırır.	279			
Evlatlık alınan bir çocuk, erkeğe babalık duygusu yaşatmaz.	279			
Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.	276			
Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.	278			
Çocuğumun özel günleri (doğum günü, Sunnet vb.) için kendi babamın bana yaptıklarını yaparım.	279			
Baba yeri geldiğinde çocuğunu dövmelidir.	277			
Erkeğin babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en etkili faktör ekonomidir.	279			
Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.	277			
Babanın aile içindeki en önemli görevi güvenliği sağlamaktır.	278			
Bir erkeğin Erkek Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.	278			
Erkek Olmak ile Baba Olmak aynı anlamdadır.	279			
Engelli bir çocuğa sahip olmak toplumda hoş karşılanmaz.	275			
Baba olmak her şeyden önce sorumluluk duygusuna sahip olmayı gerektirir.	279			
Sperm bankaları kişilerde babalık imgesinin gelişimi açısından olumsuz etkiye sahiptir.	279			
Babalık bir erkeğin tadabileceği en güzel duygudur.	278			
Arabayı baba kullanmalıdır.	278			
Bir anne, çocuğu için babadan daha fazla emek harcamaktadır.	278			
Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptirler.	277			
Erkekler babalığı ailelerinden öğrenirler.	276			
Pazara gitmek annenin görevidir.	277			
Baba olunca hayat daha anlamlı olur.	278			
Bir erkek 25 yaşından önce çocuk sahibi olmamalıdır.	278			
Bir erkek babasını temel karakteristik özellikleriyle (adil olma, Doğruluk gibi...) örnek almalıdır.	278			
Çocuğu olmayan erkeğe toplumda iyi gözle bakılmaz.	273			
Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçin çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.	278			
Baba çocuklarına harçlık vermek suretiyle görevini yerine getirmiş olur.	278			
Erkek çocuklar babalarını örnek alır.	276			
Engelli çocuk, babalık görevlerini yerine getirmekte engeldir.	275			
Babanın Yasa ve Toplumun belirlediği görevleri yerine getirmesiyle annenin yükü azalmaktadır.	278			
Herkes baba olamaz.	271			
Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.	276			
Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.	278			
Baba olmak için öncelikle erkek olmak gerekir.	277			
Engelli çocuğa sahip bir baba, bazı sorumluluklarını Yerine	278			

Getirmese de olur.				
--------------------	--	--	--	--

*Annenin eğitim düzeyi ile bu ifade arasında anlamlı bir ilişki vardır. ($p < 0,05$)

Tablo 3.12 Babanın Eğitim Düzeyi ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler

	(S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir?			
	Sayı	Değer	df	p
Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.	279			
Aile içinde herkesin görevi farklıdır.	279			
Toplumun devamını aile sağlar.	279			
Aile kurmak riskli bir iştir.	276			
Aile hayatı düzene sokar.	279			
Annelik Duygusu ile Babalık duygusu birbirinden farklıdır.	279			
Kültürün gelecek nesillere aktarılması en etkin olarak ailede olur.	278			
Anne aile içinde gizli reistir.	278			
Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.	279			
Aynı cinsiyetten evlikler geçici niteliğe sahiptir.	273			
Anne çocuklarına babadan daha yakındır.	279			
Baba çocuğuna karşı baskıcı olmalıdır.	276			
Aile Türk toplumunun temel yapı taşıdır.	277			
Kız Çocuk ya da Erkek çocuk sahibi olmak bir baba için farklı anlamlar taşır.	279			
Aile kurmak dini olarak bir emirdir.	278			
Ailenin geçiminden sadece baba sorumlu değildir.	279			
Evin reisi baba olan erkektir.	279			
Çocuğun kulağını çekmek, tokat atmak dövmek anlamına gelmez.	277			
Erkeğin en önemli görevi babalıktır.	276			
Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.	277			
Baba kelimesi sadece cinsel anlam taşımaz.	279			
Babalık zor bir iştir.	278			
Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.	277			
Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.	276			
Aile içinde öğrendiklerimiz hayatımızı kolaylaştırır.	279			
Evlatlık alınan bir çocuk, erkeğe babalık duygusu yaşatmaz.	279			
Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.	276			
Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.	278			
Çocuğumun özel günleri (doğum günü, Sünnet vb.) için kendi babamın bana yaptıklarını yaparım.	279			
Baba yeri geldiğinde çocuğunu dövmelidir.	277			
Erkeğin babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en etkili faktör ekonomidir.	279			
Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.	277			
Babanın aile içindeki en önemli görevi güvenliği sağlamaktır.	278			
Bir erkeğin Erkek Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.	278			
Erkek Olmak ile Baba Olmak aynı anlamdadır.	279			
Engelli bir çocuğa sahip olmak toplumda hoş karşılanmaz.	275			
Baba olmak her şeyden önce sorumluluk duygusuna sahip olmayı gerektirir.	279			
Sperm bankaları kişilerde babalık imgesinin gelişimi açısından olumsuz etkiye sahiptir.	279			
Babalık bir erkeğin tadabileceği en güzel duygudur.	278			

Arabayı baba kullanmalıdır.	278			
Bir anne, çocuğu için babadan daha fazla emek harcamaktadır.	278			
Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptirler.	277			
Erkekler babalığı ailelerinden öğrenirler.	276			
Pazara gitmek annenin görevidir.	277			
Baba olunca hayat daha anlamlı olur.	278			
Bir erkek 25 yaşından önce çocuk sahibi olmamalıdır.	278			
Bir erkek babasını temel karakteristik özellikleriyle (adil olma, Doğruluk gibi...) örnek almalıdır.	278			
Çocuğu olmayan erkeğe toplumda iyi gözle bakılmaz.	273			
Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçinn çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.	278			
Baba çocuklarına harçlık vermek suretiyle görevini yerine getirmiş olur.	278			
Erkek çocuklar babalarını örnek alır.	276			
Engelli çocuk, babalık görevlerini yerine getirmekte engeldir.	275			
Babanın Yasa ve Toplumun belirlediği görevleri yerine getirmesiyle annenin yükü azalmaktadır.	278			
Herkes baba olamaz.	271			
Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.	276			
Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.	278			
Baba olmak için öncelikle erkek olmak gerekir.	277			
Engelli çocuğa sahip bir baba, bazı sorumluluklarını Yerine Getirmese de olur.	278			

*Babanın eğitim düzeyi ile bu ifade arasında anlamlı bir ilişki vardır. ($p < 0,05$)

Tablo. 3.13 Ailenin Yaşadığı Yer ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler

	(S3)Aileniz Nerede Yaşıyor?			
	Sayı	Değer	df	p
Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.	279			
Aile içinde herkesin görevi farklıdır.	279			
Toplumun devamını aile sağlar.	279			
Aile kurmak riskli bir iştir.	276	5,628	4	0,229
Aile hayatı düzene sokar.	279			
Annelik Duygusu ile Babalık duygusu birbirinden farklıdır.	279			
Kültürün gelecek nesillere aktarılması en etkin olarak ailede olur.	278			
Anne aile içinde gizli reistir.	278			
Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.	279			
Aynı cinsiyetten evlilik geçici niteliğe sahiptir.	273	2,754	4	0,600
Anne çocuklarına babadan daha yakındır.	279	2,642	4	0,619
Baba çocuğuna karşı baskıcı olmalıdır.	276	8,550	4	0,073
Aile Türk toplumunun temel yapı taşıdır.	277			
Kız Çocuk ya da Erkek çocuk sahibi olmak bir baba için farklı anlamlar taşır.	279	6,123	4	0,190
Aile kurmak dini olarak bir emirdir.	278	5,789	4	0,215
Ailenin geçiminden sadece baba sorumlu değildir.	279			
Evin reisi baba olan erkektir.	279	7,791	4	0,100
Çocuğun kulağını çekmek, tokat atmak dövmek anlamına gelmez.	277	2,311	4	0,679
Erkeğin en önemli görevi babalıktır.	276	2,145	4	0,709

Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.	277	5,804	4	0,214
Baba kelimesi sadece cinsel anlam taşımaz.	279			
Babalık zor bir iştir.	278			
Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.	277	5,012	4	0,286
Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.	276	4,202	4	0,379
Aile içinde öğrendiklerimiz hayatımızı kolaylaştırır.	279			
Evlatlık alınan bir çocuk, erkeğe babalık duygusu yaşatmaz.	279	3,551	4	0,470
Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.	276	1,850	4	0,763
Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.	278	7,641	4	0,106
Çocuğumun özel günleri (doğum günü, Sunnet vb.) için kendi babamın bana yaptıklarını yaparım.	279	13,141	4	0,011
Baba yeri geldiğinde çocuğunu dövmelidir.	277	11,827	4	0,019
Erkeğin babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en etkili faktör ekonomidir.	279	9,164	4	0,057
Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.	277	23,219	4	0,001
Babanın aile içindeki en önemli görevi güvenliği sağlamaktır.	278	10,257	4	0,036
Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadımla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.	278	2,814	4	0,589
Erkek Olmak ile Baba Olmak aynı anlamdadır.	279	4,284	4	0,369
Engelli bir çocuğa sahip olmak toplumda hoş karşılanmaz.	275	7,923	4	0,094
Baba olmak her şeyden önce sorumluluk duygusuna sahip olmayı gerektirir.	279			
Sperm bankaları kişilerde babalık imgesinin gelişimi açısından olumsuz etkiye sahiptir.	279	2,599	4	0,627
Babalık bir erkeğin tadabileceği en güzel duygudur.	278	5,793		0,215
Arabayı baba kullanmalıdır.	278	,815	4	0,936
Bir anne, çocuğu için babadan daha fazla emek harcamaktadır.	278	1,332	4	0,856
Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptirler.	277	,281	4	0,991
Erkekler babalığı ailelerinden öğrenirler.	276	2,070	4	0,723
Pazara gitmek annenin görevidir.	277	,658	4	0,956
Baba olunca hayat daha anlamlı olur.	278	5,645	4	0,227
Bir erkek 25 yaşından önce çocuk sahibi olmamalıdır.	278	1,397	4	0,845
Bir erkek babasını temel karakteristik özellikleriyle (adil olma, Doğruluk gibi...) örnek almalıdır.	278			
Çocuğu olmayan erkeğe toplumda iyi gözle bakılmaz.	273	3,282	4	0,512
Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçinn çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.	278	1,401	4	0,844
Baba çocuklarına harçlık vermek suretiyle görevini yerine getirmiş olur.	278	5,708		0,222
Erkek çocuklar babalarını örnek alır.	276	2,937	4	0,568
Engelli çocuk, babalık görevlerini yerine getirmekte engeldir.	275	3,208	4	0,524
Babanın Yasa ve Toplumun belirlediği görevleri yerine getirmesiyle annenin yükü azalmaktadır.	278	1,286	4	0,864
Herkes baba olamaz.	271			
Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.	276	3,439	4	0,487
Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.	278	,702	4	0,951
Baba olmak için öncelikle erkek olmak gerekir.	277	1,853	4	0,763
Engelli çocuğa sahip bir baba, bazı sorumluluklarını Yerine Getirmese de olur.	278	1,097	4	0,895

*Ailenin yaşadığı yer ile bu ifade arasında anlamlı bir ilişki vardır. ($p < 0,05$)

Tablo. 3.14 Ailenin Aylık Ortalama Geliri ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler

	(S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar?			
	Sayı	Değer	df	P
Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.	276			
Aile içinde herkesin görevi farklıdır.	276			
Toplumun devamını aile sağlar.	276			
Aile kurmak riskli bir iştir.	273			
Aile hayatı düzene sokar.	276			
Annelik Duygusu ile Babalık duygusu birbirinden farklıdır.	276			
Kültürün gelecek nesillere aktarılması en etkin olarak ailede olur.	275			
Anne aile içinde gizli reistir.	275			
Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.	276			
Aynı cinsiyetten evlilik geçici niteliğe sahiptir.	270			
Anne çocuklarına babadan daha yakındır.	276			
Baba çocuğuna karşı baskıcı olmalıdır.	273			
Aile Türk toplumunun temel yapı taşıdır.	274			
Kız Çocuk ya da Erkek çocuk sahibi olmak bir baba için farklı anlamlar taşır.	276			
Aile kurmak dini olarak bir emirdir.	275			
Ailenin geçiminden sadece baba sorumlu değildir.	276			
Evin reisi baba olan erkektir.	276			
Çocuğun kulağını çekmek, tokat atmak dövmek anlamına gelmez.	274			
Erkeğin en önemli görevi babalıktır.	273			
Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.	274			
Baba kelimesi sadece cinsel anlam taşımaz.	276			
Babalık zor bir iştir.	275			
Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.	274			
Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.	273			
Aile içinde öğrendiklerimiz hayatımızı kolaylaştırır.	276			
Evlilik alınan bir çocuk, erkeğe babalık duygusu yaşatmaz.	276			
Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.	273			
Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.	275			
Çocuğumun özel günleri (doğum günü, Sunnet vb.) için kendi babamın bana yaptıklarını yaparım.	276			
Baba yeri geldiğinde çocuğunu dövmelidir.	274			
Erkeğin babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en etkili faktör ekonomidir.	276			
Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.	274			
Babanın aile içindeki en önemli görevi güvenliği sağlamaktır.	275			
Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.	275			
Erkek Olmak ile Baba Olmak aynı anlamdadır.	276			
Engelli bir çocuğa sahip olmak toplumda hoş karşılanmaz.	272			
Baba olmak her şeyden önce sorumluluk duygusuna sahip olmayı gerektirir.	276			
Sperm bankaları kişilerde babalık imgesinin gelişimi açısından olumsuz etkiye sahiptir.	276			
Babalık bir erkeğin tadabileceği en güzel duygudur.	275			
Arabayı baba kullanmalıdır.	275			
Bir anne, çocuğu için babadan daha fazla emek harcamaktadır.	275			
Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptirler.	274			

Erkekler babalığı ailelerinden öğrenirler.	273			
Pazara gitmek annenin görevidir.	274			
Baba olunca hayat daha anlamlı olur.	275			
Bir erkek 25 yaşından önce çocuk sahibi olmamalıdır.	275			
Bir erkek babasını temel karakteristik özellikleriyle (adil olma, Doğruluk gibi...) örnek almalıdır.	275			
Çocuğu olmayan erkeğe toplumda iyi gözle bakılmaz.	270			
Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçinn çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.	275			
Baba çocuklarına harçlık vermek suretiyle görevini yerine getirmiş olur.	275			
Erkek çocuklar babalarını örnek alır.	273			
Engelli çocuk, babalık görevlerini yerine getirmekte engeldir.	272			
Babanın Yasa ve Toplumun belirlediği görevleri yerine getirmesiyle annenin yükü azalmaktadır.	275			
Herkes baba olamaz.	268			
Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.	273			
Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.	275			
Baba olmak için öncelikle erkek olmak gerekir.	274			
Engelli çocuğa sahip bir baba, bazı sorumluluklarını Yerine Getirmese de olur.	275			

*Ailenin aylık ortalama geliri ile bu ifade arasında anlamlı bir ilişki vardır. ($p < 0,05$)

Tablo 3.15 Ailenin Kaçınıcı Çocuğu Oluşu ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler

	(S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğunuz?			
	Sayı	Değer	df	P
Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.	279			
Aile içinde herkesin görevi farklıdır.	279			
Toplumun devamını aile sağlar.	279			
Aile kurmak riskli bir iştir.	276	18,812	16	0,279
Aile hayatı düzene sokar.	279			
Annelik Duygusu ile Babalık duygusu birbirinden farklıdır.	279			
Kültürün gelecek nesillere aktarılması en etkin olarak ailede olur.	278			
Anne aile içinde gizli reistir.	278			
Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.	279			
Aynı cinsiyetten evlilik geçici niteliğe sahiptir.	273			
Anne çocuklarına babadan daha yakındır.	279			
Baba çocuğuna karşı baskıcı olmalıdır.	276			
Aile Türk toplumunun temel yapı taşıdır.	277			
Kız Çocuk ya da Erkek çocuk sahibi olmak bir baba için farklı anlamlar taşır.	279	6,616	16	0,980
Aile kurmak dini olarak bir emirdir.	278	16,746	16	0,402
Ailenin geçiminden sadece baba sorumlu değildir.	279			
Evin reisi baba olan erkektir.	279	25,836	16	0,056
Çocuğun kulağını çekmek, tokat atmak dövmek anlamına gelmez.	277	22,817	16	0,119
Erkeğin en önemli görevi babalıktır.	276	25,266	16	0,065
Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.	277	34,782	16	0,004 *
Baba kelimesi sadece cinsel anlam taşımaz.	279			
Babalık zor bir iştir.	278			
Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.	277	26,158	16	0,052
Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.	276	22,714	16	0,122
Aile içinde öğrendiklerimiz hayatımızı kolaylaştırır.	279			

Evlatlık alınan bir çocuk, erkeğe babalık duygusu yaşatmaz.	279	21,912	16	0,146
Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.	276			
Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.	278	14,924	16	0,530
Çocuğumun özel günleri (doğum günü, Sünnet vb.) için kendi babamın bana yaptıklarını yaparım.	279	10,730	16	0,826
Baba yeri geldiğinde çocuğunu dövmelidir.	277	20,900	16	0,182
Erkeğin babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en etkili faktör ekonomidir.	279	24,401	16	0,081
Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.	277	25,032	16	0,069
Babanın aile içindeki en önemli görevi güvenliği sağlamaktır.	278			
Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.	278			
Erkek Olmak ile Baba Olmak aynı anlamdadır.	279	12,782	16	0,689
Engelli bir çocuğa sahip olmak toplumda hoş karşılanmaz.	275			
Baba olmak her şeyden önce sorumluluk duygusuna sahip olmayı gerektirir.	279			
Sperm bankaları kişilerde babalık imgesinin gelişimi açısından olumsuz etkiye sahiptir.	279			
Babalık bir erkeğin tadabileceği en güzel duygudur.	278			
Arabayı baba kullanmalıdır.	278	17,981	16	0,325
Bir anne, çocuğu için babadan daha fazla emek harcamaktadır.	278			
Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptirler.	277			
Erkekler babalığı ailelerinden öğrenirler.	276			
Pazara gitmek annenin görevidir.	277	25,853	16	0,056
Baba olunca hayat daha anlamlı olur.	278			
Bir erkek 25 yaşından önce çocuk sahibi olmamalıdır.	278	20,337	16	0,205
Bir erkek babasını temel karakteristik özellikleriyle (adil olma, Doğruluk gibi...) örnek almalıdır.	278			
Çocuğu olmayan erkeğe toplumda iyi gözle bakılmaz.	273	9,934	16	0,870
Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçinn çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.	278			
Baba çocuklarına harçlık vermek suretiyle görevini yerine getirmiş olur.	278			
Erkek çocuklar babalarını örnek alır.	276			
Engelli çocuk, babalık görevlerini yerine getirmekte engeldir.	275	14,873	16	0,534
Babanın Yasa ve Toplumun belirlediği görevleri yerine getirmesiyle annenin yükü azalmaktadır.	278			
Herkes baba olamaz.	271			
Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.	276			
Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.	278	15,969	16	0,455
Baba olmak için öncelikle erkek olmak gerekir.	277			
Engelli çocuğa sahip bir baba, bazı sorumluluklarını Yerine Getirmese de olur.	278	15,394	16	0,496

*Ailenin kaçınıcı çocuğu oluşu ile bu ifade arasında anlamlı bir ilişki vardır. (p <0 ,05)

Tablolarda da görüldüğü gibi, anket çalışmasında yer alan soru ve ifadeler arasındaki ilişkiler incelendiğinde, sadece katılımcının annesinin eğitim düzeyi ile “Aile kurmak dini bir emirdir.” ifadesi ve katılımcının ailesinin kaçınıcı çocuğu olduğu ile “Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.16 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

(S1)Annenizin eğitim düzeyi nedir?		Aile kurmak dini olarak bir emirdir.					Toplam
		kesinlikle katılıyorum	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum	kesinlikle katılmıyorum	
okur-yazar değil	Sayı	15	17	12	11	8	63
	%	23,8%	27,0%	19,0%	17,5%	12,7%	100,0%
okur-yazar	Sayı	12	8	4	5	2	31
	%	38,7%	25,8%	12,9%	16,1%	6,5%	100,0%
ilkokul	Sayı	17	20	10	10	10	67
	%	25,4%	29,9%	14,9%	14,9%	14,9%	100,0%
ortaokul	Sayı	2	9	5	8	2	26
	%	7,7%	34,6%	19,2%	30,8%	7,7%	100,0%
lise	Sayı	7	7	18	11	14	57
	%	12,3%	12,3%	31,6%	19,3%	24,6%	100,0%
yüksekokul/üniversite	Sayı	4	3	4	3	15	29
	%	13,8%	10,3%	13,8%	10,3%	51,7%	100,0%
master/doktora	Sayı	3	0	0	1	1	5
	%	60,0%	0,0%	0,0%	20,0%	20,0%	100,0%
Toplam	Sayı	60	64	53	49	52	278
	%	21,6%	23,0%	19,1%	17,6%	18,7%	100,0%

$\chi^2:58,066$ df:24 p:0,001

Ho: Annenin eğitim düzeyi ile “Aile kurmak dini bir emirdir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Annenin eğitim düzeyi ile “Aile kurmak dini bir emirdir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.15 incelendiğinde, katılımcıların “Aile kurmak dini bir emirdir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, annelerinin eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, anne eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, katılımcıların toplamda en çok % 23 oranında ‘katılıyorum’ yanıtını; anne eğitim düzeyi ‘okur-yazar’ ve ‘master-doktora’ olan bireylerinse en çok ‘kesinlikle katılıyorum’ yanıtını tercih ettikleri görülmüştür. Anne eğitim düzeyi lise olan katılımcılar en çok ‘kararsızım’ yanıtını tercih ederken, anne eğitim düzeyi ‘yüksekokul/üniversite’ olanlar en çok ‘kesinlikle katılmıyorum’ yanıtını tercih etmişlerdir.

Tablo 3.17 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkekler Babalarının Hatalı Olduğu Davranışları Örnek Almazlar.

(S5)Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?	Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.					Toplam
	kesinlikle katılıyorum	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum	kesinlikle katılmıyorum	
tek çocuğum	Sayı 2	3	12	6	3	26
	% 7,7%	11,5%	46,2%	23,1%	11,5%	100,0%
ilk	Sayı 14	19	28	18	14	93
	% 15,1%	20,4%	30,1%	19,4%	15,1%	100,0%
ikinci	Sayı 25	9	18	12	4	68
	% 36,8%	13,2%	26,5%	17,6%	5,9%	100,0%
üçüncü	Sayı 5	10	10	9	1	35
	% 14,3%	28,6%	28,6%	25,7%	2,9%	100,0%
diğer	Sayı 5	12	12	17	9	55
	% 9,1%	21,8%	21,8%	30,9%	16,4%	100,0%
Toplam	Sayı 51	53	80	62	31	277
	% 18,4%	19,1%	28,9%	22,4%	11,2%	100,0%

χ^2 : 34,782 df:16 p:0,004

Ho: Erkeğin ailesinin kaçınıcı çocuğu olduğu ile “Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Erkeğin ailesinin kaçınıcı çocuğu olduğu ile “Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 3.16 incelendiğinde, katılımcıların “Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların ailenin kaçınıcı çocuğu oldukları ile anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, ailenin kaçınıcı çocuğu olduklarına ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, katılımcıların toplamda en çok % 28,9 oranında ‘kararsızım’ yanıtını tercih ettikleri görülmüştür. Tek çocuk, ilk çocuk ve üçüncü çocuk olan katılımcıların en çok ‘kararsızım’ yanıtını verirken, ikinci çocuk olan bireyler en çok ‘kesinlikle katılıyorum’ yanıtını vermişlerdir.

Tablolarda da görüldüğü gibi, anket çalışmasında yer alan soru ve ifadeler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına baktığımızda, sadece iki ifade arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu gözlenmiştir. Bu nedenle anket çalışmasında yer alan kategorilerin yeniden düzenlenerek güçlendirilmesi ve Ki-kare(χ^2) bağımsızlık testlerinin tekrar yapılması gerekli görülmüştür. İlk olarak katılımcıların Likert ölçeğinde yer alan her bir ifade için verdikleri cevapların dağılımlarını daha net değerlendirebilmek amacıyla katılma dereceleri katılıyorum, kararsızım ve katılmıyorum şeklinde; gelir düzeyi kategorileri 0-750 TL, 751-1500 TL, 1501-3000 TL ve 3000-üzeri şeklinde; eğitim düzeyi kategorileri ise okur-yazar değil, ilköğretim, lise ve yükseköğretim şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Böylece hem örneklemin gücü artırılmış hem de tabloların daha kolay ve anlaşılır bir şekilde yorumlanabilmesi sağlanmıştır.

3.4.4. Yeniden Düzenlenen Anket Çalışmasına İlişkin Ki-kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Yeniden Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler

Tablo 3.18 Annenin Eğitim Düzeyi ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Yeniden Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler

	(S5)Annenizin eğitim düzeyi nedir?			
	Sayı	Değer	df	p
Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.	279	27,390	6	0,001*
Aile içinde herkesin görevi farklıdır.	279			
Toplumun devamını aile sağlar.	279			
Aile kurmak riskli bir iştir.	276	8,876	6	0,181
Aile hayatı düzene sokar.	279			
Annelik Duygusu ile Babalık duygusu birbirinden farklıdır.	279			
Kültürün gelecek nesillere aktarılması en etkin olarak ailede olur.	278			
Anne aile içinde gizli reistir.	278	3,410	6	0,756
Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.	279			
Aynı cinsiyetten evlilikler geçici niteliğe sahiptir.	273	12,581	6	0,050*
Anne çocuklarına babadan daha yakındır.	279	3,251	6	0,777
Baba çocuğuna karşı baskıcı olmalıdır.	276	7,072	6	0,314
Aile Türk toplumunun temel yapı taşıdır.	277			
Kız Çocuk ya da Erkek çocuk sahibi olmak bir baba için farklı anlamlar taşır.	279	11,287	6	0,080
Aile kurmak dini olarak bir emirdir.	278	24,612	6	0,001*
Ailenin geçiminden sadece baba sorumlu değildir.	279			
Evin reisi baba olan erkektir.	279	28,771	6	0,001*
Çocuğun kulağını çekmek, tokat atmak dövmek anlamına gelmez.	277	10,634	6	0,100
Erkeğin en önemli görevi babalıktır.	276	11,681	6	0,069
Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.	277	13,330	6	0,038*
Baba kelimesi sadece cinsel anlam taşımaz.	279			
Babalık zor bir iştir.	278			
Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.	277	12,540	6	0,051*
Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.	276	11,540	6	0,073
Aile içinde öğrendiklerimiz hayatımızı kolaylaştırır.	279			
Evlatlık alınan bir çocuk, erkeğe babalık duygusu yaşatmaz.	279	9,867	6	0,130
Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.	276	15,929	6	0,014*
Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.	278	10,340	6	0,111
Çocuğumun özel günleri (doğum günü, Sünnet vb.) için kendi babamın bana yaptıklarını yaparım.	279	3,705	6	0,717
Baba yeri geldiğinde çocuğunu dövmelidir.	277	4,150	6	0,656
Erkeğin babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en etkili faktör ekonomidir.	279	7,956	6	0,241
Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.	277	12,865	6	0,045*
Babanın aile içindeki en önemli görevi güvenliği sağlamaktır.	278	8,515	6	0,203
Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.	278	3,434	6	0,753
.Erkek Olmak ile Baba Olmak aynı anlamdadır.	279	7,943	6	0,242
Engelli bir çocuğa sahip olmak toplumda hoş karşılanmaz.	275	6,738	6	0,346
Baba olmak her şeyden önce sorumluluk duygusuna sahip olmayı gerektirir.	279			
Sperm bankaları kişilerde babalık imgesinin gelişimi açısından olumsuz etkiye sahiptir.	279	0,887	6	0,990
Babalık bir erkeğin tadabileceği en güzel duygudur.	278			
Arabayı baba kullanmalıdır.	278	2,771	6	0,837

Bir anne, çocuğu için babadan daha fazla emek harcamaktadır.	278	2,531	6	0,865
Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptirler.	277	2,161	6	0,904
Erkekler babalığı ailelerinden öğrenirler.	276	2,740	6	0,841
Pazara gitmek annenin görevidir.	277	11,142	6	0,084
Baba olunca hayat daha anlamlı olur.	278	7,035	6	0,318
Bir erkek 25 yaşından önce çocuk sahibi olmamalıdır.	278	7,875	6	0,247
Bir erkek babasını temel karakteristik özellikleriyle (adil olma, Doğruluk gibi...) örnek almalıdır.	278			
Çocuğu olmayan erkeğe toplumda iyi gözle bakılmaz.	273	6,297	6	0,391
Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçinn çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.	278	7,084	6	0,313
Baba çocuklarına harçlık vermek suretiyle görevini yerine getirmiş olur.	278	7,838	6	0,250
Erkek çocuklar babalarını örnek alır.	276	2,543	6	0,864
Engelli çocuk, babalık görevlerini yerine getirmekte engeldir.	275	1,434	6	0,964
Babanın Yasa ve Toplumun belirlediği görevleri yerine getirmesiyle annenin yükü azalmaktadır.				
Herkes baba olamaz.				
Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.				
Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.				
Baba olmak için öncelikle erkek olmak gerekir.				
Engelli çocuğa sahip bir baba, bazı sorumluluklarını Yerine Getirmese de olur.				

*Annenin eğitim düzeyi ile bu ifade arasında anlamlı bir ilişki vardır. (p<0,05)

Tablo 3.19 Babanın Eğitim Düzeyi ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Yeniden Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler

	(S5)Babanızın Eğitim düzeyi Nedir?			
	Sayı	Değer	df	p
Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.	279	12,933	6	0,044*
Aile içinde herkesin görevi farklıdır.	279			
Toplumun devamını aile sağlar.	279			
Aile kurmak riskli bir iştir.	276	8,863	6	0,181
Aile hayatı düzene sokar.	279			
Annelik Duygusu ile Babalık duygusu birbirinden farklıdır.	279			
Kültürün gelecek nesillere aktarılması en etkin olarak ailede olur.	278			
Anne aile içinde gizli reistir.	278	6,456	6	0,374
Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.	279	14,555	6	0,024*
Aynı cinsiyetten evlilik geçici niteliğe sahiptir.	273	10,796	6	0,095
Anne çocuklarına babadan daha yakındır.	279	16,849	6	0,010*
Baba çocuğuna karşı baskıcı olmalıdır.	276	6,318	6	0,388
Aile Türk toplumunun temel yapı taşıdır.	277			
Kız Çocuk ya da Erkek çocuk sahibi olmak bir baba için farklı anlamlar taşır.	279	8,609	6	0,197
Aile kurmak dini olarak bir emirdir.	278	17,573	6	0,007*
Ailenin geçiminden sadece baba sorumlu değildir.	279			
Evin reisi baba olan erkektir.	279	25,921	6	0,001*
Çocuğun kulağını çekmek, tokat atmak dövmek anlamına gelmez.	277	5,983	6	0,425
Erkeğin en önemli görevi babalıktır.	276	12,730	6	0,048*
Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.	277	7,524	6	0,275
Baba kelimesi sadece cinsel anlam taşımaz.	279			
Babalık zor bir iştir.	278			

Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.	277	9,136	6	0,166
Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.	276	13,132	6	0,041*
Aile içinde öğrendiklerimiz hayatımızı kolaylaştırır.	279			
Evlilik alınan bir çocuk, erkeğe babalık duygusu yaşatmaz.	279	10,684	6	0,099
Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.	276	14,926	6	0,021*
Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.	278	19,292	6	0,004*
Çocuğumun özel günleri (doğum günü, Sünnet vb.) için kendi babamın bana yaptıklarını yaparım.	279	5,122	6	0,528
Baba yeri geldiğinde çocuğunu dövmelidir.	277	6,522	6	0,367
Erkeğin babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en etkili faktör ekonomidir.	279	7,999	6	0,238
Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.	277	19,335	6	0,004*
Babanın aile içindeki en önemli görevi güvenliği sağlamaktır.	278	7,517	6	0,276
Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.	278	14,025	6	0,029*
.Erkek Olmak ile Baba Olmak aynı anlamdadır.	279	12,258	6	0,056
Engelli bir çocuğa sahip olmak toplumda hoş karşılanmaz.	275	4,957	6	0,549
Baba olmak her şeyden önce sorumluluk duygusuna sahip olmayı gerektirir.	279			
Sperm bankaları kişilerde babalık imgesinin gelişimi açısından olumsuz etkiye sahiptir.	279	5,577	6	0,472
Babalık bir erkeğin tadabileceği en güzel duygudur.	278			
Arabayı baba kullanmalıdır.	278	4,311	6	0,635
Bir anne, çocuğu için babadan daha fazla emek harcamaktadır.	278	8,454	6	0,207
Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptirler.	277	7,066	6	0,315
Erkekler babalığı ailelerinden öğrenirler.	276	4,214	6	0,648
Pazara gitmek annenin görevidir.	277	15,868	6	0,014*
Baba olunca hayat daha anlamlı olur.	278	10,160	6	0,118
Bir erkek 25 yaşından önce çocuk sahibi olmamalıdır.	278	6,198	6	0,401
Bir erkek babasını temel karakteristik özellikleriyle (adil olma, Doğruluk gibi...) örnek almalıdır.	278	8,562	6	0,200
Çocuğu olmayan erkeğe toplumda iyi gözle bakılmaz.	273	10,662	6	0,099
Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçinn çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.	278	13,241	6	0,039*
Baba çocuklarına harçlık vermek suretiyle görevini yerine getirmiş olur.	278			
Erkek çocuklar babalarını örnek alır.	276	2,813	6	0,832
Engelli çocuk, babalık görevlerini yerine getirmekte engeldir.	275	8,720	6	0,190
Babanın Yasa ve Toplumun belirlediği görevleri yerine getirmesiyle annenin yükü azalmaktadır.	278	1,806	6	0,937
Herkes baba olamaz.	271	7,925	6	0,244
Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.	276	14,335	6	0,026*
Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.	278	4,992	6	0,545
Baba olmak için öncelikle erkek olmak gerekir.	277	3,579	6	0,733
Engelli çocuğa sahip bir baba, bazı sorumluluklarını Yerine Getirmese de olur.	278	9,494	6	0,148

*Babanın eğitim düzeyi ile bu ifade arasında anlamlı bir ilişki vardır. (p<0,05)

Tablo. 3.20 Ailenin Yaşadığı Yer ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Yeniden Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler

	(S3)Aileniz nerede yaşıyor?			
	Sayı	Değer	df	p
Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.	279	0,147	2	0,929
Aile içinde herkesin görevi farklıdır.	279			
Toplumun devamını aile sağlar.	279			
Aile kurmak riskli bir iştir.	276	0,329	2	0,848
Aile hayatı düzene sokar.	279			
Annelik Duygusu ile Babalık duygusu birbirinden farklıdır.	279			
Kültürün gelecek nesillere aktarılması en etkin olarak ailede olur.	278	2,371	2	0,306
Anne aile içinde gizli reistir.	278	1,351	2	0,509
Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.	279	0,765	2	0,682
Aynı cinsiyetten evlilik geçici niteliğe sahiptir.	273	1,614	2	0,446
Anne çocuklarına babadan daha yakındır.	279	1,411	2	0,494
Baba çocuğuna karşı baskıcı olmalıdır.	276	5,427	2	0,066
Aile Türk toplumunun temel yapı taşıdır.	277			
Kız Çocuk ya da Erkek çocuk sahibi olmak bir baba için farklı anlamlar taşır.	279	3,550	2	0,169
Aile kurmak dini olarak bir emirdir.	278	3,175	2	0,204
Ailenin geçiminden sadece baba sorumlu değildir.	279	4,997	2	0,082
Evin reisi baba olan erkektir.	279	6,719	2	0,035*
Çocuğun kulağını çekmek, tokat atmak dövmek anlamına gelmez.	277	0,859	2	0,651
Erkeğin en önemli görevi babalıktır.	276	1,290	2	0,525
Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.	277	0,459	2	0,795
Baba kelimesi sadece cinsel anlam taşımaz.	279			
Babalık zor bir iştir.	278	0,862	2	0,650
Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.	277	0,306	2	0,858
Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.	276	2,918	2	0,233
Aile içinde öğrendiklerimiz hayatımızı kolaylaştırır.	279			
Evlilik alınan bir çocuk, erkeğe babalık duygusu yaşatmaz.	279	0,221	2	0,895
Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.	276	0,931	2	0,628
Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.	278	2,358	2	0,308
Çocuğumun özel günleri (doğum günü, Sünnet vb.) için kendi babamın bana yaptıklarını yaparım.	279	4,214	2	0,122
Baba yeri geldiğinde çocuğunu dövmelidir.	277	1,107	2	0,575
Erkeğin babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en etkili faktör ekonomidir.	279	4,724	2	0,094
Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.	277	16,618	2	0,001*
Babanın aile içindeki en önemli görevi güvenliği sağlamaktır.	278	0,813	2	0,666
Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.	278	0,914	2	0,633
Erkek Olmak ile Baba Olmak aynı anlamdadır.	279	3,445	2	0,179
Engelli bir çocuğa sahip olmak toplumda hoş karşılanmaz.	275	1,274	2	0,529
Baba olmak her şeyden önce sorumluluk duygusuna sahip olmayı gerektirir.	279			
Sperm bankaları kişilerde babalık imgesinin gelişimi açısından olumsuz etkiye sahiptir.	279	1,428	2	0,490
Babalık bir erkeğin tadabileceği en güzel duygudur.	278	5,118	2	0,077
Arabayı baba kullanmalıdır.	278	0,701	2	0,704
Bir anne, çocuğu için babadan daha fazla emek harcamaktadır.	278	0,602	2	0,740
Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptirler.	277	0,221	2	0,895
Erkekler babalığı ailelerinden öğrenirler.	276	1,909	2	0,385

Pazara gitmek annenin görevidir.	277	0,604	2	0,739
Baba olunca hayat daha anlamlı olur.	278	5,140	2	0,077
Bir erkek 25 yaşından önce çocuk sahibi olmamalıdır.	278	1,372	2	0,504
Bir erkek babasını temel karakteristik özellikleriyle (adil olma, Doğruluk gibi...) örnek almalıdır.	278			
Çocuğu olmayan erkeğe toplumda iyi gözle bakılmaz.	273	1,782	2	0,410
Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçin çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.	278	0,535	2	0,765
Baba çocuklarına harçlık vermek suretiyle görevini yerine getirmiş olur.	278	0,100	2	0,951
Erkek çocuklar babalarını örnek alır.	276	0,099	2	0,952
Engelli çocuk, babalık görevlerini yerine getirmekte engeldir.	275	1,305	2	0,521
Babanın Yasa ve Toplumun belirlediği görevleri yerine getirmesiyle annenin yükü azalmaktadır.	278	0,034	2	0,983
Herkes baba olamaz.	271	0,946	2	0,623
Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.	276	0,302	2	0,860
Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.	278	0,434	2	0,805
Baba olmak için öncelikle erkek olmak gerekir.	277	0,665	2	0,717
Engelli çocuğa sahip bir baba, bazı sorumluluklarını Yerine Getirmese de olur.	278	0,207	2	0,902

*Ailenin yaşadığı yer ile bu ifade arasında anlamlı bir ilişki vardır. (p<0,05)

Tablo 3.21 Ailenin Aylık Ortalama Geliri ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Yeniden Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler

	(S4)Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?			
	Sayı	Değer	df	p
Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.	276	10,585	6	0,102
Aile içinde herkesin görevi farklıdır.	276			
Toplumun devamını aile sağlar.	276			
Aile kurmak riskli bir iştir.	273	11,297	6	0,080
Aile hayatı düzene sokar.	276			
Annelik Duygusu ile Babalık duygusu birbirinden farklıdır.	276			
Kültürün gelecek nesillere aktarılması en etkin olarak ailede olur.	275	4,218	6	0,647
Anne aile içinde gizli reistir.	275	3,305	6	0,770
Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.	276	7,372	6	0,288
Aynı cinsiyetten evlilik geçici niteliğe sahiptir.	270	4,449	6	0,616
Anne çocuklarına babadan daha yakındır.	276	1,740	6	0,942
Baba çocuğuna karşı baskıcı olmalıdır.	273	5,548	6	0,476
Aile Türk toplumunun temel yapı taşıdır.	274			
Kız Çocuk ya da Erkek çocuk sahibi olmak bir baba için farklı anlamlar taşır.	276	3,964	6	0,682
Aile kurmak dini olarak bir emirdir.	275	13,685	6	0,033*
Ailenin geçiminden sadece baba sorumlu değildir.	276			
Evin reisi baba olan erkektir.	276	10,912	6	0,091
Çocuğun kulağını çekmek, tokat atmak dövmek anlamına gelmez.	274	6,464	6	0,373
Erkeğin en önemli görevi babalıktır.	273	7,478	6	0,279
Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.	274	3,335	6	0,766
Baba kelimesi sadece cinsel anlam taşımaz.	276			
Babalık zor bir iştir.	275	2,184	6	0,902
Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.	274	5,977	6	0,426
Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.	273	7,663	6	0,264
Aile içinde öğrendiklerimiz hayatımızı kolaylaştırır.	276			
Evlilik alınan bir çocuk, erkeğe babalık duygusu yaşatmaz.	276	2,924	6	0,818

Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.	273	2,244	6	0,896
Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.	275	7,165	6	0,306
Çocuğumun özel günleri (doğum günü, Sunnet vb.) için kendi babamın bana yaptıklarını yaparım.	276	5,862	6	0,439
Baba yeri geldiğinde çocuğunu dövmelidir.	274	3,348	6	0,764
Erkeğin babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en etkili faktör ekonomidir.	276	6,927	6	0,328
Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.	274	8,974	6	0,175
Babanın aile içindeki en önemli görevi güvenliği sağlamaktır.	275	2,666	6	0,849
Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.	275	3,022	6	0,806
Erkek Olmak ile Baba Olmak aynı anlamdadır.	276	6,272	6	0,393
Engelli bir çocuğa sahip olmak toplumda hoş karşılanmaz.	272	10,033	6	0,123
Baba olmak her şeyden önce sorumluluk duygusuna sahip olmayı gerektirir.	276			
Sperm bankaları kişilerde babalık imgesinin gelişimi açısından olumsuz etkiye sahiptir.	276	2,491	6	0,869
Babalık bir erkeğin tadabileceği en güzel duygudur.	275	8,452	6	0,207
Arabayı baba kullanmalıdır.	275	15,237	6	0,018*
Bir anne, çocuğu için babadan daha fazla emek harcamaktadır.	275	1,412	6	0,965
Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptirler.	274	7,279	6	0,296
Erkekler babalığı ailelerinden öğrenirler.	273	10,046	6	0,123
Pazara gitmek annenin görevidir.	274	7,116	6	0,310
Baba olunca hayat daha anlamlı olur.	275	8,046	6	0,235
Bir erkek 25 yaşından önce çocuk sahibi olmamalıdır.	275	10,386	6	0,109
Bir erkek babasını temel karakteristik özellikleriyle (adil olma, Doğruluk gibi...) örnek almalıdır.	275			
Çocuğu olmayan erkeğe toplumda iyi gözle bakılmaz.	270	5,102	6	0,531
Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçinn çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.	275	6,396	6	0,380
Baba çocuklarına harçlık vermek suretiyle görevini yerine getirmiş olur.	275	1,136	6	0,980
Erkek çocuklar babalarını örnek alır.	273	1,490	6	0,960
Engelli çocuk, babalık görevlerini yerine getirmekte engeldir.	272	5,790	6	0,447
Babanın Yasa ve Toplumun belirlediği görevleri yerine getirmesiyle annenin yükü azalmaktadır.	275	7,227	6	0,300
Herkes baba olamaz.	268	6,725	6	0,347
Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.	273	5,782	6	0,448
Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.	275	6,477	6	0,372
Baba olmak için öncelikle erkek olmak gerekir.	274	3,847	6	0,697
Engelli çocuğa sahip bir baba, bazı sorumluluklarını Yerine Getirmese de olur.	275	3,755	6	0,710

*Ailenin aylık ortalama geliri ile bu ifade arasında anlamlı bir ilişki vardır. (p<0,05)

Tablo 3.22 Ailenin Kaçınıcı Çocuğu Oluşu ile İfadelere İlişkin Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testlerinin Yeniden Uygulanması Sonucunda Elde Edilen Veriler

	(S5)Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?			
	Sayı	Değer	df	p
Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.	279			
Aile içinde herkesin görevi farklıdır.	279			
Toplumun devamını aile sağlar.	279			
Aile kurmak riskli bir iştir.	276	11,251	8	0,188
Aile hayatı düzene sokar.	279			
Annelik Duygusu ile Babalık duygusu birbirinden farklıdır.	279			
Kültürün gelecek nesillere aktarılması en etkin olarak ailede olur.	278			
Anne aile içinde gizli reistir.	278			
Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerki yapıdan kaynaklanmaktadır.	279			
Aynı cinsiyetten evlilik geçici niteliğe sahiptir.	273	15,603	8	0,048 *
Anne çocuklarına babadan daha yakındır.	279			
Baba çocuğuna karşı baskıcı olmalıdır.	276	4,408	8	0,819
Aile Türk toplumunun temel yapı taşıdır.	277			
Kız Çocuk ya da Erkek çocuk sahibi olmak bir baba için farklı anlamlar taşır.	279	2,187	8	0,975
Aile kurmak dini olarak bir emirdir.	278	11,310	8	0,185
Ailenin geçiminden sadece baba sorumlu değildir.	279			
Evin reisi baba olan erkektir.	279	7,672	8	0,466
Çocuğun kulağını çekmek, tokat atmak dövmek anlamına gelmez.	277	13,631	8	0,092
Erkeğin en önemli görevi babalıktır.	276	6,018	8	0,645
Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.	277	15,374	8	0,052
Baba kelimesi sadece cinsel anlam taşımaz.	279			
Babalık zor bir iştir.	278			
Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.	277	15,954	8	0,043 *
Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.	276	6,243	8	0,620
Aile içinde öğrendiklerimiz hayatımızı kolaylaştırır.	279			
Evlilik alınan bir çocuk, erkeğe babalık duygusu yaşatmaz.	279	3,668	8	0,886
Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.	276	7,806	8	0,453
Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.	278	12,799	8	0,119
Çocuğumun özel günleri (doğum günü, Sünnet vb.) için kendi babamın bana yaptıklarını yaparım.	279	7,534	8	0,480
Baba yeri geldiğinde çocuğunu dövmelidir.	277	5,835	8	0,666
Erkeğin babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en etkili faktör ekonomidir.	279	16,383	8	0,037*
Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.	277	15,750	8	0,046*
Babanın aile içindeki en önemli görevi güvenliği sağlamaktır.	278	5,662	8	0,685
Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınlıkla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.	278	17,237	8	0,028*
Erkek Olmak ile Baba Olmak aynı anlamdadır.	279	3,429	8	0,905
Engelli bir çocuğa sahip olmak toplumda hoş karşılanmaz.	275	13,859	8	0,086
Baba olmak her şeyden önce sorumluluk duygusuna sahip olmayı gerektirir.	279			
Sperm bankaları kişilerde babalık imgesinin gelişimi açısından olumsuz etkiye sahiptir.	279	12,083	8	0,148
Babalık bir erkeğin tadabileceği en güzel duygudur.	278			
Arabayı baba kullanmalıdır.	278	12,894	8	0,116
Bir anne, çocuğu için babadan daha fazla emek harcamaktadır.	278	10,168	8	0,253
Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptirler.	277	18,948	8	0,015 *
Erkekler babalığı ailelerinden öğrenirler.	276			

Pazara gitmek annenin görevidir.	277	10,695	8	0,220
Baba olunca hayat daha anlamlı olur.	278	8,381	8	0,397
Bir erkek 25 yaşından önce çocuk sahibi olmamalıdır.	278	4,321	8	0,827
Bir erkek babasını temel karakteristik özellikleriyle (adil olma, Doğruluk gibi...) örnek almalıdır.	278			
Çocuğu olmayan erkeğe toplumda iyi gözle bakılmaz.	273	6,582	8	0,582
Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçinn çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.	278			
Baba çocuklarına harçlık vermek suretiyle görevini yerine getirmiş olur.	278			
Erkek çocuklar babalarını örnek alır.	276			
Engelli çocuk, babalık görevlerini yerine getirmekte engeldir.	275	5,141	8	0,742
Babanın Yasa ve Toplumun belirlediği görevleri yerine getirmesiyle annenin yükü azalmaktadır.	278			
Herkes baba olamaz.	271			
Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.	276	9,369	8	0,312
Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.	278	11,744	8	0,163
Baba olmak için öncelikle erkek olmak gerekir.	277	3,489	8	0,900
Engelli çocuğa sahip bir baba, bazı sorumluluklarını Yerine Getirmese de olur.	278	9,802	8	0,279

*Ailenin kaçınıcı çocuğu oluşu ile bu ifade arasında anlamlı bir ilişki vardır. (p<0,05)

Şimdi, yeniden yapılan Ki-kare(χ^2) bağımsızlık testleri sonucunda aralarında anlamlı bir ilişki olduğu saptanan soru ve ifadeler değerlendirilecektir.

Tablo 3.23 Ki-Kare(χ^2) Bağımsızlık Testleri Sonucunda Aralarında Anlamlı Bir İlişki Olduğu Tespit Edilen Soru ve İfadeler

Ki-kare(χ^2) bağımsızlık testleri sonucunda aralarında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilen soru ve ifadeler	
(S1) Annenizin eğitim düzeyi nedir?	<ul style="list-style-type: none"> • Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir. • Aynı cinsiyetten evlilikler geçici niteliğe sahiptir. • Aile kurmak dini olarak bir emirdir. • Evin reisi baba olan erkektir. • Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar. • Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir. • Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır. • Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.
(S2) Babanızın eğitim düzeyi nedir?	<ul style="list-style-type: none"> • Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir. • Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır. • Anne çocuklarına babadan daha yakındır. • Aile kurmak dini olarak bir emirdir. • Evin reisi baba olan erkektir. • Erkeğin en önemli görevi babalıktır. • Baba temizlik işleriyle ilgilenmez. • Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir. • Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar. • Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır. • Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz. • Pazara gitmek annenin görevidir. • Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçinn çocuğuyla

	<p>çokça vakit geçirmesi gerekir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.
(S3)Aileniz nerede yaşıyor?	<ul style="list-style-type: none"> • Evin reisi baba olan erkektir. • Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.
(S4)Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?	<ul style="list-style-type: none"> • Aile kurmak dini olarak bir emirdir. • Arabayı baba kullanmalıdır.
(S5)Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?	<ul style="list-style-type: none"> • Aynı cinsiyetten evlilikler geçici niteliğe sahiptir. • Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir. • Erkeğin babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en etkili faktör ekonomidir. • Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır. • Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadımla evlenmesi sonucu aile kurulamaz. • Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptirler.

Tablo 3.24 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Toplumda En Önemli Sosyalleşme Aracı Ailedir.

		Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.			
		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Annenizin eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı 51	6	6	63
		% 81,0%	9,5%	9,5%	100,0%
	İlköğretim	Sayı 110	7	8	125
		% 88,0%	5,6%	6,4%	100,0%
Lise	Sayı 35	8	14	57	
	% 61,4%	14,0%	24,6%	100,0%	
Yükseköğretim	Sayı 21	2	11	34	
	% 61,8%	5,9%	32,4%	100,0%	
Toplam	Sayı 217	23	39	279	
	% 77,8%	8,2%	14,0%	100,0%	

χ^2 : 27,390 df:6 p:0,001

Ho: Annenin eğitim düzeyi ile “Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.” ifadesine arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Annenin eğitim düzeyi ile “Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.24 incelendiğinde, katılımcıların “Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların annelerinin eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, anne eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, annenin eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 77,8 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Annelerinin eğitimi okur-yazar değil ve ilköğretim düzeyinde olanlar, lise ve yükseköğretim düzeyinde olanlara kıyasla “Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.” ifadesine daha fazla oranda katılırken, annenin eğitim

düzeyi yükseldikçe bu ifadeye katılıyorum yanıtını verme oranında bir azalma olduğu gözlenmiştir.

Tablo 3.25 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aynı Cinsiyetten Evlilikler Geçici Niteliğe Sahiptir.

			Aynı cinsiyetten evlilikler geçici niteliğe sahiptir.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Annenizin eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	30	14	16	60
		%	50,0%	23,3%	26,7%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	82	29	13	124
		%	66,1%	23,4%	10,5%	100,0%
	Lise	Sayı	36	12	7	55
		%	65,5%	21,8%	12,7%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	24	3	7	34
		%	70,6%	8,8%	20,6%	100,0%
Toplam		Sayı	172	58	43	273
		%	63,0%	21,2%	15,8%	100,0%

χ^2 : 12,581 df:6 p:0,050

Ho: Annenin eğitim düzeyi ile “Aynı cinsiyetten evlilikler geçici niteliğe sahiptir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Annenin eğitim düzeyi ile “Aynı cinsiyetten evlilikler geçici niteliğe sahiptir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.25 incelendiğinde, katılımcıların “Aynı cinsiyetten evlilikler geçici niteliğe sahiptir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, annelerinin eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, anne eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, annenin eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 63,0 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri ve annenin eğitim düzeyi arttıkça bu ifadeye katılıyorum yanıtını verme oranında bir artış olduğu görülmüştür.

Tablo 3.26 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

			Aile kurmak dini olarak bir emirdir.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Annenizin eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	32	12	19	63
		%	50,8%	19,0%	30,2%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	68	19	37	124
		%	54,8%	15,3%	29,8%	100,0%
	Lise	Sayı	14	18	25	57
		%	24,6%	31,6%	43,9%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	10	4	20	34
		%	29,4%	11,8%	58,8%	100,0%
Toplam		Sayı	124	53	101	278
		%	44,6%	19,1%	36,3%	100,0%

χ^2 : 24,612 df:6 p:0,001

Ho: Annenin eğitim düzeyi ile “Aile kurmak dini olarak bir emirdir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Annenin eğitim düzeyi ile “Aile kurmak dini olarak bir emirdir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.26 incelendiğinde, katılımcıların “Aile kurmak dini olarak bir emirdir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, annelerinin eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, anne eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, annenin eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 44,6 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Annenin eğitim düzeyi lise ve üzerinde olan katılımcılar bu ifadeye % 43,9 ve % 58,8 oranlarında katılmıyorum yanıtını, ilköğretim ve altında olanlarsa % 50,8 ve % 54,8 oranlarında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.27 (S1) Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

			Evin reisi baba olan erkektir.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Annenizin eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	37	9	17	63
		%	58,7%	14,3%	27,0%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	72	25	28	125
		%	57,6%	20,0%	22,4%	100,0%
	Lise	Sayı	13	23	21	57
		%	22,8%	40,4%	36,8%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	14	5	15	34
		%	41,2%	14,7%	44,1%	100,0%
Toplam		Sayı	136	62	81	279
		%	48,7%	22,2%	29,0%	100,0%

χ^2 : 28,771 df:6 p:0,001

Ho: Annenin eğitim düzeyi ile “Evin reisi baba olan erkektir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Annenin eğitim düzeyi ile “Evin reisi baba olan erkektir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.27 incelendiğinde, katılımcıların “Evin reisi baba olan erkektir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, annelerinin eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, anne eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, annenin eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 48,7 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Annelerinin eğitimi okur-yazar değil ve ilköğretim düzeyinde olanlar, lise ve yükseköğretim düzeyinde olanlara kıyasla “Evin reisi baba olan erkektir.” ifadesine daha fazla oranda katılmışlardır.

Tablo 3.28 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkekler Babalarının Hatalı Olduğu Davranışları Örnek Almazlar.

			Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Annenizin eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	20	14	29	63
		%	31,7%	22,2%	46,0%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	53	30	41	124
		%	42,7%	24,2%	33,1%	100,0%
	Lise	Sayı	20	24	12	56
		%	35,7%	42,9%	21,4%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	11	12	11	34
		%	32,4%	35,3%	32,4%	100,0%
Toplam		Sayı	104	80	93	277
		%	37,5%	28,9%	33,6%	100,0%

$\chi^2:13,330$ df:6 p:0,038

Ho: Annenin eğitim düzeyi ile “Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Annenin eğitim düzeyi ile “Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 3.28 incelendiğinde, katılımcıların “Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, annelerinin eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, anne eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, annenin eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 37,5 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Annenin eğitimi “okur-yazar değil” düzeyinde olanların bu ifadeye % 46,0 oranında katılmıyorum yanıtını verdikleri görülürken, eğitim düzeyi “ilköğretim” olanların % 42,7 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Lise ve üzeri eğitim düzeyinde olanlarınsa % 42,9 ve % 35,3 oranında kararsızım yanıtını tercih ettikleri görülmüştür.

Tablo 3.29 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğun Üzerinde Babasının Sözleri Daha Etkilidir.

			Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Annenizin eğitim düzeyi nedir?	Okur- yazar değil	Sayı	34	16	11	61
		%	55,7%	26,2%	18,0%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	83	27	14	124
		%	66,9%	21,8%	11,3%	100,0%
	Lise	Sayı	29	14	14	57
		%	50,9%	24,6%	24,6%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	12	10	12	34
		%	35,3%	29,4%	35,3%	100,0%
Toplam		Sayı	158	67	51	276
		%	57,2%	24,3%	18,5%	100,0%

$\chi^2:15,929$ df:6 p:0,014

Ho: Annenin eğitim düzeyi ile “Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Annenin eğitim düzeyi ile “Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.29 incelendiğinde, katılımcıların “Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, annelerinin eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, anne eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, annenin eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 57,2 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.30 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

			Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Annenizin eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	18	8	35	61
		%	29,5%	13,1%	57,4%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	52	21	52	125
		%	41,6%	16,8%	41,6%	100,0%
	Lise	Sayı	16	17	24	57
		%	28,1%	29,8%	42,1%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	13	10	11	34
		%	38,2%	29,4%	32,4%	100,0%
Toplam		Sayı	99	56	122	277
		%	35,7%	20,2%	44,0%	100,0%

$\chi^2:12,865$ df:6 p:0,045

Ho: Annenin eğitim düzeyi ile “Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Annenin eğitim düzeyi ile “Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.30 incelendiğinde, katılımcıların “Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, annelerinin eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, anne eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, annenin eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 44,0 oranında katılmıyorum yanıtını verdikleri ve annenin eğitim düzeyi arttıkça bu ifadeye katılmıyorum yanıtını verme oranında bir azalma olduğu görülmüştür. Bu ifadeye en yüksek oranda katılıyorum yanıtını verenlerse anneleri ilköğretim (% 41,6) ve yükseköğretim (% 38,2) düzeyinde eğitime sahip olanlardır.

Tablo 3.31 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Baba Çocuğunun Hem Annesi Hem Babası Olamaz.

			Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Annenizin eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	27	5	30	62
		%	43,5%	8,1%	48,4%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	72	17	36	125
		%	57,6%	13,6%	28,8%	100,0%
	Lise	Sayı	27	12	18	57
		%	47,4%	21,1%	31,6%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	24	5	5	34
		%	70,6%	14,7%	14,7%	100,0%
Toplam		Sayı	150	39	89	278
		%	54,0%	14,0%	32,0%	100,0%

$\chi^2:16,138$ df:6 p:0,013

H₀: Annenin eğitim düzeyi ile “Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Annenin eğitim düzeyi ile “Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.31 incelendiğinde, katılımcıların “Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, annelerinin eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, anne eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, annenin eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 54,0 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri ve annenin eğitim düzeyi arttıkça bu ifadeye katılmıyorum yanıtını verme oranında bir azalma olduğu görülmüştür. Bu ifadeye en yüksek oranda katılıyorum yanıtını verenlerse anneleri ilköğretim (% 41,6) ve yükseköğretim (% 38,2) düzeyinde eğitime sahip olanlardır. Annenin eğitim düzeyi arttıkça bu ifadeye

katılmıyorum yanıtını verme oranında bir azalma olduğu görülmüştür. Bu ifadeye en yüksek oranda katılıyorum yanıtını verenlerse % 70,6 ile anneleri yükseköğretim düzeyinde eğitime sahip olanlardır.

Tablo 3.32 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Toplumda En Önemli Sosyalleşme Aracı Ailedir.

			Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Babanızın eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	14	2	1	17
		%	82,4%	11,8%	5,9%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	115	11	11	137
		%	83,9%	8,0%	8,0%	100,0%
	Lise	Sayı	48	7	13	68
		%	70,6%	10,3%	19,1%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	40	3	14	57
		%	70,2%	5,3%	24,6%	100,0%
Toplam		Sayı	217	23	39	279
		%	77,8%	8,2%	14,0%	100,0%

$\chi^2:12,933$ df:6 p:0,044

Ho: Babanın eğitim düzeyi ile “Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Babanın eğitim düzeyi ile “Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.32 incelendiğinde, katılımcıların “Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, babalarının eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, baba eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, babanın eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 77,8 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri ve babanın eğitim düzeyi arttıkça bu ifadeye katılmıyorum yanıtını verme oranında bir artış olduğu görülmüştür. Bu ifadeye en yüksek oranda katılıyorum yanıtını verenlerse babaları % 83,9 oranında ilköğretim ve % 82,4 oranında ‘okur-yazar değil’ düzeyinde eğitime sahip olanlardır.

Tablo 3.33 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkeğe Üstünlük Statüsü Verilmesi Ataerkil Yapıdan Kaynaklanmaktadır.

			Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Babanızın eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	15	1	1	17
		%	88,2%	5,9%	5,9%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	112	12	13	137
		%	81,8%	8,8%	9,5%	100,0%
	Lise	Sayı	48	15	5	68
		%	70,6%	22,1%	7,4%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	52	2	3	57
		%	91,2%	3,5%	5,3%	100,0%
Toplam		Sayı	227	30	22	279
		%	81,4%	10,8%	7,9%	100,0%

$\chi^2:14,555$ df:6 p:0,024

Ho: Babanın eğitim düzeyi ile “Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Babanın eğitim düzeyi ile “Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.33 incelendiğinde, katılımcıların “Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, babalarının eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, baba eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, babanın eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 81,4 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Babanın eğitimi yükseköğretim düzeyine kadar olanların bu ifadeye katılıyorum yanıtını verme oranında bir azalma görülürken, babası yükseköğretim düzeyinde eğitime sahip olanların bu ifadeye % 91,2 ile en yüksek oranda katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.34 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Anne Çocuklarına Babadan Daha Yakındır.

			Anne çocuklarına babadan daha yakındır.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Babanızın eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	15	1	1	17
		%	88,2%	5,9%	5,9%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	104	22	11	137
		%	75,9%	16,1%	8,0%	100,0%
	Lise	Sayı	43	10	15	68
		%	63,2%	14,7%	22,1%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	49	6	2	57
		%	86,0%	10,5%	3,5%	100,0%
Toplam		Sayı	211	39	29	279
		%	75,6%	14,0%	10,4%	100,0%

$\chi^2:16,849$ df:6 p:0,010

H₀: Babanın eğitim düzeyi ile “Anne çocuklarına babadan daha yakındır.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Babanın eğitim düzeyi ile “Anne çocuklarına babadan daha yakındır.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.34 incelendiğinde, katılımcıların “Anne çocuklarına babadan daha yakındır.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, babalarının eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, baba eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, babanın eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 75,6 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Babanın eğitimi ‘okur-yazar değil’ ve yükseköğretim düzeyinde olanların bu ifadeye % 88,2 ve % 86,0 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.35 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

			Aile kurmak dini olarak bir emirdir.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Babanızın eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	6	6	5	17
		%	35,3%	35,3%	29,4%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	76	22	39	137
		%	55,5%	16,1%	28,5%	100,0%
	Lise	Sayı	26	14	28	68
		%	38,2%	20,6%	41,2%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	16	11	29	56
		%	28,6%	19,6%	51,8%	100,0%
Toplam		Sayı	124	53	101	278
		%	44,6%	19,1%	36,3%	100,0%

$\chi^2:17,573$ df:6 p:0,007

H₀: Babanın eğitim düzeyi ile “Aile kurmak dini olarak bir emirdir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Babanın eğitim düzeyi ile “Aile kurmak dini olarak bir emirdir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.35 incelendiğinde, katılımcıların “Aile kurmak dini olarak bir emirdir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, babalarının eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, baba eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, babanın eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 44,6 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Babanın eğitimi ‘okur-yazar değil’ ve ilköğretim düzeyinde olanlar bu ifadeye % 35,3 ve % 55,5 oranlarında katılıyorum yanıtını verirken, babanın eğitimi lise ve yükseköğretim düzeyinde olanların bu ifadeye % 41,2 ve % 51,8 oranlarında katılmıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.36 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

			Evin reisi baba olan erkektir.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Babanızın eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	8	5	4	17
		%	47,1%	29,4%	23,5%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	86	23	28	137
		%	62,8%	16,8%	20,4%	100,0%
	Lise	Sayı	19	22	27	68
		%	27,9%	32,4%	39,7%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	23	12	22	57
		%	40,4%	21,1%	38,6%	100,0%
Toplam		Sayı	136	62	81	279
		%	48,7%	22,2%	29,0%	100,0%

χ^2 :25,921 df:6 p:0,001

Ho: Babanın eğitim düzeyi ile “Evin reisi baba olan erkektir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Babanın eğitim düzeyi ile “Evin reisi baba olan erkektir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.36 incelendiğinde, katılımcıların “Evin reisi baba olan erkektir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, babalarının eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, baba eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, babanın eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 48,7 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Babanın eğitimi ‘okur-yazar değil’, ilköğretim ve yükseköğretim düzeyinde olanlar bu ifadeye % 47,1, % 62,8 ve % 40,4 oranlarında katılıyorum yanıtını verirken, babanın eğitimi lise düzeyinde olanların bu ifadeye % 39,7 oranında katılmıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.37 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkeğin En Önemli Görevi Babalıktır.

			Erkeğin en önemli görevi babalıktır.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Babanızın eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	9	1	7	17
		%	52,9%	5,9%	41,2%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	83	25	27	135
		%	61,5%	18,5%	20,0%	100,0%
	Lise	Sayı	35	10	22	67
		%	52,2%	14,9%	32,8%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	36	14	7	57
		%	63,2%	24,6%	12,3%	100,0%
Toplam		Sayı	163	50	63	276
		%	59,1%	18,1%	22,8%	100,0%

χ^2 :12,730 df:6 p:0,048

H₀: Babanın eğitim düzeyi ile “Erkeğin en önemli görevi babalıktır.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Babanın eğitim düzeyi ile “Erkeğin en önemli görevi babalıktır.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.37 incelendiğinde, katılımcıların “Erkeğin en önemli görevi babalıktır.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, babalarının eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, baba eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, babanın eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 59,1 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.38 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Temizlik İşleriyle İlgilenmez.

			Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Babanızın eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	6	3	8	17
		%	35,3%	17,6%	47,1%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	54	18	64	136
		%	39,7%	13,2%	47,1%	100,0%
	Lise	Sayı	13	14	39	66
		%	19,7%	21,2%	59,1%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	11	12	34	57
		%	19,3%	21,1%	59,6%	100,0%
Toplam		Sayı	84	47	145	276
		%	30,4%	17,0%	52,5%	100,0%

χ^2 :13,132 df:6 p:0,041

H₀: Babanın eğitim düzeyi ile “Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Babanın eğitim düzeyi ile “Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.38 incelendiğinde, katılımcıların “Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, babalarının eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, baba eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, babanın eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 52,5 oranında katılmıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Babanın eğitim düzeyi arttıkça bu ifadeye katılmıyorum yanıtını verme oranında az da olsa bir artış olduğu görülmüştür.

Tablo 3.39 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğun Üzerinde Babasının Sözleri Daha Etkilidir.

			Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Babanızın eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	8	5	3	16
		%	50,0%	31,3%	18,8%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	88	30	18	136
		%	64,7%	22,1%	13,2%	100,0%
	Lise	Sayı	40	16	11	67
		%	59,7%	23,9%	16,4%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	22	16	19	57
		%	38,6%	28,1%	33,3%	100,0%
Toplam		Sayı	158	67	51	276
		%	57,2%	24,3%	18,5%	100,0%

$\chi^2:14,926$ df:6 p:0,021

Ho: Babanın eğitim düzeyi ile “Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Babanın eğitim düzeyi ile “Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.39 incelendiğinde, katılımcıların “Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, babalarının eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, baba eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, babanın eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 57,2 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Babanın eğitim düzeyi arttıkça bu ifadeye katılmıyorum yanıtını verme oranında az da olsa bir artış olduğu görülmüştür.

Tablo 3.40 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkek Baba Olduktan Sonra Sadece Ailesi İçin Yaşar.

			Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Babanızın eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	4	7	6	17
		%	23,5%	41,2%	35,3%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	77	25	35	137
		%	56,2%	18,2%	25,5%	100,0%
	Lise	Sayı	31	20	16	67
		%	46,3%	29,9%	23,9%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	16	23	18	57
		%	28,1%	40,4%	31,6%	100,0%
Toplam		Sayı	128	75	75	278
		%	46,0%	27,0%	27,0%	100,0%

$\chi^2:19,292$ df:6 p:0,004

Ho: Babanın eğitim düzeyi ile “Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Babanın eğitim düzeyi ile “Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.40 incelendiğinde, katılımcıların “Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, babalarının eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, baba eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, babanın eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 46,0 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Babanın eğitimi ilköğretim ve lise düzeyinde olanların bu ifadeye % 56,2 ve % 46,3 oranlarında katılıyorum yanıtını verdikleri, babanın eğitim düzeyi ‘okur-yazar değil’ ve yükseköğretim düzeyinde olanların bu ifadeye % 41,2 ve % 40,4 oranlarında kararsızım yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.41 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

			Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Babanızın eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	3	5	9	17
		%	17,6%	29,4%	52,9%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	58	18	59	135
		%	43,0%	13,3%	43,7%	100,0%
	Lise	Sayı	26	12	30	68
		%	38,2%	17,6%	44,1%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	12	21	24	57
		%	21,1%	36,8%	42,1%	100,0%
Toplam		Sayı	99	56	122	277
		%	35,7%	20,2%	44,0%	100,0%

$\chi^2:19,335$ df:6 p:0,004

Ho: Babanın eğitim düzeyi ile “Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Babanın eğitim düzeyi ile “Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.41 incelendiğinde, katılımcıların “Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, babalarının eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, baba eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, babanın eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 44,0 oranında katılmıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Babanın eğitim düzeyi arttıkça bu ifadeye katılmıyorum yanıtını verme oranında bir azalma olduğu görülmüştür.

Tablo 3.42 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının Kadınla Evlenmesi Sonucu Aile Kurulamaz.

			Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Babanızın eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	9	5	3	17
		%	52,9%	29,4%	17,6%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	102	10	24	136
		%	75,0%	7,4%	17,6%	100,0%
	Lise	Sayı	40	8	20	68
		%	58,8%	11,8%	29,4%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	42	4	11	57
		%	73,7%	7,0%	19,3%	100,0%
Toplam		Sayı	193	27	58	278
		%	69,4%	9,7%	20,9%	100,0%

$\chi^2:14,025$ df:6 p:0,029

Ho: Babanın eğitim düzeyi ile “Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Babanın eğitim düzeyi ile “Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.42 incelendiğinde, katılımcıların “Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, babalarının eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, baba eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, babanın eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 69,4 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.43 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Pazara Gitmek Annenin Görevidir.

			Pazara gitmek annenin görevidir.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Babanızın eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	2	5	10	17
		%	11,8%	29,4%	58,8%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	46	23	67	136
		%	33,8%	16,9%	49,3%	100,0%
	Lise	Sayı	12	15	40	67
		%	17,9%	22,4%	59,7%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	8	8	41	57
		%	14,0%	14,0%	71,9%	100,0%
Toplam		Sayı	68	51	158	277
		%	24,5%	18,4%	57,0%	100,0%

$\chi^2:15,868$ df:6 p:0,014

Ho: Babanın eğitim düzeyi ile “Pazara gitmek annenin görevidir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Babanın eğitim düzeyi ile “Pazara gitmek annenin görevidir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.43 incelendiğinde, katılımcıların “Pazara gitmek annenin görevidir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, babalarının eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, baba eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, babanın eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 57,0 oranında katılmıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.44 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçin Çocuğuyla Çokça Vakit Geçirmesi Gerekir.

			Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçin çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Babanızın eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	10	1	6	17
		%	58,8%	5,9%	35,3%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	110	15	11	136
		%	80,9%	11,0%	8,1%	100,0%
	Lise	Sayı	53	6	9	68
		%	77,9%	8,8%	13,2%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	48	5	4	57
		%	84,2%	8,8%	7,0%	100,0%
Toplam		Sayı	221	27	30	278
		%	79,5%	9,7%	10,8%	100,0%

χ^2 :13,241 df:6 p:0,039

H₀: Babanın eğitim düzeyi ile “Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçin çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Babanın eğitim düzeyi ile “Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçin çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.44 incelendiğinde, katılımcıların “Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçin çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, babalarının eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, baba eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, babanın eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 79,5 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.45 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğunu Döven Babalar Mutlaka Kendi Babalarından Dayak Yemişlerdir.

			Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Babanızın eğitim düzeyi nedir?	Okur-yazar değil	Sayı	10	5	2	17
		%	58,8%	29,4%	11,8%	100,0%
	İlköğretim	Sayı	93	27	14	134
		%	69,4%	20,1%	10,4%	100,0%
	Lise	Sayı	33	20	15	68
		%	48,5%	29,4%	22,1%	100,0%
	Yükseköğretim	Sayı	26	18	13	57
		%	45,6%	31,6%	22,8%	100,0%
Toplam		Sayı	162	70	44	276
		%	58,7%	25,4%	15,9%	100,0%

$\chi^2:14,335$ df:6 p:0,026

Ho: Babanın eğitim düzeyi ile “Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Babanın eğitim düzeyi ile “Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.45 incelendiğinde, katılımcıların “Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, babalarının eğitim düzeyi özelliklerine göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, baba eğitim düzeyine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, babanın eğitimi hangi düzeyde olursa olsun, katılımcıların toplamda % 58,7 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.46 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

			Evin reisi baba olan erkektir.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
(S3)Aileniz nerede yaşıyor?		Sayı	18	17	19	54
	Antalya	%	33,3%	31,5%	35,2%	100,0%
	Diğer	Sayı	118	45	62	225
		%	52,4%	20,0%	27,6%	100,0%
Toplam		Sayı	136	62	81	279
		%	48,7%	22,2%	29,0%	100,0%

$\chi^2:6,719$ df:2 p:0,035

Ho: Ailenin yaşadığı yer ile “Evin reisi baba olan erkektir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Ailenin yaşadığı yer ile “Evin reisi baba olan erkektir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.46 incelendiğinde, katılımcıların “Evin reisi baba olan erkektir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, ailelerinin nerede yaşadığına göre anlamlı bir ilişki gösterdiği

görülmüştür. Buradan hareketle, ailelerin nerede yaşadığına ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, ailenin yaşadığı yer neresi olursa olsun, katılımcıların toplamda % 48,7 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Ailenin yaşadığı yer ‘Diğer’ olan katılımcılar bu ifadeye % 52,4 oranında katılıyorum yanıtını verirken, ailenin yaşadığı yer ‘Antalya’ olan katılımcıların bu ifadeye % 35,2 oranında katılmıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.47 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

			Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
(S3)Aileniz nerede yaşıyor?	Antalya	Sayı	11	21	21	53
		%	20,8%	39,6%	39,6%	100,0%
	Diğer	Sayı	88	35	101	224
		%	39,3%	15,6%	45,1%	100,0%
Toplam		Sayı	99	56	122	277
		%	35,7%	20,2%	44,0%	100,0%

χ^2 :16,618 df:2 p:0,001

Ho: Ailenin yaşadığı yer ile “Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Ailenin yaşadığı yer ile “Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.47 incelendiğinde, katılımcıların “Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, ailelerinin nerede yaşadığına göre anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, ailelerin nerede yaşadığına ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, ailenin yaşadığı yer neresi olursa olsun, katılımcıların toplamda % 44,0 oranında katılmıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.48 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

			Aile kurmak dini olarak bir emirdir.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?	0-750TL	Sayı	23	13	17	53
		%	43,4%	24,5%	32,1%	100,0%
	751-1500TL	Sayı	46	7	28	81
		%	56,8%	8,6%	34,6%	100,0%
	1501-3000TL	Sayı	41	23	34	98
		%	41,8%	23,5%	34,7%	100,0%
	3001-	Sayı	13	9	21	43
		%	30,2%	20,9%	48,8%	100,0%
Toplam		Sayı	123	52	100	275
		%	44,7%	18,9%	36,4%	100,0%

$\chi^2:13,685$ df:6 p:0,033

Ho: Ailenin aylık ortalama geliri ile “Aile kurmak dini olarak bir emirdir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Ailenin aylık ortalama geliri ile “Aile kurmak dini olarak bir emirdir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.48 incelendiğinde, katılımcıların “Aile kurmak dini olarak bir emirdir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, ailenin aylık ortalama geliri ile anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, ailenin aylık ortalama gelirine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, ailenin aylık ortalama geliri ne kadar olursa olsun, katılımcıların toplamda % 44,7 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Ailenin aylık ortalama geliri 0-750 TL, 751-1500 TL ve 1501-3000 TL düzeyinde olanların bu ifadeye % 43,4, % 56,8 ve % 41,8 oranlarında katılıyorum yanıtını verirken, ailenin aylık ortalama geliri 3000-üzeri TL düzeyinde olanlarınsa bu ifadeye % 48,8 oranında katılmıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.49 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Arabayı Baba Kullanmalıdır.

			Arabayı baba kullanmalıdır.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?	0-750TL	Sayı	23	15	14	52
		%	44,2%	28,8%	26,9%	100,0%
	751-1500TL	Sayı	25	19	37	81
		%	30,9%	23,5%	45,7%	100,0%
	1501-3000TL	Sayı	33	14	51	98
		%	33,7%	14,3%	52,0%	100,0%
	3001-	Sayı	14	4	26	44
		%	31,8%	9,1%	59,1%	100,0%
Toplam		Sayı	95	52	128	275
		%	34,5%	18,9%	46,5%	100,0%

$\chi^2:15,237$ df:6 p:0,018

Ho: Ailenin aylık ortalama geliri ile “Arabayı baba kullanmalıdır.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Ailenin aylık ortalama geliri ile “Arabayı baba kullanmalıdır.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.49 incelendiğinde, katılımcıların “Arabayı baba kullanmalıdır.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, ailenin aylık ortalama geliri ile anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, ailenin aylık ortalama gelirine ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, ailenin aylık ortalama geliri ne kadar olursa olsun, katılımcıların toplamda % 46,5 oranında katılmıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Ailenin aylık ortalama gelir düzeyi arttıkça, bu ifadeye katılmıyorum yanıtını verenlerin oranında bir artış görülmüştür.

Tablo 3.50 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğunuz? *Aynı Cinsiyetten Evlilikler Geçici Niteliğe Sahiptir.

			Aynı cinsiyetten evlilikler geçici niteliğe sahiptir.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
(S5)Ailenizin kaçınıcı çocuğunuz?	tek çocuğum	Sayı	15	3	8	26
		%	57,7%	11,5%	30,8%	100,0%
	ilk	Sayı	55	27	10	92
		%	59,8%	29,3%	10,9%	100,0%
	ikinci	Sayı	45	16	8	69
		%	65,2%	23,2%	11,6%	100,0%
	üçüncü	Sayı	21	7	5	33
		%	63,6%	21,2%	15,2%	100,0%
	diğer	Sayı	36	5	12	53
		%	67,9%	9,4%	22,6%	100,0%
Toplam		Sayı	172	58	43	273
		%	63,0%	21,2%	15,8%	100,0%

$\chi^2:15,603$ df:8 p:0,048

Ho: Ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile “Aynı cinsiyetten evlilikler geçici niteliğe sahiptir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile “Aynı cinsiyetten evlilikler geçici niteliğe sahiptir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.50 incelendiğinde, katılımcıların “Aynı cinsiyetten evlilikler geçici niteliğe sahiptir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğuna ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, ailenin kaçınıcı çocuğu olursa olsun, katılımcıların toplamda % 63,0 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu sıralamasındaki yeri arttıkça, bu ifadeye katılıyorum yanıtını verenlerin oranında bir artış görülmüştür.

Tablo 3.51 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına Evlilik Hoş Görülebilir.

		Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.				
		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam	
(S5)Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?	tek çocuğum	Sayı	12	5	9	26
		%	46,2%	19,2%	34,6%	100,0%
	ilk	Sayı	23	11	60	94
		%	24,5%	11,7%	63,8%	100,0%
	ikinci	Sayı	16	16	37	69
		%	23,2%	23,2%	53,6%	100,0%
	üçüncü	Sayı	8	10	17	35
		%	22,9%	28,6%	48,6%	100,0%
	diğer	Sayı	12	6	35	53
		%	22,6%	11,3%	66,0%	100,0%
Toplam	Sayı	71	48	158	277	
	%	25,6%	17,3%	57,0%	100,0%	

$\chi^2:15,954$ df:8 p:0,043

Ho: Ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile “Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile “Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.51 incelendiğinde, katılımcıların “Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğuna ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, ailenin kaçınıcı çocuğu olursa olsun, katılımcıların toplamda % 57,0 oranında katılmıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür. Bu ifadeye en yüksek oranda katılıyorum cevabını verenlerse % 46,2 ile tek çocuk olanlardır.

Tablo 3.52 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkeğın Babalık Rolünü Yerine Getirebilmesindeki En Önemli Faktör Ekonomidir.

		Erkeğın babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en önemli faktör ekonomidir.				
		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam	
(S5)Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?	tek çocuğum	Sayı	19	3	4	26
		%	73,1%	11,5%	15,4%	100,0%
	ilk	Sayı	54	18	22	94
		%	57,4%	19,1%	23,4%	100,0%
	ikinci	Sayı	30	18	21	69
		%	43,5%	26,1%	30,4%	100,0%
	üçüncü	Sayı	21	4	10	35
		%	60,0%	11,4%	28,6%	100,0%
	diğeri	Sayı	27	5	23	55
		%	49,1%	9,1%	41,8%	100,0%
Toplam		Sayı	151	48	80	279
		%	54,1%	17,2%	28,7%	100,0%

$\chi^2:16,383$ df:6 p:0,037

Ho: Ailenin kaçınıcı çocuğusu olduğu ile “Erkeğın babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en önemli faktör ekonomidir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Ailenin kaçınıcı çocuğusu olduğu ile “Erkeğın babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en önemli faktör ekonomidir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.52 incelendiğinde, katılımcıların “Erkeğın babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en önemli faktör ekonomidir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, ailenin kaçınıcı çocuğusu olduğu ile anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, ailenin kaçınıcı çocuğusu olduğuna ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, ailenin kaçınıcı çocuğusu olursa olsun, katılımcıların toplamda % 54,1 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.53 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Bir Baba İcin Hayatta Sadece Çocuğusu Olmalıdır.

		Bir baba için hayatta sadece çocuğusu olmalıdır.				
		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam	
(S5)Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?	tek çocuğum	Sayı	6	12	8	26
		%	23,1%	46,2%	30,8%	100,0%
	ilk	Sayı	34	18	42	94
		%	36,2%	19,1%	44,7%	100,0%
	ikinci	Sayı	29	10	30	69
		%	42,0%	14,5%	43,5%	100,0%
	üçüncü	Sayı	12	9	14	35
		%	34,3%	25,7%	40,0%	100,0%
	diğeri	Sayı	18	7	28	53
		%	34,0%	13,2%	52,8%	100,0%
Toplam		Sayı	99	56	122	277
		%	35,7%	20,2%	44,0%	100,0%

$\chi^2:15,750$ df:8 p:0,046

Ho: Ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile “Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile “Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.53 incelendiğinde, katılımcıların “Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğuna ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, ailenin kaçınıcı çocuğu olursa olsun, katılımcıların toplamda % 44,0 oranında katılmıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.54 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğunuz? *Bir Erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının Kadınla Evlenmesi Sonucu Aile Kurulamaz.

			Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.			
			Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
(S5)Ailenizin kaçınıcı çocuğunuz?	tek çocuğum	Sayı %	13 50,0%	1 3,8%	12 46,2%	26 100,0%
	ilk	Sayı %	63 67,0%	10 10,6%	21 22,3%	94 100,0%
	ikinci	Sayı %	55 79,7%	8 11,6%	6 8,7%	69 100,0%
	üçüncü	Sayı %	24 68,6%	4 11,4%	7 20,0%	35 100,0%
	diğer	Sayı %	38 70,4%	4 7,4%	12 22,2%	54 100,0%
	Toplam	Sayı %	193 69,4%	27 9,7%	58 20,9%	278 100,0%

$\chi^2:17,237$ df:8 p:0,028

Ho: Ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile “Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile “Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.54 incelendiğinde, katılımcıların “Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğuna ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, ailenin kaçınıcı çocuğu olursa olsun, katılımcıların toplamda % 69,4 oranında katılıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür.

Tablo 3.55 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Yeni Nesil Babalar Çocuğu Döverek Eğitim Anlayışına Sahiptirler.

		Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptirler.				
		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam	
(S5)Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?	tek çocuğum	Sayı	4	6	16	26
		%	15,4%	23,1%	61,5%	100,0%
	ilk	Sayı	11	16	66	93
		%	11,8%	17,2%	71,0%	100,0%
	ikinci	Sayı	16	3	49	68
		%	23,5%	4,4%	72,1%	100,0%
	üçüncü	Sayı	9	6	20	35
		%	25,7%	17,1%	57,1%	100,0%
	diğer	Sayı	4	5	46	55
		%	7,3%	9,1%	83,6%	100,0%
Toplam	Sayı	44	36	197	277	
	%	15,9%	13,0%	71,1%	100,0%	

χ^2 :18,948 df:8 p:0,015

Ho: Ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile “Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile “Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptir.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.55 incelendiğinde, katılımcıların “Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptir.” ifadesine vermiş oldukları yanıtların, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Buradan hareketle, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğuna ilişkin kategorilerin ifadeye vermiş oldukları yanıtlar oransal olarak incelenmiştir. Genel duruma bakıldığında, ailenin kaçınıcı çocuğu olursa olsun, katılımcıların toplamda % 71,1 oranında katılmıyorum yanıtını verdikleri görülmüştür.

SONUÇ

Aileyi meydana getiren anne, baba ve çocuğa ait roller tarihsel süreç içinde sosyo-kültürel bağlamda değerlendirilebilmektedir. Anne ve baba gelecek nesillerin ve toplumun şekillenmesinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle sosyal bilimlerin pek çok disiplininde farklı yönleriyle ele alınmaktadır. Başlangıçta biyolojik bir nitelik taşıyan annelik ve babalık olgusu daha sonraki süreçte hem bir kültür ürünü hem de kültürü oluşturan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı kültürel yapılarda gerçekleştirilen araştırmalar annelik ve babalığa özgü tutum ve davranışlardaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymaktadır.

Babalıkla ilgili çalışmalar 1980'li yıllardan önce başlamış ancak 1990'lı yıllarda yaygın bir biçimde tartışılır hale gelmiştir. Babalara yönelik bu ilginin artmasında ve babalık rolünün değişmesinde en önemli etkenin ise yine kadın olduğu ifade edilmektedir. Kadının toplum içindeki konumunun değişmesiyle birlikte, erkeğin ve dolayısıyla babanın tutum ve davranışlarında, görev ve sorumluluklarında önemli değişimler yaşanmıştır. Geleneksel aile yapısının çekirdek aileye dönüşmesi, çekirdek aile yapısı içindeki bireylerin rol ve sorumluluklarının değişmesi, kadının eğitim düzeyinin yükselmesi ve iş bulabilir olması, çalışan kadın sayısının artması, kadının ekonomik yönden erkeklerden daha bağımsız hale gelmesi ve kadının tam gün dışarıda çalışmasına bağlı olarak erkeklerin ev işi ve çocuk bakımıyla ilgili sorumlulukları paylaşmaya başlaması gibi sosyo-kültürel yapıda yaşanan değişimlere bağlı olarak babalık olgusuna yeni anlamlar atfedilmeye başlanmıştır. Toplumun değer yargıları, geleneksel cinsiyet rolleri ve dolayısıyla annelik ve babalık rollerine ilişkin tanımlamalar değiştikçe iyi bir anne ya da baba olmanın ve beraberinde getirdiği sorumlulukların da anlamları değişmekte ve çeşitlenmektedir.

18. yy. ile 19. yüzyılın başlarına kadar olan dönemde Batı'da babaların en önemli görevi, çocuklarına ahlaklı olmayı öğretmek ve onlarda gördükleri hataları düzeltmektir. Sanayi Devrimi sonrasında erkeklerin daha uzun saatler çalışmaya başlaması annelerin, babaların sorumluluklarını da üstlenmelerine yol açmıştır. Sanayi Devrimi'nin ortalarında babalar ahlak öğretmeni olmaktan çıkarak evin ekmeğini kazanan kişiler haline gelmiştir. 1940 ile 1965 yılları arasında yaşanan savaşlar babalık kavramına yeni bir tanım getirmiştir. Savaşa giden babaların birçoğunun dönmemesi sonucunda çalışan kadın sayısı artmış ve kadınlar erkeklerden bağımsız olarak yaşamayı öğrenmek zorunda kalmışlardır. Bu dönemde babaların varlığından çok yokluğunun çocukları nasıl etkileyebileceği sorgulanır olmuş ve babaların önemi yeniden vurgulanmaya başlanmıştır. Ahlak öğretmeni olma ve evin ekmeğini kazanma sorumluluklarının yanı sıra babaların erkek çocukların cinsel kimliğini kazanmalarında da önemli bir role sahip oldukları belirtilmiştir. 1970'li yıllarla birlikte babaların çocuklarının

bakımına aktif bir şekilde katıldıkları gözlenmiştir. Bu dönemin yeni baba modeli geçmiştekilerden oldukça farklıdır. Yeni baba doğuma giren, bebeklik dönemlerinde de çocuklarıyla ilgilenen, yalnızca oyun oynamakla yetinmeyen, çocuk bakımına daha aktif bir şekilde katılan ve erkek çocuklarıyla olduğu kadar kız çocuklarıyla da ilgilenen bir baba modelidir. Eğitim ve gelir düzeyi gibi faktörlerin artışına bağlı olarak ev işleri, çocuk bakımı gibi konularda eşlerinin sorumluluğunu paylaşan babaların sayısının da artmaya başlamıştır.

Günümüzde farklı erkeklik ve babalık modellerinin varlığı kabul edilmekle birlikte, Sancar'ın (2009) gerçekleştirmiş olduğu araştırma, Türkiye'de egemen olan babalık modelinin evin geçimini sağlayan aile babası olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte günümüzde geleneksel değerler temelinde yer alan babalık ile modern babalık uygulamalarının bir arada olduğu da görülmüştür. Sancar farklı babalık modellerinin farklı erkeklik modellerine tekabül ettiğini ve bunların her şeyden önce kır-kent ayrımı ve sınıfsal farkları oluşturan eğitim ve aile biçimlerine dayalı kültürel sermayeyle ilişkili olduğunu belirtmiştir. Türkiye'de en yaygın babalık biçimini, erkeğin geçim sorumluluğunu büyük ölçüde tek başına üstlendiği, kadınların sadece ev işi yaptıkları, kız çocukların okutulmakla birlikte erkek çocuklarla eşit görülmediği "modernleşmiş" aile babalığı şeklinde tanımlayan Sancar, araştırma sürecinde görüştüğü erkeklerin çoğunun babaları ile çatışmalı, mesafeli ve soğuk bir ilişkileri olduğunu da belirtmiştir.

Konuya ilişkin literatüre bakıldığında, Türkiye'de özellikle babalığa ilişkin tutum ve davranışları belirleyen etkenler konusunda gerçekleştirilen çalışmaların yetersiz olduğu ve konuyla ilgili araştırmalara gerek duyulduğu görülmektedir.

Sosyo-kültürel ve ekonomik değişmelerin etkilerini sosyolojik olarak net bir şekilde toplumsal yapıdaki izdüşümleri üzerinde analizler, gözlemler, çıkarımlar ve değerlendirmeler yaparak ortaya koymak mümkündür. Nitekim bu çalışmada, toplumsal yapı inşasındaki değişmeler, toplumsal yapının oluşumunda etken faktörler olan aile ve babalık olguları üzerinden ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda yerli ve yabancı literatürün taranması, konuya ilişkin kaynaklara ulaşılması, mülakat ve anket uygulamalarını içeren alan araştırmasının uygulanması çalışmaya şekline vermiş ve özellikle yüksek güvenilirlik katsayısına sahip olduğu ortaya konan bir Likert ölçeği kullanılarak geleceğin baba adayları olan erkek öğrencilere uygulanan anketlerle babalığa ilişkin tutum, davranış ve düşünceler elde edilmiştir.

"Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile" başlıklı bu çalışmanın birinci bölümünde aile, evlilik, çocuk, toplumsal cinsiyet ve erkeklik kavramlarından yola çıkılarak aile kurumu ve evlilik olgularındaki değişmeler ve bu değişmelerin etkisiyle ortaya çıkan alternatif yaşam biçimleri irdelenmiş ve çalışmaya toplumsallaşma, toplumsal cinsiyet rolleri,

toplumsal bir inşaa olarak erkeklik ve Türkiye’deki egemen erkeklik imgesi tartışmalarıyla devam edilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde tarihsel süreç içinde Türk aile yapısı, anne(lik), baba(lık) ve çocuk(luk) imgeleri ve günümüz toplumlarında baba figürü değerlendirilmiş, üçüncü bölümünde ise araştırma kapsamında gerçekleştirilen alan araştırmasının konusu, kapsamı ve yöntemine ilişkin bilgiler ve elde edilen verilerin analizi yapılmıştır. Alan araştırması kısmı nicel bir araştırma desenine sahip olmakla birlikte, bu nicel deseni güçlendirmek amacıyla derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilen nitel veriler de kullanılmıştır. Araştırmanın nitel verilerini elde etmek amacıyla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler deşifre edilerek yazıya dökülmüş; nicel verilerse anket formunda yer alan kodlar kullanılarak Microsoft Excel programında bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Nicel verilerin analizi ise IBM SPSS Statistics İstatistik paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin girişı ve kontrolleri yapıldıktan sonra frekans analizi ve Ki-kare(χ^2) bağımsızlık testleri uygulanmıştır. Katılımcıların anket çalışmasındaki ifadelere katılma dereceleri ile her bir soru arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını saptamak amacıyla gerçekleştirilen Ki-kare(χ^2) bağımsızlık testleri sonucunda $p < 0,05$ şartını sağlayan ve Ki-kare(χ^2) testlerinde hücrelerde gözlenen değerlerin, % 25’den fazla oranda 5’ten küçük olmadığı bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Araştırma sonuçlarının değerlendirmesi, yapılan analizlerde elde edilen verilere ilişkin tablolar ve grafiklerin oluşturulması ve yorumlanmaları ile gerçekleştirilmiştir.

Erkek öğrencilere uygulanan anket formunun çalışmanın ana varsayımlarını içeren ilk 5 sorusu ankete katılan baba adaylarının anne ve babalarının eğitim düzeyleri, ailelerinin yaşadığı yer, ailelerinin gelir düzeyi ve baba adaylarının ailelerinin kaçınıcı çocuğu oldukları bilgisi ve bunların babalık tutumuna etkileri doğrultusunda değerlendirmelere ulaşılmaya çalışılmıştır. Anket çalışmasında yer alan soru ve ifadeler arasındaki ilişkiler incelendiğinde, katılımcının annesinin eğitim düzeyi ile “Aile kurmak dini bir emirdir.” ifadesiyle katılımcının ailesinin kaçınıcı çocuğu olduğu ile “Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.” ifadesi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Sadece iki ifade arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunun tespit edilmesi sonucunda anket çalışmasında yer alan kategorilerin yeniden düzenlenerek güçlendirilmesi ve Ki-kare(χ^2) bağımsızlık testlerinin tekrar yapılması gerekli görülmüştür. İlk olarak, katılımcıların Likert ölçeğinde yer alan her bir ifade için verdikleri cevapların dağılımlarını daha net bir şekilde değerlendirebilmek amacıyla katılma dereceleri katılıyorum, kararsızım ve katılmıyorum şeklinde; gelir düzeyi kategorileri 0-750 TL, 751-1500 TL, 1501-3000 TL ve 3000 TL ve üzeri şeklinde; eğitim düzeyi kategorileri ise okur-yazar değil, ilköğretim, lise ve yükseköğretim şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Böylece hem örneklemin gücü artırılmış

hem de tabloların daha kolay ve anlaşılır bir şekilde yorumlanabilmesi sağlanmıştır. Bir kez daha uygulanan Ki-kare(χ^2) bağımsızlık testleri sonucunda aralarında anlamlı bir ilişki olduğu saptanan soru ve ifadeler ise şunlardır:

(S1) Annenin eğitim düzeyiyle aralarında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilen ifadeler:

- Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.
- Aynı cinsiyetten evlikler geçici niteliğe sahiptir.
- Aile kurmak dini olarak bir emirdir.
- Evin reisi baba olan erkektir.
- Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.
- Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.
- Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.
- Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.

(S2) Babanın eğitim düzeyiyle aralarında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilen ifadeler:

- Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.
- Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.
- Anne çocuklarına babadan daha yakındır.
- Aile kurmak dini olarak bir emirdir.
- Evin reisi baba olan erkektir.
- Erkeğin en önemli görevi babalıktır.
- Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.
- Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.
- Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.
- Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.
- Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadımla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.

- Pazara gitmek annenin görevidir.
- Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçinn çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.

- Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.

(S3) Ailenin yaşadığı yerle aralarında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilen ifadeler:

- Evin reisi baba olan erkektir.
- Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.

(S4) Ailenin aylık ortalama geliriyle aralarında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilen ifadeler:

- Aile kurmak dini olarak bir emirdir.
- Arabayı baba kullanmalıdır.

(S5) Ailenin kaçınıcı çocuğu olduğuyla aralarında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilen ifadeler:

- Aynı cinsiyetten evlikler geçici niteliğe sahiptir.
- Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.
- Erkeğin babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en etkili faktör ekonomidir.
- Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.
- Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.
- Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptirler.

Daha önce de belirtildiği gibi toplumsallaşan, kültür edinen çocuğun yaşam boyu karşılaştığı kişiler içinde en önemlileri şüphesiz ki, anne ve babasıdır. Annelik ve babalık davranışlarını etkileyen faktörlerin bir kısmı topluma ya da kültürel bağlama özgü araştırmalar tarafından diğer bir kısmı da kültürler arası araştırmalar tarafından desteklenmektedir. Kadın ve erkeğin rollerinin birbirini tamamlaması üzerine kurulu olan geleneksel aile ve evlilik yapısı içindeki bireylerin sorumluluk alanları keskin sınırlarla belirlenmektedir. Bu sınırlar annelik ve babalık rolleri için de geçerli olmakta, çocukların sorumluluğunu anneler üstlenirken, baba otoriteyi ve gücü temsil etmektedir. Günümüz toplumlarının modern aile ve evlilik yapısı ise oldukça farklıdır. Erkeğin egemenliği üzerine kurulu geleneksel aile yapısı babanın her konuda tek söz sahibi olmasından uzaklaşarak, daha eşitlikçi bir ilişkiler ağına dönüşmektedir. Bu ailelerde çocuğa ilişkin konularda anne ve baba birlikte karar vermekte, çocuğa verilen önem ve değer artmaktadır. Yaşanan toplumsal değişmeler sonucunda aile yapısındaki değişmelere yönelik tartışmaların bir boyutu da, babalığa özgü tutum ve davranışlar üzerine odaklanmaktadır. Günümüzde erkeklerin (baba olanlar ve geleceğin muhtemel babaları) babalığa ilişkin tutum ve davranışlarında nelerin etkili olduğunun ve babalık olgusuna yükledikleri anlamların saptanması amacıyla yola çıkılan bu çalışmada, baba adaylarının babalığa ilişkin tutum ve davranışlarının oluşması ve gelişmesi sürecinde annelerinin ve babalarının eğitim düzeylerinin etkili olduğu saptamasını yapmak mümkün görünmektedir.

KAYNAKÇA

- Adler, Alfred, **Cinsiyetler Arasında İşbirliği**, Çev.: Seçkin Selvi, Payel Yayınevi, İstanbul, 1999
- Aile Yapısı Araştırması 2006**, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, İstanbul, 2010
- Aktaş, Yaşare, “Baba Yoksunluğunun Çocuğun Gelişimi Üzerindeki Etkileri”, **9. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri**, Ya-Pa Yayınları, İstanbul, 1993
- Akyüz, Sinan, **Etekli İktidar**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2003
- Alberdi, Inés ve Escario, Pilar, **Los hombres jóvenes y la paternidad**, Fundacion BBVA, Bilbao, 2007 (İsp.)
- Alemdaroğlu, Ayça; Demirtaş, Neslihan, “Biz Türk Erkeklerini Böyle Bilmezdik!: Mynet’te Erkeklik Halleri”, **Toplum ve Bilim**, Sayı 101, Birikim Yayınları, 2004, s. 206-224
- Amato, Paul, “**The consequences of divorce for adults and children**”, Journal of Marriage and Family, 62(4), 2000, s. 1269–1237.
- Arı Güleç, Nergis, **Annelik rolünden duyulan memnuniyetin, baba katılımının ve annenin çalışma durumunun anne katılımı üstündeki etkileri** (The effect of maternal role satisfaction, father involvement and maternal working status on maternal involvement), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 1998
- Arıkan, Arda, “Erkek Cinselliğinin Bilinmezliği: Bilinmeyen Numaralar Reklamları ve Bilin(e)meyen Erkek(lik)ler”, **Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil**, Ed.: İlker Erdoğan, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2011, s. 273-295
- Arslan, Şengül Altan, **Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik**, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara, Aralık 2000
- Arslantürk, Zeki, **Sosyal Bilimler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri**, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2001
- Arslantürk, Zeki; Amman, M. Tayfun, **Sosyoloji**, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2008
- Atay, Tayfun, **Çin İşi Japon İşi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012
- Atay, Tayfun, “ ‘Erkeklik’ En Çok Erkeği Ezer!”, **Toplum ve Bilim**, Sayı 101, Birikim Yayınları, 2004, s. 11-30
- Atmaca Koçak, Aylin, Türkiye’de Babaların Şimdiki Durumu, **Baba Destek Programı Değerlendirme Raporu**, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 2004, s. 1-65

- Avcioğlu, Gürcan Őevket, **Küresel Bilgi Teknolojileri ve Toplumsal Değerler**, izgi Kitabevi, Konya, 2011
- Ayan, Sezer, **Aile ve Şiddet**, topya Yayınları, Ankara, 2010
- Aydın, Mustafa, **Kurumlar Sosyolojisi**, Vadi Yayınları, Ankara, 2000
- Aytaç, Ahmet Murat, **Ailenin Serencamı-Türkiye’de Modern Aile Fikrinin Oluşması**, Dipnot Yayınları, Ankara, 2007
- Badinter, Elisabeth, Annelik **Sevgisi-17. Yüzyıldan Günümüze Bir Duygunun Tarihi**, ev.: Kamuran elik, AFA Yayınları, İstanbul, 1992
- Badinter, Elisabeth, **Kadınlık mı? Annelik mi?**, ev.: AyŐen Ekmekci, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011
- Bağlı, Melike Türkan; Sevim, Seher A., “Popüler Anababalık: Aile Dergileri zerine Bir Araştırma”, **Popüler Kültür ve ocuk**, Yay. Haz.: Nihal Ahioğlu, Neslihan Güney, Dipnot Yayınları, Ankara, 2007, s. 127-158
- Barrow, Regnald, **Romalılar**, ev.: Ender Gürol, Varlık Yayınları, İstanbul, 2002
- Baştürk Akca, Emel; Tnel, Ebru, “Erkek(lik) alıŐmalarına Teorik Bir ereve: Feminist alıŐmalardan Hegemonik Erkekliğe”, **Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil**, Ed., İlker Erdoğan, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2011, s. 11-39
- Baydar, Nazlı; Akçınar, Berna; İmer, Nagihan, “evre, Sosyoekonomik Bağlam ve Ana Babalık”, **Ana Babalık: Kuram ve Araştırma**, Der.: Melike Sayıl, Bilge Yağmurlu, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012, s. 81-127
- Berktaı, Fatmagül, “Felsefenin Kadına Bakışı”, **Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet alıŐmaları: EŐitsizlikler, Mücadeleler, Kazanımlar**, Der.: Hülya Durudoğan, FatoŐ GökŐen, Bertil Emrah Oder, Deniz Ykseker, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010, s. 23-33
- Bilton, Tony; Bonnett, Kevin; Jones, Pip; Lawson, Tony; Skinner, David; Stanworth, Michelle; Webster, Andrew, **Sosyoloji**, ev. Ed.: Kemal İnal, Siyasal Yayınevi, Ankara, 2008
- Bly, Robert, **Sert Erkek Güçlü Erkek**, ev.: Gülderen Dedeağaç, GendaŐ Kültür, İstanbul, 2004
- Bora, Aksu; stn, İlknur, “**Sıcak Aile Ortamı**”, TESEV Yayınları, İstanbul, 2008
- Boşanma Nedenleri Araştırması**, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2009
- Bowlby, John, **Bağlanma**, ev.: Tuğrul Veli Soylu, Pinhan Yayıncılık, İstanbul, 2012
- Brizendine, Louann, **Erkek Beyni**, Say Yayınları, ev.: Gl Tonak, 1. Baskı, İstanbul, 2011

- Brizendine, Louann, **Kadın Beyni**, Say Yayınları, Çev.: Zeynep Heyzen Ateş, 10. Baskı, İstanbul, 2011
- Browne, Ken, **An Introduction to Sociology**, Polity Press, Cambridge, 2005
- Butler, Judith, **Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi**, Metis Yayınları, Çev.: Başak Ertürk, İstanbul, 2005.
- Connell, R. W., **Masculinities**, University of California Press, California, 2000
- Connell, R. W. **The men and the boys**, University of California Press, Berkeley, 2000
- Connell, R. W., **Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Toplum, Kişi ve Cinsel Politika**, Çev: Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998
- Cruzat, Claudia; Aracena Marcela, “Significado de la Paternidad en Adolescentes Varones del Sector Sur-Oriente de Santiago”. **PSYKHE**, 15(1), 2006, s. 29-44 (İsp.)
- Cyprian, Gudrun, Väterforschung im deutschsprachigen Raum – ein Überblick über Methoden, Ergebnisse und offene Fragen, in: Mühling, Tanja/Rost, Harald (Ed.), **Väter im Blickpunkt. Perspektiven der Familienforschung**. Opladen&Farmington Hills: Verlag Barbara Budrich, 2007, s. 22-48 (Alm.)
- Çabuk Kaya, Nilay, “Aile ve Çocuk”, **Aile Sosyolojisi**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Ed., Aytül Kasapoğlu, Nadide Karkıner, Eskişehir, 2011, s. 107-133
- Çabuklu, Yaşar, **Toplumsal Kurgular ve Cinsiyetçilik**, Everest Yayınları, İstanbul, 2007
- Çağdaş, Aysel, **Anne-Baba-Çocuk İletişimi**, Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya, 2003
- Çetin Özkan, Zühal “Geleneksel Türk Sineması’nda Erkeğin Değişen İmgesi”, **Erkek Kimliğinin Değiş(meye)n Halleri**, Ed.: Huriye Kuruoğlu, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 117-142
- De Beauvoir, Simone, **Kadın “İkinci Cins” I – Genç Kızlık Çağı**, Çev.: Bertan Onaran, Payel Yayınevi, İstanbul, 1993
- De Beauvoir, Simone, **Kadın “İkinci Cins” II – Evlilik Çağı**, Çev.: Bertan Onaran, Payel Yayınevi, İstanbul, 1993
- De Beauvoir, Simone, **Kadın “İkinci Cins” III – Bağımsızlığa Doğru**, Çev.: Bertan Onaran, Payel Yayınevi, İstanbul, 1993
- Demez, Gönül, **Kabadayıdan Sanal Delikanlıya Değişen Erkek İmgesi**, Babil Yayınları, İstanbul, 2005
- Demir, Gökhan Yavuz, “Labirentlerindeki Babalar ve Oğullar”, **Oğullar ve Babaları**, Ed.: Ahmet Nezih Turan, Gökhan Yavuz Demir, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 9-17
- Diamond, Jed, **Hırçın Erkek Sendromu**, Çev.: İlker Gülfidan, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2006

- Doğan, İsmail, **Dünden Bugüne Türk Ailesi**, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2009
- Doğan, İsmail, **Osmanlı Ailesi-Sosyolojik Bir Yaklaşım**, Yeni Türkü Yayınları, Ankara, 2001
- Dökmen, Zehra Yaşın, **Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2006
- Dönmezer, İbrahim, **Ailede İletişim ve Etkileşim**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2001
- Engel, David J.; Knoester, Chris, **Does Fatherhood Matter for Men?**, Journal of Marriage and Family, 63, Sayı 2, Mayıs, 2001, s. 381-393
- Ehrenreich, Barbara, “The Decline of Patriarchy”, içinde **Constructing Masculinity**, Ed. Maurice Berger, Brian Wallis ve Simon Watson, Routledge, New York, 1995
- Eken, Hürigül, **Rol Etkileşimi Bağlamında Kadın Subaylar**, Palet Yayınları, Konya, 2010
- Ellestad, J.; Stets, J. E., “Jealousy and parenting: Predicting emotions from identity theory”, **Sociological Perspectives**, 41, 1998, s. 639-668
- Erdoğan, İlker, “Erkek Dergilerinde (Men’s Health-FHM-Esquire Türkiye Örneğinde) Hegemonik Erkeklik, Beden Politikaları ve Yeni Erkek İmajı”, **Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil**, Ed. İlker Erdoğan, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2011, s. 41-68
- Giddens, Anthony, **Sosyoloji**, Yay. Haz.: Cemal Güzel, Hüseyin Özel, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2000
- Giddens, Anthony, **Sosyoloji**, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2008
- Gittins, Diana, **Aile Sorguluyor**, Çev.: Tuna Erdem, Pencere Yayınları, İstanbul, 2011
- Goldberg, Herb, **Erkek Olmanın Tehlikeleri**, Çev.: Selçuk Budak, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2010
- Gökçe, Birsen, “Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme”, **Aile Yazıları I-Temel Kavramlar, Yapı ve Tarihi Süreç**, Der., Beylü Dikeçligil; Ahmet Çiğdem, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Bilim Serisi 5/1, Ankara, 1990, s. 205-223
- Gökçe, Birsen, **Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2004
- Gökçe, Birsen, “Türk Toplumunda Aile Yapısı”, **Aile Sosyolojisi**, Ed., Aytül Kasapoğlu, Nadide Karkıner, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2011, s. 50-83
- Göknar, Özcan, **Bilinçli Çocuk Yetiştirme**, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2011
- Güneş, Fatime, “Aile, Evlilik, Akrabalık ve Hane”, **Aile Sosyolojisi**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Ed., Aytül Kasapoğlu, Nadide Karkıner, Eskişehir, 2011, s. 29-48

- Güneysu, Sibel, “Türkiye’de Yayımlanan Çocuk Yetiştirmeye İlişkin Kitapların İncelenmesi”, **Dünyada ve Türkiye’de Değişen Çocukluk**, Yay. Haz.: Bekir Onur, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2001, s. 195-213 (<http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/137.pdf> adresinden de ulaşılabilmektedir.)
- Güngörmüş, Oya, **Ana-Baba Okulu**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1998
- Haviland, William A., **Kültürel Antropoloji**, Çev.: Hüsamettin İnaç, Seda Çiftçi, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2002
- Heath, Melanie, **One Marriage under God: The Campaign to Promote Marriage in America**, New York University Press, New York, 2012
- İçli, Gönül, **Sosyolojiye Giriş**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2009
- İnal, Kemal, **Çocuğun Örselenen Dünyası**, Paydos Yayınları, Ankara, 2007
- Janzen, Irina, **Männer im Konflikt. Traditionen, “Neue Vaterschaft” und Kinderlosigkeit**, Tectum Verlag, Marburg 2010 (Alm.)
- Johnston, Kristen E.; Bittinger, Kathleen; Smith, Amy; Madole, Kelly L., “Developmental Changes in Infants’ and Toddlers’ Attention to Gender Categories”, **Merrill-Palmer Quarterly**, 47(4), 2001, s. 563-584
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem, **Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi – Kültürel Psikoloji**, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem, “Kültür ve Ana Babalık: Kuram ve Uygulama Çıkarımları”, **Ana Babalık: Kuram ve Araştırma**, Der.: Melike Sayıl, Bilge Yağmurlu, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012, s. 61-79
- Kaila-Behm, Arja; Vehviläinen-Julkunen, Katri, Ways of being a father: How first-time fathers and public health nurses perceive men as fathers”, **International Journal of Nursing Studies**, 37(3), 2000, s. 199-205
- Kandiyoti, Deniz, **Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler**, Metis Yayınları, İstanbul, 2007
- Kardeşoğlu, Semra, **Metroseksüel Erkekler Bakımlı Erkeklerin Kitabı**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004
- Karmış, Orhan, “Türk Ailesinin Temel Karakteristiği”, **I. Aile Şurası Bildirileri**, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s. 1-5
- Kartarı, Asker, **Farklılıklarla Yaşamak**, Ürün Yayınları, Ankara, 2006
- Kayasü, Serap, “Değişen Dünya Düzenleri: Değişen Kadınlar: Toplumsal Cinsiyetin Değişen İçeriği”, **Toplum ve Bilim**, Sayı 75, Birikim Yayınları, İstanbul, 1997 s. 170-179
- Kızılkaya, Hüseyin, **Anasoyluluktan Günümüze Kadın**, İlya Yayınevi, İzmir, 2004

- Koçak Turhanoglu, F. Ayşın, “Aile ve İlişkiler Ağı”, **Aile Sosyolojisi**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Ed., Aytül Kasapoğlu, Nadide Karkıner, Eskişehir, 2011, s. 186-211
- Kongar, Emre, **21. Yüzyılda Türkiye: 2000’ li Yıllarda Türkiye’ nin Toplumsal Yapısı**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1981
- Kottak, Conrad Phillip, **Antropoloji – İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış**, Ütopya Yayınları, Ankara, 2002
- Kowalczyk, Izabela, “Polonya’da Toplumsal Cinsiyet”, **Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları**, Proje Sorumlusu: Dr. Ulrike Dufner, Semahat Sevim, Sena Ofset, İstanbul, 2007, s. 17-22
- Köklü, Nilgün, “Tutumların Ölçülmesi ve Likert Tipi Ölçeklerde Kullanılan Seçenekler”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt:28, Sayı:2, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1995, s. 81-93
- Kurt, Abdurrahman, “ Dünden Bugüne Türk Ailesi”, **Dünden Bugüne Türkiye’ nin Toplumsal Yapısı**, Ed., Memet Zincirkıran, Nova Basın Yayın, Ankara, 2006
- Macionis, John J., **Sosyoloji**, Çev. Ed.: Vildan Akan, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2012
- Maral, Erol, “İktidar, Erkeklik ve Teknoloji”, **Toplum ve Bilim**, Sayı 101, Birikim Yayınları, 2004, s. 127-143
- Marshall, Gordon, **Sosyoloji Sözlüğü**, Çev.: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999
- Meral, Pınar Seden, “Erkek Hegemonyasının (Yeniden) Üretimi: Dergi Reklamlarında Hegemonik Erkekliğin Temsili”, **Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil**, Ed.: İlker Erdoğan, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2011, s. 297-323
- Metin, Abdullah, “Kimliğin Toplumsal İnşası ve Geleneksel Kadın Kimliğinin Aktarımı”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2(1), 2011, s. 74-92
- Michel, Andree, **Feminizm**, Çev.: Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993
- Meuser, Michael, “Vaterschaft im Wandel, Herausforderungen, Optionen, Ambivalenzen”, içinde: Karin Böllert ve Corinna Peter (Ed.), **Mutter + Vater = Eltern? Sozialer Wandel, Elternrollen und Soziale Arbeit**, VS Verlag für Sozialwissenschaften | Springer Fachmedien Wiesbaden 2012, s. 63-80 (Alm.)
- Mutluay, Nazmiye, **Yunan ve Roma Uygarlığında Çocuk**, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2007
- Navaro, Leyla, **Tapınağın Öbür Yüzü – Bağlılık ve Bağımlılık Üzerine**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007

- Oktan, Ahmet, “Türk Sinemasında Hegemonik Erkeklikten Erkeklik Krizine: Yazı-Tura ve Erkeklik Bunalımının Sınırları”, **Erkek Kimliğinin Değiş(meye)n Halleri**, Ed.: Huriye Kuruoğlu, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 183-209
- Olavarría, Jose, “Adolescentes/adolescentes: Qué poco sabemos de ellos”, **Entre la II Cumbre y la detención de Pinochet**, Chile: FLACSO, s. 255-278, 1999 (İsp.)
- Onaran, Oğuz; Büker, Seçil; Bir, Ali Atıf, Eskişehir’de Erkek Rol ve Tutumlarına İlişkin Alan Araştırması, **Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları**, Eskişehir, 1998
- Onur, Bekir, **Çocuk, Tarih ve Toplum**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2007
- Onur, Bekir, “Çocukluğun ve Çocuk Yetiştirme Tarihi”, **Ana Babalık: Kuram ve Araştırma**, Der.: Melike Sayıl, Bilge Yağmurlu, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012, s. 19-59
- Onur, Bekir, **Türkiye’de Çocukluğun Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2005
- Ortaylı, İlber, **Osmanlı Toplumunda Aile**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009
- Ortaylı, İlber, **Osmanlı Toplumunda Aile**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2009
- Osherson, Samuel, **Finding our fathers: The unfinished business of manhood**, The Free Press, New York, 1986
- Öcel, Nilüfer, **İletişim ve Çocuk İletişim Ortamlarında Çocuk Reklâm ve Etkileşimi**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2002
- Özbay, Cenk, “Türkiye’de Hegemonik Erkekliği Aramak”, **Doğu Batı**, Sayı 63 2012-13 Toplumsal Cinsiyet, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2013, s. 185-204
- Özbay, Cenk; Baliç, İlkay, “Erkekliğin Ev Halleri!”, **Toplum ve Bilim**, Sayı 101, Birikim Yayınları, 2004, s. 89-103
- Özbudun, Sibel; Sarı, Cahide; Demirer, Temel, **Küreselleşme, Kadın ve ‘Yeni’-Ataerki**, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2007
- Öztan, Güven Gürkan, **Türkiye’de Çocukluğun Politik İnşası**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011
- Palabıyık, Adem, “Toplumsal Cinsiyete Sosyolojik Bir Yaklaşım: Ortadoğu’nun Halleri”, **Doğu Batı**, Sayı 63 2012-13 Toplumsal Cinsiyet, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2013, s. 225-257
- Possinger, Johanna, **Vaterschaft im Spannungsfeld von Erwerbs- und Familienleben, “Neuen Vätern” auf der Spur**, Springer VS, Wiesbaden, 2013 (Alm.)
- Postman, Neil, **Çocukluğun Yokoluşu**, Çev.: Kemal İnan, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1995

- Real, Terrence, **Erkekler Ağlamaz**, Çev.: Zerrin Koltukçuoğlu, Kuraldışı Yayıncılık, İstanbul, 2004
- Reed, Evelyn, **Kadının Evrimi I – Anaerkil Klandan Ataerkil Aileye**, Çev.: Şemsa Yeğin, Payel Yayınları, İstanbul, 1994
- Richter, Linda, “The importance of fathering for children”, **Baba: Men and fatherhood in South Africa**, Ed.: Linda Richter ve Robert Morell, 2006
- Russell, Bertrand, **Evlilik ve Ahlak**, Çev.: Vasıf Eranus, Say Yayınları, İstanbul, 1999
- Sancar, Serpil, **Erkeklik: İmkânsız İktidar – Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler**, Metis Yayınları, İstanbul, 2009
- Saraçgil, Ayşe, **Bukalemun Erkek**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005
- Sayı, Melike; Kındap Tepe, Yeliz, “Ana Babanın Kontrol Davranışları ve Ergenlik”, **Ana Babalık: Kuram ve Araştırma**, Der.: Melike Sayı, Bilge Yağmurlu, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012, s. 329-362
- Sayı, Melike; Yağmurlu, Bilge, “Türkiye’de Ana Babalık Çalışmalarına Bakış”, **Ana Babalık: Kuram ve Araştırma**, Der.: Melike Sayı, Bilge Yağmurlu, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012, s. 15-18
- Sayın, Önal, **Aile Sosyolojisi - Ailenin Toplumdaki Yeri**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 57, Bornova İzmir, 1990
- Scott, Joan W., **Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi**, Agora Kitaplığı, Çev.: Aykut Tunç Kılıç, İstanbul, 2007
- Segal, Lynne, **Ağır Çekim Değişen Erkeklikler Değişen Erkekler**, Çev.: Volkan Ersoy, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1992
- Selek, Pınar, **Sürüne Sürüne Erkek Olmak**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009
- Sevil, Ümran; Kavlak, Oya, Couvade Sendromu (Sempatik Gebelik), **Aile ve Toplum Eğitim- Kültür ve Araştırma Dergisi**, 6(2), 2003, s. 49-54
- Sezal, İhsan, “Toplum ve Aile”, **Sosyolojiye Giriş**, Ed., İhsan Sezal, Martı Kitap ve Yayınevi, Ankara, 2002, s. 161-198
- Silah, Mehmet, **Sosyal Psikoloji**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005
- Slattery, Martin, **Sosyolojide Temel Fikirler**, Yay. haz.: Ümit Tatlıcan, Gülhan Demiriz, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2008
- Snarey, John, **How fathers care for the next generation: A four decade study**, Harvard University Press, Cambridge, 1993.
- Sormaz, Fulya, **Çocukluk, Oyun ve Oyuncak: Sosyo-Kültürel Bir Analiz**, İkinci Adam Yayınları, İstanbul, 2012

- Tanfer, K.; Mott, F., “Meaning of fatherhood for men”, **Report to the NICHD workshop on Improving Data on Male Fertility and Family Formation**, The Urban Institute, Washington, D.C., 1997
- Tezcan, Mahmut, **Çocuk Sosyolojisi**, Kök Yayıncılık, Ankara, 2005
- Tezcan, Mahmut, **Sosyolojiye Giriş**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2010
- Thompson, William E.; Hickey, Joseph V., **Society In Focus**, Pearson Education, 2005
- Topkara, Mustafa, **Erkek Psikolojisi**, Karma Kitaplar, İstanbul, 2008
- Topses, Gürsen; Topses, Mehmet Devrim, **Toplumbilime Giriş**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2010
- Touraine, Alain, **Kadınların Dünyası**, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2007
- Turan, Feryal, “Aile ve Değişme”, **Aile Sosyolojisi**, Ed., Aytül Kasapoğlu; Nadide Karkiner, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2011, s. 237-253
- Türk, H. Bahadır, “Eril Tahakkümü Yeniden Düşünmek: Erkeklik Çalışmaları İçin Bir İmkân Olarak Pierre Bourdieu”, **Toplum ve Bilim**, Sayı 112, Birikim Yayınları, 2008, s. 119-146
- Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2009
- Türkdoğan, Orhan, **Değişme-Kültür ve Sosyal Çözülme**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1988
- Türkkahraman, Mimar, **Toplum ve Temel Toplumsal Kurumlar**, Alp Yayınevi, Ankara, 2006
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, **Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması**, Ankara, 2010
- Uluocak, Şeref; Aslan, Cumhur, **Kadın Bakış Açısından Toplumsal Cinsiyet Rollerini**, Çanakkale Kitaplığı Akademi Yayını, Çanakkale, 2011
- Ulusay, Nejat, “Günümüz Türk Sinemasında Erkek Filmlerinin Yükselişi ve Erkeklik Krizi”, **Toplum ve Bilim**, Sayı 101, Birikim Yayınları, 2004, s.144-161
- White, R. N., “**About fathers: Masculinity and the social construction of fatherhood**”, *Journal of Sociology*, 30(2), 1994, s. 119-131
- WHO, **Gender and Health**, A Technical Paper, Geneva, 1998
- Wyness, Michael, **Childhood and Society: An Introduction to the Sociology of Childhood**, Palgrave Macmillan, New York, 2006
- Yalom, Marilyn, **Antik Çağlardan Günümüze Evli Kadının Tarihi**, Çev.: Zeynep Yelçe; Neşenur Domaniç, Çitlembik Yayınları, İstanbul, 2002
- Yasa, İbrahim, “Evlilik ve Geniş Aile Kurumlarının Yazgısı”, **Aile Yazıları I-Temel Kavramlar, Yapı ve Tarihi Süreç**, Der., Beylü Dikeçligil; Ahmet Çiğdem, T.C.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Bilim Serisi 5/1, Ankara, 1990, s. 197-203

Yıldırım, Ergun, “Aile ve Evlilik Türleri”, **Aile Sosyolojisi**, Ed., Kadir Canatan; Ergun Yıldırım, Açılım Kitap, İstanbul, 2009, s. 81-101

Yıldırım, Ergun, “Toplumsal Değişme Sürecinde Aile”, **Aile Sosyolojisi**, Ed., Kadir Canatan; Ergun Yıldırım, Açılım Kitap, İstanbul, 2009, s. 149-171

Yörükoğlu, Atalay, **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**, Özgür Yayınları, İstanbul, 2007

Yüksel, Aysun, **Tarkan Yıldız Olgusu**, Çivi Yazıları, İstanbul, 2001

Zeybekoğlu, Özge, “Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri”, **Değişen Toplumda Değişen Aile**, Ed., Nurşen Adak, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2012, s. 39-64

İnternet Kaynakları:

Aile Yapısı Araştırması 2006

http://www.athgm.gov.tr/upload/mce/eskisite/files/kutuphane_60_Aile_Yapisi_Arastirmasi.pdf 29.08.2012

Ailede Çocuk Eğitimi Araştırması 1995

http://www.ailetoplum.gov.tr/upload/athgm.gov.tr/mce/eskisite/files/kutuphane_18_Aile_Cocuk_Egitimi_Arastirmasi.pdf 13.01.2013

Connell, R. W., 2010, Professor Raewyn Connell. Retrieved on January 30, 2012

http://www.youtube.com/watch?v=OYboMmQS0tU&feature=player_embedded#!

INE 2004, Encuesta de empleo del tiempo 2002-2003, Instituto Nacional de Estadística, Madrid, 21.07.2013 http://www.ine.es/prodyser/micro_emptiem.htm adresinden alınmıştır. (İsp.)

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2008)

<http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TNSA2008-AnaRapor.pdf> 14.01.2013

Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması

http://www.athgm.gov.tr/upload/mce/eskisite/files/kutuphane_61_Turkiyede_aile_degerleri.pdf 29.11.2012

EK 1 - Görüşme Formu Örneği**Arş. Gör. Özge Zeybekoğlu**Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI DOKTORA PROGRAMI

Prof. Dr. Esmâ Durugönül danışmanlığında yürütülen “Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile” başlıklı doktora tez çalışması kapsamında düzenlenen yarı-yapılandırılmış görüşme formu.

Anlatıcının Adı, Soyadı ve Unvanı:

Yaşı ve Çocuk Sayısı:

Medeni Durumu: Evli Boşanmış Eşi Ölmüş

Görüşme Tarihi:

Görüşme Yeri:

Görüşme Saati:

Siz çocuğunuzu hiç dövdünüz mü?

Toplumda aile kurmak gerekli midir?

Ailenin reisi baba mıdır?

Siz kendi babanızı mı örnek alıyorsunuz?

Çocuğunuzun babalık konusunda sizi rol-model almasını ister misiniz?

Aynı cinsiyetten kurulu birliktelikler sizce aile oluşturabilir mi?

Herkes baba olabilir mi?

EK 2 - Anket Formu Örneği

Değerli Katılımcılar,

Bu alışma Prof. Dr. Esmâ DURUGÖNÜL danışmanlığında yürütölen “Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile” başlıklı doktora tez çalışmasının uygulamalı kısmının bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu doğrultuda elde edilen veriler bilimsel amaçla kullanılacak olup başka hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. İçtenlikle vereceğiniz cevaplarla sağlayacağınız katkıdan dolayı şimdiden teşekkür ediyorum.

Saygılarımla,
Arş. Gör. Özge ZEYBEKOĞLU

Size uygun olan seçeneği (X) ile işaretleyniz.

1. Annenizin eğitim düzeyi nedir?

- 1 () Okur-yazar değil 2 () Okur-yazar 3 () İlkokul 4 () Ortaokul
5 () Lise 6 () Yüksekokul/Üniversite 7 () Master/Doktora

2. Babanızın eğitim düzeyi nedir?

- 1 () Okur-yazar değil 2 () Okur-yazar 3 () İlkokul 4 () Ortaokul
5 () Lise 6 () Yüksekokul/Üniversite 7 () Master/Doktora

3. Aileniz nerede yaşıyor?

- 1 () Antalya 2 () Diğer

4. Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

- 1 () 0-750 TL arası 2 () 751-1500 TL arası 3 () 1501-2250 TL arası 4 () 2251-3000 TL arası
5 () 3001-3750 TL arası 6 () 3751-4500 TL arası 7 () 4501-5250 TL arası 8 () 5251 TL ve üstü

5. Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?

- 1 () Tek çocuğum 2 () İlk 3 () İkinci 4 () Üçüncü 5 () Diğer

	KESİNLİKLE KATILYORUM	KATILYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
Toplumda en önemli sosyalleşme aracı ailedir.					
Aile içinde herkesin görevi farklıdır.					
Toplumun devamını aile sağlar.					
Aile kurmak riskli bir iştir.					
Aile hayatı düzene sokar.					
Annelik Duygusu ile Babalık duygusu birbirinden farklıdır.					
Kültürün gelecek nesillere aktarılması en etkin olarak ailede olur.					
Anne aile içinde gizli reistir.					
Erkeğe üstünlük statüsü verilmesi ataerkil yapıdan kaynaklanmaktadır.					
Aynı cinsiyetten evlikler geçici niteliğe sahiptir.					
Anne çocuklarına babadan daha yakındır.					
Baba çocuğuna karşı baskıcı olmalıdır.					
Aile Türk toplumunun temel yapı taşıdır.					
Kız Çocuk ya da Erkek çocuk sahibi olmak bir baba için farklı anlamlar taşır.					
Aile kurmak dini olarak bir emirdir.					
Ailenin geçiminden sadece baba sorumlu değildir.					
Evin reisi baba olan erkektir.					
Çocuğun kulağını çekmek, tokat atmak dövme anlamına gelmez.					
Erkeğin en önemli görevi babalıktır.					
Erkekler babalarının hatalı olduğu davranışları örnek almazlar.					
Baba kelimesi sadece cinsel anlam taşımaz.					
Babalık zor bir iştir.					
Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına evlilik hoş görülebilir.					
Baba temizlik işleriyle ilgilenmez.					
Aile içinde öğrendiklerimiz hayatımızı kolaylaştırır.					
Evlatlık alınan bir çocuk, erkeğe babalık duygusu yaşatmaz.					
Çocuğun üzerinde babasının sözleri daha etkilidir.					
Erkek baba olduktan sonra sadece ailesi için yaşar.					
Çocuğumun özel günleri (doğum günü, Sünnet vb.) için kendi babamın bana yaptıklarını yaparım.					
Baba yeri geldiğinde çocuğunu dövmelidir.					
Erkeğin babalık rolünü yerine getirebilmesindeki en etkili faktör ekonomidir.					
Bir baba için hayatta sadece çocuğu olmalıdır.					
Babanın aile içindeki en önemli görevi güvenliği sağlamaktır.					
Bir erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının kadınla evlenmesi sonucu aile kurulamaz.					
Erkek Olmak ile Baba Olmak aynı anlamdadır.					
Engelli bir çocuğa sahip olmak toplumda hoş karşılanmaz.					
Baba olmak her şeyden önce sorumluluk duygusuna sahip olmayı gerektirir.					
Sperm bankaları kişilerde babalık imgesinin gelişimi açısından olumsuz etkiye sahiptir.					

	KESİNLİKLE KATILYORUM	KATILYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
Babalık bir erkeğin tadabileceği en güzel duygudur.					
Arabayı baba kullanmalıdır.					
Bir anne, çocuğu için babadan daha fazla emek harcamaktadır.					
Yeni nesil babalar çocuğu döverek eğitim anlayışına sahiptirler.					
Erkekler babalığı ailelerinden öğrenirler.					
Pazara gitmek annenin görevidir.					
Baba olunca hayat daha anlamlı olur.					
Bir erkek 25 yaşından önce çocuk sahibi olmamalıdır.					
Bir erkek babasını temel karakteristik özellikleriyle (adil olma, Doğruluk gibi...) örnek almalıdır.					
Çocuğu olmayan erkeğe toplumda iyi gözle bakılmaz.					
Bir erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçin çocuğuyla çokça vakit geçirmesi gerekir.					
Baba çocuklarına harçlık vermek suretiyle görevini yerine getirmiş olur.					
Erkek çocuklar babalarını örnek alır.					
Engelli çocuk, babalık görevlerini yerine getirmekte engeldir.					
Babanın Yasa ve Toplumun belirlediği görevleri yerine getirmesiyle annenin yükü azalmaktadır.					
Herkes baba olamaz.					
Çocuğunu döven babalar mutlaka kendi babalarından dayak yemişlerdir.					
Bir baba çocuğunun hem annesi hem babası olamaz.					
Baba olmak için öncelikle erkek olmak gerekir.					
Engelli çocuğa sahip bir baba, bazı sorumluluklarını Yerine Getirmese de olur.					

EK 3 - Likert Ölçeğinde Yer Alan Soru ve İfadelere İlişkin Frekans Tabloları

Tablo 1 (S1) Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	okur-yazar değil	63	22,5	22,6	22,6
	okur-yazar	31	11,1	11,1	33,7
	ilkokul	67	23,9	24,0	57,7
	ortaokul	27	9,6	9,7	67,4
	lise	57	20,4	20,4	87,8
	yüksekokul/üniversite	29	10,4	10,4	98,2
	master/doktora	5	1,8	1,8	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 2 (S2) Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	okur-yazar değil	17	6,1	6,1	6,1
	okur-yazar	28	10,0	10,0	16,1
	ilkokul	76	27,1	27,2	43,4
	ortaokul	33	11,8	11,8	55,2
	lise	68	24,3	24,4	79,6
	yüksekokul/üniversite	50	17,9	17,9	97,5
	master/doktora	7	2,5	2,5	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 3 (S3) Aileniz Nerede Yaşıyor?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	antalya	54	19,3	19,4	19,4
	diğer	225	80,4	80,6	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 4 (S4) Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadardır?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	0-750 TL arası	53	18,9	19,2	19,2
	751-1500 TL arası	81	28,9	29,3	48,6
	1501-2250 TL arası	66	23,6	23,9	72,5
	2251-3000 TL arası	32	11,4	11,6	84,1
	3001-3750 TL arası	10	3,6	3,6	87,7
	3751-4500 TL arası	10	3,6	3,6	91,3
	4501-5250 TL arası	10	3,6	3,6	94,9
	5251 TL ve üstü	14	5,0	5,1	100,0
	Total	276	98,6	100,0	
Missing	cevapsız	4	1,4		
Total		280	100,0		

Tablo 5 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	tek çocuğum	26	9,3	9,3	9,3
	ilk	94	33,6	33,7	43,0
	ikinci	69	24,6	24,7	67,7
	üçüncü	35	12,5	12,5	80,3
	diğer	55	19,6	19,7	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 6 Toplumda En Önemli Sosyalleşme Aracı Ailedir.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	kesinlikle katılıyorum	126	45,0	45,0	45,0
	katılıyorum	92	32,9	32,9	77,9
	kararsızım	23	8,2	8,2	86,1
	katılmıyorum	35	12,5	12,5	98,6
	kesinlikle katılmıyorum	4	1,4	1,4	100,0
	Total	280	100,0	100,0	

Tablo 7 Aile İçinde Herkesin Görevi Farklıdır.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	kesinlikle katılıyorum	122	43,6	43,6	43,6
	katılıyorum	134	47,9	47,9	91,4
	kararsızım	12	4,3	4,3	95,7
	katılmıyorum	7	2,5	2,5	98,2
	kesinlikle katılmıyorum	5	1,8	1,8	100,0
	Total	280	100,0	100,0	

Tablo 8 Toplumun Devamını Aile Sağlar.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	kesinlikle katılıyorum	160	57,1	57,1	57,1
	katılıyorum	95	33,9	33,9	91,1
	kararsızım	17	6,1	6,1	97,1
	katılmıyorum	4	1,4	1,4	98,6
	kesinlikle katılmıyorum	4	1,4	1,4	100,0
	Total	280	100,0	100,0	

Tablo 9 Aile Kurmak Riskli Bir İştir.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	83	29,6	30,0	30,0
	katılıyorum	63	22,5	22,7	52,7
	kararsızım	33	11,8	11,9	64,6
	katılmıyorum	68	24,3	24,5	89,2
	kesinlikle katılmıyorum	30	10,7	10,8	100,0
	Total	277	98,9	100,0	
Missing	cevapsız	3	1,1		
Total		280	100,0		

Tablo 10 Aile Hayatı Düzene Sokar.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	119	42,5	42,5	42,5
	katılıyorum	118	42,1	42,1	84,6
	kararsızım	24	8,6	8,6	93,2
	katılmıyorum	17	6,1	6,1	99,3
	kesinlikle katılmıyorum	2	,7	,7	100,0
	Total	280	100,0	100,0	

Tablo 11 Annelik Duygusu ile Babalık Duygusu Birbirinden Farklıdır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	138	49,3	49,3	49,3
	katılıyorum	106	37,9	37,9	87,1
	kararsızım	24	8,6	8,6	95,7
	katılmıyorum	8	2,9	2,9	98,6
	kesinlikle katılmıyorum	4	1,4	1,4	100,0
	Total	280	100,0	100,0	

Tablo 12 Kültürün Gelecek Nesillere Aktarılması En Etkin Olarak Ailede Olur.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	132	47,1	47,3	47,3
	katılıyorum	101	36,1	36,2	83,5
	kararsızım	28	10,0	10,0	93,5
	katılmıyorum	12	4,3	4,3	97,8
	kesinlikle katılmıyorum	6	2,1	2,2	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 13 Anne Aile İçinde Gizli Reistir.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	120	42,9	43,0	43,0
	katılıyorum	102	36,4	36,6	79,6
	kararsızım	27	9,6	9,7	89,2
	katılmıyorum	25	8,9	9,0	98,2
	kesinlikle katılmıyorum	5	1,8	1,8	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 14 Erkeğe Üstünlük Statüsü Verilmesi Ataerkil Yapıdan Kaynaklanmaktadır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	139	49,6	49,6	49,6
	katılıyorum	89	31,8	31,8	81,4
	kararsızım	30	10,7	10,7	92,1
	katılmıyorum	18	6,4	6,4	98,6
	kesinlikle katılmıyorum	4	1,4	1,4	100,0
	Total	280	100,0	100,0	

Tablo 15 Aynı Cinsiyetten Evlilikler Geçici Niteliğe Sahiptir.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	115	41,1	42,0	42,0
	katılıyorum	58	20,7	21,2	63,1
	kararsızım	58	20,7	21,2	84,3
	katılmıyorum	25	8,9	9,1	93,4
	kesinlikle katılmıyorum	18	6,4	6,6	100,0
	Total	274	97,9	100,0	
Missing	cevapsız	6	2,1		
Total		280	100,0		

Tablo 16 Anne Çocuklarına Babadan Daha Yakındır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	113	40,4	40,4	40,4
	katılıyorum	99	35,4	35,4	75,7
	kararsızım	39	13,9	13,9	89,6
	katılmıyorum	21	7,5	7,5	97,1
	kesinlikle katılmıyorum	8	2,9	2,9	100,0
	Total	280	100,0	100,0	

Tablo 17 Baba Çocuğuna Karşı Baskıcı Olmalıdır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	22	7,9	7,9	7,9
	katılıyorum	41	14,6	14,8	22,7
	kararsızım	25	8,9	9,0	31,8
	katılmıyorum	102	36,4	36,8	68,6
	kesinlikle katılmıyorum	87	31,1	31,4	100,0
	Total	277	98,9	100,0	
Missing	cevapsız	3	1,1		
Total		280	100,0		

Tablo 18 Aile Türk Toplumunun Temel Yapı Taşıdır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	167	59,6	60,1	60,1
	katılıyorum	71	25,4	25,5	85,6
	kararsızım	19	6,8	6,8	92,4
	katılmıyorum	15	5,4	5,4	97,8
	kesinlikle katılmıyorum	6	2,1	2,2	100,0
	Total	278	99,3	100,0	
Missing	cevapsız	2	,7		
Total		280	100,0		

Tablo 19 Kız Çocuk ya da Erkek Çocuk Sahibi Olmak Bir Baba İçin Farklı Anlamlar Taşır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	84	30,0	30,0	30,0
	katılıyorum	101	36,1	36,1	66,1
	kararsızım	32	11,4	11,4	77,5
	katılmıyorum	34	12,1	12,1	89,6
	kesinlikle katılmıyorum	29	10,4	10,4	100,0
	Total	280	100,0	100,0	

Tablo 20 Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	60	21,4	21,5	21,5
	katılıyorum	64	22,9	22,9	44,4
	kararsızım	53	18,9	19,0	63,4
	katılmıyorum	50	17,9	17,9	81,4
	kesinlikle katılmıyorum	52	18,6	18,6	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 21 Ailenin Geçiminden Sadece Baba Sorumlu Değildir.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	127	45,4	45,4
	katılıyorum	118	42,1	87,5
	kararsızım	9	3,2	90,7
	katılmıyorum	18	6,4	97,1
	kesinlikle katılmıyorum	8	2,9	100,0
	Total	280	100,0	100,0

Tablo 22 Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	59	21,1	21,1
	katılıyorum	77	27,5	48,6
	kararsızım	62	22,1	70,7
	katılmıyorum	58	20,7	91,4
	kesinlikle katılmıyorum	24	8,6	100,0
	Total	280	100,0	100,0

Tablo 23 Çocuğun Kulağını Çekmek, Tokat Atmak Dövmek Anlamına Gelmez.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	46	16,4	16,5
	katılıyorum	57	20,4	37,1
	kararsızım	46	16,4	53,6
	katılmıyorum	59	21,1	74,8
	kesinlikle katılmıyorum	70	25,0	100,0
	Total	278	99,3	100,0
Missing	cevapsız	2	,7	
Total	280	100,0		

Tablo 24 Erkeğin En Önemli Görevi Babalıktır.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	96	34,3	34,7
	katılıyorum	68	24,3	59,2
	kararsızım	50	17,9	77,3
	katılmıyorum	38	13,6	91,0
	kesinlikle katılmıyorum	25	8,9	100,0
	Total	277	98,9	100,0
Missing	cevapsız	3	1,1	
Total	280	100,0		

Tablo 25 Erkekler Babalarının Hatalı Olduğu Davranışları Örnek Almazlar.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	51	18,2	18,3
	katılıyorum	53	18,9	37,4
	kararsızım	80	28,6	66,2
	katılmıyorum	63	22,5	88,8
	kesinlikle katılmıyorum	31	11,1	100,0
	Total	278	99,3	100,0
Missing	cevapsız	2	,7	
Total	280	100,0		

Tablo 26 Baba Kelimesi Sadece Cinsel Anlam Taşımaz.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	143	51,1	51,1
	katılıyorum	104	37,1	88,2
	kararsızım	23	8,2	96,4
	katılmıyorum	7	2,5	98,9
	kesinlikle katılmıyorum	3	1,1	100,0
	Total	280	100,0	100,0

Tablo 27 Babalık Zor Bir İştir.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	149	53,2	53,4
	katılıyorum	87	31,1	84,6
	kararsızım	26	9,3	93,9
	katılmıyorum	12	4,3	98,2
	kesinlikle katılmıyorum	5	1,8	100,0
	Total	279	99,6	100,0
Missing	cevapsız	1	,4	
Total	280	100,0		

Tablo 28 Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına Evlilik Hoş Görülebilir.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	35	12,5	12,6
	katılıyorum	36	12,9	25,5
	kararsızım	48	17,1	42,8
	katılmıyorum	52	18,6	61,5
	kesinlikle katılmıyorum	107	38,2	100,0
	Total	278	99,3	100,0
Missing	cevapsız	2	,7	
Total	280	100,0		

Tablo 29 Baba Temizlik İşleriyle İlgilenmez.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	31	11,1	11,2	11,2
	katılıyorum	53	18,9	19,1	30,3
	kararsızım	47	16,8	17,0	47,3
	katılmıyorum	94	33,6	33,9	81,2
	kesinlikle katılmıyorum	52	18,6	18,8	100,0
	Total	277	98,9	100,0	
Missing	cevapsız	3	1,1		
Total		280	100,0		

Tablo 30 Aile İçinde Öğrendiklerimiz Hayatımızı Kolaylaştırır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	123	43,9	43,9	43,9
	katılıyorum	124	44,3	44,3	88,2
	kararsızım	24	8,6	8,6	96,8
	katılmıyorum	7	2,5	2,5	99,3
	kesinlikle katılmıyorum	2	,7	,7	100,0
	Total	280	100,0	100,0	

Tablo 31 Evlatlık Alınan Bir Çocuk, Erkeğe Babalık Duygusu Yaşatmaz.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	27	9,6	9,6	9,6
	katılıyorum	36	12,9	12,9	22,5
	kararsızım	83	29,6	29,6	52,1
	katılmıyorum	77	27,5	27,5	79,6
	kesinlikle katılmıyorum	57	20,4	20,4	100,0
	Total	280	100,0	100,0	

Tablo 32 Çocuğun Üzerinde Babasının Sözleri Daha Etkilidir.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	55	19,6	19,9	19,9
	katılıyorum	103	36,8	37,2	57,0
	kararsızım	67	23,9	24,2	81,2
	katılmıyorum	38	13,6	13,7	94,9
	kesinlikle katılmıyorum	14	5,0	5,1	100,0
	Total	277	98,9	100,0	
Missing	cevapsız	3	1,1		
Total		280	100,0		

Tablo 33 Erkek Baba Olduktan Sonra Sadece Ailesi İçin Yaşar.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	45	16,1	16,1	16,1
	katılıyorum	83	29,6	29,7	45,9
	kararsızım	76	27,1	27,2	73,1
	katılmıyorum	58	20,7	20,8	93,9
	kesinlikle katılmıyorum	17	6,1	6,1	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 34 Çocuğumun Özel Günleri (Doğum Günü, Sünnet vb.) İçin Kendi Babamın Bana Yaptıklarını Yaparım.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	33	11,8	11,8	11,8
	katılıyorum	54	19,3	19,3	31,1
	kararsızım	69	24,6	24,6	55,7
	katılmıyorum	92	32,9	32,9	88,6
	kesinlikle katılmıyorum	32	11,4	11,4	100,0
	Total	280	100,0	100,0	

Tablo 35 Baba Yeri Geldiğinde Çocuğunu Dövmelidir.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	31	11,1	11,2	11,2
	katılıyorum	39	13,9	14,0	25,2
	kararsızım	49	17,5	17,6	42,8
	katılmıyorum	72	25,7	25,9	68,7
	kesinlikle katılmıyorum	87	31,1	31,3	100,0
	Total	278	99,3	100,0	
Missing	cevapsız	2	,7		
Total		280	100,0		

Tablo 36 Erkeğin Babalık Rolünü Yerine Getirebilmesindeki En Önemli Faktör Ekonomidir.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	56	20,0	20,0	20,0
	katılıyorum	96	34,3	34,3	54,3
	kararsızım	48	17,1	17,1	71,4
	katılmıyorum	58	20,7	20,7	92,1
	kesinlikle katılmıyorum	22	7,9	7,9	100,0
	Total	280	100,0	100,0	

Tablo 37 Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	26	9,3	9,4	9,4
	katılıyorum	73	26,1	26,3	35,6
	kararsızım	57	20,4	20,5	56,1
	katılmıyorum	90	32,1	32,4	88,5
	kesinlikle katılmıyorum	32	11,4	11,5	100,0
	Total	278	99,3	100,0	
Missing	cevapsız	2	,7		
Total		280	100,0		

Tablo 38 Babanın Aile İçindeki En Önemli Görevi Güvenliği Sağlamaktır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	48	17,1	17,2	17,2
	katılıyorum	134	47,9	48,0	65,2
	kararsızım	38	13,6	13,6	78,9
	katılmıyorum	47	16,8	16,8	95,7
	kesinlikle katılmıyorum	12	4,3	4,3	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 39 Bir Erkeğin Erkeklerle Evlenmesi veya Bir Kadının Kadınla Evlenmesi Sonucu Aile Kurulamaz.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	136	48,6	48,7	48,7
	katılıyorum	58	20,7	20,8	69,5
	kararsızım	27	9,6	9,7	79,2
	katılmıyorum	23	8,2	8,2	87,5
	kesinlikle katılmıyorum	35	12,5	12,5	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 40 Erkek Olmak ile Baba Olmak Aynı Anlamdadır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	28	10,0	10,0	10,0
	katılıyorum	42	15,0	15,0	25,0
	kararsızım	41	14,6	14,6	39,6
	katılmıyorum	106	37,9	37,9	77,5
	kesinlikle katılmıyorum	63	22,5	22,5	100,0
	Total	280	100,0	100,0	

Tablo 41 Engelli Bir Çocuğa Sahip Olmak Toplumda Hoş Karşılanmaz.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	24	8,6	8,7	8,7
	katılıyorum	30	10,7	10,9	19,6
	kararsızım	31	11,1	11,2	30,8
	katılmıyorum	79	28,2	28,6	59,4
	kesinlikle katılmıyorum	112	40,0	40,6	100,0
	Total	276	98,6	100,0	
Missing	cevapsız	4	1,4		
Total		280	100,0		

Tablo 42 Baba Olmak Her Şeyden Önce Sorumluluk Duygusuna Sahip Olmayı Gerektirir.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	188	67,1	67,1	67,1
	katılıyorum	71	25,4	25,4	92,5
	kararsızım	9	3,2	3,2	95,7
	katılmıyorum	8	2,9	2,9	98,6
	kesinlikle katılmıyorum	4	1,4	1,4	100,0
	Total	280	100,0	100,0	

Tablo 43 Sperm Bankaları Kişilerde Babalık İmgesinin Gelişimi Açısından Olumsuz Etkiye Sahiptir.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	101	36,1	36,1	36,1
	katılıyorum	60	21,4	21,4	57,5
	kararsızım	75	26,8	26,8	84,3
	katılmıyorum	24	8,6	8,6	92,9
	kesinlikle katılmıyorum	20	7,1	7,1	100,0
	Total	280	100,0	100,0	

Tablo 44 Babalık Bir Erkeğin Tadabileceği En Güzel Duygudur.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	154	55,0	55,2	55,2
	katılıyorum	71	25,4	25,4	80,6
	kararsızım	36	12,9	12,9	93,5
	katılmıyorum	13	4,6	4,7	98,2
	kesinlikle katılmıyorum	5	1,8	1,8	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 45 Arabayı Baba Kullanmalıdır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	43	15,4	15,4	15,4
	katılıyorum	53	18,9	19,0	34,4
	kararsızım	52	18,6	18,6	53,0
	katılmıyorum	94	33,6	33,7	86,7
	kesinlikle katılmıyorum	37	13,2	13,3	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 46 Bir Anne, Çocuğu İçin Babadan Daha Fazla Emek Harcamaktadır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	92	32,9	33,0	33,0
	katılıyorum	104	37,1	37,3	70,3
	kararsızım	38	13,6	13,6	83,9
	katılmıyorum	33	11,8	11,8	95,7
	kesinlikle katılmıyorum	12	4,3	4,3	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 47 Yeni Nesil Babalar Çocuğu Döverek Eğitim Anlayışına Sahiptirler.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	18	6,4	6,5	6,5
	katılıyorum	26	9,3	9,4	15,8
	kararsızım	36	12,9	12,9	28,8
	katılmıyorum	111	39,6	39,9	68,7
	kesinlikle katılmıyorum	87	31,1	31,3	100,0
	Total	278	99,3	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
	System	1	,4		
Total	Total	2	,7		
Total		280	100,0		

Tablo 48 Erkekler Babalığı Ailelerinden Öğrenirler.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	85	30,4	30,7	30,7
	katılıyorum	125	44,6	45,1	75,8
	kararsızım	36	12,9	13,0	88,8
	katılmıyorum	20	7,1	7,2	96,0
	kesinlikle katılmıyorum	11	3,9	4,0	100,0
	Total	277	98,9	100,0	
Missing	cevapsız	3	1,1		
Total		280	100,0		

Tablo 49 Pazara Gitmek Annenin Görevidir.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	27	9,6	9,7	9,7
	katılıyorum	41	14,6	14,7	24,5
	kararsızım	51	18,2	18,3	42,8
	katılmıyorum	113	40,4	40,6	83,5
	kesinlikle katılmıyorum	46	16,4	16,5	100,0
	Total	278	99,3	100,0	
Missing	cevapsız	2	,7		
Total		280	100,0		

Tablo 50 Baba Olunca Hayat Daha Anlamlı Olur.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	109	38,9	39,1	39,1
	katılıyorum	99	35,4	35,5	74,6
	kararsızım	43	15,4	15,4	90,0
	katılmıyorum	19	6,8	6,8	96,8
	kesinlikle katılmıyorum	9	3,2	3,2	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 51 Bir Erkek 25 Yaşından Önce Çocuk Sahibi Olmamalıdır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	94	33,6	33,7	33,7
	katılıyorum	84	30,0	30,1	63,8
	kararsızım	44	15,7	15,8	79,6
	katılmıyorum	31	11,1	11,1	90,7
	kesinlikle katılmıyorum	26	9,3	9,3	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 52 Bir Erkek Babasını Temel Karakteristik Özellikleriyle (Adil Olma, Doğruluk gibi...) Örnek Almalıdır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	104	37,1	37,3	37,3
	katılıyorum	128	45,7	45,9	83,2
	kararsızım	25	8,9	9,0	92,1
	katılmıyorum	17	6,1	6,1	98,2
	kesinlikle katılmıyorum	5	1,8	1,8	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 53 Çocuğu Olmayan Erkeğe Toplumda İyi Gözle Bakılmaz.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	20	7,1	7,3	7,3
	katılıyorum	47	16,8	17,2	24,5
	kararsızım	51	18,2	18,6	43,1
	katılmıyorum	98	35,0	35,8	78,8
	kesinlikle katılmıyorum	58	20,7	21,2	100,0
	Total	274	97,9	100,0	
Missing	cevapsız	6	2,1		
Total		280	100,0		

Tablo 54 Bir Erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçinn Çocuğuyla Çokça Vakit Geçirmesi Gerekir.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	83	29,6	29,7	29,7
	katılıyorum	139	49,6	49,8	79,6
	kararsızım	27	9,6	9,7	89,2
	katılmıyorum	21	7,5	7,5	96,8
	kesinlikle katılmıyorum	9	3,2	3,2	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 55 Baba Çocuklarına Harçlık Vermek Suretiyle Görevini Yerine Getirmiş Olur.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	23	8,2	8,2	8,2
	katılıyorum	20	7,1	7,2	15,4
	kararsızım	17	6,1	6,1	21,5
	katılmıyorum	87	31,1	31,2	52,7
	kesinlikle katılmıyorum	132	47,1	47,3	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 56 Erkek Çocuklar Babalarını Örnek Alır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	101	36,1	36,5	36,5
	katılıyorum	112	40,0	40,4	76,9
	kararsızım	38	13,6	13,7	90,6
	katılmıyorum	19	6,8	6,9	97,5
	kesinlikle katılmıyorum	7	2,5	2,5	100,0
	Total	277	98,9	100,0	
Missing	cevapsız	3	1,1		
Total		280	100,0		

Tablo 57 Engelli Çocuk, Babalık Görevlerini Yerine Getirmekte Engeldir.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	21	7,5	7,6	7,6
	katılıyorum	34	12,1	12,3	19,9
	kararsızım	57	20,4	20,7	40,6
	katılmıyorum	82	29,3	29,7	70,3
	kesinlikle katılmıyorum	82	29,3	29,7	100,0
	Total	276	98,6	100,0	
Missing	cevapsız	4	1,4		
Total		280	100,0		

Tablo 58 Babanın Yasa ve Toplumun Belirlediği Görevleri Yerine Getirmesiyle Annenin Yükü Azalmaktadır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	74	26,4	26,5	26,5
	katılıyorum	135	48,2	48,4	74,9
	kararsızım	36	12,9	12,9	87,8
	katılmıyorum	27	9,6	9,7	97,5
	kesinlikle katılmıyorum	7	2,5	2,5	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 59 Herkes Baba Olamaz.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	136	48,6	50,0	50,0
	katılıyorum	74	26,4	27,2	77,2
	kararsızım	25	8,9	9,2	86,4
	katılmıyorum	17	6,1	6,3	92,6
	kesinlikle katılmıyorum	20	7,1	7,4	100,0
	Total	272	97,1	100,0	
Missing	cevapsız	8	2,9		
Total		280	100,0		

Tablo 60 Çocuğunu Döven Babalar Mutlaka Kendi Babalarından Dayak Yemişlerdir.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	59	21,1	21,3	21,3
	katılıyorum	104	37,1	37,5	58,8
	kararsızım	70	25,0	25,3	84,1
	katılmıyorum	31	11,1	11,2	95,3
	kesinlikle katılmıyorum	13	4,6	4,7	100,0
	Total	277	98,9	100,0	
Missing	cevapsız	3	1,1		
Total		280	100,0		

Tablo 61 Bir Baba Çocuğunun Hem Annesi Hem Babası Olamaz.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	82	29,3	29,4	29,4
	katılıyorum	69	24,6	24,7	54,1
	kararsızım	39	13,9	14,0	68,1
	katılmıyorum	51	18,2	18,3	86,4
	kesinlikle katılmıyorum	38	13,6	13,6	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

Tablo 62 Baba Olmak İçin Öncelikle Erkek Olmak Gerekir.

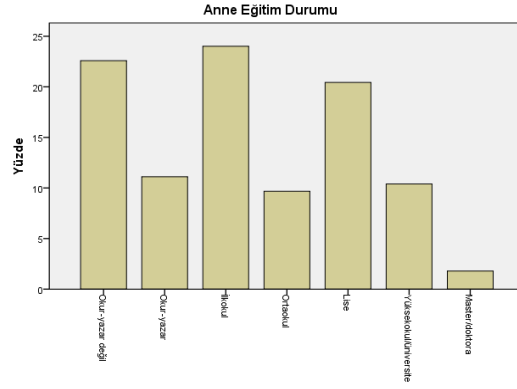
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	128	45,7	46,0	46,0
	katılıyorum	68	24,3	24,5	70,5
	kararsızım	36	12,9	12,9	83,5
	katılmıyorum	29	10,4	10,4	93,9
	kesinlikle katılmıyorum	17	6,1	6,1	100,0
	Total	278	99,3	100,0	
Missing	cevapsız	2	,7		
Total		280	100,0		

Tablo 63 Engelli Çocuğa Sahip Bir Baba, Bazı Sorumluluklarını Yerine Getirmese de Olur.

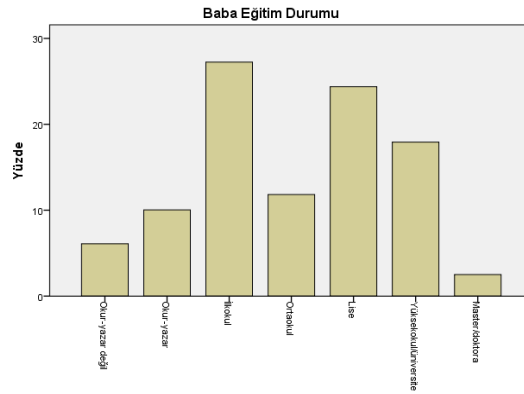
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılıyorum	28	10,0	10,0	10,0
	katılıyorum	30	10,7	10,8	20,8
	kararsızım	42	15,0	15,1	35,8
	katılmıyorum	65	23,2	23,3	59,1
	kesinlikle katılmıyorum	114	40,7	40,9	100,0
	Total	279	99,6	100,0	
Missing	cevapsız	1	,4		
Total		280	100,0		

EK 4 - Likert Ölçeğinde Yer Alan Soru ve İfadelere İlişkin Grafikler

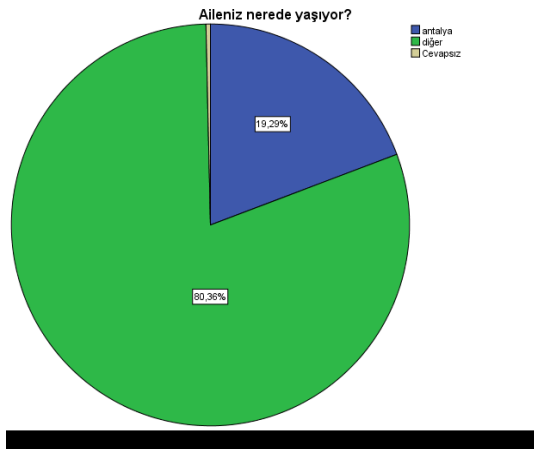
Grafik 1 (S1) Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir?

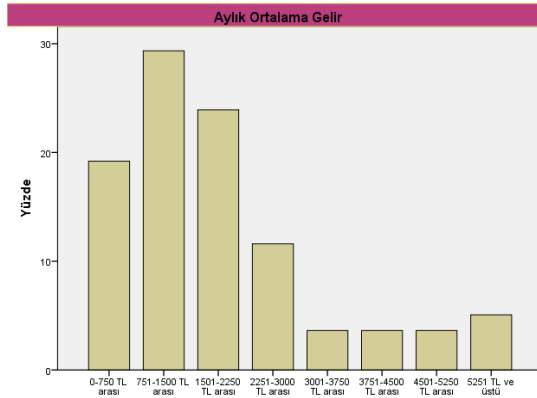
Grafik 2 (S2) Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir?

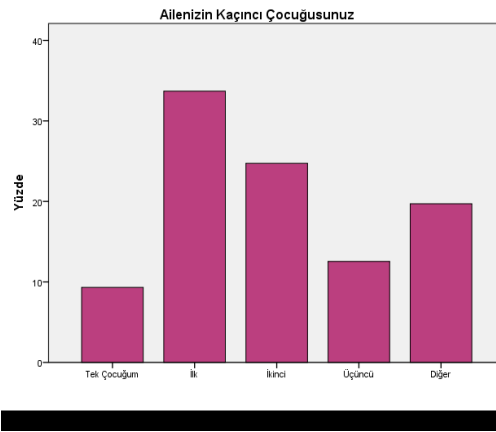
Grafik 3 (S3) Aileniz Nerede Yaşıyor?

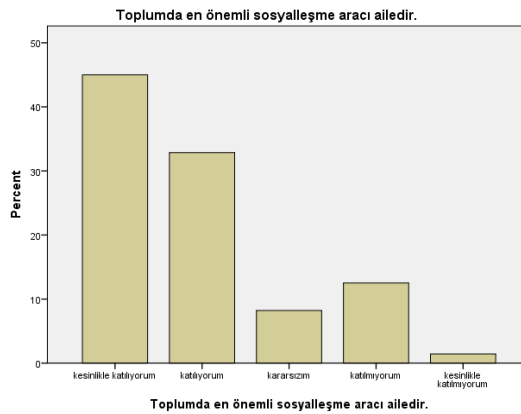
Grafik 4 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadardır?

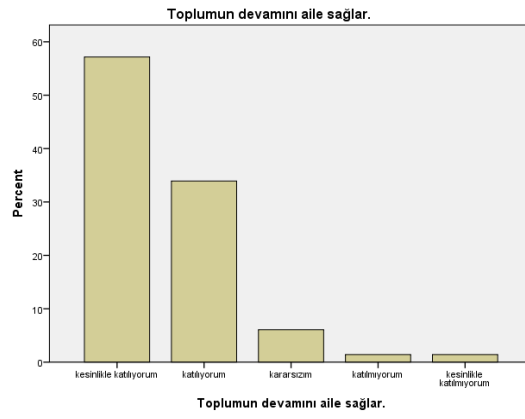
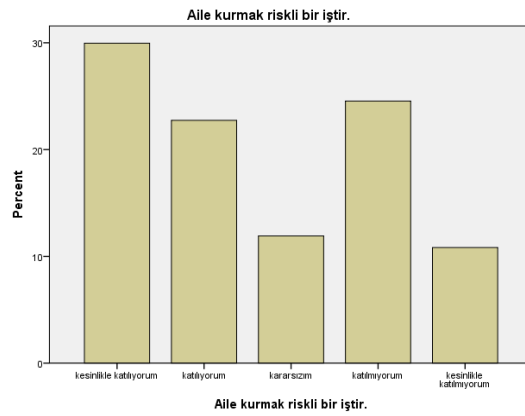
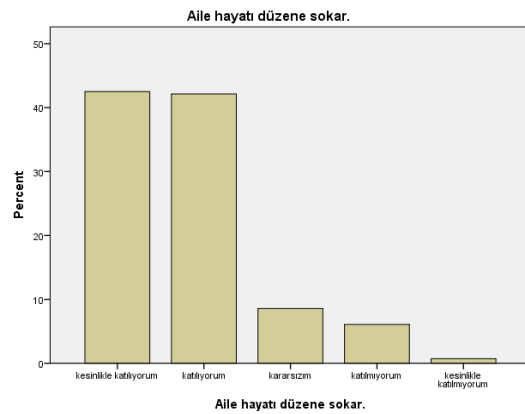

Grafik 5 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz?

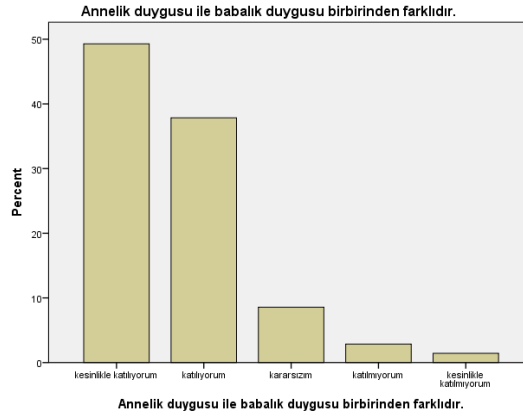

Grafik 6 Toplumda En Önemli Sosyalleşme Aracı Ailedir.

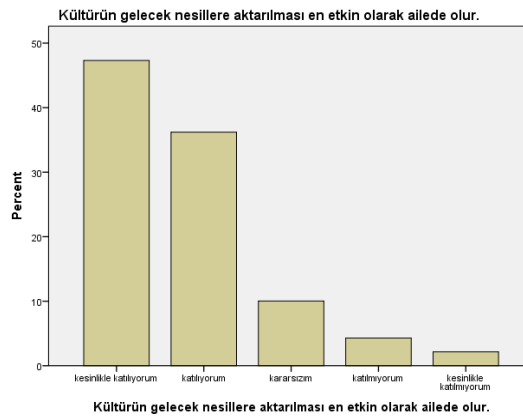

Grafik 7 Aile İçinde Herkesin Görevi Farklıdır.**Grafik 8 Toplumun Devamını Aile Sağlar.****Grafik 9 Aile Kurmak Riskli Bir İştir.****Grafik 10 Aile Hayatı Düzene Sokar.**

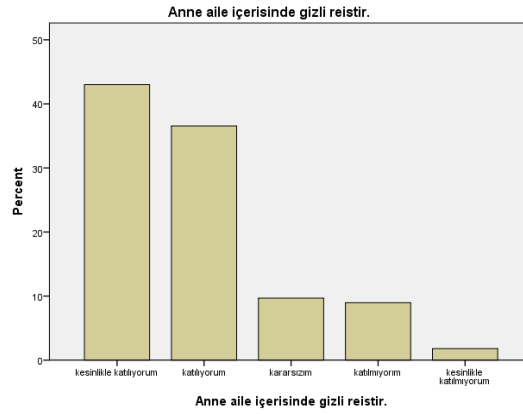
Grafik 11 Annelik Duygusu ile Babalık Duygusu Birbirinden Farklıdır.

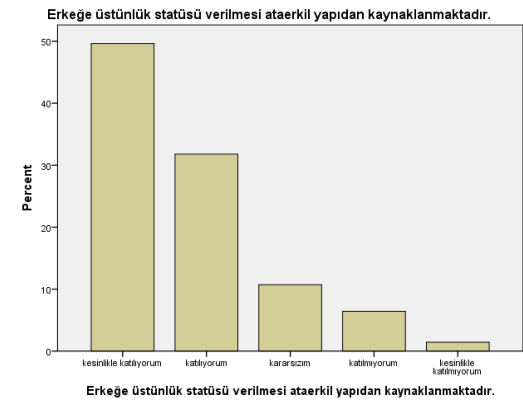
Grafik 12 Kültürün Gelecek Nesillere Aktarılması En Etkin Olarak Ailede Olur.

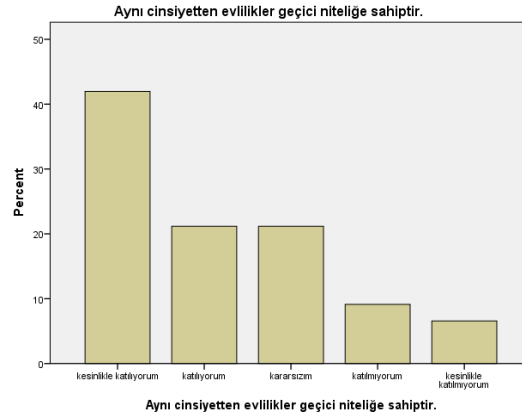
Grafik 13 Anne Aile İçinde Gizli Reistir.

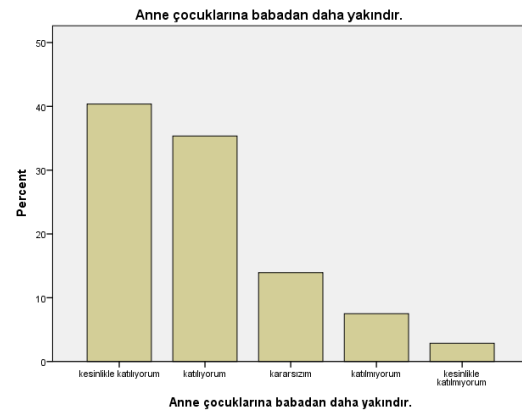
Grafik 14 Erkeğe Üstünlük Statüsü Verilmesi Ataerkil Yapıdan Kaynaklanmaktadır.

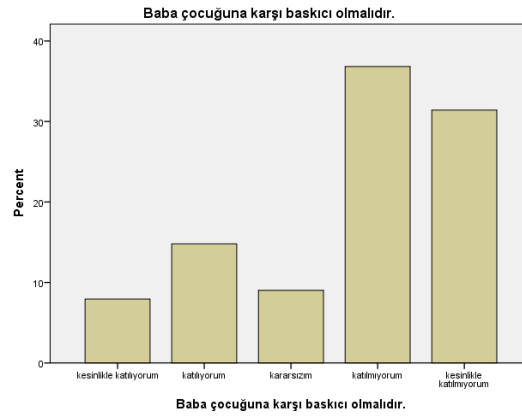
Grafik 15 Aynı Cinsiyetten Evlilikler Geçici Niteliğe Sahiptir.

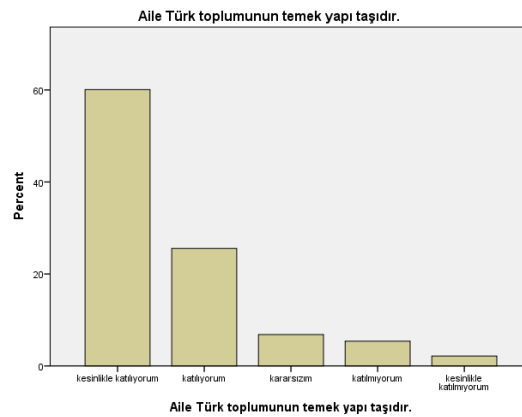
Grafik 16 Anne Çocuklarına Babadan Daha Yakındır.

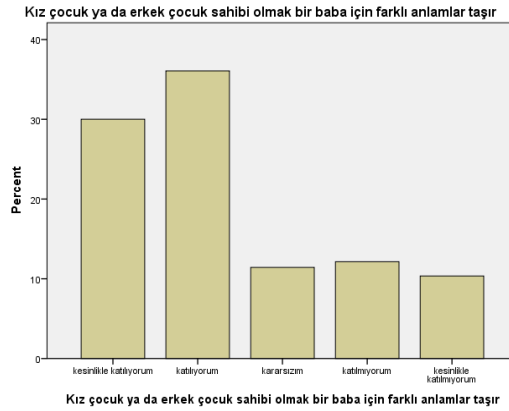
Grafik 17 Baba Çocuğuna Karşı Baskıcı Olmalıdır.

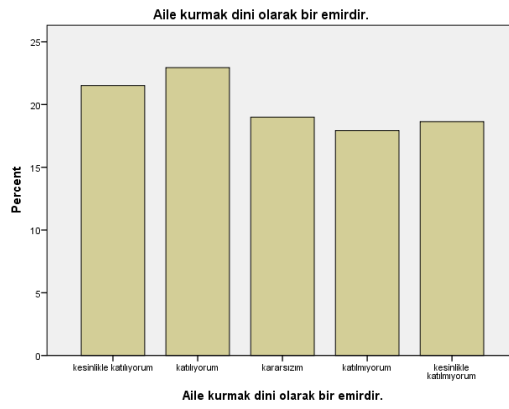
Grafik 18 Aile Türk Toplumunun Temel Yapı Taşıdır.

Grafik 19 Kız Çocuk ya da Erkek Çocuk Sahibi Olmak Bir Baba İçin Farklı Anlamlar Taşır.

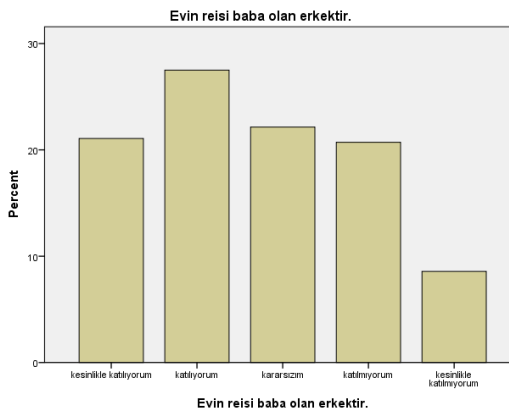
Grafik 20 Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

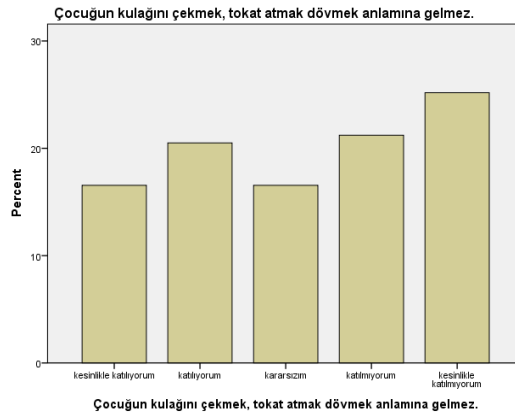
Grafik 21 Ailenin Geçiminden Sadece Baba Sorumlu Değildir.

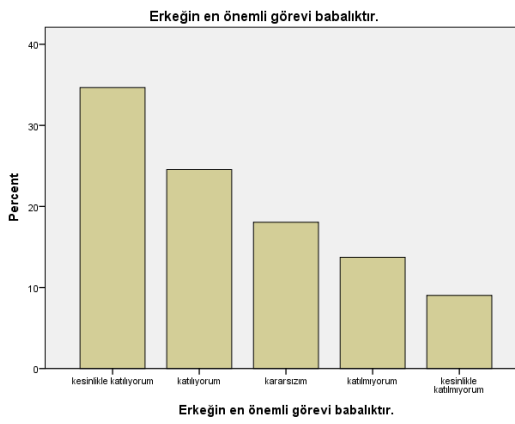
Grafik 22 Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

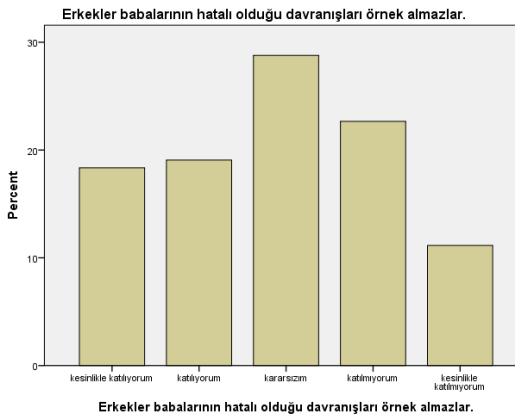
Grafik 23 Çocuğun Kulağını Çekmek, Tokat Atmak Dövmek Anlamına Gelmez.

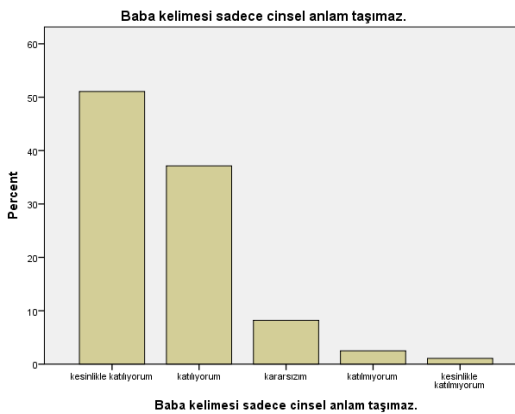
Grafik 24 Erkeğin En Önemli Görevi Babalıktır.

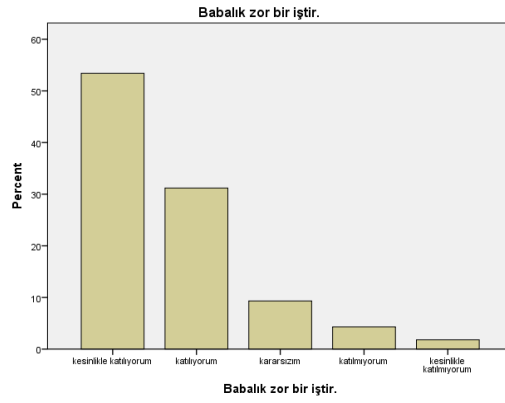
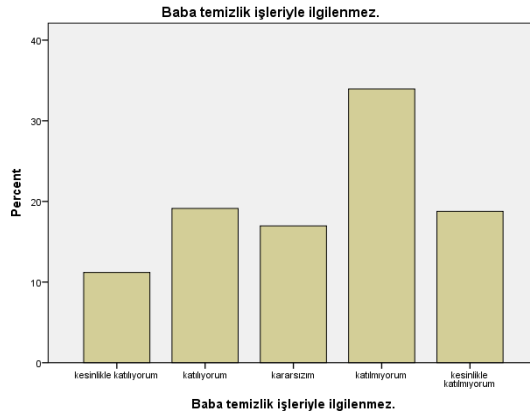

Grafik 25 Erkekler Babalarının Hatalı Olduğu Davranışları Örnek Almazlar.

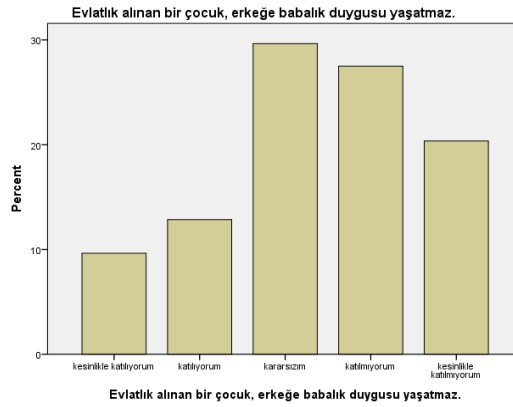

Grafik 26 Baba Kelimesi Sadece Cinsel Anlam Taşımaz.

Grafik 27 Babalık Zor Bir İştir.**Grafik 28 Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına Evlilik Hoş Görülebilir.****Grafik 29 Baba Temizlik İşleriyle İlgilenmez.****Grafik 30 Aile İçinde Öğrendiklerimiz Hayatımızı Kolaylaştırır.**

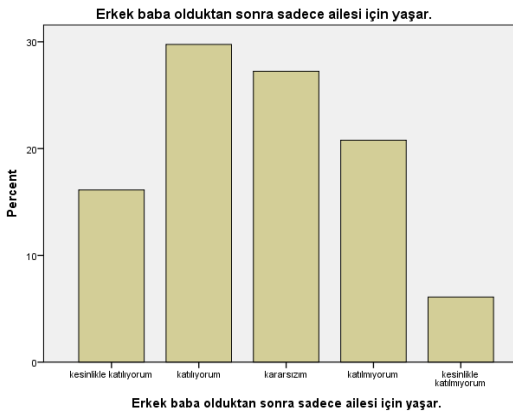
Grafik 31 Evlatlık Alınan Bir Çocuk, Erkeğe Babalık Duygusu Yaşatmaz.

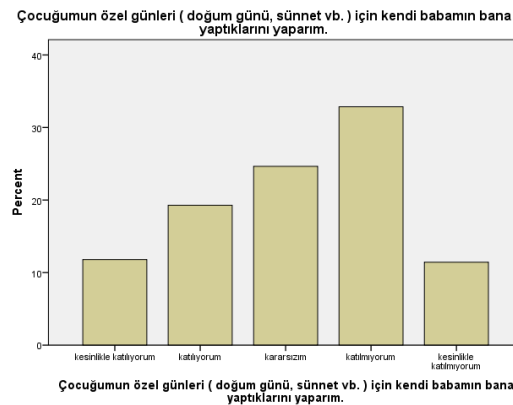
Grafik 32 Çocuğun Üzerinde Babasının Sözleri Daha Etkilidir.

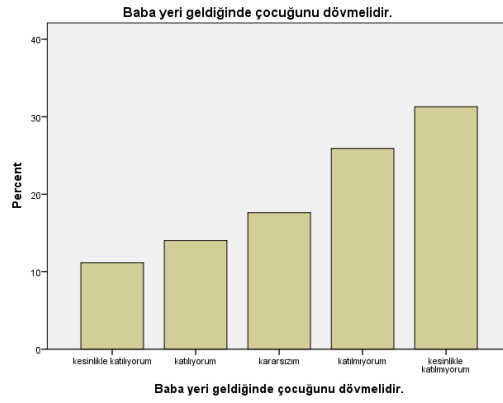
Grafik 33 Erkek Baba Olduktan Sonra Sadece Ailesi İçin Yaşar.

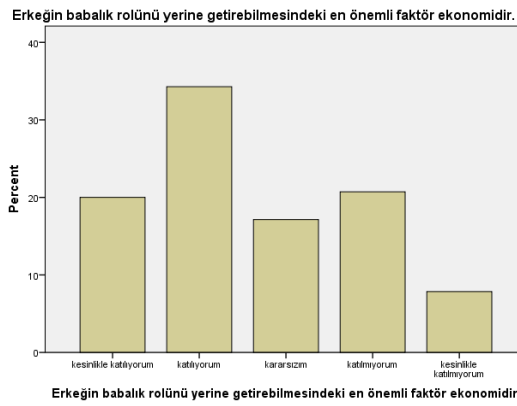
Grafik 34 Çocuğumun Özel Günleri (Doğum Günü, Sünnet vb.) İçin Kendi Babamın Bana Yaptıklarını Yaparım.

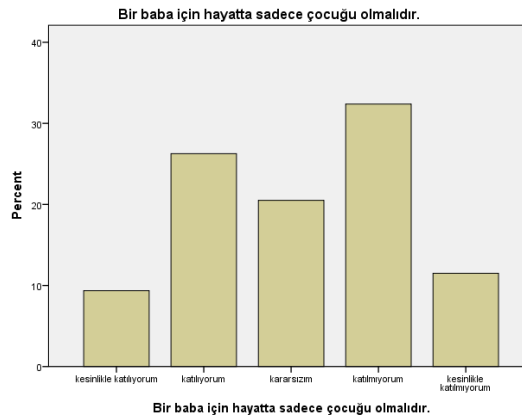
Grafik 35 Baba Yeri Geldiğinde Çocuğunu Dövmelidir.

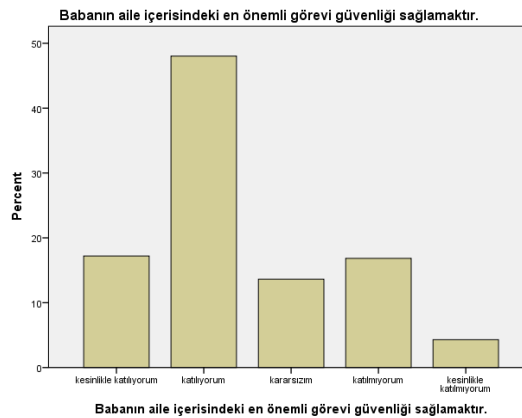
Grafik 36 Erkeğin Babalık Rolünü Yerine Getirebilmesindeki En Önemli Faktör Ekonomidir.

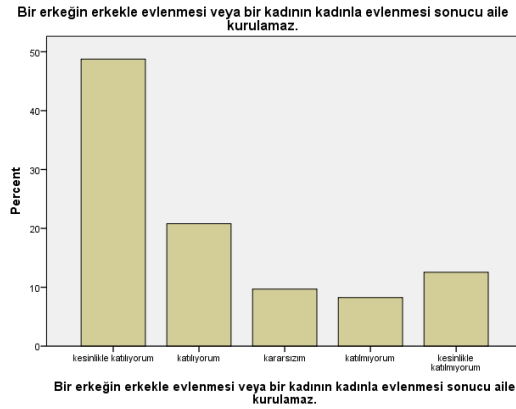
Grafik 37 Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

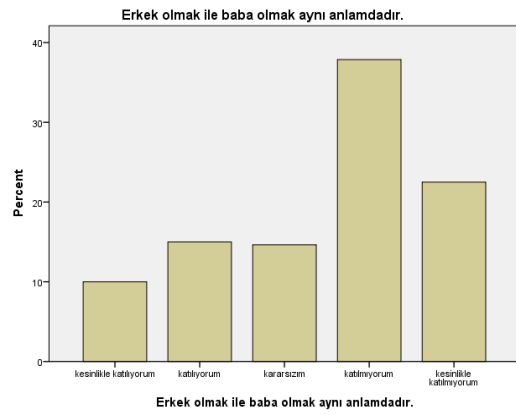
Grafik 38 Babanın Aile İçindeki En Önemli Görevi Güvenliği Sağlamaktır.

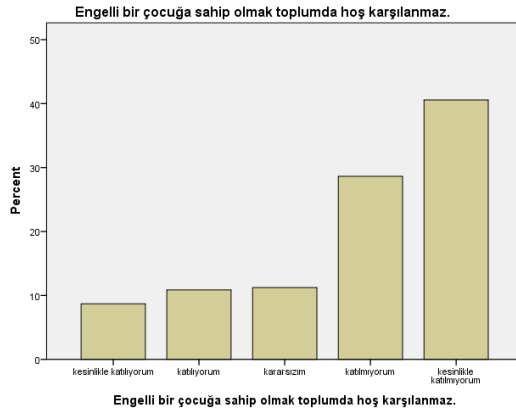
Grafik 39 Bir Erkeğin Erkeklerle Evlenmesi veya Bir Kadının Kadınla Evlenmesi Sonucu Aile Kurulamaz.

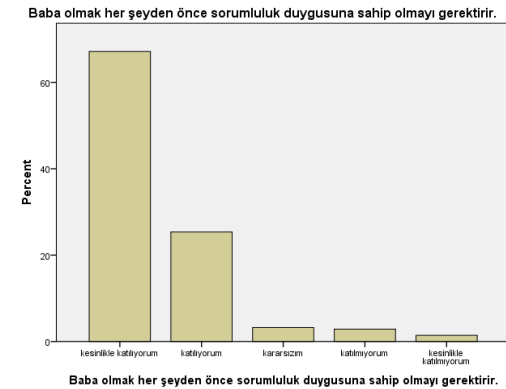
Grafik 40 Erkek Olmak ile Baba Olmak Aynı Anlamdadır.

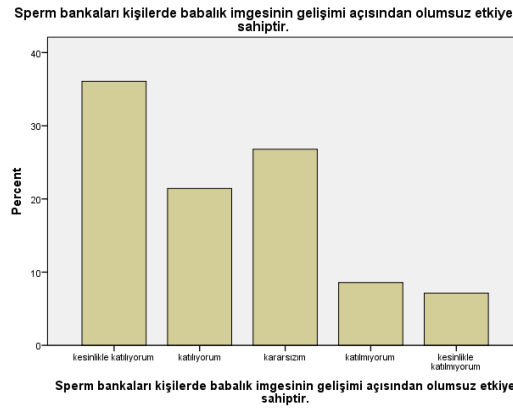
Grafik 41 Engelli Bir Çocuğa Sahip Olmak Toplumda Hoş Karşılanmaz.

Grafik 42 Baba Olmak Her Şeyden Önce Sorumluluk Duygusuna Sahip Olmayı Gerektirir.

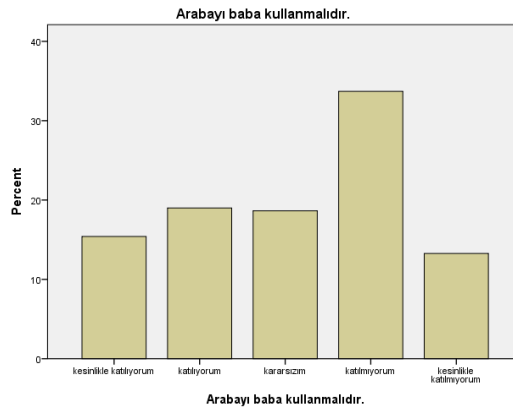
Grafik 43 Sperm Bankaları Kişilerde Babalık İmgesinin Gelişimi Açısından Olumsuz Etkiye Sahiptir.

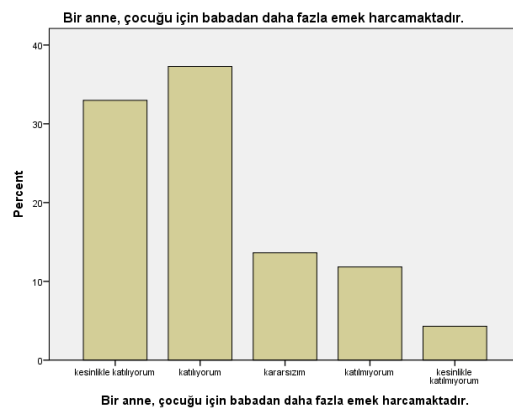
Grafik 44 Babalık Bir Erkeğin Tadabileceği En Güzel Duygudur.

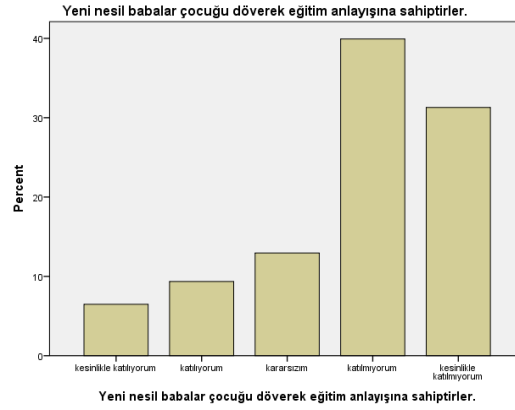
Grafik 45 Arabayı Baba Kullanmalıdır.

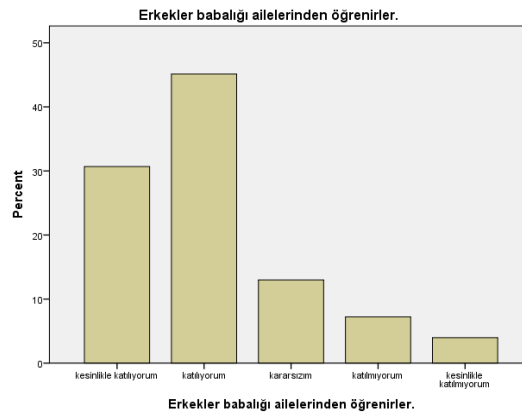
Grafik 46 Bir Anne Çocuğu İçin Babadan Daha Fazla Emek Harcamaktadır.

Grafik 47 Yeni Nesil Babalar Çocuğu Dövere Eğitim Anlayışına Sahiptirler.

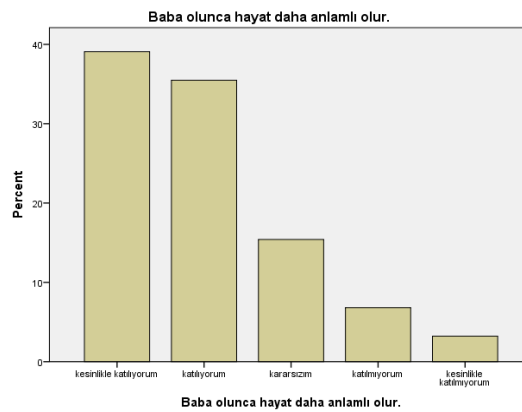
Grafik 48 Erkekler Babalığı Ailelerinden Öğrenirler.

Grafik 49 Pazara Gitmek Annenin Görevidir.

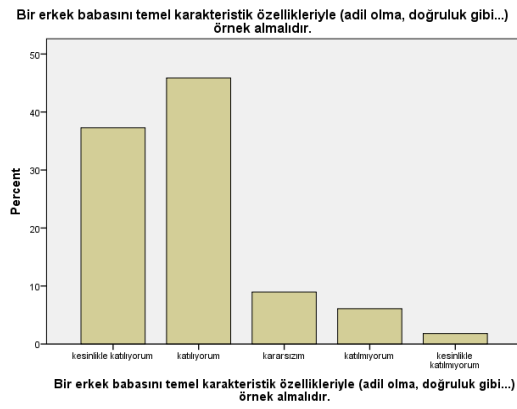
Grafik 50 Baba Olunca Hayat Daha Anlamlı Olur.

Grafik 51 Bir Erkek 25 Yaşından Önce Çocuk Sahibi Olmamalıdır.

Grafik 52 Bir Erkek Babasını Temel Karakteristik Özellikleriyle (Adil Olma, Doğruluk gibi...) Örnek Almalıdır.

Grafik 53 Çocuğu Olmayan Erkeğe Toplumda İyi Gözle Bakılmaz.

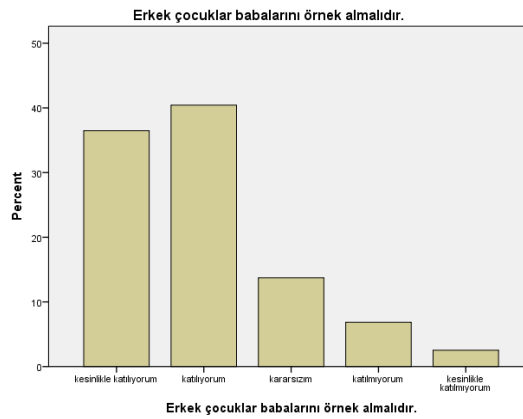
Grafik 54 Bir Erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçin Çocuğuyla Çokça Vakit Geçirmesi Gerekir.

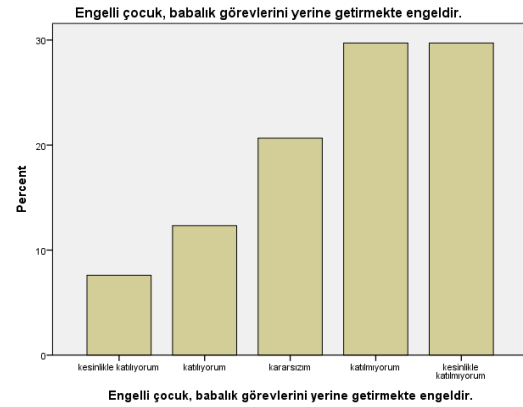
Grafik 55 Baba Çocuklarına Harçlık Vermek Suretiyle Görevini Yerine Getirmiş Olur.

Grafik 56 Erkek Çocuklar Babalarını Örnek Alır.

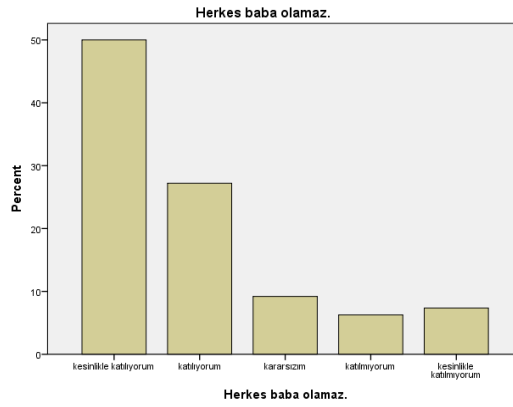
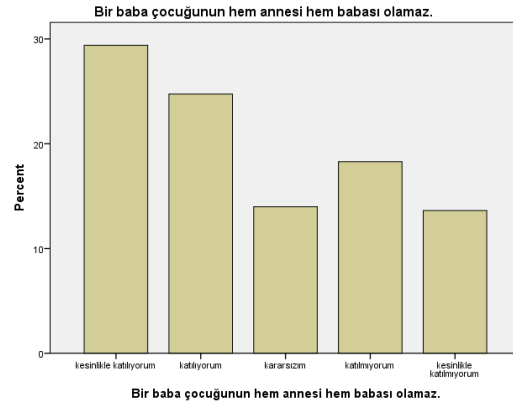
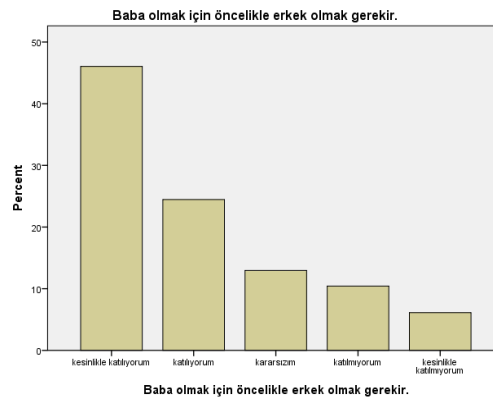

Grafik 57 Engelli Çocuk, Babalık Görevlerini Yerine Getirmekte Engeldir.

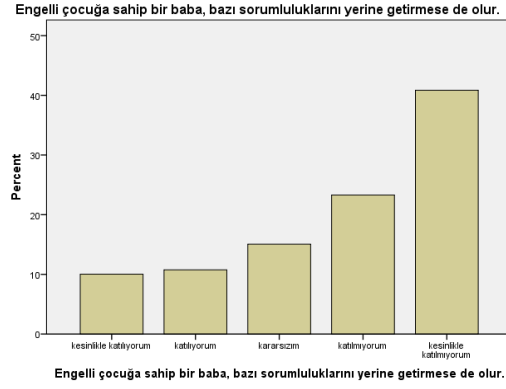

Grafik 58 Babanın Yasa ve Toplumun Belirlediği Görevleri Yerine Getirmesiyle Annenin Yükü Azalmaktadır.

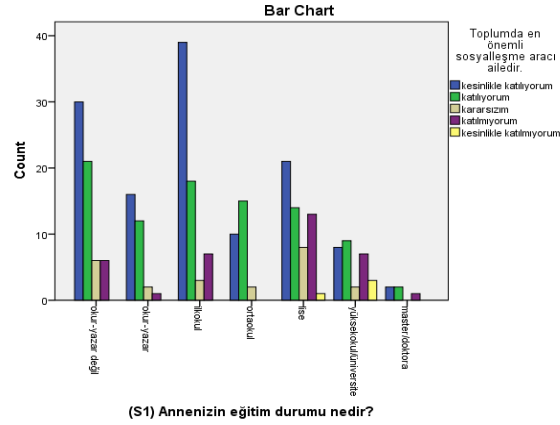
Grafik 59 Herkes Baba Olamaz.**Grafik 60 Çocuğunu Döven Babalar Mutlaka Kendi Babalarından Dayak Yemişlerdir.****Grafik 61 Bir Baba Çocuğun Hem Annesi Hem Babası Olamaz.****Grafik 62 Baba Olmak İçin Öncelikle Erkek Olmak Gerekir.**

Grafik 63 Engelli Çocuğa Sahip Bir Baba, Bazı Sorumluluklarını Yerine Getirmese de Olur.

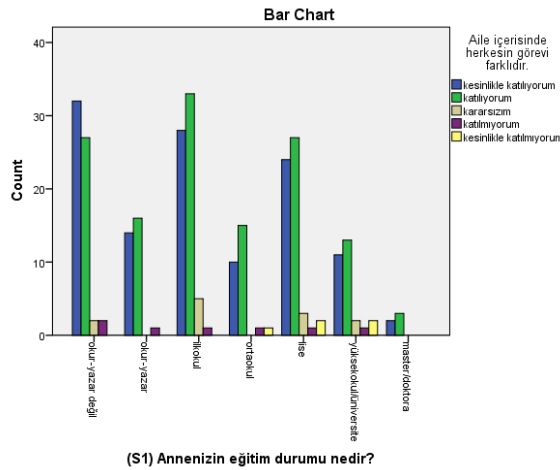

EK 5 - Likert Ölçeğinde Yer Alan Soru ve İfadelere İlişkin Çapraz Tablo Grafikleri

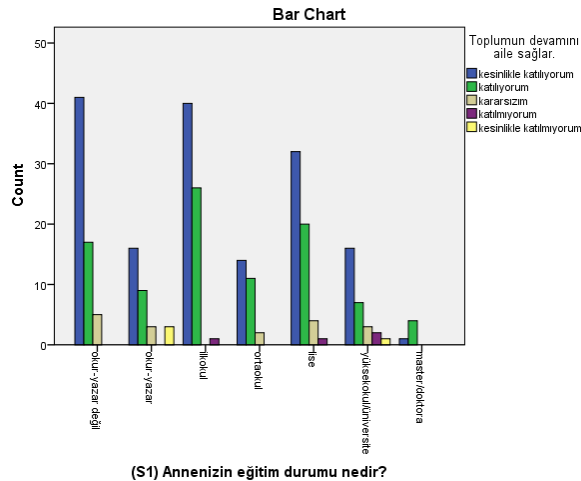
Grafik 1 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Toplumda En Önemli Sosyalleşme Aracı Ailedir.

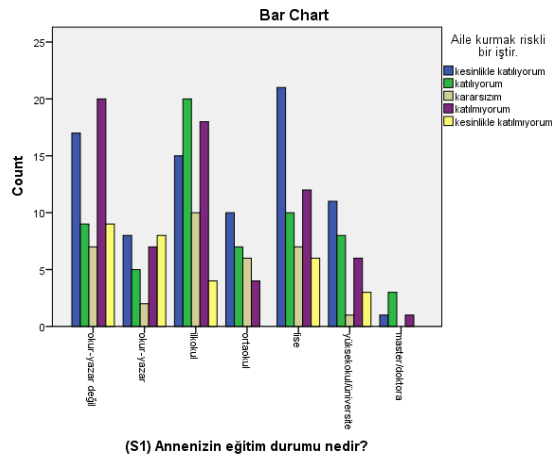
Grafik 2 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile İçinde Herkesin Görevi Farklıdır.

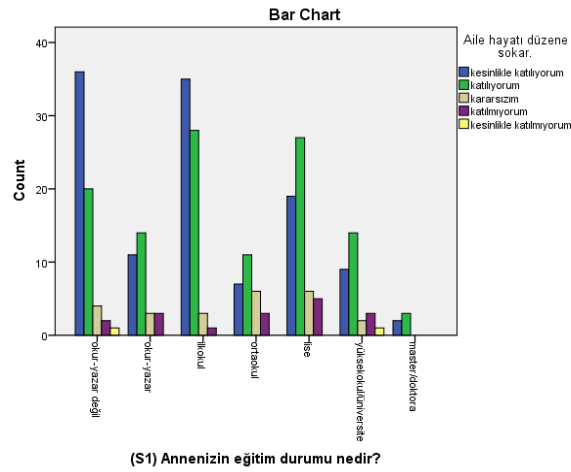
Grafik 3 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Toplumun Devamını Aile Sağlar.

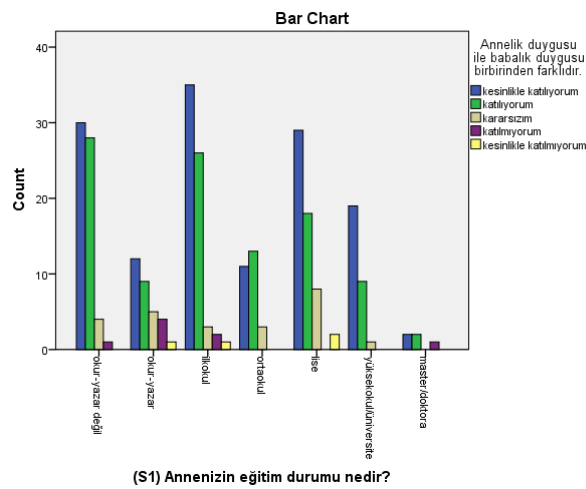
Grafik 4 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Kurmak Riskli Bir İştir.

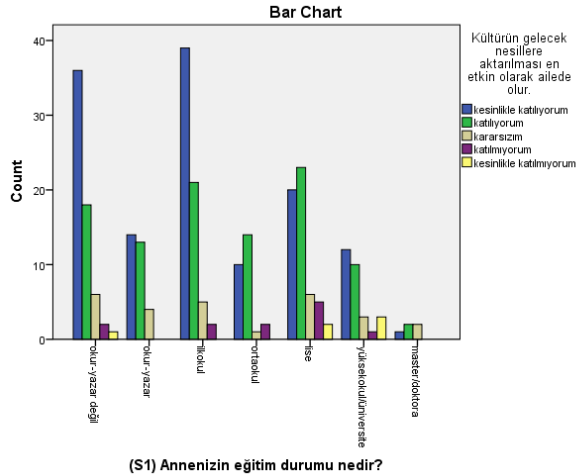
Grafik 5 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Hayatı Düzene Sokar.

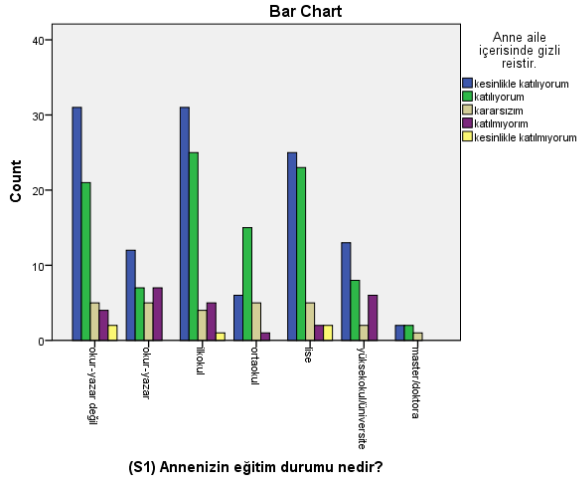
Grafik 6 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Annelik Duygusu ile Babalık Duygusu Birbirinden Farklıdır.

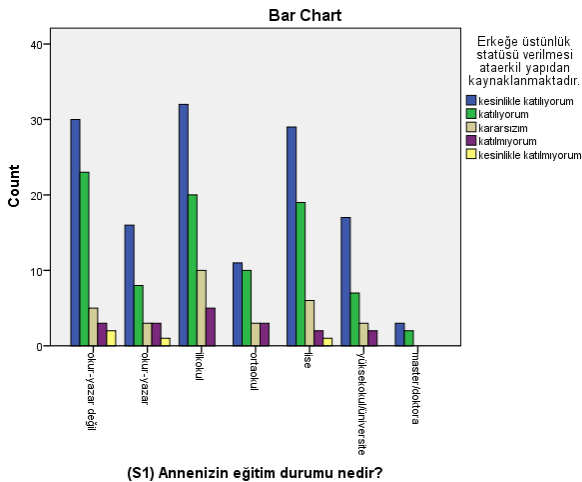
Grafik 7 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Kültürün Gelecek Nesillere Aktarılması En Etkin Olarak Ailede Olur.

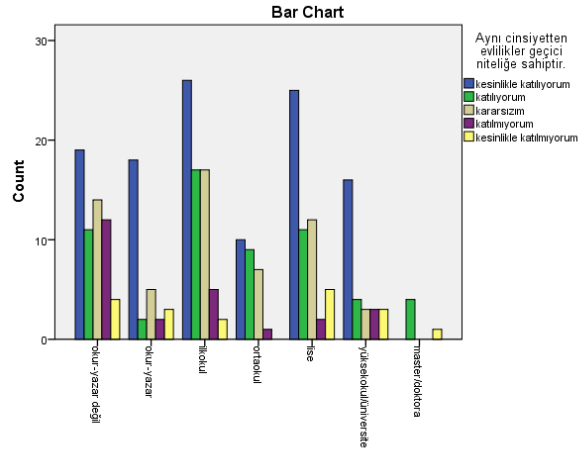
Grafik 8 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Anne Aile İçinde Gizli Reistir.

Grafik 9 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkeğe Üstünlük Statüsü Verilmesi Ataerkil Yapıdan Kaynaklanmaktadır.

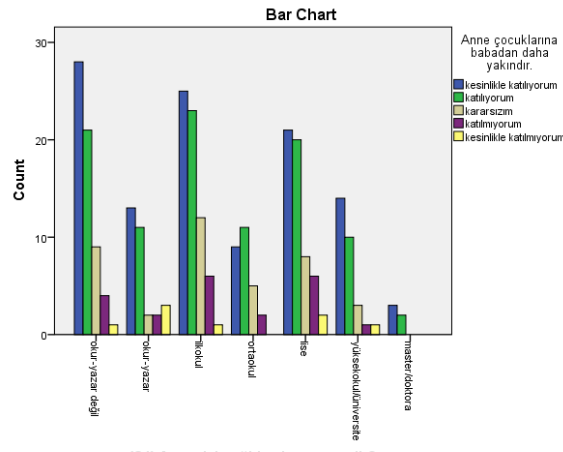

Grafik 10 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aynı Cinsiyetten Evlilikler Geçici Niteliğe Sahiptir.

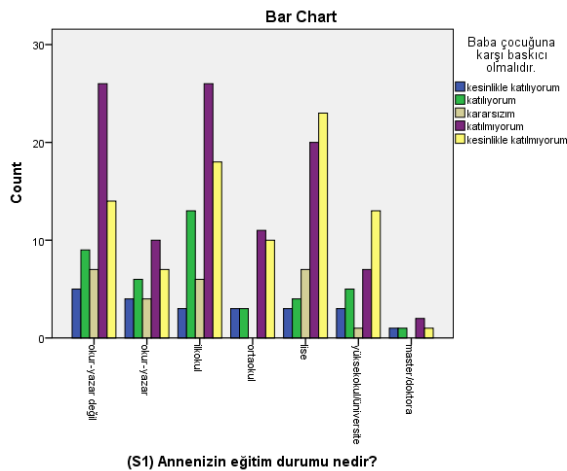
(S1) Annenizin eğitim durumu nedir?

Grafik 11 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Anne Çocuklarına Babadan Daha Yakındır.

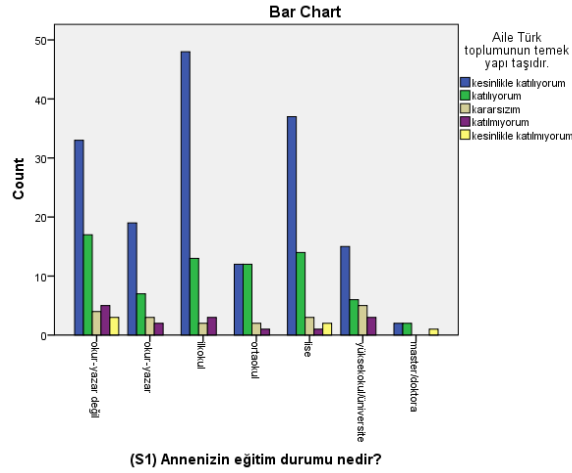
(S1) Annenizin eğitim durumu nedir?

Grafik 12 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Çocuğuna Karşı Baskıcı Olmalıdır.

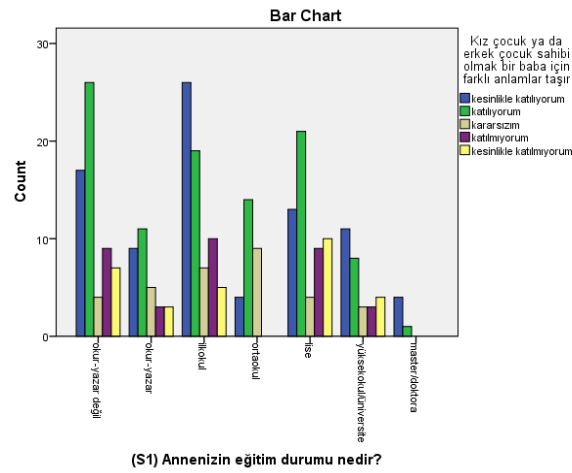

(S1) Annenizin eğitim durumu nedir?

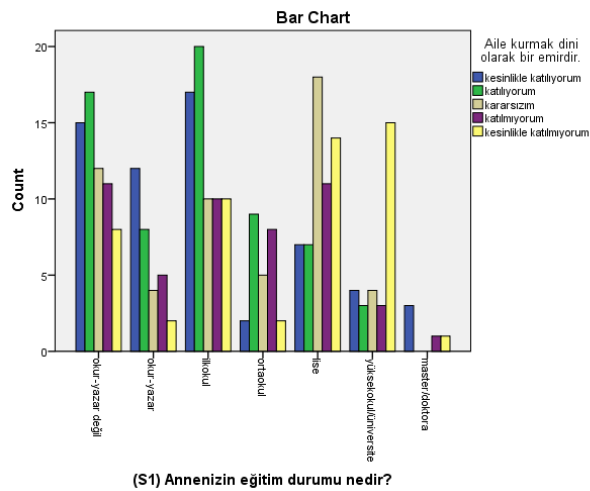
Grafik 13 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Türk Toplumunun Temel Yapı Taşıdır.

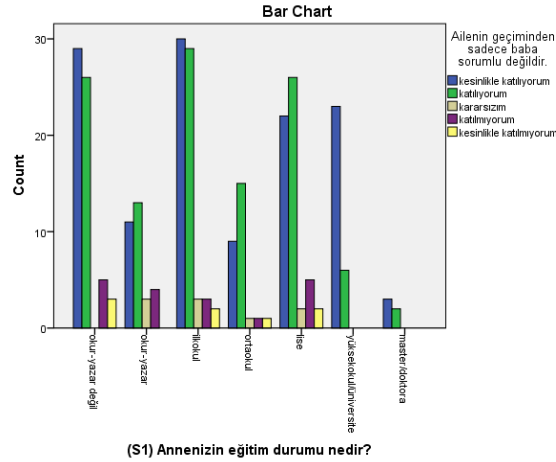
Grafik 14 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Kız Çocuk ya da Erkek Çocuk Sahibi Olmak Bir Baba İçin Farklı Anlamlar Taşır.

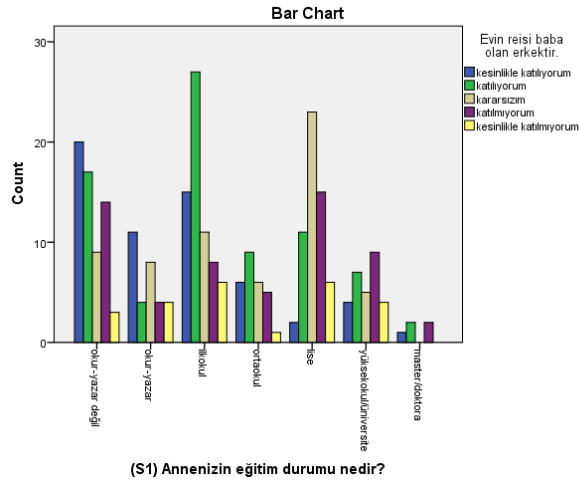
Grafik 15 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

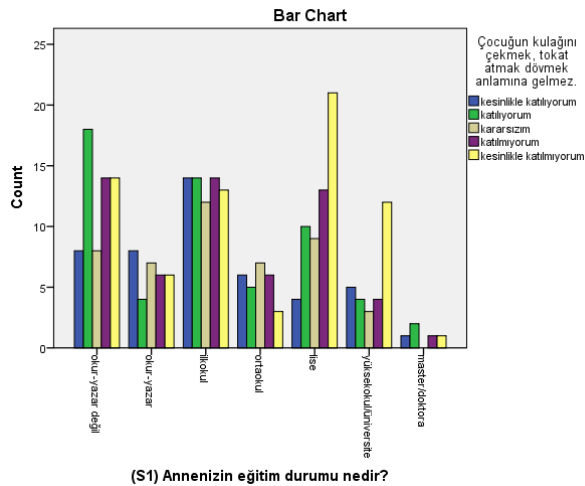
Grafik 16 (S1)Annenin Eğitim Düzeyi Nedir? *Ailenin Geçiminden Sadece Baba Sorumlu Değildir.

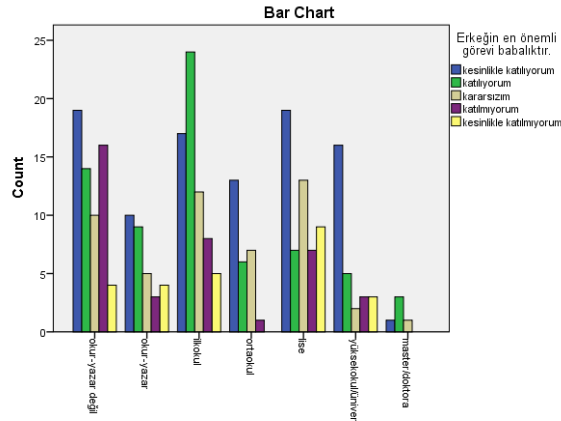
Grafik 17 (S1)Annenin Eğitim Düzeyi Nedir? *Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

Grafik 18 (S1)Annenin Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğun Kulağını Çekmek, Tokat Atmak Dövmek Anlamına Gelmez.

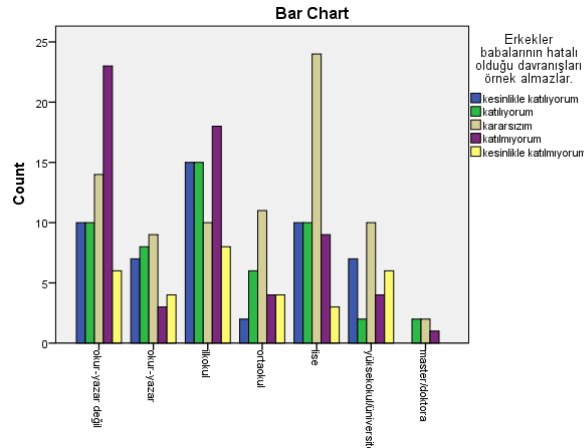

Grafik 19 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkeğin En Önemli Görevi Babalıktır.

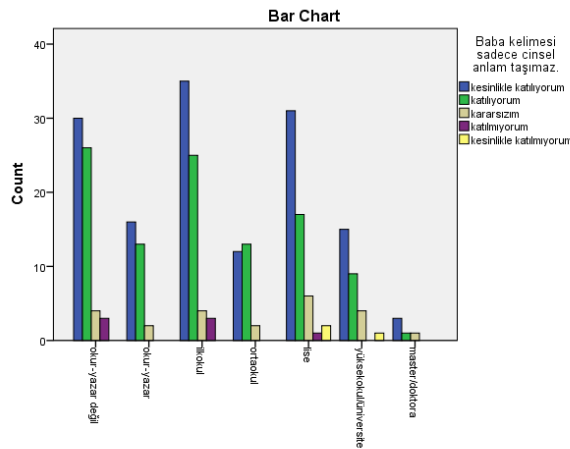
(S1) Annenizin eğitim durumu nedir?

Grafik 20 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkekler Babalarının Hatalı Olduğu Davranışları Örnek Almazlar.

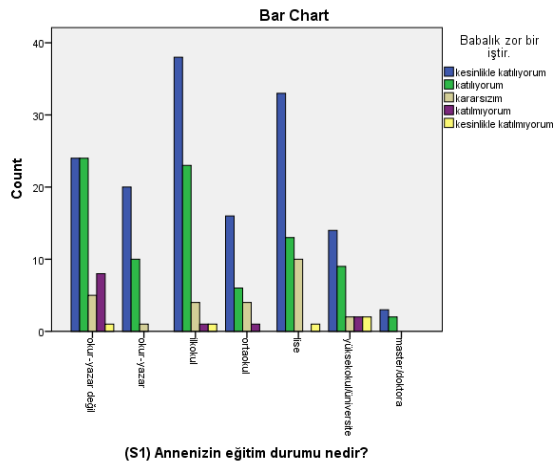
(S1) Annenizin eğitim durumu nedir?

Grafik 21 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Kelimesi Sadece Cinsel Anlam Taşımaz.

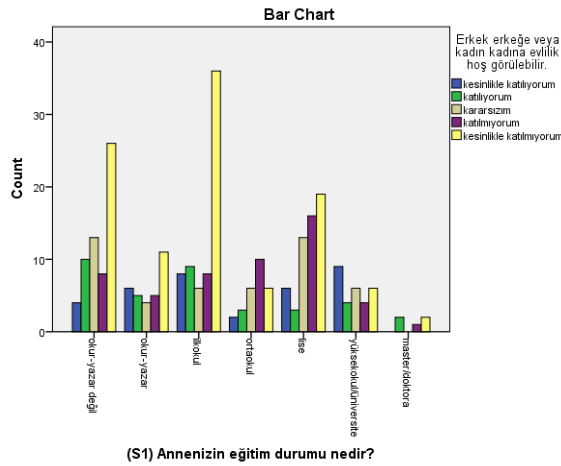

(S1) Annenizin eğitim durumu nedir?

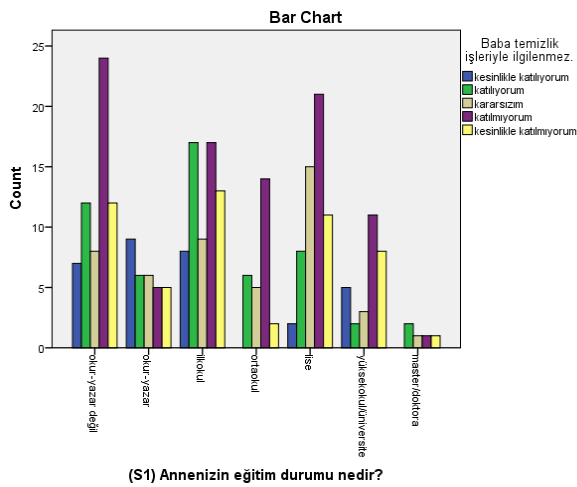
Grafik 22 (S1)Annenin Eğitim Düzeyi Nedir? *Babalık Zor Bir İştir.

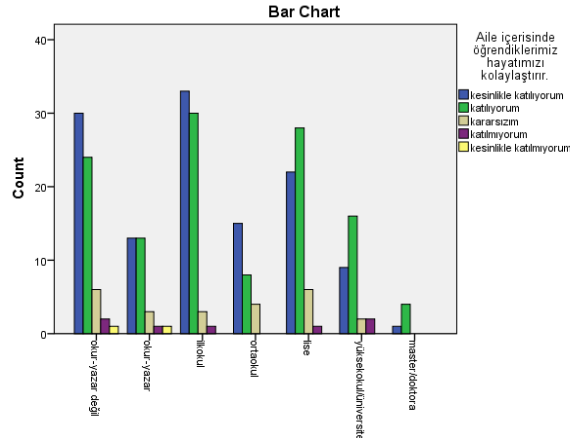
Grafik 23 (S1)Annenin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına Evlilik Hoş Görülebilir.

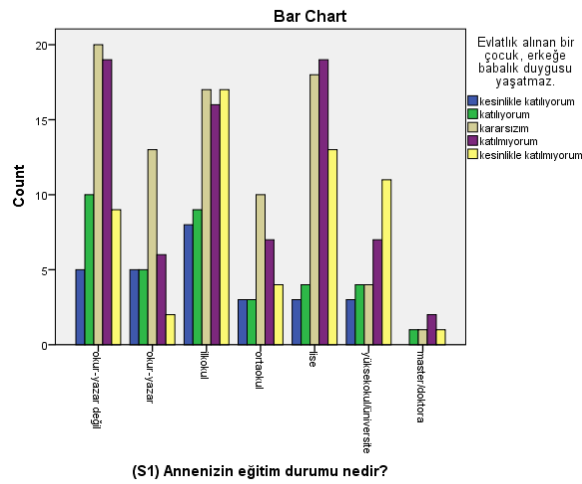
Grafik 24 (S1)Annenin Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Temizlik İşleriyle İlgilenmez.

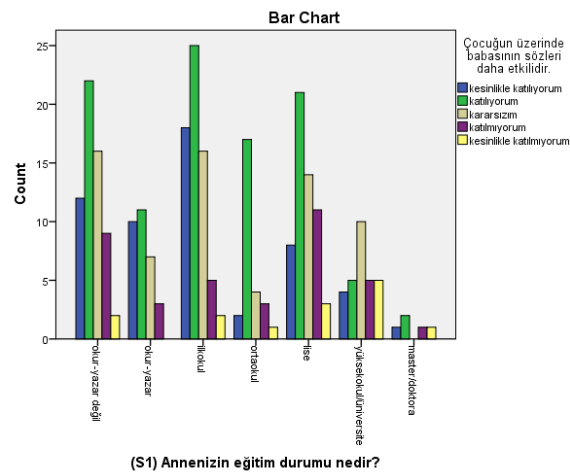
Grafik 25 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile İçinde Öğrendiklerimiz Hayatımızı Kolaylaştırır.

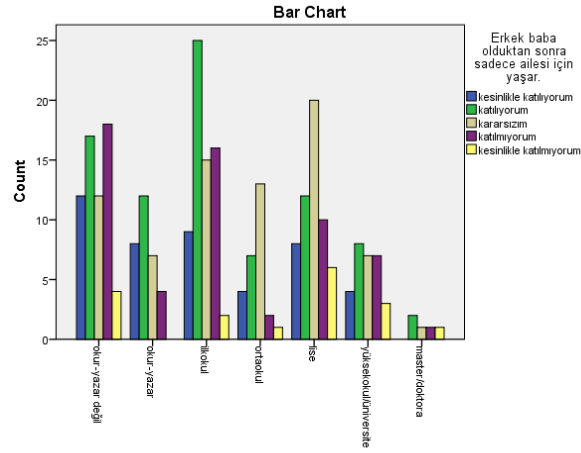
Grafik 26 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Evlathık Alınan Bir Çocuk, Erkeğe Babalık Duygusu Yaşatmaz.

Grafik 27 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğun Üzerinde Babasının Sözleri Daha Etkilidir.

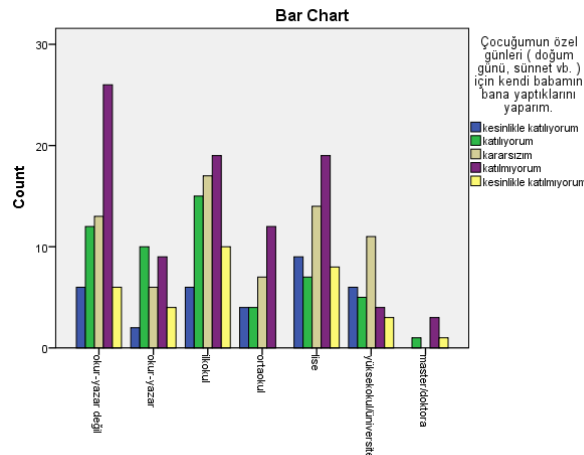

Grafik 28 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkek Baba Olduktan Sonra Sadece Ailesi İçin Yaşar.

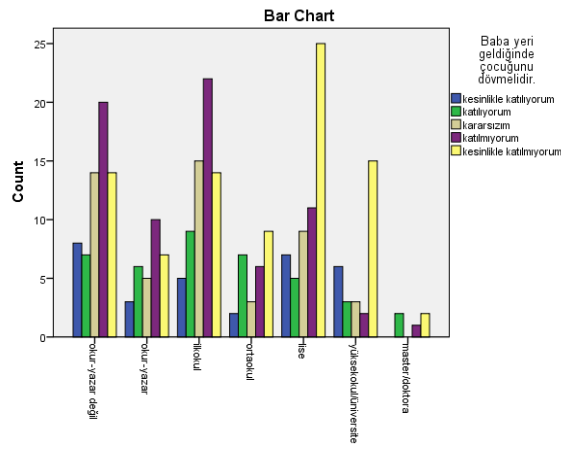
(S1) Annenizin eğitim durumu nedir?

Grafik 29 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğumun Özel Günleri (Doğum Günü, Sünnet vb.) İçin Kendi Babamın Bana Yaptıklarını Yaparım.

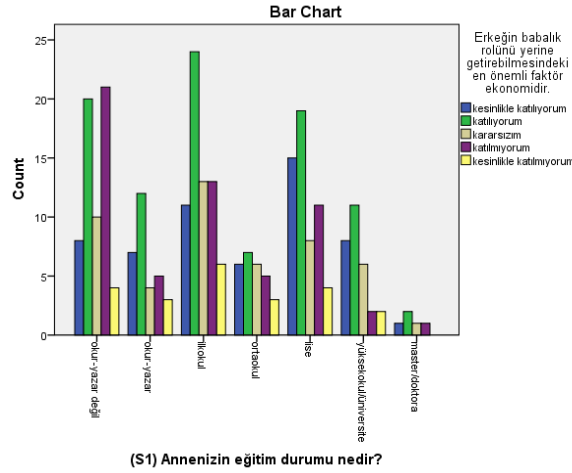
(S1) Annenizin eğitim durumu nedir?

Grafik 30 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Yeri Geldiğinde Çocuğunu Dövmelidir.

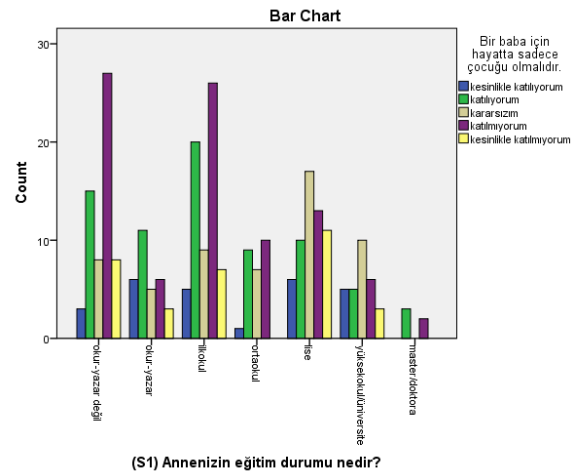

(S1) Annenizin eğitim durumu nedir?

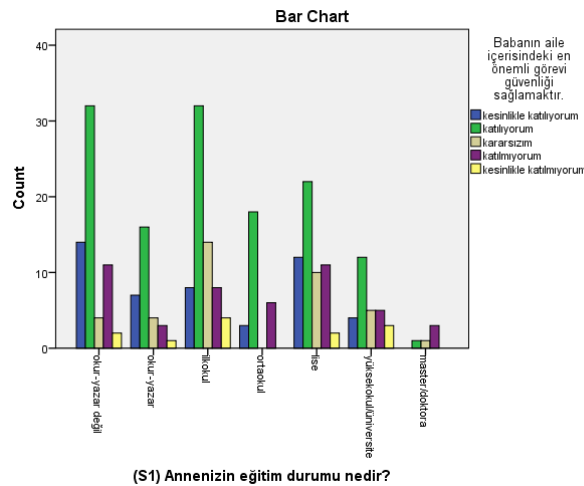
Grafik 31 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkeğin Babalık Rolünü Yerine Getirebilmesindeki En Önemli Faktör Ekonomidir.

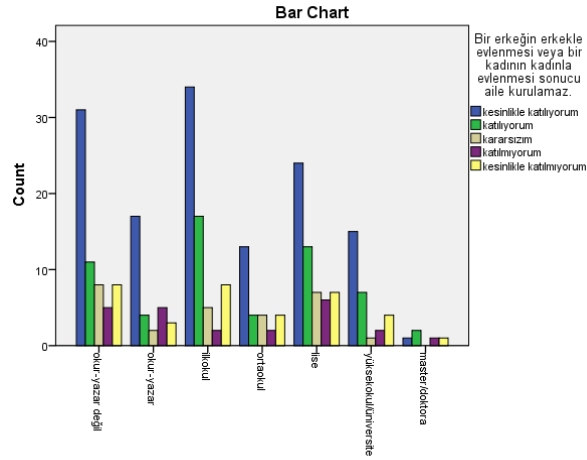
Grafik 32 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

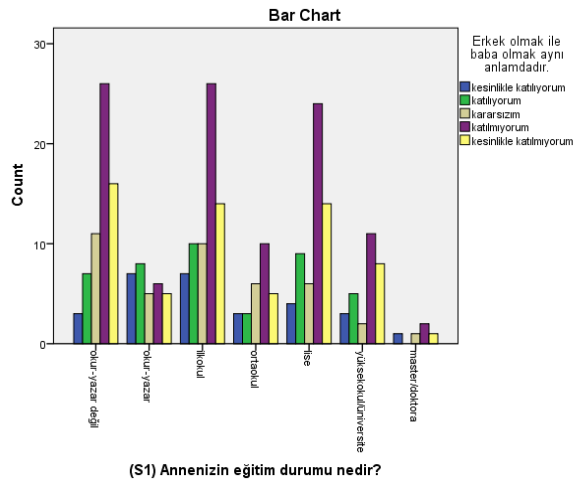
Grafik 33 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Babanın Aile İçindeki En Önemli Görevi Güvenliği Sağlamaktır.

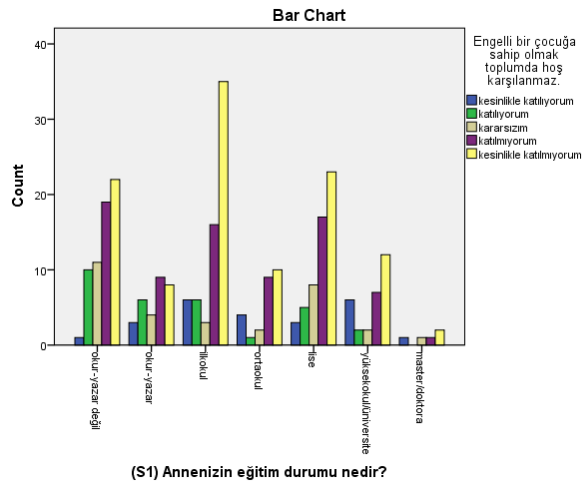
Grafik 34 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının Kadınlı Evlenmesi Sonucu Aile Kurulamaz.

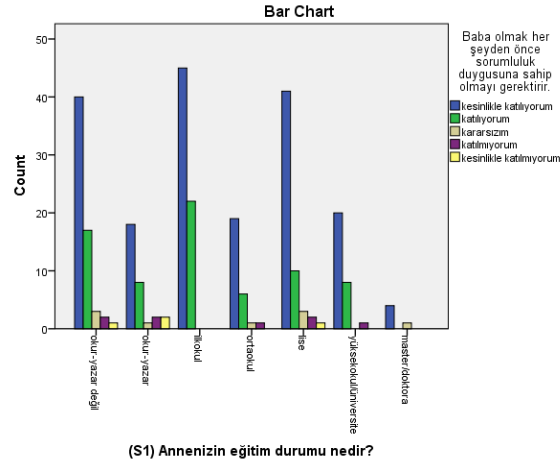
Grafik 35 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkek Olmak ile Baba Olmak Aynı Anlamdadır.

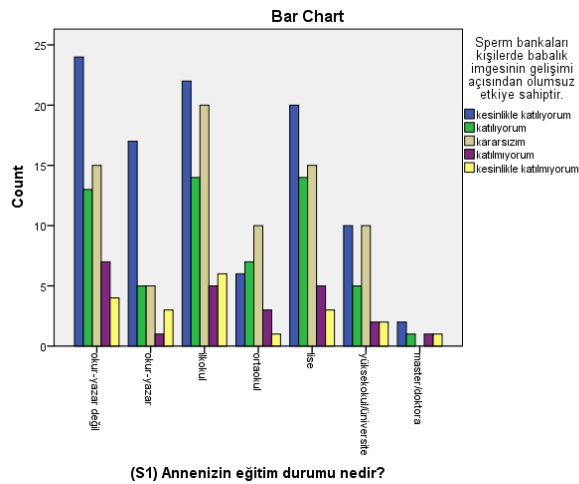
Grafik 36 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Engelli Bir Çocuğa Sahip Olmak Toplumda Hoş Karşılanmaz.

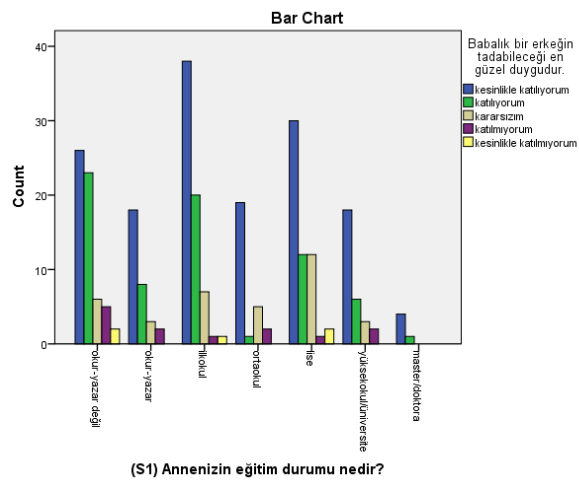
Grafik 37 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Olmak Her Şeyden Önce Sorumluluk Duygusuna Sahip Olmayı Gerektirir.

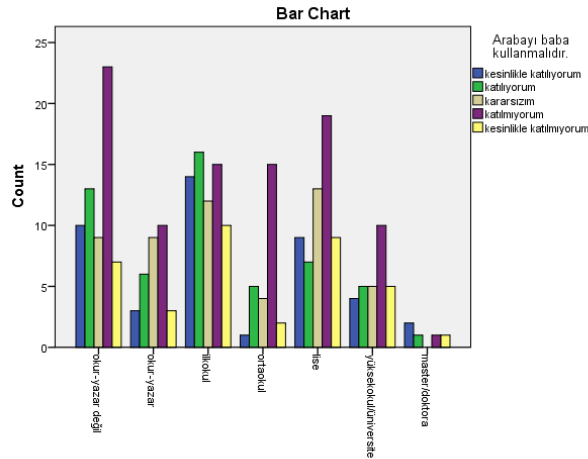
Grafik 38 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Sperm Bankaları Kişilerde Babalık İmgesinin Gelişimi Açısından Olumsuz Etkiye Sahiptir.

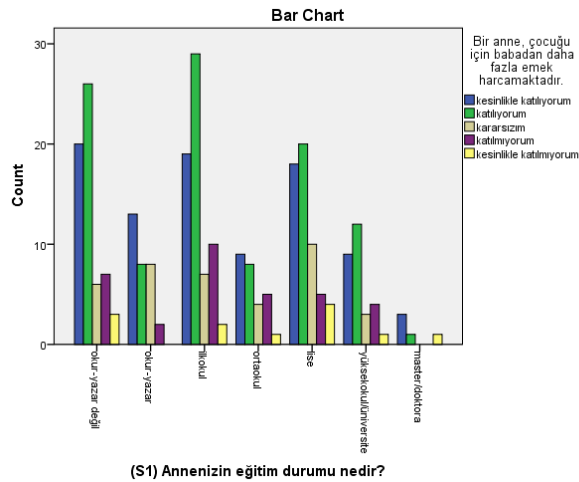
Grafik 39 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Babalık Bir Erkeğin Tadabileceği En Güzel Duygudur.

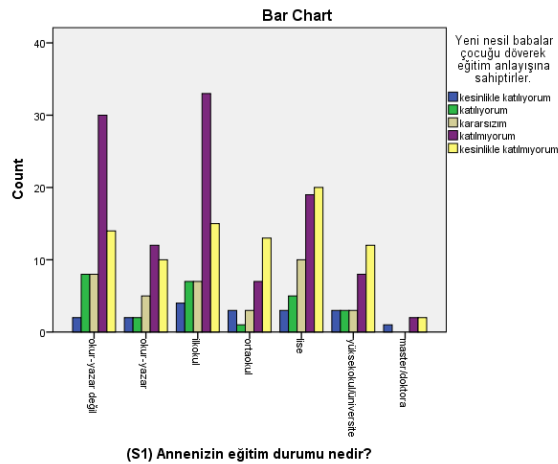
Grafik 40 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Arabayı Baba Kullanmalıdır.

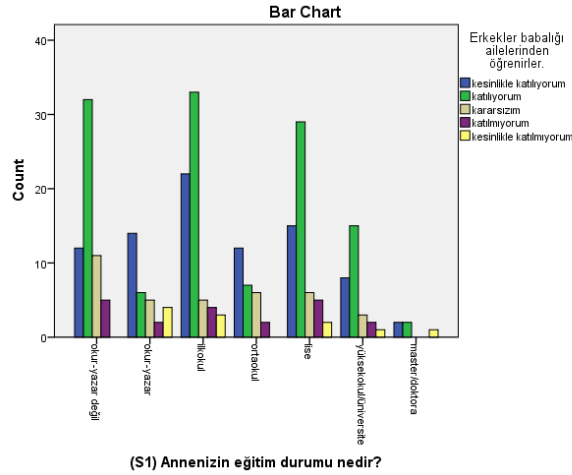
Grafik 41 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Anne, Çocuğu İçin Babadan Daha Fazla Emek Harcamaktadır.

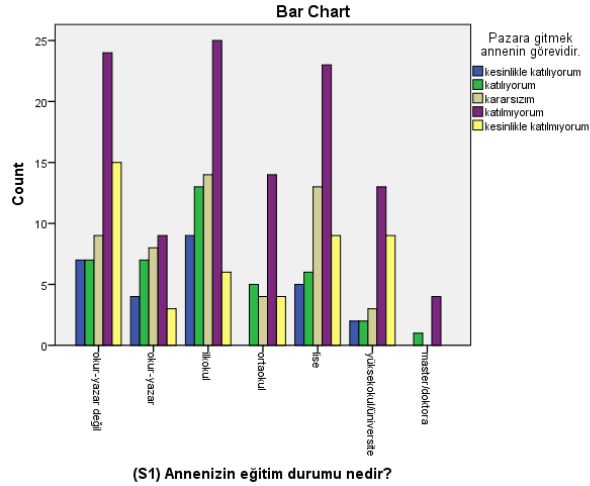
Grafik 42 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Yeni Nesil Babalar Çocuğu Döverek Eğitim Anlayışına Sahiptirler.

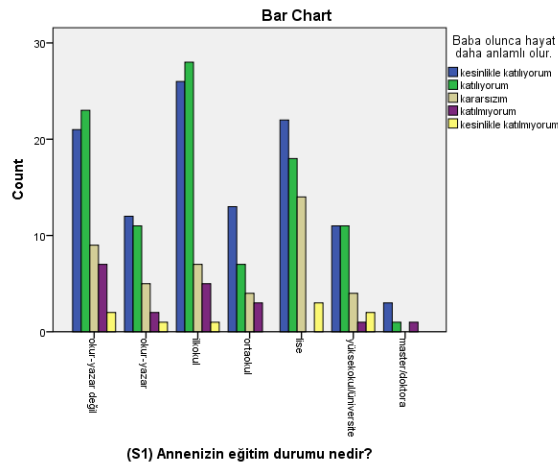
Grafik 43 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkekler Babalığı Ailelerinden Öğrenirler.

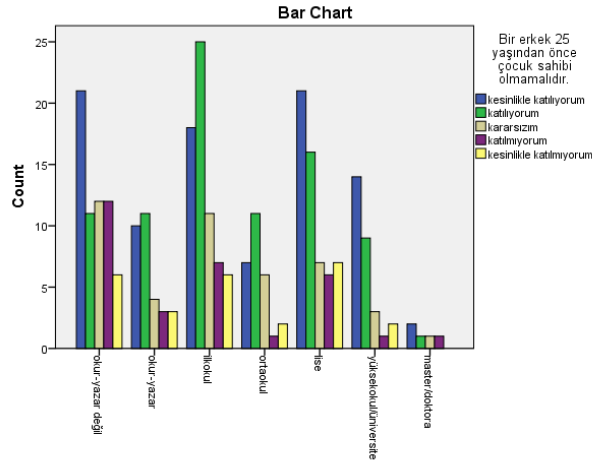
Grafik 44 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Pazara Gitmek Annenin Görevidir.

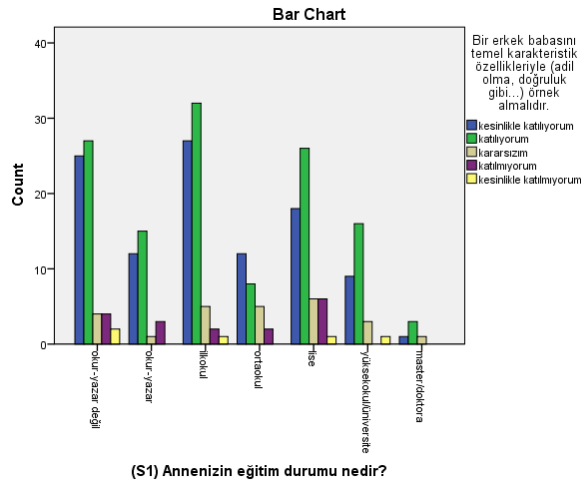
Grafik 45 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Olunca Hayat Daha Anlamlı Olur.

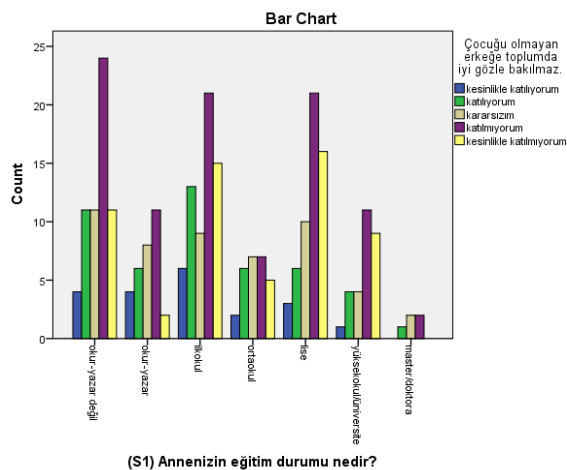
Grafik 46 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkek 25 Yaşından Önce Çocuk Sahibi Olmamalıdır.

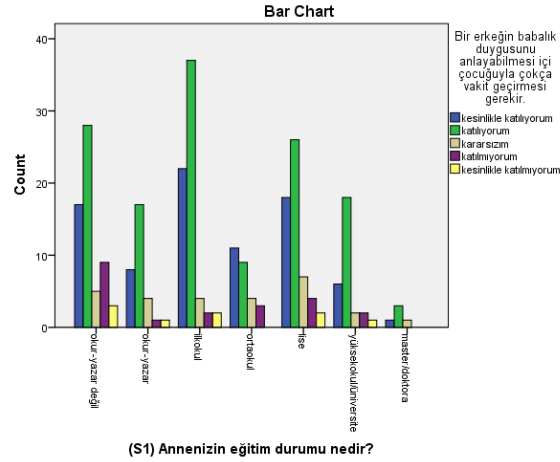
Grafik 47 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkek Babasını Temel Karakteristik Özellikleriyle (Adil Olma, Doğruluk gibi...) Örnek Almalıdır.

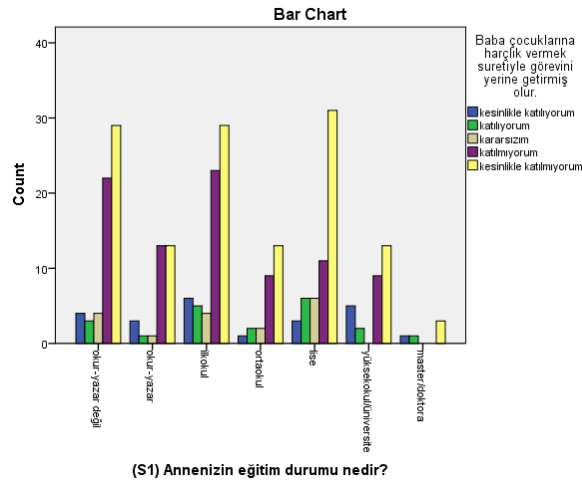
Grafik 48 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğu Olmayan Erkeğe Toplumda İyi Gözle Bakılmaz.

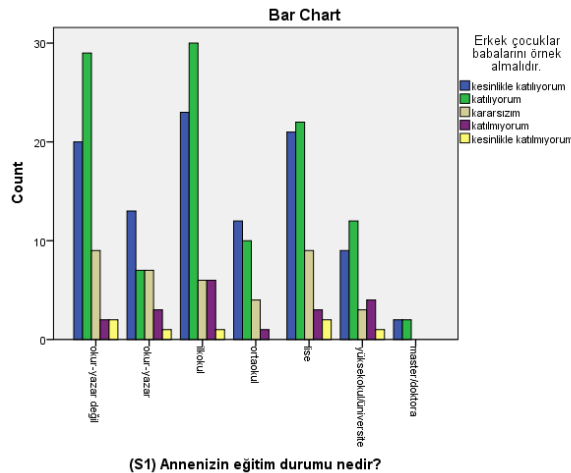
Grafik 49 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçin Çocuğuyla Çokça Vakit Geçirmesi Gerekir.

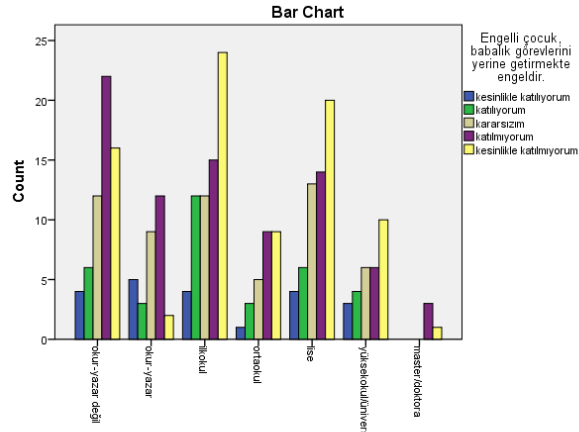
Grafik 50 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Çocuklarına Harçlık Vermek Suretiyle Görevini Yerine Getirmiş Olur.

Grafik 51 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkek Çocuklar Babalarını Örnek Almalıdır.

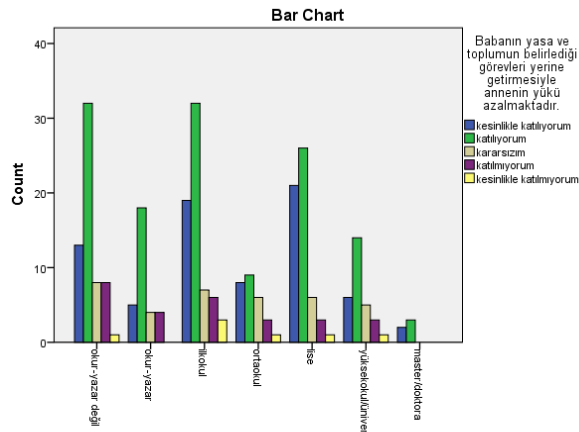

Grafik 52 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Engelli Çocuk, Babalık Görevlerini Yerine Getirmekte Engeldir.

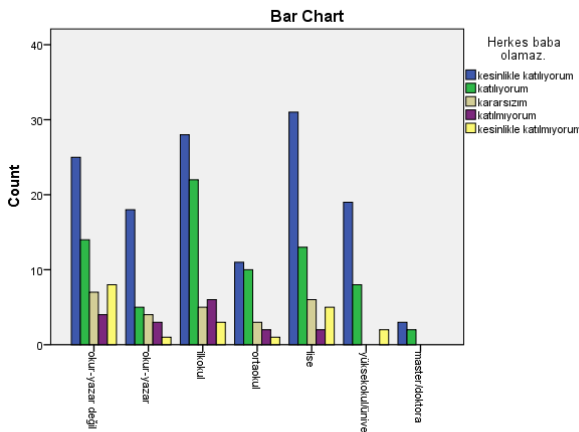
(S1) Annenizin eğitim durumu nedir?

Grafik 53 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Babanın Yasa ve Toplumun Belirlediği Görevleri Yerine Getirmesiyle Annenin Yükü Azalmaktadır.

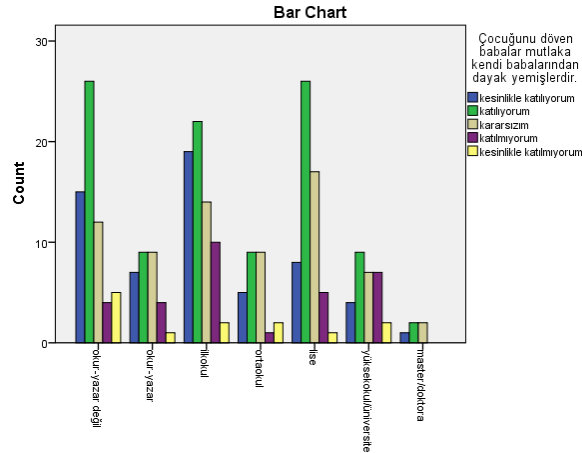
(S1) Annenizin eğitim durumu nedir?

Grafik 54 (S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Herkes Baba Olamaz.

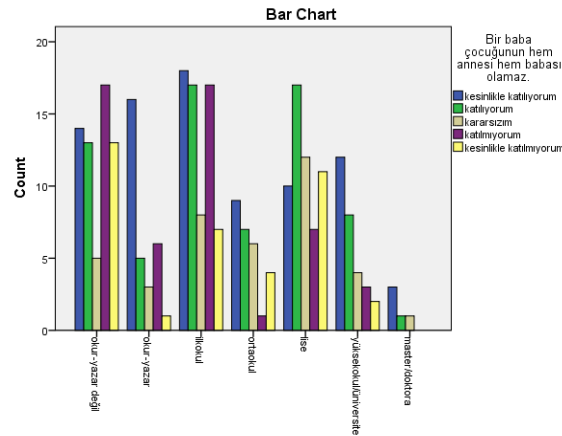
(S1) Annenizin eğitim durumu nedir?

Grafik 55 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğunu Döven Babalar Mutlaka Kendi Babalarından Dayak Yemişlerdir.

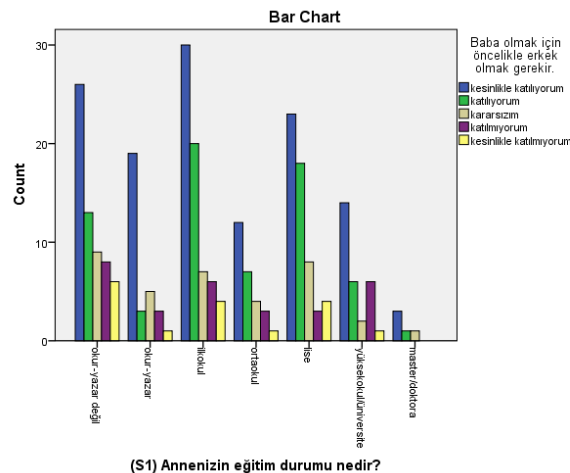
(S1) Annenezin eğitim durumu nedir?

Grafik 56 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Baba Çocuğunun Hem Annesi Hem Babası Olamaz.

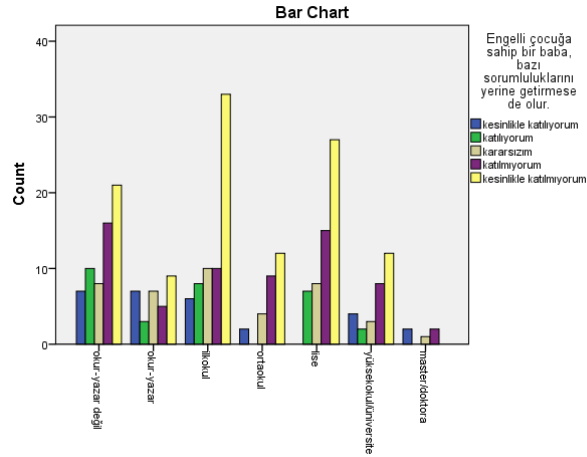
(S1) Annenezin eğitim durumu nedir?

Grafik 57 (S1)Annenezin Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Olmak İçin Öncelikle Erkek Olmak Gerekir.

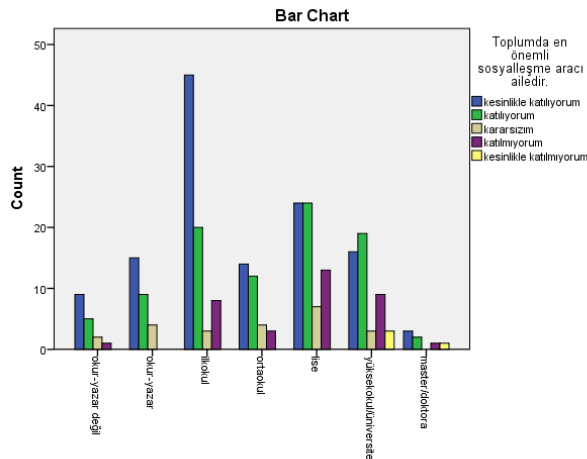
(S1) Annenezin eğitim durumu nedir?

Grafik 58.(S1)Annenizin Eğitim Düzeyi Nedir? *Engelli Çocuğa Sahip Bir Baba, Bazı Sorumluluklarını Yerine Getirmese de Olur.

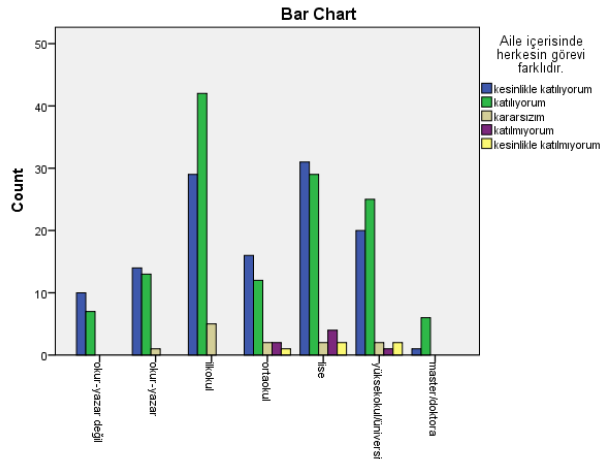
(S1) Annenizin eğitim durumu nedir?

Grafik 59 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Toplumda En Önemli Sosyalleşme Aracı Ailedir.

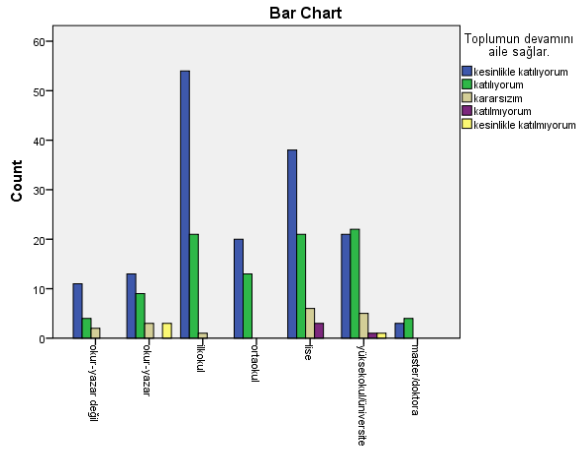
(S2) Babanızın eğitim durumu nedir?

Grafik 60 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile İçinde Herkesin Görevi Farklıdır.

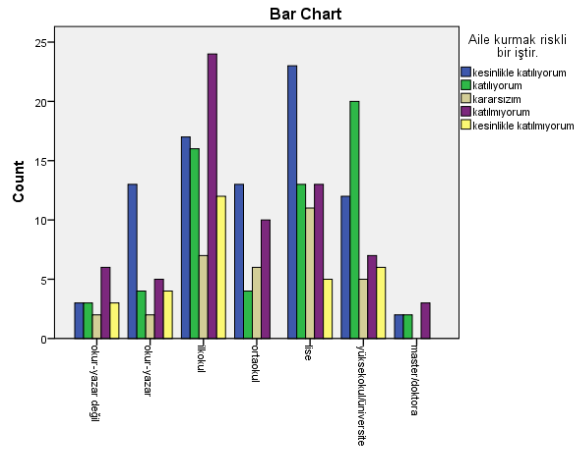
(S2) Babanızın eğitim durumu nedir?

Grafik 61 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Toplumun Devamını Aile Sağlar.

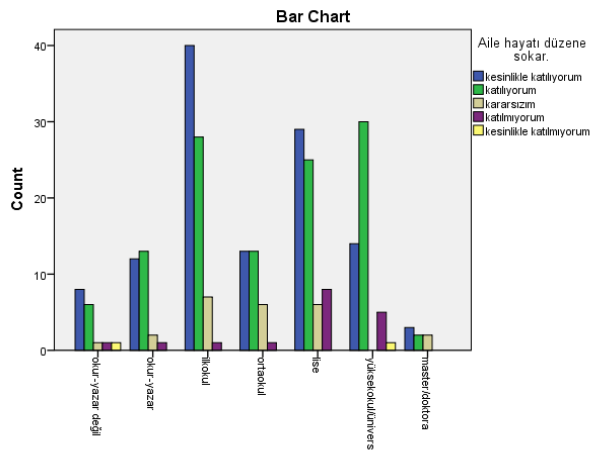
(S2) Babanızın eğitim durumu nedir?

Grafik 62 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Kurmak Riskli Bir İştir.

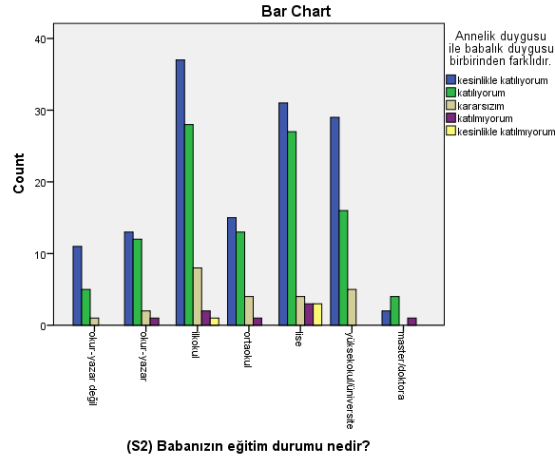
(S2) Babanızın eğitim durumu nedir?

Grafik 63 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Hayatı Düzene Sokar.

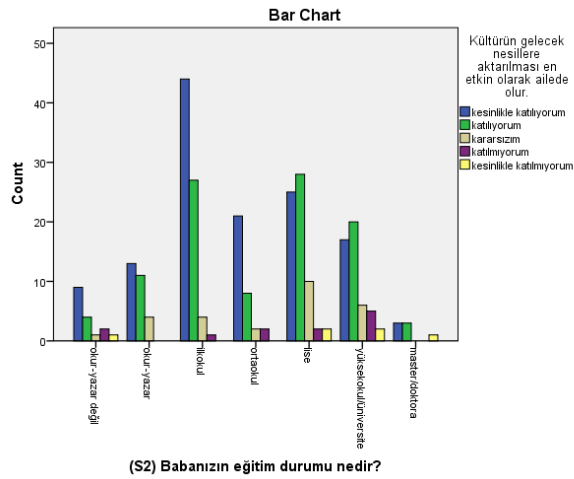

(S2) Babanızın eğitim durumu nedir?

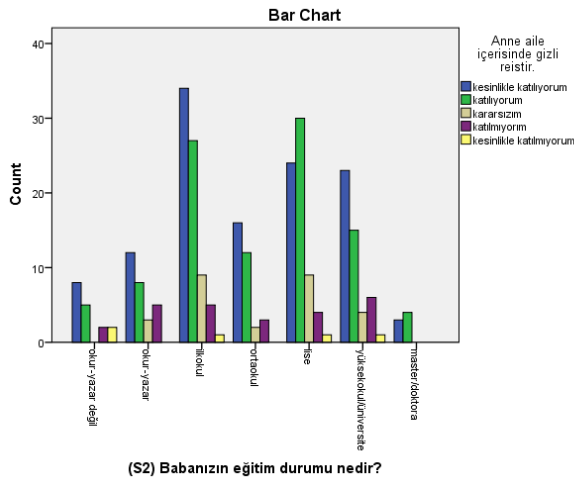
Grafik 64 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Annelik Duygusu ile Babalık Duygusu Birbirinden Farklıdır.

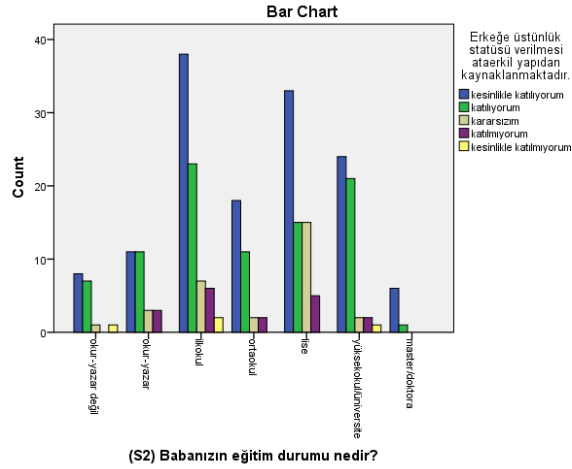
Grafik 65 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Kültürün Gelecek Nesillere Aktarılması En Etkin Olarak Ailede Olur.

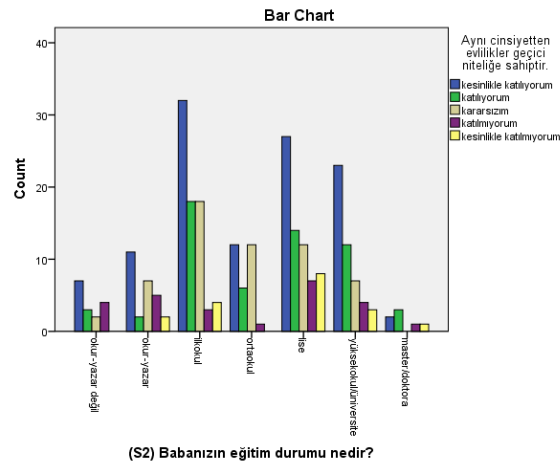
Grafik 66 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Anne Aile İçinde Gizli Reistir.

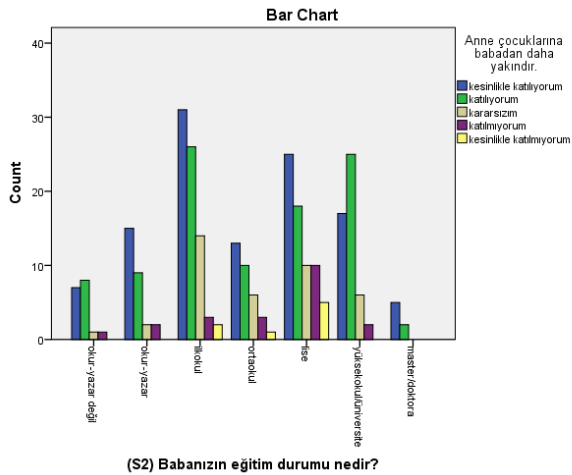
Grafik 67 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkeğe Üstünlük Statüsü Verilmesi Ataerkil Yapıdan Kaynaklanmaktadır.

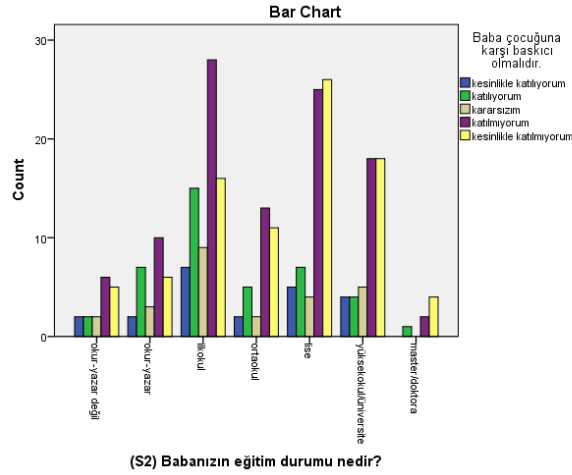
Grafik 68 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Aynı Cinsiyetten Evlilikler Geçici Niteliğe Sahiptir.

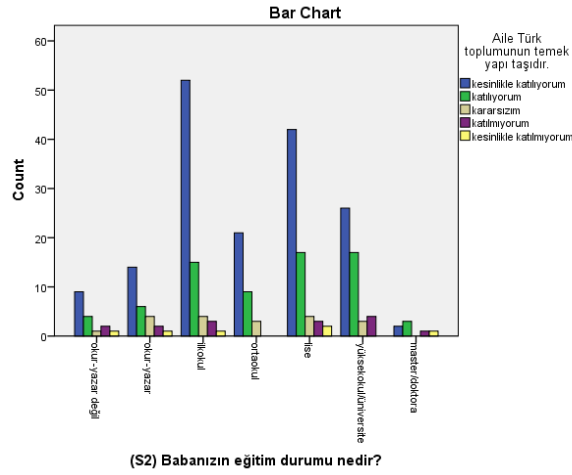
Grafik 69 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Anne Çocuklarına Babadan Daha Yakındır.

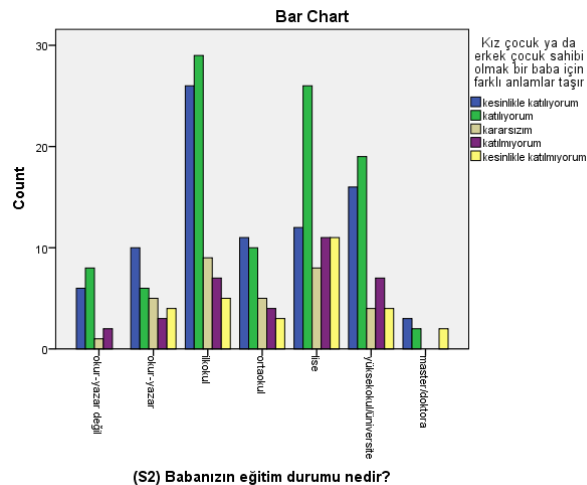
Grafik 70 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Çocuğuna Karşı Baskıcı Olmalıdır.

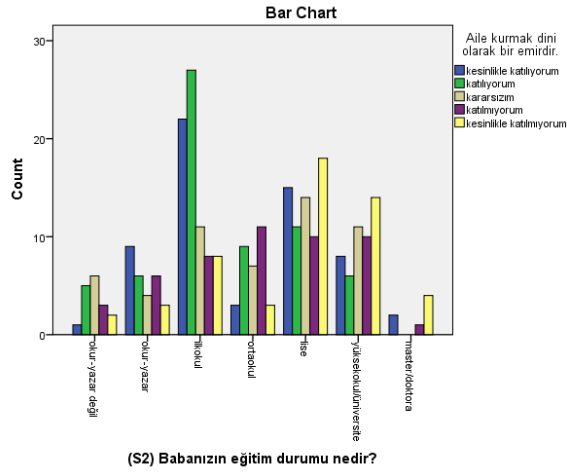
Grafik 71 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Türk Toplumunun Temel Yapı Taşıdır.

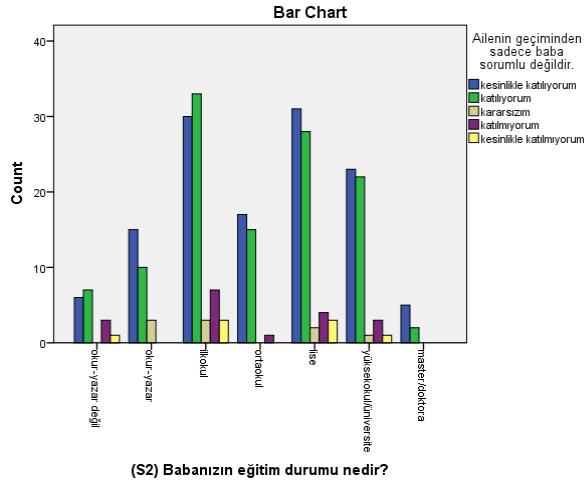
Grafik 72 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Kız Çocuk ya da Erkek Çocuk Sahibi Olmak Bir Baba İçin Farklı Anlamlar Taşır.

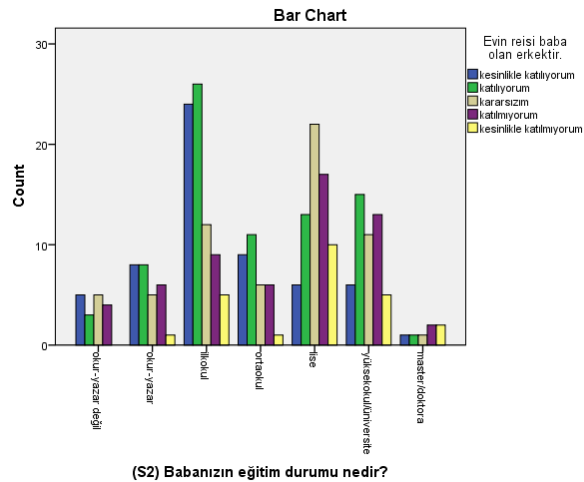
Grafik 73 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

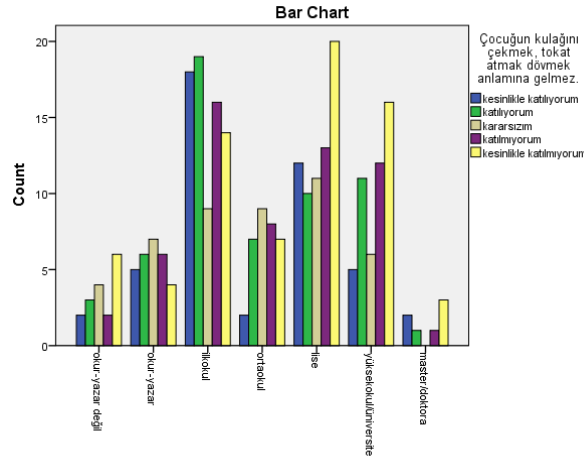
Grafik 74 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Ailenin Geçiminden Sadece Baba Sorumlu Değildir.

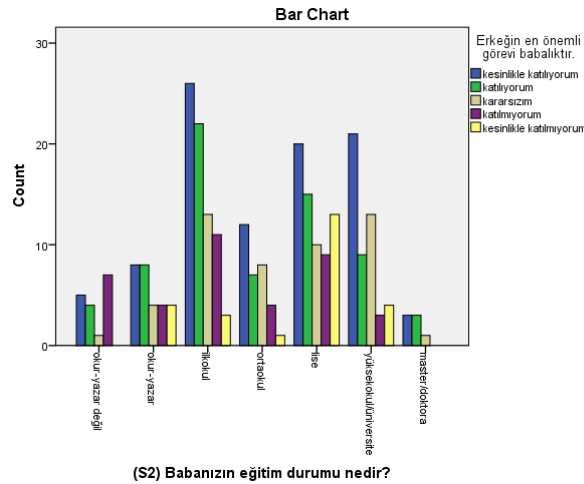
Grafik 75 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

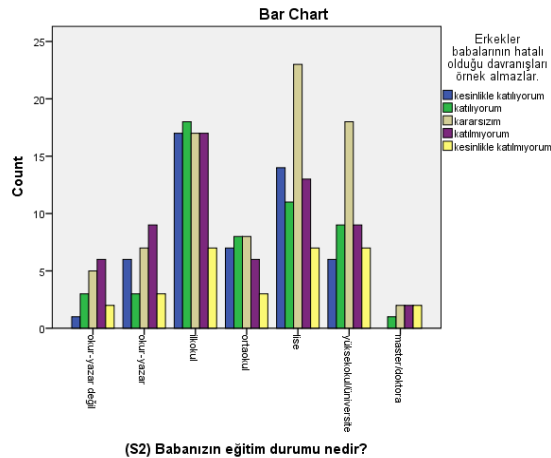
Grafik 76 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğun Kulağını Çekmek, Tokat Atmak Dövmek Anlamına Gelmez.

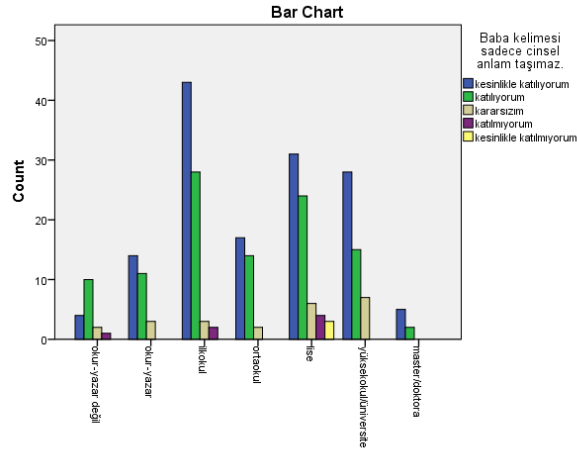
Grafik 77 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkeğin En Önemli Görevi Babalıktır.

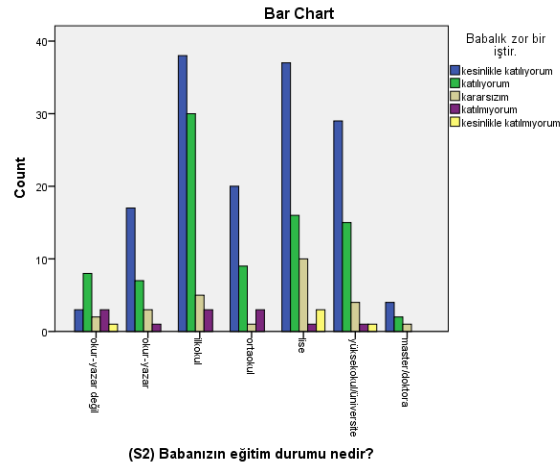
Grafik 78 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkekler Babalarının Hatalı Olduğu Davranışları Örnek Almazlar.

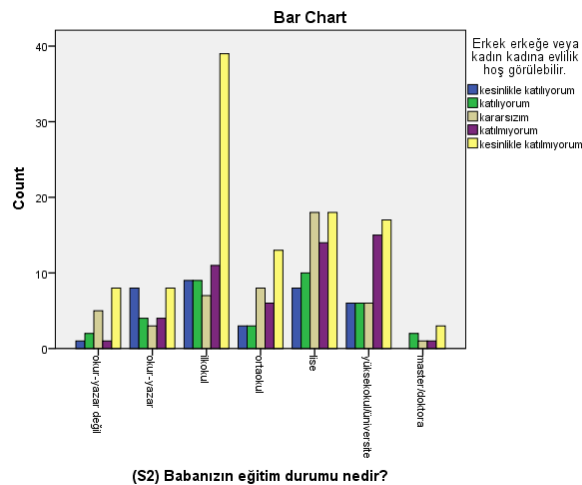
Grafik 79 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Kelimesi Sadece Cinsel Anlam Taşımaz.

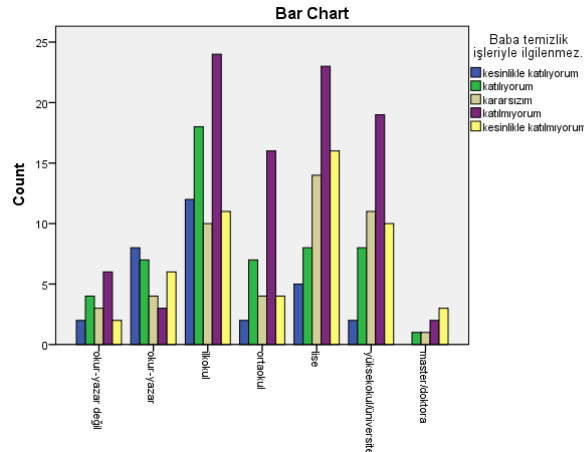
Grafik 80 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Babalık Zor Bir İştir.

Grafik 81 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına Evlilik Hoş Görülebilir.

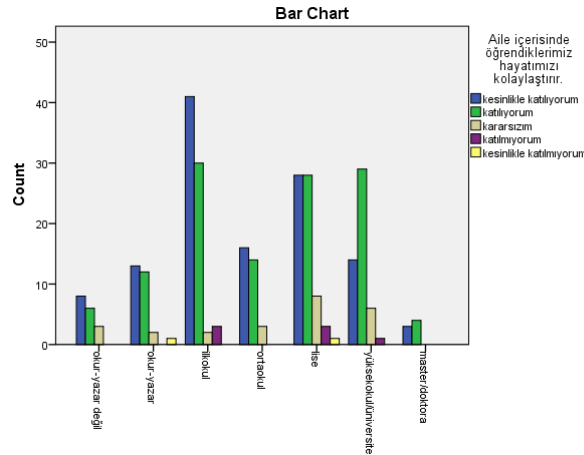

Grafik 82 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Temizlik İşleriyle İlgilenmez.

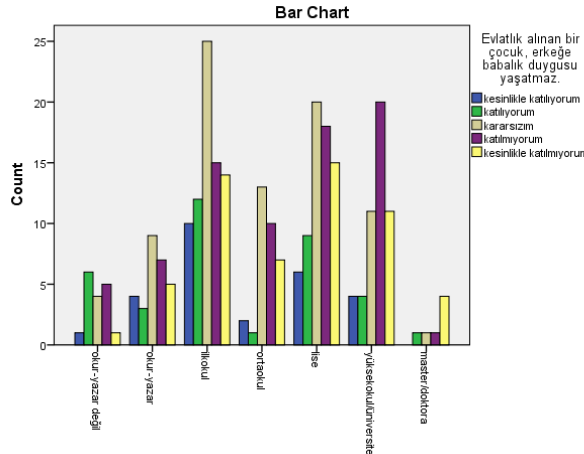
(S2) Babanızın eğitim durumu nedir?

Grafik 83 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Aile İçinde Öğrendiklerimiz Hayatımızı Kolaylaştırır.

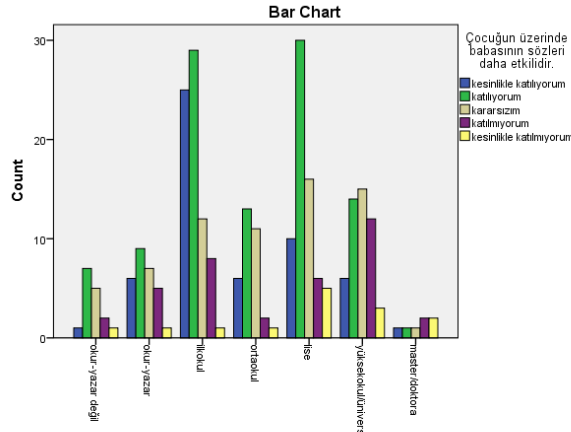
(S2) Babanızın eğitim durumu nedir?

Grafik 84 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Evlatlık Alınan Bir Çocuk, Erkeğe Babalık Duygusu Yaşatmaz.

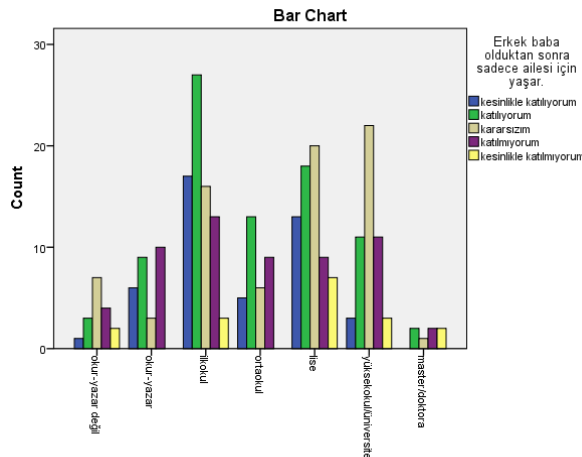
(S2) Babanızın eğitim durumu nedir?

Grafik 85 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğun Üzerinde Babasının Sözleri Daha Etkilidir.

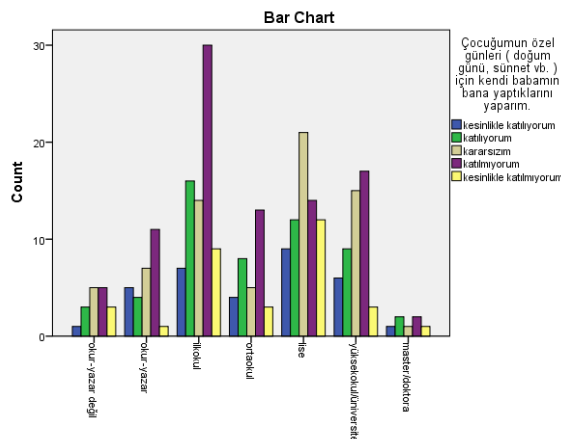
(S2) Babanızın eğitim durumu nedir?

Grafik 86 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkek Baba Olduktan Sonra Sadece Ailesi İçin Yaşar.

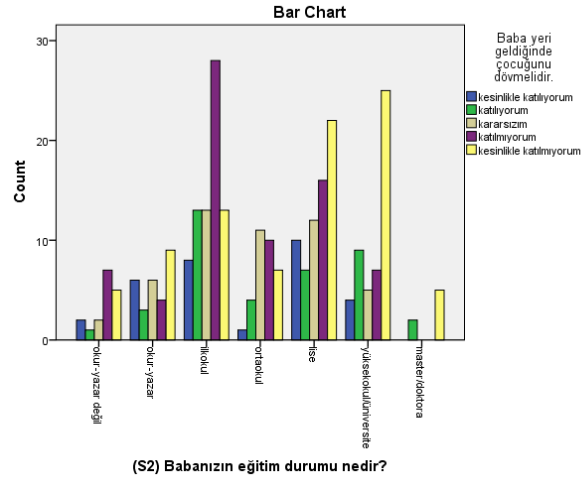
(S2) Babanızın eğitim durumu nedir?

Grafik 87 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğumun Özel Günleri (Doğum Günü, Sünnet vb.) İçin Kendi Babamın Bana Yaptıklarını Yaparım.

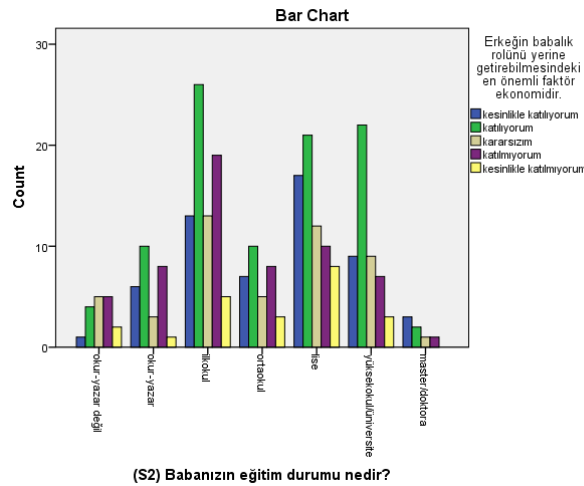

(S2) Babanızın eğitim durumu nedir?

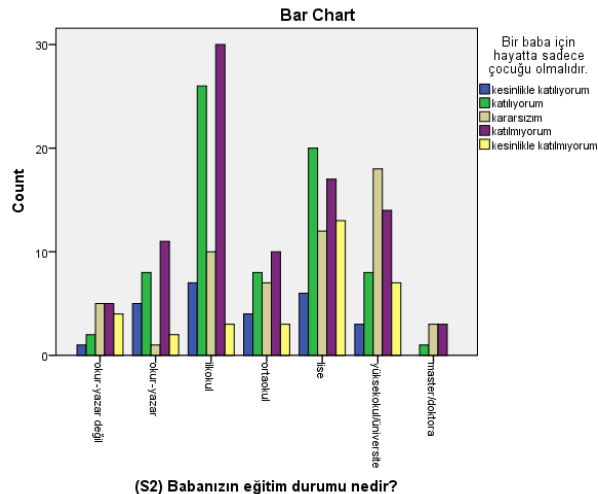
Grafik 88 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Yeri Geldiğinde Çocuğunu Dövmelidir.

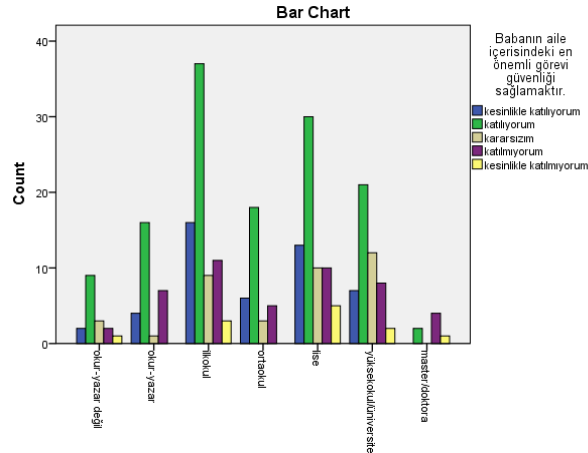
Grafik 89 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkeğin Babalık Rolünü Yerine Getirebilmesindeki En Önemli Faktör Ekonomidir.

Grafik 90 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

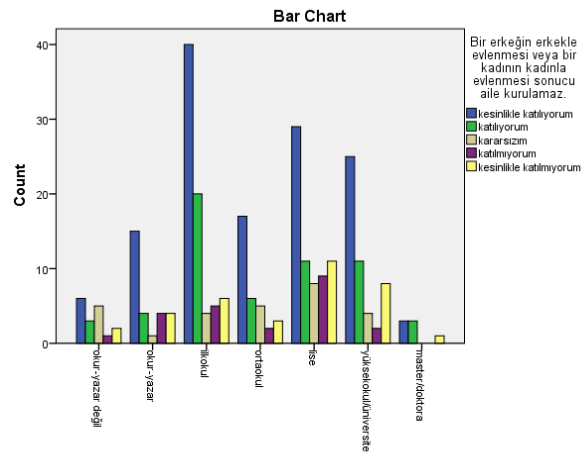

Grafik 91 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Babanın Aile İçindeki En Önemli Görevi Güvenliği Sağlamaktır.

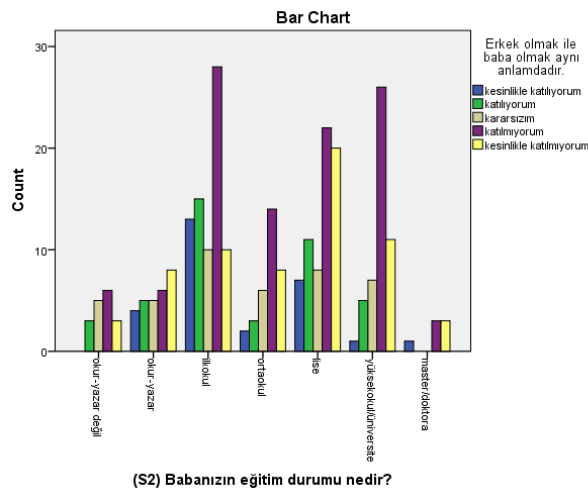
(S2) Babanızın eğitim durumu nedir?

Grafik 92 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkeğin Erkeklerle Evlenmesi veya Bir Kadının Kadınla Evlenmesi Sonucu Aile Kurulamaz.

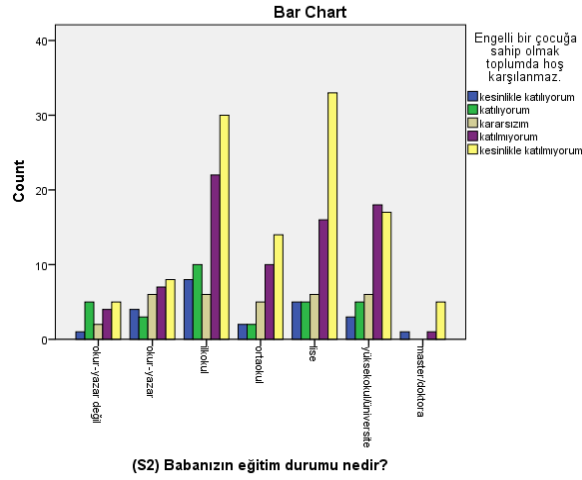
(S2) Babanızın eğitim durumu nedir?

Grafik 93 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkek Olmak ile Baba Olmak Aynı Anlamdadır.

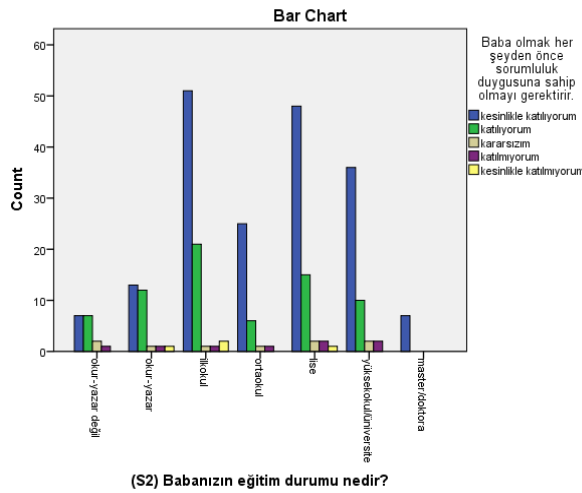

(S2) Babanızın eğitim durumu nedir?

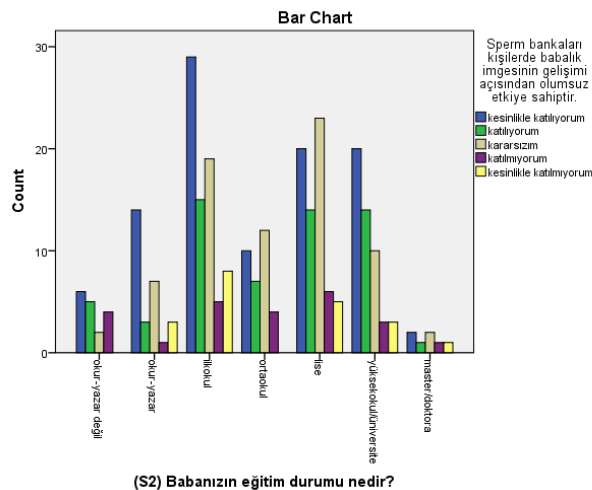
Grafik 94 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Engelli Bir Çocuğa Sahip Olmak Toplumda Hoş Karşılanmaz.

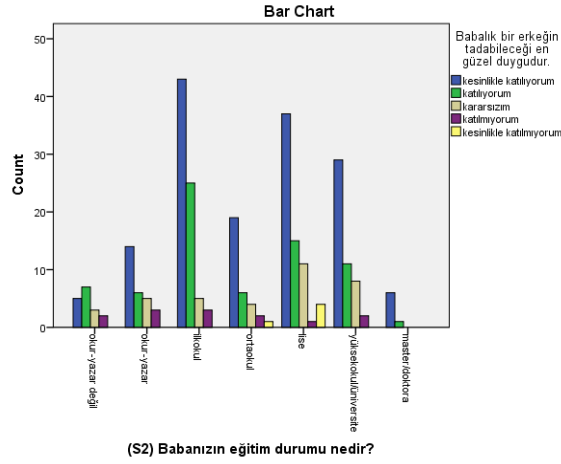
Grafik 95 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Olmak Her Şeyden Önce Sorumluluk Duygusuna Sahip Olmayı Gerektirir.

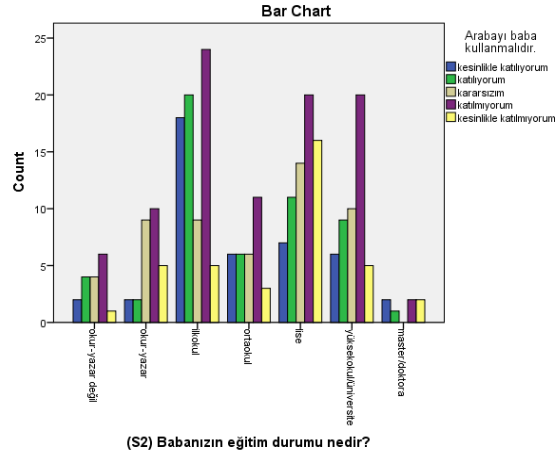
Grafik 96 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Sperm Bankaları Kişilerde Babalık İmgesinin Gelişimi Açısından Olumsuz Etkiye Sahiptir.

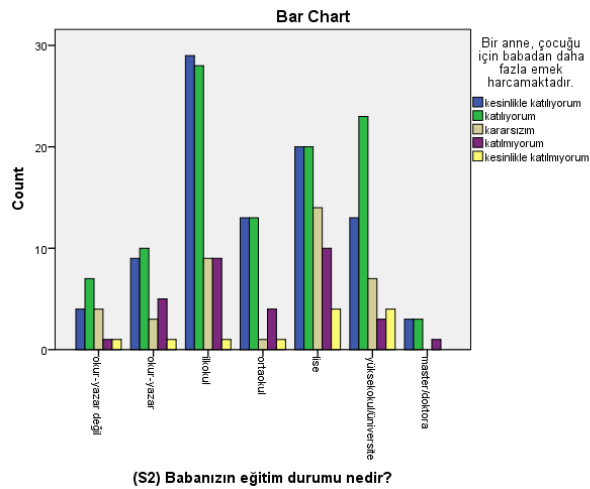
Grafik 97 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Babalık Bir Erkeğin Tadabileceği En Güzel Duygudur.

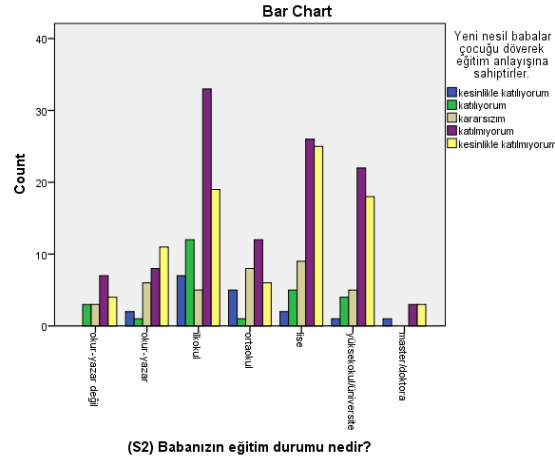
Grafik 98 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Arabayı Baba Kullanmalıdır.

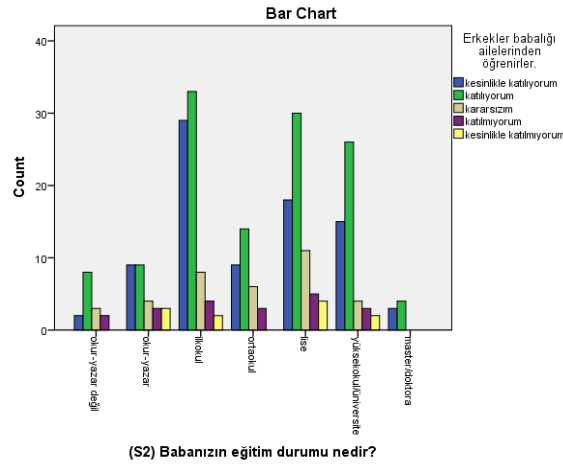
Grafik 99 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Anne, Çocuğu İçin Babadan Daha Fazla Emek Harcamaktadır.

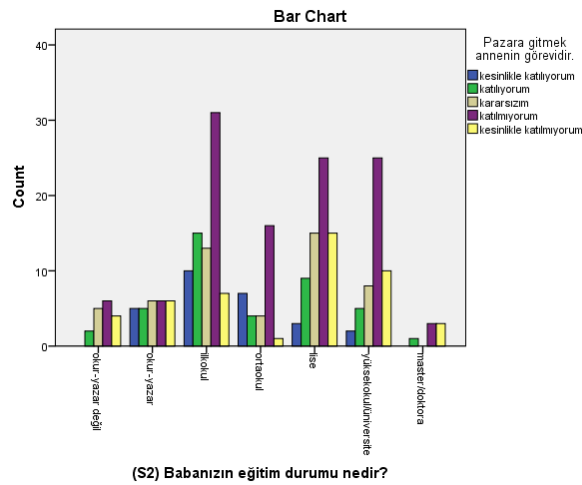
Grafik 100 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Yeni Nesil Babalar Çocuğu Döverek Eğitim Anlayışına Sahiptirler.

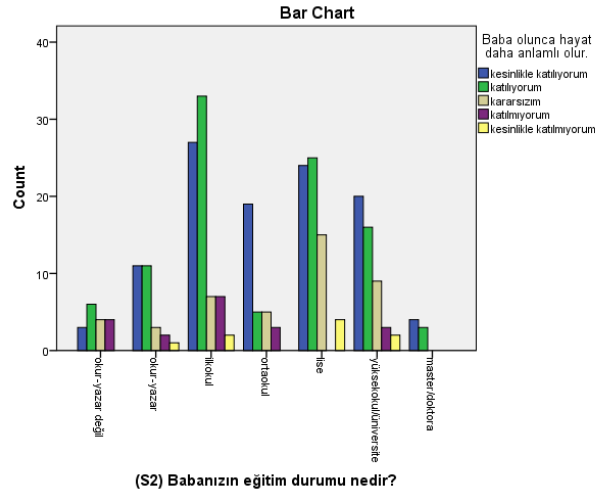
Grafik 101 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkekler Babalığı Ailelerinden Öğrenirler.

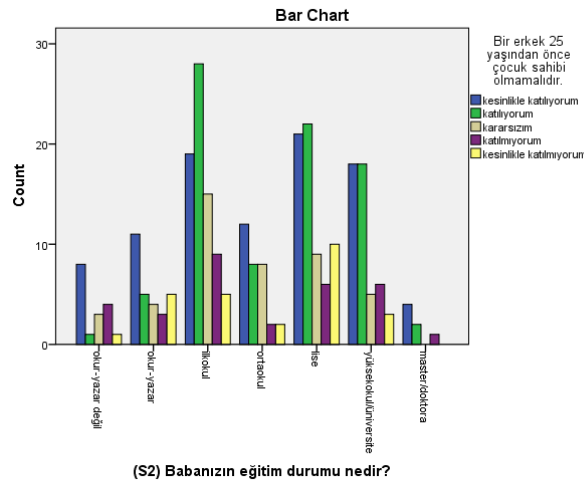
Grafik 102 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Pazara Gitmek Annenin Görevidir.

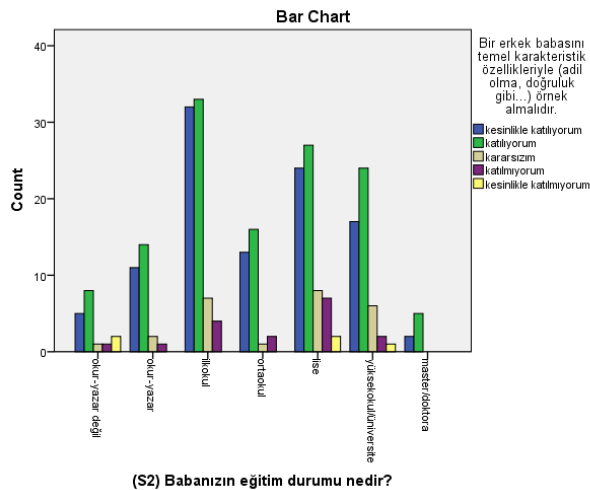
Grafik 103 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Olunca Hayat Daha Anlamlı Olur.

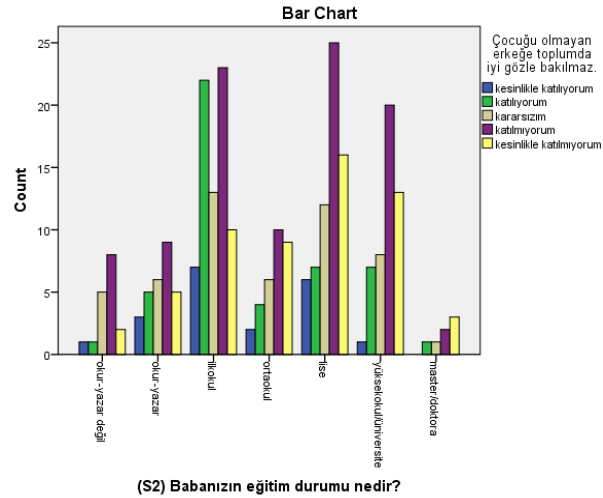
Grafik 104 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkek 25 Yaşından Önce Çocuk Sahibi Olmamalıdır.

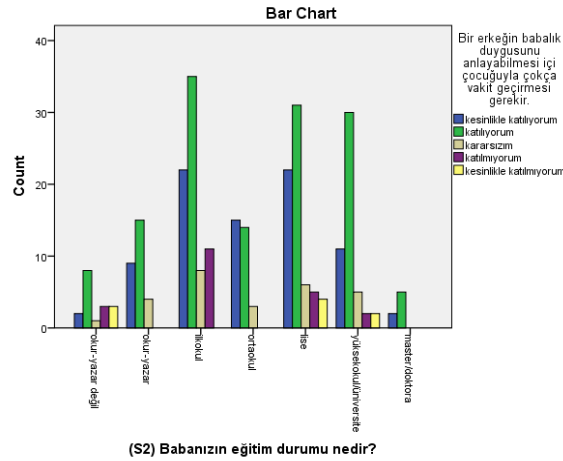
Grafik 105 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkek Babasını Temel Karakteristik Özellikleriyle (Adil Olma, Doğruluk gibi...) Örnek Almalıdır.

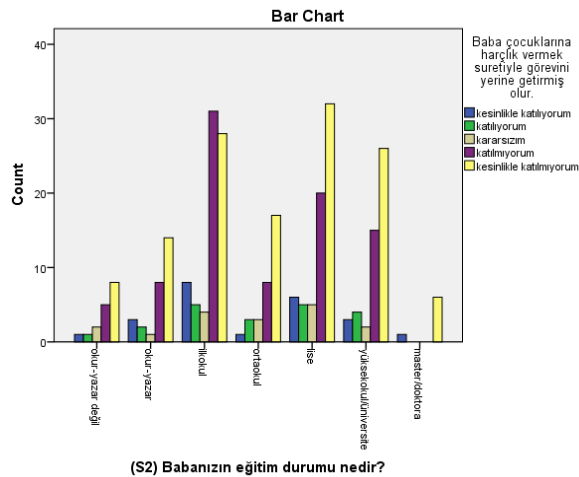
Grafik 106 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğu Olmayan Erkeğe Toplumda İyi Gözle Bakılmaz.

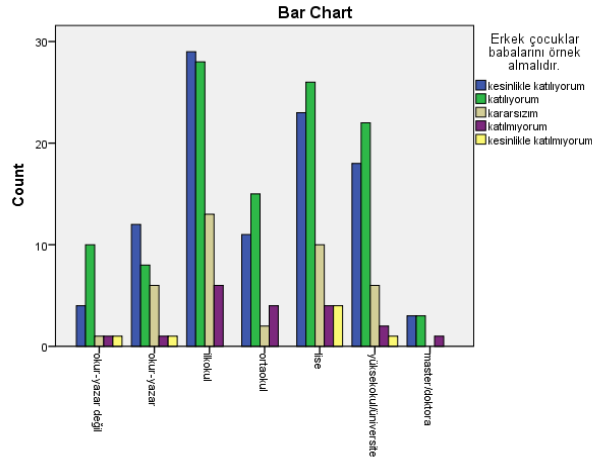
Grafik 107 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Erkeğin Babalık Duyusunu Anlayabilmesi İçinn Çocuğuyla Çokça Vakit Geçirmesi Gerekir.

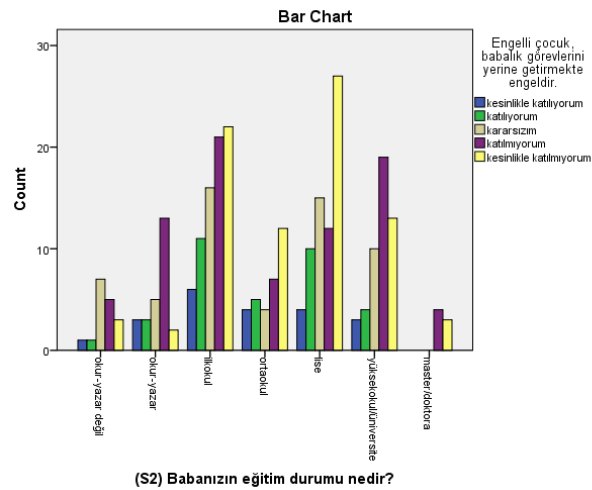
Grafik 108 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Çocuklarına Harçlık Vermek Suretiyle Görevini Yerine Getirmiş Olur.

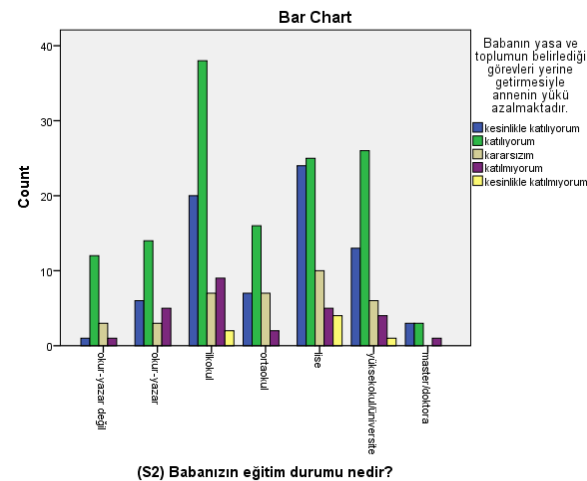
Grafik 109 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Erkek Çocuklar Babalarını Örnek Almalıdır.

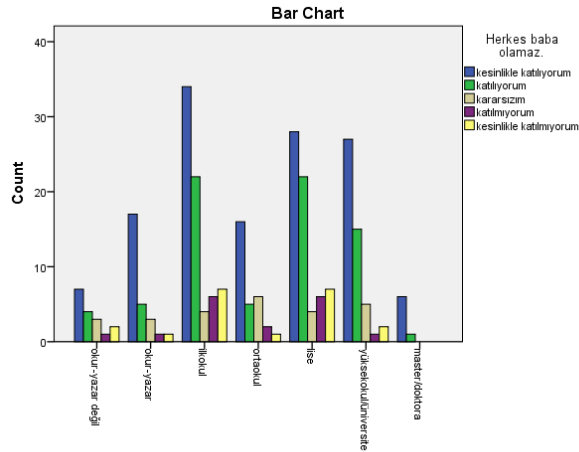
Grafik 110 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Engelli Çocuk, Babalık Görevlerini Yerine Getirmekte Engeldir.

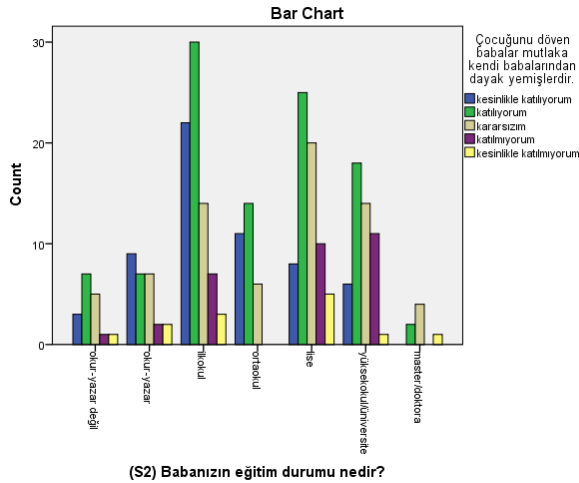
Grafik 111 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Babanın Yasa ve Toplumun Belirlediği Görevleri Yerine Getirmesiyle Annenin Yükü Azalmaktadır.

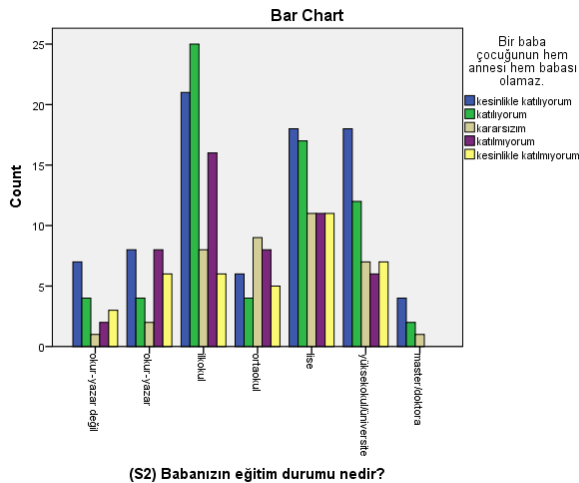
Grafik 112 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Herkes Baba Olamaz.

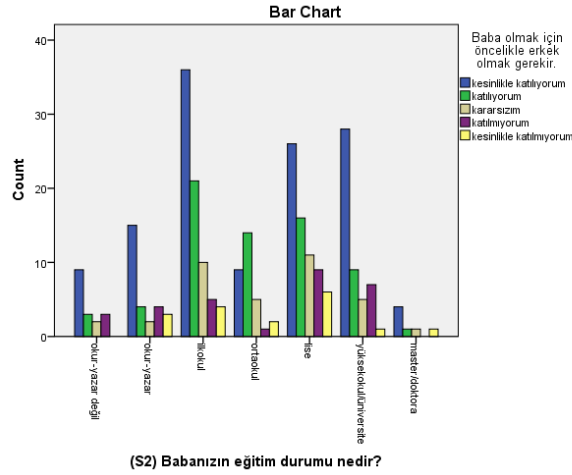
Grafik 113 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Çocuğunu Döven Babalar Mutlaka Kendi Babalarından Dayak Yemişlerdir.

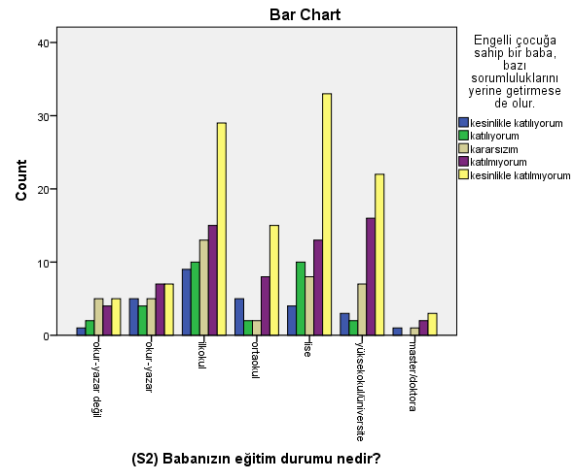
Grafik 114 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Bir Baba Çocuğunun Hem Annesi Hem Babası Olamaz.

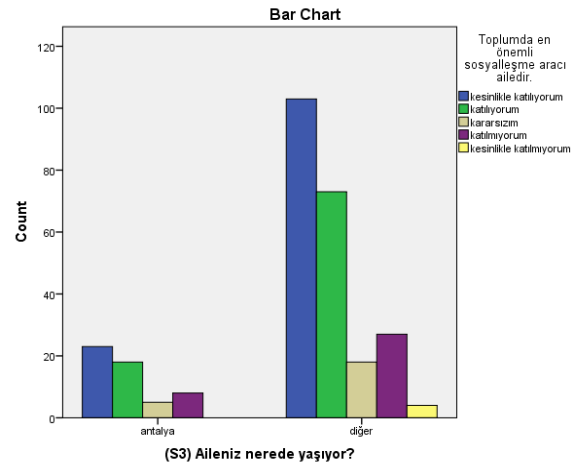
Grafik 115 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Baba Olmak İçin Öncelikle Erkek Olmak Gerekir.

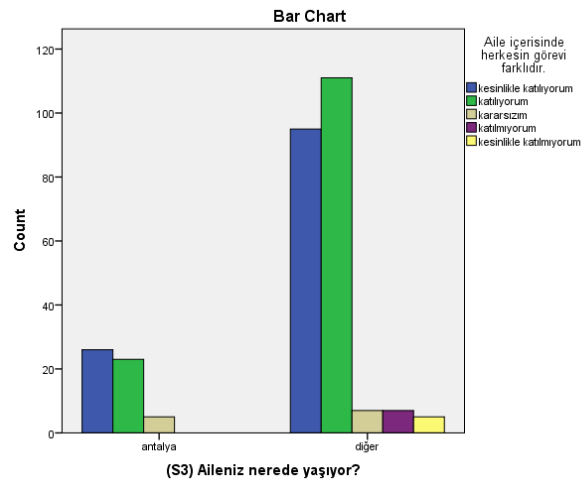
Grafik 116 (S2)Babanızın Eğitim Düzeyi Nedir? *Engelli Çocuğa Sahip Bir Baba, Bazı Sorumluluklarını Yerine Getirmese de Olur.

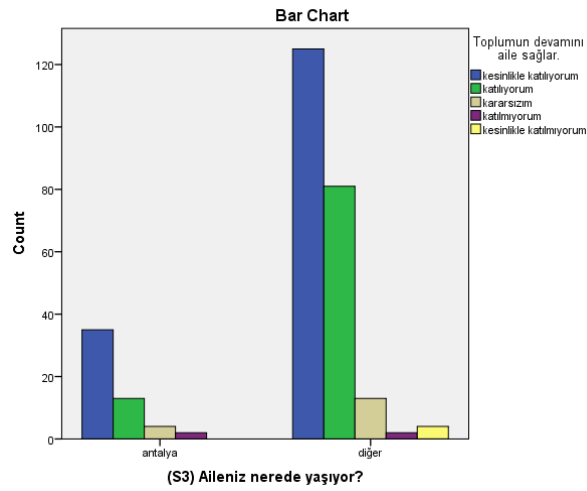
Grafik 117 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Toplumda En Önemli Sosyalleşme Aracı Ailedir.

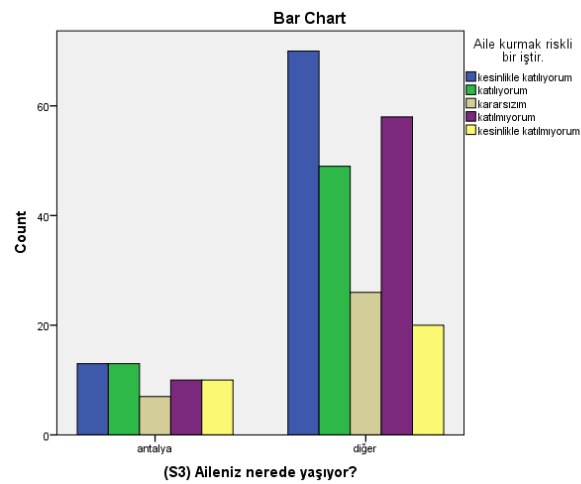
Grafik 118 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Aile İçinde Herkesin Görevi Farklıdır.

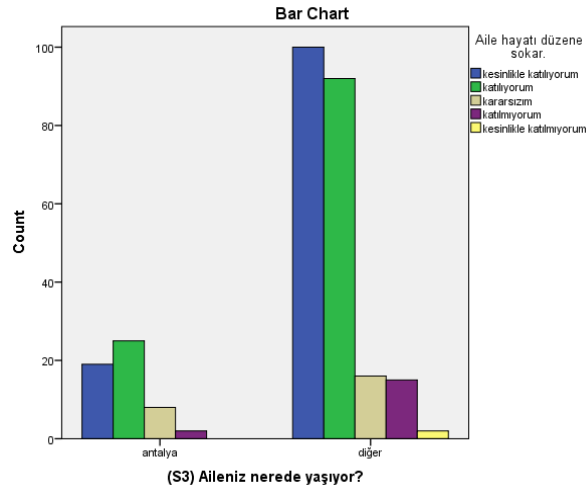
Grafik 119 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Toplumun Devamını Aile Sağlar.

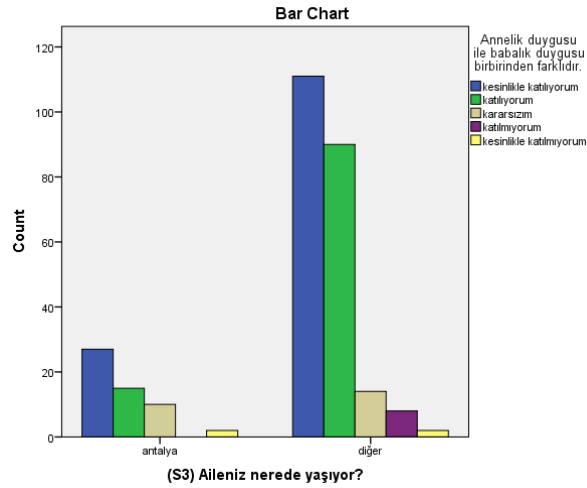
Grafik 120 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Aile Kurmak Riskli Bir İştir.

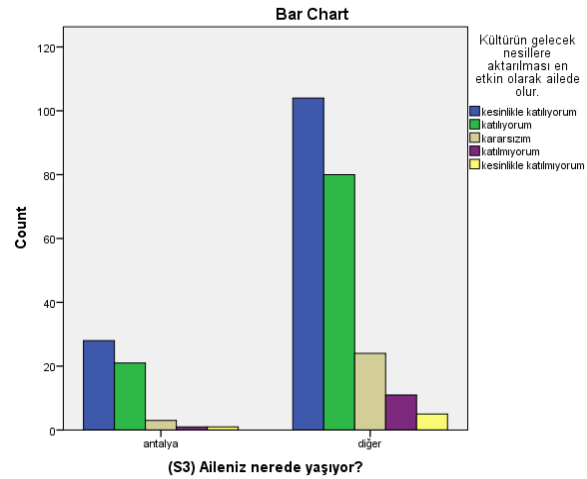
Grafik 121 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Aile Hayatı Düzene Sokar.

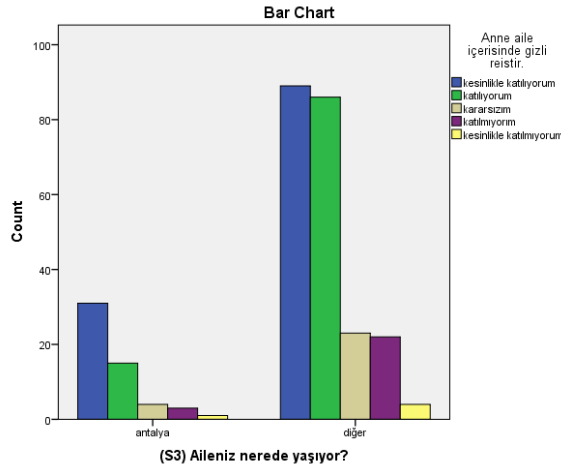
Grafik 122 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Annelik Duygusu ile Babalık Duygusu Birbirinden Farklıdır.

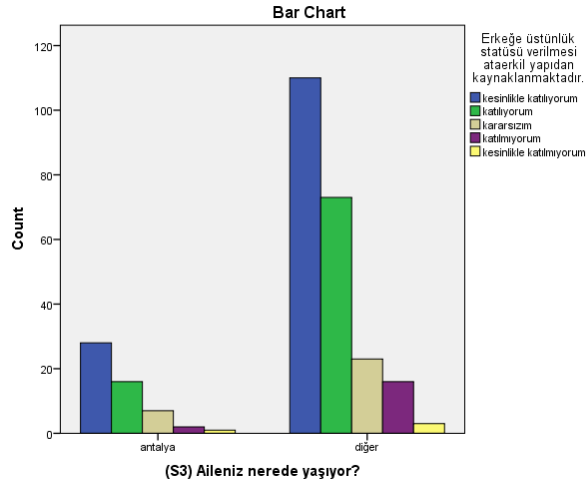
Grafik 123 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Kültürün Gelecek Nesillere Aktarılması En Etkin Olarak Ailede Olur.

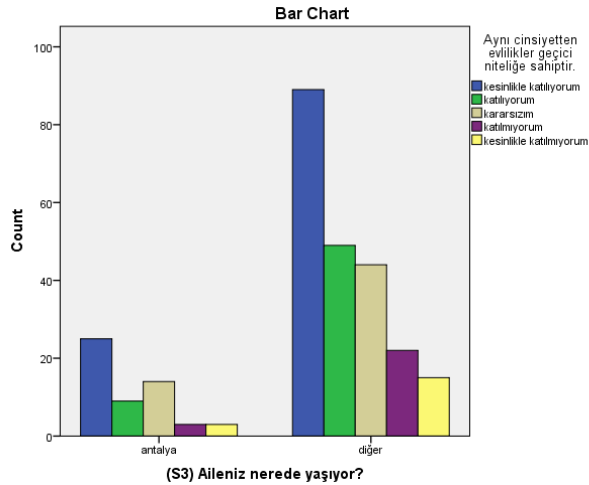
Grafik 124 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Anne Aile İçinde Gizli Reistir.

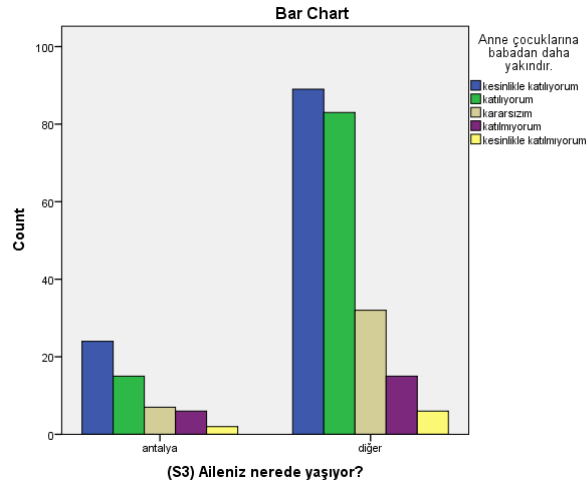
Grafik 125 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Erkeğe Üstünlük Statüsü Verilmesi Ataerkil Yapıdan Kaynaklanmaktadır.

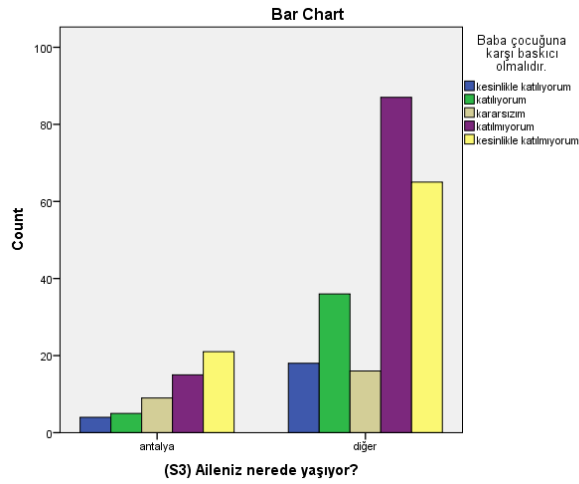
Grafik 126 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Aynı Cinsiyetten Evlilikler Geçici Niteliğe Sahiptir.

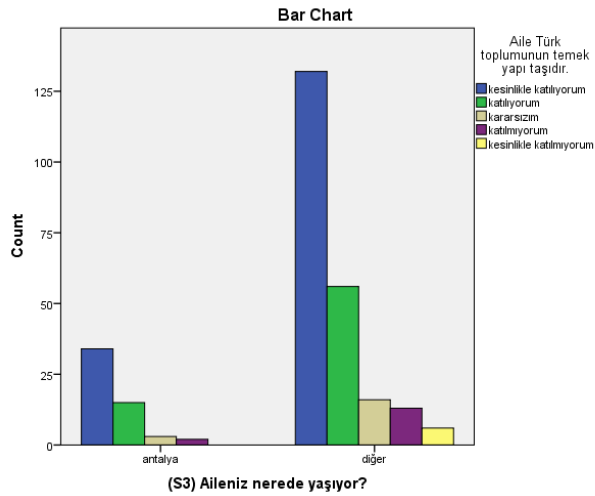
Grafik 127 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Anne Çocuklarına Babadan Daha Yakındır.

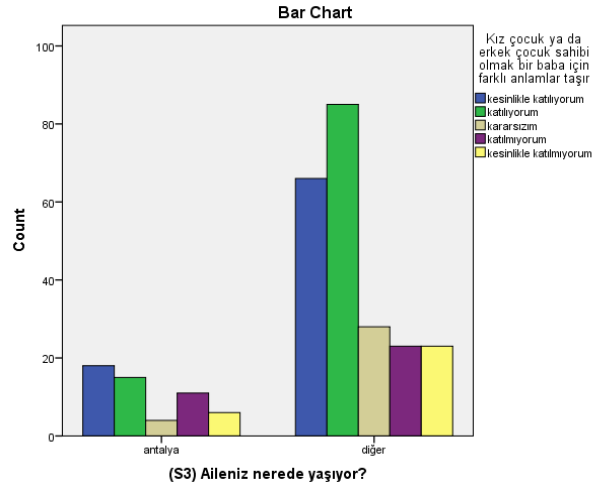
Grafik 128 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Baba Çocuğuna Karşı Baskıcı Olmalıdır.

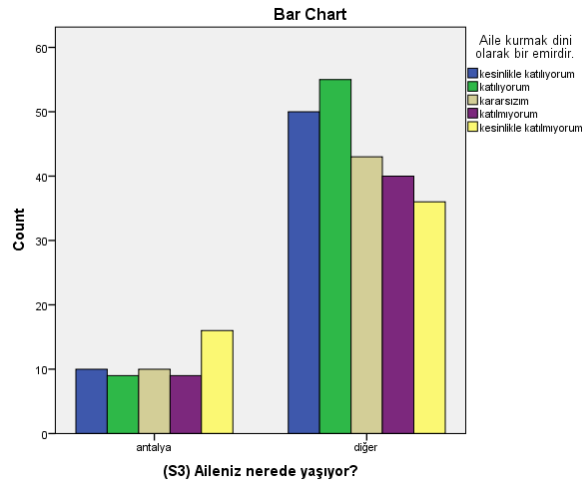
Grafik 129 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Aile Türk Toplumunun Temel Yapı Taşıdır.

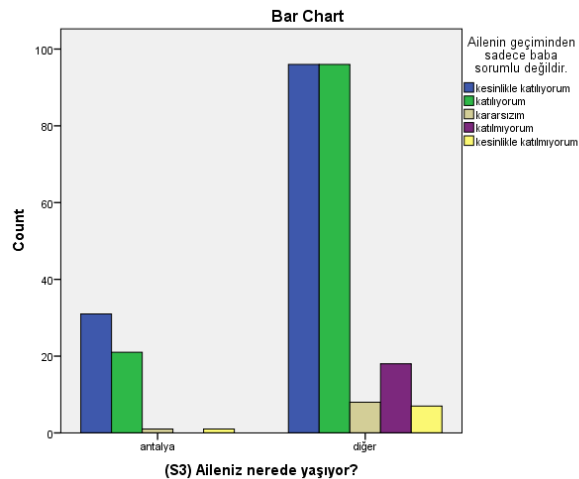
Grafik 130 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Kız Çocuk ya da Erkek Çocuk Sahibi Olmak Bir Baba İçin Farklı Anlamlar Taşır.

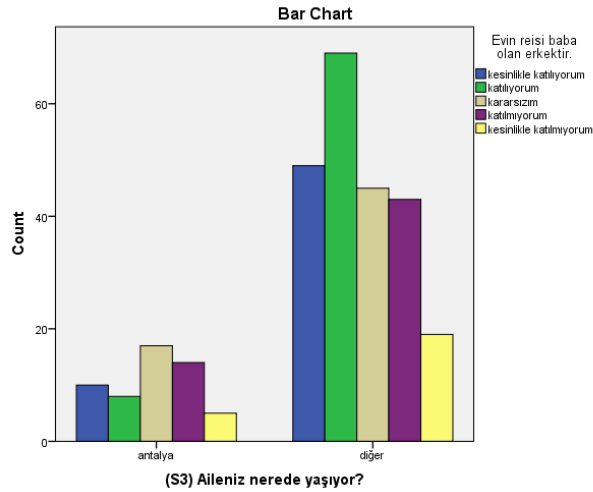
Grafik 131 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

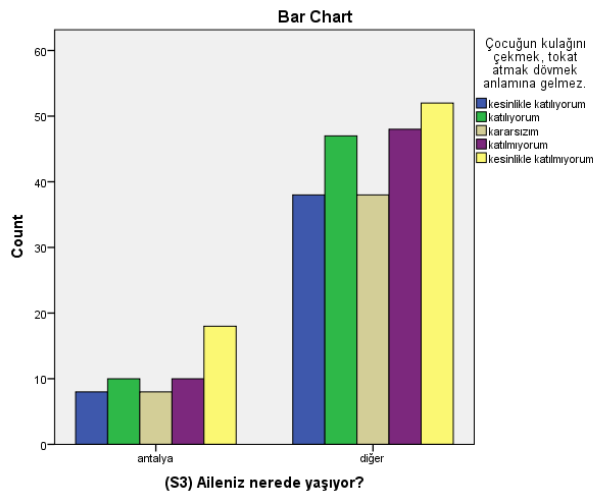
Grafik 132 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Ailenin Geçiminden Sadece Baba Sorumlu Değildir.

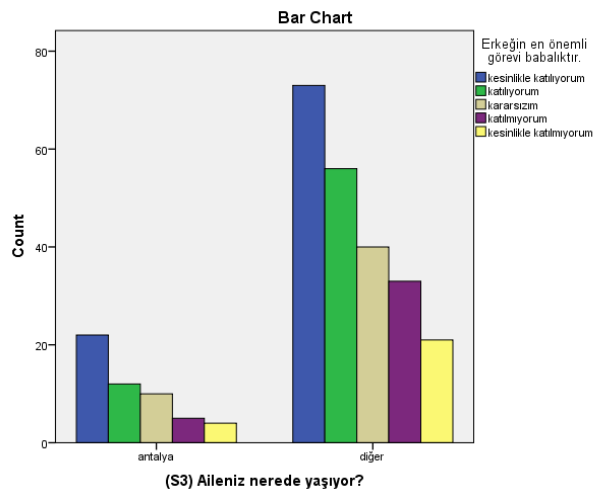
Grafik 133 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

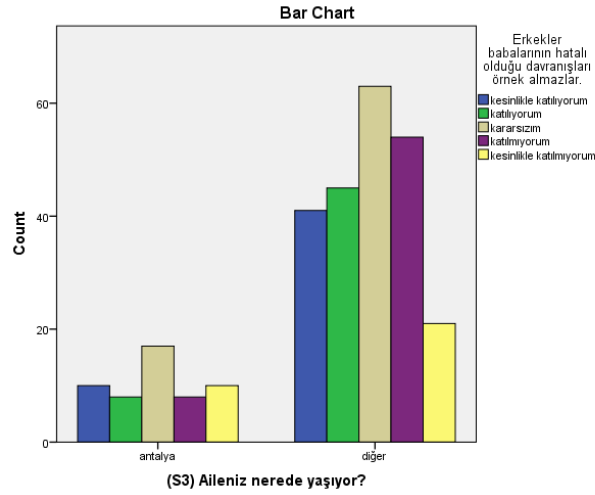
Grafik 134 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Çocuğın Kulağın Çekmek, Tokat Atmak Dövmek Anlamına Gelmez.

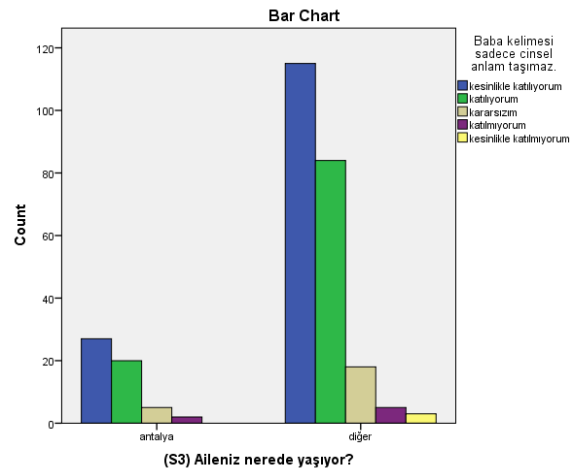
Grafik 135 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Erkeğın En Önemli Görevi Babalıktır.

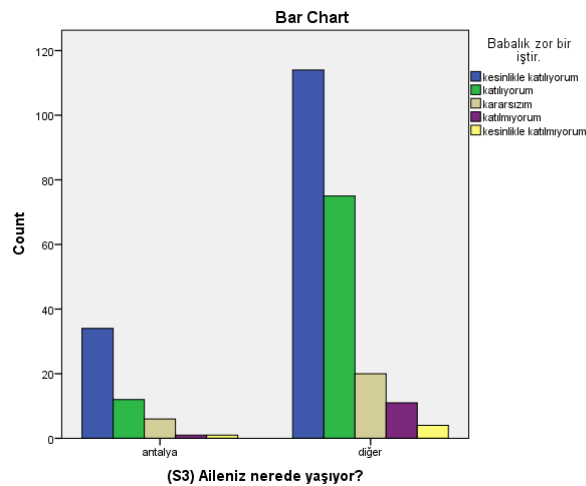
Grafik 136 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Erkekler Babalarının Hatalı Olduğu Davranışları Örnek Almazlar.

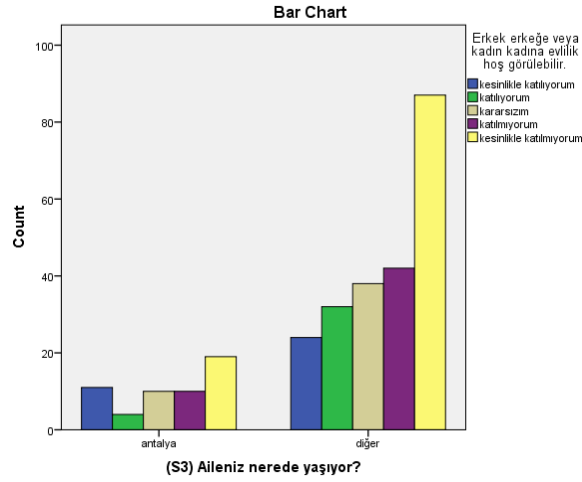
Grafik 137 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Baba Kelimesi Sadece Cinsel Anlam Taşımaz.

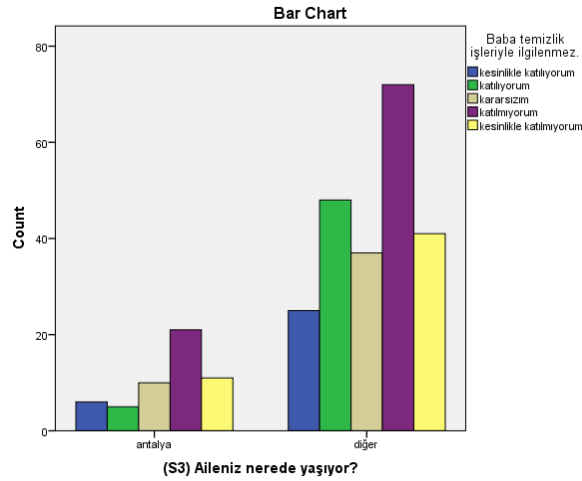
Grafik 138 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Babalık Zor Bir İştir.

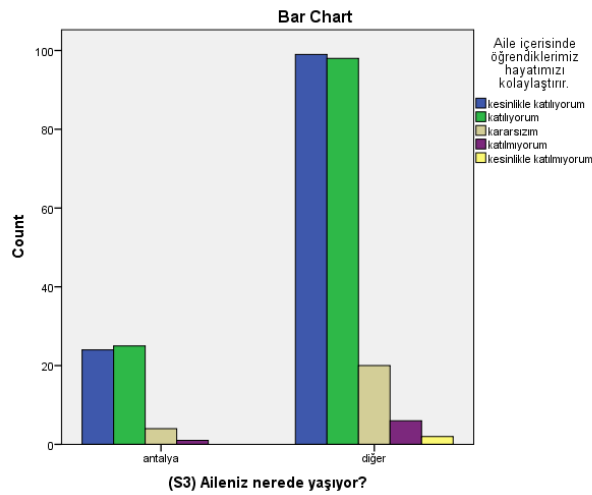
Grafik 139 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına Evlilik Hoş Görülebilir.

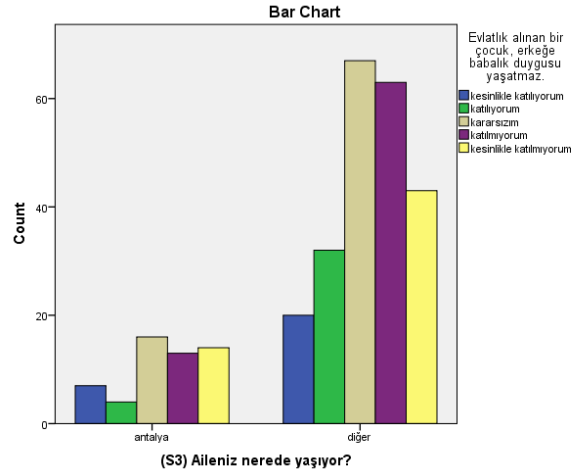
Grafik 140 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Baba Temizlik İşleriyle İlgilenmez.

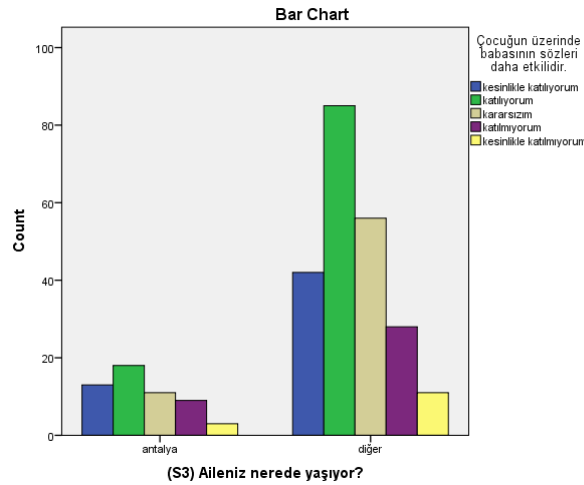
Grafik 141 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Aile İçinde Öğrendiklerimiz Hayatımızı Kolaylaştırır.

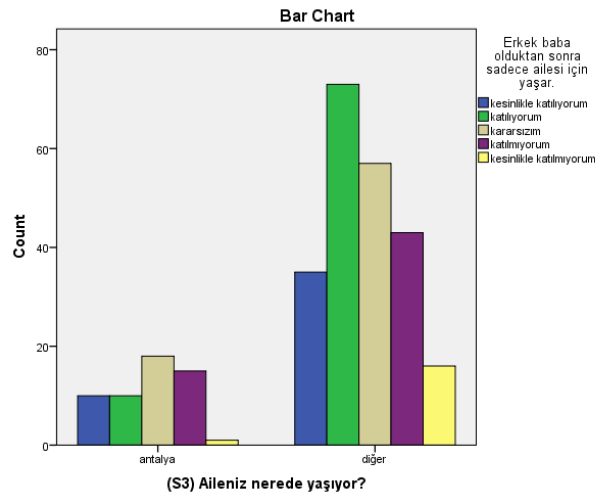
Grafik 142 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Evlatlık Alınan Bir Çocuk, Erkeğe Babalık Duygusu Yaşatmaz.

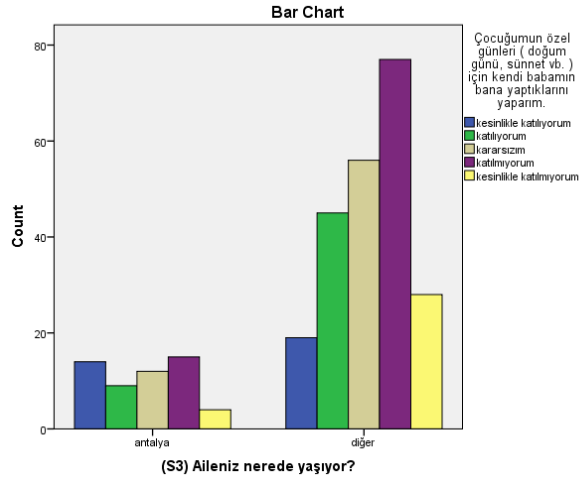
Grafik 143 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Çocuğun Üzerinde Babasının Sözleri Daha Etkilidir.

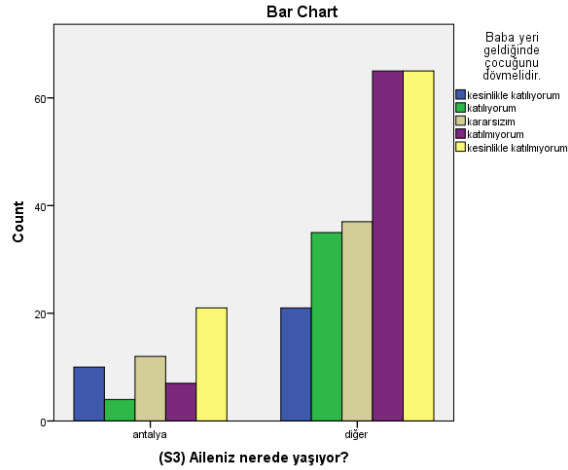
Grafik 144 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Erkek Baba Olduktan Sonra Sadece Ailesi İçin Yaşar.

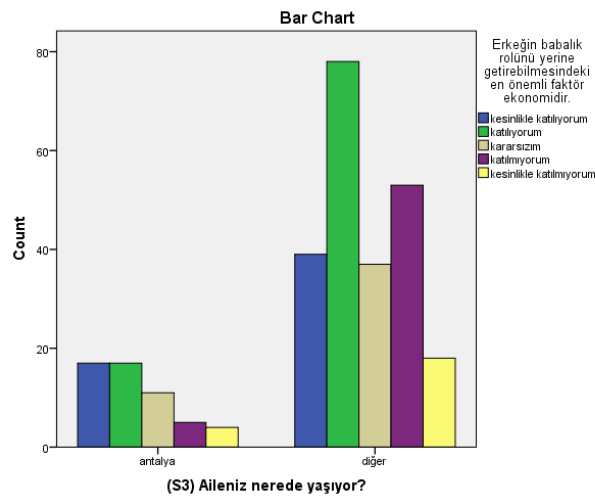
Grafik 145 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Çocuğumun Özel Günleri (Doğum Günü, Sünnet vb.) İçin Kendi Babamın Bana Yaptıklarını Yaparım.

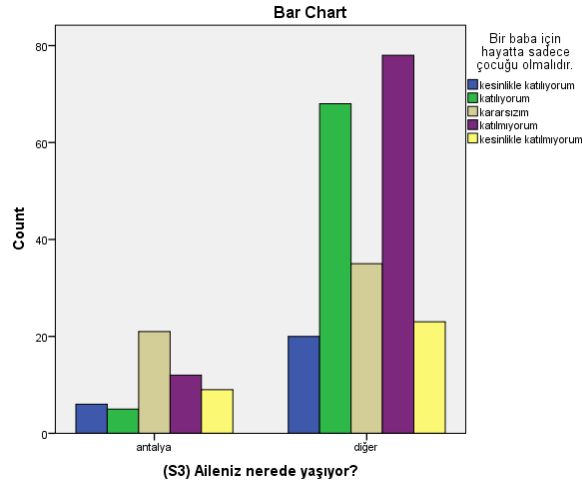
Grafik 146 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Baba Yeri Geldiğinde Çocuğunu Dövmelidir.

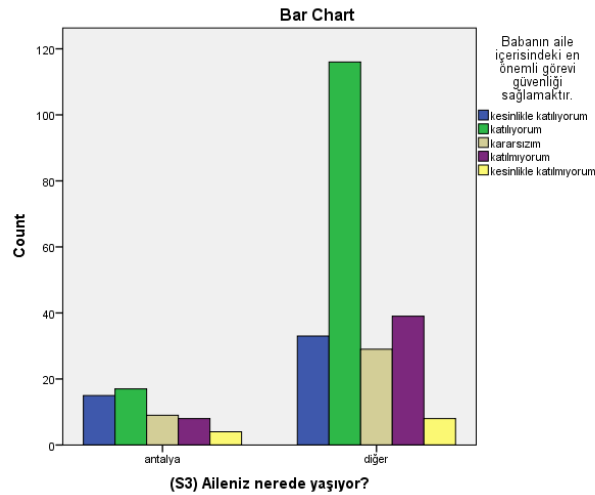
Grafik 147 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Erkeğin Babalık Rolünü Yerine Getirebilmesindeki En Önemli Faktör Ekonomidir.

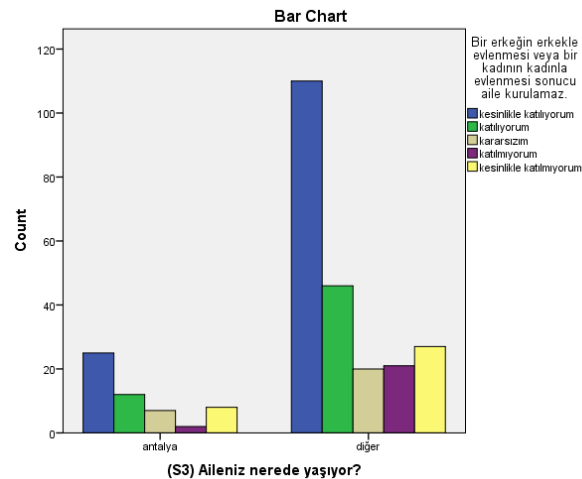
Grafik 148 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

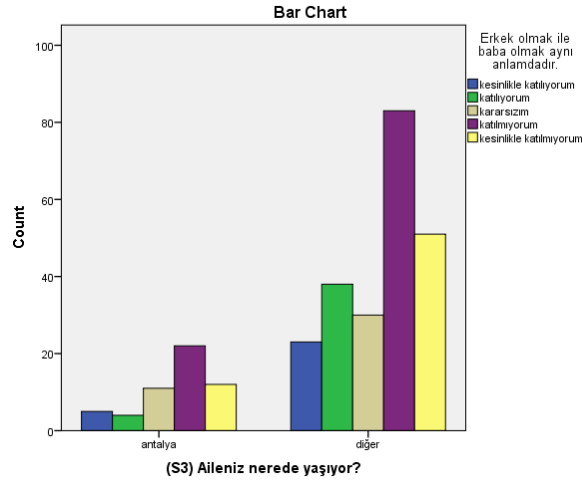
Grafik 149 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Babannın Aile İçindeki En Önemli Görevi Güvenliğı Sağlamaktır.

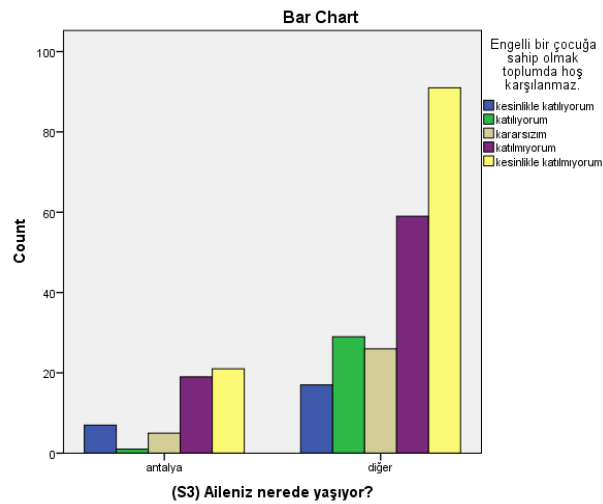
Grafik 150 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Bir Erkeğin Erkeklerle Evlenmesi veya Bir Kadının Kadınla Evlenmesi Sonucu Aile Kurulamaz.

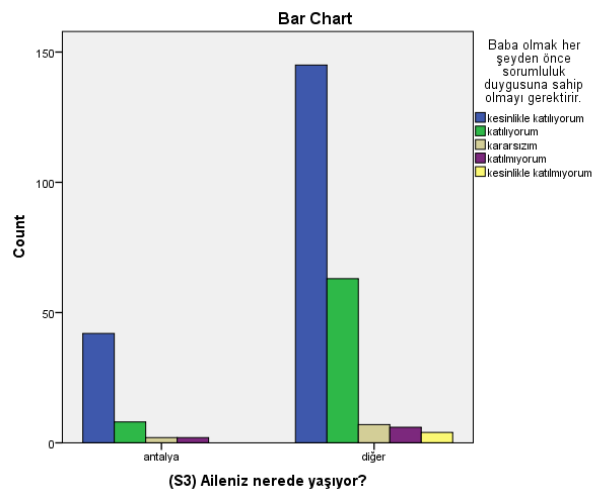
Grafik 151 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Erkek Olmak ile Baba Olmak Aynı Anlamdadır.

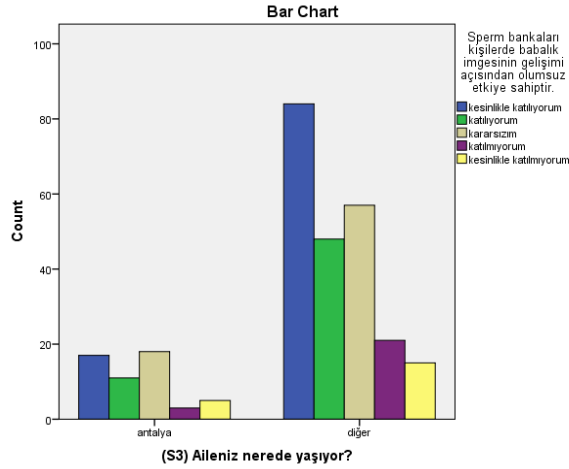
Grafik 152 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Engelli Bir Çocuğa Sahip Olmak Toplumda Hoş Karşılanmaz.

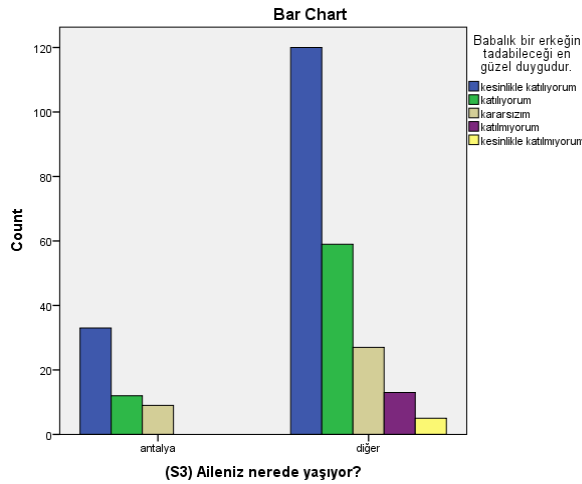
Grafik 153 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Baba Olmak Her Şeyden Önce Sorumluluk Duygusuna Sahip Olmayı Gerektirir.

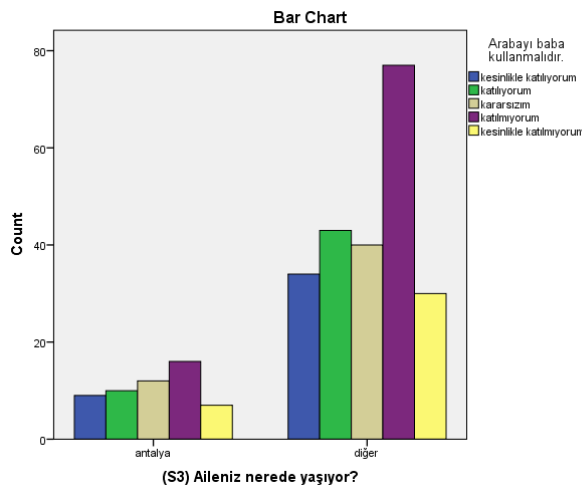
Grafik 154 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Sperm Bankaları Kişilerde Babalık İmgesinin Gelişimi Açısından Olumsuz Etkiye Sahiptir.

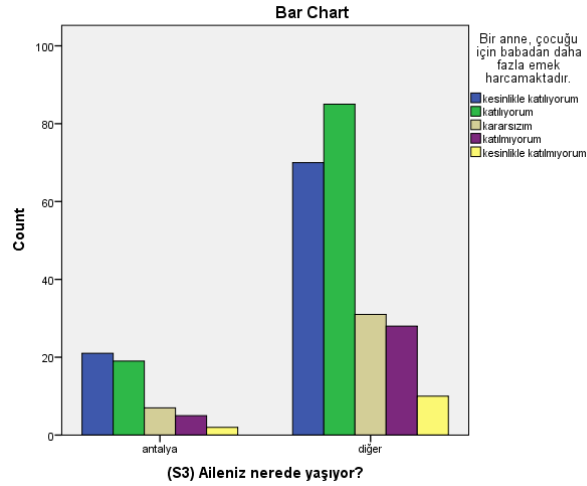
Grafik 155 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Babalık Bir Erkeğin Tadabileceği En Güzel Duygudur.

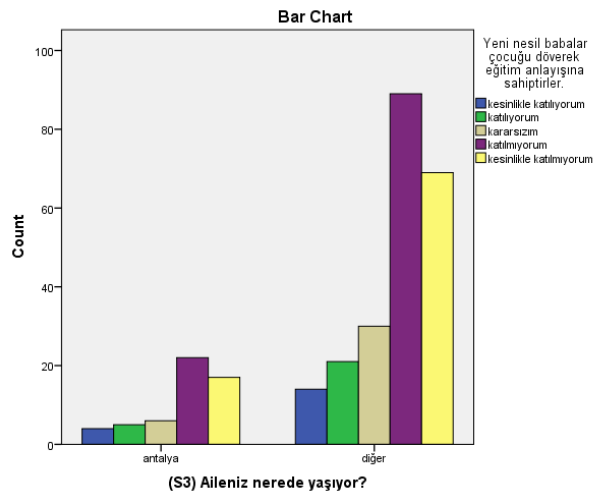
Grafik 156 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Arabayı Baba Kullanmalıdır.

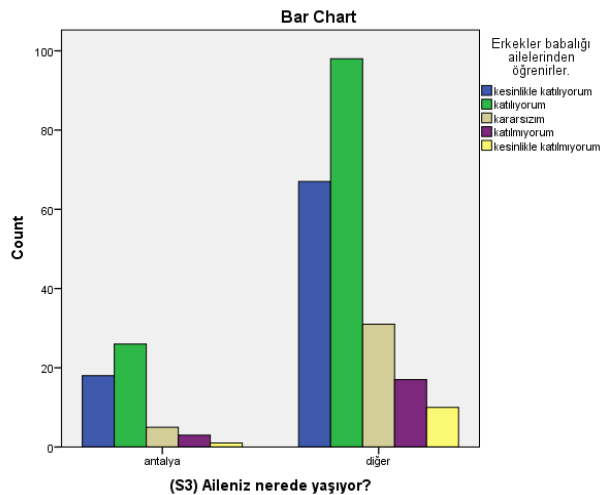
Grafik 157 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Bir Anne, Çocuğu İçin Babadan Daha Fazla Emek Harcamaktadır.

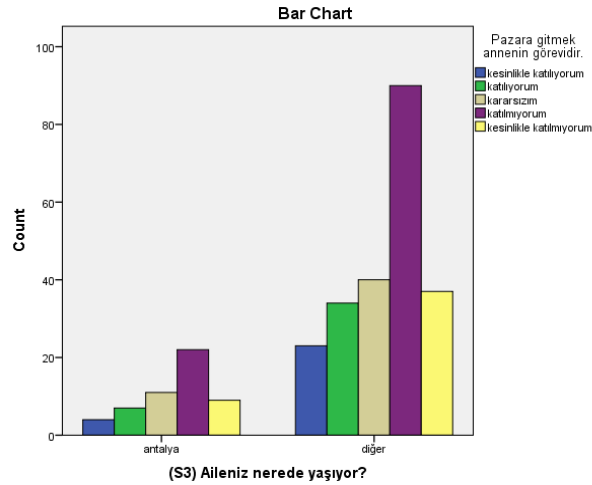
Grafik 158 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Yeni Nesil Babalar Çocuğu Döverek Eğitim Anlayışına Sahiptirler.

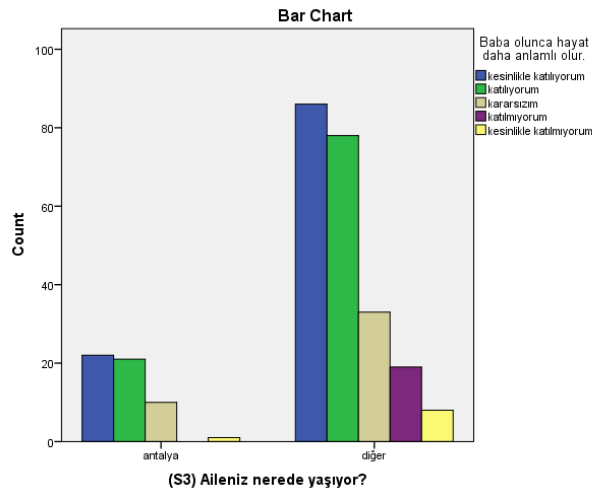
Grafik 159 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Erkekler Babalığı Ailelerinden Öğrenirler.

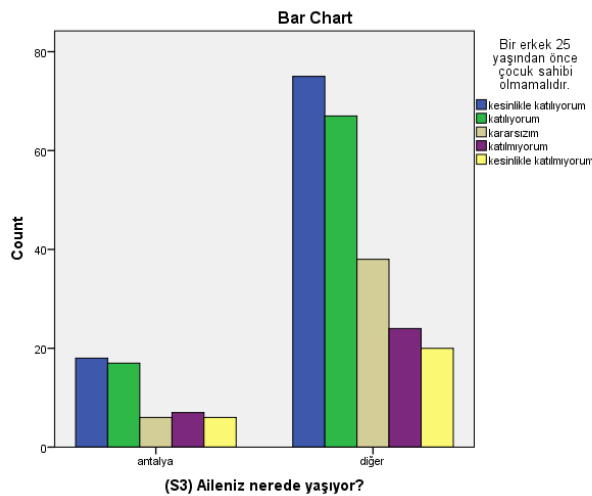
Grafik 160 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Pazara Gitmek Annenin Görevidir.

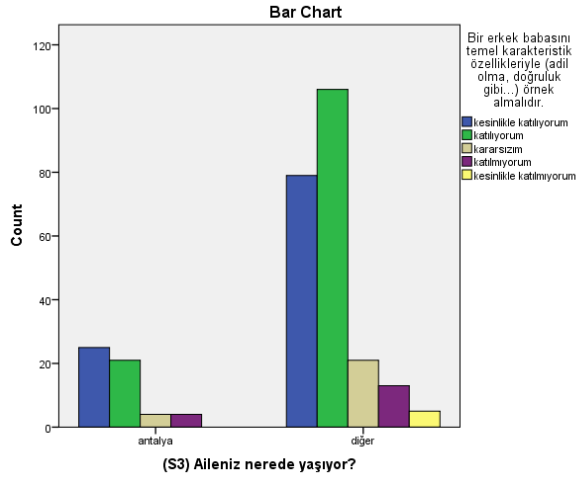
Grafik 161 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Baba Olunca Hayat Daha Anlamlı Olur.

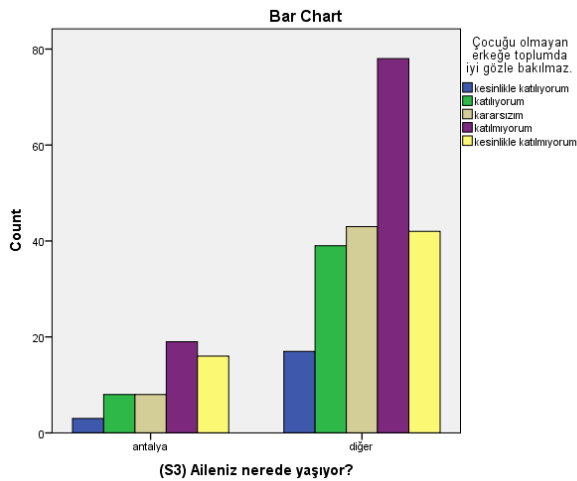
Grafik 162 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Bir Erkek 25 Yaşından Önce Çocuk Sahibi Olmamalıdır.

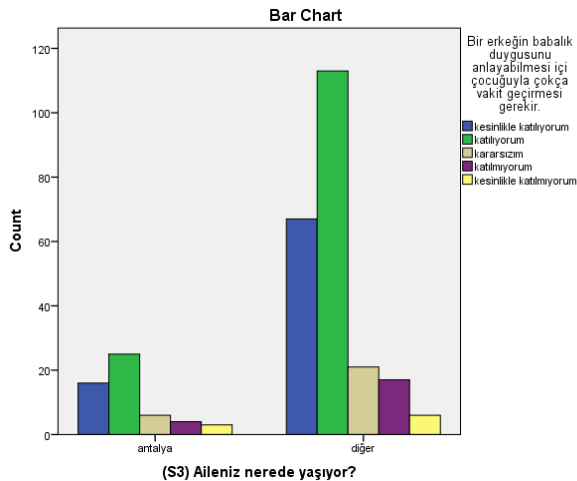
Grafik 163 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Bir Erkek Babasını Temel Karakteristik Özellikleriyle (Adil Olma, Doğruluk gibi...) Örnek Almalıdır.

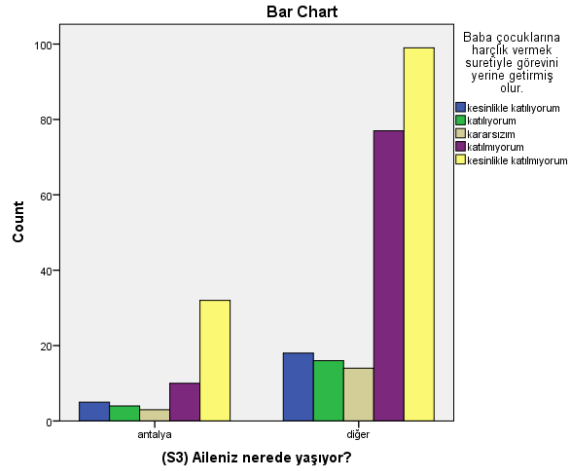
Grafik 164 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Çocuğu Olmayan Erkeğe Toplumda İyi Gözle Bakılmaz.

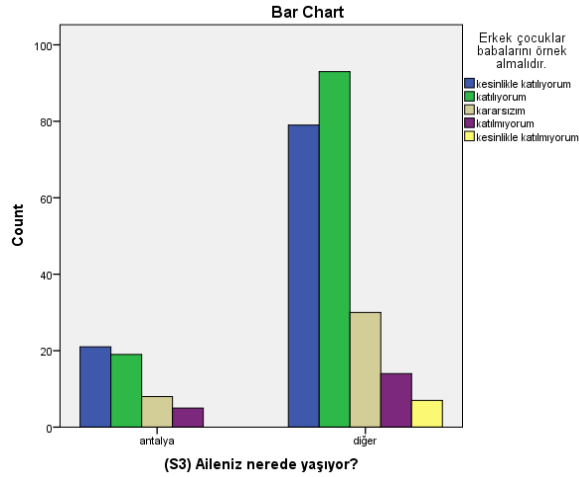
Grafik 165 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Bir Erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçin Çocuğuyla Çokça Vakit Geçirmesi Gerekir.

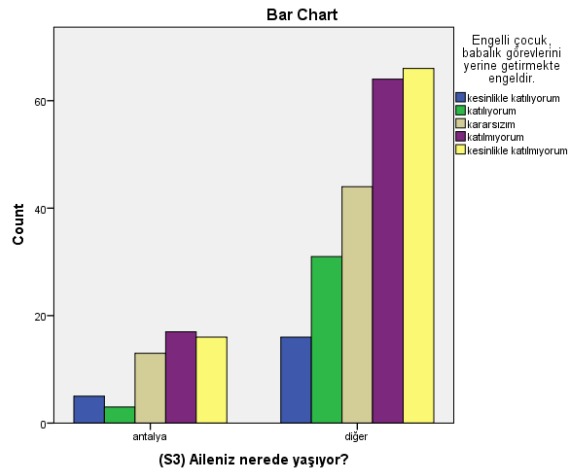
Grafik 166 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Baba Çocuklarına Harçlık Vermek Suretiyle Görevini Yerine Getirmiş Olur.

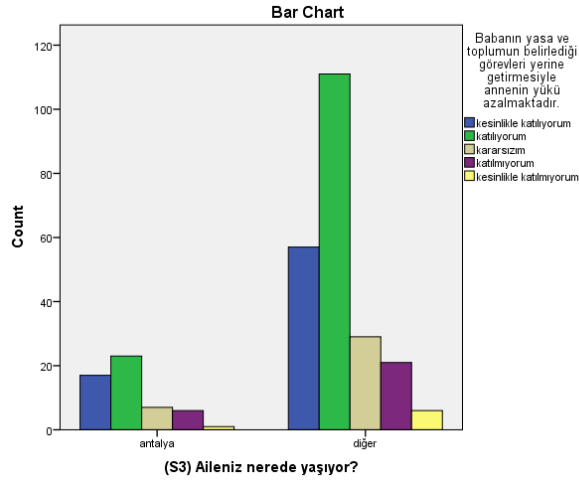
Grafik 167 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Erkek Çocuklar Babalarını Örnek Almalıdır.

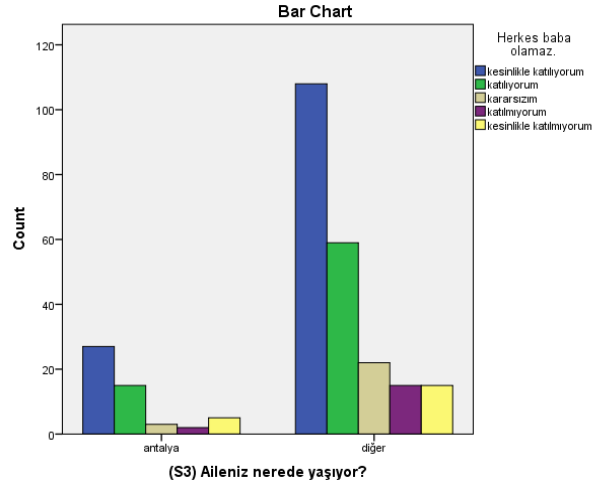
Grafik 168 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Engelli Çocuk, Babalık Görevlerini Yerine Getirmekte Engeldir.

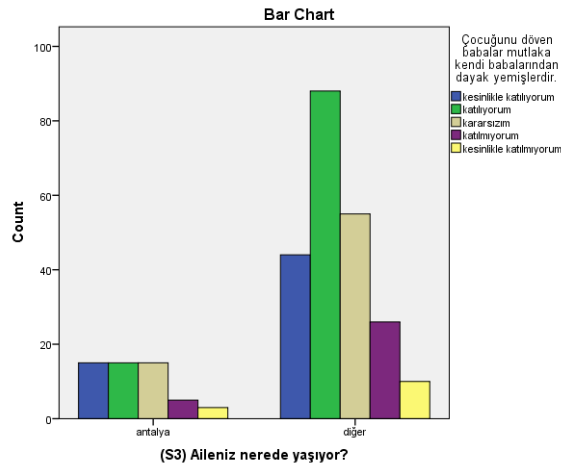
Grafik 169 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Babanın Yasa ve Toplumun Belirlediği Görevleri Yerine Getirmesiyle Annenin Yükü Azalmaktadır.

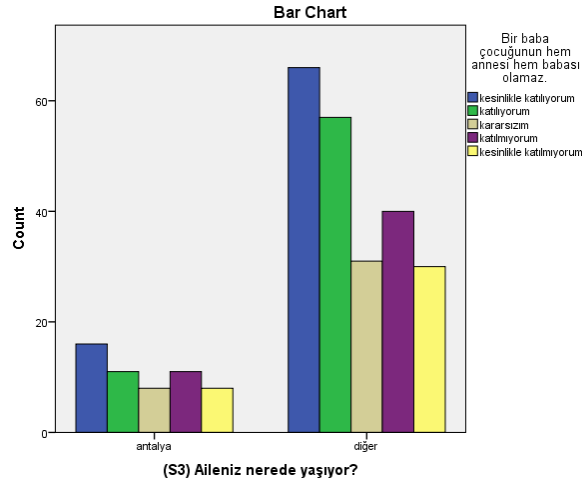
Grafik 170 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Herkes Baba Olamaz.

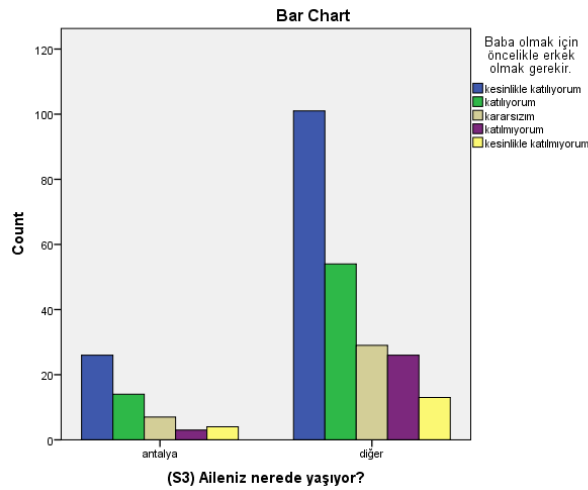
Grafik 171 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Çocuğunu Döven Babalar Mutlaka Kendi Babalarından Dayak Yemişlerdir.

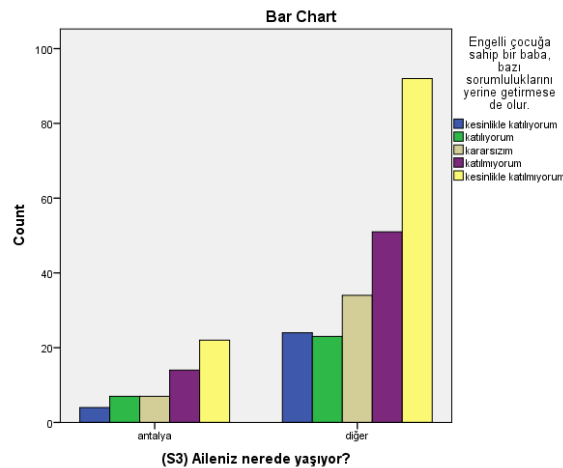
Grafik 172 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Bir Baba Çocuğunun Hem Annesi Hem Babası Olamaz.

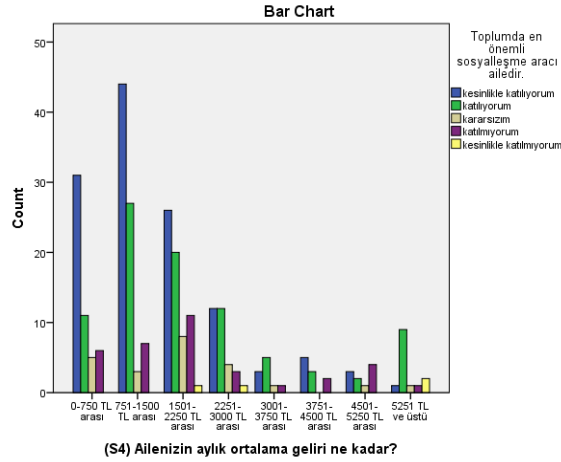
Grafik 173 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Baba Olmak İçin Öncelikle Erkek Olmak Gerekir.

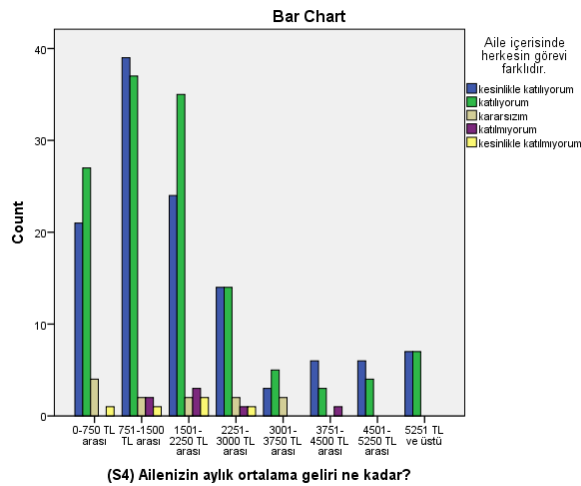
Grafik 174 (S3)Aileniz Nerede Yaşıyor? *Engelli Çocuğa Sahip Bir Baba, Bazı Sorumluluklarını Yerine Getirmese de Olur.

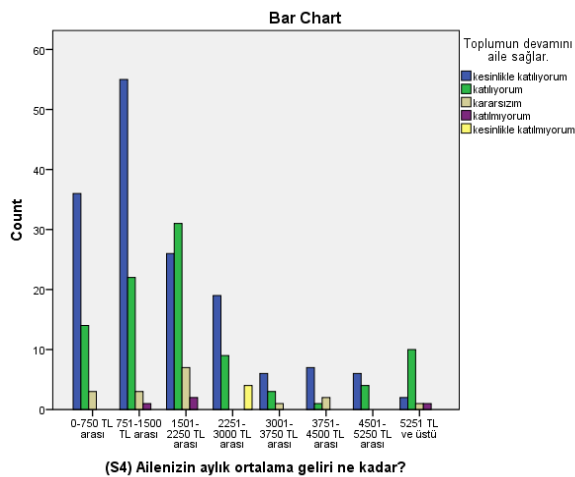
Grafik 175 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Toplumda En Önemli Sosyalleşme Aracı Ailedir.

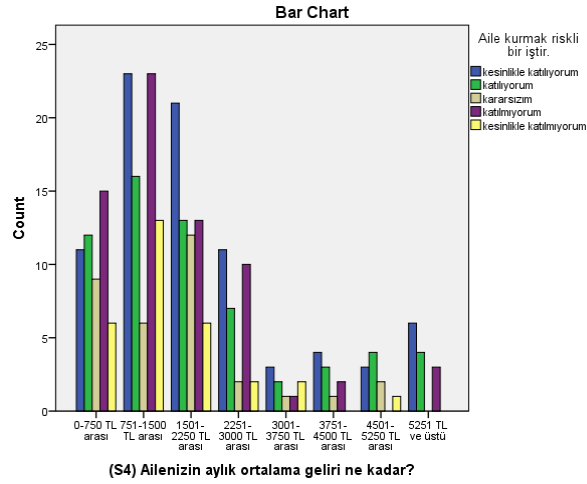
Grafik 176 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Aile İçinde Herkesin Görevi Farklıdır.

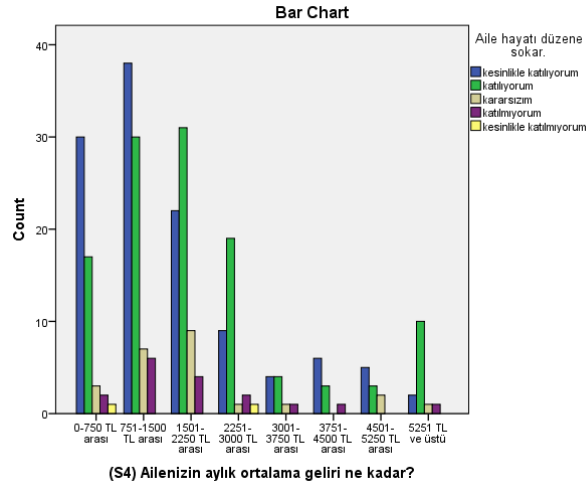
Grafik 177 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Toplumun Devamını Aile Sağlar.

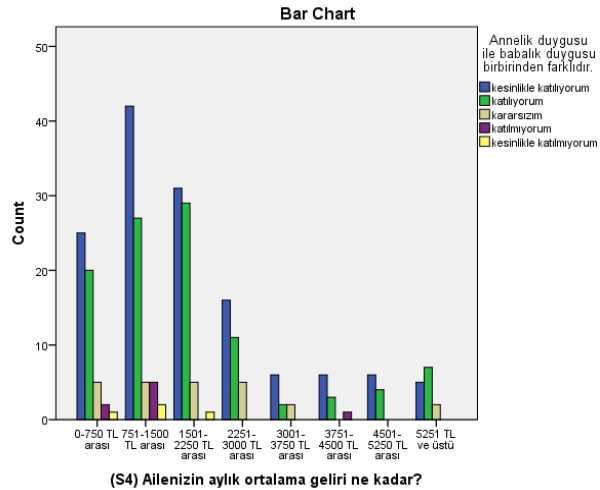
Grafik 178 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Aile Kurmak Riskli Bir İştir.

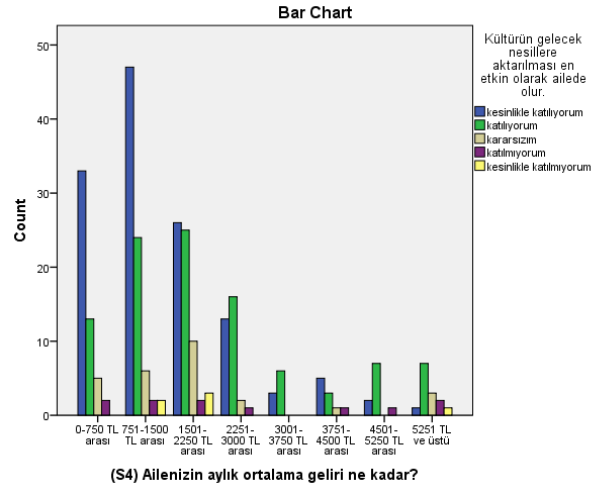
Grafik 179 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Aile Hayatı Düzene Sokar.

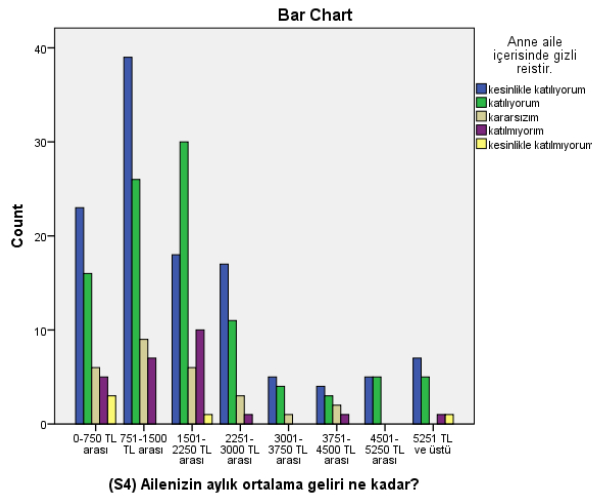
Grafik 180 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Annelik Duygusu ile Babalık Duygusu Birbirinden Farklıdır.

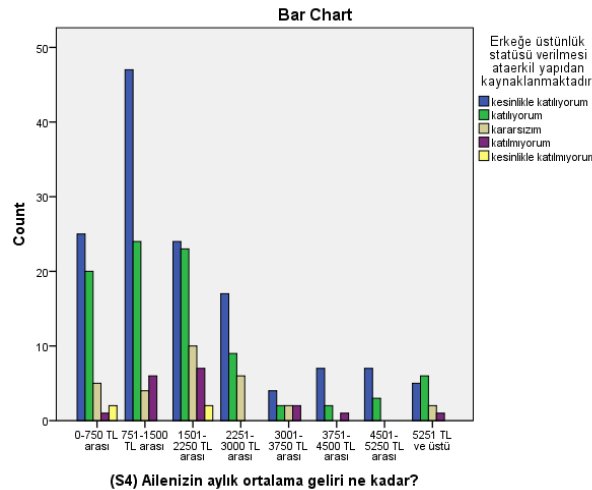
Grafik 181 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Kültürün Gelecek Nesillere Aktarılması En Etkin Olarak Ailede Olur.

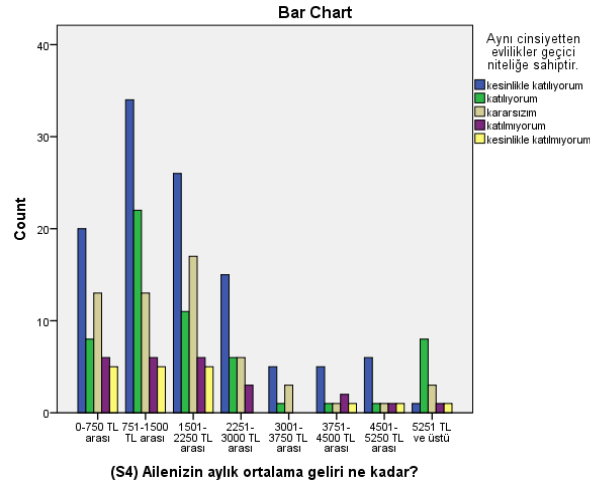
Grafik 182 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Anne Aile İçinde Gizli Reistir.

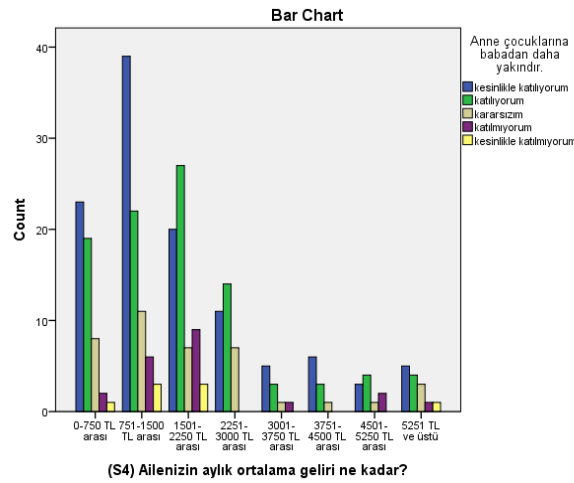
Grafik 183 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Erkeğe Üstünlük Statüsü Verilmesi Ataerkil Yapıdan Kaynaklanmaktadır.

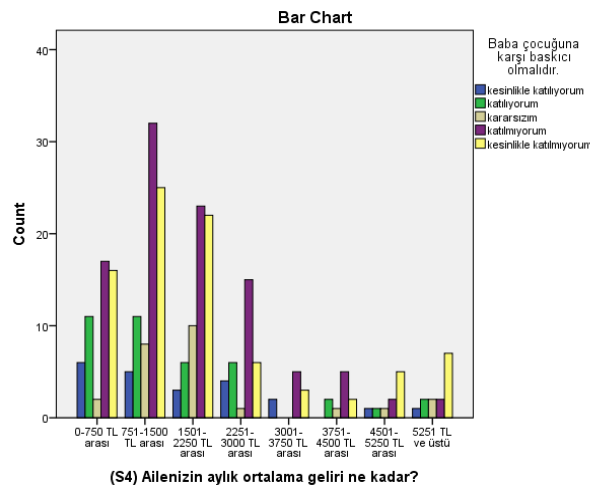
Grafik 184 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Aynı Cinsiyetten Evlilikler Geçici Niteliğe Sahiptir.

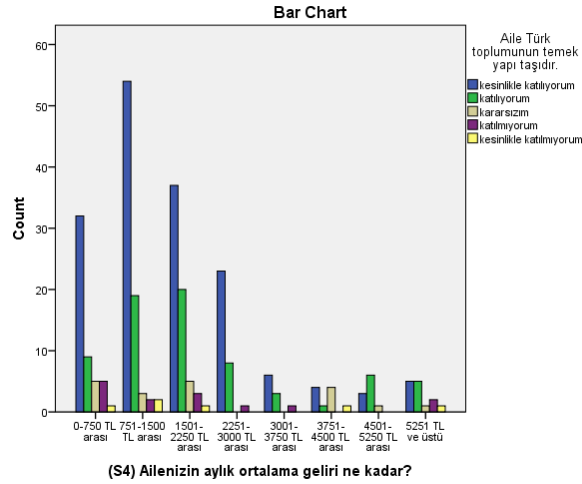
Grafik 185 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Anne Çocuklarına Babadan Daha Yakındır.

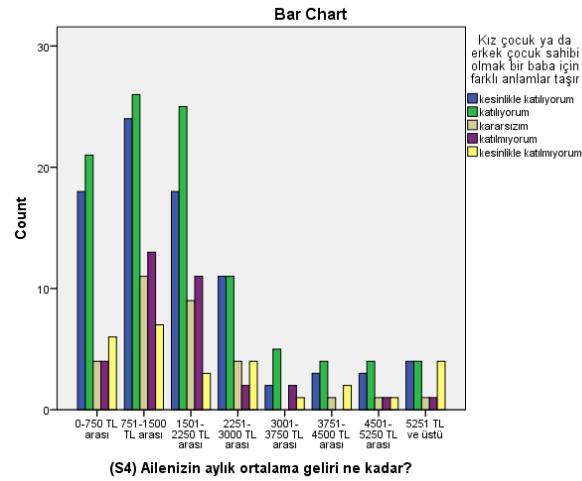
Grafik 186 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Baba Çocuğuna Karşı Baskıcı Olmalıdır.

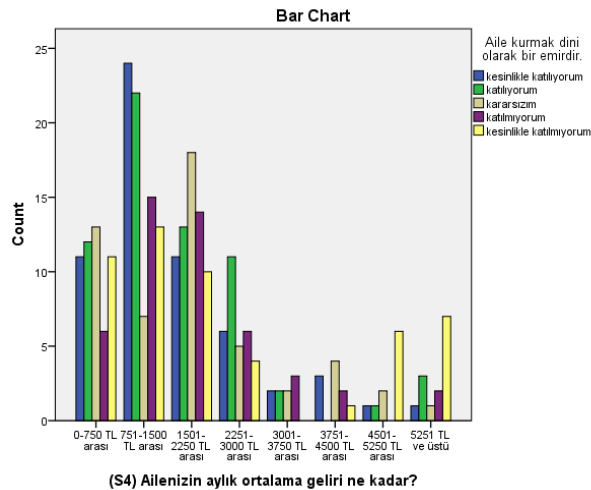
Grafik 187 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Aile Türk Toplumunun Temel Yapı Taşıdır.

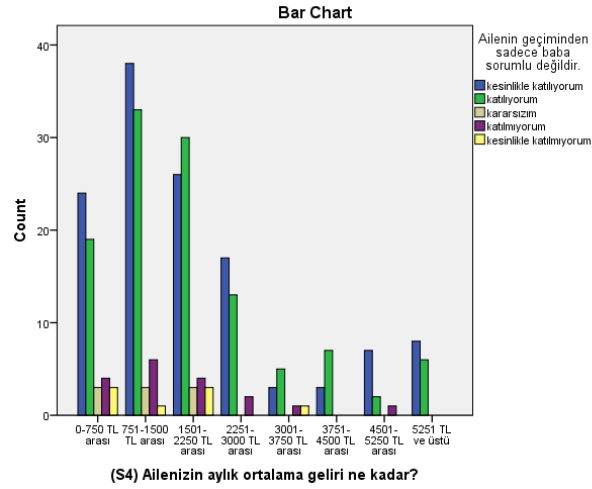
Grafik 188 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Kız Çocuk ya da Erkek Çocuk Sahibi Olmak Bir Baba İçin Farklı Anlamlar Taşır.

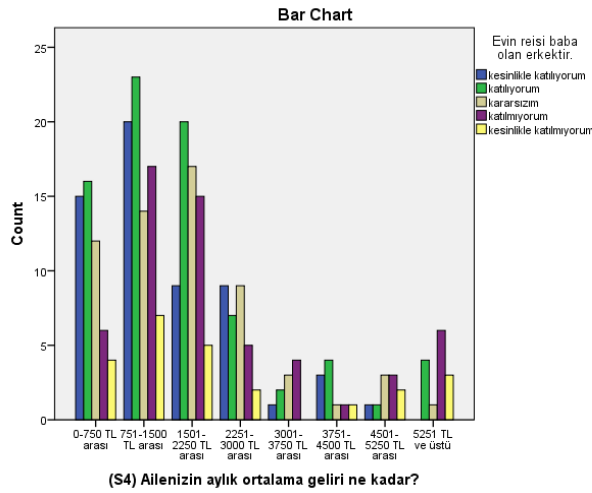
Grafik 189 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

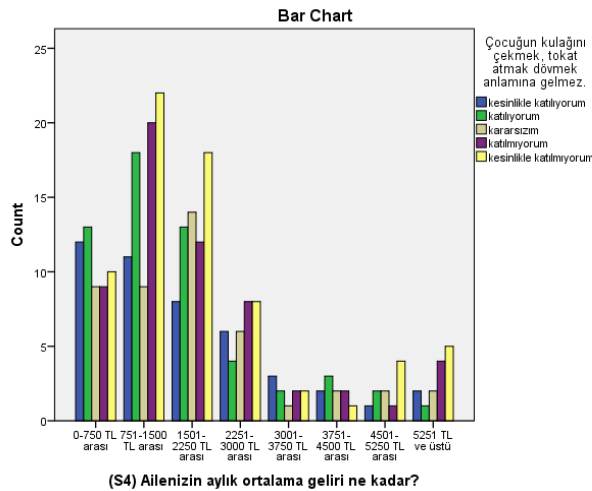
Grafik 190 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Ailenin Geçiminden Sadece Baba Sorumlu Değildir.

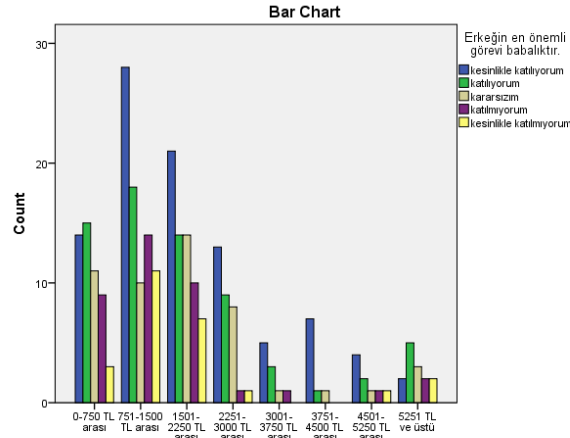
Grafik 191 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

Grafik 192 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Çocuğun Kulağını Çekmek, Tokat Atmak Dövmek Anlamına Gelmez.

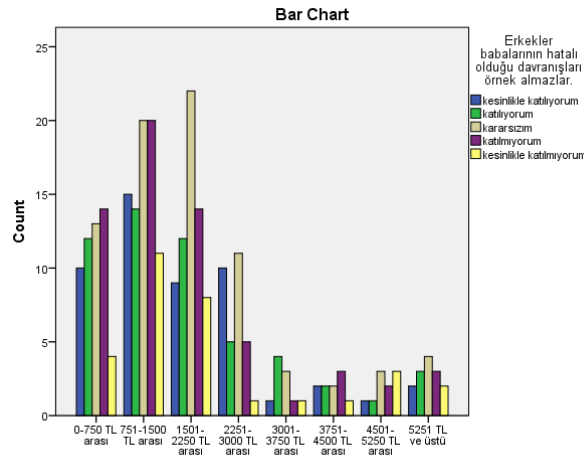

Grafik 193 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Erkeğin En Önemli Görevi Babalıktır.

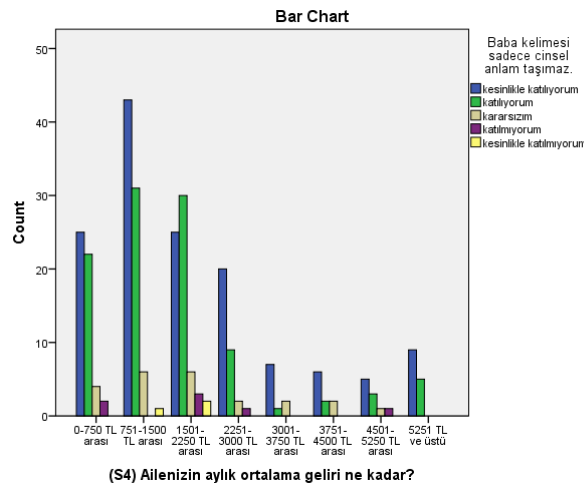
(S4) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

Grafik 194 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Erkekler Babalarının Hatalı Olduğu Davranışları Örnek Almazlar.

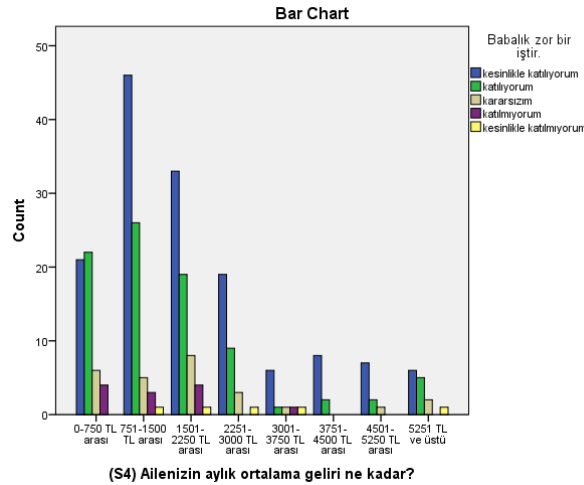
(S4) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

Grafik 195 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Baba Kelimesi Sadece Cinsel Anlam Taşımaz.

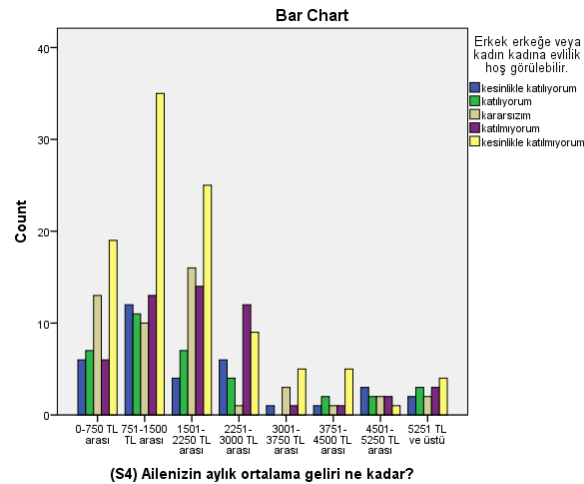

(S4) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

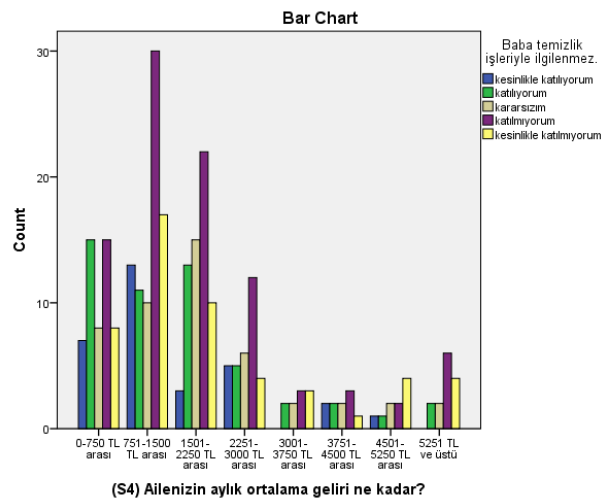
Grafik 196 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Babalık Zor Bir İştir.

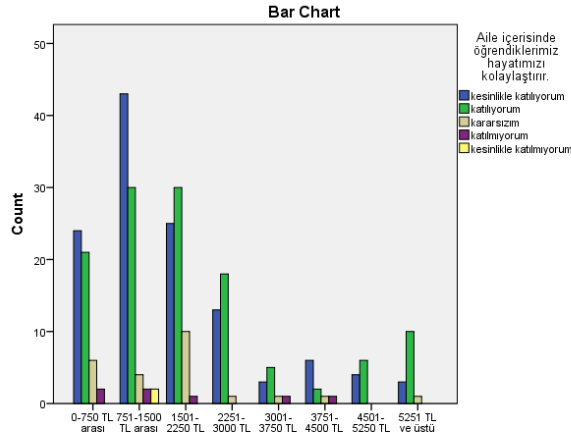
Grafik 197 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına Evlilik Hoş Görülebilir.

Grafik 198 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Baba Temizlik İşleriyle İlgilenmez.

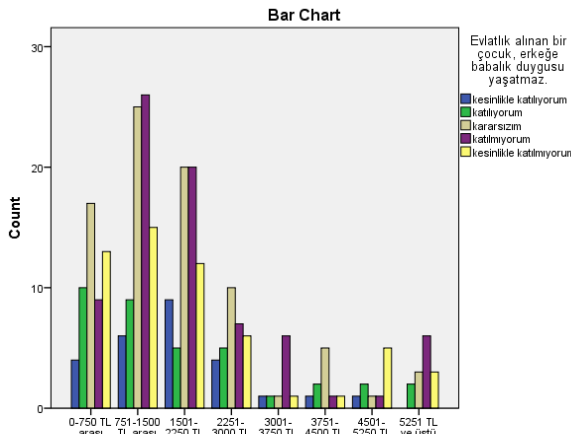

Grafik 199 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Aile İçinde Öğrendiklerimiz Hayatımızı Kolaylaştırır.

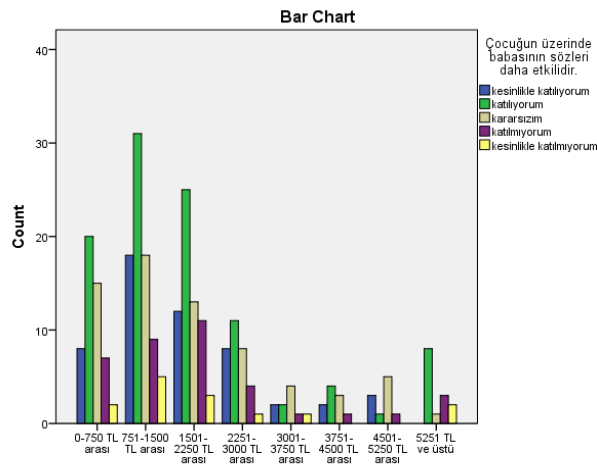
(S4) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

Grafik 200 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Evlatlık Alınan Bir Çocuk, Erkeğe Babalık Duygusu Yaşatmaz.

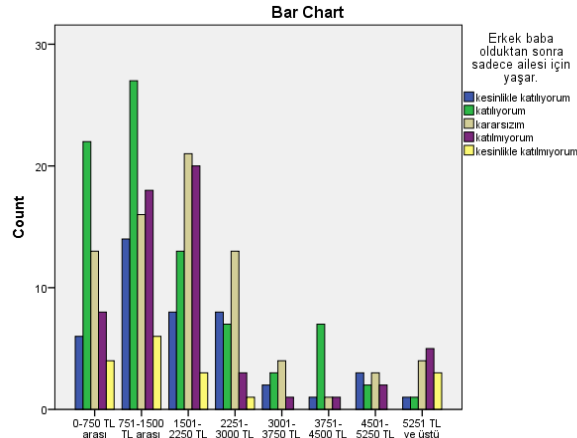
(S4) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

Grafik 201 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Çocuğun Üzerinde Babasının Sözleri Daha Etkilidir.

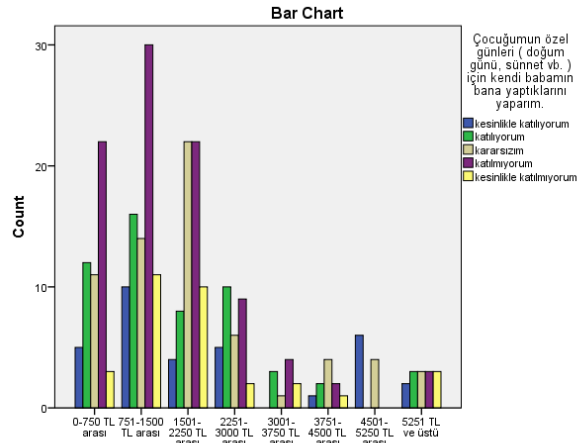
(S4) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

Grafik 202 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Erkek Baba Olduktan Sonra Sadece Ailesi İçin Yaşar.

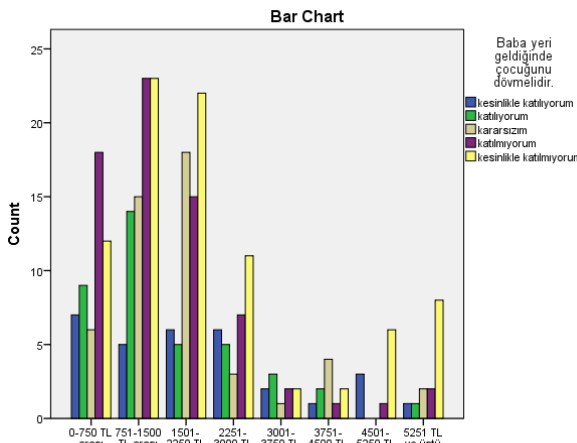
(S4) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

Grafik 203 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Çocuğumun Özel Günleri (Doğum Günü, Sünnet vb.) İçin Kendi Babamın Bana Yaptıklarını Yaparım.

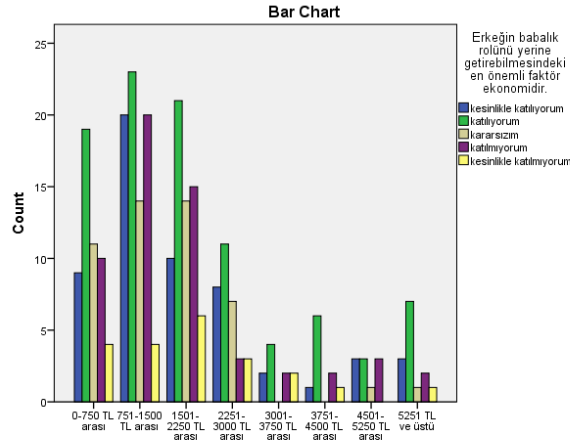
(S4) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

Grafik 204 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Baba Yeri Geldiğinde Çocuğunu Dövmelidir.

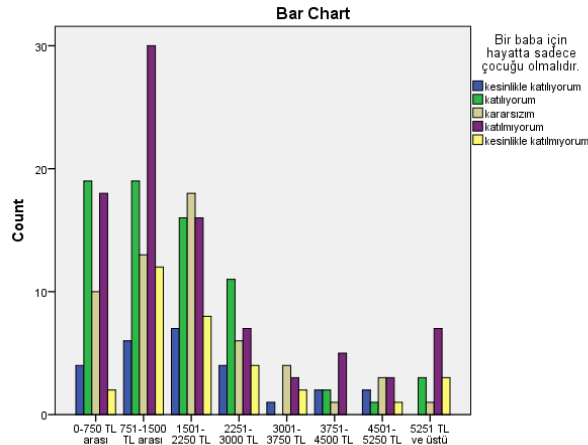
(S4) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

Grafik 205 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Erkeğin Babalık Rolünü Yerine Getirebilmesindeki En Önemli Faktör Ekonomidir.

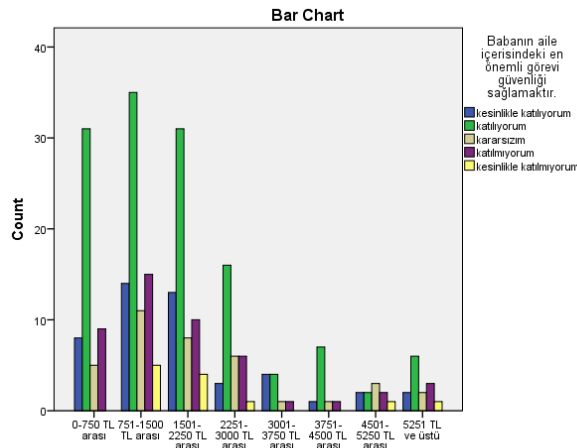
(S4) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

Grafik 206 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

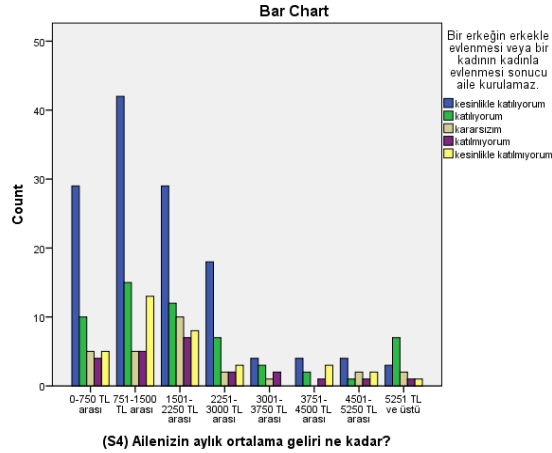
(S4) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

Grafik 207 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Babanın Aile İçindeki En Önemli Görevi Güvenliği Sağlamaktır.

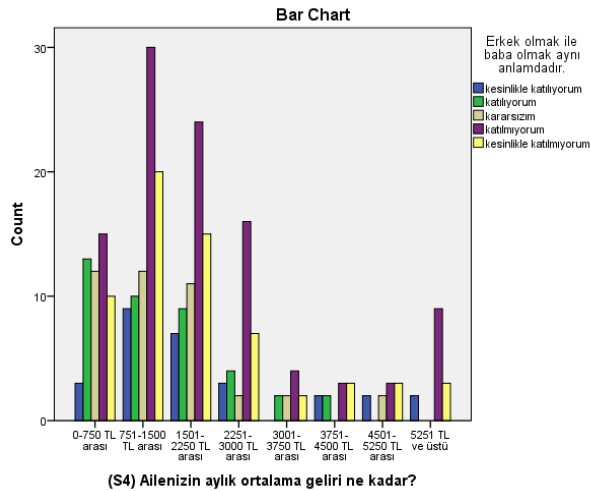

(S4) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

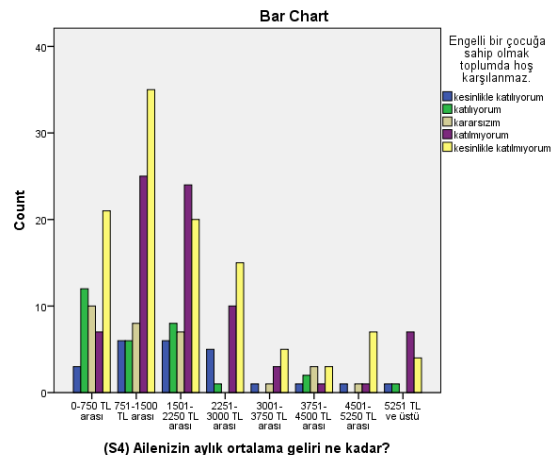
Grafik 208 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Bir Erkeğin Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının Kadınla Evlenmesi Sonucu Aile Kurulamaz.

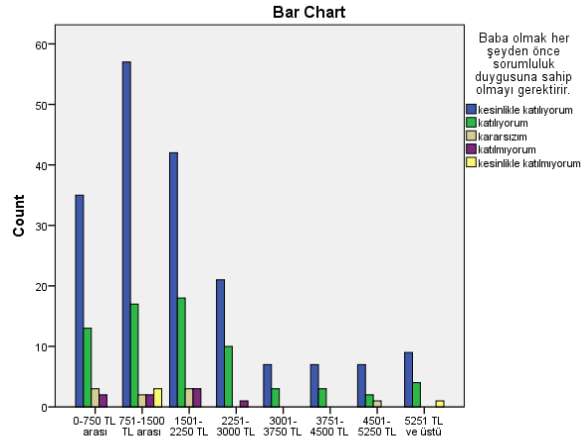
Grafik 209 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Erkek Olmak ile Baba Olmak Aynı Anlamdadır.

Grafik 210 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Engelli Bir Çocuğa Sahip Olmak Toplumda Hoş Karşılanmaz.

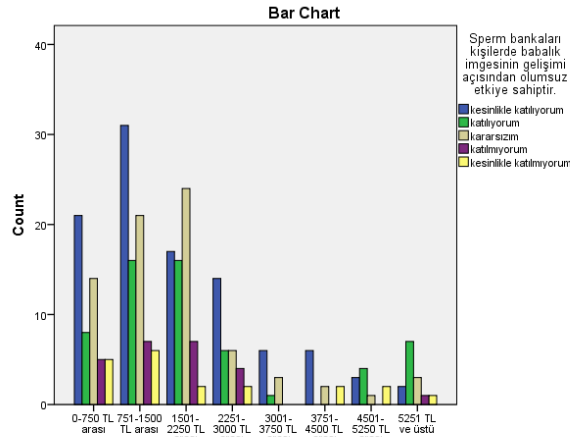

Grafik 211 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Baba Olmak Her Şeyden Önce Sorumluluk Duygusuna Sahip Olmayı Gerektirir.

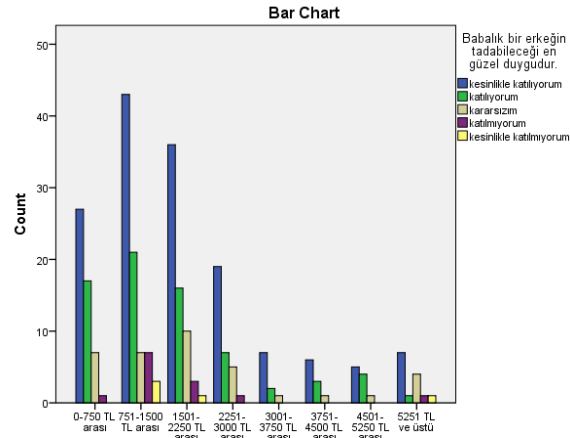
(S4) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

Grafik 212 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Sperm Bankaları Kişilerde Babalık İmgesinin Gelişimi Açısından Olumsuz Etkiye Sahiptir.

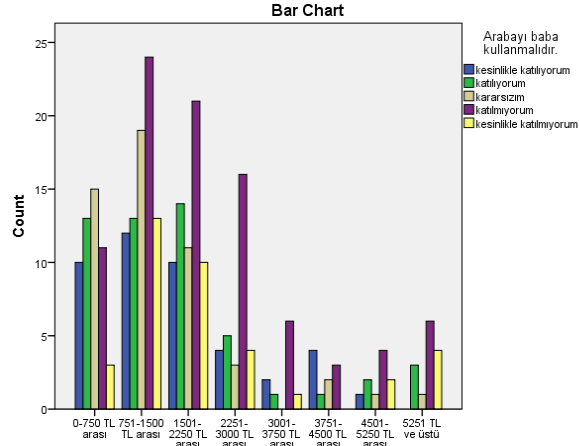
(S4) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

Grafik 213 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Babalık Bir Erkeğin Tadabileceği En Güzel Duygudur.

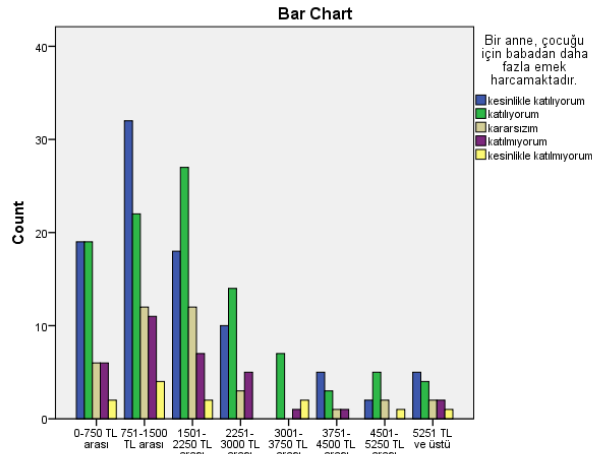
(S4) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

Grafik 214 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Arabayı Baba Kullanmalıdır.

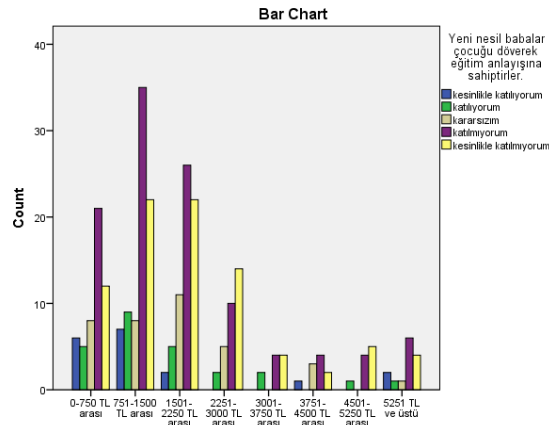
(S4) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

Grafik 215 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Bir Anne, Çocuğu İçin Babadan Daha Fazla Emek Harcamaktadır.

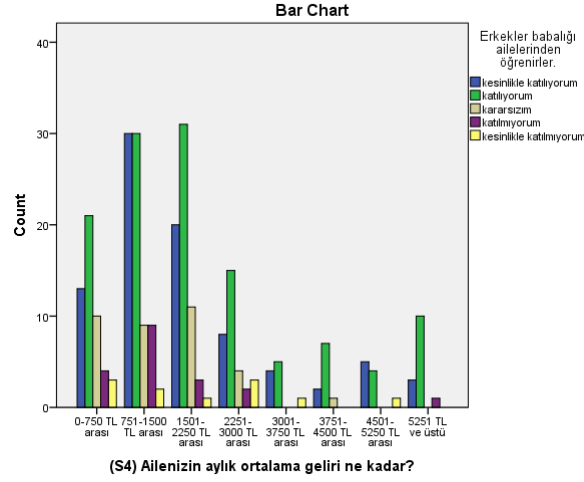
(S4) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

Grafik 216 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Yeni Nesil Babalar Çocuğu Döverek Eğitim Anlayışına Sahiptirler.

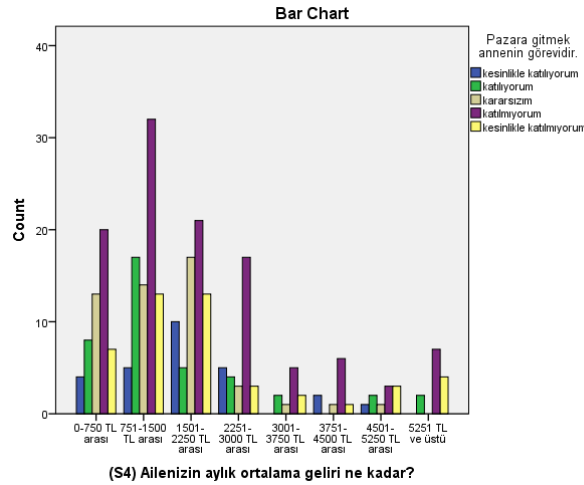

(S4) Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?

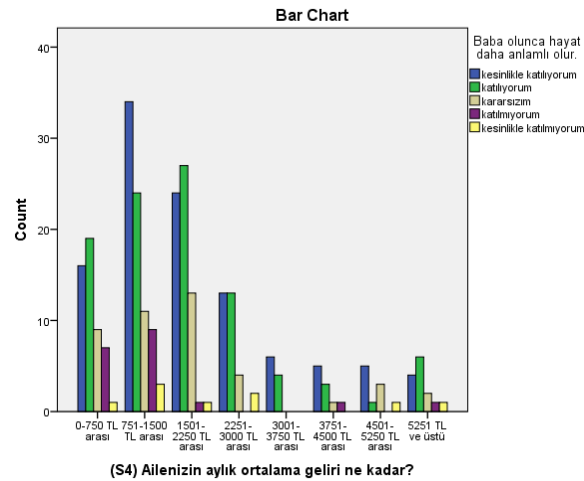
Grafik 217 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Erkekler Babalığı Ailelerinden Öğrenirler.

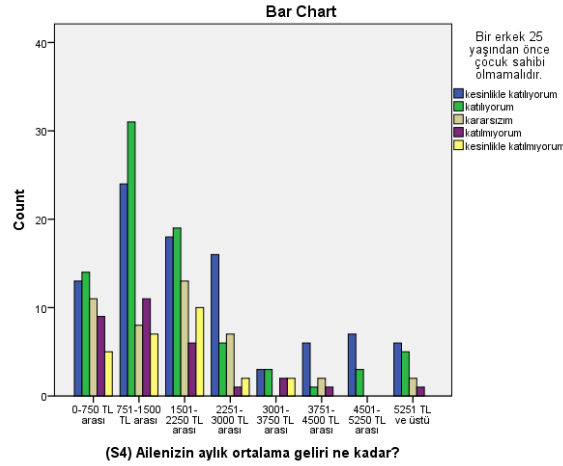
Grafik 218 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Pazara Gitmek Annenin Görevidir.

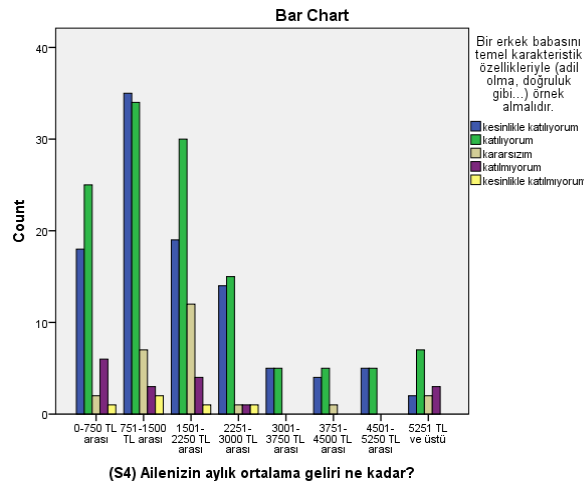
Grafik 219 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Baba Olunca Hayat Daha Anlamlı Olur.

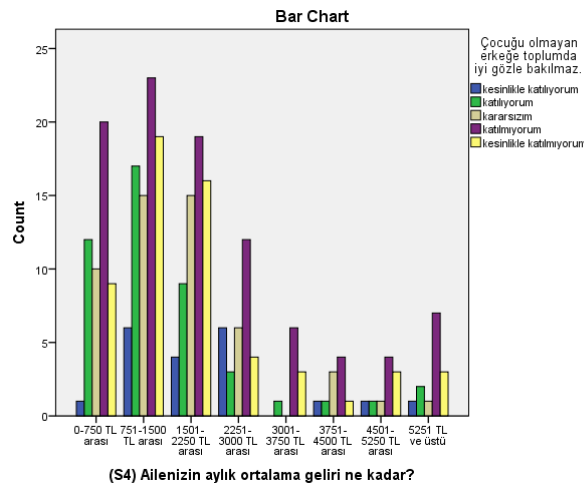
Grafik 220 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Bir Erkek 25 Yaşından Önce Çocuk Sahibi Olmamalıdır.

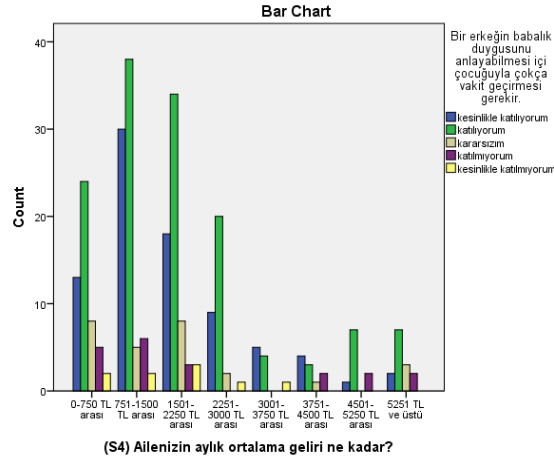
Grafik 221 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Bir Erkek Babasını Temel Karakteristik Özellikleriyle (Adil Olma, Doğruluk gibi...) Örnek Almalıdır.

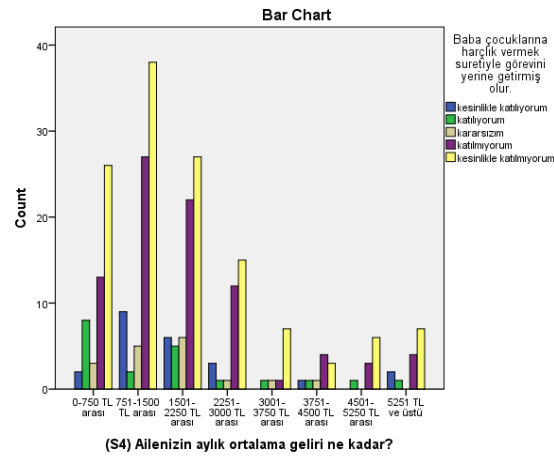
Grafik 222 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Çocuğu Olmayan Erkeğe Toplumda İyi Gözle Bakılmaz.

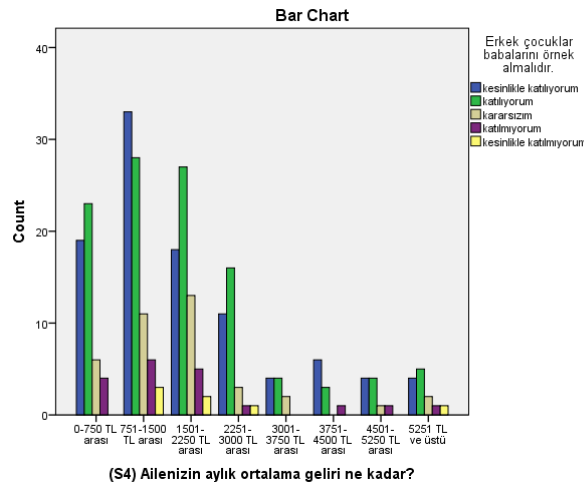
Grafik 223 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Bir Erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçin Çocuğuyla Çokça Vakit Geçirmesi Gerekir.

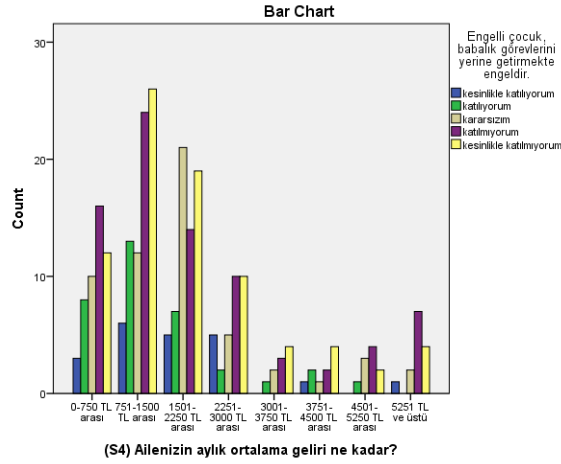
Grafik 224 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Baba Çocuklarına Harçlık Vermek Suretiyle Görevini Yerine Getirmiş Olur.

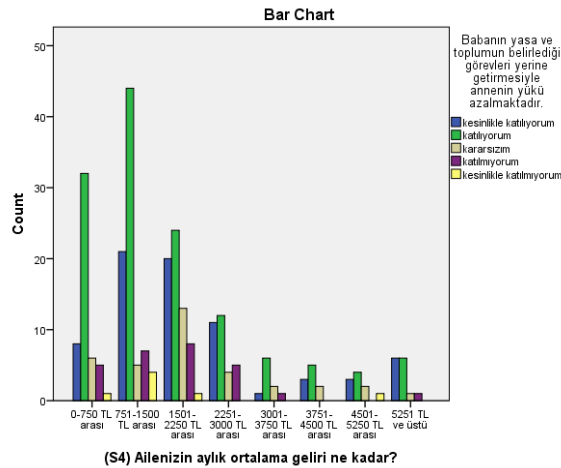
Grafik 225 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Erkek Çocuklar Babalarını Örnek Almalıdır.

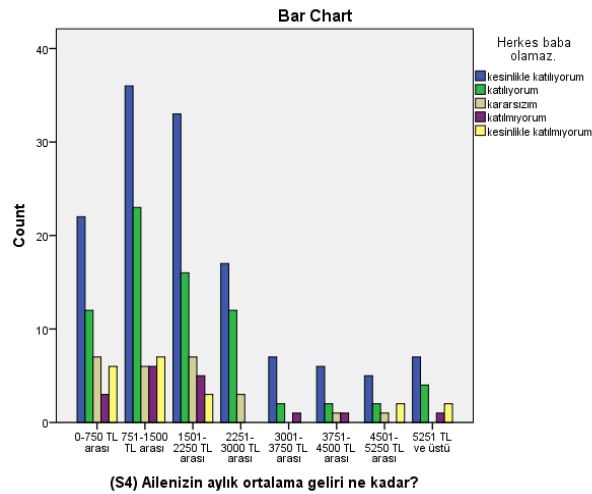
Grafik 226 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Engelli Çocuk, Babalık Görevlerini Yerine Getirmekte Engeldir.

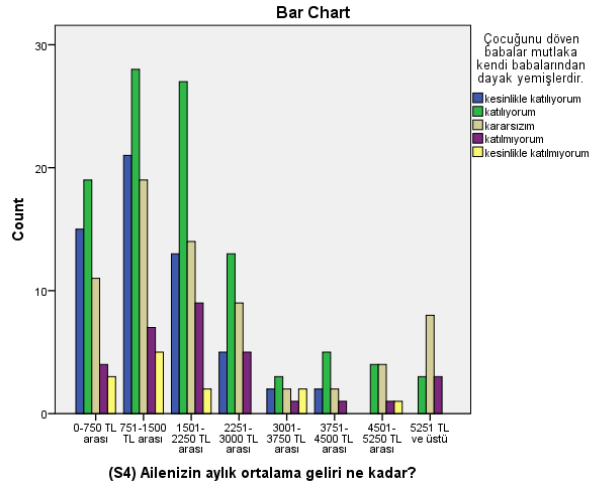
Grafik 227 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Babanın Yasa ve Toplumun Belirlediği Görevleri Yerine Getirmesiyle Annenin Yükü Azalmaktadır.

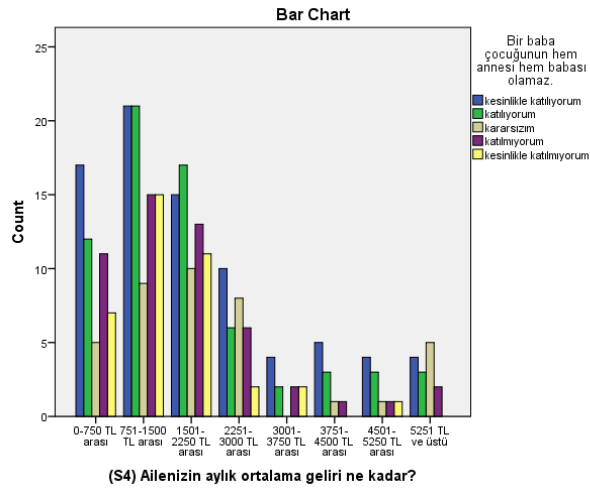
Grafik 228 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Herkes Baba Olamaz.

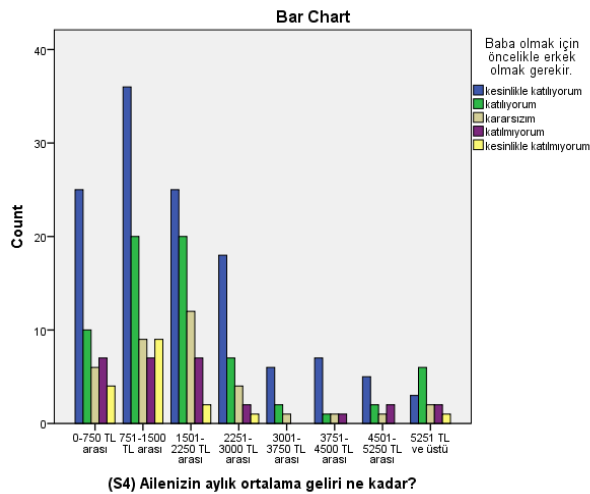
Grafik 229 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Çocuğunu Döven Babalar Mutlaka Kendi Babalarından Dayak Yemişlerdir.

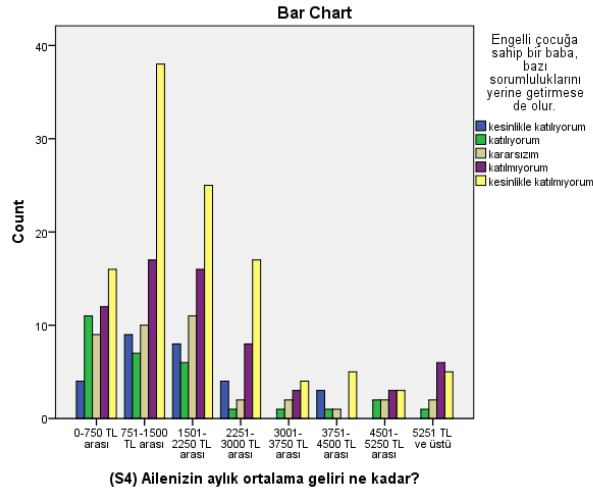
Grafik 230 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Bir Baba Çocuğunun Hem Annesi Hem Babası Olamaz.

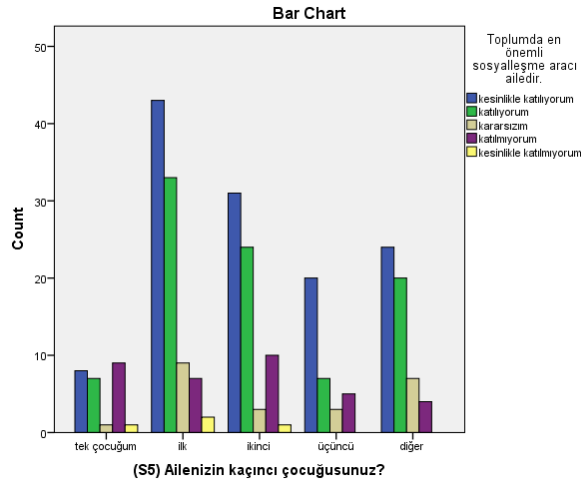
Grafik 231 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Baba Olmak İçin Öncelikle Erkek Olmak Gerekir.

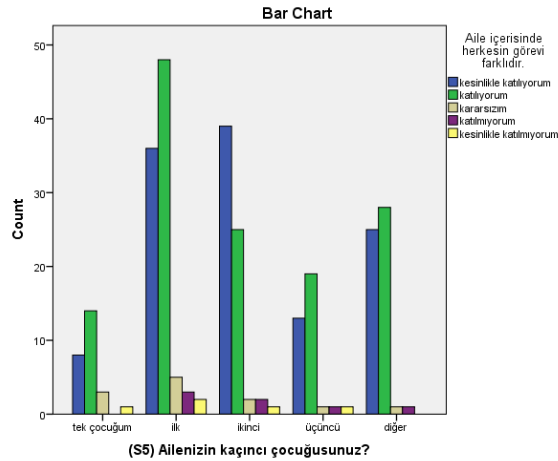
Grafik 232 (S4)Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar? *Engelli Çocuğa Sahip Bir Baba, Bazı Sorumluluklarını Yerine Getirmese de Olur.

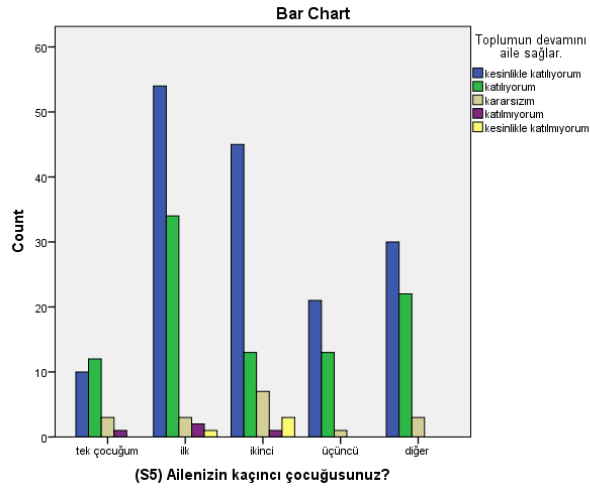
Grafik 233 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Toplumda En Önemli Sosyalleşme Aracı Ailedir.

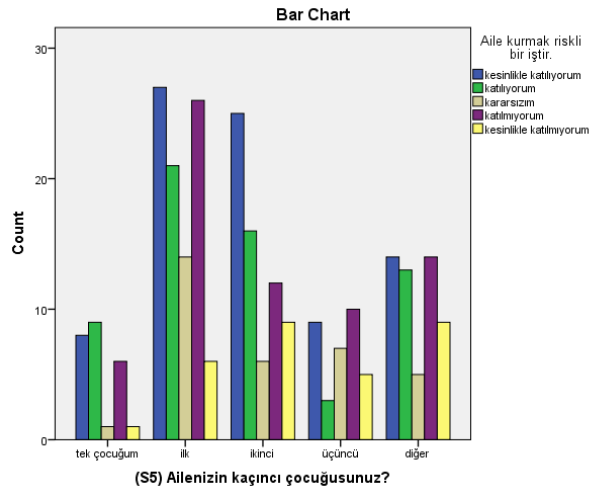
Grafik 234 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Aile İçinde Herkesin Görevi Farklıdır.

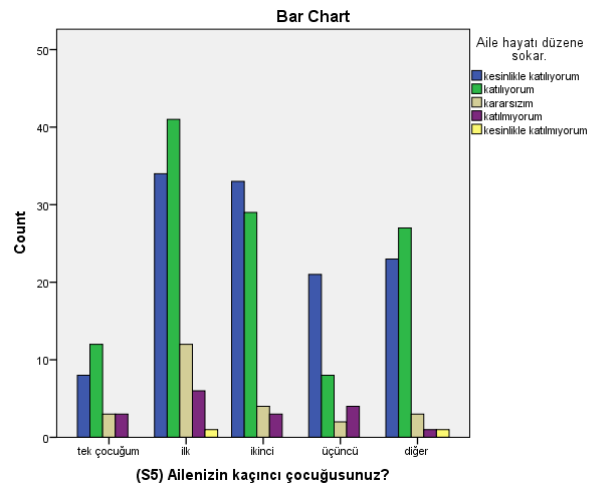
Grafik 235 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Toplumun Devamını Aile Sağlar.

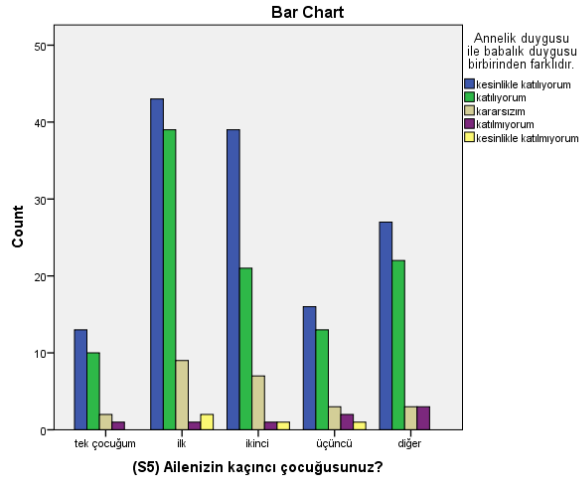
Grafik 236 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Aile Kurmak Riskli Bir İştir.

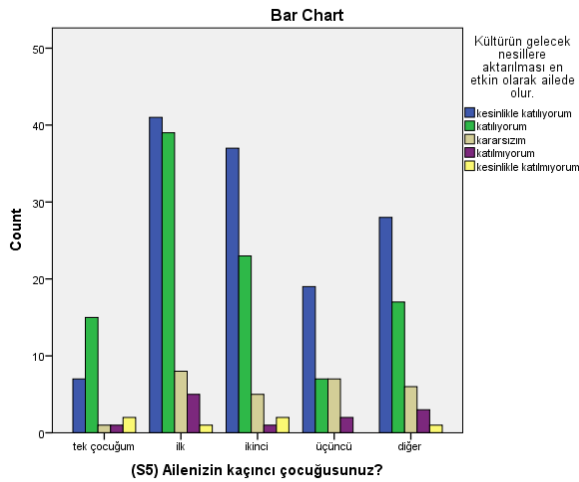
Grafik 237 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Aile Hayatı Düzene Sokar.

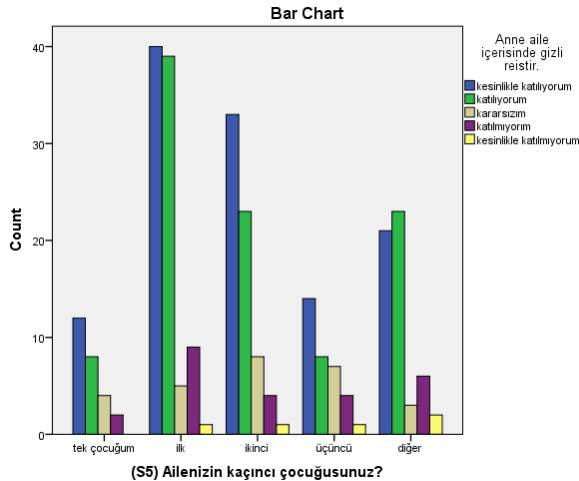
Grafik 238 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Annelik Duygusu ile Babalık Duygusu Birbirinden Farklıdır.

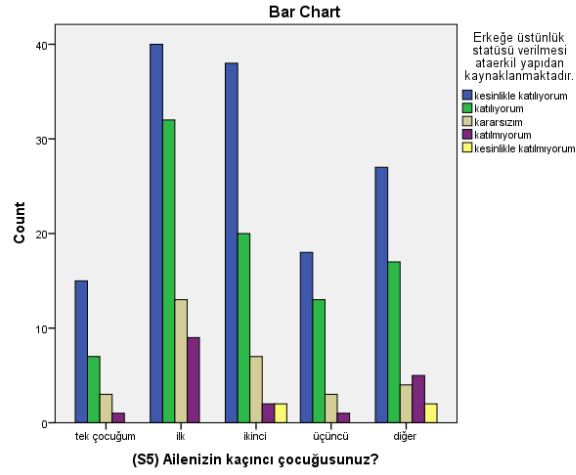
Grafik 239 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Kültürün Gelecek Nesillere Aktarılması En Etkin Olarak Ailede Olur.

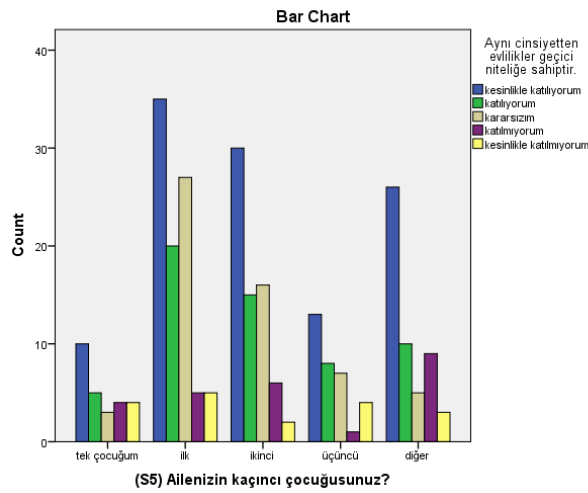
Grafik 240 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Anne Aile İçinde Gizli Reistir.

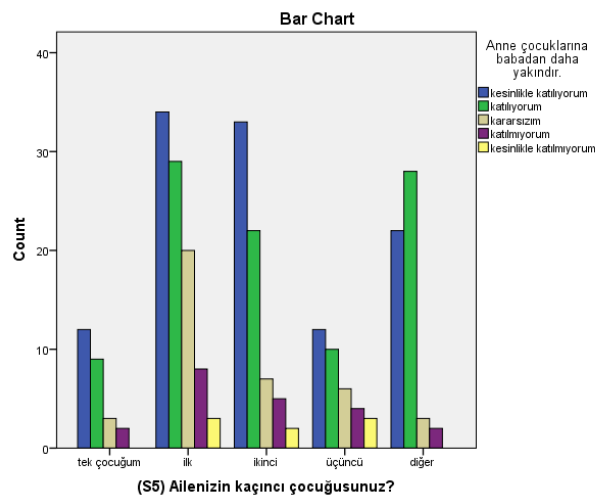
Grafik 241 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkeğe Üstünlük Statüsü Verilmesi Ataerkil Yapıdan Kaynaklanmaktadır.

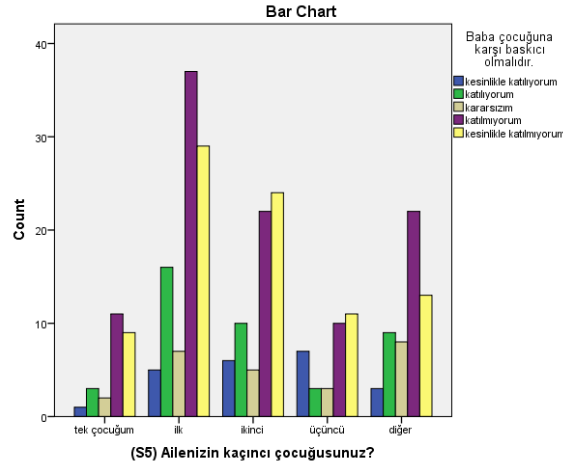
Grafik 242 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Aynı Cinsiyetten Evlilikler Geçici Niteliğe Sahiptir.

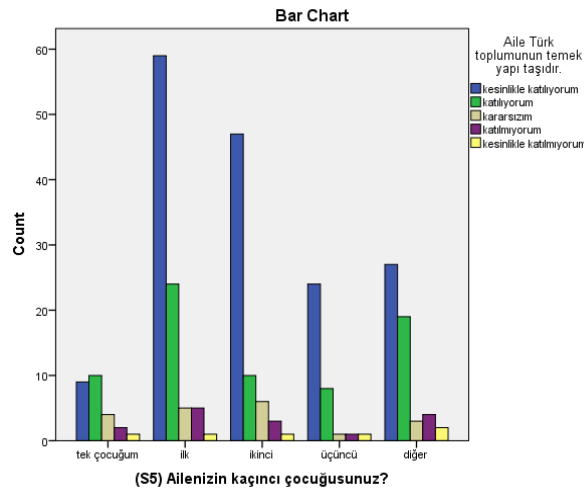
Grafik 243 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Anne Çocuklarına Babadan Daha Yakındır.

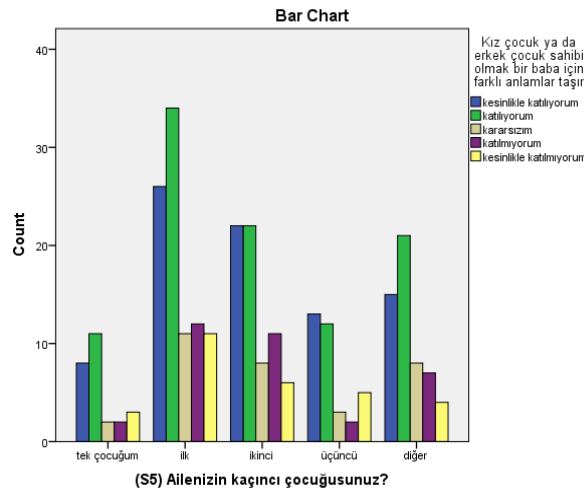
Grafik 244 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Baba Çocuğuna Karşı Baskıcı Olmalıdır.

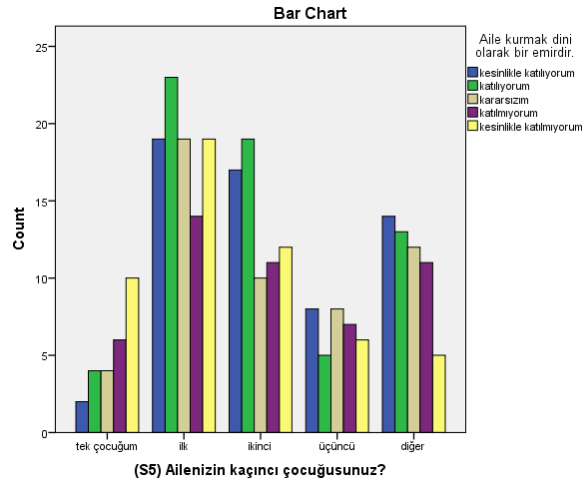
Grafik 245 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Aile Türk Toplumunun Temel Yapı Taşıdır.

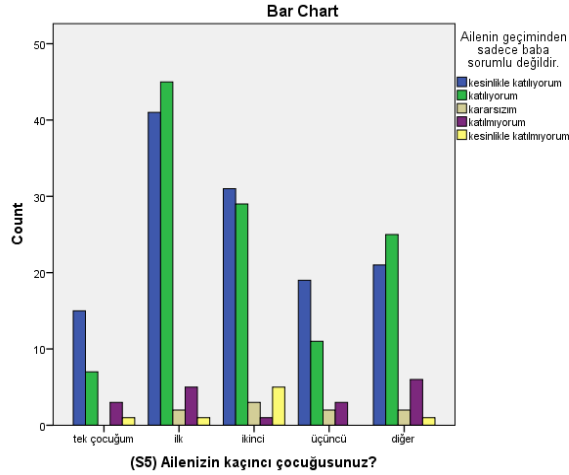
Grafik 246 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Kız Çocuk ya da Erkek Çocuk Sahibi Olmak Bir Baba İçin Farklı Anlamlar Taşır.

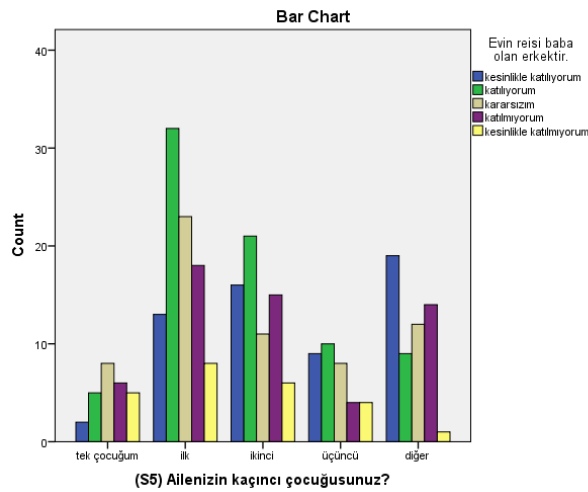
Grafik 247 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Aile Kurmak Dini Olarak Bir Emirdir.

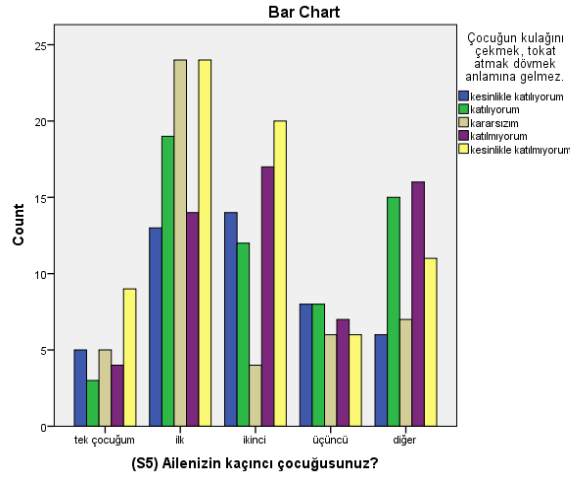
Grafik 248 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Ailenin Geçiminden Sadece Baba Sorumlu Değildir.

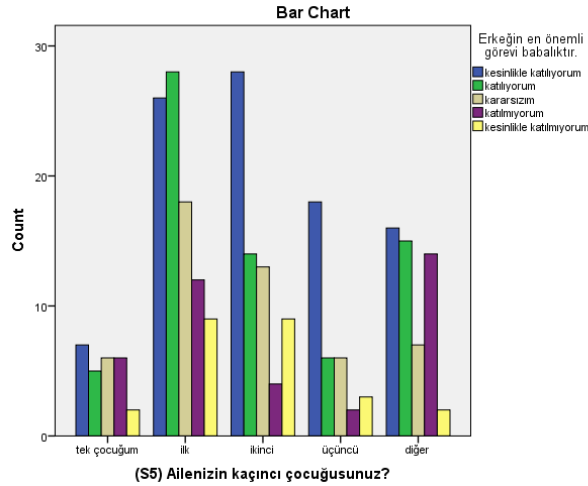
Grafik 249 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Evin Reisi Baba Olan Erkektir.

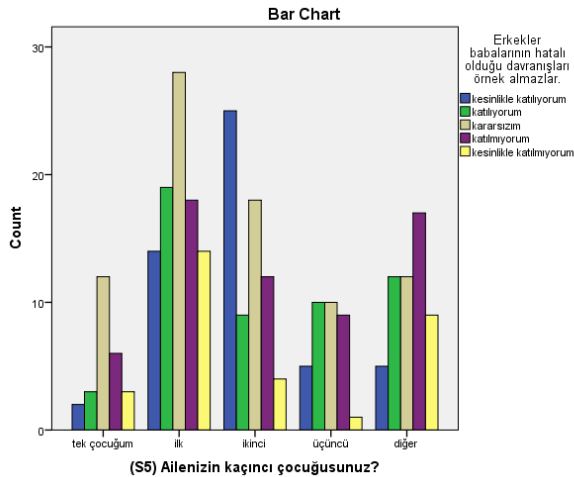
Grafik 250 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Çocuğın Kulağıını Çekmek, Tokat Atmak Dövmek Anlamına Gelmez.

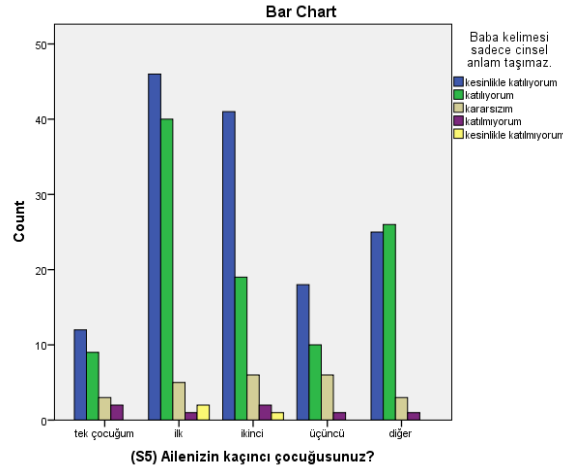
Grafik 251 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkeğın En Önemli Görevi Babalıktır.

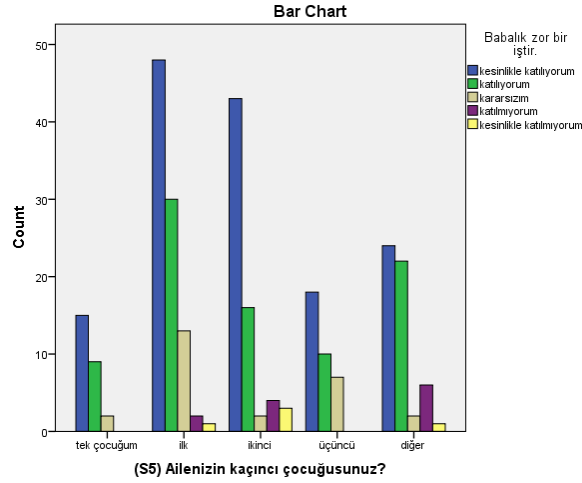
Grafik 252 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkekler Babaların Hatalı Olduğ Davranışları Örnek Almazlar.

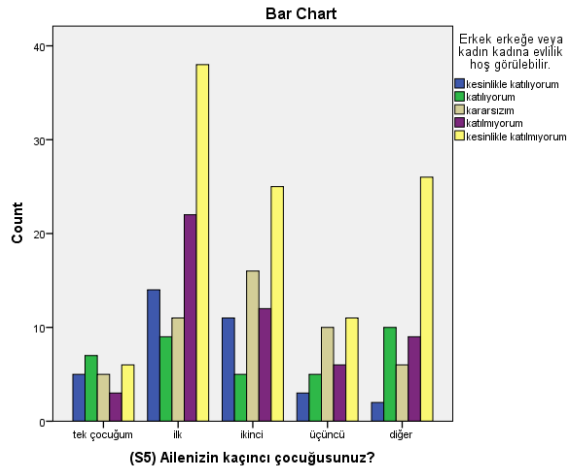
Grafik 253 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Baba Kelimesi Sadece Cinsel Anlam Taşımaz.

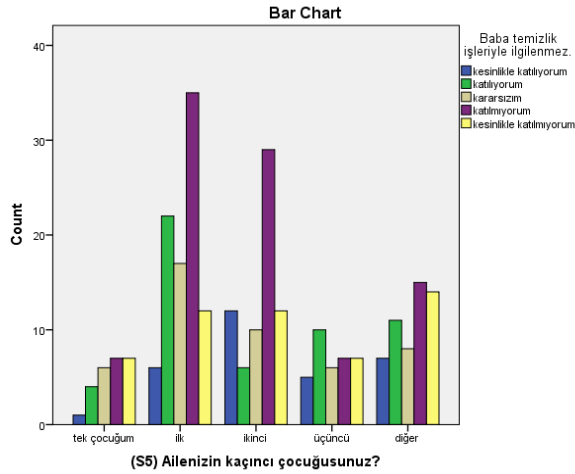
Grafik 254 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Babalık Zor Bir İştir.

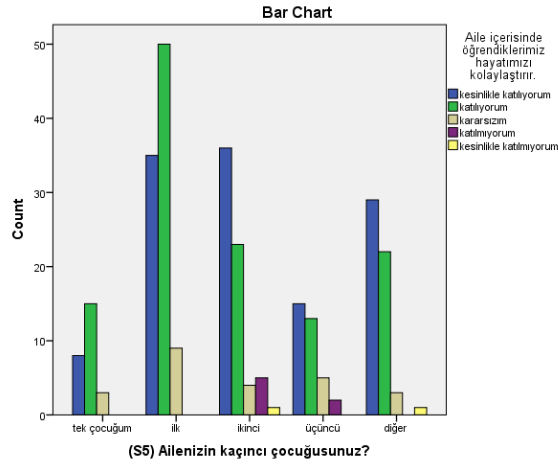
Grafik 255 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkek Erkeğe veya Kadın Kadına Evlilik Hoş Görülebilir.

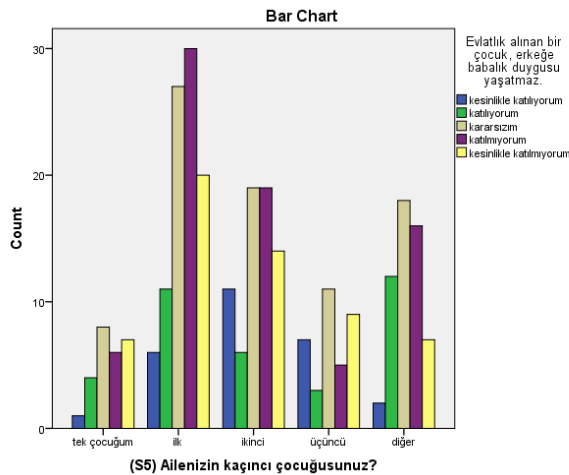
Grafik 256 (S5)Ailenizin Kaçını Çocuğusunuz? *Baba Temizlik İşleriyle İlgilenmez.

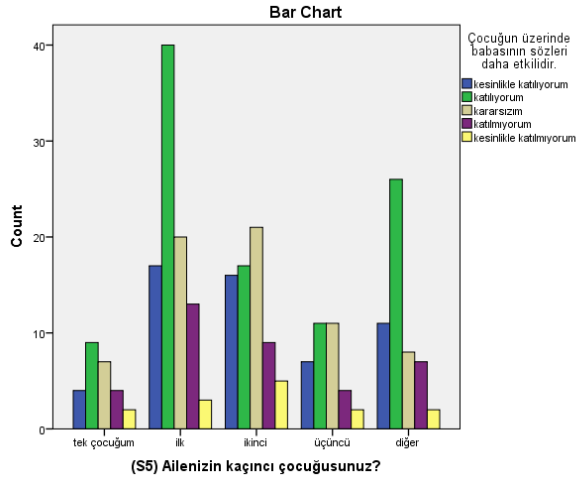
Grafik 257 (S5)Ailenizin Kaçını Çocuğusunuz? *Aile İçinde Öğrendiklerimiz Hayatımızı Kolaylaştırır.

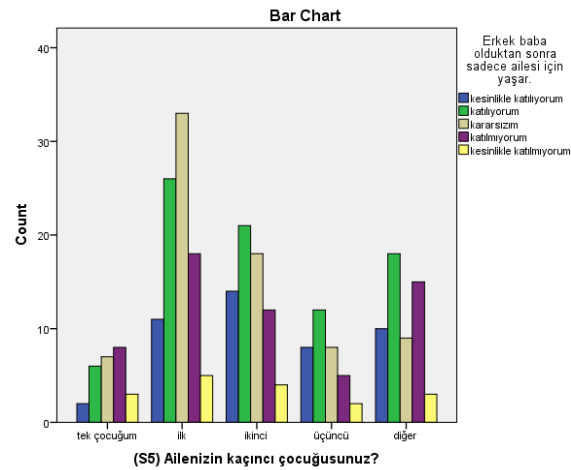
Grafik 258 (S5)Ailenizin Kaçını Çocuğusunuz? *Evlathk Alınan Bir Çocuk, Erkeğ Babalık Duygusu Yaşatmaz.

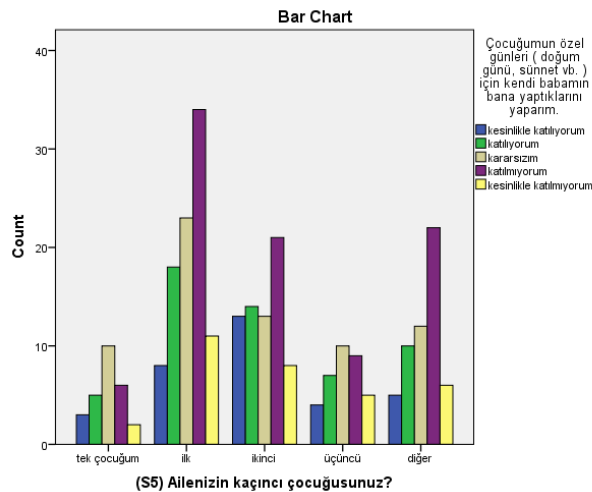
Grafik 259 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Çocuğın Üzerinde Babasının Sözleri Daha Etkilidir.

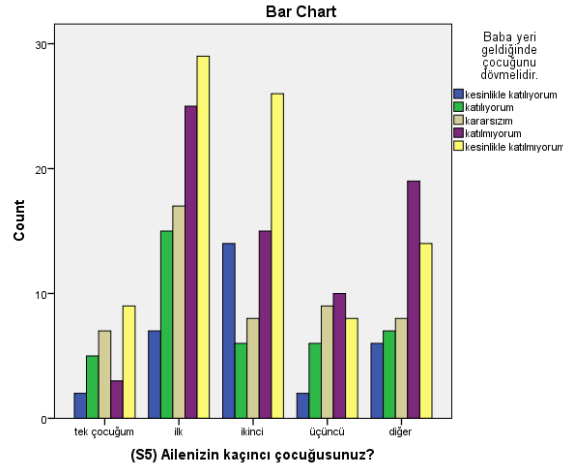
Grafik 260 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkek Baba Olduktan Sonra Sadece Ailesi İçin Yaşar.

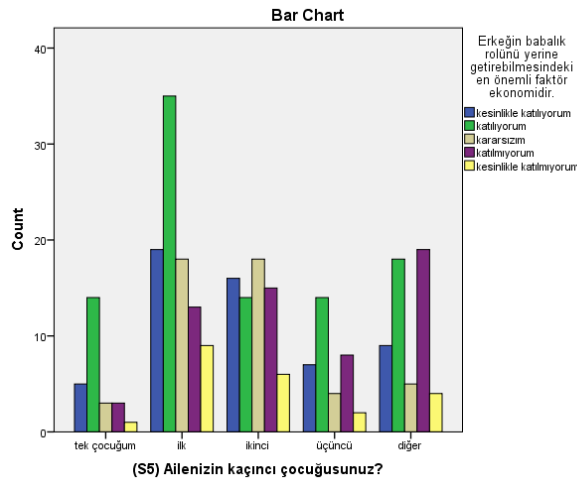
Grafik 261 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Çocuğumun Özel Günleri (Doğum Günü, Sünnet vb.) İçin Kendi Babamın Bana Yaptıklarını Yapırım.

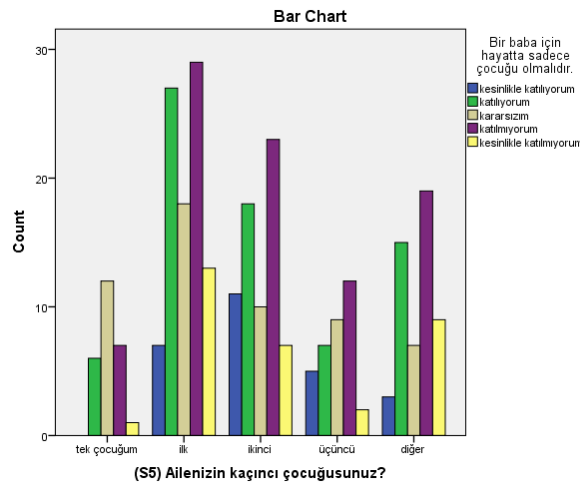
Grafik 262 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Baba Yeri Geldiğinde Çocuğunu Dövmelidir.

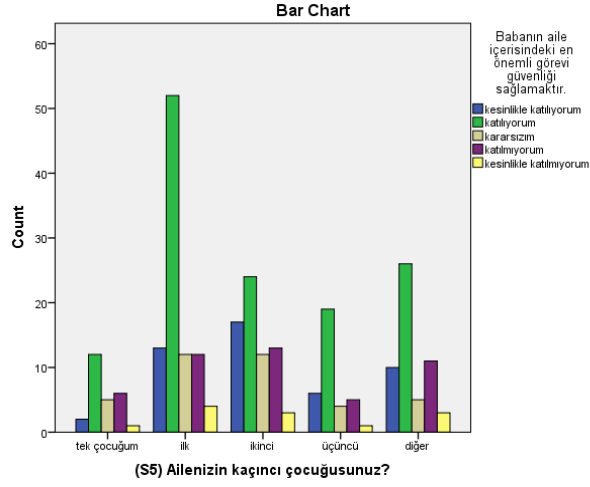
Grafik 263 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkeğin Babalık Rolünü Yerine Getirebilmesindeki En Önemli Faktör Ekonomidir.

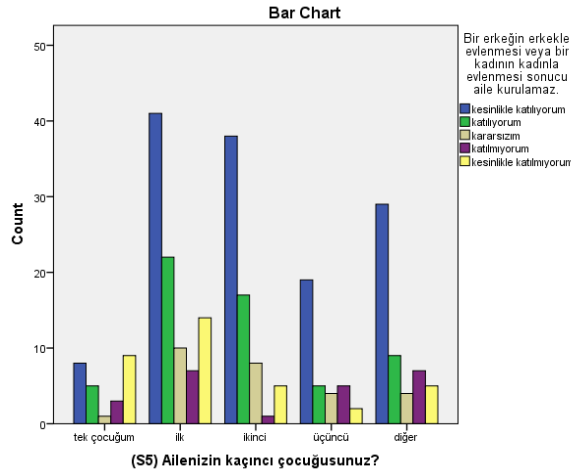
Grafik 264 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Bir Baba İçin Hayatta Sadece Çocuğu Olmalıdır.

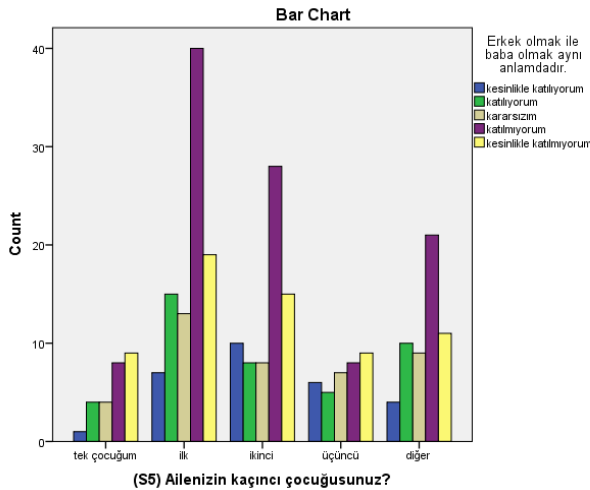
Grafik 265 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Babann Aile İçindeki En Önemli Görevi Güvenliğı Sağlamaktır.

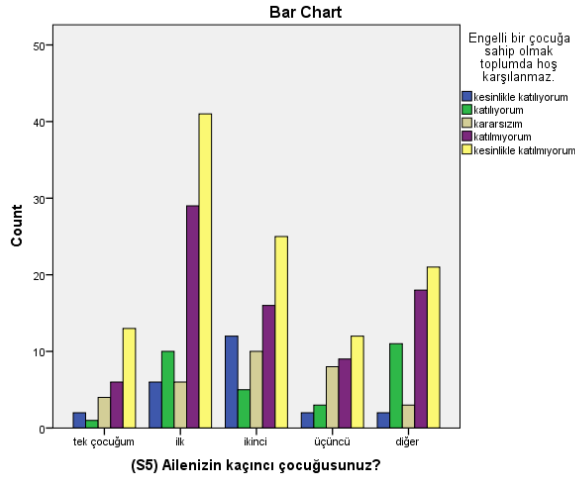
Grafik 266 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Bir Erkeğın Erkekle Evlenmesi veya Bir Kadının Kadınlı Evlenmesi Sonucu Aile Kurulamaz.

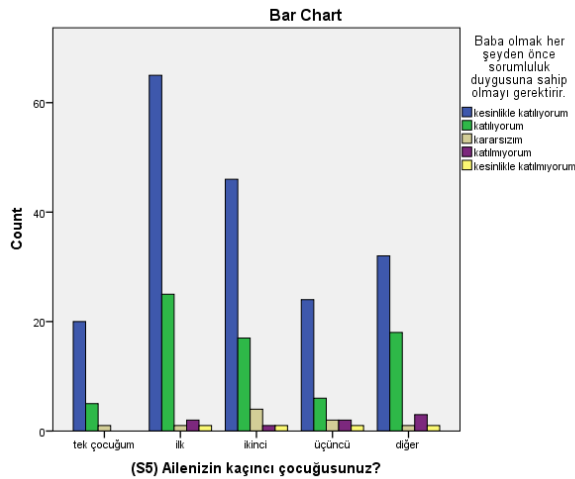
Grafik 267 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkek Olmak ile Baba Olmak Aynı Anlamdadır.

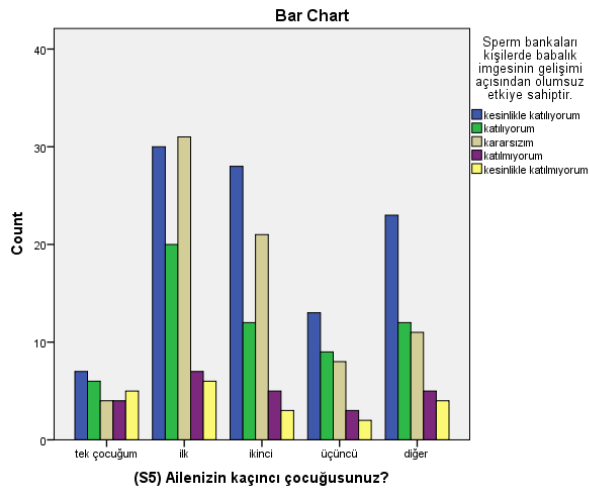
Grafik 268 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Engelli Bir Çocuğa Sahip Olmak Toplumda Hoş Karşılanmaz.

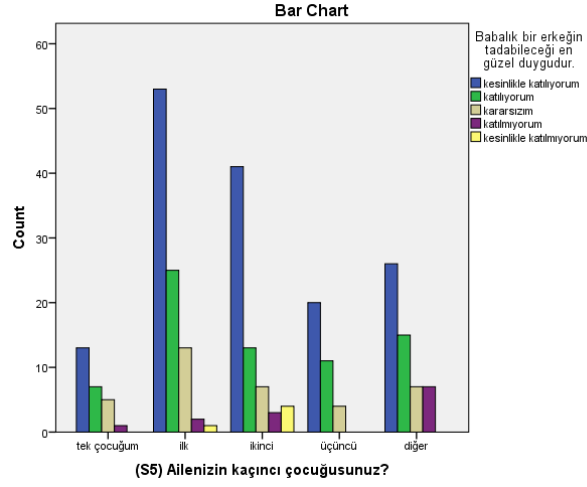
Grafik 269 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Baba Olmak Her Şeyden Önce Sorumluluk Duygusuna Sahip Olmayı Gerektirir.

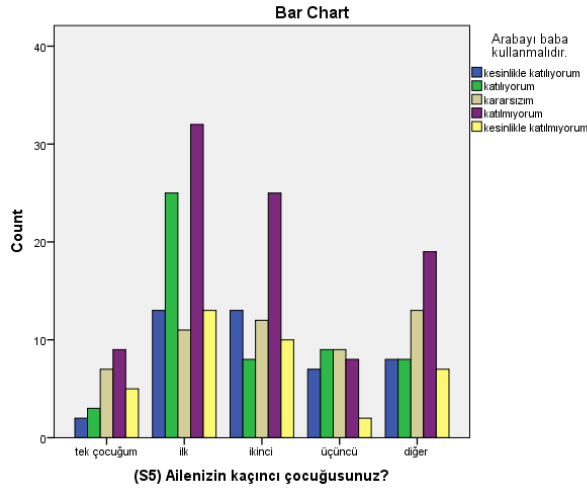
Grafik 270 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Sperm Bankaları Kişilerde Babalık İmgesinin Gelişimi Açısından Olumsuz Etkiye Sahiptir.

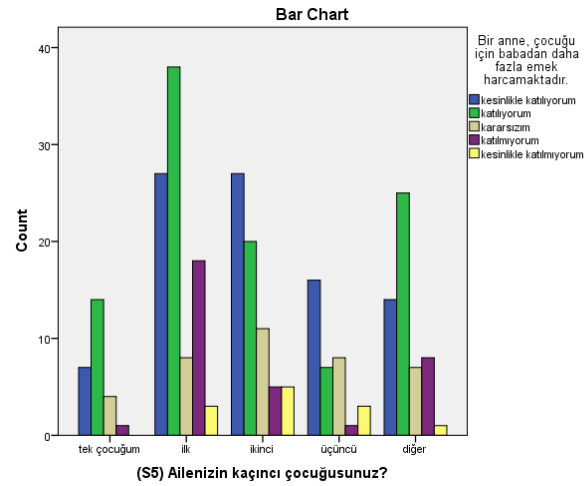
Grafik 271 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Babalık Bir Erkeğin Tadabileceği En Güzel Duygudur.

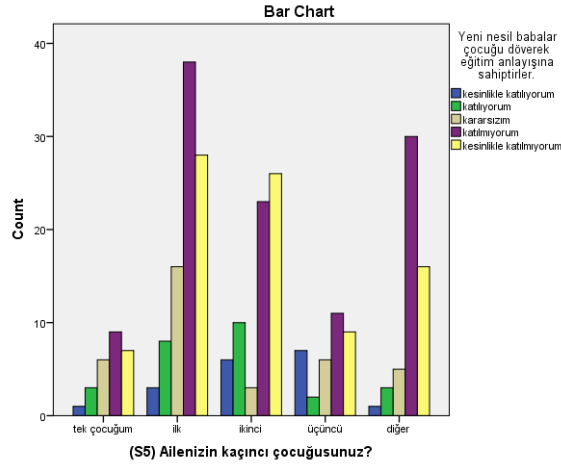
Grafik 272 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Arabayı Baba Kullanmalıdır.

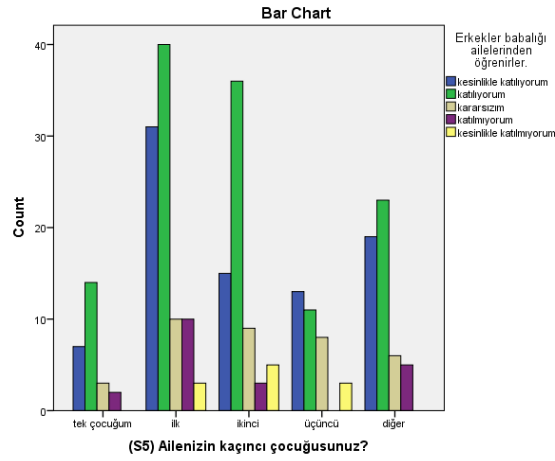
Grafik 273 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Bir Anne, Çocuğu İçin Babadan Daha Fazla Emek Harcamaktadır.

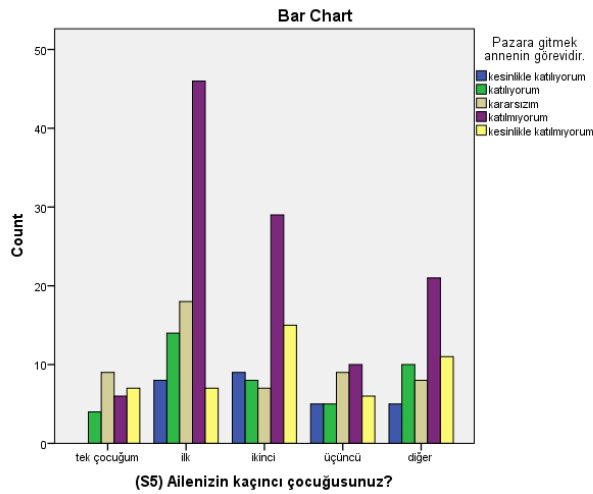
Grafik 274 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Yeni Nesil Babalar Çocuğu Döverek Eğitim Anlayışına Sahiptirler.

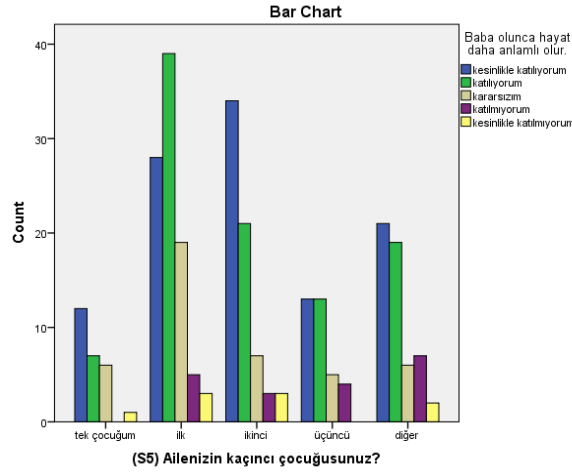
Grafik 275 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkekler Babalığı Ailelerinden Öğrenirler.

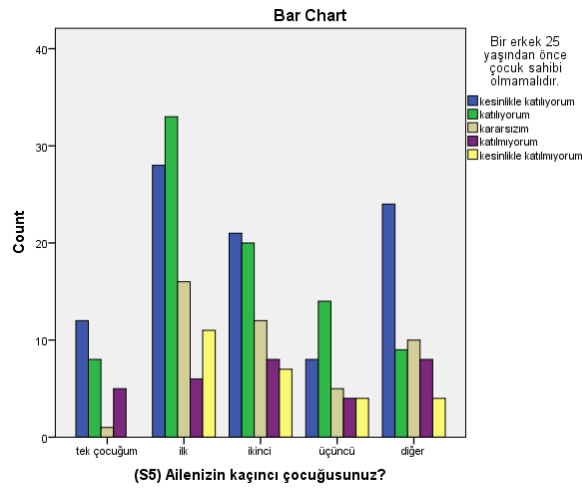
Grafik 276 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Pazara Gitmek Annenin Görevidir.

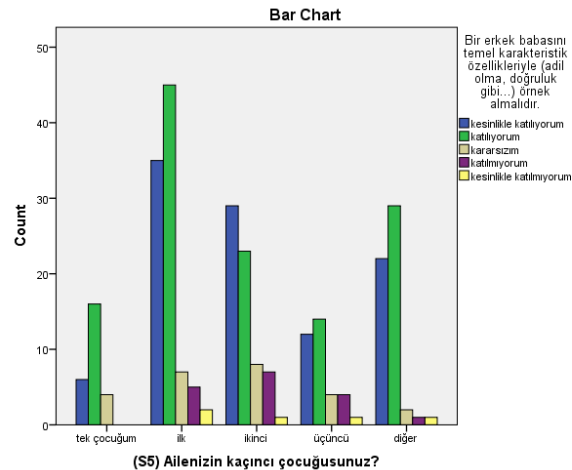
Grafik 277 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Baba Olunca Hayat Daha Anlamlı Olur.

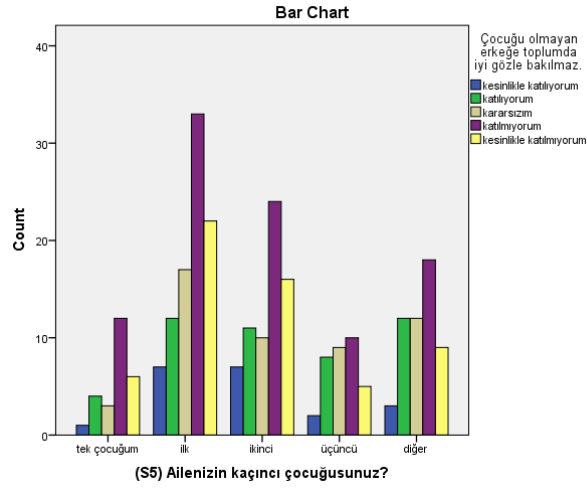
Grafik 278 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Bir Erkek 25 Yaşından Önce Çocuk Sahibi Olmamalıdır.

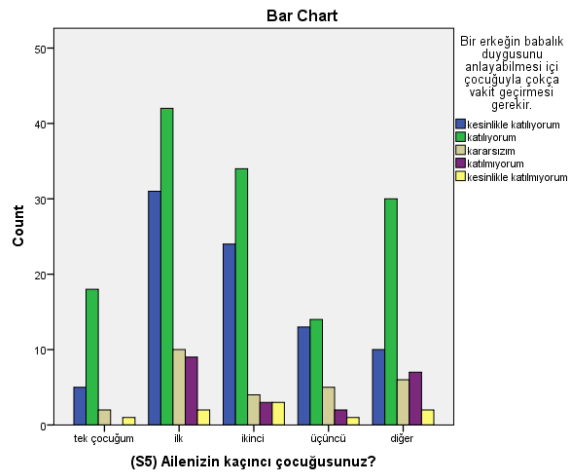
Grafik 279 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Bir Erkek Babasını Temel Karakteristik Özellikleriyle (Adil Olma, Doğruluk gibi...) Örnek Almalıdır.

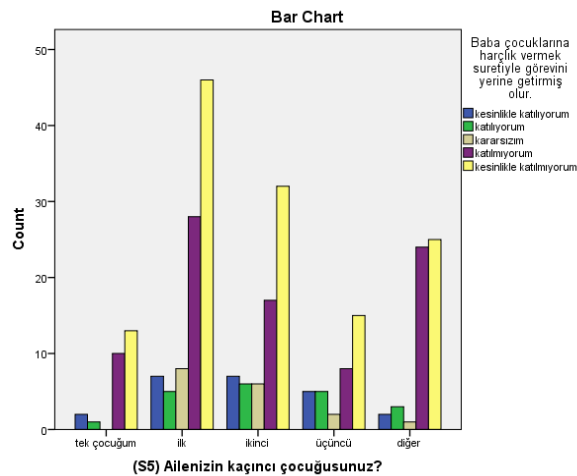
Grafik 280 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Çocuğu Olmayan Erkeğe Toplumda İyi Gözle Bakılmaz.

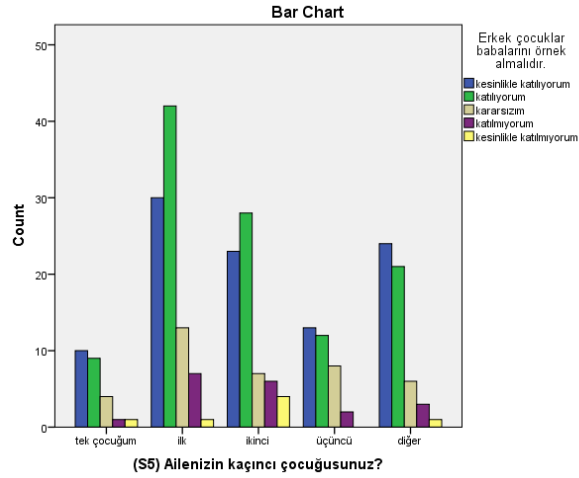
Grafik 281 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Bir Erkeğin Babalık Duygusunu Anlayabilmesi İçinn Çocuğuyla Çokça Vakit Geçirmesi Gerekir.

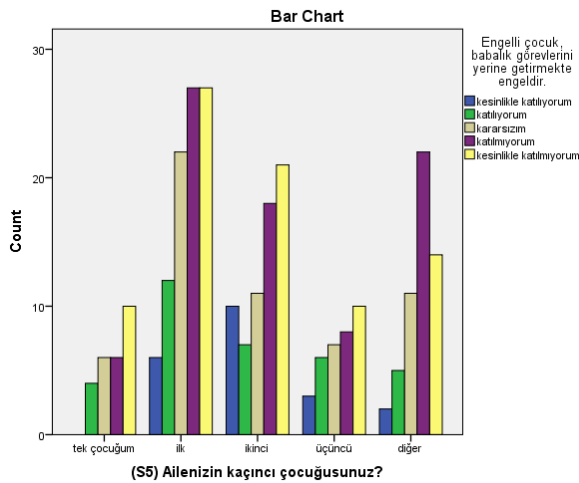
Grafik 282 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Baba Çocuklarına Harçlık Vermek Suretiyle Görevini Yerine Getirmiş Olur.

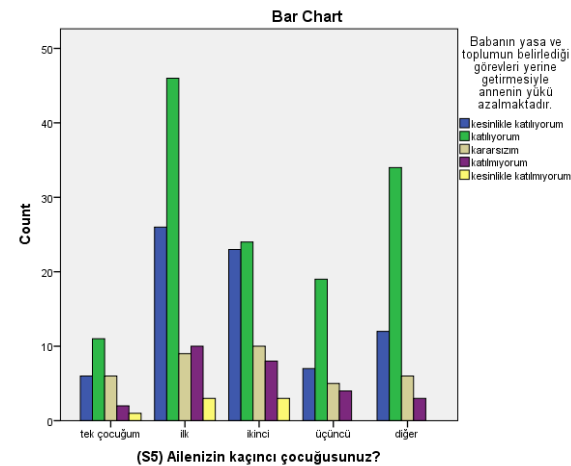
Grafik 283 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Erkek Çocuklar Babalarını Örnek Almalıdır.

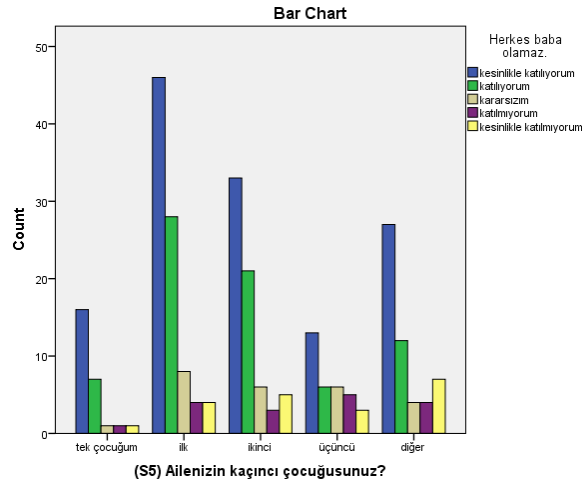
Grafik 284 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Engelli Çocuk, Babalık Görevlerini Yerine Getirmekte Engeldir.

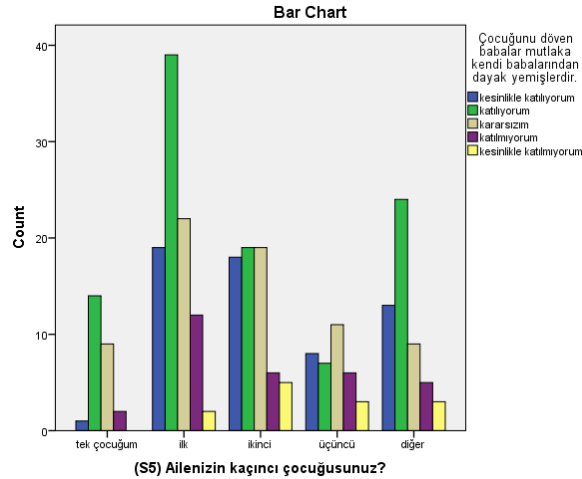
Grafik 285 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Babanın Yasa ve Toplumun Belirlediği Görevleri Yerine Getirmesiyle Annenin Yükü Azalmaktadır.

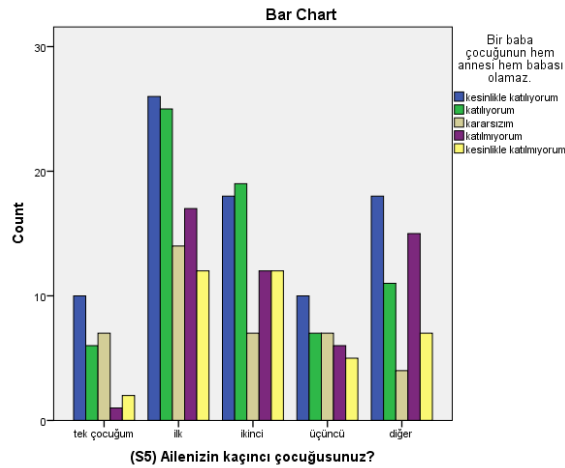
Grafik 286 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Herkes Baba Olamaz.

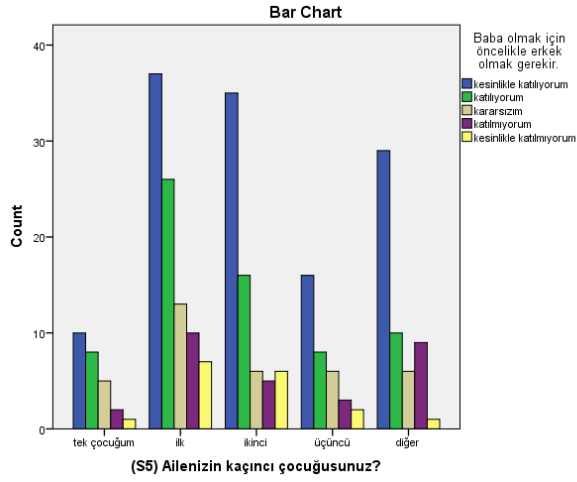
Grafik 287 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Çocuğunu Döven Babalar Mutlaka Kendi Babalarından Dayak Yemişlerdir.

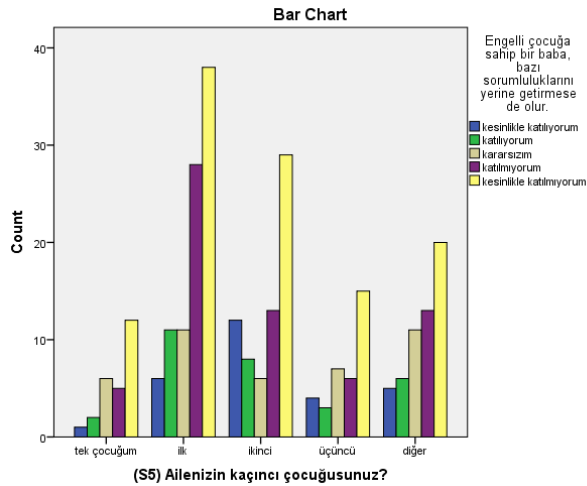
Grafik 288 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Bir Baba Çocuğunun Hem Annesi Hem Babası Olamaz.

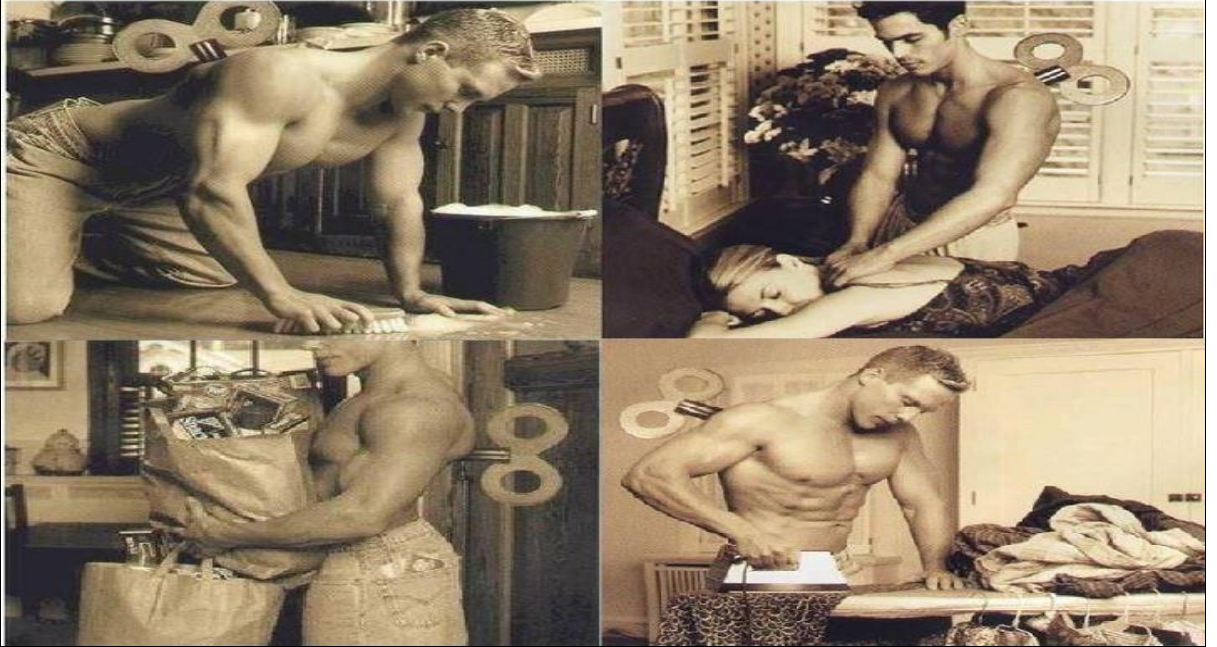
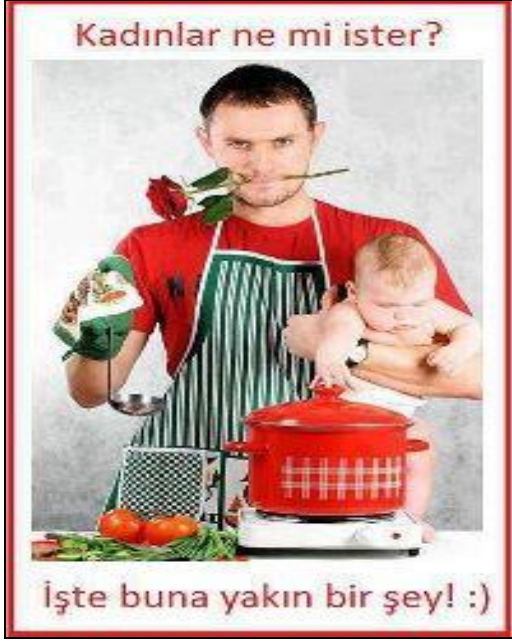
Grafik 289 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Baba Olmak İçin Öncelikle Erkek Olmak Gerekir.

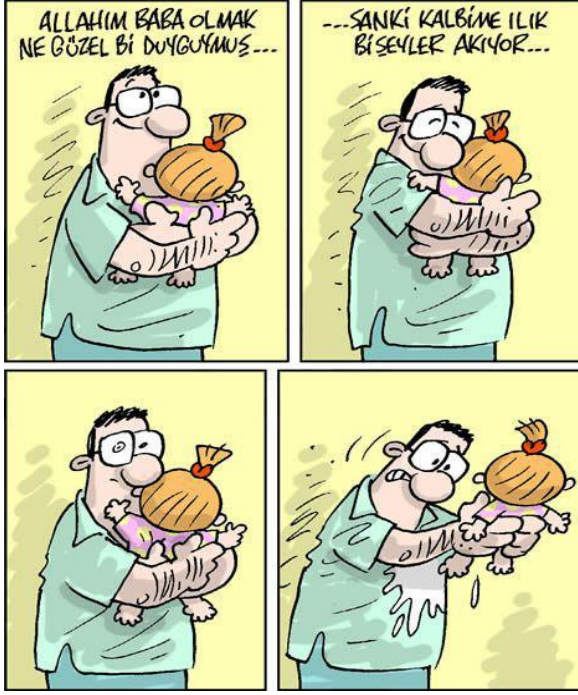
Grafik 290 (S5)Ailenizin Kaçınıcı Çocuğusunuz? *Engelli Çocuğa Sahip Bir Baba, Bazı Sorumluluklarını Yerine Getirmese de Olur.

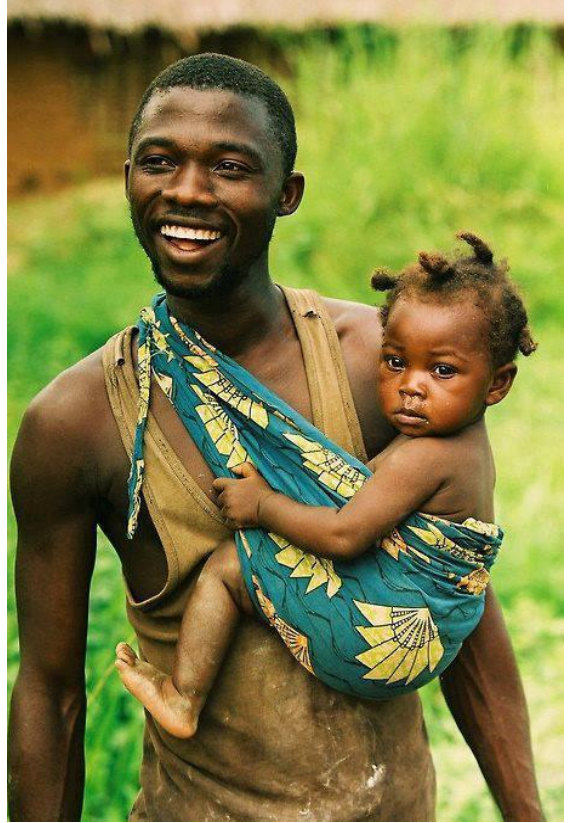

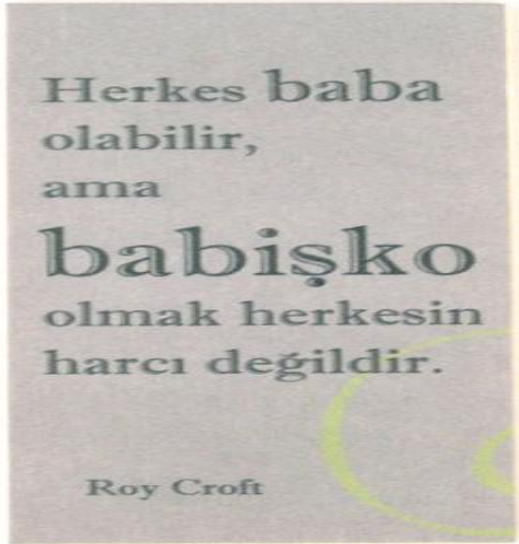
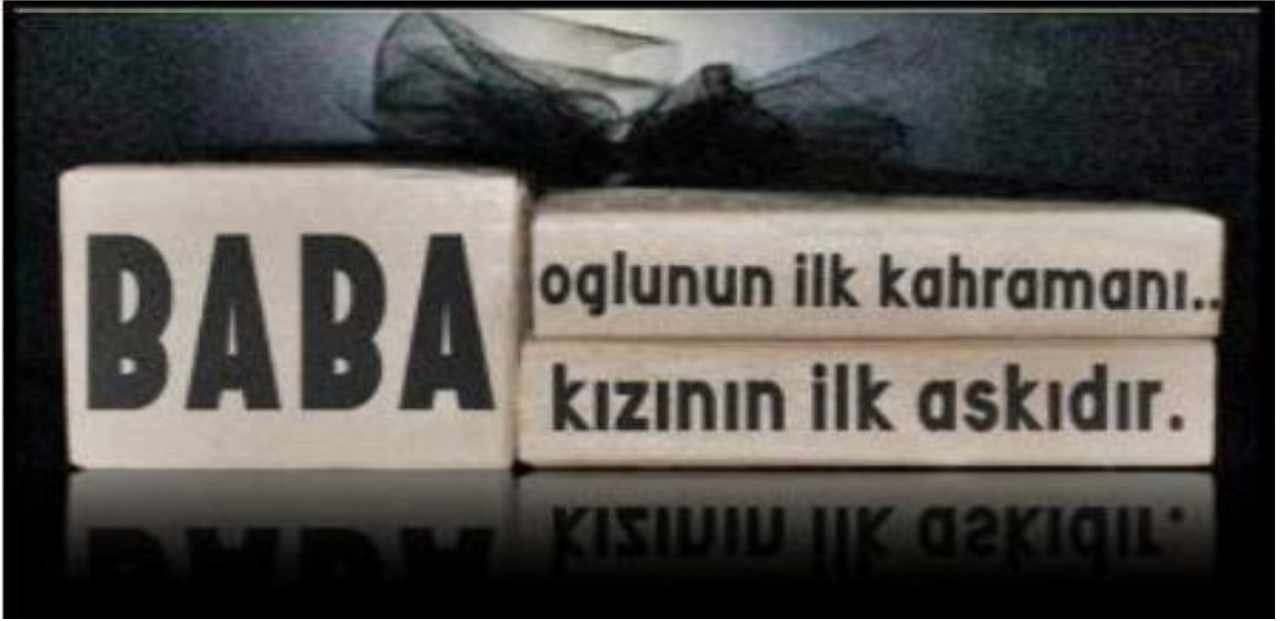
EK 6 - Babalığa İlişkin Sosyal Medyada Yer Alan Mizah Örnekleri

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI : Özge ZEYBEKOĞLU
 Doğum Tarihi ve Yeri : 06/01/1984, ANTALYA
 Medeni Durumu : Bekâr

EĞİTİM DURUMU

Mezun Olduğu Lise : Antalya Anadolu Lisesi (İngilizce) / 2002
Ön Lisans Diploması : Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi, Halkla İlişkiler Bölümü / 2006
Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü / 2006
Yüksek Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı / 2009
Yüksek Lisans Tez Konusu : Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Erkeklik Olgusu
Doktora Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı / 2013
Doktora Tez Konusu : Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile
Yabancı Dil/ Diller : İngilizce

BİLİMSEL FAALİYETLER

- Zeybekoğlu, Özge, “Sosyal Problem Boyutuyla Aile”, **Sosyal Problemler Sosyolojisi: Dünyadan ve Türkiye’den Örnekler**, Ed.: Nurşen Adak, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2009, s. 35-65
- Zeybekoğlu, Özge, “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Türk Toplumunun Erkeklik Algısı”, **ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar**, Sayı: 3(1) Ocak 2010
- Zeybekoğlu, Özge, “Tek Tanrılı Dinler ve Kutsal Kitaplarında Kadının Konumu”, **ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar**, Sayı: 3(2) Temmuz 2010
- Zeybekoğlu, Özge, “Türkiye’de Kentsel Yoksulluk Sorunu Açısından Sosyal Belediyeciliğin Önemi”, **Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi**, Cilt I, Sayı 2, 2011, s. 117-126
- Zeybekoğlu, Özge; Durugönül, Esmâ; Arıkan, Arda, “Anne ve Baba Sözcüklerine Yüklenen Anlamların Bir İncelemesi”, **Contemporary Online Language Education Journal**, 2011, 1(2), s. 25-34

- Zeybekoğlu, Özge, “Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Televizyon Reklamlarına Yansımaları”, **ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar**, Sayı: 5(1) Ocak 2012, s. 121-136
- Durugönül, Esmâ; Zeybekoğlu, Özge, “A Study on the Meanings Attributed to the Words “Mother” and “Father” by Students (The Case of Akdeniz University)”, Akdeniz Language Studies Conference 2012, **Procedia Social and Behavioral Sciences** 70 (2013), s. 1180-1185
- Zeybekoğlu, Özge, “Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri”, **Değişen Toplumda Değişen Aile**, Ed.: Nurşen Adak, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2012, s. 39-64
- Berg, Lawrence D.; Longhurst, Robyn, “Placing Masculinities and Geography”, Gender, Place and Culture, 2003, Cilt 10, Sayı 4, s. 351-360, Çev.: Özge Zeybekoğlu, “Erkeklikleri ve Coğrafyayı Konumlandırmak”, **ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar**, Sayı: 5(2) Temmuz 2012, s. 135- 151
- Arıkan, Arda; Zeybekoğlu, Özge, “Küreselleşme ve Din”, **Küreselleşme Teorileri**, Ed.: Veysel Bozkurt, Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 2013 (Baskıda)
- Zeybekoğlu, Özge, **Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Erkeklik Olgusu**, Eğiten Kitap, Ankara, 2013 (Baskıda)

Atıflar

- Metin, Abdullah, “Kimliğin Toplumsal İnşası ve Geleneksel Kadın Kimliğinin Aktarımı”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** 2(1), s. 74-92
- Akbalık, Esra, “Türk Atasözlerinde Cinsiyet Algısı”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 36, Nisan 2013, s. 81-90

İŞ DENEYİMİ

Projeler :

- **Şiddet ve Şiddetin Yönelimi**

Üniversite Öğrencilerinin Şiddet ve Şiddetin Yönelimi Betimlemeleri: Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Örneği / B Tipi Araştırma Projesi / Yardımcı Araştırmacı

Çalıştığı Kurumlar : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Araştırma Görevlisi, 2007- 2013